COLLOQUIORUM
Deſiderii Eraſmi Roterodami
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM.

Cum Scholiis quibuſdam antehac non editis, quæ difficiliora paſſim loca diligenter explicant.

Editio omnium (quæ lucem viderunt hactenus) abſolutiſſima.

1. *Collatis optimis uſquequaque exemplaribus.*
2. *Additis ſeorſim in fronte Argumentis unicuique Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum memorabiliorum locupletiſſimo.*

LONDINI,

In Ædibus *ELIZ. FLESHER,*
MDCLXXXVIII.

Effigiem Deſiderii tibi Sculptor Eraſmi
Exprimit Ingenium Scripta diſerta Suum.
Sculp:

COLLOQUIORUM
Desiderii Erasmi Roterodami
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM.

Cum Scholiis quibusdam antehac non editis, quæ difficiliora passim loca diligenter explicant.

Editio omnium (quæ lucem viderunt hactenus) absolutissima.

1. *Collatis optimis usquequaque exemplaribus.*
2. *Additis seorsim in fronte Argumentis unicuique Colloquio.*
3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum memorabiliorum locupletissimo.*

LONDINI,

In Ædibus *ELIZ. FLESHER*,
MDCLXXXVIII.

UMI

x875
Erle
1688

DES. ERAS. ROTERODAMUS
Optimæ ſpei Puero,
JOANNI ERASMIO FROBENIO,
S. D.

VIcit Libellus tibi dicatus expectationem noſtram, Eraſmi mellitiſſime: tuum erit videre nè fallas expectationem noſtram. Ille ſic adamatur, ſic rapitur, ſic teritur manibus ſtudioſæ juventutis, ut & patri tuo fuerit ſubindè typis excudendus, & mihi novis acceſſionibus identidem locupletandus: dicas & illum Ἐρεσμιον *quempiam eſſe, deliciáſque Muſarum ſacra colentium. Quò magis adnitendum erit ut tu quoque ſis quod diceris, hoc eſt, ut literis & morum probitate ſis omnibus bonis chariſſimus. Vehementer autem pudendum fuerit, ſi (cùm tam multos hic libellus & Latiniores reddiderit & meliores) tu commiſeris ut ad teipſum non redierit eadem utilitas quæ per te pervenerit ad omnes: cúmque tam multi ſint adoleſcentes qui tibi nomine* Colloquiorum *gratias agunt; nonne meritò cenſeatur abſurdum, ſi tuâ culpâ factum videatur quò minùs mihi poſſis eodem nomine gratias agere? Accrevit libellus ad juſtam voluminis magnitudinem; tibi quoque conandum eſt ut quantum accreſcit ætas, tantum accedat & honeſtæ eruditioni & morum integritati. Suſtines non vulgarem expectationem, cui reſpondere neceſſarium, vincere pulcherrimum fuerit: certè fallere ſine ſummo dedecore non potes. Nec hoc dico quòd hactenus pœniteat profectûs tui, ſed ut* currenti calcar addam, *quò curras alacriùs; præſertim cùm eam ætatem ingreſſus ſis, quâ non alia continget felicior ad imbibenda literarum ac pietatis ſemina. Fac igitur ut hæc* Colloquia *verè tua dici poſſint. Dominus Jeſus ſervet iſtam ætatem tuam puram ab omnibus inquinamentis, ſempérque ad meliora provehat. Vale.*

Id eſt, amabilem, eſt ſimul alluſum ad nomen authoris.

Baſileæ Cal. Aug. An. M. D. XXIV.

Ad Lectorem φιλέρασμον *I. C.*

S. P. D.

QUod olim Lucanus nequitiæ * militum, id ipsum (mutato paulùm nomine) incuriæ (dicam enim mollissimè), typographorum nunc temporis, citra omnem facilè calumniam, exprobrandum est, viz.

Nulla fides pietásque viris qui prela sequuntur.

Adeò enim latè isthæc jam repsit gangræna, ut (quod † Sulmonensis ille)

in facinus jurâsse putes ——

In aliis istud libris passim editis (à multis, heu!) nimis compertum est: hinc illæ studiosorum lachrymæ: In hoc ter-maximi illius Erasmi *Colloquiorum* opere ipse testari possum. Dabatur enim mihi corrigendum mendosissimum illud exemplar, *Argentorati* summo studio excusum 1623. magnifico planè titulo, sed mendacissimo.

At verò Augeæ jam ecce stabulum tibi repurgavimus. *Desiderium* tuum *Erasmum* (desideratissimum totius orbis literarii desiderium) desiderationem tibi reddidimus, ut qui olim fuit Ἐρασμιος, (& meritissimè) deincipiti mox seculo ἐρασμιώτερος fiat.

Ausim enim ego hoc meâ tibi præstare fide, ut hæc Erasmianorum *Colloquiorum* editio sit longè omnium longéque emendatissima * quæ Solem viderunt uspiam, ab ipso illo tempore quo magnus ille literarum præses supremam manum isti imposuerat operi. Et nè me ceu parùm modestè loquentem argueres, scire te velim, Nos restaurâsse hanc,

1. *Correctissimam,*

collatis undecim optimis undequaque impressionibus, *viz.*

- Duabus veteribus, quibus exciderat præ senio titulus.
- Basileensi excus. 1528. & ab authore ipso tum recognitâ.
- Parisiensi excus. 1528. apud Franciscum Regnault.
- Basileensi impress. 1550. apud Viduam Michael.
- Coloniæ Agrippinæ impress. 1563. apud hæred. Arnold. Birkman.
- Antverpiensi editâ 1564. à Christoph. Plantino.
- Lugdunensi typis Vogelianis.
- Basileensi excus. 1621. quæ sanè emendatissima est omnium quas mihi uspiam videre contigit.
- Amstelodamensi apud Joannem & Gulielmum Janssonium 1628. 1629.

Ad

*Lucan. l. 10. Bel. civil. Nulla fides pietásque virs qui castra sequuntur.

† Metam. lib. 1.

* Ut quod Erasmus olim de sua D. Hieron. operum Editione, unum illud & verè dicam & audacter, *Minoris arbitror Hieronymo suos constitisse libros conditos, quàm nobis restitutos; & paucioribus vigiliis apud illum natos fuisse, quàm apud nos renatos. Tantum hîc laboris exantlatum est, ut parùm abfuit quin meipsum enecârim, dum sedulò admitor ut Hieronymus renascatur: neque verebor illud vel jure jurando confirmare, minoris ipsi Hieronymo constitisse, &c.* Erasm. in Ep. ad Leonem decim. Pap.

Ad quarum omnium fidem emendatiſſimam hanc fecimus, innumeris fœdiſſimarum hallucinationum locis caſtigatis, integrarum ſententiarum reſtitutione, linearum dictionúmque interpoſitione, ſyllabarum literarúmque (pro natura ſua) vel adjectione, vel abjectione, unà cum notis marginalibus.

2. *Commodiſſimam*

& aptiſſimam uſui fecimus hanc, additione Argumentorum fronti cujuſque Colloquii præfixorum, ut primo mox intuitu cognoſcas ſubjectum & materiam inſequentis Colloquii. Quod quàm ſit futurum Lectori utile, (in longioribus ſaltem Colloquiis) relinquo aliis æſtimandum, cùm antehac ignoraret Lector quid in quolibet Colloquio tractaretur, uſque dum totum perlegerat.

3. *Locupletiſſimam*

Indice novo rerum omnium memorabiliorum & dictionum in toto ſparſim opere occurrentium, ut nihil ferè deſiderari poterit quod primâ ſtatim indagine non profiliat, ſéque exhibeat diſquirenti. Et hinc adeò eſt ut hanc à me ſummâ fide, maximâ curâ, Herculeo cum labore emittendam (omni procul jactantiâ) confidentiſſimè contendam.

Quod verò liberis, id ipſum libris in lucem edendis multoties accidit, ut vel ab imperita vel incauta obſtetrice tam puerpera quàm partus (author opúſque) crucietur, diſlocetur, mutiletur miſeré. Excutiat ſe hîc totum typographus, ut quod ſuum eſt faciat; & hunc tam ſuavem, terſum, facetum, elegantem, ingenioſiſſimum, Latiniſſimum, mellitiſſimum Eraſmum (admirandi eloquii virum, Scriptorem ſupra omnem invidiam celeberrimum) emendatiorem ſuâ curâ reddat, ſi non prorſus (homines enim ſumus, erramus, labimur) emendatum.

Tum interim fruere laboribus noſtris, (Lector ingenue) ac in precationibus tuis D. O. M. commendatum habe indigniſſimum Jeſu Chriſti ſervulum,

Joan. Clarke.

Lincolniæ, 3. Nonar. Septemb. 1631.

DES. ERASMI ROTERODAMI VITA.

DEsiderius Erasmus Roterodamus natus est ad 5. Cal. Novemb. Anno Christi 1465. Roterodami Hollandiæ, inferioris Germaniæ, quam olim Batavi incoluerunt. Trajecti primùm in templo Cantor fuit; postea Daventriam venit, ubi præceptore usus est Alexandro Hegio Westphalio, qui cum Rodolpho Agricola recenter ex Italia reverso amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur. Orbatus paulò pòst utroque parente, in cœnobium Canonicorum quos, Latinâ interpretatione additâ, Regulares appellant, tutoris improbitate, ex Daventriensi schola detrusus est, ubi Gulielmum Hermannum Goudensem, juvenem diligentissimum in literis sodalem aliquot annos habuit. Auditâ nominis ejus famâ, in aulam suam recepit eum Cameracensis præsul, qui simul ingenium Erasmi contemplans, sumptibus eum instruxit ut Lutetiam proficisceretur, & illic Theologiæ Scholasticæ daret operam: sicque Scotista factus est in collegio Mortis agens. Cúmque vitam collegiatam duriorem experiretur, non invitus emigravit ad Anglum quendam generosum adolescentes duo secum habentem: atque hic cœpit in Anglia innotescere, in quam insulam paulò pòst secessit; à discipulis illis suis domum regressis invitatus. Ibi aliquamdiu egit. Abiens ex Anglia, bonis ferè omnibus antequam navem conscenderet est exutus. Demum persuasus ab amicis, quòd tandem Italiam videret, cum filiis Baptistæ Boëtii Genuensis, Regii in Britannia Medici, Bononiam profectus est. In itinere cum socio Anglo Taurini in Alpibus Cottiis Theologiæ Doctor factus est. Bononiæ agens cultum Canonicorum, quo usus fuerat, impetrato à Julio secundo Pontifice diplomate, non levi de causa mutavit, modò veste sacerdotali uteretur. Interim libro Proverbiorum conscripto, Venetias profectus est, ut Aldo Manutio excudendum traderet; ubi ad tempus commoratus, nonnulla scripta exaravi, summorum & doctissimorum virorum consuetudine usus. Sub id tempus Alexander, Jacobi Scotorum Regis filius, Archiepiscopus Ecclesiæ Divi Andreæ in Scotia, Patavii operam literis dabat. Is Erasmum in rhetoricis sibi præceptorem adscisit, cum quo postea Senas commigravit, atque ab eo commeatum impetravit vicinam Romam invisendi, ubi cum maximo literatorum hominum gaudio & plausu est exceptus. Oblata est Pœnitentiarii dignitas, si Romæ manere vellet. Sed redeundum fuit ad Archiepiscopum, cum quo postea Romam denuo adiit, ac ulteriorem simul Italiæ partem Cumas usque perlustravit, ac antrum Sibyllæ, quod istic ab accolis ostenditur, subintravit. Post obitum Archiepiscopi, admodum præclari juvenis, reditum in patriam instituit. Itaque per Alpes Rhæticas Argentoratum venit, unde secundo Rheno in Hollandiam vectus est. Mox amicis suis Antverpiæ & Lovanii salutatis, Angliam rursus adit, ubi inter cæteros, quos per multos eo loco sui studiosissimos habuit, à (a) Waramo Cantuariensi Archiepiscopo, & totius Angliæ Primate & Cancellario, non pecuniâ solùm, sed etiam Sacerdotio Ecclesiæ Aldingtonensis in agro Cantuariensi, donatus est. Interea cùm cognovisset plerasq; sua

(a) Waramum commendat Erasmus noster in Colloquio cui nomen Peregrinatio Religionis ergò, pag. 270.

ſua ſcripta Baſileæ ſub prælis Joannis Frobenii eſſe, motus & typorum ejus officinæ elegantiâ, & diligentiâ ſimul editionis, ipſe quoque eò ſe contulit, ſimulans iter ad urbem voti ſolvendi gratiâ. Receptus in ædes Frobenianas, plurimum laboris ſcribendo exhauſit. Pòſt in Germaniam interiorem propter negotia rediit. Mox Coloniæ Ubiorum fuit, ſub conventum Vormacienſem. Solutis Vormacienſibus comitiis, Baſileam propter librorum aliquorum editionem repetiit. Multorum Regum & Pontificum maximam benignitatem & munificentiam expertus eſt. Nec ſolùm à principibus honoratus eſt, ſed etiam à civitatibus, ſi quas tranſiret. Lovanii trilingue Collegium Eraſmi ſuaſu inſtitutum eſt ex opibus quas Arienſis præpoſitus Hieronymus Buſlidius moriens in uſus ſtudioſorum deſtinârat. Atque eo ex inſtituto motus Franciſcus Galliarum Rex, Eraſmum per literas evocavit, ut ſimile collegium Lutetiæ Pariſiorum ejus conſilio inſtitueretur: verùm cauſæ aliquæ interveneruntquæ profectionem illam impedierunt. Friburgi propriam domum emit, quam poſt ſeptimum annum vendidit, ac Baſileam cum univerſo ſupellectili ad Hieronymum Frobenium reverſus eſt, ſimul ut cœli mutatione reliquias morbi diſcuteret. Interim articularis morbus, qui aliquamdiu conquieverat, rurſus eum corripit, ut ſe loco movere nequiret, fruſtrà cœlo mutato. Sic languentem & viribus deſitutum dyſenteria ferme menſem integrum vexavit, & paulatim exhauſtum, in ſumma æquanimitate & tolerantia, tandem in ædibus Hieronymi Frobenii 5. Id. Jul. ann. 1526. cùm natus eſſet annos 70. menſes 8. dies 15. ſub mediam noctem extinxit. Cùm autem vitæ finis inſtaret, clara Chriſtianæ patientiæ & animi religioſi documenta edidit, quibus in Chriſtum ſe ſpem omnem figere teſtabatur, aſſiduè clamans, *Domine miſerecordiâ*; *Domine, libera me*; *Domine, fac finem*; *Domine, miſerere mei*: & Germanicâ linguâ, *Lieber Gott*, hoc eſt, *chare Deus*. Teſtamentum condidit, in quo clariſſ. virum Bonifacium Amberbachium Jureconſultum, nominatum hæredem fidei commiſſo, de bonis ſuis in pauperes, ætate, valetudinéve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ ſuccurratur, in bonæ ſpei ſtudioſos adoleſcentes, ac in quoſvis hujuſmodi dignos auxilio, diſtribuendis collocandiſque, honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Epiſcopio. Statura fuit infra proceritatem, ſupra tamen notabilem prorſus humilitatem; corpuſculo ſatis compacto & eleganti, ſed quod eſſet tenerrimæ complexionis, & minimarum etiam rerum mutatione facile offenderetur. In ſenio quoque crebris calculi doloribus obnoxius. Cute corporis & faciei candidâ, capillitio in juventa ſubflavo, oculis cæſiis, vultu feſtivo, voce exili, linguâ pulchrè explicatâ, cultu honeſto & gravi, memoriâ felicißimâ, ingenio comico; in amicitia conſtans, in egenos, maximè verò in bonæ ſpei & indolis adoleſcentes ſtudioſos viatico diſtinctos, liberalis, in convictu comis & ſuavis, citra omne ſupercilium, ut non immeritò Ἐρασμος dictus fuerit.

INDEX

INDEX COLLOQUIORUM ALPHABETICUS.

A	Pag.
Abbatis & Eruditæ.	202
Ἄγαμος γάμος.	344
Alcumistica.	216
Amicitia.	424
Apotheosis Capnionis.	106
Ἀφροδίνυσα.	356
Ars Notoria.	382
Ἀστραγαλισμός.	363
C	
Charon.	336
Concio, seu Merdardus.	384
Conjugium.	128
Convivium Fabulosum.	228
Convivium Poëticum.	160
Convivium Prophanum.	54
Convivium Religiosum.	76
Copiæ Compendium.	72
Cyclops.	352
D	
De captandis Sacerdotiis.	19
De Rebus ac Vocabulis.	333
Diluculum.	374
Diversoria.	152
E	
Echo.	327
Epicureus.	443
Epithalamium Petri Ægid.	205
Euntes in lud. Literar.	42
Exsequiæ Seraphicæ.	412
Exorcismus.	210
F	
Funus.	313
G	
Γεροντολογία.	182
H	
Herilia jussa.	24
Hippoplanus.	222

I	Pag.
Impostura jocosa.	351
Inquisitio de Fide.	173
Ἰχθυοφαγία.	275
Ἱππῶς ἀνίππος.	337
L	
Lusus pueriles.	27
M	
Miles & Carthusianus.	138
Monita Pædagogica.	26
N	
Naufragium.	146
Νηφάλιον συμπόσιον.	379
O	
Opulentia sordida.	405
P	
Percontatis Domestica.	11
Percontatis De variis.	5, 6, 7
Percontatis Reducem.	8
Peregrinatio Rel. ergô.	253
Philetymus & Pseudoch.	143
Philodoxus.	397
Πολυδαιτία.	329
Problema.	437
Procus & Puella.	111
Πτωχολογία.	225
Πτωχοπλέστιοι Franciscani.	192
Puerpera.	239
S	
Senatulus.	369
Scortum & adolescens.	157
Synodus Grammaticorum.	340
V	
Venatio.	41
Virgo μισόγαμος.	119
Virgo Pœnitens.	126

FAMI-

FAMILIARIA COLLOQUIA.

SALUTANDI IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet comitatem & urbanitatem in ſalutationibus; quoſnam, quando, quo nomine ſalutare debeamus.

NON temere docet quidam, ut (*a*) *ſalutemus libenter.* Comis enim & blanda ſalutatio ſæpe conciliat amicitiam, inimicitiam diluit; certè mutuam benevolentiam alit augétque. Quidam uſque adeò (*b*) Demeæ ſunt, ingenióque agreſti, ut vix ſalutati reſalutent. Nonnullis hoc vitii conciliavit educatio veriùs quàm natura.

Urbanitatis eſt ſalutare obvios, aut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipſi colloquendi gratiâ. Item operis aliquid agentes, cœnantes, oſcitantes, ſingultientes, ſternutantes, tuſſientes. In ructu crepitúve ventris ſalutare, hominis eſt plùs ſatis urbani. Sed incivilius etiam eum ſalutare qui reddit urinam aut alvum exonerat.

Salve pater, ſalve matercula, ſalve mi frater, ſalve præceptor obſervande, ſalve multùm mi patrue, ſalve dulciſſime nepos.

Urbanum eſt addere cognationis aut affinitatis titulum, niſi cùm habet aliquid odii; tum enim præſtat abuti minùs quidem propriis, ſed plauſibilioribus: veluti cùm novercam ſalutamus matrem, privignum filium, vitricum patrem, ſororis maritum fratrem, fratris uxorem ſororem. (*c*) Idem in ætatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit ſi ſenem patrem, aut virum eximium, ſalutes, quàm ætatis cognomine; etiam olim honoris causâ dicebatur (*d*) ὦ γέρον· Salve præfecte, ſalve tribune: non autem, Salve caligarie, aut calcearie. Salve adoleſcens, ſalve juvenis. Senes ignotos adoleſcentulos filiorum cognomento ſalutant; adoleſcentes viciſſim illos patres aut dominos.

BLAN-

a Exſtat in præceptis Catunculi puerorum.

b Solemus enim propriis ex Comœdis aliquando uti pro appellativis: ſic *Eucliones* avaros, *Thraſones* glorioſos, *Balliones*, lenones appellamus.

c Quod ab Horat. in Sat. præcipi videmus, *Frater, pater adde, Ut cuique eſt ætas, ità quæque facetus adapta.*

d Id eſt, *O ſenex*, quod apud Hom. nuſquam non eſt obvium.

BLANDIOR SALUTATIO INTER AMANTES.

Salve, { mea Corneliola. / mea vita. / mea lux. / meum delicium. / meum ſuavium. / mel meum. / mea voluptas unica. / meum corculum. / mea ſpes. / meum ſolatium. / meum decus. }

HONORIS GRATIA, AUT SECUS.

Salve, here. Ohe, ſalve tu quoque, bone vir. Salve, vir ornatiſſime, clariſſime. Salve etiam atque etiam, literarum decus. Salve plurimùm, amicorum optime. Salve, mi Mecœnas. Salve, patrone ſingularis. Salve vir ſpectatiſſime. Salve, unicum hujus ætatis ornamentum. Salve, Germaniæ delicium. Salvete, quotquot eſtis, unâ ſalute omnes. Salvete pariter omnes. Salvete, belli homunculi. Salve, vini pernicies. Salve, congerro lepidiſſime. *Reſponſio.* Salve & tu, gurges helluóque placentarum. Salve multùm, virtutis omnis antiſtes. *Reſp.* Salve tantundem, totius probitatis exemplar. Salve, anicula annos nata quindecim. *Reſp.* Salve, puella annorum octoginta. Bene ſit tibi cum tuo calvitio. *Reſp.* Bene tibi cum lacero naſo. Ut ſalutâris, ità reſalutaberis: ſi malè dixeris, pejùs audies. Salve iterum atque iterum. *Reſp.* Et tu ſalve perpetuùm. Salve plus millies. *Reſp.* Equidem malim ſalvere ſemel. Salve quantum vis. *Reſp.* Et tu quantum mereris. Salvere te jubeo. *Reſp.* Quid ſi nolim? Equidem ægrotare malim quàm tuâ ſalute ſalvere.

Salva ſit tua { Sanctitas, / Amplitudo, / Celſitudo, / Majeſtas, / Beatitudo, / Sublimitas, } { magis vulgò recepta ſunt quàm probata doctis. }

In tertia perſona.

Sapidus Eraſmo ſuo ſalutem dicit. Sapidus Beatum ſuum plurimâ ſalute impertit.

ALIA

ALIA FORMA.

Salvus ſis, Crito. Bene tibi ſit, vir optime. *Reſp.* Et tibi meliùs. Pax tibi, frater, Chriſtiana ſalutatio eſt à Judæis profecta, neque tamen repudianda. Similis eſt, Bona vita. Ave, præceptor. *Reſp.* (*a*) Equidem malim *habere* quàm *avere*. Χαῖρε. *Reſp.* (*b*) Memento te Baſileæ eſſe, non Athenis. Cur tu igitur audes Romanè loqui, cùm Romæ non ſis?

a Jocus eſt in ambigua ſignificatione *avere*, nam id ipſum & *cupere* ſignificat.

b Alluſum eſt ad id quod refert Cicero ex Lucilio de Scævola ridente Albutium græciſſantem Romæ, lib. 1. de finibus.

BENE PRECANDI Formulæ.

Et bene precari ſalutationis genus eſt.

Gravidæ.

Faxit Deus ut feliciter parias; ut maritum *pulchrâ prole facias parentem.* Faxit illa Virgo mater, ut feliciter fias mater. Precor ut hic tumor uteri feliciter ſubſidat. Velint Superi, ut non majore moleſtiâ elabatur quàm illapſum eſt, quicquid hoc eſt oneris quod geſtas. Donet tibi Deus felix puerperium.

Convivis.

Sit felix convivium. Bene ſit univerſo cœtui. Precor omnia læta vobis omnibus. Deus benè fortunet veſtrum convivium.

Sternutanti.

Sit fauſtum ac felix. Servet te Deus. Sit ſalutiferum. Bene vertat Deus.

Auſpicanti quippiam.

Negotium.

Sit felix & fauſtum Reipublicæ. Bono ſit omnibus quod inſtituis. Bene vertat quod agis. Benè fortunet Deus tuos labores. Faveant Superi tuis conatibus. Quæſo ut quod inſtituiſti, ſuperis benè fortunantibus, feliciter abſolvas. Benè fortunet Chriſtus opt. max. quod in manibus eſt. Feliciter cedat quod inſtituiſti. Feliciter exeat quod aggreſſus es. Rem ſanctam aggreſſus es, precor ut felix ſit exitus, ac proſperum numen aſpiret pulcherrimis cœptis. *Chriſtus benè cœpta ſecundet.* Proſperè ſuccedat quod auſpicatus es. Deum optimum maximúmque precor ut iſtud conſilium quàm eſt honeſtum, tam ſit & felix. Bonis avibus cœpta res melioribus exeat. Precor ut bonis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Opto tibi felicem curſum, & recurſum feliciorem. Faxit Deus ut, itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi proſperum reditum gratulemur. Contingat tibi feliciter & navigare & renavigare. Sit iter lætum, reditus lætior. Utinam iſta profectio tibi ſuccedat ex animi tui ſententia.

Iter.

tentiâ. Utinam tibi jam jucunda sit ista profectio, quàm nobis erit interim molestum tui desiderium. Bonis auspiciis solvas anchoram. Precor ut ex utriusque votis succedat hoc iter. Precor ut hic contractus commodo bonóq; sit utrisque. Precor ut hoc matrimonium voluptati sit omnibus nobis. Sospitet te Jesus opt. maximus. Superi propitii te nobis incolumem restituant. Servet te Deus, * *animæ dimidium meæ.* Opto tibi reditum incolumem. Precor ut hic annus tibi lætis auspiciis ineat, lætioribus procedat, lætissimis exeat, ac sæpiùs recurrat, semper felicior. *Resp.* At ego vicissim tibi multa secula felicissima precor, nè tu gratis sis nobis benè precatus. Precor ut hic dies tibi candidus illuxerit. Precor ut hic Sol tibi felix surrexerit. *Resp.* Tantundem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus diei, & sit utrique nostrûm prosperrimus. Opto tibi noctem properam, pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix somnus. Det Deus placidam quietem. Det somnum absque somniis. Faxit Deus ut aut placidè dormias, aut feliciter somnies. Sit tibi fausta nox. *Resp.* At ego tibi, quando gaudere soles lucro, pro una fausta mille precor faustissimas.

Proverb.

* Horatiana verba ex oda 3. lib. 1.

Annum.

Diem.

Noctem.

VALE IN DIGRESSU.

Valete omnes. Benè vale. Cura ut quàm rectissimè valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te benè valere. Jam me tempus aliò vocat, tu valebis. Valeto quàm optimè. Vale (*a*) pancraticè, aut, si mavis, athleticè. Vale ut dignus es. Vale ut meritus es. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in crastinum. Numquid vis? Est aliud quod me velis? *Resp.* Nihil, nisi ut prosperè valeas. Da operam ut sis prosperâ valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam salutis tuæ. Fac ut proximo congressu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo te curare cuticulam. Cura ut sit mens sana in corpore sano. Da operam ut totus valeas, tum corpore, tum animo. *Resp.* Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi vicissim precor properam valetudinem.

a Id est, optimè & fortissimè. Ut Hippocrates ait Athletarum habitus in summo bonitatis & sanitatis gradu consistit.

SALUTANDI PER ALIUM.

Frobenium jubebis meo nomine salvere plurimùm. Erasmiolum item meâ causâ salutabis diligenter. Tum matri Gertrudi quàm potes officiosissimè ex me salutem dicito. Dic me omnibus omnia læta precari. Salutabis mihi sodalitatem diligenter. Amicos omnes meis verbis salutato.

Amantium more μειώσει utitur.

Uxori

Uxori ſalutem ex me annunciabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine ſalutem aſcribes. Mei vice ſalutabis affinem meum. Numquid tuis mandas per me? *Reſp.* Ut rectè valeant. Eſtne quod velis ad tuos perferri me nuncio? *Reſp.* Multam ſalutem omnibus, ſed præcipuè patri. Sunt quos per me tuo nomine velis ſalutatos? *Reſp.* Omnes qui de me percontabuntur. Salutem quam mihi ab amicis attuliſti, illis multo cum fœnore referes. Quorum nomine mihi ſalutem attuliſti, eos omnes meâ gratiâ viciſſim ſalutabis accuratè. In amicis ſalutandis ſis quæſo mihi vicarius. Salutâſſem generum meum per literas, ſed tu mihi apud illum epiſtolæ vice fueris. Heus, heus, quò properas? *Reſp.* Rectâ Lovanium. Reſiſte paulíſper, eſt quod tibi mandem. *Reſp.* Atqui pediti non convenit ſarcina. Quid rei eſt? *Reſp.* Ut Gocleníum, Rutgerum, Joannem Campenſem, totúmque chorum trilinguem mihi ſalutes. *Reſp.* Si nil aliud imponis ſarcinæ præter ſalutes, facile perferam. Atqui nè gratis iſthuc facias, precor utì tibi quoque eunti ac redeunti Salus ſit comes.

REDUCEM QUOMODO SALUTARE OPORTEAT.

Salvum te advenire gaudemus. Soſpitem adeſſe volupe eſt. Te nobis redditum eſſe voluptati eſt. Gratulamur tibi felicem reditum. Gratia ſuperis quòd nobis incolumis redieris. Quò moleſtius fuit nobis tui deſiderium, hòc redditus conſpectus tui jucundior eſt. Gratulamur & tibi & nobis, quòd vivus ac valens nobis reſtitutus ſis. Hòc reditus tuus eſt nobis jucundior, quò minùs exſpectatus. *Reſp.* Ego viciſſim lætor quod incolumis vos incolumes offenderim. Quòd te ſalvum repererim, vehementer gaudeo. Non viderer mihi redîſſe ſalvus, niſi vos ſalvos reperîſſem. Nunc demum mihi videor ſoſpes, cùm vos incolumes ac pulchre valentes conſpicio.

PERCONTANDI FORMA IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet formulas percontandi in primo congreſſu; Unde venis? Quid novi affers? Ut vales? &c.

GEORGIUS, LIVINUS.

Ge. EX qua tandem corte aut cavea nobis ades? *Li.* Quid itá? *Ge.* Quia malè ſaginatus. Quia macie pelluces totus, ariditate crepitas. Unde prodis? *Li.* E collegio Montis

Montis acuti. *Ge.* Ergò ades nobis onuſtus literis. *Li.* Imò pediculis. *Ge.* Pulchrè comitatus advenis. *Li.* Sanè, nec tutum eſt nunc viatorem ire incomitatum. *Ge.* Agnoſco ſodalitium ſcholaſticum. Ecquid novarum rerum adfers è Lutetia? *Li.* Illud imprimis quod, ſcio, tibi videbitur incredibile, Lutetiæ (*a*) Beta ſapit, & Quercus concionatur. *Ge.* Quid tu narras? *Li.* Hoc eſt quod audis. *Ge.* Quid ego audio? *Li.* Hoc quod narro. *Ge.* Monſtri ſimile. Oportet illic fungos & lapides eſſe auditores, ubi tales concionentur. *Li.* Atqui ſic res habet. Nec audita narro, ſed comperta. *Ge.* Oportet igitur illic plurimùm ſapere homines, ſi ſapit Beta & Quercus. *Li.* Rectè conjectas.

a Fortaſſis Natalem Bedam & N. de Quercto Sententiarios Pariſienſes Magiſtros notat.

PERCONTANDI DE VALETUDINE.

Ge. Valéſne? *Li.* Contemplare vultum. *Ge.* Quin potiùs lotium jubes? An me putas medicum? Non rogo quid valeas, nam facies ipſa loquitur te bellè valere; ſed quomodo tibi placeas? *Li.* Corpus quidem bellè habet, ſed animo malè eſt. *Ge.* At non valet qui iſthac parte laborat. *Li.* Sic res habent meæ: Corpus valet, ſed ægrotat crumena. *Ge.* Facilè iſti morbo medebitur mater. Ut valuiſti uſque? *Li.* Variè, ut ſunt res mortalium. *Ge.* Satin' rectè vales? Salváne res? Satin' ſalvæ res? Fuiſtíne ſemper proſperâ valetudine? *Li.* Proſperrimâ gratiâ ſuperis. Ego, Dei beneficio, perpetuò belliſſimè valui. * Semper proſperâ valetudine ſum uſus. Hactenus bonâ valetudine fui, fauſtâ, incolumi, felici, proſperâ, ſecundâ, integrâ, baſilicâ, athleticâ, pancraticâ valetudine. *Ge.* Faxint ſuperi ut iſthuc ſit perpetuum ac proprium. * Lætus iſthuc audio. Voluptatem mihi nuncias. Eſt iſthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem iſtum ex te audire ſupra modum gaudeo. Iſtud haud invitus audio. Oppidò lætor iſthuc audire ex te. Ut idem ſemper facias opto. Ut ad iſtum modum quàm diutiſſimè valeas opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo, Gratia Superis. Gratiam habeo ſuperis. *Li.* Equidem pulchrè valeo, ſi tu vales. *Ge.* Nihil interim moleſtiæ fuit? *Li.* Nihil, niſi quòd veſtrâ conſuetudine frui non licuit. *Ge.* Quo pacto vales? *Li.* Rectè, pulchrè, bellè, perbellè, belliſſimè, perpulchrè, feliciter, commodè, minimè malé. Valeo ut volo potiùs quàm ut mereor: (*b*) baſilicè, pancraticè, athleticé. *Ge.* Expectabam ut diceres etiam tauricé.

* Valere bene.

* Gaudere.

b Id eſt, regiè & magnificè ſeu ſplendidé. Solent ſiquidem diligentiùs curare valetudinem reges.

MALE

MALE VALERE.

Ge. Recténe vales? *Li.* Vellem quidem. Non admodum ex sententia. Equidem utcunq; valeo. Sic satis. Valeo ut possum, quando ut volo non licet. Ut soleo. Ità ut superis visum est. Non optimè sanè; sic ut antehac pejùs nunquam. Valeo ut solitus sum. Valeo ut solent quibus cùm medicis res est. *Ge.* Ut vales? *Li.* Secùs quàm vellem. *Ge.* Quâ valetudine es? *Li.* Haud sanè commodâ, incommodâ, perquam incommodâ, infelici, parùm prosperâ, parùm secundâ, malâ, adversâ, infaustâ, imbecilli, dubiâ, mediocri, vix mediocri, longè aliâ quàm vellem, tolerabili, qualem optem hostibus meis. *Ge.* Rem mihi sanè quàm acerbam narras. Prohibeant Superi. Avertat Deus. Bona verba. Hîc cupiam te vanum esse. Bono sis animo oportet. Forti infractóq; iis animo. Multùm juvat animus in re mala bonus. Fulciendus est animus spe fortunæ secundioris. Quid morbi est? Quod mali genus est? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habes morbi? Quis te tenet morbus? *Li.* Nescio, & hoc laboro periculosiùs. *Ge.* Verum. Nam *ad sanitatem gradus est, novisse morbum.* Nullósne consuluisti medicos? *Li.* Et quidem permultos. *Ge.* Quid respondent? *Li.* Id quod advocati *Demiphonti* apud Comicum. Alius negat, alius ait, alius deliberandum censet. In hoc consentiunt omnes, me miserum esse. *Ge.* Quampridem habet te hoc mali? Diu est quòd teneris isto morbo? Quantum temporis est quod te malum hoc corripuit? *Li.* Dies plùs minùs viginti. Ferme mensis est. Jam tertius est mensis. Mihi quidem seculum videtur quòd ægrotare cœpi. *Ge.* Adnitendum censeo, ne morbus fiat familiaris. *Li.* Jam nimiùm assuevit. *Ge.* Num est hydrops? *Li.* Negant. *Ge.* Num dysenteria? *Li.* Non arbitror. *Ge.* Num febris? *Li.* Opinor febris esse speciem, sed novam, ut nunc novi subinde morbi exoriuntur, antehac incogniti. *Ge.* At plus satis erat veterum. *Li.* Ità visum est naturæ nimiùm novercæ. *Ge.* Quoto die recurrit dolor? *Li.* Quoto die narras? Imò quotidie, sæpiùs quàm (*a*) Euripus. *Ge.* Papæ! malum abominandum! Unde contraxisti morbum? Unde suspicaris hoc esse collectum mali? *Li.* Ex inedia. *Ge.* At non soles usque adeò superstitiosus esse, ut te jejunio macerares. *Li.* Non erat religio, sed inopia. *Ge.* Quænam? *Li.* Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovis morbum ortum suspicor. E vino plùs satis diluto. E crudis malis contracta stomachi cruditas. *Ge.* Vide nè ex immodico aut intempestivo studio conciliâris hoc mali, aut ex Potatione largiore, aut Venere parùm moderata. Quin accersis medicum?

Proverb. *Ut possumus, quando ut volumus non licet.*

De morbo.

a Pars maris sæpiùs in die reciprocans. Vide Proverbium *Euripus homo.*

dicum? *Li.* Timeo nè citiùs morbum augeat quàm adimat.
De medico. Metuo nè pro remedio det venenum. *Ge.* Deligendus est igitur cui tutò fidas. *Li.* Si moriendum est, malo semel mori, quàm tot pharmacis excarnificatus. *Ge.* Fac igitur ut ipse tibi sis medicus. Si diffidis homini medico, precor ut sit tibi medici vice Deus. Sunt qui tecti cucullâ Dominicali aut Franciscana revaluerunt. *Li.* Idem fortassis evenisset si lenonis pallio tecti fuissent: verùm ista diffidenti nihil conducunt. *Ge.* Fide igitur, ut reviviscas. Alii morbo levati sunt
Divis. nuncupatis alicui Divo votis. *Li.* At ego cum divis, non paciscor. *Ge.* Proinde tu vel à Christo, cui fidis, pete sanitatis beneficium. *Li.* At ego an beneficium sit nescio. *Ge.* An non beneficium est liberari morbo? *Li.* Nonnunquam mori felicius est. Ab illo nihil peto, nisi ut quod scit optimum esse, mihi largiatur. *Ge.* Sume quod alvum dejiciat. *Li.* Jam suâ sponte cita est. *Ge.* Ciendus est alvus. Movendus est alvus. *Li.* Imo sistendus est magis. Nam plus satis profluit.

PERCONTANDI REDUCEM.

ARGUMENTUM.

Percontandi reducem de itinere, de bello, de rebus privatis, de spe frustrata, de promissis magnificis, uxore puerpera, periculis, amissis opibus, &c.

Redeunti peregré. *Ge.* FUitne tibi hoc iter faustum & commodum? *Li.* Sic satis; nisi quod nihil usquam tutum est à latronibus. *Ge.* Hic est belli ludus. *Li.* Est, sed sceleratissimus. *Ge.* Pedes advenis, an eques? *Li.* Partim pedestri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. *Ge.* Quo in statu sunt res
Bellum. Gallicæ? *Li.* Sanè turbulento. Magnæ bellorum minæ sunt. Quid mali allaturi sint hostibus, nescio: certè Galli jam ipsi
a Monarchæ penes quos solos summa rerum est. non dicendis malis affliguntur. *Ge.* Unde proficiscuntur isti bellorum tumultus? *Li.* Unde, nisi ex ambitione (*a*) Monarcharum? *Ge.* At horum prudentiâ conveniebat sedari rerum humanarum tempestates. *Li.* Sedant illi quidem, sed ut Auster mare. Persuadent sibi se Deos esse, suâq; causâ mundum hunc esse conditum. *Ge.* Imò Princeps Reipublicæ
b Id est, clanculum. incitet. Vide Prover. gratiâ constituitur, non Respublica Principis causâ. *Li.* Imò non desunt Theologi qui (*b*) frigidam suffundant, & ad hos tumultus classicum canant. *Ge.* Isthos ego statuerem in pri-
c Hoc est in tuto. ma acie. *Li.* At illi sibi (*c*) cavent post principia. *Ge.* Ista publica satis curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in statu
De privatis. sunt? *Li.* Optimo, felici, mediocri, tolerabili. *Ge.* Quo pacto se res habent tuæ? num ex voto? *Li.* Imò supra votum, supra meritum, supra spem. *G.* Satin' ex sententia? Satin' salva omnia? Satísne prospera omnia? *Li.* Res in pejore statu esse non

potest

potest. Pejore in loco negotium non potest esse. *Ge.* Non cepisti igitur quod captabas? Non contigit præda quam venabaris? *Li.* Venabar equidem, sed (*d*) iratâ Deliâ. *Ge.* Nihil reliquum est spei? *Li.* Spei permultum, sed rei nihil. *Ge.* Episcopus nihil ostendit spei? *Li.* (*e*) Tota plaustra, totásque spei naves, sed præterea nihil. *Ge.* Nihil adhuc misit? *Li.* Promisit quidem largiter, at nè (*f*) teruncium quidem misit. *Ge.* Ergò spe alendus est animus. *Li.* Sed hâc non saginatur venter. Qui spe aluntur, pendent, non vivunt. *Ge.* Attamen hoc eras ad iter expeditior, quòd nihil esset oneris (*g*) in zona. *Li.* Fateor, atque etiam tutior. Nulla enim sunt arma certiora adversus latrones. Sed ego malim & onus & periculum. *Ge.* Nihilne tibi ademptum est in via? *Li.* Mihine? Quæso quid eripias nudo? Aliis citiùs periculum erat à me. Licuit mihi vacuo (*h*) viatori per totum iter canere & esurire. Numquid vis? *Ge.* Quò nunc hinc abis? *Li.* Rectà domum, salutaturus penates jamdiu non visos. *Ge.* Precor ut illic offendas omnia læta. *Li.* Utinam ità velint superi. Nihil interim extitit novi domi nostræ? *Ge.* Nihil, nisi quod reperies auctâ familiam. (*i*) Nam tua Catulla peperit tibi catulum absenti: Tua gallina peperit tibi ovum. *Li.* Bene nuncias. Grata nuncias. At ego tibi pro isto nuncio polliceor (*k*) Evangelium. *Ge.* Quodnam? secundùm Matthæum? *Li.* Non, sed secundùm Homerum. En, accipe. *Ge.* Tibi serva tuum Evangelium: Mihi saxorum satis est domi. *Li.* Nè sperne munusculum: * *aetites* est qui gravidis admotus in nixu maturat partum. *Ge.* Quid ais? Est mihi sanè gratissimum. Dispiciam unde possum hoc donum pensare. *Li.* Abundè pensatum puta si boni consulueris. *Ge.* Imo nihil accidere potuit magis in tempore; nam uxori meæ jampridem tumet uterus. *Li.* Illud igitur abs te (*l*) stipulabor, ut si masculum ediderit, me susceptorem ascitcas. *Ge.* Polliceor ac tuum indetur puero nomen. *Li.* Quod utrisque bene vertat. *Ge.* Imò nobis omnibus.

d Dianâ, venationis Dea.
e Ità Græci, ὅλας ἀμάξας *Sperandum.*
f Quem Plinius triuncem vocat, nummulus est, in vilitatis proverbium versus; est quarta pars assis.
g Illic milites gestabant pecuniam.
Nudo) Proverb. *nudior Leberide.*
h Allusum est Vulgato Juvenalis. *Cantabit vacuum coram latrone viator.*
i Jocus est in paronomasia.
k locus est ex ambiguo. Nam *Evangelium* dicitur munus quod datur rem lætam nuncianti.
* Aetites, *Adlerstein*, Lapidis genus ab Aquila nomen habens. *Plin.* l. 37. c. 11.
l Stipulatur qui promissum accipit: nam paciscitur & qui promittit & cui promittitur.

MAURITIUS, CYPRIANUS.

Ma. Redisti nobis obesior solito: Redisti procerior. *Cy.* At equidem mallem prudentior, aut doctior. *Ma.* Imberbis abieras, redisti barbatulus. Contraxisti tibi absens nonnihil senii. Quid sibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? *Cy.* Ut est fortuna, sic est corporis habitus. *Ma.* Num adversa? *Cy.* Nunquam mihi quidem aliàs secunda, sed nunquam quà nunc (*a*) reflavit odiosius. *Ma.* Doleo vicem tuam. Dolet mihi tua calamitas. Sed quid istuc mali est? *Cy.* Universæ pecuniæ

a Metaphora ab adversus ventis-

cuniæ (*b*) naufragium feci. *Ma.* In mari? *Cy.* Non, ſed in litore, nondum navem ingreſſus. *Ma.* Ubinam? *Cy.* In litore Britannico. *Ma.* Bene habet quod ipſe nobis vivus enatâſti. Præſtat pecuniæ jacturam facere quàm vitæ. Levius eſt pecuniæ diſpendium quàm famæ. *Cy.* Vitâ ſanâ atque incolumi, periit pecunia. *Ma. Vita* (*c*) ſarciri nullo pacto poteſt, *fama* ægrè poteſt, *pecunia* facilè alicunde ſarcietur. Quî malum hoc accidit? *Cy.* Neſcio, niſi quòd ſic erat in fatis meis. Sic viſum eſt ſuperis: ſic libuit genio meo malo. "*Vides igitur* "*doctrinam ac virtutem tutiſſimas eſſe divitias, quæ nec eri-*"*pi poſſunt, nec gravant circumferentem.* *Cy.* Pulchrè tu quidem philoſopharis, ſed interim ego (*d*) ringor.

b Id eſt, jacturam feci, Allegoria.

c Metaphora à ſartoribus deſumpta.

d Diſcrucior animo.

CLAUDIUS, BALBUS.

Cl. Gratulor tibi reduci, Balbe. *Ba.* Et ego tibi ſuperſtiti, Claudi. *Cl.* Gratulor tibi in patriam reverſo. *Ba.* Imò gratulare magis è Gallia profugo. *Cl.* Quid ità? *Ba.* Quia illic bellis ferverit omnia. *Cl.* Quid Muſis cum Marte? *Ba.* Atqui illic nè Muſis quidem parcitur. *Cl.* Tu igitur feliciter elapſus es. *Ba.* At non ſine periculo. *Cl.* Totus alius nobis rediſti. *Ba.* Quî ſic? *Cl.* Ex Hollando verſus es in Gallum. *Ba.* Quid? (*a*) an capus eram cùm hinc abirem? *Cl.* Veſtis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum. *Ba.* Hanc (*b*) metamorphoſin malim quàm in gallinam. Sed (*c*) ut *cuculla non facit Monachum*; ità nec veſtis Gallum. *Cl.* Jámne calles Gallicè? *Ba.* Sic ſatis. *Cl.* Quo pacto didiciſti? *Ba.* A magiſtris haudquaquam multis. *Cl.* Quibus? *Ba.* A mulierculis quovis turture loquacioribus. *Cl.* In tali ludo facilè diſcimus loqui. Sonáſne probè ſermonem Gallicum? *Ba.* Imò & Latinum ſono Gallicé. *Cl.* Nunquam igitur ſcribes bona (*d*) carmina. *Ba.* Cur ità? *Cl.* Quia periit tibi ſyllabarum quantitas. *Ba.* Mihi ſatis eſt qualitas. *Cl.* Quid, éſtne Lutetia immunis à peſtilentia? *Ba.* Non eſt. Sed perpetua non eſt: aliquando remittit ſeſe, mox recrudeſcit; nonnunquam intermittitur, deinde recipit ſeſe. *Cl.* Non ſat erat malorum ubi bellum eſt? *Ba.* Erat, niſi ſecùs eſſet viſum ſuperis. *Cl.* Annonæ caritatem iſthic eſſe oporteat. *Ba.* Imò penuriam. Omnium rerum illic inopia eſt præterquam ſceleratorum militum. Bonorum virorum illic eſt mira vilitas. *Cl.* Quid accidit Gallis, ut bellum ſuſcipiant cum (*e*) *Aquila*. *Ba.* Quia movet illos exemplum ſcarabei, qui non ceſſit aquilæ. In bello nemo ſibi non videtur Hercules. *Cl.* Non te remorabor diutiùs. Aliàs latiùs nugabimur, cùm erit utrique commodum. Nunc aliò me vocant negotiola quædam.

Fervent) Metaphora ab aquis ſumpta.

a Jocus eſt ex ambigua voce *gallus*.

b Transformatio.

c Proverbium vulgi. Mûti magiſtri) prover. id eſt, ex libris.

d Alluſit ad hoc quod vulgus Gallorum perperam pronunciat accentus.

e Imperatorum inſignia Vide prov. *Scarabeus aquilam*. Negotiola) ταπεινωσις arrogantiæ vitandæ cauſa.

DOME-

DOMESTICA CONFABULATIO.

ARGUMENTUM

Colloquium hoc mutuæ consuetudinis verba, jocos, & familiarium dicteria, & mores tradit, 1. Deambulandi foris. Evocandi socios. 2. Rarò invisendi Rogandi de uxore, filia, filiis, 3. De otio; tinnitus auris; deformis puellæ descriptio; invitat ad nuptias. 4. Nimiùm studes, &c.

1. PETRUS, MIDA puer, JODOCUS.

Pe. HEus, heus, puer, nemon' huc prodit? *Mi.* Hic opinor effringet fores. Familiarem oportet esse. O lepidum caput! Quid affers? mi Petre. *Pe.* Meipsum. *Mi.* Næ tu rem haud magni pretii huc attulisti. *Pe.* Atqui magni constiti patri meo. *Mi.* Credo pluris quàm revendi possis. *Pe.* Cæterùm Jodocus éstne domi? *Mi.* Incertus sum, sed visam. *Pe.* Quin tu pótiùs abi, & roga ipsum an velit nunc esse domi. *Mi.* Abi tu potiùs, sísque tibiipsi Mercurius. *Pe.* Heus, Jodoce, num es domi? *Jo.* Non sum. *Pe.* Impudens, non ego audio te loquentem? *Jo.* Imò tu impudentior: Nuper ancillæ tuæ credidi, te non esse domi, & tu non credis mihi ipsi? *Pe.* Æquum dicis, par pari relatum. *Jo.* Equidem ut *non omnibus dormio*, ità *non omnibus sum domi:* tibi posthac semper ero. *Pe.* Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. *Jo.* Quî sic? *Pe.* Quia perpetuò domi latitas, nec usquam prorepis. Non secùs atque (*a*) claudus sutor, jugiter domi desides. Tu tibi domi situm contrahis. *Jo.* (*b*) Est quod agam domi, foris nihil est negotii. Et si quid esset, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuisset. *Pe.* At nunc sudum est, & invitat ad deambulandum. Vide ut blanditur. *Jo.* Si prodeambulare lubet, non recuso. *Pe.* Planè videtur hoc utendum cœlo. *Jo.* Ascíscendus est unus aut alter congerro. *Pe.* Fiet, modò dicas quos velis. *Jo.* Quid si Hugonem? *Pe.* Haud multùm interest inter Hugonem & nugonem. *Jo.* Agè, placet. *Pe.* Quid si Alardum? *Jo.* Homo minimè mutus est. Quod auribus diminutum est, linguâ pensat. *Pe.* Si videbitur, Nævium adjungemus. *Jo.* Siquidem dabitur illius copia, nunquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, supereſt ut locum dispicias amœnum. *Pe.* Ego verò tibi locum ostendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum smaragdinum virorem, nec fontium vivas scatebras desiderabis. Dices dignam Musis sedem. *Jo.* Magnificè polliceris. *Pe.* Affixus es libris. Nimiùm assides libris. Immodico studio teipsum maceras. *Jo.* Malim studio macrescere quàm amore. *He.* At non ideo vivimus ut studeamus, sed ideo studemus ut suaviter vivamus. *Jo.* Mihi verò vel immori chartis dulce est. *Pe.* Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid voluptari

Vide Prov. *Non omnibus dormio.*

a Plautinum est.

b Alludit est ad carmen Homeri, Οἶκοι ἐλεύσεσθαι ἐπὶ νηὶ θοῇ ἐρετμοῖσιν.

Deambulatio.

tati fuit hæc deambulatio? *Jo.* Me quidem vehementer oblectavit.

2. ÆGIDIUS, LEONARDUS.

Rarò invisis. *Æg.* Quò noster Leonardus? *Le.* Ad te ibam. *Æg.* Istud quidem facis insolens. *Le.* Quamobrem? *Æg.* Quia jam annus est quod nos non inviseris. *L.* Malo in hanc peccare partem ut desiderer, quàm ut obtundam. *Æg.* Imò boni amici nulla est apud me satietas. Imò quò crebriùs venies, hoc mihi venies gratior. *Le.* Quid interim agitur domi tuæ? *Æg.* Multa sanè quæ nolim. *Le.* Non miror, sed jámne peperit uxor? De uxore. *Æg.* Jamdudum, & quidem gemellos. *Le.* Quid ego audio? *Æg.* Sic res habet; atque illi jam denuo tumet uterus. *Le.* Isthoc pacto solet augeri familia. *Æ.* Sed utinam fortuna sic augeret pecuniam ut uxor familiam. *Le.* Jámne elocâsti filiam? Filia. *Æ.* Nondum. *L.* Vide nè parùm tutum sit, virginem tam grandem detinere domi. Quærendus est gener aliquis. *Æ.* Nihil opus. Jam proci complures illam ambiunt sponsam. *Le.* Quid igitur supereſt, nisi ut è multis deligas qui tibi maximè sit accommodus? *Æ.* Omnes ejusmodi sunt, ut nesciam quem cui præferam: sed abhorret à nuptiis filia. *Le.* Quid ais? Atqui, ni fallor, jamdudum nubilis est, jamdudum est apta viro, matura conjugio, jampridem est tempestiva viro. *Æg.* Quidni, annum egressa jam decimum septimum? major annis duodeviginti? annum jam agens undevigesimum? annos nata decem & octo? *Le.* Cur abhorret igitur à matrimonio? *Æg.* Ait se velle Christo nubere. *Le.* Sanè multas habet ille sponsas. An malo genio nupsit, quæ castè vivit cum marito? *Æg.* Mihi quidem non videtur. *Le.* Quis Deus hunc affectum afflavit filiæ? *Æg.* Nescio, sed abduci ab hoc proposito nullis rationibus potest. *Le.* Vide nè sint incantatores, qui instigent & allectent. *Æg.* Novi ego istos (*a*) plagiarios. Sedulò arceo hoc hominum genus ab ædibus meis. *Le.* Quid igitur est in animo? Morem geres animo puellæ? *Æg.* Equidem obluctabor quoad licebit. Nihil non experiar, quo mutem illius sententiam. Quod si pertendit ut cœpit, non pugnabo cum illius animo nè fortè videar (*b*) θεομαχεῖν, vel potius (*c*) μοναχομαχεῖν. *Le.* Religiosè tu quidem loqueris. Sed etiam atque etiam fac explores virginis constantiam, nè pòst facti pœniteat, cùm mutare non erit integrum. *Æg.* Equidem adnitar pro mea virili. *Le.* Quid rerum gerunt filii? *Æg.* Natu maximus jamdudum maritus est, brevi pater futurus. Minimum (*d*) ablegavi Lutetiam. Nam hîc nihil aliud quàm

ludebat

* Plagium furti genus, unde plagiarii dicuntur qui abducunt aliena mancipia aut liberos etiam.

b Id est, cum Deo pugnare.

c Id est, cum Monachis pugnare. Allusum est autem ad vocem μοναχομαχεῖν, quod est singulari certamine congredi.

De filiis.

d Removi ex oculis.

judebat. *Le.* Quid eó? *Æg.* Ut magiſter nobis redeat ſtultior quàm exierat. *Le.* Bona verba. *Æg.* Medius jam cepit initiari ſacris. *Le.* Precor ut bene vertat omnibus.

3. MOPSUS, DROMO.

* *Mo.* Quid fit? quid agitur? Dromo. *Dr.* Sedetur. *Mo.* Video. Sed quomodo ſe res habent tuæ? *Dr.* Ut ſolent iis quibus ſuperi ſunt parùm propitii. *Mo.* Iſthuc ominis avertat Deus. Quid agis? *Dr.* Equidem otium ago. Id quod vides, nimirum nihil. *Mo.* (*a*) Præſtat otioſum eſſe, quàm nihil agere. Ego te fortaſſis occupatum ſeriis negotiis interpello. *Dr.* Imò maximè vacuum; jam enim me ceperat otii tædium, & congerronem deſiderabam. *Mo.* Fortaſſis impedio, interrumpo, * interturbo tua negotia. *Dr.* Imò tædium otii diſcutis. *Mo.* Da veniam ſi te parùm in tempore interpellavi. *Dr.* Imò ipſo in tempore advenis. Opportunè te huc attuliſti. Optatus ades. Interventus tuus eſt mihi vehementer gratus. *Mo.* Fortaſſis aliquid ſeriæ rei inter vos agitur, cui nolim eſſe impedimento. *Dr.* Imò (*b*) *lupus, quod aiunt, adest in fabula.* Nam de te ſermo erat. *Mo.* Facilè crediderim, nam mihi huc venienti mirè (*c*) tinniebat auris. *Dr.* Utra? *Mo.* Læva: unde conjicio, nihil magnificè de me fuiſſe prædicatum. *Dr.* Imò nihil non honorificum. *Mo.* Vanum igitur fierit oportet. Sed quid eſt bonæ rei? *Dr.* Aiunt te venatorem eſſe factum. *Mo.* Imò jam intra caſſes meos eſt (*d*) præda quam venabar. *Dr.* Quænam? *Mo.* Lepida puella, quam perendiè ducturus ſum, vóſq; oro, ut meas nuptias veſtrâ præſentiâ dignemini honeſtare. *Dr.* Quænam eſt ſponſa? *Mo.* Aloiſia Chremetis filia. *Dr.* Egregium ſpectatorem formarum! Tuis oculis adlubuit * illa nigro capillitio, ſimis naribus, ore prælargo, ventre prominulo? *Mo.* Definite. Mihi eam duxi, non vobis. Non ſat eſt quòd (*e*) ſuo regi pulchra eſt regina? Ità demum illa mihi placebit, ſi vobis non admodum placeat.

* De otio. *a* Hoc, Plin. inquit lib. 1. Atilius eruditiſſimè ſimul & facetiſſimè dixit. * σνεδνυμα. *b* Proverbialiter cùm intervenit de quo mentio. *c* Tinnitus aurium. Vulgò dicunt, cùm aures tinniunt, de nobis verba fieri. Non abludit ab hoc, quod eſt apud Theocritum notiſſimum. Autor Plin. l. 28. cap. 11. *d* Alluſum eſt Ovidiano iſti, *Incidit in caſſes præda petita meos.* * Deformis puella. *e* Vide prov. *Suum cuique pulchrum.*

4. SYRUS, GETA.

Sy. Opto tibi multum felicitatem. *Ge.* Et ego tibi conduplicatum opto quicquid optas mihi. *Sy.* Quid agis rei? *Ge.* Confabulor. *Sy.* Quid? confabulare ſolus? *Ge.* Ut vides. *Sy.* Fortaſſe tecum. Proinde tibi videndum ut cum homine probo fabuleris. *Ge.* Imò cum lepidiſſimo congerrone confabulor. *Sy.* Quo? *Ge.* Apuleio. *Sy.* Iſtud quidem nunquam non facis. Sed (*a*) *amant alterna Camœnæ.* Tu perpetuò ſtudes. *Ge.* Non eſt ulla ſtudiorum ſatietas. *Sy.* Verum, ſed * eſt tamen modus

a Hemiſtichium bucolicum. * Horatius, *Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos ultra citrà-que nequit conſiſtere rectum.*

modus quidam. Non omittenda quidem ſunt ſtudia, ſed tamen intermittenda nonnunquam. Non abjicienda ſunt, ſed relaxanda. Nihil ſuave quod perpetuum. (b) *Voluptates commendat rarior uſus.* Tu nihil aliud quàm ſtudes. Perpetuò ſtudes. Continenter incumbis in teris. Indefinenter inhæres chartis. Studes noctes ac dies. Nunquam non ſtudes. Aſſiduus es in ſtudio. Jugiter intentus es libris. Nullum facis ſtudendi finem, neque modum. Nullam ſtudiis tuis requiem intermiſces. Nunquam ſtudendi laborem nec intermittis, nec remittis. *Ge.* Agè, tuo more facis. Rides me, ut ſoles. Nunc ludis tu quidem me. Salsè me rides. Satyricum agis. *Naſo me ſuſpendis adunco.* Non me fallit tuum ſcomma. Nunc planè joco mecum agis. Sum tibi riſui. Rideor abs te. Pro delectamento me habes. *Nunc (tu) me ludos deliciáſque facis.* Eâdem operâ aſſue mihi auriculas aſini. Ipſi codices pulvere ſitúque obducti loquuntur quàm ſim immodicus in ſtudio. *Sy.* Emoriar, ni loquar ex animo. Diſpeream, ſi quid fingo. Nè vivam, ſi quid ſimulo. Loquor id quod ſentio. Quod res eſt dico. Seriò loquor. Ex animo loquor. Non ſecùs ſentio quàm loquor.

Elegans συνωνυμία.

b Horatianum eſt.

Nunc) ſi interponatur pronomen tu, integer erit pentameter.

CUR NON VISIS.

Ge. Quid cauſæ eſt quòd tamdiu nos non inviſeris? quid rei eſt quòd nos tam rarò viſis? quid accidit quòd tanto tempore nos non adieris? quare tam rarus es ſalutator? quid ſibi vult quòd nos tamdiu non conveneris? quid obſtitit quò minùs viſis nos frequentiùs? quid impedimento fuit quò minùs jamdiu feceris nobis tui videndi copiam?

NON LICUIT PER OCCUPATIONES.

Sy. Non licuit per otium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negotia. Hactenus non ſinebant negotia ut te viſerem. Non patiebantur (a) undæ negotiorum quibus involvebar, ut te ſalutarem. Occupatior fui quàm ut potuerim. Tam variis diſtringebar curis, ut mihi non fuerit liberum adire te. Vix ipſi mihi fuit copia mei, ſic me totum moleſta quædam negotia poſſidebant. Negotiis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, ſed vetuit neceſſitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit otium. Hactenus non vacuum. Non licuit per valetudinem. Non licuit per tempeſtatem. *Ge.* Equidem accipio tuam excuſationem, ſed hâc lege, nè ſæpiùs utaris. Excuſatio tua juſtior eſt quàm vellem, ſiquidem valetudo fuit in cauſa. Hâc lege mihi purgatus eris, ſi quod ceſſatum eſt officio

a Ut *Undæ curarum* apud Catul. pro immenſis curis & negotiis.

ficio ſarcias. Si ſuperiorem ceſſationem crebrâ viſitatione Penſes. *Sy.* Tu nihil moraris iſtiuſmodi officia nimiùm vulgaria. Amicitia noſtra firmior eſt quàm ut ſit officiis iſtis vulgaribus alenda. Satis crebrò viſit qui conſtanter amat. *Ge.* Male ſit iſtis curis quæ te nobis adimunt. Quid imprecer iſtis negotiis quæ talem amicum nobis invident? Peſſimè ſit iſti febri quæ nos tam gravi deſiderio torſit tui. Male pereat iſta febris, te quidem incolumi.

MANDANDI AC POLLICENDI.

JACOBUS, SAPIDUS.

Ja. Quæſo ut hæc res tibi cordi ſit. Etiam atque etiam rogo ut hoc negotium tibi ſit curæ. Hac in re velim ut totum Sapidum exſeras. Si me amas, cauſam hanc tractabis diligenter. Hac in re quæſo ut advigiles. Curabis hanc rem meâ cauſâ diligenter. Si verè is es quem ſemper eſſe te mihi perſuaſi, fac ut ſentiam hac in cauſa quanti me facias. *Sa.* Deſine, ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediem. Eventum præſtare non poſſum; illud polliceor, mihi nec fidem nec ſtudium defuturum. Curabo diligentiùs quam ſi mea res ageretur; quanquam meam eſſe duco quæ ſit amici: faciam ut in me quidvis deſideres citiùs quàm fidem ac diligentiam. Tu fac in utramq; dormias aurem, ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus eſto, in me recipio provinciam omnem. Gaudeo mihi datam occaſionem quâ declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil polliceor, ſed re præſtabo quicquid eſt amici ſinceri, & ex animo bene volentis. Nolim te lactare vanâ ſpe: Illud efficiam, ut dicas hoc negotii mandatum amico.

SUCCESSUS.

Sa. Res ſucceſſit opinione meliùs. Fortuna votis utriuſque favit. Si fortuna tibi nupſiſſet, non potuiſſet eſſe obſequentior. Res tua & (*a*) ventis & amne ſecundo proceſſit. Vicit etiam vota noſtra fortunæ faventis afflatus. Opinor te litâſſe (*b*) Rhamnuſiæ, cui ſic ex ſententia cadunt omnia. Plus impetravi quàm fuiſſem auſus optare. Ventis per omnia ſecundis hic curſus nobis peractus eſt. Res omnis cecidit ex ſententia. Pulchrè nobis cecidit hæc alea. Opinor (*c*) volâſſe noctuam, adeò feliciter exiit nobis parùm ſapienter inſtitutum.

GRATIARUM ACTIO.

Ja. Equidem & gratiam habeo, & habiturus ſum quoad vivam,

a Metaphora a navigantibus.

b Fortunæ cognomentum eſt a loco quemadmodum dicimus Paphiam & Cypridem. *Litat* autem non quiſquis ſacrificat, ſed cujus ſacrum Deo placuit.

c Vide Proverb. *Nova volavit.*

vam, maximam. Pro iſto tuo in me officio pares agere gratias vix poſſum, referre nequaquam. Video quantum debeam tuo in me ſtudio. Nihil miror, neque enim tu quicquam novi feciſti; & hoc magis debeo. De iſthoc tuo in me officio amo te, mi Sapide, ut par eſt, maximé. Quòd hac in cauſa præſtiteris amicum minimè (a) aulicum, & habetur à me gratia, & ſemper habebitur. Quòd meum negotium tibi cordi fuerit, amo te, & habeo gratiam. Iſthoc officio gratiam inîſti apud me maximam. Pergratum eſt quòd cauſam meam egeris bonâ fide. Ex omnibus officiis quæ tu plurima in me contuliſti, hoc eſt longè gratiſſimum. Referre gratiam parem nequaquam poſſum: agere accuratiùs inter nos ſupervacaneum ſit; quod unum poſſum, habebo dum vixero. Iſthoc beneficio fateor tibi me magnopere devinctum eſſe. Hoc nomine plus tibi debeo quàm ut unquam ſolvendo eſſe queam. Hoc beneficio arctiùs me tibi * devinxiſti quàm ut poſſim diſſolvere. Obligatiorem me tibi reddidiſti quàm ut nomen meum è tuo (b) diario poſſim unquam expungere. Hoc officio me ſic tuum reddiſti, ut nullum mancipium æquè ſit in rebus heri ſui. Hâc re me tibi devinctiorem reddidiſti quàm ut unquam æs alienum poſſim reſolvere. Plurimis nominibus tibi debeo, ſed non alio plùs quàm hoc. Pro mediocribus beneficiis agendæ ſunt gratiæ; hoc majus eſt quàm ut conveniat verbis gratias agere.

a Quia verbo tenùs amant, re ipsâ nihil minùs præſtant quàm promiſſa.

* Devincire & diſſolvere; elegantèr manet in metaphora.

b Diarium, codicillive, commentarioli rerum actarum in ſingulos dies.

RESPONSIO.

Sa. Aufer mihi iſta. Major eſt noſtra neceſſitudo quàm ut vel tu mihi, vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium, ſed retuli. Mihi quidem abundè relatam gratiam arbitror, ſi gratum eſt quod feci ſeduló. Non eſt cur mihi gratias agas, ſi pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officiolum rependi. Equidem nihil laudis mereor, ingratiſſimus habendus ſi defuiſſem amico. Quicquid eſt in rebus meis, quicquid meâ curâ præſtari poteſt, hoc tam tuum eſſe ducito quàm id quod eſt maximè tuum. Videor mihi beneficium accepiſſe, quod noſtrum officium boni conſulis. Pro tantillo officio mihi tam accuratè gratias agis, quaſi non multò majora tibi debeam. Sibi bene facit qui bene facit amico. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, ſed fœnerat. Si ex animo probas officium in te meum, fac utare ſæpiùs. Ità credam tibi gratum eſſe quod feci, ſi quoties deſiderabis operam meam, non roges, ſed imperes quod voles.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de tribus præcipuè agit. 1. *De Superſtitioſa quorundam peregrinatione, ad Hieroſolymam & loca Sacra, ſub religionis prætextu.* 2. *De Votis temerè non ſuſcipiendis, inter compotationcula, frivola de cauſa; illud temporis, impenſarum, operæque, in aliis quæ ad veram propiùs pietatem accedunt inſumendum eſſe.* 3. *De indulgentiarum Pontificiarum & diplomatum futilitate & abſurditate.*

ARNOLDUS, CORNELIUS.

Ar. SAlve multùm, Corneli, jam toto ſeculo deſiderate. *Co.* Salve & tu, ſodalis exoptatiſſime. *Ar.* Jam deſperabamus reditum tuum. Ubi tamdiu peregrinatus es? *Co.* Apud inferos. *Ar.* Non admodum veri diſſimile dicis, adeò nobis rediſti ſqualidus, macilentus, ac pallidus. *Co.* Imò ab Hieroſolymis adſum tibi, non à profundis manibus. *Ar.* Quis Deus aut quis ventus te illuc adegit? *Co.* Quæ res adegit alios innumeros? *Ar.* Stultitia, ni fallor. *Co.* Igitur hoc convitii non in me ſolum competet. *Ar.* Quid illic venabare? *Co.* Ut miſer eſſem. *Ar.* Iſthuc licebat domi. Eſtne illic quod tu putes ſpectatu dignum? *Co.* Ut ingenuè fatear tibi, propemodum nihil. Oſtenduntur quædam monumenta vetuſtatis quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendos ſimplices & credulos. Imò nec hoc arbitror illos certò ſcire, quo loco ſita fuerit olim Hieroſolyma. *Ar.* Quid igitur vidiſti? *Co.* Magnam ubique barbariem. *Ar.* Nihilo ſanctior redis? *Co.* Imò multis partibus deterior. *Ar.* Nummatior ergó? *Co.* Imò (*a*) *nudior Leberide.* *Ar.* An non pœnitet igitur tam longinquæ peregrinationis fruſtrà ſuſceptæ? *Co.* Nec pudet, quia tam multos habeo ſtultitiæ meæ ſodales: nec pœnitet, quia fruſtrà jam ſit pœnitere. *Ar.* Nihil ergo fructûs refers è tam difficili peregrinatione? *Co.* Multum. *Ar.* Quid tandem? *Co.* Quia poſthac vivam ſuaviùs. *Ar.* An quia (*b*) *jucundum eſt meminiſſe laborum* actorum? *Co.* Eſt iſtud quidem nonnihil, ſed non in hoc ſunt omnia. *Ar.* Eſtne aliud præmium? *Co.* Eſt ſanè. *Ar.* Quod? Effare. *Co.* Magnâ voluptate, quoties libebit, & ipſe me afficiam & alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis aut in conviviis. *Ar.* Profectò non tu *procul aberras â ſcopo.* *Co.* Deinde, non minus capiam voluptatis, cùm alios audiam mentientes de rebus quas nec audierunt unquam nec viderunt. Idque faciunt tantâ confidentiâ, ut cùm narrent (*c*) *Siculis gerris vaniora*, tamen ſibi etiam perſuadeant ſe vera loqui. *Ar.* Mira voluptas! Non omnino *tibi* (*d*) *perîit oleum & opera*, quod aiunt. *Co.* Imò hoc arbitror aliquantò conſultius

a Vide Chiliad.

b Vide proverbium, *Agi laboris.*

c Vide Chiliades.

d Vide Chiliades.

consultius quàm quod faciunt isti qui paulo pecuniæ conducti proficiscuntur in militiam, omnium scelerum scholam. *Ar.* Sed illiberalis est voluptas, ex mendaciis voluptatem capere. *Co.* Verùm hoc aliquantò liberalius, quàm obtrectatione vel delectare vel delectari, aut aleâ tempus & rem perdere. *Ar.* Cogor equidem pedibus in tuam ire sententiam. *Co.* Verùm est & alius fructus. *Ar.* Quis? *Co.* Si quis erit amicus egregiè charus affinis huic insaniæ, eum admonebo domi maneat: ut nautæ solent ejecti naufragio monere navigaturos quid periculi sit vitandum. *Ar.* Utinam mihi monitor adfuisses in tempore. *Co.* Quid? Num similis morbus te quoque corripuit? Num afflavit & te hujus mali contagium? *Ar.* Visi Romam & Compostellam. *Co.* Deum immortalem! quanto mihi solatio est, te contigisse stultitiæ meæ socium? (e) Quæ Pallas isthuc tibi misit in mentem? *Ar.* Non Pallas, sed ipsa Moria, præsertim cùm domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos aliquot, & familiam quæ pendebat ex me, & operâ meâ quotidianâ alitur. *Co.* Oportuit fuisse seriæ rei quippiam quod te à charissimis tuis distraxerit. Narra, obsecro. *Ar.* Pudet dicere. *Co.* Non apud me, qui, ut scis, eodem teneor malo. *Ar.* Compotabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus erat qui prædicabat, sibi esse in animo salutare divum *Jacobum*, erat alter qui divum *Petrum*. Illico non defuit unus aut alter qui sponderent se comites fore. Tandem visum est ut omnes irent simul. Ego, nè viderer parùm commodus compotor, pollicitus sum & ipse. Mox agitari cœptum, utrò potiùs iremus, Romam, an Compostellam. Factum est Senatusconsultum, ut bonis auspiciis utroque postridie proficisceremur omnes. *Co.* O grave decretum, dignius quod vino inscriberetur quàm æri! *Ar.* Ac mox ingens obambulat patera, quam ubi suo quisque ordine ebibisset, votum factum est inviolabile. *Co.* Nova religio! sed num omnibus contigit reditus incolumis? *Ar.* Omnibus, * præterquam tribus: quorum unus in profectione moriens, mandavit nobis ut suis verbis salutem diceremus *Petro* & *Jacobo*: Alter periit Romæ, jussitque ut suo nomine salutaremus uxorem ac liberos: Tertium reliquimus Florentiæ valetudinis planè deploratæ. Opinor jam esse apud superos. *Co.* Adeóne pius erat? *Ar.* Imò nugator maximus. *Co.* Unde igitur isthuc suspicare? *Ar.* Quia peram habebat indulgentiis largissimis distentam. *Co.* Audio, sed iter est longum in cœlum, nec satis, ut audio, tutum, ob † latrunculos qui obsident regionem aeris mediam. *Ar.* Verum, sed ille sat erat munitus diplomatibus. *Co.* Quâ linguâ

e Alluſit ad Homerum, qui ſæpe Palladem facit huic aut illi fugquid facto ſit opus.

* ἁπαναφορὰ, correctio.

† Ridicule utitur diminutivis.

linguâ descriptis? *Ar.* Romanâ. *Co.* In tuto est igitur? *Ar.* Est, nisi fortè incidat in genium aliquem qui Latinè nesciat, tum esset illi redeundum Romam, & novum diploma impetrandum. *Co.* Bullæ venduntur illic & mortuis? *Ar.* Maximé. *Co.* Sed interim illud mihi monendus es, nè quid effutias incogitantiùs. Jam enim (*f*) *corycæis plena sunt omnia.* *Ar.* Ego vero nihil elevo indulgentias, sed combibonis mei stultitiam rideo, qui cùm esset alioqui nugator nugacissimus, salutis suæ (*g*) *proram*, ut aiunt, *ac puppim* in membrana collocârit potiùs quàm in correctis affectibus. Sed quando fruemur illâ voluptate quam modo prædicabas? *Co.* Cùm erit commodum adornabimus compotatiunculam aliquam, vocabimus nostri ordinis homines, ibi certabimus mentiendo, nósque affatim mutuis mendaciis oblectabimus. *Ar.* Agè, fiat.

f Id est, observatoribus. Vide prov.

g Vide Chiliades.

ARGUMENTUM.

In hoc Colloquio taxantur illi qui Romam cursitant, venantúrque Sacerdotia, crebrò gravi jacturâ cùm morum, tum pecuniæ. Monentur Sacerdotes pro Concubina lectione bonorum authorum semet oblectare. Jocularia de oblongo naso.

PAMPHAGUS, COCLES.

Pa. AUT parùm prospiciunt oculi, aut Coclitem veterem compotorem meum video. *Co.* Imò, nihil te fallunt oculi tui, vides sodalem ex animo tuum. *Pa.* Nulla cuiquam erat spes reditûs tui qui tot annos abfueris, ignaris omnibus quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic quæso. *Co.* Ab Antipodibus. *Pa.* Imò ab insulis, opinor, fortunatis. *Co.* Gaudeo quod agnoveris sodalem tuum, nam verebar nè sic domum redirem quemadmodum rediit Ulysses. *Pa.* Quonam pacto rediit ille? *Co.* Nec ab uxore est agnitus. Solus * canis jam vetulus motâ caudâ dominum agnovit. *Pa.* Quot annos ille domo abfuerat? *Co.* Viginti. *Pa.* Tu plures abfuisti, nec tamen fefellit me tua facies. Sed quis isthuc narrat de Ulysse? *Co.* Homerus. *Pa.* Oh, ille, ut aiunt, pater est omnium fabularum. Fortassis uxor interim asciverat (*a*) taurum alium & idcirco non agnovit (*b*) Ulyssem suum. *Co.* Imò nihil illâ castius; sed Pallas addiderat Ulyssi senium, nè posset agnosci. *Pa.* Qui tandem agnitus est? *Co.* E tuberculo quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutrix jam admodum anus, dum illi pedes lavat. *Pa.* O curiosam (*c*) lamiam! Et tu miraris, si ego te agnovi ex isto tam insigni naso? *Co.* Nihil me pœnitet hujus nasi. *Pa.* Nec est cur pœniteat, cùm organum

* Ulyssis canis.

a Id est, adulterum. Horat.

Quærenti taurum monstravit iniquum.

b Sic appellat maritum qui nimium diu abfuit: Nam Ulyssem reducem nullus agnovit præter canem.

c Maleficæ mulieres, quæ oculos habent quibus prospiciunt omnia cùm foris sint, domi cæcutiunt.

num tibi sit ad res tam multas utile. *Co.* Ad quas? *Pa.* Primùm ad extinguendas lucernas erit cornu vice. *Co.* Perge. *Pa.* Deinde, si quid hauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco promuscidis. *Co.* Papæ! *Pa.* Si manus erunt occupatæ, licebit uti vice paxilli. *Co.* Etiámne ampliùs? *Pa.* Conducet excitando foculo, si defuerit follis. *Co.* Bellè narras. Quid præterea? *Pa.* Si lumen officiat scribenti, præbebit umbraculum. *Co.* Ha, ha, he: est præterea quod dicas? *Pa.* In bello navali præbebit usum (*d*) harpagonis. *Co.* Quid in bello terrestri? *Pa.* Erit loco clypei. *Co.* Quid deinde? *Pa.* Findendis lignis erit cuneus. *Co.* Probé. *Pa.* Si præconem agas, erit tuba: si classicum canas, cornu: si fodias, ligo: si metas, falx: si naviges, anchora: in popina fuerit fuscina: in piscando, hamus. *Co.* O me felicem! nesciebam me circumferre tam ad multa conducibilem supellectilem. Sed quis interim terrarum angulus te habuit? *Pa.* Roma. *Co.* Atqui fieri potuit, ut in tanta luce nemo te sciret vivum? *Pa.* Imò nusquam magis latent boni viri, adeò ut sæpe clarissimâ luce neminem videas in frequenti foro. *Co.* Redis igitur nobis onustus sacerdotiis? *Pa.* Venatus equidem sum sedulò, at parùm favit * Delia. Nam complures illic *piscantur hamo*, quod dici solet, *aureo*. *Co.* Stultum piscandi genus. *Pa.* Et tamen pulchrè succedit nonnullis: sed non omnibus feliciter cadit hæc alea. *C.* An non insigniter stulti sunt qui plumbum commutant auro? *Pa.* Sed non intelligis in plumbo sacro venas auri subesse. *Co.* Quid igitur? rediisti nobis nihil aliud quàm Pamphagus? *Pa.* Non. *Co.* Quid igitur? *Pa.* (*e*) Lupus hians. *Co.* Feliciùs redeunt qui Asini redeunt, sacerdotiorum sarcinâ graves. Cur mavis sacerdotium quàm uxorem? *Pa.* Quia mihi placet otium. Arridet Epicurea vita. *Co.* At meâ sententiâ suaviùs vivunt quibus est lepida puella domi, quam complectantur quoties libet. *Pa.* Sed adde, nonnunquam cùm non libet. Amo voluptatem perpetuam: qui ducet uxorem, uno mense felix est; cui contingit opimum sacerdotium, in omnem usque vitam fruitur gaudio. *Co.* Sed tristis est solitudo, adeò ut nec Adam suaviter victurus fuerat in Paradiso, nisi Deus illi adjunxisset Evam. *Pa.* Non deerit Eva cui sit opulentum sacerdotium. *Co.* Sed voluptas non est voluptas quæ cum mala fama maláque conscientia conjuncta est. *Pa.* Verum dicis, & idcirco mihi in animo est, confabulatione librorum solitudinis tædium fallere. *Co.* Istis quidem sodalibus nihil jucundius. Sed rediisne ad tuam piscationem? *Pa.* Redeo, si liceat parare novam escam. *Co.* Aureámne an argenteam?

Pa.

(*d*) Instrumenta quibus injectis attrahunt navem commissuri bellum.

* Diana. Prov. *Aureo piscari hamo.*

(*e*) Vide Chiliades, & alludit est ad homen *Pamphagus*, quod Græcis sonat *omnia comedentem.*

Pa. Utramlibet. *Co.* Bono animo es, pater ſuppeditabit. *Pa.* Nihil illo tenacius. Nec crediturus eſt denuo cùm intellexerit mihi ſortem etiam periiſſe. *Co.* Verùm iſta lex eſt aleæ. *Pa.* Sed ille non delectatur hâc aleâ. *Co.* Si pernegabit ille, commonſtrabo tibi unde poſſis quantum voles pecuniæ ſumere. *Pa.* Tu verò mihi voluptatem narras: age, monſtra; jam cor mihi ſalit. *Co.* In promptu eſt. *Pa.* Nactus es theſaurum aliquem? *Co.* Si nactus eſſem, mihi nactus eſſem, non tibi. *Pa.* Si queam corradere centum ducatos, revixerit ſpes. *Co.* At ego tibi commonſtro unde poſſis haurire centum millia. *Pa.* Quin tu igitur me beas? Nè diutiùs eneca. Dic unde. *Co.* Ex *Aſſe Budæi*: illic reperias innumeras myriades, ſive aureâm malis monetam, ſive argenteam. *Pa.* Abi quò dignus es cum tuo joco: illinc tibi reſolvam quod debuero pecuniæ. *Co.* Reſolves, ſed quod illinc tibi numerâro. *Pa.* Agè, novi naſum tuum. *Co.* At mihi præ te naſus eſt nullus. *Pa.* Imò nihil te naſutius. Nihil es niſi naſus. Ludis in re ſeria. Hac in re (*f*) ringi poſſim citiùs quàm ridere. Res gravior eſt quàm ut ridere libeat. Tu, ſi hìc eſſes, non luderes. Sum tibi ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re neutiquam jocoſa. *Co.* Minimè rideo, id quod res eſt dico. Non rideo quidem, imò rem ipſam dico. Seriò loquor. Ex animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. *Pa.* Ita tibi ſemper (*g*) ſtet in capite pileum, ut iſta tu ſimpliciter loqueris. Sed ceſſo abire domum cogniturus quo ſtatu ſint illic omnia? *Co.* Offendes nova permulta. *Pa.* Credo ſed utinam omnia ex animi ſententia. *Co.* Iſthoc optare licet omnibus, ſed hactenus obtigit nemini. *Pa.* Hoc quoque commoditatis adferet utrique noſtrûm ſua peregrinatio, quòd dulcior erit poſthac domus. *Co.* Neſcio, nam video quoſdam ſepties illò recurrere. Adeò ſcabies illa ſine fine ſolet prurire, ſi quem ſemel invaſerit.

f Ringitur iratus, non ridet: Rictus igitur eſt ductio labiorum, ſed præ dolore; cùm riſus ſit ex gaudio.

g Proverb. eſt in eos qui diverſum ſentiunt ab iis quæ dicunt; id eſt, præpoſterè ſtet pileum.

ARGUMENTUM.

Taxatur hîc ſceleſtiſſima Militum vita. Docetur eſſe calamitoſa: Bellum eſſe confuſionem; ſentinam vitiorum, ubi nec ſanis nec profanis parcitum eſt. Spes prædæ allectat in bellum. Facinora militiæ ex impia hac militiæ confeſſione proponuntur, ut adoleſcentes ab hoc vitæ inſtituto abhorreant.

HANNO, (*a*) THRASYMACHUS.

Ha. UNde redis nobis * Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras? *Th.* Quos Vulcanos, aut quos Mercurios mihi narras? *Ha.* Quia alatus videbare cùm abires, nunc claudicas. *Th.* Sic à bello rediri ſolet. *Ha.* Quid tibi cum bello, homo alatus.

a Id eſt, audax in pugnam; nomen aptum militi.

* Vulcanus fingitur claudus; Mercurius alatus.

homo quovis damâ fugatior? *Th.* Spes prædæ reddiderat fortem. *Ha.* Multum igitur refers (*b*) manubiarum? *Th.* Imò (*c*) Zonam inanem. *Ha.* Tantò minùs gravare ſarcinâ. *Th.* Atqui ſceleribus onuſtus redeo. *Ha.* Gravis profectò ſarcina, ſi verum dicit Propheta, qui peccatum appellat *plumbum*. *Th.* Plus illic ſcelerum & vidi & patravi, quàm unquam antehac in omni vita. *Ha.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *Th.* Nihil neque ſceleſtius, neque calamitoſius. *Ha.* Quid igitur in mentem venit iſtis qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum non aliter quàm ad convivium? *Th.* Ego nihil aliud conjectare poſſum, quàm illos agi malis furiis, ſeſeque totos malo dæmoni ac miſeriæ devoviſſe, nec aliud quàm hîc manes ſuos anticipare. *Ha.* Ità quidem videtur. Nam ad res honeſtas vix ullo pretio conduci queant. Sed expone nobis quomodo geſtum ſit prælium, & utrò ſeſe inclinârit victoria. *Th.* Tantus erat ſtrepitus, tumultus, tubarum, bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeò ut vix ſcirem ubi eſſem ipſe. *Ha.* Unde igitur cæteri qui ex bello veniunt ſic depingunt ſingula, quid quiſque dixerit aut geſſerit, quaſi nuſquam non adfuiſſent otioſi ſpectatores? *Th.* Ego credo iſtos mentiri ſplendidé. In tentorio meo quid geſtum ſit, ſcio; quid in prælio, prorſus ignoro. *Ha.* Anne hoc quidem ſcis, unde tibi venerit claudicatio? *Th.* Vix, ità me Mavors poſthàc malè amet: ſuſpicor aut ſaxo, aut equi calce læſum genu. *Ha.* At ego ſcio. *Th.* Scis? an tibi narravit aliquis? *Ha.* Non, ſed divino. *Th.* Dic igitur. *Ha.* Cùm fugeres pavidus, collapſus humi offendiſti in ſilicem. *Th.* Diſpeream niſi rem acu tetigiſti. Adeò veriſimile eſt quod divinâſti. *Ha.* Abi domum & uxori narra tuas victorias. *Th.* Illa mihi occinet haud ſuave (*d*) encomium, qui nudus redeam. *Ha.* Sed unde reſtitues quod rapuiſti? *Th.* Jampridem reſtitui. *Ha.* Cui? *Th.* Scortis, (*e*) Oenopolis & iis qui me vicerunt aleâ. *Ha.* Satis militariter; par eſt, ut quod malè partum eſt, pejùs diſpereat. Verùm à ſacrilegiis, opinor, temperatum eſt. *Th.* Imò illic erat (*f*) ſacrum nihil. Nec profanis parcitum eſt, nec ſanis. *Ha.* Quo pacto ſarcies? *Th.* Negant oportere ſarciri quod in bello commiſſum ſit: jure fit quod illic fit. *Ha.* Jure belli fortaſſis. *Th.* Tenes. *Ha.* At iſtud jus ſumma eſt injuria. Te non patriæ pietas, ſed prædæ ſpes pertraxit in bellum. *Th.* Fateor, & arbitror paucos illuc ire ſanctiore propoſito. *Ha.* Eſt aliquid inſanire cum multis. *Th.* Concionator è ſuggeſto pronunciavit, bellum eſſe juſtum. *Ha.* Suggeſtum illud non ſolet mentiri

b Pecunia è ſpoliis collecta.

c Vide Prov. *Zonam perdidit.*

d Solent encomio laudari qui fortiter ſe geſſiſſent in bello.

e Id eſt, vinorum venditoribus, cauponis.

f Alluſum eſt ad proverb. Οὐδεὶς ἱερὸν, tametſi deflexit in alium ſenſum.

mentiri. Sed ut juſtum ſit principi, non continuò juſtum eſt ibi. *Th.* Audivi ex (*g*) Rabbinis, quòd licet ſuâ cuique arte vivere. *Ha.* Præclara ars incendere domos, diripere templa, violare ſacras virgines, ſpoliare miſeros, occidere innoxios. *Th.* Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur noſtra ars reprehenditur, quòd conducimur ad mactandos homines? *Ha.* Non eras ſolicitus, quónam eſſet migratura anima tua, ſi contigiſſet in bello cadere? *Th.* Non admodum: bona ſpes habebat animum meum: nam divæ Barbaræ me ſemel commendâram. *Ha.* Receperat illa tutelam tui? *Th.* Sic mihi viſa eſt annuere capite aliquantulúm. *Ha.* Quando iſthuc tibi viſum eſt? manè? *Th.* Non, ſed à cœna. *Ha.* Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi viſæ ſunt ambulare. *Th.* Ut hic divinat omnia! ſed præcipua ſpes erat (*h*) in divo Chriſtophoro, cujus imaginem quotidie contemplabar. *Ha.* In tentoriis? Unde illic Divi? *Th.* Carbone pinxeramus illum in velo. *Ha.* Nimirum haudquaquam (*i*) *ficulneum*, ut aiunt, *præſidium* erat carbonarius ille Chriſtophorus. Sed extra jocum, non video quî poſſis expediri à tantis flagitiis, niſi te conferas Romam. *Th.* Imò novi viam breviorem. *Ha.* Quam? *Th.* Ibo ad Dominicales, ut illic paulo tranſigam cum commiſſariis. *Ha.* Etiam de ſacrilegiis? *Th.* Etiam ſi Chriſtum ipſum ſpoliâſſem, ac decollâſſem etiam; tam largas habent indulgentias, & authoritatem componendi. *Ha.* Bene habet, ſi veſtram compoſitionem Deus ratam habuerit. *Th.* Imò magis, metuo nè diabolus non habeat ratam. Nam Deus naturâ placabilis eſt. *Ha.* Quem tibi ſacerdotem deliges? *Th.* Cui cognovero quàm minimum eſſe frontis ac bonæ mentis. *Ha.* Nè non *habeant ſimiles labra lactucas.* Ab illo purus abibis ad corpus Dominicum? *Th.* Quidni? Poſteaquam ſemel effudero * ſentinam in illius cucullam, ego me exoneravero ſarcinâ: ipſe viderit qui abſolvit. *Ha.* Quî ſcis an abſolvat? *Th.* Scio. *Ha.* Quonam indicio? *Th.* Quia manum imponit capiti, admurmurans neſcio quid. *Ha.* Quid ſi reddat tibi omnia peccata tua, cùm manum imponit, hæc admurmurans, Abſolvo te ab omnibus benefactis, quæ nulla in te comperio, & reſtituo te tuis moribus, talémque dimitto qualem accepi? *Th.* Viderit ille quid dicat; mihi ſatis eſt quòd me credo abſolutum. *Ha.* Sed iſthuc tuo periculo credis. Fortaſſe non fuerit ſatis Deo, cui debes. *Th.* Unde tu mihi obvius, qui mihi conſcientiam è ſerena nubilam reddetes? *Ha.* Felix occurſus. Bona avis eſt obvius amicus qui benè moneat. *Th.* Neſcio quàm bona, certè parùm ſuavis.

g Vocant Hebræi, quomodo noſtri Magiſtros noſtros.

b Alluſum eſt vulgi opinioni, unde plerumque Chriſtophoros cum hoc diſticho pictos videas, *Chriſtophori ſancti ſpeciem quicunque tuetur, Illo nempe die non morte malâ morietur.*

i Id eſt, parùm utile & validum. Vide Chiliades.

* Metaphora à navibus deſumpta, pro, omnia facinora.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc Herilia tractat mandata, Famuli officia. 1. *Suscitat herus dormientem servum, jubet adornare domum.* *Respondet servus,* Nihil *de prandio, &c.* 2. *Mittendi in varia negotia.* 3. *Equitandi.*

1. *SUSCITANDI DORMIENTEM.*

(*a*) RABANUS, SYRUS.

Ra. HEus, heus furcifer, jamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris: videre mihi vel cùm glitibus certare poſſe. Aut ocyùs ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? Non te pudet, ſomnium hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli ſolent exortum Solis antevertere, curaréque ut herus ſurgens reperiat omnia parata. Ut ægrè divellitur à nido tepefacto cuculus! Dum ſcalpit caput, dum diſtendit nervos, dum oſcitat, tota abit hora. *Sy.* Vixdum diluxit. *Ra.* Credo, tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox eſt. Tibi nox adhuc eſt concubia. *Sy.* Quid me jubes facere? *Ra.* Fac ut luceat foculus, verre pileum ac pallium, exterge calceos & crepidas; inverſas caligas primùm intus purga ſcopis, mox foris; deinde ſuffitum aliquem facito purgando aëri; accende lucernam; muta mihi lineum induſium, ac ad ignem fumi expertem ſicca lotum. *Sy.* Fiet. *Ra.* Atqui (*b*) move te ocyus: Jam hæc feciſſe oportuit. *Sy.* Moveo. *Ra.* Video, ſed nihil promoves: ut incedit teſtudo! *Sy.* *Non poſſum ſimul ſorbere & flare.* *Ra.* Etiam ſententias loqueris, carnifex? Tolle matulam, compone lecti ſtragulas, revolve corrunas, verre pavimentum, verre ſolum cubiculi, adfer aquam lavandis manibus. Quid ceſſas, aſine? Annus eſt priuſquam accendas candelam. *Sy.* Vix reperio ſcintillam ignis. *Ra.* Sic herì condidiſti? *Sy.* Nec follem habeo. *Ra.* Ut reſponſat nebulo? quaſi qui te habeat, careat ſolle. *Sy.* Quàm imperioſum habeo dominum! vix hujus juſſis decem expediti famuli fecerint ſatis. *Ra.* Quid ais, ceſſator? *Sy.* Nihil, omnia rectè. *Ra.* Non ego te audio murmurantem? *Sy.* Equidem precor. *Ra.* Credo, Pater noſter inverſum. Precationem opinor Dominicam præpoſteré. Quid gannis de imperio? *Sy.* Precor tibi ut fias Imperator. *Ra.* Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum uſque; mox domum recurrito, lectos concinnato, hæc confuſa ſuo quæque loco digerito: Fac ut niteat tota domus, matulam defricato, hæc ſordida ſubmoveto ab oculis. Fortaſſis inviſent me quidam aulici. Si quid ſenſero prætermiſſum, vapulabis largiter. *Sy.* Hîc ſanè novi * benignitatem tuam. *Ra.* Proinde cave, ſi ſapis. *Sy.* At interim de prandio nulla mentio.

Ra.

a Aptum heri nomen, ut *Syrus* ſervi ex omnibus Comœdiis; & Cicero Judæorum & Syrorum gentem ſervituti natam aſſerit.

b Terentianum eſt.

* ἀνωφελολογία, vel etiam ἀνηφεκτοτης, id eſt, animum verberandi cupidum.

Ra. Vah! ut hîc mentem habet furcifer? Non prandeo domi. Itaque ſub horam decimam ad me tranſcurrito, deductarus me eò ubi ſum pranſurus. *Sy.* Tibi quidem proſpectum, ſed hîc interim nihil eſt quod ego edam. *Ra.* Si non eſt quod edas, eſt quod eſurias. *Sy.* Nemo ſit eſuriendo ſatur. *Ra.* Eſt panis. *Sy.* Eſt, ſed ater & furfuraceus. *Ra.* Delicias hominis! Te quidem fœnum eſſe oportuit, ſi pabulum detur te dignum. An poſtulas ut te aſinum tantùm placentis ſaginem? Si faſtidis panem citra obſonium, adde porrum, aut, ſi mavis, cepe.

2. *MITTENDI IN VARIA NEGOTIA.*

Ra. Eſt tibi abeundum in forum. *Sy.* Tam procùl? *Ra.* Non ſunt niſi ſex paſſus; tibi pigro ſunt bis mille. Conſulam autem tuæ pigritiæ. Eâdem legatione multa conficies negotia: tu ſuppura in digitos, ut memineris. Primùm deflectes ad veſtiarium, ac thoracem (*a*) undulatum, ſi jam perfectus eſt, ab eo recipies. Hinc quæres Cornelium (*b*) veredarium; is plerumque eſt in Cervo, ibi potitat; rogabis ſi quid habet literarum ad me, & ad quem diem ſit profecturus. Deinde convenies mercatorem pannarium, rogabis meis verbis nè quid ſolicitus ſit quòd pecuniam non miſerim ad diem præſcriptum; numerabitur propediem. *Sy.* Quando? ad Calendas Græcas? *Ra.* Rides, ganeo? imò ante Calendas Martias. In reditu deflectas ad lævam, & ex bibliopolis diſcas ſi quid advectum ſit novorum libellorum è Germania; cognoſce qui ſint, & quanti venales. Poſt hæc rogabis Goclenium, ut mihi dignetur eſſe conviva, alioqui cœnaturo ſoli. *Sy.* Etiam convivas vocas? non habes domi unde vel murem paſcas. *Ra.* Proindè tu confectis cæteris abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum: eum curabis eleganter aſſum. Audin' hæc? *Sy.* Plura quàm vellem. *Ra.* At vide ut memineris. *Sy.* Vix potero dimidium. *Ra.* Etiam hîc ſtas, ceſſator? Jam rediſſe oportuit. *Sy.* Quis poſſit unus tot rebus obeundis ſufficere? Deduco ac reduco. Sum illi à ſcopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus: poſtremò non videor illi ſat occupatus niſi fim & coquus.

a Undulatum vulgò *de Chamelot.*

b Quem vulgò *curſorem* aut *poſtam* vocamus.

3. *EQUITANDI.*

Ra. Profer ocreas, nam equitandum eſt. *Sy.* En adſunt. *Ra.* Probè quidem abs te curatæ; totæ albent ſitu. Opinor nec exterſas nec unctas hoc anno, adeò rigent præ ſiccitate. Exterge ſubuvido panno: mox unge ad ignem diligenter,

ae macera donec molleſcant. *Sy.* Curabitur. *Ra.* Ubi calcaria? *Sy.* Adſunt. *Ra.* Verum, ſed obducta rubiginé. Ubi frænum & ephippia? *Sy.* Sunt in promptu. *Ra.* Vide nequid deſit, aut nequid ruptum, aut mox rumpendum, nè quid nobis ſit in mora cùm erimus in curſu. Propera ad ſellarium, & hoc lorum cura farciendum. Reverſus inſpice ſoleas ſive calceos equorum, num qui clavi deſint aut vacillent. Quàm macilenti ſunt equi, quámque ſtrigoſi? Quoties abſtergis aut pectis illos in anno? *Sy.* Imò quotidie. *Ra.* Nimirum res ipſa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. *Sy.* Minimé. *Ra.* Negas tu quidem, ſed aliud dicteri ſunt equi, ſi loqui liceat: quanquam ſatis loquuntur ipsâ macie. *Sy.* Curo ſeduló. *Ra.* Cur igitur tu habitior equis? *Sy.* Quia non paſcor fæno. *Ra.* Hoc igitur reſtat, Adorna manticam celeriter. *Sy.* Fiet.

ARGUMENTUM.

Monita Pædagogica docent puerum verecundiam, civilitatem, & mores ætati ſuæ decoros; quo geſtu ſtandum alloquenti majores, de cultu, ſermone, de moribus in convivio, in ſchola.

PÆDAGOGUS, PUER.

Geſtus.

Vultus.

Veſtis.

Sermo,

Paucus,

Pæ. TU mihi videre non in aula natus, ſed in caula, adeò moribus es agreſtibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quiſpiam cui debes honorem, compone te in rectum corporis ſtatum, aperi caput: vultus ſit nec triſtis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec inſtabilis, ſed hilari modeſtiâ temperatus; oculi verecundi, ſemper intenti in eum cui loqueris; juncti pedes, quietæ manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec ſint geſticuloſæ manus, nec mordeto labrum, nec ſcabito caput, nec fodito aures. Veſtis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, geſtus, & habitus corporis ingenuam modeſtiam & verecundam indolem præ ſe ferat. *Pu.* Quid ſi mediter? *Pæ.* Fac. *Pu.* Siccine ſatis? *Pæ.* Nondum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Pæ.* Propemodum. *Pu.* Quid ſi ſic? *Pæ.* Hem, ſatis eſt; iſthuc tene. Nè ſis ineptè loquax aut præceps, nec vagetur animus interim; ſed ſis attentus quid ille dicat. Si quid erit reſpondendum, id facito paucis ac prudenter, ſubindè præfatus honorem, nonnunquam & addito cognomento honoris gratiâ: atque identidem modicè flectas alterum genu, præſertim ubi reſponſum abſolveris. Nec abeas niſi præfatus veniam, aut ab ipſo dimiſſus. —— Nunc age, ſpecimen aliquod hujus rei nobis præbe. —— Quantum tem poris

temporis abfuiſti à maternis ædibus? *Pu.* Jam ſex ferme menſes. *Pæ.* Addendum erat, Domine. *Pu.* Jam ſex ferme menſes, Domine. *Pæ.* Non tangeris deſiderio matris? *Pu.* Nonnunquam ſané. *Pæ.* Cupis eam reviſere? *Pu.* Cupio, Domine, ſi id pace liceat tuâ. *Pæ.* Nunc flectendum erat genu. Bene habet. Sic pergito. Cùm loqueris, cave nè præcipites ſermonem, aut hæſites linguâ, aut palato immurmures: ſed diſtinctè, clarè, articulatè conſueſcito proferre verba tua. Si quem præteribis natu grandem, magiſtratum, ſacerdotem, doctorem, aut alioqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito cùm præteribis Ædem ſacram, aut imaginem Crucis. In convivio ſic te præbebis hilarem, ut ſemper memineris quid deceat ætatem tuam: poſtremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur lautius, recuſato modeſtè: ſi inſtabitur, accipe, & age gratias; mox decerptâ portiunculâ, quod reliquum eſt illi reddito, aut alicui proximè accumbenti. Si quis præbibet hilariter, illi bene precator, ſed ipſe bibito modicé. Si non ſitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipſe nè quid loquaris, niſi rogatus. Si quid obſcœni dicetur, nè arride, ſed compone vultum quaſi non intelligas. Nè cui obtrectato, nè cui temet anteponito, nè tua jactato, nè aliena deſpicito. Eſto comis etiam erga tenuis fortunæ ſodales. Neminem deferto. Nè ſis linguâ futili. Ità fiet ut ſine invidia laudem invenias, & amicos pares. Si videris convivium eſſe prolixius, precatus veniam, ac ſalutatis convivis, ſubducito te à menſa. Vide ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera, mi præceptor. Numquid aliud vis? *Pæ.* Adito nunc libros. *Pu.* Fiet.

Nec præceps.

In cibis.

In potu.

Erga condiſcipulos.

ARGUMENTUM.

Ludendi veniam impetrant pueri miſſo ad præceptorem legato Coelite, qui honeſtas recreationes animo corporique neceſſarias oſtendit. Monet præceptor ut gregatim ludant, &c. 1. Ludendi pilâ palmariâ: eligendi partes. 2. Ludendi globis: plebiſcita Sphæriſterii. 3. Ludendi ſphærâ per annulum ferreum. 4. Saltandi; non ſaltandum mox à prandio; ranarum ſalius: Currendi, Natandi.

NICOLAUS, HIERONYMUS, COCLES, PÆDAGOGUS.

Ni. JAmdudum & animus, & cœlum, & dies invitat ad ludendum. *Hi.* Invitant quidem hæc omnia, ſed ſolus præceptor non invitat. *Ni.* Subornandus orator quiſpiam qui veniam extorqueat. *Hi.* Aptè quidem dictum, extorqueat. Nam citiùs clavam extorſeris è manu Herculis, quàm ab

hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi avidior. *Ni.* Verum; ſed jam olim ille oblitus eſt ſe fuiſſe puerum. Ad verbera facillimus eſt & liberalis; hîc parciſſimus, idémque difficillimus. *Hi.* At tamen protrudendus eſt aliquis legatus non admodum verecundæ frontis, quem nos illico protelet ſuis ſævis dictis. *Ni.* Eta qui volet, ego carere malo quàm rogare. *Hi.* Nemo magis accommodus ad hanc legationem quàm Cocles. *Ni.* Nemo profectò. Nam perfrictæ frontis eſt ac bene linguax; deinde ſenſum hominis pulchre callet. *Hi.* I, Cocles, ab omnibus nobis magnam initurus gratiam. *Co.* Equidem experiar ſeduló. Verùm ſi non ſucceſſerit, nè conferte culpam in oratorem veſtrum. *Hi.* Bene ominare; ſi te ſatis novimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator. *Co.* Eo. Bene fortunet legationem meam Mercurius.

Salve Præceptor. *Pa.* Quid ſibi vult nugamentum hominis? *Co.* Salve præceptor obſervande. *Pa.* Inſidioſa civilitas! Satis jam ſalveo. Dic quid velis. *Co.* Totus diſcipulorum tuorum grex orat ludendi veniam. *Pa.* Nihil aliud quàm luditis etiam abſque venia. *Co.* Scit tua prudentia vigorem ingeniorum excitari moderato luſu, quemadmodum nos docuiſti ex Quintiliano. *Pa.* Sanè; ut iſthuc tenes quod pro te facit? Laxamento opus eſt iis qui vehementer laborant: vobis, qui ſegniter ſtudetis & acriter luditis, fræno magis opus eſt quàm laxatis habenis. *Co.* Adnitimur pro viribus; & ſi quid hactenus ceſſatum eſt, pòſt diligentiâ ſarcietur. *Pa.* O ſartores! Quis erit fidejuſſor aut ſponſor iſthuc futurum? *Co.* Ego capitis mei periculo non dubitem eſſe ſponſor. *Pa.* Imò culi periculo potiùs. Scio quàm non ſit tutum tibi credere; tamen hîc periculum faciam quàm ſis bonæ fidei. Si dederis verba, poſthac nequicquam mecum egeris. Ludant ſed gregatim in campis. Nè divertant ad compotationes, aut alia nequiora. Maturè ſe recipiant domum ante Solis occubitum. *Co.* Fiet.

Exoravi, quanquam ægre. *Hi.* O lepidum caput! omnes amamus te plurimum. *Co.* Sed interim cavendum nè quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret; fide juſſi veſtro omnium nomine. Quòd ſi quid accidat, non eſt quòd me poſthac utamini legato. *Hi.* Cavebitur. Sed quod luſûs genus potiſſimùm placet. *Co.* De hoc in campo conſultabimus.

I. *LUDENDI PILA.*

Ni. Nulla res meliùs exercet omnes corporis partes quàm pila palmaria; ſed aptior hyemi quàm æſtati. *Hi.* Nullum

Nullum anni tempus nobis parum accommodum eſt ad ludendum. *Ni.* Minùs ſudabitur, ſi ludamus reticulo. *Hi.* Imò reticulum piſcatoribus relinquamus; elegantius eſt palmâ uti. *Ni.* Age, nihil moror: ſed quanti certabimus? *Hi.* Talitro, ſic parcetur pecuniæ. *Ni.* At ego malo fronti parci quàm pecuniæ. *Hi.* Et mihi frons charior eſt Pecuniâ. Aliquo periculo certandum eſt, alioqui friget ludus. *Ni.* Sic res habet ut dicis. *Hi.* Utra pars prior evicerit tres luſus, ei victa pendat ſextam drachmæ partem: ſed hâc lege, ut quicquid è victoriis collectum fuerit, inſumatur in convivium, ad quod pariter vocantur omnes. *Ni.* Placet lex, & rata eſto. Supereſt igitur ut ſortiamur partes. Nam ſumus ferme pares omnes, ut non admodum referat quis cui conjungatur. *Hi.* Tu tamen me longè peritior es. *Ni.* Ut ſim, ſed tu felicior. *Hi.* Etiam hîc valet fortuna? *Ni.* Illa nuſquam non regnat. *Hi.* Age, fiat ſortitio. Euge, bene cecidit; contigêre quos volebam. *Ni.* Et nos noſtræ ſodalitatis non pœnitet. *Hi.* Agedum, ſimus viri. — *Amat victoria curam.* Suum quiſque locum gnaviter tueatur. Tu mihi conſiſte à tergo, excepturus pilam ſi me tranſvolet. Tu iſthic obſerva, repulſurus huc ab adverſariis revolantem. *Ni.* Nè muſca quidem hâc prætervolârit impunè. *Hi.* Agite bonis avibus, mittite pilam in tectum. Qui miſerit nihil præfatus, fruſtrà miſerit. *Ni.* Hem, accipe igitur. *Hi.* Mittito. Si miſeris extra lineas, aut infra ſuprâve tectum, veſtro damno fuerit, aut certè nobis fraudi eſſe nolim. Tu ſanè parùm commodè mittis. *Ni.* Tibi quidem, at nobis commodè. *Hi.* Ut miſeris, ità remittam. Par pari referam. Sed præſtat ingenuè legitimèque ludere. *Ni.* In ludo pulchrum eſt arte vincere. *Hi.* Fateor, atque etiam in bello. Sed habet utraque pars ſuas leges. Et ſunt artes illiberales. *Ni.* Credo, plures ſeptem. Signa terminum teſtulâ, aut rudere, aut, ſi mavis, pileo tuo. *Hi.* Tuo malim. *Ni.* Rurſus accipe pilam. *Hi.* Mitte. Pone notam. *Ni.* Habemus duos terminos ſatis longinquos. *Hi.* Utcunque, ſed tamen vincibiles. *Ni.* Planè vincibiles, ſi nemo repugnet. *Hi.* Euge! priorem metam prætercurrimus. Vicimus quindecim. Heus, præbete vos viros: viceramus & hîc, ſi tu tuo conſtitiſſes loco. Sumus igitur pares. *Ni.* Non diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta quinque. *Hi.* Seſtertia? *Ni.* Non. *Hi.* Quid igitur? *Ni.* Numeros. *Hi.* Quò pertinent numeri, ſi nihil eſt quod numeres? *Ni.* Noſter hic ludus eſt. *Hi.* Præpropere tu quidem, *Ante victoriam canis triumphum*

Eligendi Partes.

triumphum. Vidi qui vincerent ab hoc numero qui nihil habebant. Varia est, ut Martis, ità lusus alea. Habemus triginta. Jam rursum pares sumus. *Ni.* Nunc seriò res agitur. Euge, successit; habemus potiores. *Hi.* Non diu habituri. Dixin'? Rursum æquali fortunâ sumus. *Ni.* Diu nutat fortuna, velut anceps utris velit addicere victoriam. O Fors Fortuna, si nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge, audivit votum; penes nos est hujus certaminis victoria. Pone notam cretaceam, nè excidat. *Hi.* Jam (*a*) appetit vespera, & sudatum est satis; præstat à ludendo desistere, *nè quid nimis.* Supputemus lucrum. *Ni.* Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Restat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis solvet pretium pilarum? *Hi.* Omnes ex æquo, pro sua quisque portione. Nam lucrum exilius est quàm ut indè possit aliquid decidi.

a Pro *instat*, quoties est verbum neutrale.

2. *LUDUS GLOBORUM MISSILIUM.* ADOLPH. BERNARDUS, ARBITRI.

Ad. Tu toties apud me gloriatus es, te mirum quendam esse artificem in certamine mittendorum globorum. Agè, libet experiri qui vir sies. *Be.* Nihil detrecto, huc si quid libet. Nunc tu planè, quod dici solet, *in planitiem provocas equum.* *Ad.* Et tu senties me non esse asinum. *Be.* Placétne (*a*) monomachia, ut unus cum uno congrediatur? an mavis adjungi socios periculi? *Ad.* Malo (*b*) μονομαχῆσαι, nè qua pars victoriæ decidatur alteri. *Be.* Isthuc & ipse malo, ut laus in solidum sit mea. *Ad.* Hi spectatores erunt & arbitri. *Be.* Recipio. Sed quod erit victori brabium, aut quæ victo pœna? *Ad.* Quid si victo amputetur auricula? *Be.* Imò testium alter exsecetur potius. Non est magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus: decertemus pro suæ uterque gentis gloria. Si vicero, tu ter exclamabis, Floreat Gallia: Si victus (quod absit) fuero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *Ad.* Agè, placet conditio. *Be.* Adsit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, sint æquales sphæræ. *Ad.* Nôsti saxum illud prominens haud procul à porta? *Be.* Novi. *Ad.* Ea erit meta, & hæc linea. *Be.* Esto; sed sint, inquam, pares globi. *Ad.* Magis discernas *ovum ab ovo*, aut *ficum à fico*. Sed meâ non refert, utrum malis elige. *Be.* Mitte. *Ad.* Heus, tu mihi non brachium sed baliſtam habere videris, ità torques globum. *Be.* Satis momordisti labrum, satis rotâsti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas! sed

Vide Prov.

a Singulare certamen.
b Singulari certamine congredi.

ſed tamen vinco. *Ad.* Niſi ſceleratus ille laterculus obſtitiſſet, præverteram te. *Be.* Conſiſte in ſphæræ tuæ vēſtigio. *Ad.* Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere, quandoquidem de gloria certamen eſt. Bene vertat. *Be.* Ingens profectò jactus. *Ad.* Nè ride priuſquam viceris. Adhuc penè ſumus pares. *Be.* Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. *Ad.* Vici, canta. *Be.* Sed definiendum erat quoto ludo conſtaret victoria: nam primo nondum incaluerunt vires. *Ad.* Definiant arbitri. *Ar.* Tertio. *Be.* Placet. *Ad.* Quid ais? Agnoſciſne victorem? *Be.* Tibi fortuna magis aſpiravit, viribus & arte non tibi ceſſero. Sed quod arbitri pronunciaverint, id ſequar. *Ar.* Germanus vicit, & hoc glorioſior eſt victoria, quòd talem artificem vicerit. *Ad.* Nunc canta, Galle. *Be.* (*c*) Sum raucus. *Ad.* Hoc gallis novum non eſt; ſed tamen coccyſſa. *Be.* Floreat Germania ter. *Ad.* Imò ter hoc erat canendum. *Be.* Contraximus ſiticulam; eamus ad compotatiunculam, ibi perficietur cantio. *Ad.* Non recuſo, ſi ità videtur arbitris. *Ar.* Ità commodius eſt. Meliùs canet Gallus (*d*) colluto gutture.

c Alluſit ad gallos gallinaceos, quibus natura adeſt vox rauca, qui proprie dicuntur *cocèyſſare*; unde & Galli vulgo vocant gallum *coq.*

d Ita Perſius. — — *Guttur mobile colluerit.* Solet enim medicamentis vox fieri mollior, quod hic fit vino.

3. *LUDUS SPHÆRÆ PER ANNULUM FERREUM.*

GASPAR, ERASMUS.

Ga. Agè, nos auſpicabimur. Victo ſuccedat Marcolphus. *Er.* Sed quod erit victori præmium? *Ga.* Victus extempore faciet & recitabit diſtichon in laudem victoris. *Er.* Accipio legem. *Ga.* Viſne ſortiamur uter prior incipiat? *Er.* Eſto tu Prior, ſi libet, ego malim eſſe Abbas. *Ga.* Hoc tua conditio potior eſt, quòd tibi nota eſt area. *Er.* Verſaris in tua arena. *Ga.* In hac exercitatior ſum quàm in libris. Tamen iſtud perquam exigui momenti eſt. *Er.* Æquum eſt ut tantus artifex in hoc certamine mihi largiare nonnihil. *Ga.* Imò iſthuc abs te peterem juſtiùs: ſed parùm eſt honeſta precaria victoria. Is demum vincit, qui ſuo Marte vincit. Ità ſumus pares, ut non meliùs commiſſus fuerit olim cum (*a*) Bitho Bacchius. *Er.* Tua ſphæra commodior eſt meâ. *Ga.* Et tua vola vincet meam. *Er.* Ludito legitimè, abſque technis ac dolo malo. *Ga.* Dices tibi rem eſſe cum homine probo. *Er.* Sed priùs audire cupio hujus (*b*) ſphæriſterii plebiſcita. *Ga.* Quaternio ludum abſolvit. Qui hanc lineam præterierit, in damno eſt: reliquos limites ſi tranſilias, ſine fraude fiet. Qui globum ſuo loco

a Vide Chiliad.

b Sphæriſterium locus in quo ſphæris luditur. Habent autem quæque peculiares ſuas leges.

loco moverit, perdet jus feriendi. *Er.* Intelligo. *Ga.* Eu occlusi tibi portam. *Er.* Sed isthinc te excutiam. *Ga.* Id si feceris, cedam tibi hujus certaminis * palmam. *Er.* Bonâ fide? *Ga.* Optimâ. Non enim potes aliâ viâ, nisi sic mittas sphæram tuam in parietem ut refiliat in meam. *Er.* Id experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulsus es? *Ga.* Fateor; utinam tam sapiens esses quàm es felix. Sed isthuc centies tentanti vix semel successerit. *Er.* Imò si quid audes deponere pignoris, nisi tertio quoque experimento successerit, vinces. Sed interim redde pactum præmium. *Ga.* Quodnam? *Er.* Distichon. *Ga.* Reddam. *Er.* Et quidem extempore. Quid arrodis unguem? *Ga.* Habeo. *Er.* Recita clarè. *Ga.* Clarissimè.

Plaudite victori juvenes hîc quotquot adestis:
Nam me qui vicit (c) doctior est nebulo.

Nonne distichon habes? *Er.* Habeo; sed quale abs te allatum est, tale tibi referetur.

* Signum pro re signata, i. e. victoriam.

c Philosophus quidam apud Laertium videns quendam lasciva saltatione gestientem, *Quò melius, inquit, feceris, hoc deteriùs facies: in re mala, quò melior es artifex, hoc vir es pejor.*

a Saburra onus navis, quâ libratur adversus fluctus; & Plaut. inquit de fœmina, *Nos mulieres saburratæ largiloquæ sumus.*

b Spectrum est apud Aristophanem quod apparet unica tibiâ, unde & Græci nomen dedere † Currendi 5. Æneid.

c Aliàs certa magnitudo est, aliàs locus in quo curritur.

d Herbâ acutâ & spinosâ.

4. *SALTUS.*

VINCENTIUS, LAURENTIUS.

Vi. Libétne decertare saltu? *La.* Ludus iste non convenit pransis. *Vi.* Quamobrem? *La.* Quia ventris (*a*) saburra gravat corpus. *Vi.* Non admodum sanè iis qui pransi sunt in pædagogio. Nam hi plerumque cœnaturiunt priusquam absolverint prandium. *La.* Quod igitur saliendi genus placet? *Vi.* Auspicemur ab eo quod est simplicissimum à saltu locustarum, sive mavis ranarum, utrâque tibiâ, sed junctis pedibus. Qui longissimè promoverit cingulum, coronam feret. Hujus ubi est satietas, aliud atque aliud genus experiemur. *La.* Equidem nullum recusabo genus, nisi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem esse cum chirurgis. *Vi.* Quid si certemus unicâ tibiâ? *La.* Iste ludus est (*b*) Empusæ; valeat. *Vi.* Hastæ innixum salire cumprimis est elegans. *La.* Liberalius est certare * cursu. Siquidem hoc certaminis genus apud † Virgilium proposuit & Æneas. *Vincent.* Verum, sed idem proposuit & cæstuum certamen; quo non delector. *La.* Designa (*c*) stadium. Hoc loco sit carcer, quercus ista sit meta. *Vi.* Sed utinam adesset Æneas, qui proponat & præmia victori. *La.* Victori abundè magnum præmium est gloria. *Vi.* Victo potiùs dandum erat præmium, solatii gratiâ. *La.* Sit igitur victo præmium, ut (*d*) lappâ coronatus

natus redeat in urbem. *Vi.* Equidem non recusàrim, si tu præcedas tibiâ canens. *La.* Est ingens æstus. *Vi.* Nec mirum cùm sit (*e*) solstitium æstivum. *La.* Præstiterat * natare. *Vi.* Mihi non placet ranarum vita. Animal sum terrestre, non (*f*) amphibium. *La.* Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cumprimis habebatur liberale. *Vi.* Imò etiam utile. *La.* Ad quid? *Vi.* Si fugiendum sit in bello, ibi potissimùm valent qui sese cursu pedum & natatu exercuerunt. *La.* Artem narras haudquaquam aspernandam. Neque enim minùs laudis est aliquando bene fugere quàm fortiter pugnare. *Vi.* Sum planè rudis & imperitus natandi, nec sine periculo versamur in alieno elemento. *La.* Sed assuescere oportet: *Nemo nascitur artifex.* *Vi.* At ego isti us generis artifices permultos audio natâsse, sed non enatâsse. *La.* Experieris primùm innixus (*g*) suberi. *Vi.* Nec suberi fido magìs quàm pedibus. Si vobis cordi est natatio, spectator esse malo quàm certator.

e Allusum est Virg. isti, *Solstitium pecori defendite, jam venit æstas Torrida.*

* Natandi.

f Amphibia dicuntur quæ simul & in aqua vivunt & in terra, ut Crocodilus, anates, anseres, & similia.

g Græce φελλός, corticis genus semper fluitans; unde qui discunt natare, suber subjiciunt pectori. Hor. *Nabis sine cortice.*

ARGUMENTUM.

Confabulatio hæc puerilem animum piis imbuit præceptis. Religio quibus consistit. Quid agendum mane, in lecto, à lecto, domi, scholâ, ante cibum, à cibo, sub somnum. Auspicandi diem, precandi, gerendi se in schola studiosè. Parsimonia temporis. Ætas desluit. A cœna quid. Qualiter dormiendum. Gestus in sacro cœtu. Applicanda omnia nobis. Meditatio piæ animæ in templo. Concionatores qui potissimum audiendi. Jejunium pueris noxium. Confitendum Christo. Malorum societas vitanda. De genere vitæ serio deligendo. Sacerdotium & Matrimonium non ineunda ante annum ætatis duodetrigesimum. Poetæ quinam & quomodo legendi.

ERASMUS, GASPAR.

Er. UNde nobis prodis? E popina quapiam? *Ga.* Bona verba. *Er.* E sphæristerio? *Ga.* Nè hoc quidem. *Er.* Ex cœnopolio? *Ga.* Nequaquam. *Er.* Quando non assequor divinando, dic ipse. *Ga.* Ex Æde Virgini matri sacra. *Er.* Quid illic tibi negotii est? *Ga.* Salutem dixi nonnullis. *Er.* Quibus? *Ga.* Christo, ac Divis aliquot. *Er.* Religiosior tu quidem es quàm pro ætate. *Ga.* Imò nullam ætatem non decet religio. *Er.* Si cupiam esse religiosus, patiar mihi injici cuculam. *Ga.* Atque ego idem facerem, si quantum caloris adfert, tantundem pietatis adferret cuculla. *Er.* Aiunt vulgo, * pueros angelicos in Satanam verti ubi consenuerint. *Ga.* Sed ego proverbium isthuc ab autore Satana natum arbitror. Imò vix existimo senem esse verè pium, nisi qui à teneris annis assueverit. Nihil feliciùs discitur quàm quod ab ipsa statim pueritia discitur. *Er.* Quid igitur est * religio? *Ga.* Est purus cultus Numinis, & observatio præceptorum

Græcum est. οἰνοπώλιον. *taberna vinaria.*

* *Angelicum juvenis senibus satanizat in annis.*

* Religio quid sit.

ceptorum illius. *Er.* Quæ ſunt illa? *Ga.* Longum eſt; ſed ut in ſumma dicam, in rebus quatuor eſt ſita. *Er.* In quibus? *Ga.* Primum, ut rectè piéque ſentiamus de Deo, de Scripturis divinis: atque ut illum non vereamur modò, tanquam Dominum, verùm etiam amemus ex intimis affectibus, ut patrem beneficentiſſimum. Secundum, ut ſummâ curâ tueamur innocentiam: ea eſt, nè quem lædamus. Tertium, ut teneamus charitatem; hoc eſt, ut de omnibus (quantum datur) bene mereamur. Quartum, ut ſervemus patientiam: ea præſtat ut mala nobis illata, ſi mederi nequeamus, patienter toleremus, non ulciſcentes, nec malum malo referentes. *Er.* Næ tu probus es concionator. Sed præſtas iſta quæ doces? *Ga.* Equidem adnito pro mea virili. *Er.* Quî potes pro virili, cùm ſis puer? *Ga.* Meditor pro viribus, & quotidie mecum ineo rationem *: ſi quid ceſſatum fuerit, corrigo: illud præter decorum, hoc dictum petulantiùs, hoc factum incircumſpectiùs, hoc taceri præſtiterat, illud omiſſum. *Er.* Quando (*a*) ſubducitur iſta ratio. *Ga.* Ferme ſub noctem, aut ſi quando magis vacat. *Er.* Sed agè dic mihi, quibus ſtudiis totum tranſigis diem? *Ga.* Nihil celabo tam fidum ſodalem. Manè ſimulatque ſum expergefactus, (id ferè fit ad ſextam, aut quintam) pollice ſignum crucis pingo in fronte & in pectore. *Er.* Quid deinde? *Ga.* Auſpicor initium diei In nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. *Er.* Pie ſané. *Ga.* Mox paucis ſaluto Chriſtum. *Er.* Quid illi narras? *Ga.* Ago gratias quòd eam noctem mihi voluerit eſſe proſperam: precórque ut diem itidem illum totum mihi bene fortunet, ad ipſius gloriam & animæ meæ ſalutem; útque is, qui eſt vera lux occaſum neſciens, Sol æternus omnia vivificans, alens, exhilarans dignetur illuceſcere menti meæ, nè uſquam (*b*) impingam in ullum peccatum, ſed ipſius ductu perveniam ad vitam æternam. *Er.* Haud inauſpicatum diei exordium. *Ga.* Deinde ſalutatis parentibus, quibus ſecundùm Deum primam debeo pietatem, cùm tempus eſt, confero me ad ludum literarium, ſed ut per templum, ſi commodum eſt, ſit mihi tranſitus. *Er.* Quid illic? *Ga.* Rurſus tribus verbis ſaluto Jeſum, ac divos diváſque omnes; ſed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiares. *Er.* Næ tu mihi probè legiſſe vidêris illud Catonis, *Saluto libenter.* Non ſat erat manè ſalutâſſe, niſi mox denuò ſalutares? An non vereris nè moleſtus ſis immodico officio? *Ga.* Amat Chriſtus ſubindè appellari. *Er.* Sed ineptum videtur alloqui

1.
2.
3.
4.

Πῆς πρόβαν τὰ δ' ἰμπέξα, τί μοι δεῖ ὑπνος ἐπιπλέσθη.
Pythag.

a Metaphora ducta à calculatoribus.

b Metaphora ab offendentibus ad lapidem aut aliud quippiam.

qui quem non vides. *Ga.* Nec eam mei partem video quâ illi loquor. *Er.* Quâ? *Ga.* Animo. *Er.* Sed otiosum est salutare non resalutantem. *Ga.* Resalutat frequenter arcano afflatu. Denique abunde resalutat qui dat quod petitur. *Er.* Quid hîc ab illo flagitas? Nam video tuas salutationes esse petaces, cujusmodi serè sunt mendicorum. *Ga.* Sanè non procul aberras à scopo. Precor enim ut, qui puer duodecim annos natus, sedens in templo docuit ipsos doctores, cuique Pater cœlitus emissâ voce dedit authoritatem docendi mortalium genus, cùm diceret, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite*, quique est æterna sapientia summi Patris, illustrare dignetur ingenium meum ad perdiscendas honestas literas, quibus utar ad ipsius gloriam. *Er.* Quos autem habes divos tibi peculiares? *Ga.* Ex Apostolis Paulum, ex martyribus Cyprianum, ex doctoribus Hieronymum, è virginibus Agnetem. *Er.* Quæ res istos tibi conciliavit? Electio, an casus? *Ga.* Sortitò obvenerunt. *Er.* Atque istos nihil aliud quàm salutas? An ab his quoque mendicas aliquid? *Ga.* Precor ut me suis suffragiis Christo commendent, efficiántque ut illius munere aliquando contingat in ipsorum venire contubernium. *Er.* Sanè rem non vulgarem petis. Quid tum postea? *Ga.* Ad ludum propero, & quod is locus postulat toto ago pectore. Sic enim imploro Christi præsidium, quasi * citra illius opem nihil efficiat nostrum studium: sic studeo, quasi ille nihil auxilii sit laturus nisi gnaviter laboranti. Ac modis omnibus do operam nè meritò vapulem, nè quid dicto factóve vel præceptorem offendam vel sodales meos. *Er.* Probus es cùm ista cogitas. *Ga.* Cùm dimissus à ludo domum propero, rursus, si licet, per Ædem sacram iter facio, rursúsque tribus verbis saluto Jesum. Si quid est obsequii præstandum parentibus, obeo. Quòd si quid etiam supersit temporis, mecum, aut cum sodali, repeto quod prælectum est in schola. *Er.* Næ tu perparcus es temporis. *Ga.* Nec mirum, si parcus sum rei ut multò pretiosissimæ, ità irrecuperabilis. *Er.* At Hesiodus docet, in medio parcendum esse; in principio præproperam, in fine seram esse parsimoniam. *Ga.* Rectè Hesiodus de vino; sed ætatis nulla est intempestiva parcimonia. Dolium si sinas, non exhauritur: at ætas nunquam non defluit, sive dormias, sive vigiles. *Er.* Fateor, sed quid deinde rei geritur? *Ga.* Adornatâ parentibus mensâ recito consecrationem; deinde prandentibus ministro, donec jubeor & ipse prandium sumere.

Divi.

* Θεὸς μὲν δίδοντος μανθάνομεν πόνος.

Ἀλλοψίτης, sc. emensor, vel computator.

Unde prov. *Sera in fundo parcimonia.*

Ab authoritate.

mere. Actis gratiis, si quid vacat, lusu quopiam honesto laxo animum cum sodalibus, donec hora revocat in ludum à lusu. *Er.* Ac rursum salutatur Jesus? *Ga.* Salutatur, si commodum est. Sin est cur aut non vacet, aut non sit tempestivum, tamen præteriens templum cogitatiunculâ saluto. Rursus in ludo totis viribus hoc agitur quod locus postulat. Domum reversus idem ago quod ante prandium. A cœna suavibus fabulis memet oblecto: mox prosperam noctem precatus parentibus ac familiæ, maturè me confero ad nidum: illic flexis ante lectum genibus, mecum, ut dixi, reputo quibus studiis is dies peractus sit. Si quid est gravioris admissi, Christi clementiam imploro ut ignoscat, polliceórque meliora: si nihil est, ago gratias illius beneficentiæ, quòd me servaverit ab omni vitio. Deinde me totum illi toto pectore commendo, ut me protegat ab insidiis mali Genii & ab obscœnis somniis. His factis, lectum ingressus, frontem ac pectus signo crucis imagine, ac me compono ad somnum. *Er.* Quo pacto te componis? *Ga.* Nec pronus cubo nec supinus, sed primùm lateri dextro innitens, brachiis ità transversim seu decussatim complicatis, ut pectus muniant figurâ crucis, dextrâ manu sinistro admorâ humero, lævâ dextro, ità dormio suaviter donec aut expergiscar ipse, aut excitet. *Er.* Sanctulus es qui ista possis. *Ga.* Imò stultulus es qui ista dicas. *Er.* Laudo institutum, si queam assequi. *Ga.* Velis tantummodo. Nam ubi assueveris pauculos menses, erunt hæc etiam suavia, adeò vertentur in naturam. *Er.* Sed nihil audio de sacris. *Ga.* Nec hâc parte mihi desum, diebus præcipuè festis. *Er.* In his quomodo te geris? *Ga.* Primum omnium excutio meipsum, num qua labe peccati sit animus contaminatus. *Er.* Id si comperias, qui tum? subducis te ab altari? *Ga.* Nequaquam corpore, sed animo me submoveo, ac veluti procul stans, nec audens attollere oculos ad Patrem Deum, quem offendi, tundo pectus meum dicens illud ex Evangelio cum Publicano, *Domine, propitius esto mihi peccatori.* Deinde, si sensero quempiam offensum à me, cum curo placandum evestigio si licebit: sin minùs, statuo in animo, mihi, cùm primùm licebit, reconciliare proximum. Si quis offendit me, remitto vindictam, dóque operam ut qui læsit, agnoscat errorem suum & resipiscat. Sin ejus rei nulla spes est, vindictam omnem Deo relinquo. *Er.* Isthuc durum est. *Ga.* An hoc durum, condonare levem noxam fratri tuo, cujus ignoscentiâ tibi mutuâ sit frequenter opus:

Correctio.

Elegans morale.

μείωσις duplex, quarum altera mordax est, altera μυκτηρική.

Luc. 18.

opus: cùm Chriſtus omnia commiſſa noſtra nobis ſemel condonârit, & quotidie condonet? Imò mihi videtur hæc non eſſe liberalitas in proximum, ſed ſœneratio apud Deum: perinde quaſi conſervus ex pacto remittat conſervo tres drachmas, ut ipſi Dominus condonet talenta decem. *Er.* Perpulchre tu quidem philoſopharis, ſi modò certum ſit quid ais. *Ga.* An poſtulas aliquid certius Evangelicâ cautione? *Er.* Non eſt æquum. Sed ſunt qui ſe non credunt eſſe Chriſtianos, niſi quotidie Miſſam (ut appellant) audierunt. *Ga.* Horum inſtitutum equidem non damno, præſertim in his qui abundant otio, quive totos dies occupantur profanis negotiis. Tantùm illos non approbo qui ſibi ſuperſtitiosè perſuaſerunt, diem fore parùm fauſtum niſi fuerunt eum auſpicati à Miſſa; & ſtatim à ſacro ſe conferunt vel ad negotiationem, vel ad prædam, vel ad aulam: ubi ſi quod per fas neſáſque gerunt ſucceſſerit, Miſſæ imputant. *Er.* Súntne qui ſic deſipiant? *Ga.* Magna pars hominum. *Er.* Sed redi ad ſacrum. *Ga.* Si licet, adſto vicinus altari ſacro, quò percipere queam ea quæ ſacrificus recitat, præſertim Epiſtolam & Evangelium. Ex his conor aliquid decerpere, quod infigam animo meo: id mecum aliquandiu (*c*) rumino. *Er.* Nihil interim oras? *Ga.* Oro, ſed cogitatione magis quàm ſtrepitu labiorum. Ex his quæ recitat ſacerdos arripio precandi occaſionem. *Er.* Dic iſtud explanatiùs, nam non ſatis aſſequor quid velis. *Ga.* Dicam: Finge recitari epiſtolam, *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi.* Ad hæc verba ſic mecum loquor Chriſto; " Utinam verè ſim azymus purus ab " omni fermento malitiæ. Sed tu, Domine Jeſu, qui ſolus " es ab omni malitia purus ac ſincerus, largire ut indies " & ipſe magis ac magis expurgem vetus fermentum. Rurſum, ſi fortè legatur Evangelium de *ſeminante ſemen ſuum*, ſic oro mecum; " Felix ille qui meretur eſſe terra bona, " precórque ut me ex terra parùm frugifera ſuâ benigni- " tate faciat terram bonam, ſine cujus beneficio nihil om- " ninò bonum eſt. Sint hæc exempli causâ dicta: nam ſingula perſequi prolixum ſit. Sed ſi contingat ſacrificus mutus, (quales multos habet Germania) aut non detur adeſſe propiùs altari, ferè libellum paro, in quo deſcriptum ſit ejus diei Evangelium & Epiſtola: indè ipſe aut pronuncio, aut oculis lego. *Er.* Intelligo; ſed quibus cogitationibus potiſſimùm tranſmittis hoc tempus? *Ga.* Ago gratias Jeſu Chriſto pro ineffabili charitate, quòd genus humanum

Arguit ex comparatis à majori ad minus.

c Lepidè: tranſlatum à pecoribus ruminantibus.

manum suâ morte redimere dignatus est; & oro ne patiatur suum sacrosanctum sanguinem pro me frustrà fusum esse; sed suo corpore semper pascat animum meum, suo sanguine vivificet spiritum meum, ut paulatim adolescens virtutum auctibus, efficiar idoneum membrum corporis illius mystici, quod est, Ecclesiæ; nec unquam deficiam ab illo sanctissimo fœdere quod in extrema cœna, distributo pane & porrecto poculo, pepigit cùm discipulis suis electis, & per hos cum omnibus qui per baptismum in societatem illius insiti sunt. Quòd si sensero vagari cogitationem, lego psalmos aliquot, aut aliud quippiam pium quod animum ab evagando cohibeat. *Er.* Habes in hoc psalmos certos? *Ga.* Habeo; sed quos non ità mihi ipsi indixi, quin omittam, si cogitatio quæpiam incidat quæ magis reficiat animum meum quàm illa psalmorum recitatio. *Er.* Quid de jejunando? *Ga.* Cum jejunio mihi nihil est negotii. Sic enim me docuit Hieronymus, *non esse valetudinem aterendam jejuniis, donec corpus ætate robur justum collegerit.* Nondum autem egressus sum annum decimum septimum. Sed tamen si sensero opus, prandeo cœnóque parciùs, quo me præbeam alacriorem studiis pietatis per diem festum. *Er.* Posteaquam cœpi semel, expiscabor omnia. Quomodo affectus es erga conciones? *Ga.* Optimè. Ad has non minus religiosè accedo quàm ad sacram synaxin. Et tamen deligo quos audiam: Sunt enim quos præstat non audîsse. Quòd si talis contingit, aut si nemo contingit, tempus hoc transigo sacrâ lectione: lego Evangelium & Epistolam, cum interpretatione Chrysostomi aut Hieronymi, aut si quis alius occurrit pius ac doctus interpres. *Er.* Sed magis afficit viva vox. *Ga.* Fateor, & audire malo, si detur concionator tolerabilis: sed non videor omnino caruisse concione si Chrysostomum aut Hieronymum scripto loquentem audiero. *Er.* Non opinor. Sed quid te delectat Confessio! *Ga.* Magnopere; nam confiteor quotidie. *Er.* Quotidie? *Ga.* Sic est. *Er.* Alendus est igitur tibi proprius sacerdos. *Ga.* Sed illi confiteor qui verè solus remittit peccata, cui est potestas universa. *Er.* Cuinam? *Ga.* Christo. *Er.* An istud sat esse putas? *Ga.* Mihi quidem sat esset, si sat esset Proceribus Ecclesiæ & consuetudini receptæ. *Er.* Sed quos tandem appellas Ecclesiæ Proceres? *Ga.* Pontifices, Episcopos, Apostolos. *Er.* Et inter hos annumeras Christum? *Ga.* Is est omnium sine controversia * Colophon. *Er.* Et hujus receptæ confessionis author? *Ga.* Is

Jejunium.

Causa finalis.

Metaphora, id est, scischabor.

Conciones.

Ratio abutili.

Prov. *Viva vox magis afficit.*

Confessio.

Περίφρασις. Dei, vel, ut ipse explicat se, Christi.

* Præcipuus & caput.

Ga. Is quidem author eſt omnis boni: ſed an ipſe inſtituerit hanc confeſſionem qualis nunc eſt in uſu Eccleſiæ, Theologis excutiendum relinquo: mihi puero & idiotæ ſufficit majorum authoritas. Hæc eſt certè præcipua confeſſio; nec eſt facile confiteri Chriſto. Non confitetur illi, niſi qui ex animo iraſcitur ſuo peccato. Apud illum expono, deploróque, ſi quid admiſi gravius; clamo, lacrymor, ploro, meipſum execror, illius imploro miſericordiam; nec finem facio, donec ſenſero peccandi affectum penitus expurgatum è medullis animi, & ſuccedere tranquillitatem aliquam & alacritatem, condonati criminis argumentum. Atque ubi tempus invitat ut adeam Sacroſanctam menſam corporis & ſanguinis Dominici, confiteor & ſacerdoti, ſed paucis, & non niſi ea quæ certò videntur crimina; aut ejuſmodi, ut vehemens ſuſpicio ſit crimina eſſe. Neque verò protinus arbitror eſſe piaculum, hoc eſt, enorme crimen, quod admittitur adverſus quaſlibet conſtitutiones humanas, niſi contemptus acceſſerit malitioſus. Imò vix abitror crimen capitale, cui non ſit adjuncta malitia, hoc eſt, perverſa voluntas. *Er.* Laudo quòd ſic es religioſus, ut tamen ſuperſtitioſus non ſis: Hîc quoque puto locum eſſe Proverbio, *Nec omnia, nec paſſim, nec quibuſlibet.* *Ga.* Deligo mihi ſacerdotem cui credam arcana pectoris. *Er.* Iſthuc eſt * ſapere. Sunt enim permulti, quod compertum eſt, qui quod accipiunt in confeſſionibus, effutiunt. Sunt improbi quidam & impudentes, qui percontantur à confitente quæ præſtiterat tacuiſſe. Sunt indocti & ſtolidi, qui ob ſordidum quæſtum præbent aurem veriùs quàm animum, cùm nec dijudicent inter noxam & rectè factum, nec docere poſſint, nec conſolari, nec conſulere. Hæc ſic habere frequenter audivi ex multis, & ipſe partim expertus ſum. *Ga.* Et ego nimiùm. Proinde deligo mihi virum non indoctum, gravem, ſpectatæ integritatis, linguæ continentis. *Er.* Profectò felix es qui iſta maturè ſapere cœperis. *Ga.* Denique illa prima mihi curarum eſt, nè quid committam quod cum periculo credam ſacerdoti. *Er.* Nihil melius, ſiquidem poſſis cavere. *Ga.* Nobis quidem difficillimum eſt, ſed auxiliante Chriſto facile eſt. Primum eſt, ut adſit bona voluntas. Eam mihi ſubindè renovo, præſertim diebus Dominicis. Deinde ſubduco meipſum, pro viribus, ab improborum conſortio, & ſodalibus integerrimis me adjungo, quorum convictu fiam melior. *Er.* Rectè tibi conſulis; *Corrumpunt* enim *mores bonos colloquia prava.* *Ga.* Otium ceu

Eucharistia.

* Verbum loco Nominis ſubſantivi; i. ſapientia.

1.

2.

pestem quandam, fugio. *Er.* Nec mirum; nam nihil malorum non docet otium. Sed ut nunc sunt hominum mores, solus vivat oportet qui velit abesse à malorum consortio. *Ga.* Non omnino vanum est quod dicis. *Plures* enim *mali*, ut Græcus ille sapiens dixit. Sed ex paucis optimos deligo. Et probus sodalis nonnunquam sodalem reddit meliorem. Vito lusus qui provocant ad nequitiam, utor innoxiis. Comem me præbeo omnibus, sed familiarem non nisi bonis. Quod si quando incidero in malos, aut corrigo blandè monendo, aut dissimulo toleróque, si videor non profecturus; certè cùm primùm licet memet ab illis sufuror. *Er.* Nunquámne * titillavit animum tuum libido capiundæ cucullæ? *Ga.* Nunquam, sed crebrò solicitatus sum à quibusdam, ab hoc seculo, velut à naufragio, ad portum Monasteriorum vocantibus. *Er.* Quid ego audio? Captabant prædam? *Ga.* Miris technis adorti sunt & me & parentes. Sed mihi stat sententia non addicere me vel matrimonio, vel sacerdotio, vel instituto monachorum, aut ulli vitæ generi unde pòst me non queam extricare, priusquam mihi fuero pulchrè notus. *Er.* Quando isthuc erit? *Ga.* Fortasse nunquam. Sed ante annum vigesimum octavum nihil statuetur. *Er.* Cur ità? *Ga.* Quia audio passim tam multos sacerdotes, monachos, & maritos deplorantes, quòd sese temerè præcipitârint in servitutem. *Er.* Cautus es, qui capi nolis. *Ga.* Interim tria mihi curæ sunt. *Er.* Quænam ista? *Ga.* Ut proficiam in probitate morum. Dein, si id nequeam, certè tuear illibatam innocentiam ac famam. Postremò, paro mihi bonas literas ac disciplinas, in quovis vitæ genere futuras usui. *Er.* Sed interim à Poetis abstines? *Ga.* Non in totum, sed castissimos quosque potissimùm lego. Quòd si quid inciderit parùm verecundum, prætercurro; quemadmodum Ulysses obturatis auribus Sirenas præternavigavit. *Er.* Sed cui interim studiorum generi te potissimùm addicis? Medicinæ, Juri Cæsareo aut Pontificio, an Theologiæ? Nam linguæ, bonæ literæ, Philosophia, pariter conducunt ad omnem professionem. *Ga.* Nondum ulli me planè addixi, sed ex omnibus gustum aliquem capio, nè cujusquam planè sim rudis; útque degustatis singulis certiùs eligam qui sim accommodus. Medicina ubivis terrarum certissimum viaticum est: Juris prudentia viam aperit ad dignitates: Theologia mihi cumprimis placeret, nisi me mores quorundam & morosæ inter ipsos contentiones offenderent. *Er.* Non facilè labitur qui

Lusus.

Id est, illorum consortium effugio.

* Invasit, incessit, cepit.

Id est, temere conjecerint.

Qui & quomodo legendi.

Illustratio ab exemplo.

sic

ſic pedetentim incedit. Complures hiſce temporibus abſtinent à Theologia, quòd vereantur nè vacillent in fide Catholica, cùm videant nihil non vocari in quæſtionem. *Ga.* Ego quod lego in ſacris literis & in ſymbolo (quod dicitur) Apoſtolorum, ſummâ fiduciâ credo, nec ultrà ſcrutor: Cætera permitto Theologis diſputanda, ac definienda, ſi velint. Si quid tamen receptum eſt uſu populi Chriſtiani, quod non planè pugnet cum ſacris literis, hactenus ſervo, nè cuiquam ſim offendiculo. *Er.* Quis Thales te docuit iſtam philoſophiam? *Ga.* Fuit mihi ad modum puero conſuetudo domeſtica cum integerrimo viro Joanne Coleto. Nôſtin' hominem? *Er.* Quidni? tanquam te. *Ga.* Is eam ætatem hujuſmodi præceptiunculis imbuit. *Er.* Non invidebis, ſi me præbeam æmulum inſtituti tui? *Ga.* Imo iſthoc nomine mihi futurus es multò charior. Scis enim ſimilitudine morum conglutinari familiaritatem ac benevolentiam. *Er.* Verum; ſed non inter comperitores ejuſdem magiſtratûs, cùm ſimili laborent morbo. *Ga.* Nec inter ejuſdem ſponſæ procos, cùm pariter laborent amore. *Er.* Sed extra jocum, experiar imitari rationem iſtam. *Ga.* Precor ut tibi vertat quàm optimè. *Er.* Fortaſſis aſſequar te. *Ga.* Utinam & præcurras. Sed interim non operiar te; quin ipſe quotidie meipſum ſuperare contendo: ſed tamen admitere, ſi potes, ut antevertas.

Thaleti primas tribuunt inter ſapientes.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium venandi, piſcandi, lumbricos è terra educendi, ranas configendi, artem tradit.

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS, LAURENTIUS, BARTHOLUS.

Pa. *Trahit ſua quemque voluptas.* Mihi placet venatio. *Th.* Placet & mihi: ſed ubi canes? ubi venabula? ubi caſſes? *Pa.* Valeant apri, urſi, cervi & vulpes, nos inſidiabimur cuniculis. *Vi.* At ego laqueos injiciam locuſtis: inſidiabor gryllis. *La.* Ego ranas captabo. *Ba.* Ego papiliones venabor. *La.* Difficile eſt ſectari volantia. *Ba.* (a) Difficile, ſed pulchrum; niſi pulchrius eſſe ducis ſectari lumbricos aut cochleas, quia carent alis. *La.* Equidem malo inſidiari piſcibus; eſt mihi hamus elegans. *Ba.* Sed unde parabis eſcam? *La.* Lumbricorum ubique magna eſt copia. *Ba.* Eſt, ſi tibi velint prorepere è terra. *La.* At ego mox efficiam ut multæ myriades proſiliant. *Ba.* Quo pacto? incantamentis? *La.* Videbis artem. Imple hanc ſiſtulam aquâ. Hoc juglandium ſummos cortices virentes confractos immittito.

Hemiſtichium Virg. ex Bucol.

(a) Alluſum eſt ad prov. *Difficilia quæ pulchra.*

Piſcandi. Ars piſcatoriæ inſervi-ens. Illuſtratio ab exemplo.

Hâc aquâ perfunde ſolum. Nunc obſerva pauliſper. Vides emergentes? *Ba.* Rem prodigioſam video. Sic olim, opinor, exſiliebant armati ex ſatis ſerpentis dentibus. Sed plerique piſces delicatioris & elegantioris ſunt palati quàm ut eſcâ tam vulgari capiantur. *La.* Novi quoddam inſecti genus quo talibus inſidiari ſoleo. *Ba.* Tu vide an poſſis imponere piſcibus, ego ranis faceſſam negotium. *La.* Quomodo? reti? *Ba.* Non, ſed arcu. *La.* Novum piſcandi genus. *Ba.* At non injucundum. Videbis, & fateberis. *Vi.* Quid ſi nos duo (*b*) micemus digitis? *Pa.* Ignavum eſt ac ruſticum luſûs genus. Ad focum deſidentibus magis convenit quàm in campo verſantibus. *Vi.* Quid ſi certemus nucibus? *Pa.* Nuces admodum pueris relinquamus, nos grandiuſculi ſumus. *Vi.* Et tamen nihil aliud adhuc quàm pueri ſumus. *Pa.* Sed quibus decorum eſt ludere nucibus, iiſdem non indecorum eſt *equitare in arundine longa*. *Vi.* Tu igitur præſcribito luſûs genus; ſequar quócunque vocâris. *Pa.* Et ego futurus ſum *omnium horarum homo*.

(*b*) Vide Cic. de divin. l. 2.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc ſtudia ſcholaſtica & artes tradit Pædagogicas. 1. *Pueri euntes in ludum literarium: Horologii ſonitus, Præceptor plagoſus, Repetendi lectionem. Metus efficit memoriæ.* 2. *Scribendi; charta perfluit, apparandi pennam, cuſpide duriuſculâ, melliore; Scribendi celeriter, bene.*

SYLVIUS, JOANNES.

Sy. CUr adeò curris? Joannes. *Jo.* Cur *lepus*, ut aiunt, *pro canibus*? *Sy.* Quid hoc proverbii eſt? *Jo.* Quia niſi ad fuero in tempore, ante recitatum Catalogum, actum eſt de pelle mea. *Sy.* Hac quidem ex parte nihil eſt periculi. Modò præterita eſt quinta. Inſpice horologium; manus nondum attigit punctum quod horam ab hora æquis ſpatiis dirimit. *Jo.* At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. *Sy.* At mihi fide, qui campanæ vocem audivi. *Jo.* Quid loquebatur? *Sy.* Horam eſſe quintam. *Jo.* Sed eſt & aliud unde magis etiam timeam. Reddenda eſt memoriter heſterna lectio ſatis prolixa. Vereor ut poſſim. *Sy.* Commune periculum narras. Nam & ipſe vix ſatis teneo. *Jo.* Et noſti præceptoris ſævitiam. Omnis illi noxa capitalis eſt. Nec * magis parcit noſtris natibus quàm ſi corium eſſet bubulum. *Sy.* Verùm is non aderit in ludo. *Jo.* Quem igitur vicarium conſtituit? *Sy.* Cornelium. *Jo.* † Strabum illum? Væ noſtris natibus! Is vel (*a*) Orbilio plagoſior eſt. *Sy.* Verum dicis, & ideo non rarò ſum illius brachio

Cauſa efficiens ſolicitudinis.

* Illuſtratio à ſimili.

* Ab adjunctis corporis circumſcriptio.

(*a*) Literatorem Horat. *plagoſum* appellat Lege Suet. lib. de clar. Gram.

brachio precatus paralyſin. *Jo.* Non eſt pium imprecari præceptori: nobis potius cavendum nè incidamus in illius Tyranni manus. *Sy.* Reddamus inter nos viciſſim, altero recitante, altero codicem inſpiciente. *Jo* Pulchre mones. *Sy.* Fac præſenti ſis animo. Nam merus officit memoriæ. *Jo.* Facilè deponerem pavorem ſi non adeſſet periculum. At in tanto diſcrimine quis poſſit eſſe ſecurus animo? *Sy.* Fateor; attamen non agitur de capite, ſed de parte diverſa.

2. *SCRIBENDI.*
CORNELIUS, ANDREAS.

Co. Scitè tu quidem pingis, ſed charta tua perfluit. Charta ſubhumida eſt, ac tranſmittit atramentum. *An.* Quæſo ut appares mihi pennam hanc. *Co.* Deeſt mihi gladiolus ſcriptorius. *An.* En tibi. *Co.* Hui, quam obtuſus! *An.* Accipe coticulam. *Co.* Utrùm amas ſcribere cuſpide duriuſculâ, an molliore? *An.* Attempera ad manum tuam. *Co.* Ego molliore ſoleo? *An.* Quæſo ut mihi deſcribas ordine figuras elementorum. *Co.* Græcas, an Latinas? *An.* Latinas primùm. Conabor imitari. *Co.* Suppedita chartam. *An.* Accipe. *Co.* Sed meum atramentum dilutius eſt ſubindè infuſâ aquâ. *An.* At meum linteolum prorſus Exaruit: *Co.* Immunge, niſi mavis immeire. *An.* Imò potiùs rogabo alicunde. *Co.* Præſtat habere domi quàm rogare commodatò. *An.* Quid eſt ſcholaſticus abſque calamo & atramento? *Co.* Quod miles abſque clypeo & gladio. *An.* Utinam mihi eſſent articuli tam celeres. Equidem non poſſum dictantis vocem ſcribendo aſſequi. *Co.* Prima cura ſit, ut bene ſcribas: proxima, ut celeriter. Sat citò, ſi ſat bene. *An.* Bellè; ſed iſtam cantionem cane præceptori cùm dictat, Sat citò, ſi ſat bene.

AGENDI GRATIAS Formula.
PETRUS, CHRISTIANUS.

Pe. Gratum mihi feciſti quòd aliquoties ad me ſcripſeris. Habeo gratiam quòd ad me crebriùs ſcripſiſti. Amo te, quòd interdum ad me literas dare non dedignatus es. Habeo gratiam quòd crebris literis me viſeris. Ago tibi gratias qui literarum faſciculis nos onerâris. Maxima tibi à me habetur gratia, qui nos aliquando literis laceſſiveris. Pergratum mihi feciſti, quòd nos dignatus ſis tuis literis. Debeo tibi permultum pro tuis humaniſſimis ad me literis. Magni beneficii loco duco, quòd non es gravatus ad me ſcribere.

Responsio.

* Petit veniam, sumpto argumento à personæ qualitate.

Ch. * Imò meum est deprecari culpam impudentiæ, qui non veritus sim tibi, homini tum occupatissimo, tum doctissimo, meis illiteratis literis obstrepere. Agnosco solitam tuam humanitatem, qui meam audaciam boni consulueris. Verebar nè quid offendissent te meæ literæ, quòd nihil omnino responderes. Non est quod agas gratias: mihi plùs satis est si sedulitatem meam accepisti in bonam partem.

DE NOVIS ROGANDI.

Formula.

Pr. Nihilne novarum rerum adfertur è patria? Numquid novi de nostratibus accepisti? Quid novi? Ecquid novarum rerum apportas? Num quid novi fertur? Num quæ res novæ è patria nunciantur?

Responsio.

Ch. Novi quidem permultum, at nihil veri. Novarum quidem rerum satis, at nihil comperti. Nova permulta, at explorati nihil. Non parùm novi, at veri non multum. Nihil adfertur novi. Novarum rerum nihil prorsus accepi. Certi nihil, novi nonnihil. Rumores adferuntur permulti, sed dubii. Plurima est fama, at verum nihil, firmi nihil. Si vana te capiant, adfero tota plaustra mendaciorum. Fabularum totos modios apporto. Tantum mendaciorum adfero quantum vix una navis vehat. *Pe.* Exonera te quàm primùm, nè succumbas tanto oneri. *Ch.* Nihil habeo præter ea quæ jactantur in tonstrinis, in vehiculis, & in navibus.

ANNON ACCEPISTI LITERAS?

Formula.

Pe. Nihílne literarum accepisti? Num aliquas è patria recepisti literas? Nullæ tibi sunt redditæ literæ? Num quid scriptorum accepisti? Num quas accepisti epistolas? Ecquas ab amiculis accepisti literas? Nihil epistolarum advolavit è Gallia?

Responsio.

Ch. Literarum nihil accepi. Nè pilum quidem literarum accepi. Nè tantulum quidem adfertur literarum. Nemo literam ad me. Nè verbum quidem à quoquam redditur. Tantum literarum accepi jamdiu, quantum vides in oculo meo. Equidem pecunias quàm literas malim. Argentum accipere malim quàm epistolas. Nummos recipere malim

malim quàm epiſtolia. Nihil moror literas, modò veniat argentum. Equidem numerari malo mihi quàm ſcribi.

CREDO, Formula.

Pe. Facilè credo. Haud difficile creditu eſt. Credi iſtud perfacilè poteſt. Iſtud tibi quis non credat? Admodum incredulus fuerit qui hoc tibi non credat. Profectò habeo tibi fidem. Iſtius rei mihi facilè fidem facis. Credo tibi vel injurato. Veriſimile dicis. Adferunt tamen nonnihil ſolatii literæ. At ego alterutrum malim, quàm neutrum.

UTILITATIS Formula.

Ch. Quorſum ſpectant literæ ſine pecunia? Ad quid tandem inanes conducunt literæ? Quorſum valent, ad quid conferunt, faciunt, proſunt, proficiunt literæ vacuæ? Cui gratæ, cui acceptæ literæ ſine nummis? Quid emolumenti adferunt literæ inanes? Cui bono ſunt otioſæ literæ? Quid juvant? Cui ſunt uſui? Ad quid conducibiles ſunt? Quid ſecum adferunt momenti? Cui rei ſunt utiles inanes epiſtolæ?

Reſponſio.

Pe. Podici tergendo utiles, idoneæ, accommodæ. Conducunt natibus tergendis. Si uſum neſcis earum, ad anum expurgandum valent. Ad nates tergendas. Adpoſticum purgandum. Conferunt ad eam corporis partem mundandam quæ ſemet (*a*) identidem inquinat. Valent conveſtiendis (*b*) ſcombris. Involvendo thuri ſunt accommodæ.

a Id eſt, ſubinde, alluſit ad prov. τῦ πρωκτῦ ῥᾴδιον μέλον.

b Nec ſcombros metuentia carmina, nec thus. Horat.

BENE PRECANDI.

1. *Viro, cui uxor eſt gravida.*

Pe. Quid? valéntne amiculi? Quid uxor agit tua? *Ch.* Rectè: eam apud matrem reliqui, & quidem prægnantem. *Pe.* Bene & tibi & illi vertat: tibi quòd pater; illi, quòd mater futura ſit. Adſit Deus. Ut utrique veſtrûm fauſtum felixque ſit, precor optóque. Quæſo, oro ſuperos omnes, ut incolumis prolem vobis dignam pariat, & *pulchrâ faciat te prole parentem.* Laudo te, quòd virum te præſtiteris. Gaudeo te virum præſtitiſſe. Gallum te eſſe declarâſti, at non (*c*) Cybeles. Abi, virum te judico. *Ch.* Ludis, ſdque facis tuo more. Age, age, eſt tibi jus apud me loquendi quælibet.

c Qui ut Catullus inquit corpus evirant Veneris nimio odio. Cybeles Sacerdotes Gallos vocari notum eſt.

2. *IN PATRIAM REDEUNTI.*

Ch. Audio te patriam nuper revisisse. *Pe.* Sic est factum. Nam diutiuscule jam adfueram. Non ferebam tam diuturnum patriæ desiderium. Non poteram à parentum conspectu abesse diutiùs. Torquebat me diutinum amicorum desiderium. *Ch.* Piè fecisti, humanus es, qui ista cogites. Ducimur enim omnes admirabili quodam amore ejus regionis quæ nos aluit atque edidit.

Ut Ovidius,

Nescio quâ natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.

Dic quæso quonam in loco illic offendisti omnia.

NOVA OMNIA,

Formula.

Pe. Nihil non novum. Mutata omnia. Novata singula. Universa nova. Vide quàm repente tempus res mutet humanas. Videbar mihi in alium venire mundum. Vixdum decennium abfueram, & non secùs omnia admirabar quàm Epimenides somniatorum princeps, vix tandem expergefactus. *Ch.* Quænam ista est fabula? Quid isthuc est fabulæ? *Pe.* Dicam equidem, si vacat. *Ch.* Nihil fuerit jucundius. *Pe.* Sellam igitur unà cum pulvino mihi poni jube. *Ch.* Rectà admones, nam sedens commodiùs mentieris. *Pu.* Fabulantur historici de Epimenide quodam Cretensi, qui deambulandi gratiâ solus urbem egressus, cùm subitâ pluviæ vi compellente in quandam speluncam ingressus obdormîsset, quadraginta septem perpetuos annos somnum continuârit.

Unde proverbium, Epimenidis somnium dormis.

NON CREDO,

Formula.

Ch. Quid narras? Incredibile dictu. Non verisimile dicis. Somnium mihi narras. Non fit mihi simile veri. Monstri simile narras. Non pudet tam improbæ vanitatis? Digna fabula quæ addatur veris narrationibus Luciani. *Pe.* Imò rem narro à gravissimis proditam authoribus: nisi fortè tibi parùm spectatæ fidei est Aulus Gellius. *Ch.* Mihi verò, quæ scribit ille, folia Sibyllæ sunt omnia. *Pe.* Quid tandem Theologum tot annos somniasse reris? Nam Theologum fuisse proditum est. *Ch.* Audire gestio.

Responsio.

Pe. Quid aliud quàm quæ postea prodidit Scotus, & hujus

hujus farinæ ſodales? Sed bene cum Epimenide actum eſt, qui vel tandem ad ſe redierit. Multi Theologi nunquam expergiſcuntur à ſuis ſomniis. *Ch.* Age, facis ut poetâ dignum eſt: ſed perge mentiri. *Pe.* Epimenides igitur ſomno ſolutus è ſpelunca prodit, circumſpicit, mutata videt omnia, ſylvas, ripas, flumina, arbores, agros; breviter nihil non novum. Accedit ad urbem, percontatur, manet illic aliquandiu, neque novit quempiam, neque à quopiam agnitus eſt. Alius hominum cultus, nec idem vultus; mutatus ſermo, diverſi mores. Nec miror hoc Epimenidi poſt tantum annorum eveniſſe, cùm mihi idem propemodum evenerit, qui pauculos annos abfuiſſem. *Ch.* Quid uterque parens? vivúntne? *Pe.* Vivunt ambo & valent, utcunque ſenio, morbo, denique bellorum calamitate confecti. *Ch.* Hæc eſt humanæ vitæ comœdia. Hæc eſt fatorum lex inevitabilis.

Epimenides non eſt agnitus à ſuis.

AFFINITATIS VOCABULA.

Pe. Cœnabis hodie domi? *Ch.* Foris cœnaturus ſum. Foris cœnandum eſt mihi. *Pe.* Aqud quem? *Ch.* Apud ſocerum meum, apud generum meum, apud nurum meam, apud affinem meum. Affines dicuntur † qui non ſanguinis, ſed matrimonii conjunctione copulati ſunt. *Pe.* Quæ ſunt igitur uſitata vocabula affinitatum? *Ch.* Maritus & uxor nota ſunt nomina.

† Affines qui.

Socer uxoris meæ pater eſt.
Gener, Filiæ meæ maritus.
Socrus, uxoris meæ mater.
Nurus, filii mei uxor.
Levir, mariti frater. Levir dicitur ab uxore, ut Helena Hectorem levirum vocat, quòd eſſet nupta Paridi.
Fratria, fratris mei uxor.
Glos, mariti ſoror.
Vitricus, matris meæ maritus.
Noverca, patris mei uxor.
Privignus, uxoris aut mariti filius.
Privigna, filia alterutrius.
Rivalis, qui amat eandem.
Pellex, quæ amat eundem; ut Thraſo rivalis eſt Phædriæ, & Europe pellex eſt Junoni.

INVITANDI AD CONVIVIUM.

Cras mecum prandeas.

Pe. Ago gratias. Laudo te. In craſtinum igitur te ad cœnam

nam voco. Cras ergò ut mecum cœnes oro. Cras igitur mecum prandeas, rogo. Cras igitur te mihi convivam volo.

Timeo nè non possim.

Ch. At vereor nè non licuerit. Ut possim, metuo. Veniam si quidem licebit. At metuo nè non queam.

Quare.

Pe. Cur non licebit? Quî fic? Quid itá? Quamobrem? Quo pacto? Quid causæ? Quid obstiterit quo minùs possis?

Domi me esse oportet.

Ch. Tum quidem mihi manendum domi est. Ut domi nocte sim necesse est. Tum certe foris esse non licebit. Cras mihi quòquam ire foràs liberum non erit. A prandio abesse mihi integrum non erit. Aliquot ipse convivas eo die † operior. Aliquot amiculi constituêre eâ nocte domi nostræ cœnare. Ipsi mihi convivæ sunt eâ nocte tractandi, alioqui lubens venirem. Ni id esset, haud gravatim facerem. Quod ni esset, haud me tibi difficilem præberem. Non excusarem, si liceret. Non paterer bis rogare, si queam parce rogare; vel invocatus adessem, si quo pacto liceret. Haud gravatè tibi obsequerer, si possim. Frustà rogas eum cui non est liberum: frustrà item rogaturus si liberum esset. Nunc, ut maximè cupiam, non possum: tunc supervacaneum esset rogare volentem. *Pe.* Vel perendie apud me sis oportet. Saltem perendino die ad cœnam venias necesse est. Quarto abhinc die non gravaberis mihi præbere convivam. Die Jovis proximo non potes effugere quin venias.

† Id est, exspecto.

Ab impossibili.

Non possum promittere.

Ch. Non possum polliceri. Affirmare istud tibi non possum. Promittere certum nequeo. Veniam ubi utrique nostrûm videbitur commodissimum.

Diem dicere debes.

Pe. Diem igitur mihi constituas volo, ad quem mecum sis cœnaturus. Diem igitur assignes oportet. Diem igitur promittas necesse est. Diem certum mihi præfiniri, præscribi, præstitui, constitui cupio. At certum diem condicito. Diem mihi dicas velim.

Nolo te præscire.

Ch. Equidem non soleo dicere diem amicis. Cum quibus mihi

mihi parùm convenit, iis ſoleo (*a*) diem dicere. Præſcium te eſſe nolim. Præſcire te nolo. De improviſo te opprimam. Inopinatò te opprimam. Te nec opinantem oppreſſero. Te nihil ſuſpicantem oppreſſurus ſum. Non exſpectatus adfuero. Adoriar te nec opinantem. Veniam ultroneus, & inſperatus conviva.

a Jocus ex ambigua ſignificatione, nam illis *diem dicimus* quos in jus vocamus.

Præſcire volo.

Pe. Biduum præſcire volo. Biduum præſcius eſſe cupio. Præmoneto biduo priùs quàm venias. Fac me biduo antè certiorem. *Ch.* Si me urges, dico tibi diem Sybariticum, nè deſit apparandi ſpatium. *Pe.* Quid hoc verbi eſt? *Ch.* Sybaritæ convivas invitabant in annum proximum, ut utrinque eſſet juſtus apparatus. *Pe.* Valeant (*b*) Sybaritæ cum ſuis moleſtis conviviis: ego congerronem voco, non ſatrapam.

b Vide prov. *Sybaritica menſa.*

Tuo malo optas.

Ch. Equidem tuo detrimento. Tuopte quidem malo. In damnum tuum iſtud optas. Incommodo iſtud precaris tuo. *Pe.* Quid ità? Quamobrem? *Ch.* Ego inſtructus accedam. Ego munitus veniam. Aggrediar te paratus. Inſtructus multâ fame accedam; tu vide ut vulturem expleveris. Parabo ventrem, ac dentes exacuam; tu vide quibus lupum exſatures. *Pe.* Age, ad hoc certamen te provoco. Age, fac pro viribus, pro virili, ſi quid potes. *Ch.* Veniam, ſed non incomitatus. *Pe.* Tantò venies gratior. Sed quo comite venies? *Ch.* (*c*) Umbrâ. *Pe.* Nec ſecùs poſſis, ſi modò luce venias. *Ch.* Sed umbram adducturus ſum dentatam unam atque alteram, nè tu me vocâris impuné. *Pe.* Age ut libet, modò nè (*d*) larvas adducas. Sed explana, ſi libet, quid ſibi velit *umbræ* vocabulum. *Ch.* Apud eruditos umbræ vocantur, qui ipſi non vocati comitantur eum qui vocatus eſt ad convivium. *Pe.* Talium umbrarum adhuc quantum voles.

c Vide prov. *Umbra.*

d nam umbras τὰ εἴδωλα, hoc eſt defunctorum animas, quandoque appellamus.

Eâ lege promitto.

Ch. Veniam quidem, at hac lege, ut tu poſtridie ejus diei viciſſim apud me cœnes. Faciam eo quidem pacto, ut deinde mihi quoque ſis conviva. Eâ lege cœnam condico, ut tu rurſum mihi ſis conviva. Spondeo futurum. ſed hâc exceptione ſi tu poſtero die itidem apud me ſis. Recipio tibi facturum me. Do fidem futurum, his quidem legibus, ut tu mecum poſtridie prandeas. *Pe.* Age, fiat. Eſto. Sit ità ut vis. Si jubes faciam. Novi Gallorum magnificentiam. Non vis gratis

apud

apud me cœnare, nisi vices retuleris. At isto quidem pacto redire solent in orbem convivia. Sic nascitur conviviorum longa (e) periodus. Hâc vicissitudine fiunt sine fine reciproca convivia. *Ch.* Nihil suavius, si minimum accedat apparatui quotidiano.

e Id est, circum ductio.

Cæterùm ego te detineo, aliò fortassis iturum. *Pe.* Imò ego te, opinor. Sed cras latiùs & familiariùs confabulabimur. Verùm crastino die plura nugabimur. Interim fac valeas. Interim cura ut bene valeas. Interim valebis.

QUO VADIS?

Formula.

Ch. Quò nunc abis? Quò tu nunc properas? Quò tu tam celeri gradu tendis? Quónam te confers? Quò nunc iter est?

EO DOMUM,

Formula.

Pe. Domum me recipio. Domum revertor. Domum repeto. Domum me confero. Viso quid domi agitur. Accerso medicum. Rus hinc concedo. Constitui ad hanc horam cum viro quodam gravissimo colloqui. Statui hâc horâ congredi cum viro gravissimo. *Ch.* Quonam? *Pe.* Cum Curione multiloquo. *Ch.* Precor igitur tibi præsentem Mercurium. *Pe.* Quid opus Mercurio favente? *Ch.* Quia res erit cum linguaci. *Pe.* Atqui hâc gratiâ magis conveniebat, mihi Memoriam precari propitiam. *Ch.* Quid ità? *Pe.* Quia patientissimis auribus opus erit potiùs quàm strenuâ linguâ. At auris Memoriæ dicata est.

Memoriam hic pro dea posuit Memoriæ.

Ch. Quánam iturus es? Quà ibis; *Pe.* Hàc ad sinistram hàc illac, per forum. *Ch.* Comitabor igitur te. Assectabor, ac deducam te ad diverticulum usque. *Pe.* Non patiar te circumagi. Nolim te tantum laboris meâ causâ capere. Isthuc officii serva, cùm erit usus, nunc nihil opus est. Nè meâ gratiâ facias viæ dispendium. *Ch.* Mihi quidem compendium est frui tantisper amico. Nihil habeo quod agam, & non sum piger, ni tibi sim molestus comes. *Pe.* Nemo jucundior assecla. At non sinam ut mihi claudas lævum latus: non admittam ut mihi sinister ambules. Hîc te superis commendo. Nolo te longiùs comitem. Ulteriùs nolo me comiteris.

COM-

COMMENDANDI
Formla.

Ch. Tu me Curioni magnopere commendato. Fac me Curioni multiloquo quàm commendatiſſimum facias. Me Curioni commendatum quàm diligentiſſimè curato. Jube ut me ſibi commendatiſſimum habeat. Ego me illi per te commendatum facio. Me tibi etiam atque etiam commendo. Me tuæ humanitati quàm poſſum diligentiſſimè commendo. " *Recommendo*, pro *commendo*, barbaris relinquito. Vide nè pauca cum multiloquo loquaris. Vide nè cum multiloquo ſis pauciloquus.

OBSEQUII Formula.

Pe. Vis me tibi morem gerere? Vis me tibi obſequi? Vis tibi obſecundem? Te igitur imitari me jubes? Quandoquidem ità vis, faciam libentiſſimè. Nè ſis mihi diutiùs in mora, imò nè uterque alteri. *Ch.* " Sed priuſquam abeas, quæſo " te, nè graveris me docere quo pacto his ſit utendum, *in* " *mora*, *in cauſa*, *in culpa*, qui ſoles elegantiæ ſtudioſus eſſe. " Quare age, doce obſecro, diſſere amabó.

IN CULPA, IN CAUSA, IN MORA.

Pe. Mos gerendus eſt tibi. Non eſt culpa in me, non eſt culpa in te. Mora eſt in te. In te cauſa eſt, grammaticè quidem dicitur, at multò elegantiùs,

In culpa.

Non ſum in culpa. Culpa non eſt mea. Vaco culpâ. Quòd nihil proficis tua deſidia in cauſa fuit; non præceptor, non pater tuus. In culpa omnes eſtis. Utrique in culpa eſtis. Utrique culpandi eſtis. Ambo accuſandi eſtis. Ambo in culpa eſtis. Incidiſti in morbum tuo ipſius vitio, tuâ ipſius culpâ. " Itidem dicuntur in vitio eſſe, quibus culpa debet imputa- Nota.
" ri; & in crimine eſſe, qui culpandi ſunt; & in damno eſſe " qui damno afficiuntur. Hoc genus ſermonis non temere " licet invertere, Damnum in illo eſt, Vitium in illo eſt.

In Cauſa.

Quò minùs ad te ſcripſerim morbus in cauſa fuit. Quòd rariùs ad te ſcripſerim mea negotia in cauſa fuerunt, non negligentia. Quid in cauſa fuit? Quid cauſæ fuit? Ego non ſum in cauſa. Quòd nullas à me literas acceperis tabellarius in cauſa fuit. Quod tam macilentus es, amor, non ſtudium, in cauſa. Hoc eſt cauſæ.

In

In Mora.

Non ero vobis in mora. Quidnam vobis in mora fuit? Tu nobis in mora fuisti. Tu semper in mora es. Quid remoratum est? Quis te remoratus est? habes quod petebas; tuum est memoriæ insculpere. Habes affectatiunculæ tuæ præmium. Vale, mi Christiane. *Ch.* Vale in crastinum & tu, mi Petre.

IN OCCURSU.
CHRISTIANUS, AUGUSTINUS.

Ch. Salve multùm, jucundissime Auguste. *Au.* Salve tantundem, mi humanissime Christiane. Felix sit tibi hujus diei exortus. Prosper sit tibi hic dies. Quid tandem agitur. *Ch.* Suaviter, ut nunc res nostræ sunt. *Et cupio omnia quæ vis. Au.* Meritò te amo. Amo te. Amandus es. Benignè dicis. Comis es. Habeo gratiam.

Hor. Serm.

IRASCOR TIBI.
Formula.

Ch. At ego nonnihil tibi succenseo. At ego tibi subirascor. Verùm ego sum tibi subiratus. Atqui ego sum in te stomachosior. Atqui nonnihil est (vel, habeo) quod tibi succenseam.

QUA CAUSA,
Formula.

Au. Quidnam est istud, obsecro? Quid ita? Quamobrem, tandem, oro? Quid admisi sceleris? Quid commerui? *Promereor* bona, aut laudem; *Commereor* mala, aut pœnam: illud in bonam, hoc in malam partem sumitur. *Demeremur* eum quem nobis beneficio reddimus obnoxium.

Nota.
Promereor.
Commereor.
Demereor.

QUIA NON CURAS ME.

Ch. Quòd nulla mei tibi cura sit. Quòd nihil nos respicis. Quòd tam rarò nos revisas. Quòd nihil nos cures. Quòd me planè negligis. Quòd nostri curam videris abjecisse. *Au.* At nihil est causæ cur succenseas. At præter meritum meum. At immeritò succenses: neque enim meâ culpâ accidit quòd te rariùs visam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties quoties cupio te revisere. *Ch.* Ità demum tibi ignoscam, si hodie apud me cœnes. Eâ conditione purgatus mihi eris, si vesperi ad cœnam venias. *Au.* Haud iniquas pacis leges præscribis, Christiane; quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Istud quidem fecero perlubenter.

Invitat ad cœnam.

Libenter.

benter. Haud gravatè faciam. Hîc ſanè non me præbebo difficilem. Nihil hâc re fecero libentiùs. Animo faciam lubenti. *Ch.* Laudo tuam facilitatem & hac in re, & in cæteris omnibus. *Au.* Sic ſoleo amicis obſequi, præſertim non iniqua petentibus. Ridiculum! an tu me recuſaturum putabas oblatum, quod ultro etiam erat rogandum?

NE FALLAS ME,
Formula.

Ch. Age, at cave nè me deluſeris. Cave fallas. Cave ſpem fruſtrà foveam· Cave luſeris exſpectantem. Cave mihi verba dederis. Vide nè me fruſtrà habeas. Vide nè me vanâ ſpe lactes. *Au.* Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam. Sed heus tu, cave quicquam paraveris præter quotidiana: meâ cauſâ diem feſtum nolo. Scis me convivam minimè edacem, bibacem multò minus. Nôſti enim me convivam non multi cibi, ſed joci plurimi. *Ch.* Curabitur diligenter. Ego te (*a*) Pythagoricâ cœnâ excipiam, aut fortaſſe frugaliore. *Au.* Imò Diogenicâ, ſi me delectare voles. *Ch.* Certè (*b*) Platonicâ cœnâ te excipiam, in qua multum ſit literatarum fabularum, cibi minimum, cujus voluptas duret etiam in poſterum diem: alioqui qui prolixè fuerit acceptus, fortaſſis eo die ſuaviter afficitur, ſed poſtridie dolet caput, crudus eſt ſtomachus. Apud Platonem qui cœnabat, unam voluptatem capiebat ex apparatu facili fabuliſque Philoſophicis; alteram poſtridie, quòd nec capitis gravedinem nec ſtomachi cruditatem ſentiret. Ità prandebat etiam ſuaviter ex condimento cœnæ pridianæ. *Au.* Placet, fiat ut mones. *Ch.* Tu vide omnes curas tuas ac rugas etiam iſtas domi relinquas. Huc præter nugas & riſum nihil adferas; &, ut inquit Juvenalis,

Protinus ante meum quicquid dolet exue limen.

Au. Quid? Literas mecum venire non vis? Muſas meas mecum adducam, niſi quid aliter cenſes. *Ch.* Tetricas Muſas unâ cum negotiis domi claudas. Blandas Camœnas omnes deinde ſales tuos, dicteria, ſcommata, facetias, lepores, ridicula omnia tecum adducito. *Au.* Ità fiet, Exporrigemus frontem. Bellos homunculos agemus. Ridebimus affatim. Curabimus cutim. Indulgebimus genio. Genialiter cœnabimus. Epicureos agemus. Bonum vultum faciemus, & erimus boni ſocii. Inelegantium elegantiæ ſunt, qui ſuam habent linguam ſibi peculiarem. *Ch.* Quò nunc properas? *Au.* Ad generum meum. *Ch.* Quid illic? quid eó? quid illó? *Au.* Audio

a Quando Pythagorici oleribus & bellariis tantùm veſcebantur, factum ut tenuem impendio cœnam *Pythagoricam* vocaremus.
b Cœna Platonica qualis.

dio neſcio quid turbæ inter eos natum: ut redigam eos in gratiam, ut reducam in concordiam, ut pacem inter eos componam. *Ch.* Benignè facis, quanquam nihil te opus eſſe arbitror: nam ipſi inter ſe meliùs hoc bellum compoſuerint. *Au.* Fortaſſis & induciæ jam indictæ ſunt, noctu de pacis legibus agetur. Sed numquid me aliud vis? *Ch.* Vocabo te per puerum meum. *Au.* Ubi voles, domi ero. Bene vale. *Ch.* Bene ſit tibi. Fac hic ad quintam horam adſis.

Heus, Petre, accerſe ad cœnam Auguſtinum, qui mihi hodie, ut ſcis, cœnam condixit. *Pe.* Eo. Salve, poeta. Cœna jamdudum parata eſt: te herus exſpectat domi; ubi voles, accedas. *Au.* Venio.

CONVIVIUM PROPHANUM.

ARGUMENTUM.

Totum hic convivii apparatum Eraſmus noſter elegantiſſime proponit; Hoſpitum & convivarum ſermones, mores, &c. Guttum & patinam ante diſcumbendum; Stoicos, Epicureos; formam conſecrandi menſim; Vinum bonum quod 4. ſenſibus placet. Bacchus quare poetarum Deus, cur puer pingitur. Carnes ovillæ maxime ſalutares. Homo quidam nec pane nec vino victitabat. Somnus ſaginat aliquot. Ferina caro cara. De avibus, de leporibus, de anſeribus; illi Romanum olim Capitolium defenderunt. De gallis, capis, & piſcibus. Hic obiter de jejunio, delectu ciborum, ſuperſtitione quorundam hac in re; de crudelitate eorum qui hæc exigunt ab his quibus noxii ſunt, cum eſus piſcium nec neceſſarius eſt, nec à Chriſto imperatus. Medici damnatur piſcium eſus. Præcipuum luxus olim in piſcibus. Perpetua vitæ ſobrietas obſervanda. Convivarum numerus quis. Secunda menſæ inſtructio. Gallorum magnificentia. Conviviorum priſca lex, ἀπὸ τοῦ, ἀπὸ τοῦ Variantur phraſes. Gratiarum actio poſt cibos.

AUGUSTINUS, CHRISTIANUS, PUER.

Au. SAlve, mi Chriſtiane. *Ch.* Bene factum quòd veniſti. Gaudeo te adveniſſe. Gratulor mihi quòd veniſti. Nondum quinta ſonuit, credo. *Pu.* Imò jamdudum præterita eſt. Haud longè ſexta abeſt. Inſtat hora ſexta. Mox ſextam audies. *Au.* Parvi refert an poſt quintam venerim nécne, modò nè poſt cœnam. Nam *poſt feſtum venire miſerum eſt.* At quorſum tantus apparatus? Quorſum tot epulæ? Num me lupum exiſtimas? Num tibi lupus videor? Num me vulturem putas? *Ch.* Non vulturem, ſed tamen nec cicadam, (*a*) ut rore vivas. Nihil eſt luxûs. Mundities mihi ſemper placuit, ſordes deteſtor. Nec (*b*) *Apitius* mihi placet, nec *Diogenes*. Præſtat aliquid ſupereſſe, quàm deeſſe. Si præter cicer nihil apponeretur, & fuligo fortè illapſa in ollam conderet legumen, quid tum ederetur? *Nec omnia ſapiunt omnibus.* Itaque mihi placet moderata varietas. *Au.* Non tu metuis (*c*) leges ſumptuarias? *Ch.* Imò

a Vide prov. *Rore paſcitur.*

b Nepotum omnium, ut Plin. inquit, alitiſſimus gurges.

c De legibus ſumptuariis ſege Gel. l. 2. c. 24. Feſt. Pomp. in dictione *Centenariæ cœnæ.* Plin. l. 10. c. 50. Macrobium l. 3. Sat. c. 17

Ch. Imò peccavi frequenter in diverſum. Nihil nobis opus lege Fanniâ. Satis nos docet frugalitatem ipſa tenuitas. *Au.* Haud ità convenerat. Longè aliter pollicitus es. *Ch.* Age, inepte, nec ipſe conventa ſervas. Convenerat enim, nè quid præter nugas inferres. Quin hæc miſſa faciamus. Lavemus, ac diſcumbamus. Heus tu, puer, cape guttum ac patinam, linteum ex humero ſuſpende, miniſtra aquam: quid ceſſas? Lava, Auguſtine. *Au.* Lava tu prior. *Ch.* Bona verba. Hoc anno perpetuò illotus cœnare mallem. *Au.* Ridiculum! Non honoratiori ſed turpiori ante alios lavandum eſt; lava igitur ut immundior. *Ch.* Tu es urbanus plùs ſatis. Urbanior es quàm ſat ſit, quàm par eſt. Quorſum attinet iſta urbanitas? Hujuſmodi ceremonias ineptas mulierculis relinquamus, quæ nunc & ab aulicis faſtidiuntur; unde tamen olim profectæ ſunt. Lavetis terni aut quaterni ſimul. Nè teramus tempus hujuſmodi moris. Ego nulli deſignabo locum; ſumat ſibi quiſque quem volet. Qui delectatur igni, hîc commodiùs accumbet: qui offenditur luce, deligat hunc angulum: quem delectat proſpectus, hîc ſedeat. Agite, ſatis morarum. Accumbite. Ego domi ſum; vel ſtans cœnabo, ſi lubeat, vel obambulans. Ceſſatis? At interim cœna corrumpitur. *Au.* Vivamus nunc, (*a*) curemúſque cuticulam. Simus nunc Epicurei. Nihil nobis cum fronte Stoica. Valeant curæ. Abſit omnis livor, exſulet obtrectatio. Sit mens læta, frons hilaris, ſermo lepidus. *Ch.* Quinam ſunt iſti Stoici atque Epicurei? Auguſtine. *Au.* Stoici Philoſophorum quoddam genus eſt triſte, ſeverum, jejunum, qui hominis ſummum bonum *honeſto*, neſcio quo, metiuntur. Epicurei his longè diverſi felicitatem hominis *voluptate* terminant. *Ch.* Tu igitur cujas es tandem? Stoicus an Epicureus? *Au.* Zenonem laudo, at Epicurum vivo. *Ch.* Quod tu joco dicis, Auguſtine, id ſeriò factitant hodie non pauci, pallio tantùm & barbâ Philoſophi. *Au.* Imò iſti vel (*b*) Aſotos ſuperant luxu. *Ch.* Heus, Dromo. ades huc. Tuo munere fungere: conſecra cœnam. *Pu.* (*c*) "Quicquid apposítum eſt, & quicquid apponetur, felix ac ſacrum eſſe "jubeat qui ſuâ benignitate paſcit univerſa, Amen. *Ch.* Appone epulas. Quid cunctamur hunc capum diſcerpere? quid trepidamus hunc gallum lacerare? *Au.* Ego Herculem præſtabo, ac belluam hanc conficiam. Utrùm mavis de ala, an de poplitibus? *Ch.* Utrum vis, nihil meâ refert. *Au.* In hoc genere aliis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites

a Proverb. *Cuticulam curare*, Bacchanalia vivere, indulgere genio.

b Aſoti populus luxu perditus ex re nomen habens, Græcis enim Aſotus dicitur *intemperans, parúmque ſobrius.*

c Precatio ante cibum.

lautiores putat vulgus. *Ch.* Tu multum laboris mea causâ capis. Tu per multum laborem meâ causâ sumis. Tu omnibus ministras, ipse nihil edis. Ego tibi hanc alam ministrabo: at eâ lege, ut dimidium mihi restituas. *Au.* Iráne agitur? At istud est tibi ministrare, non mihi. Tibi serva, ego enim sum impudentior quàm cui ministrari quicquam debeat. *Ch.* Probè facis. *Au.* Eho, tu * lupo cibum ministras? Vulturem invitas? *Ch.* At jejunas, non cœnas. *Au.* Imò me uno nihil edacius. *Ch.* Imo mendacius nihil. Proinde agito ac si domi sis tuæ. *Au.* Istud jam planè mihi persuasi. Istud jam in animum induxi. Sic stat sententia. Consilium est istud facere. *Ch.* Quid tibi hoc vinum placet. Quid hoc villi delectat? *Au.* Mihi quidem perplacet. Me certè vehementer juvat. Me satis delectat. Me non mediocriter juvat. *Ch.* Utrum mavis? rubrum, an candidum?

* Id est, voraci; appellativum loco appellativi.

Non refert quo sit colore.

Au. Equidem (*a*) utroque juxtà delector. Nihil refert quo sit colore, modò sapor placeat. Non laboro quantum oculis placeat vinum, modò palatum juvet. Nihil me movet aspectus, si sapor placeat. Parvi refert quo sit colore, quem habeat colorem, si sapiat bene. Non cupio oculos pascere, si palato satisfacere queat; modò palatum juvare possit. Nihil moror colorem, modò gratus sit sapor.

Ch. Credo. Atqui sunt (*b*) Cœnaticæ Philosophiæ cumprimis periti, qui negant vinum esse probandum nisi quod placeat (*c*) quatuor sensibus: oculis, colore; naribus, odore; palato, sapore; auribus, famâ & nomine. *Au.* Ridiculum! quid fama conducit ad potum? *Ch.* Tantum, ut multi non stupidi palati vehementer probârint villum Lovanio vernaculum, cùm crederent esse (*d*) Belnense. *Au.* Fortasse jam largâ potatione palatum obsurduerat. *Ch.* Imò nondum attigerant poculum. Tamen judicium tuum audire cupio, hominis his in rebus peritissimi. *Au.* Album nostrates rubro præferunt, quòd rubrum sit paulò acerbius, & alterum exilius quidem, sed illud mitius, &, ut arbitror, salubrius. *Ch.* Habemus & subrubrum, & flavum, & purpureum. Hoc mustum est (*e*) hornum. Hoc bimum est, si quem capit vetustas. Habemus & quadrimum: sed jam vappescit ac despipisci senio. Ætate vigor evanuit. *Au.* (*f*) Luculli divitias audio. *Ch.* Heus puer, ubi cessas? nos hîc planè negligis: non vides quanta sit hîc siccitas? Quid si

a Juxtà, adverb. sonat *æquè*.

b Catius inducitur apud *Hor.* Cœnaticæ Philosophiæ ad unguem doctus.

c Vinum quatuor sensibus placere debet.

d vulgò *Bearnum* vocant.

e Hujus anni.

f Trium Romanorum divitiæ nobilitatæ sunt Luculli, Crassi & Varronis.

ſic hoc rerum ſtatu incendium contingeret? quo reſtingueremus? Dato ſingulis plenos cyathos. Auguſtine, quid habes quòd parùm es hilaris? Quid accidit tibi, quòd ſedes triſtior? Quid eſt tibi, quòd minimè gaudes? Aut doles, aut carmina condis. Tu tunc * Chryſippum agis; Meliſſâ tibi opus eſt. *Au.* Quam hic mihi fabulam narrat? *Ch.* Chryſippus adeò ſertur intentus fuiſſe ſuis argutiis Logicis, ut ad menſam etiam famè periturus fuerit niſi ancilla Meliſſa cibum in os ingeſſiſſet. *Au.* Ille verò indignus erat qui ſervaretur. Sed ſi te offendit taciturnitas, placétque convivium vocalius, eſt quo id efficias. *Ch.* Memini. Rectè admones, liberaliùs bibendum: largiùs, meraciùs oportet bibere.

* Simile oſcultum; vel etiam ἀντονομαστικῶς proprium pro appellativo.

Rem attigiſti.

Au. Rem acu tetigiſti. Rectè judicas. Scopum attigiſti. Nam,

Fœcundi calices quem non fecere diſertum?

Ch. Perdoctè tu quidem, Auguſtine, ut omnia: ſed quoniam in ſermonem vinarium, quando in mentionem incidimus vinorum, libet interrogare, quonam conſilio veteres illi Bacchum quem vini authorem videri volebant, poëtarum Deum dixerint. Quid enim illi temulento Deo cum Foëtis, Muſarum virginum cultoribus? *Au.* Quæſtio, irà me Bacchus amet, poculis digna! Verùm, quorſum tuæ quæſtiones ſpectent ſatis intelligo. *Ch.* Quorſum amabó? *Au.* Aſtutè de Vino diſputationem injicis Gallicâ technâ, quam didiciſſe Pariſiis te ſuſpicor, nimirum quò minùs interim abſumatur vini. Abi, virum te judico; non fruſtrà in tanta ſchola verſatus es. *Ch.* Accipio tua dicta; referam paria ſcommata ubi erit commodum. Sed ad rem. *Au.* Diſſolvam * ubi bibero. Siquidem abſurdum fuerit ſicco palato de quæſtione vinoſa diſputare. Præbibo tibi, Chriſtiane. Propino tibi hunc ſcyphum dimidiatum. *Ch.* Accipio abs te libenter. Sit Saluti. Proſit. *Au.* Jam accingor, ut me miſſum facias. Ego meo more præpoſterè faciam. Quòd † Baccho puerilis effigiem tribuerint, id habet myſterii, quòd vinum potum curas & ſolicitudines animis noſtris eximit, hilaritatémque quandam inducit. Quare ſenibus quoque ipſis juventam quandam reddere videtur, dum & hilariores facit & formoſiores. Id quod Horatius cùm multis in locis, tum præcipuè his verſibus, apertè teſtatur;

Comprobatio à teſtimonio. Bacchus cur poëtarum Deus.

* Vinum à cui ingenium, & facundiam miniſtrat.

† Bacchus quare puerili effigie pingatur.

Ad mare cùm veni, generoſum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet
In venas animùmque meum, quod verba miniſtret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.

Nam quòd huic poëtas dicârunt (*a*) Deo, id ſignificatum voluiſſe ſuſpicor, quòd vinum & ingenium excitet, & facundiam miniſtret: quæ duo poëtæ ſunt aptiſſima. Unde fri. gent carmina quæ ſcribuntur aquæ potoribus. Eſt quidem igneus ſuâpte naturâ Bacchus; ſed (*b*) adhibitis nymphis redditur temperatior. Habes quod quærebas? *Ch.* Nihil unquam audivi veriſimilius dici ab homine Poëta: dignus es qui bibas (*c*) gemmâ. Heus, puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. *Au.* Puerum habes admodum inurbanum. *Ch.* Eſt veterator nequiſſimus. *Au.* Cur non inſtituis alio pacto? *Ch. Difficile eſt canem vetulum loris aſſueſcere.* Difficillimum eſt veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facilè aſſueſcit loro. Me quidem dignus eſt. Dignum patellâ operculum.

a Appellativum loco proprii, ab effectis Vini.

b Hoc eſt, dilutus.

c ἴλλειψις, id eſt, poculo gemmato, συνεκδοχικῶς ſumptâ parte præſtantiore pro toto poculo gemmis ornato.

Si cognoſcerem quid te oblectet, tibi miniſtrarem; Formula.

Au. Decerperem tibi quippiam, ſi palatum tuum tenerem. Miniſtrarem tibi, ſi gula tua mihi ſatis cognita eſſet. Apponerem tibi, ſi quid potiſſimùm juvaret ſcirem. Si nôſſem ingenium palati tui, eſſem tibi ſtructor. Equidem tantundem palato quantum animo ſapio. *Ch.* Palatum habes eruditiſſimum. Nihil tuo palato doctius. Nec eo te puto inferiorem de cujus ſingulari peritia teſtatur Satyricus,

Oſtrea callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſpecti dicebat littus echini.

Au. Et tu mihi, Chriſtiane, ut par pari referam, ipſum audiviſſe Epicurum, aut in ſchola (*d*) Catiana inſtitutus vidêris. Quid enim tuâ gulâ ſapientius, aut faſtidioſius? *Ch.* Si oratoriam æquè artem ut culinariam callerem, nec Cicero ipſe me vinceret. *Au.* Equidem ſi alterutrâ carendum eſſet, culinariam quàm rhetoricam mallem. *Ch.* Subſcribo tuo judicio; graviter, acutè, veréque judicas. Quid enim oratorum confert loquacitas, niſi quòd aures otioſas inani voluptate demulceat? Culinaria tum palatum, tum ventrem, tum totum hominem, quantus eſt, paſcit ac reficit. *Concedat laurea linguæ,* inquit Cicero: at utraque concedat Culinæ. Nunquam mihi Stoici illi magnopere placuerunt, qui omnia ad ſuum (neſcio quod) *honeſtum* referentes, cutis ac palati

d Catius Epicureus fuit & cœnarum author: ab Horat. lib. 2. Serm. inducitur, cœnaticæ philoſophiæ ad unguem doctus.

palati nullam rationem habendam putant. Dici non potest, quantò Diogene sapientior Aristippus mihi fuisse videtur. *Au.* Ego Stoicos cum suis jejuniis contemno. Epicurum magis laudo ac probo quàm Diogenem illum Cynicum, qui crudis oleribus ac simplici aquâ victitabat. Quare nihil miror, si Alexander Rex fortunatissimus se Alexandrum quàm Diogenem esse maluit. *Ch.* Nec ego sanè, quámlibet vilis homuncio, cum Diogene meam Philosophiam commutarem; fortassis & Catius tuus facere recusaret. Meliùs nostri temporis Philosophi sentiunt, qui contenti stoicorum more disputare, vivendo ipsum etiam Epicurum vincunt. At ego quidem rem in primis præclaram Philosophiam puto, si parcè adhibeatur. Nimiùm philosophari non laudo. Est enim res perquam jejuna, sterilis atque tristis. Ubi in calamitatem aut ægritudinem incidi, tum demum ad Philosophiam tanquam ad Medicum confugio. Ubi convalui, rursum illi Vale renuncio. *Au.* Tuam rationem probo. Bellè philosopharis. Salve igitur, Philosophe, non è (*a*) Stoa, sed è Culina. *Ch.* Quid tandem habes, Erasmi, quòd parùm sis hilaris? Quid sibi vult corrugata frons? quid silentium? An mihi succenses quòd te frugaliore cœnâ acceperim? *Er.* Imò tibi sum iratus, quòd tantum impendii meâ causâ sit factum. Interminatus erat Augustinus, nè suâ causâ diem festum faceres: vis nos posthac redire nunquam? Nam talem cœnam dare solent ii qui unam duntaxat dare constituissent. Quos tandem convivas vidéris accepisse? Non amiculis, sed satrapis cœnam parâsse vidêris. An nos helluones esse credis? Hoc non est dare cœnam, sed triduanam saturitatem. *Ch.* Etiam tu pergis esse Demea? Cras ut lubet disputa; hodie Mitionem te præbeas, oro. De impendio cras sobrii disputabimus, nunc nil nisi meras nugas audire libet. *Au.* Christiane, utrùm de bubulis, an de ovillis carnibus mavis? *Ch.* Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis salutares arbitror. Ità ingenium est hominum, ut pernicioſissima quæque appetant vehementissimè. *Au.* Galli suillas carnes mirum in modum amant. *Ch.* Galli amant quæ parvo constant. *Au.* Hac una in re Judæus sum; nam nihil æquè odi atque carnes suillas. *Ch.* Nec injuriâ; quid enim insalubrius? ego in hoc non cum Gallis, sed cum Judæis sentio. *Er.* At ego ovillas pariter amo & suillas, sed diversâ ratione. Nam ovillis, quòd amem, libenter vescor: suillas præ amore non attingo, nè quid offendam. *Ch.* Bellus homo es, Erasmi,

(*a*) porticus Athenis, unde dicti *Stoici.*

ac festivus. Equidem mirari mecum soleo, unde tanta in palatis humanis diversitas. Nam, ut Horatiano carmine utar.

Tres mihi convivæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diversa palato.

Er. Quanquam, ut ait Comicus, *Quot homines, tot sententiæ*, & suus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis inesse varietatis quàm palatis. Ità vix duos reperias quos eadem juvent. Permultos vidi qui butyri ac casei nè olfactum quidem ferrent. Sunt quibus carnes nauseæ sint: alius elixis, alius assis abstinet. Multi aquam vino præferunt. Et, quod incredibile est, vidi hominem qui nec pane, nec vino uteretur. *Ch.* Quibus tandem miser ille victitabat? Quibus vescebatur? *Er.* Cæterorum nihil fastidiebat, non carnes, non pisces, non olera, nec poma. *Ch.* Vis ut istud tibi credam? *Er.* Si lubet. *Ch.* Credo, at eâ lege ut vicissim mihi mentienti fidem sis habiturus. *Er.* Age, faciam, modò verecundè mentiaris. *Ch.* Quasi verò sit quicquam tuo commento impudentius. *Er.* Quid dicet frons tua, si hominem tibi commonstrem? *Ch.* Macilentum quempiam ac (*a*) monogrammum esse oportet. *Er.* Imò diceres athletam. *Ch.* Poliphemum potius. *Er.* Hoc tibi mirum videri demiror, cùm multi sint quibus pisces vento durati sint panis loco; nonnullis hoc præstent herbarum radices, quod nobis panis. *Ch.* Credo, sed perge mentiri. *Er.* Quendam in Italia, cùm illic agerem, vidisse memini, qui nullo neque cibo neque potu adjutus somno saginabatur. *Ch.* Ut nihil pudet! Non possum illud Satyricum non dicere, *Tunc immensa cavi spirant mendacia folles.* Tu poëtaris. Tu nunc poëtam agis. Nam *mentiris* dicere mihi religio est. *Er.* Mentiar si non (*b*) Plinius author certissimus scripsit, ursum quatuordecim dies solo somno mirum in modum saginari: Quo tamen ità altè premitur, ut nè vulneribus quidem queat excitari. Imo quò magis mireris, addam quod Theophrastus scribit, per id tempus ursorum carnes, coctas quoque, si asserventur, reviviscere. *Ch.* Vereor nè Parmeno ille Terentianus ista non contineat. Mihi facilè fidem facis. Ministrarem tibi de cervinis carnibus, si satis essem urbanus. *Er.* Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? *Ch.* Midas homo hominum qui vivunt liberalissimus, nostríque amantissimus, mihi misit dono: dono quidem, sed sic, ut ego minoris emam sæpenumero. *Er.* Quî sic? *Ch.* Quia famulis plus dandum quàm daretur in macello vendenti. *Er.* Quæ res cogit hoc facere? *Ch.*

Tyrannus

a Monogrammi dicuntur homines prætenues ac pusilli, à picturis in quibus unicâ lineâ notantur homunculi, velut procul apparentes.

b Plinius l. 8. cap 36.

Tyrannus omnium violentiſſimus. *Er.* Quis iſte? *Ch.* Mos. *Er.* Profectò tyrannus iſte frequenter iniquiſſimas leges obtrudit mortalibus. *Ch.* Idem ſuo more nudiuſtertius hunc cervum venatus eſt. Quid tu, qui ſoleas iſtius ſtudii eſſe amantiſſimus? *Au.* Equidem hoc ſtudio planè relicto, jam præter literas nihil venor. *Ch.* At mihi videntur literæ quovis cervo fugaciores. *Au.* Duobus tamen potiſſimùm canibus aſſequimur, admiratione ſcilicet, atque improbitate laboris. Nam & admirari plurimum diſcendi ardorem miniſtrat; &, ut facundiſſimus poëta ſcripſit,

——— *Labor omnia vincit improbus.* ———

Ch. Amanter admones, Auguſtine, ut ſoles: propterea non deſiſtam, non conquieſcam, non defatigabor, donec conſequar. *Au.* Carnes cervinæ ſunt nunc admodum tempeſtivæ. (*a*) Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. *Ch.* Quidnam? obſecro. *Au.* Quoties arrexere aures, acerrimi eſſe auditûs; at contrà, cùm remiſere, ſurdos. *Ch.* Iſtud ipſum mihi ſæpenumero evenit. Nam ſi quando fiat ſermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum; hîc enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo: ubi de numerando verba fiunt, illico demitto. *Au.* Laudo te, facis ut te decet. *Ch.* Vis de his leporinis clunibus? *Au.* Tibi ſumito. *Ch.* An de tergo mavis? *Au.* Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. *Ch.* Vidiſtíne unquam leporem candidum? *Au.* Sepenumero. Plinius in (*b*) Alpibus candidos reperiri ſcribit, quibus hybernis menſibus nivem pro cibatu eſſe ſit creditum. An verum ſit, Plinius ipſe viderit. Quòd ſi leporis cutem candidam reddit nix, ſtomachum habeat candidum neceſſe eſt. *Ch.* Mihi veriſimile non fit. *Au.* Accipe magis admirandum, ac fortaſſe tibi non inauditum. Idem utramque vim ſingulis ineſſe teſtatur, maris & fœminæ, ac fœmellas ſine mare æquè gignere. Iſtud ipſum multi aſſeverant, præſertim venandi ſtudioſi. *Ch.* Eſt ità ut dicis. Sed hos cuniculos, ſi placet, tentemus, quia pinguiuſculi ſunt ac tenelli. Miniſtrarem illi Nymphæ, ſi propriùs aſſiderem. Auguſtine, iſtius tibi vicinæ curam age, ſi libet: calles enim quo geſtu ſit miniſtrandum iſtis Veneribus. *Au.* Teneo quid dicas, naſute. *Ch.* Quid te anſerinæ carnes delectant? *Au.* Me quidem non mediocriter juvant, ut ſum minimè faſtidioſus. Ac hic anſer, neſcio quo pacto nihil me juvat: nihil enim in vita vidi ſiccius: ſiccior eſt pumice, aut etiam novercâ Furii illius in quem (*c*) Catullus multùm jocatur. Ligneus mihi videtur. Et, mehercule, quantum

a Lib. 8. c. 32.

b Lib. eodem cap. 55.

c In Epigrammate cujus initium, *Furi, cui neque ſervus*, &c.

tum fuſpicor, veteranus miles immodicis excubiis ſeſe maceravit. Aiunt enim anſerem inter omnia animalia longè eſſe vigilantiſſimum. Et profectò, niſi conjecturâ fallor, hic anſer ex eorum numero eſt qui, canibus unà cum excubitoribus ſomno ſopitis, Romanum olim Capitolium defenderunt. *Ch.* Veriſimile (ità me Deus amet) dicis, nam ex eo ſeculo relictum arbitror. *Au.* Hæc quoque gallina aut pascum ſaginatorem habuit, aut amavit, aut certè zelotypa vixit: quo quidem morbo hoc animantis genus maxime laborat. Hic capus longè meliùs pinguet. Vide curæ quid faciant. Quòd ſi ex Theodorico noſtro Gallo faceremus capum, multò citiùs pingueſceret. *Th.* Non ſum gallus. *Au.* Fateor, non es Gallus Cybeles, neque gallus gallinaceus, at fortè Gallus gallaceus. *Ch.* Quid hoc verbi eſt? *Au.* Hoc ænigma tibi conjectandum relinquo: ego Sphingem præſtiti, tu Oedipus eſto. *Ch.* Dic mihi bonâ fide, Auguſtine, nulla tibi cum Gallis unquam fuit neceſſitudo? Nihilne affinitatis tibi cum Gallis contraxiſti? Nullum fuit commercium? *Au.* Nihil ſanè. *Ch.* Tantò es nequior. *Au.* Sed cum Gallabus nonnihil. *Ch,* Libètne de (*a*) jecore anſerino, quod apud veteres in deliciis cum primis habebatur? *Au.* Non ſum rejecturus quod à tua manu venerit. *Ch.* Non eſt quòd exſpectes Romanas delicias. *Au.* Quas? *Ch.* Carduos, cochleas, teſtudines, colubros, fungos, boletos, tubera. *Au.* Iſtis omnibus ego vel rapam præferam.. Liberalis es, benignus es, Chriſtiane. *Ch.* Has perdices nemo attingit, nè columbos quidem. Cras eſt dies jejunii ab Eccleſia indicti; adverſus hanc eſuriem munite vos. Onerate ſaburrâ navim adverſus imminentem tempeſtatem. Bellum inſtat; inſtruite ventrem commeatu. *Au.* Utinam iſthuc verbi tacuiſſes, hilariores ſurrexiſſemus à cœna. Miſeros nos reddis ante tempus. *Ch.* Quid irà? *Au.* Quia minùs anguem odi quàm piſces. *Ch.* At non tu ſolus. *Au.* Quis hoc tædii nobis invexit? *Ch.* Quis commonſtravit (*b*) aloen, abſinthium & ſcammonium dare in remediis? *Au.* Sed iſta dantur ægrotis. *Ch.* Sic hæc dantur nimiùm rectè valentibus. Aliquando præſtat ægrotare, quàm plùs ſatis valere. *Au.* At mihi videtur minus oneris olim impoſitum Judæis. Equidem ab anguillis & porcis facilè temperarem, modò liceat capis & perdicibus expleri. *Ch.* In pleriſque non res, ſed animus nos diſcernit à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis, velut ab immundis & animum inquinaturis: nos cùm intelligamus *omnia munda* eſſe *mundis*, tamen carni laſcivienti,

* Vide Plin. lib. 10. c. 22.

b Herbæ & Pharmaca amaritudinis notæ.

enti, velut equo ferocienti, pabulum ſubducimus, quò magis dicto ſit audiens ſpiritûs. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtiâ caſtigamus. *Au.* Audio; ſed eâdem operâ defendi poſſet circumciſio præputii. Moderatur & illa coitûs pruritum, & cruciatum adfert. Si omnes itidem abhorrerent à piſcibus atque ego, vix à parricida tam atrox ſupplicium exigerem. *Ch.* Quorundam palato gratior eſt (*a*) piſcium quàm carnium eſus. *Au.* Congruunt igitur his qui gulæ ſerviunt, non valetudini. *Ch.* Equidem audivi quondam apud (*b*) Æſopos & Apitios præcipuum luxum in piſcibus fuiſſe. *Au.* Quî conveniunt igitur deliciæ cum ſupplicio? *Ch.* Non omnibus ſunt (*c*) murænæ, aut ſcari, aut acipenſeres. *Au.* Ergò tenues ſoli diſcruciantur, quibus ſatis malè eſt etiam cùm veſci licet carnibus. Fit enim non rarò, ut cùm licet veſci per Eccleſiam, non liceat per crumenam. *Ch.* Durum mehercle interdictum! *Au.* Quòd ſi interdictus carnium eſus divitibus vertitur in delicias, & ſi pauperibus ſæpe non licebit veſci carnibus etiam cùm licet, ac nè piſcibus quidem, qui ferè cariùs emuntur, cui igitur bono erit interdictum? *Ch.* Omnibus: nam tenuibus cochleis aut ranis licebit veſci, aut cepe porrúmve arrodere. Mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis. Quòd ſi quid divites deliciabuntur hâc occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. *Au.* Pulchre dixti. Sed interim à tenuibus, qui ſummis ſudoribus alunt familiam, & procul abſunt ab omnibus ac lacubus, exigere carnium abſtinentiam, eſt indicere famem, aut (*d*) βελιμίαν magis. Atqui, ſi quid Homero credimus, longè (*e*) *miſerrimum mortiù genus eſt, perire fame.* *Ch.* Sic viſum eſt Homero cæco; at apud Chriſtianos, miſer non eſt qui bene moritur. *Au.* Eſto ſanè; ſed tamen durum eſt à quoquam exigere ut moriatur. *Ch.* Nec hoc animo Pontifices interdicunt eſum carnium, ut intereant homines; ſed ut vel affligantur moderatè ſi deliquerunt, vel ſubducto lætiore pabulo, corpora minùs ferociant adverſus ſpiritum. *Au.* Iſthuc ipſum efficiet moderatus carnium eſus. *Ch.* Sed in tanta corporum varietate certus carnium modus præſcribi non poteſt, cibi genus poteſt. *Au.* Sunt & piſces qui multum addant alimenti, ſunt carnes quæ minimum. *Ch.* Sed in genere plùs alunt carnes. *Au.* Age, dic mihi, ſi quò tibi foret iter, utrùm malles equum alacriorem ac ſublaſcivum, an morbidum, qui ſubindè collabens ſeſſorem dejiciat in terram? *Ch.* Quorſum

a Piſces quibus utiles.
b Æſopi & Apitii luxus multorum literis nobilitatus eſt: feſtiviter autem, mutato numero luxurioſus vocat *Æſopos & Apitios*, quemadmodum effœminatos dicimus *Sardanapalos*.
c Muræna, Scarus, Acipenſer, piſces ſunt olim cariſſimi, & in deliciis divitum habiti
d βελιμία eſt *ingens fames*; λιμὸς enim *fames*, & βε ſyllaba auget, quaſi totos boves eſuriat aliquis. Homer. ὀδυσ. μ.

Jejunii finis.

sum istud ? *Au.* Quia * piscium esus corruptis humoribus corpora nostra reddit magnis morbis obnoxia, ut jam spiritui non possint subservire. *Ch.* Quibus morbis ? *Au.* Podagræ, febri, lepræ, morbo regio. *Ch.* Qui scis ? *Au.* Credo medicis : id malim quàm experiri. *Ch.* Id fortassis in paucis accidit. *Au.* Equidem arbitror in pluribus. Porrò, quoniam animus agit per organa materialia corporis, quæ malis aut bonis humoribus afficiuntur, vitiatis instrumentis, non potest, ut vult, exserere vim suam. *Ch.* Scio medicis magnopere damnatum esse piscium esum ; sed secùs visum est majoribus nostris, quibus obtemperare religiosum est. *Au.* Religiosum erat & olim non violare sabbatum : sed prius erat, servare hominem sabbato. *Ch.* Suæ quisque saluti consulat. *Au.* Imò si Paulo volumus auscultare, *Nemo quæ sua sunt quærat, sed quisque quæ alterius.* *Ch.* Sed unde hic novus Theologus in convivio ? Unde novus hic ac subitus Magister noster ? *Au.* Quia mihi malè convenit cum piscibus. *Ch.* Quid igitur ? Annon abstines à carnibus ? *Au.* Abstineo, sed obmurmurans, nec sine meo magno malo. *Ch. Charitas omnia suffert.* *Au.* Verum : sed eadem quam minimum exigit. Si suffert omnia, cur non ferunt nos his vesci cibis quos indulsit libertas Evangelica ? Cur hi à quibus Christus toties amorem sui stipulatus est, patiuntur tot hominum & (*a*) corpora periclitari morbis capitalibus, & animas æternæ damnationis periculo, ob rem nec interdictam à Christo, nec per se necessariam ? *Ch.* Ubi aliud suadet necessitas, cessat humanæ constitutionis vigor, cessat & voluntas (*b*) nomothetæ. *Au.* At non cessat offendiculum infirmiorum. Non cessat scrupulus meticulosæ conscientiæ. Postremò, non satis constat quibus limitibus finiatur ista necessitas. An cùm cœperit (*c*) ichthyophagus agere animam ? Serò morienti porriguntur carnes. An cùm totum corpus habet (*d*) epialus ? Non tanti erat ciborum delectus. *Ch.* Quid igitur tu velles præscribi ? *Au.* Scio, si quis mihi credat Ecclesiasticæ rei dicturam. *Ch.* Quid isthuc verbi est ? *Au.* Si summus essem Pontifex, hortarer omnes ad perpetuam (*e*) vitæ sobrietatem, sed præcipuè sub diem festum. Cæterùm jus facerem cuique vescendi quibus vellet pro corporis salubritate, dum moderatè & cum gratiarum actione : darémque operam ut hoc quod detraheretur observationibus hujusmodi carnalibus, accresceret ad studium veræ pietatis. *Ch.* Nimirum istud meâ quidem sententiâ tanti est, ut te faciamus Pontificem. *Au.* Rides ; sed tamen cervix hæc sufficeret vel triplici

(*a*) coronæ

* Pisces morbos pariunt.

a Noxii & animabus & corporibus

b Id est, *legis authoris* Nomothetæ.

c Id est, *qui vescitur piscibus.* Est populus inde nomen habens.

d Epialus febris genus vehemens, ominis causâ sic dictæ, Epialus, quasi *pacide assilliens* ; quemadmodum Furiæ dicuntur Eumenides, cùm nulli *bene velint.*

e Vitæ sobrietas.

(*a*) coronæ ſuſtinendæ. *Ch.* At interim vide nè iſta ſcribantur intur articulos Pariſienſium. *Au.* Imò quicquid dictum eſt, *ſcribetur in vino*, ſicuti par eſt dicta inter pocula. Sed ſatis eſt jam Theologiæ in convivio. In cœna ſumus, non in (*b*) Sorbona. *Ch.* Quid vetat dici Sorbonam, ubi bene ſorbetur ? *Au.* Sorbeamus igitur, non diſputemus, nè nobis à (*c*) Sorbis dicatur Sorbona, non à ſorbendo.

a Pontificis diadema triplici coronâ inſignitum.
b Gymnaſium Pariſienſe.
c Pomi genus acerbitate conſtringens fauces, ut quædam occîdaut etiam.

CHRISTIANUS, CONVIVÆ, MIDA, ERASMUS, PUER, AUGUSTINUS.

Ch. Agite, hoſpites humaniſſimi, quæſo ut cœnulam noſtram, licèt tenuem, æqui boníque conſulatis. Præbete vos hilares ac lubentes, quamvis convivium tenue ſit & frugale: ego veſtrâ facilitate fretus familiariter vos vocare ſum auſus. Et eſte ſanè veſter mihi adventus conſpectúſque non modò gratiſſimus, verùm etiam jucundiſſimus. *Co.* Cœna tua, Chriſtiane optime, multis modis elegans lautáque nobis videtur. Quòd excuſas, id unum habet accuſandum. Nam magnificentior fuit quàm ſat eſt. Siquidem hoc convivium opiparum imprimis ac lautum judicârim, quòd primùm ſimplicibus epulis, deinde hilaritate, riſu, jocis, ſalibus ſit condîtum; quæ omnia noſtro convivio non defuerunt. Verùm * de convivarum numero hîc mihi quiddam in mentem venit, *quos neque pauciores tribus*, *neque plures novem* eſſe oportere ſcripſit Varro. Tres enim ſunt (*d*) Charites, id eſt, Gratiæ, humanitatis ac benevolentiæ præſides; & novem ſunt Muſæ, honeſtiorum ſtudiorum duces. At hîc decem convivas eſſe video, virginibus exceptis. *Au.* Nihil convenientius accidere potuit. Nos ſumus Varrone ipſo paulò ſapientiores. Nam tres puellas lepidiſſimas, tanquam tres Charites, adhibuimus. Deinde, quia à novem Muſarum choro Apollo abeſſe nunquam credendus eſt, jure decimum adjecimus convivam. *Ch.* Poëticè dixiſti. Si mihi laurus adeſſet, laureâ coronâ caput tuum cingerem, fieréſque Poëta laureatus. *Au.* Si malvâ coronatus eſſem, malvatus. Tantum honoris mihi non arrogo. Honor hic major eſt quàm ut mihi conveniat.

——— *Haud equidem tali me dignor honore.*

Ch. Vultîſne ſinguli tantundem meâ cauſâ facere quantum veſtrâ ſum facturus ? *Con.* Volumus ac lubentes quidem. *Ch.* Ebibetis igitur ordine ſuum quiſque calicem: à me exemplum capietis. Tibi hoc primum propino, Mida. *Mi.* Accipio abs te libenter. " Pro quo vulgus *præſtolor* dicit. Equidem

* Numerus convivarum quis olim.
d Vide Gell. lib. 13. c. 18

dem non recuſo. Nihil tuâ cauſâ recuſabo. *Ch.* Tu deinde cæteris propina. *Mi.* Eraſmi, præbibo tibi dimidiatam pateram. *Er.* Precor ut ſit tibi bono. Sit tibi bonum atque commodum. Profit tibi. " *Proficiat*, duriùs dicitur. *Ch.* Sed cur ceſſat patera? Cur nou obambulat? Defecit nos vinum? Ubi ſunt oculi tui, (*a*) furcifer? Vola, adfer ejuſdem generis ſextarios duos. *Pu.* Eraſmi, ſalve, quidam pro foribus te conventum expetit. *Er.* Quiſnam eſt? *Pu.* Mori famulum ſe dicit, herum ejus ex Britannia adveniſſe, cupere ut ſe viſas quando quidem primâ luce parat iter in Germaniã. *Er.* Chriſtiane, ſubducatur ratio, nam mihi quidem abeundum. *Ch.* Rationem, Eraſmi doctiſſime, hujus cœnæ ego confecero. Non eſt quòd calculum fruſtrà tèras. Gratiam habeo, qui dignatus ſis noſtro adeſſe convivio. Sed avocari te moleſtum eſt, nondum peractâ fabulâ. *Er.* Quid ſupereſt niſi ut dicam, Valete & plaudite? *Ch.* Age, boni conſulemus, quando tu non ab equo ad aſinos, ſed ab amicis ad amiciſſimos properas. *Er.* Ego pariter tibi gratias ago, quòd pro tua humanitate ad hoc convivium longè ſuaviſſimum me vocâris. Valete, ſodales optimi. Bibite non ſegniter, & vivite ſuaviter. *Ch.* Heus, Dromo. Sedetis jamdudum otioſi omnes: Libétne cuiquam quicquam amplius? *Con.* Nihil omnino. Strenuè munus noſtrum adminiſtravimus. *Ch.* Tolle igitur hæc, ac (*b*) bellaria appone. Muta quadrulas atque orbes. Tolle cultrum meum, qui humi decidit. Pyra vino perfunde. Adſunt mora præcoqua, etiam domi noſtræ nata. *Con.* Tantò erunt ſuaviora, quòd vernacula. *Ch.* En pruna cerea, en (*c*) Damaſcena, rarum apud nos ſpectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem ego hiſce manibus conſevi. Nuces caſtaneæ, omne deliciarum, quas horti noſtri benignè effundunt, genus. *Au.* Sed floſculi deſunt. *Ch.* Iſti (*d*) Gallici ſunt apparatus, qui magnificentiam eam potiſſimùm amant quæ minimo conſtat. Nobis non eſt ea mens, aut ingenium. *Au.* Non apud Gallos tantùm reperies quibus ea placent quæ minimo conſtant. *Ch.* Sed heus tu, Auguſtine, num tu credis te hìc ìmmunem bibiſſe? Egóne te meis ìmmunem tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium ſcyphi debes. *Au.* Is jamdudum me miſſum fecit. Is mihi hujus debiti gratiam fecit. *Ch.* Unde ille ſibi vendicat tantum authoritatis? Vix Romanus Pontifex hoc vinculi relaxet. Noſti priſcam convivìorum legem, (*e*) ἢ πίθι ἢ ἄπιθι. *Au.* Remittendi juris jurandi jus habet cui factum eſt, & cujus intererat ſervari. *Ch.* Sed omnium convivarum intereſt,

a Inde prov. *omnis ſervus hero momoſyllabus.*

b Bellaria.

c A Damaſco monte, non ab oppido. Græcis βλάβυλα etiam dicuntur.

d Gallorum magnificentia in conviviis.

e Id eſt, *aut bibe aut abi.*

intereſt, ſervari leges inviolabiles. *Au.* Age, quando hæc eſt Germanorum * religio, exſorbebo quod reliquum eſt. Sed quid tibi rei mecum eſt? *Ch.* Impendium reddas oportet unus nomine omnium. Quid expalluiſti? Nè verere, perfacilè poteris. Fac quod ſæpe fecisti, ut aliquâ elegantia doctiores à cœna ſurgamus. Neque enim clàm te eſt, veteres illos in ſecundis menſis hilariora quædam diſputare ſolitos. Age igitur, quibus & quot modis hæc oratio poteſt enunciari, *Indignum auditu?*

* Mos religioſe obſervatus.

INDIGNUM AUDITU,
Formula.

Au. Dixti pulchre per poſterius ſupinum. Auditu minime eſt dignum. Indignum eſt audiri. Haud dignum eſt quod audiatur. Eſt ut audiatur indignum. Levius eſt quàm quod audiri debeat. Vix operæ pretium eſt referre. Non tanti eſt ut audiatur. Ineptius eſt quàm quòd audiatur. Non eſt operæ pretium narrare. *Ch.* Quòt modis hæc ſententia verti poteſt, *Magno mihi conſtat?*

VARIANDI RATIO HANC ORATIONEM.

Magno mihi conſtat.

Au. His verbis, *impendo, inſumo, impertio, conſtat.* Ut, Multum in te docendo inſumpſi laboris. Plurimum ea in re operæ inſumpſi. Non minus pecuniæ quàm curæ in eam rem impendi. Non parùm inſumpſi pecuniæ, temporis permultum, laboris plurimum, ingenii nonnihil. Multùm lucubrationis impendi. Multis vigiliis hæc res mihi conſtat, multo ſudore, multâ operâ, plurimo labore, ſumptu ingenti, pecuniâ magnâ. Pluris mihi conſtat quàm credas. Minoris mihi conſtat uxor quàm equus meus. *Ch.* At quid ſibi vult. Auguſtine, quòd verbo iſti, *conſtat*, modò ablativum, modò genitivum caſum apponis? *Au.* Quæſtionem perutilem ac latè patentem moviſti. Verùm nè convivas loquacitate meâ premam, pauciſſimis abſolvam. Sed cupio ſingulorum hac de re audire ſententiam, nè cuiquam, ut dixi, ſim moleſtus. *Ch.* Quidni cupiant idem vel puellæ? *Au.* Illæ ſanè nihil aliud quàm audient. Accingar igitur, Grammaticâ bene fortunante. " Scis verba emendi ac vendendi, aliáque eſſe conſi- " mili ſignificatu, quibus apponantur hi genitivi ſoli, *tanti, quanti,*

Conſtat.

Nomen pretii ablat. vel gen. caſ.

" *quanti*, *pluris*, *minoris*, *tantidem*, *quantivis*, *quanticunque*:
" at ità, ſi ſubſtantiva non apponantur; quæ ſi accedant, u-
" traque in ablativum caſum vertuntur. Quòd ſi pretium
" certum apponatur, pones in ablativo. Si per adjectivum
" ſubſtantivè poſitum, in ablativo pones, niſi per adverbia
" loqui malis. *Ch.* Quænam verba ſunt de quibus præcipis?
" *Au.* Hæc ferè ſunt, *emo*, *mercor*, *redimo*, (id eſt, aut captum
" aut perditum) *vendo*, *venundo*, *revendo*, (id eſt, rurſus ven-
" do quod mihi venditum erat) *veneo*, (id eſt, vendor) cujus
" præteritum *venivi* vel *venii*, ſupinum *venum*; hinc *ve-*
" *nalis*. Ab illo, id eſt, *vendo*, *vendibilis* manat. *Mereo*, pro in-
" ſervio & ſtipendium facio. *Comparo*, id eſt, emo, vel com-
Cambire barbarum. " mitto. *Commuto*, muto, permuto. *Cambire* penitus barba-
" rum in hoc ſenſu. *Æſtimo*, taxo. *Indico* pro æſtimo, cen-
" ſeo. *Liceor*, liceris, *licitor*, licitaris, addico. *Diſtrahor*, id
" eſt, circumferor ut veneam. *Metior*, pro æſtimo, aut taxo.
" *Conſtat* pro emitur. *Conducere*, locare. *Fœnero*, ad fœnus do.
" *Fœneror*, ad fœnus accipio. *Paciſcor*, pactus ſum. *Pango*,
" pepigi, id eſt pactum facio. *Ch.* Da exemplum.

VENDENDI ET EMENDI
Formulæ.

Au. Quanti iſtum agrum in ſingulos annos locas? Reſpondebimus, Vigenis libris Francicis. Hui! nimio locas. Imò locavi olim multò pluris. At ego tanti non conducam. Si conduxeris minoris, peream. Imò jam vicinus tuus Chremes agrum obtulit, ac rogat. Quanti? Tantidem quantum tu petis. At multò meliorem. Mentiris. Facio ut ſolent qui licentur. Tu ipſe tantipoſſide. Quid liceris, vel licitaris, cùm nihil ſis empturus? Quanticunque addixeris, ſolvam optima fide.

VENDENDI ET EMENDI
Alterum exemplum.

Congrum iſtum, Syra, quanti vendis? Decem obolis. Nimio turpiſſima. Imò minimo: nulla tibi vendet minoris. Emoriar ſi non tanti mihi conſtat, aut certè non multò minoris. Mentiris, venefica; quoniam duplo vis vendere aut triplo. Et centuplo, ſi queam; ſed fatuos non invenio. Quid ſi liciter teipſam? Quanti æſtimas te? Ut lubet. Quanti te liceris? Quanti indicas te? Dic, quanti te taxas? Quanti teipſam inſcribis? Decem ſcutatis. Hui! tanti? Eho! an tu minoris me æſtimas? Ego olim non ſemel pluris in

unam

unam noctem ſum conducta. Credo; at nunc non paulò minoris æſtimo quàm p.ſcem. Abi in malam rem, ganeo; tantidem te æſtimo, quanti tu me. Qui te * teruncio emerit, nimio emerit. Aut pluris emar, aut non vendar. Si magno venire cupis, larvâ tibi opus eſt; nam rugæ iſtæ non ſinunt ut cariùs vendaris. Et qui tanti me nolit, non ſum venalis. Ego nè culmo quidem te emero. Conſtiti pluris.

* Teruncio etn Pfennig.

Tertium exemplum.

Auctioni hodiernæ interfui. Ain' tu? Licitatus ſum vectigalia. Quanti tandem? * Decem millibus. Hui! tanti? Nè mireris; erant qui multò pluris licitarentur, pauci qui minoris. Cui tandem addicta ſunt vectigalia? Chremeti, uxoris tuæ ſummo & maximo amico. Sed divina, quanti ſunt addicta. Decem. Imò quindecim. Deus bone! Ego mihi hominem ipſum cum tota familia dimidio addictum nolim. At ille uxorem tuam duplo emptam cupit. " Animadvertiſtine in his omnibus, ubicunque adſit ſubſtantivum pretii, id in ablativo poni, cæteris aut in genitivo poſitis, aut in adverbium mutatis? Comparativum nunquam auditi ſine ſubſtantivis, exceptis illis duobus *pluris* & *minoris*. Sunt & alia verba, de quibus ſumus loquuti non admodum diſſimilia, *ſum*, *facio*, *habeo*, *duco*, *æſtimo*, *pendo*, quæ idem ferè ſignificant; *fio* itidem. Junguntur autem his ferè genitivis, *multi*, *magni*, *parvi*, *pluris*, *plurimi*, *minoris*, *minimi*, *maximi*, *tanti*, *quanti*, *flocci*, *pili*, *nihili*, *nauci*, *hujus*, & ſiqua ſunt his ſimilia. *Ch.* Da exempla.

* Frequens apud Latinos in numerariis ſummis defectus Decem millibus, ſubaudi, *nummis*, aut *denariis*, aut ſimile.

ÆSTIMANDI
Formula.

—*Au.* Scis quanti te ſemper fecerim? tanti fies apud homines quanti virtutem facies. Præceptores meos ſemper feci plurimi. Aurum hâc tempeſtate magni penditur, literæ nihil, ſive pro nihilo, ducuntur. Aurum minoris habeo quàm credas. Tuas minas flocci facio. Promiſſa tua duco minimi. Non pili te facio. Si tanti ſapientia penderetur quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluris apud nos fit aurum ſine ſapientia, quàm ſapientia ſine auro. Hoc pluris te habeo, quòd doctus ſis. Minoris hîc fies, quòd mentiri minimè calleas. Hîc multi ſunt qui *nigrum in candida vertunt*. Hoc mihi pluris es, quòd literas amas. Tanti apud omnes eris, quantum poſſidebis. Tanti ubique habeberis, quantum habebis. Non quanti habearis, ſed quanti ſis, intereſt. Tanti Chriſtianum meum facio quanti alium neminem.

" Inve-

" Inveniuntur & alia verba cum his genitivis & ablativis, " quæ naturâ ſuâ non ſignificant emptionem aut aliquid ſi- " mile. Petrus oſculum puellæ (*a*) ſcutato emit. Sit illi fauſtum. Nolim ego baſiare tanti. Quanti luditis? Quanti cœnâſtis? Quoſdam (*b*) ſexcentis Seſtertiis cœnâſſe legimus, at Galli ſæpenumero Liardo cœnitant. Fauſtus quanti docet? Parvo. At pluris quàm Delius. Quanti igitur? Undeviginti aureis. Non diſcam mentiri tanti. Phædra apud Terentium & rem & ſeipſum perdidit. At nolim ego amare tanti. Quidam magno dormiunt. Demoſthenes pluris ſiluit quàm alii loquebantur. Æqui, boni conſulas, oro. " Eſt & aliud " verborum genus, quæ accuſativum unà cum genitivo aut " ablativo caſum exigunt: quæ ſunt, *Accuſo*, id eſt, objicio crimen, aut culpo, etiam abſentem: *Incuſo*, culpo extra judicium; *Arguo*, reprehendo; *Inſimulo*, impingo ſuſpicionem culpæ; *Poſtulo*, in jus voco; *Accerſo*, defero; *Damno*, condemno, pronuncio illum eſſe in culpa; *Admoneo*, commonefacio. *Ch.* Exempli cauſâ.

a Scutatus *erat Scheli*, numiſma inferioris Germaniæ

b Antonius in una cœna mille apros propoſuit: Heliogabalus 600. ſtruthionum capita propoſuit: Vitellius in uno convivio 2000. piſcium & 7000. avium appoſuit: Cleopatra unionem incredibilis pretii, de qua Bap. Fulg. lib. 9.

ACCUSANDI Formula.

Au. Scipio accuſatus eſt ambitûs, aut de ambitu. Arguis me impudentiæ, ipſe impudentiſſimus. Lepidus poſtulatus eſt repetundarum. Accerſitus eſt capitis. Si hominem inſimulabis avaritiæ, malè audies. Admonero eum priſtinæ fortunæ. Mortales ipſo vocabulo ſuæ conditionis admonentur. Commonefacito Lepidum promiſſi. " Sunt pleraque quæ " accuſativum geminum admittant. Doceo te literas. Ex- " orat te veniam. Dedocebo te iſtos mores. Popoſcit me mu- " tuum. Hîc ejus rei mihi admonendus es, quòd in his ſe- " cundum accuſativum etiam paſſiva obtinent, in aliis ge- " nitivus manet. A me doctus es literas. Poſtulant me furti. Poſtulor furti. Accuſas me ſacrilegii. Accuſor ſacrilegii.

Scio te nondum expletum. Scio animo tuo nondum eſſe ſatisfactum. Quando enim tantus elegantiarum helluo ſatietur? Sed convivis parcendum eſt, quos hæc non omnes perinde delectant. A cœna, inter deambulandum, id quod rationi deerit perſolvemus, niſi quid aliud cenſes. *Ch.* Fiat ex tua ſententia. Agamus gratias benignitati divinæ, deinde pauliſper deambulaturi. *Mi.* Pulchrè dicis. Nihil enim hoc veſpertino cœlo amœnius, nihil ſalubrius. *Ch.* Petre, adeſdum. Tolle ſuo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde. *Pe.* Jubéſne agi gratias? *Ch.* Age. *Pe.* Græcè mavis, an Latinè? *Ch.* Utroque modo. *Pe.* " Gratias agimus tibi, pater cœleſtis, " qui

" qui tuâ ineffabili potentiâ condidiſti omnia, tuâ inſoruta-
" bili ſapientiâ gubernas univerſa, tuâ inexhauſtâ bonitate
" cuncta paſcis ac vegetas: largire filiis tuis, ut aliquando
" tecum bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis
" quod promiſiſti ac præparâſti verè diligentibus te, per Je-
" ſum Chriſtum. Amen. *Ch.* Dic eadem Græce, nè cæteri quid dicas intelligant. *Pe.* Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ ἁγιώτατε, ὁ τῇ ἀῤῥήτῳ σου δυνάμει κτίσας τὰ πάντα, ὁ τῇ ἀνεξερευνήτῳ σου σοφίᾳ κυβερνῶν ἁπάσαν τὴν οἰκουμένην, ὁ τῇ ἀνεξαντλήτῳ σου χρηστότητι ἕκαστα τρέφων τε καὶ αὐξάνων· χαρίζου τοῖς υἱοῖς σου τὸ μετὰ σὲ ποτὲ πιεῖν τὸ τῆς ἀθανασίας νέκταρ, ὃ ὑπέσχου καὶ ἡτοίμασας τοῖς ἀληθῶς ἀγαπῶσί σε, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ σου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τοῦ μετά σου ζῶντος καὶ βασιλεύοντος ἐν ἑνότητι τοῦ πνεύματος ἁγίου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *Ch.* Habeo vobis, hoſpites candidiſſimi, gratiam, qui ad hoc conviviolum venire dignati ſitis; oro æqui bonique conſulatis. *Con.* Nos viciſſim gratiam referre volumus, non tantùm habere. Proinde, nè multis agantur gratiæ. Quin potiùs ſurgamus, & expatiemur. *Au.* Ducamus nobiſcum virgines, nam eò minùs moleſta erit deambulatio. *Ch.* Rectè ſentis: Nè deſint nobis floſculi, ſi fortè locus flores non habebit. Utrùm mavis noſtris in hortis (*a*) more poëtico reptare, an foris ad amnem expatiari? *Au.* Habent quidem horti tui amœnitatis permultum: verùm eam voluptatem matutinis deambulationibus ſerva. At Sole inclinato amnium aſpectus oculos mirum in modum juvat. *Ch.* Antecede igitur, Auguſtine, ut poëtâ dignum eſt; latus tuum claudam. *Au.* Bone Deus! quantum comitum, quantum pompam nobiſcum ducimus! Dici non poteſt, Chriſtiane, quantum mihi placeam. Satrapas mihi videor. *Ch.* Age, nunc promiſſum præſta: Solve quod recepiſti. *Au.* Quid me potiſſimùm vis dicere? *Ch.* Ego quondam in Pollionis oratione cùm multa, tum illud inprimis ſolebam admirari, quòd tam facilè, tam crebrò, tam venuſtè orationem verteret: quæ res non modò ſingularis ingenii, verùm etiam multi uſûs mihi videtur. *Au.* Haud injuriâ iſtud in Pollione admiratus es, Chriſtiane. Ille enim tum hac in re divinam quandam vim obtinet; quam quidem illi cùm ingenii dexteritate quadam, tum plurimo & dicendi, & legendi, & ſcribendi uſu contigiſſe opinor, potiùs quàm ratione aliquâ aut præceptione. *Ch.* At ego rationem aliquam iſtius rei, ſi fieri poteſt, expecto. *Au.* Ità ut dixi res habet. Verùm quia te tantopere video vel-

Gratiarum actio poſt cibum ſumptum Latinè.

Græcè.

(*a*) Alludit ad carmen Horat. Epiſt. ad Tibul. *An tacitum ſylvas inter reptare ſalubres?*

le, quantum potero morem geram; eáſque ratiunculas quas in Pollionis orationibus mihi viſus ſum animadvertere, ut potero, reddam. *Ch.* Age, percupio. *Au.* Accingor.

ARGUMENTUM.

Brevis de hac Copia Præceptio Orationem ſuaviſſimè, copioſè, facilè, crebro & venuſtè variare docet; Regulis breviter traditis, & praxi earum in elegantiſſima phraſeos unius verſione.

1. PRincipio, res ipſa puris, electis ac Latinis verbis efferenda eſt: quod ipſum poſſe, non mediocris artificis eſt. Sunt enim permulti, qui neſcio quo modo copiam & varietatem orationis affectant, cùm nè ſemel quidem rem poſſint aptè explicare. Iſti, tanquam ſemel balbutiſſe ſit parum, balbutiem ſuam aliis atque aliis modis reddunt balbiorem, tanquam ipſi ſecum certamen ſuſceperint, ut quàm barbariſſimè dici poſſit dicant. Itaque inepta ſynonyma quædam congerunt, adeò interdum inter ſe diſſidentia, ut ipſa mirentur quo pacto convenerint. Quid enim abſurdius quàm hominem pannoſum, cui nè una quidem quam ſine pudore poſſit induere ſit veſtis, eum tamen ſubindè ſuos pannos mutare, ac mendicitatem ſuam pro opibus oſtentare? At nihilo minùs ridiculi videntur iſti varietatis affectatores, qui cùm barbarè ſemel dixerint, repetunt idem multo barbariùs, demum iterum atque iterum indoctiùs. Hoc eſt non oratione, ſed (*a*) ſoloœciſmis, abundare. Imprimis igitur, ut dixi, res ipſa aptis atque electis verbis eſt explicanda. 2. Deinde mutatoriis verbis utendum, ſiqua quæ idem efficiunt reperiantur; reperiuntur enim permulta. 3. Demum ubi propria deficient, tranſlatitiis erit utendum, ſi modò verecunda ſit tranſlatio. 4. Ea quoque ubi deerunt, ſi per activa dixiſti, ad paſſiva revertendum erit, quæ nobis totidem orationes reddunt quot ex activis conſtabant. 5. Poſtea verba, ſi licebit, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus. 6. Poſtremò, ubi modò adverbia in nomina, modò nomina in alias atque alias partes commutaverimus, per contrarium dicemus; 7. aut affirmativam orationem in negativam commutabimus, aut retrorſum; 8. aut certè, quod pronunciativè dictum, per interrogationem efferemus. Nunc exempli cauſâ, hanc ſententiam ſumamus.

LITERÆ TUÆ MAGNOPERE ME DELECTARUNT.

Literæ.

Epiſtola, epiſtolium, ſcripta, ſchedæ, literæ.

Mag-

(*a*) Id eſt, contra linguæ alicujus regulas loqui, cùm conſequens verbum antecedenti non accommodatur; ut, *Ego deambulans, corruit murus.* Dicitur autem à Soloe & οἶκος. Eſt a. Soloe oppidum in Cilicia à Solone exſtructum, & ab eo nominatum, in quo puritas Attici ſermonis primùm florebat, poſt corrupta. Ita peccantes dicti ſunt σολοικίζειν. σολοικισμὸς λόγου ἁκισμὸς, *ſanè orationis vibex* aut *flagellum*, Etymolog. Sylb. Diog. Laert. A. Gel. l. 5. c. 20. Seberus inſtit. Elocut.

Magnopere.

Mirum in modum, miris modis, majorem in modum, mirandum in modum, ſupra modum, plurimùm, non mediocriter, ſummopere, maximopere.

Me.

Animum meum, pectus meum, oculos meos, cor meum, Chriſtianum.

Delectârunt.

Voluptate affecerunt, recreaverunt, exhilarârunt, voluptati fuerunt, oblectârunt, voluptate perfuderunt, mellitiſſimæ fuerunt, jucundiſſimæ, &c.

Habes materiam, tuum erit componere. Experiamur igitur. Faciamus periculum. *Ch. Tuæ literæ magnopere me delectârunt.* Tua epiſtola mirifice nos exhilaravit. *Au.* Verte activum in paſſivum, alia erit facies. Ut, Dici non poſſit quàm tuis ſim ſcriptis exhilaratus.

ITEM PER ALIA VERBA IDEM EFFICIENTIA.

Tuis ex literis incredibilem cepi voluptatem. ex epiſtola Celſitudinis tuæ plurimum voluptatis accepi. Non mediocrem lætitiam tua mihi ſcripta attulerunt. Gaudio tua me ſcripta, quantus eram, perfuderunt. " Hîc non ita li-" ceret mutare in paſſiva, niſi in illo poſtremo, *perfuſus* " *gaudio*, quod uſitatè dicitur. Capiebatur à me voluptas, " allatum eſt gaudium, non perindè uſitatè dixeris.

Per Afficio.

Singulari voluptate literæ tuæ me affecerunt.

Multa in Paſſivum.

Tuis ſcriptis incredibili ſum affectus voluptate. Non parum gaudiorum tuum nobis epiſtolium peperit.

Per Sum *&* *Nomina Adjectiva.*

Tuæ mihi literæ multis modis jucundiſſimæ fuerunt. Fuit tua illa epiſtola ſanè quam gratiſſima.

Per Nomina Subſtantiva.

Ineffabili voluptati tua nobis epiſtola fuit. Incredibili jucunditati fuerunt tuæ literæ.

Commuta in Negationem.

Tua ſcripta non mediocri lætitiæ fuêre. Nihil in vitâ tuis literis accidit jucundius. 'Quanquam hâc ratione aliquo-" ties jam uſi ſumus, quæ non eſt negligenter prætereunda. " Nam quoties multùm, plurimum, ſingulariter, ſignificare " Volumus per contrarium verbum idem efficiemus. " Ut

Vehementer te amat Henricus: haud vulgariter te amat. Multùm me juvat vinum: haud parùm juvat. Eſt vir ſingulari ingenio: eſt vir ingenio non vulgari. Eſt homo doctrinâ admirandâ: eſt homo non contemnendâ doctrinâ. Thomas eſt ſummo apud ſuos loco natus: non infimo loco natus. Auguſtinus eloquentiſſimus fuit: non ineloquens fuit. Carneades orator fuit nobilis, non ignobilis, non obſcurus. " Et " id genus ſimilia, quæ nunquam non uſu veniunt. Sed ad- " monuiſſe rem clariſſimam ſatis eſt. Nec te lateat bifariàm nos hujuſmodi orationum genere uti: modeſtiæ cauſâ, præſertim ſi de nobis ipſis loquamur; tum etiam amplificandi gratiâ. Nam non ingratum, pro valde gratum; non vulgariter, pro ſingulariter, rectè & venuſtè dicimus. 1. Modeſtiæ cauſâ. Ego literis meis nonnullam doctrinæ ſum opinionem conſecutus. Semper curavi ut in literaria gloria non poſtremas partes tenerem. 2. De Amplificatione ſuperiora ſunt exempla: nunc ad noſtra revertamur. Nihil tuâ epiſtolâ unquam evenit gratius. Nulla res majori unquam voluptati fuit quàm tua ſcripta. Nulla unquam ex re tantundem cepi voluptatis quantum ex tuis literis amantiſſimis. " Hoc mo- Interroga- " do ſingulæ orationes ſuperiores poterunt variari per inter- tivé. " rogationem. Quid tuis literis in vita jucundius eſſe potuit? Quid epiſtolâ illâ tuâ nobis evenit dulcius? Quid ita oblectavit unquam ut proximæ tuæ literæ? " Hoc modo " rurſum ſingulas ferè orationes variare licebit.

Ch. Quid deinde fiat? *Au.* Jam paulò liberiùs totam orationem vertemus, ut unam dictionem pluribus verbis circumloquamur. *Ch.* Dic exempli cauſâ. *Au.* " Quod modò Periphra- " per nomen *incredibile*, modò per adverbium *incredibili-* ſticé. " *ter* dictum erat, unam dictionem aliquot verbis commuta- " bimus. Literis conſequi nequeam quantum tuis literis ſim delectatus. Et mihi ſcriptu, & tibi creditu perdifficile fuerit, quantæ jucunditati tua mihi ſcripta fuerint. Explicare prorſum nequeo quàm ſim tuis literis gaviſus. " Et item in infi- " nitum: rurſum alio pacto. Nam hactenus & per negatio- " nem & per interrogationem poſtremò per infinitas oratio- " nes variavimus. Nunc per ſubjunctivas ſive conditionales " variabimus, hoc modo; Moriar, ſi unquam quicquam fuit tuis literis aut optatius, aut dulcius. Peream ſi ulla res majori voluptati fuit quam tuæ literæ. Ità me Deus amet, ut nihil in vita tuis literis accidit jucundius. " Et item alia multa in " hunc modum excogitare licebit. *Ch.* Quid deinde? *Au.* Nunc ad tranſlationes, ſimilitudines & exempla fugiendum eſt.

Tranſ-

Tranſlatio eſt in his.

Accepi literas tuas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil niſi meræ deliciæ tua mihi ſcripta videntur. Mera voluptas ſunt tuæ literæ. " Et hujuſmodi plurima. Sed cavendum nè obſo-
" letis aut durioribus tranſlationibus utamur; quale eſt illud,

Jupiter hybernas canâ nive conſpuit Alpes.

" Et (a) quale eſt illud, *Cœna tuorum ſcriptorum me ſuaviſ-*
" *ſimis epulis refecit.*

a Apud Furium, de quo A. Gell. lib. 13. ca. 11.

Comparatio à Simili.

Tua ſcripta omni vel ambroſiâ vel nectare ſuaviora fuere. Literæ tuæ quovis melle mihi fuere dulciores. Epiſtola humanitatis tuæ & (b) ſiliquam omnem, & mel Attieum, & ſaccarum omne, nectar ambroſiámque deorum longè ſuperavit. " Hîc quicquid dulcedine nobilitatum eſt, in
" medium adduci poteſt.

b Siliqua fructus prædulcis, ſed malus ſtomacho. Arbor Græcis κεράτια, Latinis Arbutus vocatur; fructus non abſimilis quamitate meipilo, ſed rubicundus eſt.

Ab Exemplo.

Nunquam adducar ut credam Hero Leandri ſui literas aut majore voluptate aut pluribus oſculis accepiſſe, quàm tuas accepi. Vix crediderim aut Scipionem everſâ Carthagine, aut Paulum Æmilium capto Perſeo, magnificentiorem egiſſe triumphum quàm ego ſimulac ſuaviſſima tua ſcripta tuus mihi tabellarius reddidit. " Hujuſmodi tum ex
" fabulis tum ex hiſtoriis infinita poſſunt inveniri. E Phyſi-
" ca verò ſumuntur rerum ſimilitudines, quarum quam-
" plurimarum naturas memoriter tenere neceſſe eſt. Nunc
ſi libet, in alia ſententia tentemus.

NUNQUAM DUM VIVAM TUI ERO IMMEMOR.

Semper dum viuam tui meminero. Quoad vivam nunquam me tui capiet oblivio. Priùs vivere deſinam quàm tui meminiſſe.

Per Comparationes.

Si umbram corpus poterit effugere, & hic animus tui quibit obliviſci. Tui memoriam nè (c) Lethæus quidem amnis poterit abolere.

c Quem Poetæ interpretantur omnium oblivionum fontem.

Præterea, per (a) ἀδύνατον, (b) aut, more Poetico, per Contraria.

Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit.
Antè leves ergo, &c.

a *Impossibile* quod fieri nequit
b In horum copiam Ovidius sufficere potest.

" quæ non est multi negotii excogitare. Verùm nè immodici videamur, his in præsentia contenti simus. Aliàs, si voles, copiosiùs hac de re colloquemur. *Ch.* Ego te, Augustine, jam planè exhaustum putabam. Sed tu præter expectationem novum thesaurum indicâsti, quem si pergas explicare nox antè occupaverit, quàm tibi eadem de re desint verba. *Au.* Si ego hoc mediocri & doctrinâ & ingenio præsto, (c) quantum Ciceronem ipsum valuisse credis, qui cum Roscio histrione certâsse legitur? Sed Sol nos relinquit; humescit cœlum: præstat imitari aviculas, tectóque ac lecto nos condere. Proinde vale, mi Christiane suavissime, in crastinum. *Ch.* Tu itidem bene valeas, Augustine omnium doctissime.

c Lege Macrob. l. 3. Sat. cap. 14.

ARGUMENTUM.

Religiosum Convivium docet qualia esse debeant Christianorum omnium convivia. Natura rerum non est muta, sed undiquaque loquax, suppeditans contemplationis materiam. Horti elegantissimi descriptio; ubi de herbis varia disputatio. De amaraco, chelidonia, aconito, helleboro. De bestiis, Scorpiis, Chamæleonte, Basilisco, Suibus, Formicis Indicis; de Delphinis, de Alcinoi regis hortis. Mensa erat Ethnicis religiosa. De ablutione manuum ante cibum. Consecratio mensæ ex Chrysostomo. Canities honoranda, & quare. Lectio Scripturarum in convivio utilissima. Idiotis fas est de Scripturis conjabulari. Locus Prov. 21. 1. illustratus. Deus quomodo adversatur sacrificia præ misericordia, Hos 6. Nemo læditur nisi à seipso. In vino veritas. Ægyptiis Sacerdotibus nefas erat vinum bibere. Locus 1 Cor. 6. Omnia mihi licent, aperitur. Spiritus Christi in ethnicis & poetis fuit. Scotus contemnitur præ Cicerone & Plutarcho. Locus ex Cicer. Caton. maj. citatur & commendatur. Dare omni petenti, intelligendum quomodo. Dandum Christi pauperibus, non Monasteriis. Mos sepeliendi in templis taxatur. Dandum cum delectu quantum, quibus, & quatenus. Detrahendum nobismet, ut largiamur pauperibus. Nemo potest duobus Dominis inservire, exponitur. Gratiarum actio post Cibos, ex D. Chrysostomo.

a *Pius*
b *Charus Deo*, vel *charum habens Deum.*
c *Amans Dei.*
d *Aureamhalens linguam.*
e *Cœlestis.*

(a) EUSEBIUS, (b) TIMOTHEUS, (c) THEOPHILUS, (d) CHRYSOGLOTTUS, (e) URANIUS.

Eu. CUm omnia nunc vernent & rideant in agris, demiror esse qui fumosis urbibus delectentur. *Ti.* Non omnes capiuntur aspectu florum, aut pratorum vernantium aut fontium amniúmve: aut, si capiuntur, est aliud quod magis juvet. Ità voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. *Eu.* Tu mihi fortasse fœneratores narras, aut his simillimos negotiatores avaros. *Ti.* Istos quidem, sed non solos,

los, (ô bone) imò cum his innumeros alios, uſque ad ipſos ſacerdotes ac monachos, qui ferè quæſtûs gratiâ malunt in urbibus, iiſque frequentiſſimis, verſari, dogma ſequuti non Pythagoricum aut Platonicum, ſed cæci cujuſdam mendici cui dulce erat premi turbis hominum, quòd diceret illic eſſe quæſtum ubi eſſet populus. *Eu.* Valeant cæci cum ſuo quæſtu. Nos philoſophi ſumus. *Ti.* Et Socrates Philoſophus urbes præferebat agris, quòd eſſet diſcendi cupidus, & urbes haberent unde diſceret: in agris eſſe quidem arbores & hortos, fontes & amnes, qui paſcerent oculos, cæterùm nihil loquerentur, aç proinde nihil docerent. *Eu.* Eſt nonnihil quod dixit Socrates, ſi ſolus obambules in agris. Quanquam meâ ſententiâ non eſt muta rerum natura, ſed undiquaque loquax eſt, multáque docet contemplantem, ſi nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamitat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quàm opificis Dei ſapientiam bonitati parem? Sed Socrates in eo ſeceſſu quàm multa docet Phædrum ſuum, ac viciſſim ab eo diſcit? *Ti.* Si tales adeſſent aliquot, nihil eſſe poſſet amœnius ruſticatione. *Eu.* Libet igitur hujus rei periculum facere? Eſt mihi prædiolum ſuburbanum, non amplum, ſed nitidè cultum; eò vos in craſtinum diem ad prandium voco. *Ti.* Plures ſumus: exederemus totum prædium tuum. *Eu.* Imò totum convivium apponetur herbaceum, *ex dapibus*, ut (*a*) inquit Flaccus, *inemptis* apparatum. Vinum ipſe locus ſuppeditat: pepones, melones, ficus, Pyra, mala, nuces, ipſæ penè arbores porrigunt, quemadmodum fit in inſulis Fortunatis (*b*) ſi Luciano credimus. Accedet fortaſſis (*c*) è corte gallina. *Ti.* Age, non recuſamus. *Eu.* At ſuam quiſque (*d*) umbram ſecum adducat, quam volet. Ita cùm ſitis quatuor, æquabimus numerum Muſarum. *Ti.* Fiet. *Eu.* Unum illud vos præmonitos volo, ſibi quiſque condimentum ſuum adferat: Ego cibos duntaxat apponam. *Ti.* Quod condimentum narras? piper an ſaccharum? *Eu.* Imò aliud vilius ſed ſuavius. *Ti.* Quodnam? *Eu.* Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis: cras acuit ſtomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi ruſculo meo debebitur. Verùm ad quam horam libet prandere? *Ti.* Ad decimam, prius quàm invaleſcat æſtus Solis. *Eu.* Curabitur.

Puer. Here, adſunt convivæ pro foribus. *Eu.* Bonæ fidei eſt quòd veniſtis; ſed bis gratum eſt quòd veniſtis maturè unà cum umbris veſtris longè gratiſſimis. Sunt enim quidam inciviliter civiles, (*e*) qui convivatorem morâ ſuâ torquent,

a Eſt & apud Maronem.
b In Vera hiſtoria.
c Cors cortis ſpatium circùm villam ſeptum; unde cortis aves; & inde militum cohors quòd ex agris legi ſoleant.
d Non ipſe vocatus, ſed quem adducit comitem vocatus.
e Convivator, qui excipit, & conviva, qui excipitur convivio.

quent. *Ti.* Eò maturiùs venimùs, ut eſſet otium luſtrandi vi-
ſendique regiam iſtam tuam, quam audimus undique miris
deliciis variam, nuſquam non teſtari domini ſui ingenium.
Eu. Regiam ſpectabitis rali dignam rege. Mihi certè nidu-
lus eſt quâvis regiâ gratior. Et ſi regnat qui liberè vivit ex
animi ſui ſententia, hîc planè regno. Sed præſtat, opinor,
interim dum culinæ præfecta parat holuſculum, & adhuc mo-
deratus eſt Solis calor, viſere hortos noſtros. *Ti.* Eſt alius
præter hunc? Nam hic ſanè mire cultus blandiſſimo a-
ſpectu ſtatim ingredientes ſalutat, & comiter excipit. *Eu.*
Hinc igitur decerpatſibi quiſque floſculos ac frondes aliquot
nequid offendat domûs pædor. Non idem odor æquè gra-
tus omnibus. Quare ſibi quiſque deligat. Nè parcite; nam
quicquid hîc naſcitur, penè publicum eſſe patior. Neque e-
nim unquam clauditur oſtium hujus veſtibuli, niſi noctu. *Ti.*
En tibi in oſtio Petrus. *En.* Hunc ego malo janitorem quàm
Mercurios, Centauros, aliáque portenta quæ quidam pingunt
in foribus ſuis. *Ti.* Iſthuc homine Chriſtiano dignius eſt. *Eu.*
Nec mutum habeo janitorem; tribus linguis alloquitur in-
gredientem. *Ti.* Quid loquitur? *Eu.* Quin ipſe legis? *Ti.* In-
tervallum aliquanto longius eſtquàm ut proſpectus oculorum
aſſequatur. *Eu.* En tibi perſpicillum quod te vel Lynceum red-
det. *Ti.* Latina video: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva manda-*
ta, Matthæi *c*apite 19. *Eu.* Nunc lege Græca. *Ti.* Græca vi-
deo quidem, at illa (*a*) non vident me: quare (*b*) lampadem hanc
trado Theophilo, qui nunquam non cantillat Græca. *Th.*
(*c*) Μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε Πράξεων τῶ τεί'τω *Ch.*
Hebræa mihi ſumam; (*d*) יצדיק באמונתו יחיה. *Eu.*
An vobis videtur incomis janitor, qui ſtatim monet ut aver-
tamur à vitiis, & convertamus nos ad ſtudium pietatis; dein-
de, vitam non contingere ex operibus Moſaicis, ſed per fidem
Evangelicam: poſtremò, ſervandis Evangelicis præceptis
iter eſſe adimmortalem vitam? *Ti.* Et ecce mox ad dexteram
ingreſſus oſtendit ſacellum perquam elegans. In altari
Jeſus Chriſtus ſuſpiciens in cœlum, ad Patrem & Spiritum
Sanctum illinc proſpicientes, atque eódem dexteram porri-
gens, læva velut invitat & allectat prætereuntem. *Eu.* Nec
is elinguis nos excipit; vides Latina, *Ego ſum via, veritas*
& vita; Græca, Ἐγώ εἰμι τὸ ἀλήθεια καὶ τὸ ζωή; Hebrai-
ca, (*e*) לכו בנים לשמעו ליראך יהוה לאמרכם. *Ti.*
Læto nimirum omine nos ſalutavit Dominus Jeſus. *Eu.* Sed
nè videamur inciviles, fortaſſis par eſt ut illum reſalute-
mus, precemúrque, ut quando ex nobis ipſi nihil poſ-
ſumus,

a Id eſt, non intelligo. Nolunt enim videre quem non agnoſcunt.
b Eſt alteri tradere negotium Vide Proverb.
c Id eſt, *Ad mentem redite & convertimini*, Actor. 3.
d *Juſtus in fide ſua vivet*, Abac. 2. Gal. 3.
e *Venite filii obedite mihi, timorem Domini nos docebo* Pſal. 33. 11.

ſumus, ille ſuâ inæſtimabili bonitate non ſinat nos unquam aberrare à via ſalutis, ſed, abjectis umbris Judaicis & hujus mundi præſtigiis, per veritatem Evangelicam perducat nos ad vitam æternam; hoc eſt, ipſe per ſe trahat nos ad ſe. *Ti.* Æquiſſimum eſt, & ipſa loci ſpecies invitat ad precandum. *Eu.* Multos hoſpites allicit hujus horti amœnitas: ſed ità ferè apud omnes invaluit conſuetudo, ut nemo prætereat Jeſum inſalutatum. Hunc ego vice fœdiſſimi (*a*) Priapi cuſtodem poſui, non ſolùm horti mei, ſed omnium quæ poſſideo, denique corporis pariter atque animi. Adeſt, ut videtis, fonticulus ſaluberrimis aquis non inamœnè ſcatens, utcunque repræſentans unicum illum fontem qui cœleſti latice refocillat omnes laborantes & oneratos, & ad quem anhelat anima delaſſata malis hujus mundi, non aliter quàm, juxta Pſalmiſtam, *cervus æſtuans ſiti*, guſtatis ſerpentium carnibus. Hinc gratis haurire licet, quiſquis ſitit. Nonnulli & religionis gratiâ ſeſe aſpergunt. Quidam etiam bibunt, non ſitis, ſed religionis cauſâ. Video vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet ut viſamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiæ meæ. Si quid erit viſendum intus, à prandio ſpectabitis, cùm Solis æſtus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot.. *Ti.* Papæ! (*b*) Epicureos hortos mihi videre videor. *Eu.* Totus hic locus voluptati dicatus eſt, ſed honeſtæ: paſcendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hîc naſcitur præter odoratas herbas, nec eas quaſlibet, ſed eximias duntaxat. Unumquodque genus ſuas habet areas. *Ti.* Nec herbæ mutæ ſunt apud te, quantum video. *Eu.* Probè dicis: alii domus habent opulentas, ego loquacſſimam habeo, nè quando ſolus videri poſſim: id magis etiam dices ubi totam videris. Ut herbæ ſunt velut in turmas digeſtæ, ità ſingulæ turmæ ſingula habent vexilla cum inſcriptione. Velut amaracus hic, (*c*) *Abſtine*, inquit, *ſus, non tibi ſpiro.* Cùm enim ſit ſuaviſſimæ fragrantiæ, ſues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem ſingula genera habent ſuos titulos, aliquid indicantes quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. *Ti.* Nihil adhuc vidi hoc fonticulo feſtivius, qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adverſus æſtum. Sed alveolus hic quia tantâ gratiâ totam aquam oſtendit oculis hominum, hinc atque hinc æquis ſpatiis hortum dirimens, in quo ſeſe utrinque herbæ, velut in ſpeculo, contemplari geſtiunt, num marmoreus eſt? *Eu.* Bona verba; unde huc marmor?

a Gentilitas Priapum Deum nudum & membroſiorem æquo in hortis tanquam tutelarem conſtituebat.

b Quicquid Voluptuoſum eſt, id *Epicureum* vocant.

c Suibus amaracinum unguentum ex amaraco factum venenum eſt.

mor? E contusis cæmentis factitium marmor est; coloris candor additus est (a) incrustamento. *Ti.* Quò tandem sese condit tam amabilis rivus? *Eu.* Vide incivilitatem humanam. Posteaquam hîc satis exhilaravit oculos nostros, proluit culinam, ejúsque sordes secum defert in cloacam. *Ti.* Crudele, ità me Deus bene amet! *Eu.* Crudele, ni & in hunc usum parâsset æterni numinis benignitas. Tum crudeles sumus, cùm fontem divinæ Scripturæ, longè hoc amœniorem, recreandis simul ac purgandis animis nostris datum, conspurcamur vitiis nostris pravísque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hâc aquâ non abutimur, si partiamur in varios usus in quos illam dedit is qui nihil non affatim suppeditat usibus humanis. *Ti.* Verissima sunt quæ narras: sed cur tibi virent etiam horti septa manu facta? *Eu.* Nequid hîc non vireat. Quidam rubra malunt, quòd is color additus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet, (ut est sua cuique sententia etiam in hortis.) *Ti.* Sed horti per se amœnissimi jucunditatem propemodum obscurant ambulacra tria. *Eu.* In his vel stùdeo, vel obambulo solus, aut cum amiculo confabulans; vel cibum capio, si videtur. *Ti.* Columnæ paribus intervallis sustinentes ædificium innitens, mirâque colorum varietate blandientes, súntne marmoreæ? *Eu.* Ex eodem marmore quo factus est hic alveus. *Ti.* Lepida profectò impostura. Vel dejerâssem esse marmor. *Eu.* Quare cave nè vel credas, vel dejeres quicquam temerè. Non rarò fallit species. Quod opibus deest, arte sarcimus. *Ti.* Non tibi sat erat hortus tam nitidus, tam excultus, nisi pingeres insuper alios hortos? *Eu.* Non capiebat omnes herbarum species unus hortus. Præterea, bis delectamur cùm pictum florem cum vivo decertantem videmus; & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in usum nostrum largitur hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter & amabilis. Postremò, non semper viret hortus, non semper vivunt flosculi: hic hortus etiam mediâ brumâ viret & adblanditur. *Ti.* At non spirat. *Eu.* Sed rursum non eget culturâ. *Ti.* Tantùm pascit oculos. *Eu.* Verum; sed hoc perpetuò facit. *Ti.* Habet suum & pictura senium. *Eu.* Habet; nobis tamen est vivacior, & illi ferè gratiam addit ætas quam nobis detrahit. *Ti.* Utinam hîc vanus esses. *Eu.* In hoc ambulacro quod spectat Occidentem, Sole fruor oriente; in hoc quod spectat Orientem, apricor interdum; in hoc quod spectat Austrum, sed patet ad Septentrionem, recreor

(a) Est supertegumentum quod parietibus aut calce aut gypso inducitur.

recreor ab æſtu Solis. Obambulabimus, ſi videtur, quò ſpectetis propiùs. En vernat ipſum etiam ſolum: habent enim & teſſellæ colorum gratiam, & floſculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus, quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium ſpectaculum. Primùm, quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, ſingulis ad nativam imaginem non peſſimè expreſſis. Quot cernitis aves, tot videtis avium ſpecies, præcipuè ſi quæ ſint rariores & inſigni re quapiam nobiles. Nam anſeres, gallinas & anates quid attinet pingere? Infernè ſunt quadrupedum ſpecies, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. *Ti.* Mira varietas! nec quicquam eſt otioſum. Nihil eſt quod non aut agat aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, penè latitans ſub frondibus? *Eu.* Atticè loquitur Attica, (*a*) Σωφρόνει, inquit, ὁ πᾶσιν ἵππος. Jubet nos conſultò agere, quod *non omnibus feliciter cedat inconſulta temeritas.* Hic aquila diſcerpit leporem, fruſtrà obteſtante (*b*) ſcarabeo. Adſtat ſcarabeo (*c*) trochilus, & ipſe capitalis inimicus aquilæ. *Ti.* Hæc hirundo quid gerit ore? *Eu.* Herbam chelidoniam. Nam hâc reſtituit pullis exoculatis viſum. Agnoſcitis herbæ figuram? *Ti.* Quodnam hoc novum lacertæ genus? *Eu.* Non eſt lacerta, ſed chamæleon. *Ti.* Eſt hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam eſſe credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. *Eu.* Hic ille eſt ſemper hians & ſemper jejunus chamæleon. Hæc arbor eſt caprificus, apud quam ſolam ſævit, aliàs innoxius. Nam venenum habet, nè contemnas hiantem beſtiolam. *Ti.* At non mutat colorem. *Eu.* Verum; quia non mutat locum: ubi mutârit locum, videbis & colorem alium. *Ti.* Quid hic ſibi vult tibicen? *Eu.* Nonne vides in proximo camelum ſaltantem? *Ti.* Video novum ſpectaculum, *Camelus* (*d*) *cinædus* eſt, & *ſimius choraules.* *Eu.* Sed his ſingulatim ac per otium contemplandis aliàs dabitur vel totum triduum; nunc ſatis erit veluti per tranſennam vidiſſe. In hac regione depictum eſt ad nativam effigiem quicquid eſt inſignium herbarum: quódque jure miremini, hîc venena, quantumvis præſentanea, tutò non ſolùm ſpectantur, verùm etiam contrectantur. *Ti.* En ſcorpius, rarum in hiſce regionibus malum, ſed frequens Italiæ: Quanquam color mihi parùm reſpondere videtur in pictura. *Eu.* Quî ſic? *Ti.* Quia magis nigrent apud Italos; iſte pallidior eſt. *Eu.* Annon agnoſcis herbam in cujus folium incidit? *Ti.* Non ſatis. *Eu.* Nec mirum. Non enim naſcitur in hortis noſtratibus. Aconitum

a Id eſt, *Prudens eſto; non omnibus volo.* Vide Prov. de noctua Athenienſium.

b Scarabeus aquilam. Vide Prov.

c Trochilus avicula naturâ aquilis infeſta. Lege Plin. l. 10. cap. 74. De Hirundine, Idem lib. 25. cap. 8. De Chamæleonte, l. 8. c. 33.

d Molles omnes & voluptatibus dediti.

nitum eſt. (a) Ei veneno tanta vis eſt, ut Scorpius ad hujus contactum ſtupeſcat palleſcátque, ſeſéque vinci patiatur. Sed offenſus veneno, à veneno petet remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si Scorpius ſeſe potuerit explicare à folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet priſtinum vigorem, diverſi veneni contactu ſolvente torporem. *Ti.* Actum eſt igitur de iſto Scorpio: nam is ſe nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquuntur hîc ſcorpii? *Eu.* Et quidem Græcé. *Ti.* Quid ait? *Eu.* (b) Εὗρε θεὸς; τὸν ἀλιτρόν. Hîc præter herbas videtis omne ſerpentium genus. En vobis Baſiliſcus, oculis igneis, ipſis etiam nocentiſſimis veneni formidabilis. *Ti.* Et is loquitur aliquid. *Eu. Oderint*, inquit, *dum metuunt*. *Ti.* Planè regia vox. *Eu.* Imò nihil minùs regium; ſed tyrannica vox eſt. Hîc pugnat lacerta cum vipera. Hîc dipſas inſidiatur, tecta putamine ovi ſtruthiocameli. Hîc videtis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille Sapiens, atque etiam Flaccus noſter. Hîc videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac ſervant. *Ti.* Deum immortalem! cui poſſit obrepere tædium in hoc theatro verſanti? *Eu.* Aliàs, inquam, licebit vel ad ſatietatem uſque ſpectare. Nunc procul tantùm ſpectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid eſt inſignium piſcium. Hîc eſt Nilus, in quo Delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum Crocodilo depugnantem, quo non eſt alius hoſtis homini capitalior. In ripis ac litoribus videtis ea quæ ſunt ἀμφίβια. ut cancri, phocæ, fiber. Hîc eſt polypus captator, captus à concha. *Ti.* Quid loquitur? (c) αἰρῶν αἱρεῦται. Mirè pictor fecit aquam pellucidam. *Eu.* Aut hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo eſt alter polypus ſummâ æquoris aquâ velificans, (d) Liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem proſtratam in arena concolori, quam hîc tuto vel manu contigeris. Sed aliò properandum eſt. Hæc paſcunt oculos, at ventrem non explent: properemus ad reliqua. *Ti.* Etiámne ampliùs? *Eu.* Mox videbitis quid nobis præbeat (e) poſticum. Hîc videtis hortum ſatis ſpatioſum in duas diviſum partes: in altera eſt quicquid eſt herbarum eſculentarum, in qua regnant uxor & famula mea; in altera, quicquid eſt medicarum, præſertim inſignium. Ad lævam eſt pratum liberum, præter virorem gramineum nihil habens; ſeptum eſt ſepe perpetuâ, è ſpinis implexis, ſed vivis, contextâ. Illic nonnunquam vel ambulo, vel luſito cum ſodalibus. Ad dexteram

a Vide Plin. 21. ca. 26.

b Id eſt, *Reperit Deus nocentem.*

c Extat hac de re Epigramma apud Græcos, Αἰρῶν αἱρῶμαι, id eſt, *captans capior.*

d Autor. Plin. Suntque Liburnicæ naviculæ intextæ viminibus.

e Ædes quibus eſt adjunctus hortus duas habens januas, anticam & poſticam: antica ſpectat ad publicam viam, poſtica ducit ad hortum. Poſticum quoque locus proximus poſticæ.

ram eſt pomarium, in quo cùm erit otium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo noſtro cœlo aſſueſcere. *Ti.* Papæ! næ tu vincis vel ipſum (*a*) Alcinoum. *Eu.* Hìc aviarium eſt in confinio adhærens ambulacro ſuperiori, quod videbitis à prandio; videbitis formas varias, variáſque linguas audietis. Nec minùs varia ſunt ingenia. Inter quaſdam cognatio eſt & mutuus amor, inter nonnullas ſimultas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeò cicures & manſuetæ, ut ſi quando cœno illic apertâ feneſtrâ, devolent in menſam, cibúmque vel è manibus capiant. Si quando ingredior, in ponticulo penſili, quem videtis, fabulans cum amico, aſſident, aſcultant, inſident humeris aut brachiis; adeò dedidicerunt timere, quia ſentiunt neminem lædere. In extremo pomario (*b*) apum regnum eſt. Nec illud ſanè ſpectaculum inamœnum. In præſentia non ſinam vos ampliùs contemplari, quò ſit quod vos poſthac revocet tanquam ad novum ſpectaculum. A prandio cætera vobis oſtendam. *Puer.* Uxor & famula clamitant corrumpi prandium. *Eu.* Jubeto illas eſſe æquanimes, nos jam accurremus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad menſam accedamus. Etenim ſi Ethnicis quoque religioſa erat menſa, quantò magis oportet eſſe ſacram Chriſtianis, qui habent imaginem quandam illius ſacroſancti convivii quod Dominus Jeſus poſtremùm egit cum ſuis diſcipulis? Et ob id receptum eſt, abluere manus, ut ſi quid odii, livoris aut turpitudinis alicui forſitan reſideat in animo, id ejiciat antequam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor & corpori ſalubriores eſſe cibos, ſi ſumantur animo defæcato. *Ti.* Iſtud veriſſimum eſſe credimus. *Eu.* Quoniam hoc exemplum nobis ab ipſo Chriſto traditum eſt, ut ab (*c*) hymno cibum auſpicaremur, (nam id arbitror, quod frequenter in Evangelio legimus, illum benedixiſſe, aut gratias egiſſe patri, priuſquam cibum frangeret) & rurſum hymno finiremus; ſi videtur, recitabo vobis hymnum quem divus Chryſoſtomus miris laudibus prædicat in homilia quadam, dignatus etiam interprerari. *Ti.* Imò ut velis rogamus. *Eu.* " *Benedictus Deus, qui me paſcis à juventute mea,, qui cibum* " *præbes omni carni, reple lætitiâ & gaudio corda noſtra, ut aſ-* " *ſatim quod ſatis eſt habentes, abundemus in omne opus bonum,* " *in Chriſto Jeſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria, honor &* " *imperium, cum ſancto Spiritu, in omne ævum. Ti.* Amen. *Eu.* Nunc accumbite, ac ſuam quiſq; umbram ſibi adjungat. Canitiei tuæ debetur primus locus, Timothee *Ti.* Verbo dignitatem univerſam

a Alcinoi regis horti apud Homerum commendantur.

b Alluſit ad id, quod & apes regem & politiam habere finguntur.

c Nihil aliud quàm divina laus.

universam meam complexus es. Hoc solo nomine sum cæteris anteponendus. *Eu.* Cæterarum dotium æstimator est Deus, nos ea sequimur quæ videmus. * Sophroni, adhære corpori tuo. Tu Theophile, & Eulali, dextrum mensæ latus occupate. Chrysoglottus & Theodidactus occupabunt lævum. Uranius & Nephalius, quod supereſt. Ego hunc angulum tuebor. *Ti.* Non patiemur. Hospiti debetur primus locus. *Eu.* Tota domus hæc mea est, simúlque vestra: quòd si mihi permittitur jus in regno meo, is locus debetur hospiti quemcunque sibi delegerit. Nunc utinam Christus ille exhilarator omnium, & sine quo nihil verè suave est, dignetur huic nostro interesse convivio, suâque præsentiâ exhilarare animos nostros. *Ti.* Spero dignabitur. Sed ubi sedebit, jam omnibus locis occupatis? *Eu.* Utinam ille se misceat omnibus & patinis & poculis, ut nihil illum non sapiat; sed potissimùm illabatur animis nostris. Id quò magis dignetur, & nos tanti hospitis reddamur capaciores, si molestum non est, auscultabitis paululùm è sacra lectione; sed ità, ut interim nihilo secius admoveatis manus ovis & lactucis, si libet. *Ti.* Id faciemus libenter, sed auscultabimus libentiùs. *Eu.* Is mos mihi multis nominibus videtur amplectendus; quòd hâc ratione vitentur inanes fabulæ, præbeatúrque materia confabulationis frugiferæ. Multum enim ab illis dissentio qui putant non esse lætum convivium nisi quod scateat ineptis ac lascivis fabulis, quod perstrepat obscœnis cantiunculis. Vera hilaritas nascitur è pura sinceráque conscientia: atque hi sermones verè læti sunt, quos semper & dixisse juvet aut audisse, & semper delectet meminisse; non quorum mox pudeat, quique conscientiam pœnitudine discrucient. *Ti.* Utinam ista tam perpenderemus omnes quàm sunt vera. *Eu.* Hæc, præterquam quòd certam & insignem habent utilitatem, etiam jucunda fiunt, ubi vel mensem unum assueveris. *Ti.* Nihil igitur consultius quàm optimis assuescere. *Eu.* Recita, puer, distinctè & clarè. *Pu.* "*Sicut divisiones aquarum, ità cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur; appendit autem corda Dominus. Facere misericordiam & judicium magis placet Domino quàm victima.* *Eu.* Sit hoc satis. Præstat enim pauca avidè discere, quàm multa cum tædio devorare. *Ti.* Præstat sanè, sed non hîc tantùm. Plinius scripsit, *Officia* Ciceronis nunquam de manibus deponenda; & sunt sanè digna quæ cùm ab omnibus, tum præcipuè ab iis qui destinati sunt administrandæ Reipublicæ, ad verbum ediscantur

* Sophronius, *temperatus*; Eulalius, *bene loquens*; Theodidactus, *divinitus doctus*; Nephalius, *sobrius*.

Lectio S. Scripturarum inter cibos utilissima.

Prov. 21. 1, 2, 3.

cantur, meâ quidem ſententiâ : ſed hunc Proverbiorum libellum ſemper dignum arbitratus ſum qui ſemper à nobis circumferatur. *Eu.* Quoniam ſciebam prandium fore dilutum & inſipidum, idcirco hanc procuravi nobis condituram. *Ti.* Nihil hîc eſt non lautiſſimum ; & tamen ſi nihil eſſet præter (*a*) betas abſque pipere, vino & aceto, talis lectio condiret omnia. *Eu.* Mihi tamen plus adderet gratiæ, ſi quod audio, penitus intelligam. Atque utinam adeſſet aliquis verè Theologus, qui iſta non intelligeret ſolùm, verùm etiam ſaperet. Nobis idiotis neſcio an fas ſit hiſce de rebus confabulari. *Ti.* Ego verò puto vel nautis eſſe fas, modò abſit definiendi temeritas. Fortaſſe & Chriſtus, qui pollicitus eſt ſeſe adfuturum ubicunque duo convenirent de ipſo tractantes, aſpirabit nobis tam multis. *Eu.* Quid ſi igitur partiamur inter nos novem tres ſententias? *Convivæ.* Non diſplicet, modò à convivatore incipiat ordo. *Eu.* Non detrectarem provinciam ; ſed vereor nè hîc vos pejùs accipiam quàm cibis accipio. Age, necubi videar difficilis convivator, omiſſis variis conjecturis quas in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hîc eſſe ſenſus moralis ; " Alios mortales poſſe flecti monitis, " increpationibus, legibus ac minis : regis animum, quoni- " am neminem metuit, ſi repugnes, magis irritari. Et idcirco quoties principes vehementer contendunt aliquid, ſuo animo relinquendos : non quòd ſemper velint optima, ſed quòd illorum ſtultitiâ malitiâve Deus nonnunquam abutatur ad emendandos eos qui déliquerunt. Quemadmodum vetuit Jer. 27. & 28. reſiſti Nebuchodonoſori, quòd illius miniſterio decreviſſet caſtigare populum ſuum. Fortaſſis illud eſt quod ait Job, *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Job 34. 30. Atque huc fortaſſe pertinet quod ait David, deplorans peccatum ſuum, *Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci.* Pſal. 51. 4. Non quòd reges non peccent, ingenti populi malo : ſed quòd non habeant hominem cujus authoritate condemnentur ; cùm Dei judicium nemo, quamlibèt potens, poſſit effugere. *Ti.* Non diſplicet interpretatio. Sed quid ſibi volunt *diviſiones aquarum? Eu.* Adhibita eſt ſimilitudo quæ rem explanet. " Violenta rès & impotens eſt regis animus concitatus, " nec huc aut illuc duci poteſt, ſed impetu ſuo fertur velut " (*b*)æſtro divino *percitus* : Quemadmodum mare ſeſe ſpargit in terras, ac ſubindè curſum mutat, contemptis agris, ædificiis, & quicquid obſtat ; alicubi ſe condit ſub terras : cujus impetum ſi coneris inhibere, aut aliò deflectere, nihil agis. Idem accidit in magnis fluminibus veluti fabulæ quoque narrant

* Alluſit ad illud Martialis, *Ut ſapiant fatuis fabrorum prandia beta, O quàm ſæpe petet vina pipérque coquus!*

b Id eſt, furore, ſtimulo. Vide Prov.

rant de (*a*) Acheloo. Minus autem mali capitur si commodè obsecundes, quàm si volenter repugnes. *Ti.* Nihil igitur remedii adversus malorum regum impotentiam; *Eu.* Fortasse primum fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum, sic authoritate senatûs, magistratuum ac civium moderari potentiam illius, ut non facilè erumpat in tyrannidem. Sed omnium potissimum, dum adhuc puer est, & se principem esse nescit, sanctis preceptis formare pectus illius. Prosunt & preces ac monita, sed blanda ac tempestiva. (*b*) Extrema anchora est, votis fatigare Deum, ut regis animum inclinet ad ea quæ Christiano rege digna sunt. *Ti.* Quid ais, idiota? Si Baccalaureus essem Theologiæ, minimè puderet istius interpretationis. *Eu.* An vera sit, nescio: mihi satis est quòd sensus non sit impius aut hæreticus. Morem gessi voluntati vestræ. Nunc, ut decet in conviviis, vicissim audire cupio. *Ti.* Si quid defertis his quoque canis, mihi videtur hoc dictum & ad abstrusiorem sententiam accommodari posse. *Eu.* Credo, & audire cupio. *Ti.* " Rex in-
" telligi potest vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, so-
" lo divini Spiritûs impetu ducitur. Porrò qui fit hujusmo-
" di, hunc non convenit fortassis humanis legibus in ordi-
" nem cogere, sed suo domino, cujus spiritu agitur, relin-
" quendus est: nec judicandus ex ex hisce rebus quibus
" imbecillitas imperfectorum utcunque provehitur ad veram
" pietatem; sed si quid secùs facit, dicendum est cum Paulo,
" *Dominus assumpsit illum: Domino suo stat aut cadit*; item
" illud, *Spiritualis homo omnia dijudicat, ipse vero à nemine*
" *judicatur*. Talibus igitur nemo præscribat: sed Dominus, qui
" præscripsit terminos mari & amnibus, habet *cor* sui *regis in*
" *manu sua, & quocunque voluerit, inflectit illud.* Quid enim
" opus est præscribere illi qui suapte sponte præstat meliora
" quàm exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas sit illum
" hominum constitutionibus astringere, quem certis argu-
" mentis constat divini Spiritûs afflatu gubernari? *Eu.* Tu verò, Timothee, non solùm canos habes capillos, sed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Christianos, quos omnes oportebat esse reges, hujusmodi plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam satis est *ovatum* & oleribus prælusum. Jubete hæc tolli, & apponi quod supereſt. *Ti.* Nobis affatim satisfactum est hâc (*c*) ovatione, etiamsi nihil præterea succesſerit vel supplicationis vel triumphi. *Eu.* Verùm quoniam, aspirante Christo, ficut opinor, succesſit res in prima sententia, velim ut umbra tua nobis enarret

a Amnis est Acarnaniæ. Vide Strab.

b Postremum refugium.

c Supplicatio & ovatio sunt infra triumphum: alludit autem ad *ova* opposita.

enarret alteram, quæ mihi videtur aliquantò obscurior. *Soph.* Si boni voletis consulere quicquid dixero, sedulò dicam quod mihi videtur. Alioqui quî fieri potest, ut rebus obscuris lucem adferat umbra? *Eu.* Equidem recipio futurum omnium nomine, & tales umbræ lucem suam habent aptiorem oculis nostris. *So.* Idem docere videtur quod Paulus: diversis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet Sacerdotium, alii cœlibatus, alii (*a*) secessus, alii respublica, pro varietate corporum & ingeniorum. Rursus, *alius vescitur quibuslibet, alius distinguit inter cibum & cibum; alius judicat inter diem & diem, alius judicat omnem diem.* In his Paulus vult unumquemque suo frui affectu citra contumeliam alterius; nec oportet quenquam ex hujusmodi judicare, sed judicium deferre Deo qui *expendit corda.* Fit enim sæpenumero, ut vescens gratior sit Deo quàm non vescens, & diem festum violans acceptior sit Deo quàm is qui videtur observare, & matrimonium hujus gratius sit oculis Dei quàm multorum cœlibatus. Dixi umbra. *Eu.* Utinam mihi sæpe contingat cum talibus umbris colloqui. *Rem,* ni fallor, non *acu* (quod aiunt) sed linguâ *tetigisti.* Sed adest qui cœlebs vixit, non de numero beatorum *qui se castraverunt propter regnum Dei*; sed hic castratus est vi, quò magis placeret *ventri*, donec *& hunc & escas destruxerit Deus.* Capus est ex corte nostra. Elixis magis delector. Jus est non inelegans: quod in eo natat, lactucæ sunt selectissimæ. Sumat sibi quisque quod gratum est animo. Sed nequid vos fallam, succedit huic assi nonnihil, mox (*b*) bellaria, deinde fabulæ (*c*) catastrophe. *Ti.* Sed interim excludimus uxorem è convivio. *Eu.* Ubi vos venietis comitati vestris, accumbet & mea. Nunc quid aliud esset quàm (*d*) muta persona? & illa suaviùs garrit mulier inter mulieres, & nos liberiùs philosophamur. Alioqui periculum sit, nè nobis accidat quod accidit Socrati, cui cùm essent convivæ philosophi, quibus magis placerent hujusmodi fabulæ quàm cibus, & in longum proferretur disputatio, Xantippe commota mensam subvertit. *Ti.* Nihil minus à tua metuendum arbitror. Est enim mulier moribus placidissimis. *Eu.* Mihi certè talis, ut commutare non cupiam, etiamsi liceat; atque hoc nomine mihi vel præcipuè videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum sententia, qui fortunatum putant, uxorem habuisse nunquam: magis arridet quod ait sapiens Hebræus, *ei bonam fortem obtigisse, cui obtigit uxor bona.* *Ti.* Sæpe nostro vitio malæ

a Vita privata aut monachica.

b Tragemata secundæ mensæ

c Prima pars comœdiæ dicitur *Protasis*; secunda *Epitasis*, in qua tumultus est vehementissimus; tertia *Catastrophe*, quæ componit tumultum.

d Muta persona in fabulis quæ ostenditur quidem, sed non loquitur.

sunt uxores, vel quia tales diligimus, vel quia tales reddimus, vel quia non ut oportet formamus & instituimus. *Eu.* Vera prædicas, sed interim expecto tertiæ sententiæ enarrationem; & jam mihi dicturire videtur Θεόπνευς Theophilus. *Th.* Imò mihi animus erat in patinis: dicam tamen, quando licet impunè. *Eu.* Etiam cum gratia licebit errare, vel sic præbebis occasionem inveniendi. *Th.* Mihi videtur eadem sententia quam protulit Dominus apud Osee Prophetam capite sexto, *Misericordiam volui & non sacrificium, & scientiam Dei plùs quàm holocausta:* cujus vivus & efficax interpres est Dominus Jesus in Evangelio, Matt. 9. Cùm enim convivium agitaret in domo Levi, qui erat publicanus, ísque multos sui ordinis suíque quæstûs homines invitâsset ad convivium, Pharisæi, qui tumebant religione Legis, cùm ea præcepta negligerent unde tota Lex pendebat & Prophetæ, quò discipulorum animos alienarent à Jesu, rogabant illos cur Dominus admisceret se convivio peccatorum, à quorum consortio abstinebant Judæi qui volebant haberi sanctiores, & si quando contigisset cum ejusmodi congredi, reversi domum abluebant corpus. Cúmque discipuli, rudes adhuc, non haberent quod responderent, Dominus & pro se & pro discipulis respondit, *Non est opus*, inquit, *medico valentibus, sed malè habentibus. Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* *Eu.* Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum est: sed discere velim quid appellat *sacrificium*, quid *misericordiam*. Nam quî consistit ut adversetur sacrificia Deus, quæ sibi tot præceptis jusserat exhiberi? *Th.* Quomodo Deus adversetur sacrificia, docet ipse nos apud Esaiam capite primo. Sunt enim quædam præscripta Judæis in Lege, quæ significant magis sanctimonium quàm præstant: quod genus sunt dies festi, sabbatismi, jejunia, sacrificia. Et sunt quæ semper præstanda sunt, quæ suâpte naturâ bona sunt, non quia jussa. Judæos autem aversatur Deus non quòd observarent Legis ritus, sed quòd his stultè tumidi, negligerent ea quæ Deus maximè vult præstari à nobis; ac madentes avaritiâ, superbiâ, rapinis, odio, livore, cæterísque vitiis, existimabant Deum ipsis multum debere quòd diebus festis versarentur in templo, quòd immolarent victimas, quòd abstinerent à cibis vetitis, quòd illi nonnunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligebant. Quòd autem ait, *misericordiam volo, & non sacrificium;*

Id est, *divinitus afflatus.*

Deus quomodo aversatur sacrificia.

Hos. 6. 6.

cium; opinor ex idiomate ſermonis Hebræi dictum, pro eò quod erat, *miſericordiam volo potiùs, quàm ſacrificium*, quemadmodum illud interpretatur Solomon, cùm ait, *Facere miſericordiam & judicium magis placet Domino quàm victimæ*. Porrò, omne officium quod impenditur ſublevando proximo, Scriptura *Miſericordiam* vocat & Eleemoſynam, quæ & ipſa nomen duxit à *miſerendo*. *Victimas* appellari puto quicquid pertinet ad cæremonias corporales, & aliquid habet affine cum Judaiſmo: quod genus ſunt delectus ciborum, veſtitus præſcriptus, jejunium, ſacrificium, preces veluti penſum abſolutæ, quies diei feſti. Hæc enim ut pro tempore non ſunt omnino negligenda; ità Deo fiunt ingrata, ſi quis obſervationibus hujuſmodi confiſus negligat miſericordiam, quoties fratris neceſſitas exigit officium charitatis. Habet ſpeciem ſanctimoniæ, etiam colloquia vitare malorum: ſed hoc ceſſare debet, quoties aliud ſuadet charitas proximi. Obedientia eſt quieſcere diebus feſtis: ſed impium fit, ob (*a*) religionem dici finere fratrem perire. Itaque ſervare diem Dominicum *victima* eſt, ut ità loquar: reconciliari fratri *miſericordia* eſt. Porrò, *judicium*, quanquam poteſt ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles; tamen mihi videtur non abſurdum, ſi reſpondeat illi quod eſt apud Oſee, *& ſcientiam Dei plus quàm holocauſta*. Non ſervat Legem qui non ſervat juxta mentem Dei. Judæi ſublevabant aſinum in foveam collapſum ſabbatis; & Chriſtum calumniabantur, qui ſervaret totum hominem in ſabbato. Hîc erat præpoſterum Judicium, & aberat ſcientia Dei: neſciebant enim quòd iſta propter hominem eſſent inſtituta, non homo propter illa. Sed hæc impudenter dicere viderer, niſi veſtro juſſu dicerem. Malim ex aliis rectiora diſcere. *Eu.* Iſta mihi videntur adeò dicta impudenter, ut exiſtimem Dominum Jeſum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largiter paſcimus animos noſtros, nè negligantur collegæ. *Th.* Quinam? *Eu.* Corpora noſtra: nonne collegæ ſunt animorum? Hoc enim malim, quàm inſtrumenta, vel domicilia, vel ſepulchra. *Ti.* Hoc nimirum eſt affatim refici, ubi totus homo reficitur. *Eu.* Video vos ſegniter attingere. Quare, ſi videtur, jubebo proferri aſſa, nè pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli ſummam. Armus eſt ovillus, ſed exquiſitus, capus, & perdices quatuor. Has ſolas à mercatu ſumpſi, reliqua ſuppeditat hoc prædiolum. *Ti.* Epicureum prandium video, nè dicam (*b*) Sybariticum. *Eu.* Imò vix

Prov. 21.

(*a*) Religio propriè eſt eorum quæ reveremur, veluti ſepulchrorum; cui proxima eſt Superſtitio. Religio enim immodica ſuperſtitio eſt.

Alludit ad locum Pauli, Col. 2. 23.

(*b*) Lege in Chiliadibus prov. *Sybaritica menſa.*

vix Carmeliticum. Sed quale quale eſt, boni conſuletis. Animus certè purus eſt, ſi parùm lautum eſt convivium. *Ti.* Adeò non eſt muta tua domus, ut non ſolùm parietes, ſed & cyathus loquatur aliquid. *Eu.* Quid tibi loquitur? *Ti. Nemo niſi à ſeipſo læditur. Eu.* Cyathus patrocinatur vino. Nam vulgus febrim aut capitis gravedinem è potu contractam imputare ſolet vino, cùm ipſi ſibi malum accerſierint immodicè bibendo. *Soph.* Meus Græcè loquitur, Εν οἴνῳ ἀλήθεια. *Eu.* Admonet non eſſe tutum Sacerdotibus aut regum famulis indulgere vino, quòd vinum ferè transferat in linguam quicquid latebat in corde. *Soph.* Apud Ægyptios olim nefas erat ſacerdotibus bibere vinum, cùm nondum illis mortales ſua committerent arcana. *Eu.* Nunc licet quidem omnibus bibere vinum; an expediat neſcio. Eulali, quid libelli profers è crumena? perquam elegans videtur, nam foris etiam totus aureus eſt. *Eulal.* Sed idem intus plùs quàm gemmeus eſt. Sunt Epiſtolæ Paulinæ, quas ut unicas delicias meas ſemper mecum circumfero; quas ideo profero, quòd ex occaſione ſermonis tui venit in mentem locus quidam qui me nuper diu torſit, nec adhuc ſatis ſibi facit animus. Is eſt in Epiſtolæ prioris ad Corinthios capite ſexto, *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtatem.* Primùm ſi Stoicis credimus, nihil eſt utile quod non idem honeſtum. Quomodo igitur Paulus diſtinguit id quod *licet* ab eo quod *expedit*? Certè ſcortari aut inebriari non licet: quomodo igitur licent omnia? Quòd ſi Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult eſſe licentiam, non poſſum ſatis ex ipſo loci tenore divinare quodnam ſit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco ſubjiciuntur, conjicere licet eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abſtinebant ab † idolothytis, quidam à cibis per Moſen interdictis. Et de idolothytis agit capite octavo. Rurſus cap. 10. velut explicans hujus loci ſententiam, ait, *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius, Omne quod in macello venit, manducate.* Hoc quod hîc ſubjicit Paulus congruere videtur cum eo quod ſuprà dixerat, *Eſca ventri, & venter eſcis; & hunc & has deſtruet Deus.* Quòd autem reſpexit hîc etiam ad Judaicum ciborum delectum, indicat clauſula decimi cap. *Sine offenſione eſtote Judæis & gentibus & Eccleſiæ Dei; ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile eſt, ſed quod multis,*

Id eſt, *in vino veritas.*

1 Cor. 6. 12.

† Id eſt, *idolis ſacrificatis, oblatis.*

ut

ut salvi fiant. Nam quòd ait *gentibus*, pertinere videtur ad Idolothytum; quòd ait *Judæis*, referri videtur ad delectum ciborum; quòd ait *Ecclesiæ Dei*, pertinet ad infirmos ex utraque gente collectos. Licebat igitur vesci quibuslibet cibis, & *omnia munda mundis*. Verùm incidit casus, ut *non expediat*. Quòd omnia licebant, libertatis erat Evangelicæ: sed charitas ubique spectat quid conducat ad salutem proximi, eóque frequenter abstinet & à licitis, malens obsecundare commodo proximi quàm suâ uti libertate. Sed hic mihi geminus obstrepit scrupulus. Primùm, quòd in sermonis contextu nihil præcedat aut sequatur quod cum hoc sensu cohæreat. Nam objurgârat Corinthios, quòd essent seditiosi, quòd scortationibus, adulteriis, atque etiam incestis impuri, quod litigarent apud judices impios. Cùm his qui cohæret, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt?* Et in his quæ sequuntur redit ad causam impudicitiæ, quam repetierat & antè, intermisso negotio litium. *Corpus autem*, inquit, *non fornicationi sed Domino, & Dominus corpori.* Verùm hunc quoque scrupulum possum utcunque discutere, quòd paulò superiùs in catalogo vitiorum meminisset & idololatriæ, *Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri.* Porrò esus idolothytorum vergebat ad speciem idololatriæ. Et ideo mox subdit, *Esca ventri, & venter escis*; significans, pro necessitate corporis, pro tempore licere vesci quibuslibet, nisi aliud suaserit charitas proximi: sed impudicitiam semper & ubique detestandam esse. Quòd vescimur necessitatis est, quæ tolletur in resurrectione mortuorum: quòd libidinamur, malitiæ est. Sed alterum scrupulum non queo dissolvere, quomodo ad hæc quadret illud, *Sed ego sub nullius redigar potestatem.* Ait enim sibi potestatem esse omnium, se tamen in nullius potestate fore. Si is dicitur esse in potestate aliena qui, nè offendat, abstinet, idem capite nono de se prædicat, *Cùm liber essem ab omnibus, omnium me servum feci, ut omnes lucrifacerem.* Hoc, opinor, offensus scrupulo, sanctus Ambrosius putat hunc esse germanum Apostoli sensum, ut viam præstruat illi quod ait capite nono, sibi quoque potestatem esse faciendi quod cæteri faciebant vel Apostoli vel Pseudapostoli, sumendi victum ab his quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc, tametsi licebat, temperabat, quòd sic expediret Corinthiis, quos de tam multis & insignibus vitiis objurgabat. Porrò quisquis accipit, fit quodammodo obnoxius ei à quo accipit, & aliquid

quid decedit de vigore authoritatis. Siquidem qui accipit, minùs liberè objurgat: & qui dedit, non perinde ferr objurgari ab eo cui benefecit. In hoc igitur Paulus abstinuit ab iis quæ licebant, ut consuleret Apostolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli esse obnoxiam, ut liberius ac majore cum authoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi sanè non displicet Ambrosiana sententia. Attamen si quis mallet, hunc locum ad cibos accommodare, meâ sententiâ quod ait Paulus, *Sed ego sub nullius redigar potestatem*, sic accipi posset; Tametsi nonnunquam abstineam à cibis immolatitiis, aut lege Mosaicâ veritis, ut consulam saluti proximi ac profectui Evangelico; tamen animus meus liber est, qui scit sibi licere vesci cibis quibuslibet, pro necessitate corpusculi. At pseudapostoli conabantur hoc persuadere, quosdam cibos per se impuros esse, nec abstinendum per occasionem, sed semper ab his temperandum, tanquam naturâ malis, nec aliter quàm abstinemus ab homicidio & adulterio. Hoc quibus erat persuasum, redacti erant sub alienam potestatem, & exciderant ab Evangelica libertate. Solus, quod quidem memineram, Theophylactus sententiam inducis ab his omnibus diversam; *Licet vesci quibuslibet cibis, sed non expedit immodicè*. Nam ex luxu nascitur impudicitia. Hic sensus quamquam impius non est, tamen mihi non videtur hujus loci germanus esse. Offendi quæ me torquent: vestræ charitatis erit me ex his scrupulis eximere. *Eu.* Næ tu probè tuo respondes nomini. Qui sic novit proponere quæstiones, non opus haberet alio qui dissolvat. Sic enim proposuisti dubitationem tuam, ut ego dubitare desierim. Tametsi Paulus in ea epistola (quoniam multa simul decrevit agere) sæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rursum quod intermiserat repetit. *Ch.* Nisi vererer ne vos meâ loquacitate avocem à capiendo cibo, & si crederem fas esse tam sacris colloquiis admiscere quicquam ex profanis authoribus, proponerem & ipse quiddam quod hodie legentem me nobiscum torsit, sed unicè delectavit. *Eu.* Imò profanum dici non debet quicquid pium est, & ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur authoritas; sed tamen ego nonnunquam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel scripta ab ethnicis, etiam poetis, tam castè, tam sanctè, tam divinitus, ut mihi non possim persuadere quin pectus illorum, cùm illa scriberent, numen aliquod bonum agitaverit. Et fortasse latiùs se fundit spiritus Christi quàm nos interpretamur. Et multi sunt in consortio Sanctorum,

qui

qui non sunt apud nos in Catalogo. Fateor affectum meum apud amicos; non possum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de Officiis, de Tusculanis quæstionibus, quin aliquoties exosculer codicem, ac venerer sanctum illud pectus, afflatum cœlesti numine. Contrà, cùm hos quosdam recentiores lego de Republica, Oeconomic. aut Ethica præcipientes, Deum immortalem! quàm frigent præ illis! imò quàm non videntur sentire quod scribunt! ut ego citiùs patiar perire totum * Scotum cum aliquot sui similibus, quàm libros unius Ciceronis aut Plutarchi: non quòd illos in totum damnem, sed quòd ex his sentiam me reddi meliorem, cùm ex illorum lectione surgam, nescio quomodo, frigidiùs affectus erga veram virtutem, sed irritatior ad contentionem. Quare nè verere quicquid isthuc est proponere. *Ch.* Cùm plerique libri M. Tullii quos scripsit de Philosophia divinitatis quiddam spirare videntur, tum ille quem Senex scripsit de Senectute planè mihi videtur (*a*) κύκνειον ἆσμα, quemadmodum Græcis est in proverbio. Eum hodie relegi, atque hæc verba, quoniam præ cæteris arridebant, edidici. *Quod si quis Deus mihi largiatur ut ex hac ætate repueraſcam, & in cunis vagiam, valde recusem: nec vero velim quasi decurso spatio à calce ad carceres revocari. Quid enim habet hæc vita commodi? quid non potiùs laboris? Sed non habeat sanè, habet certè tamen aut satietatem aut molestiam. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi, & hi docti, sæpe fecerunt. Nec me vixisse pœnitet; quoniam ità vixi, ut frustrà me natum non existimem. Et ex vita ista discedo tanquam ex hospitio, non tanquam è domo. Commorandi enim natura diversorium nobis, non habitandi, dedit. O præclarum illum diem, cùm ad illud animarum concilium cœtúmque proficiscar, & cùm ex hac turba & colluvione discedam!* Hactenus Cato. Quid ab homine Christiano dici potuit sanctius? Utinam talia essent colloquia monachorum omnia, vel cum sacris virginibus, quale fuit illud ethnici senis colloquium cum ethnicis adolescentibus. *Eu.* Jam aliquis causabitur colloquium esse confictum à Cicerone. *Ch.* Isthuc meâ non magni refert, sive hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia senserit dixeritque; sive Ciceroni, cujus animus sententias tam divinas cogitatione complexus sit, cujus calamus res egregias pari facundiâ depinxerit. Quanquam equidem arbitror & Catonem, etiamsi non dixit eadem, tamen similia dicere solitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius ut alium Catonem finxerit quàm fuerit;

* Scotus Plutarcho & Ciceroni postponitur.

(*a*) Id est, *Cygnea cantio.* Vide Chiliades.

& in dialogo parùm meminerit decori, quod imprimis ſpectandum eſt in hoc ſcripti genere, præſertim cùm ejus viri memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. *Th.* Vehementer probabile eſt quod narras: ſed dicam quid mihi venerit in mentem, te recitante. Sæpenumero mecum admiratus ſum, Cùm omnes optent longævitatem, & mortem exhorreant, tamen vix quenquam comperiri tam felicem, non dico ſenem, ſed provectioris ætatis hominem, qui rogatus, an, ſi detur, velit repueraſcere, uſurus per omnia iiſdem bonis ac malis quæ illi jam contigiſſent in vita, reſponderet idem quod Cato dicit: præſertim ſi recolat animo quicquid annis retroactis ſeu triſte ſeu lætum obtigiſſet. Nam frequenter & ſuavium rerum recordatio vel cum pudore, vel cum conſcientiæ moleſtia conjuncta eſt, ut animus ab his etiam recolendis non minùs abhorreat quàm à triſtibus. Id, opinor, nobis indicârunt ſapientiſſimi Poetæ, qui ſcribunt tum demum animas capi deſiderio corporum relictorum, poſteaquam ex amne Lethæo longa biberint oblivia. *Uran.* Eſt iſthuc profectò dignum admiratione, & mihi quoque compertum in nonnullis. Verùm illud quàm mihi blandiebatur, *Nec me vixiſſe pœnitet!* At quotus quiſque Chriſtianorum ſic moderatur vitam ſuam, ut hujus ſenis vocem ſibi poſſit uſurpare? Vulgus hominum exiſtimat ſe non fruſtrà vixiſſe, ſi per fas nefáſque congeſtas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat ſe fruſtrà natum, quòd integrum & ſanctum civem præſtiterit Reipublicæ, quòd incorruptum magiſtratum, quòd poſteritati quoque virtutis & induſtriæ ſuæ monumenta reliquerit. Jam illo quid dici potuit divinius? *Diſcedo tanquam ex hoſpitio, non tanquam è domo.* Hoſpitio tantiſper uti licet donec hoſpes jubeat exire: è domo ſua nullus facilè pellitur. Et tamen hinc quoque ſæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius caſus quiſpiam. Ut horum nihil accidat, tamen ſenio collabens ædificium admonet eſſe demigrandum. *Nephal.* Non minùs elegans eſt quod apud Platonem loquitur Socrates, *Animam humanam in hoc corpore velut in præſidio poſitam eſſe, unde fas non ſit decedere injuſſu imperatoris, nec diutiùs in eo immorari quàm viſum ſit ei qui collocavit.* Illud ſignificantius eſt in Platone, quòd pro domo dixerit *præſidium:* ſiquidem in domo tantùm commoramur, in præſidio deſtinati ſumus functioni quam nobis delegavit Imperator noſter: non abludens à noſtris literis, quæ vitam hominis nunc *militiam*, nunc *certamen* eſſe dicunt.

Uran.

Uran. At mihi quidem oratio Catonis pulchrè congruere videtur cum oratione Pauli, qui ſcribens Corinthiis, cœleſtem manſionem quam expectamus poſt hanc vitam οἰκίαν vocat & οἰκητήριον, *domum* ſive *domicilium*. Cæterùm hoc corpuſculum appellat *tabernaculum*, Græcè σκῆνος. Nam & *qui ſumus*, inquit, *in hoc tabernaculo, ingemiſcimus gravati*. *Ne.* Nec abludit à ſermone Petri: *Juſtum autem*, inquit, *arbitror, quamdiu ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione, certus quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei.* Quid autem aliud clamat nobis Chriſtus, quàm ut ſic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri; ſic incumbamus honeſtis rebus, tanquam ſemper victuri? Jam illud cùm audimus, *O præclarum diem*! nonne videmur audire Paulum ipſum loquentem, *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto? Ch.* Quàm felices ſunt qui tali animo mortem expectant! Sed in oratione Catonis, quanquam præclara eſt, tamen fiduciam aliquis taxare poſſet, ut ab arrogantia profectam, quam multum oportet abeſſe ab homine Chriſtiano. Proinde mihi nihil unquam legiſſe videor apud Ethnicos quod aptiùs quadret in hominem verè Chriſtianum, quàm quod Socrates, paulò pòſt bibiturus cicutam, dixit Critoni: *An opera* (inquit) *noſtra ſit probaturus Deus, neſcio; certo ſedulo conati ſumus ut illi placeremus. Eſt mihi tamen bona ſpes quòd ille conatus noſtros ſit boni conſulturus.* Vir ille ſic diffidit factis ſuis, ut tamen ob animi propenſam voluntatem obtemperandi voluntati divinæ, bonam ſpem conceperit fore ut Deus, pro ſua bonitate, boni conſulturus eſſet, quòd ſtuduiſſet bene vivere. *Ne.* Profectò mirandus animus in eo qui Chriſtum ac Sacras literas non noverat. Proinde cùm hujuſmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero quin dicam, * *Sancte Socrates, ora pro nobis. Ch.* At ipſe mihi ſæpenumero non tempero, quin bene ominer ſanctæ animæ Maronis, & Flacci. *Ne.* At ego quot vidi Chriſtianos quàm frigidè morientes: Quidam fidunt in his rebus quibus non eſt fidendum; quidam, ob conſcientiam ſcelerum, & ſcrupulos quibus indocti quidam obſtrepunt morituro, penè deſperantes exhalant animam. *Ch.* Nec mirum eos ſic mori, qui per omnem vitam tantùm philoſophati ſunt in ceremoniis. *Ne.* Quid iſthuc verbi eſt? *Ch.* Dicam, ſed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imò vehementer probare, Sacramenta & ritus Eccleſiæ; ſed quoſdam vel improbos, vel ſuperſtitioſos, vel (ut molliſſimè dicam) ſimplices & indoctos, qui docent populum

* Sancte Socrates, ora pro nobis.

lum hisce rebus fidere, prætermissis his quæ nos verè reddunt Christianos. *Ne.* Nondum satis intelligo quorsum eas. *Ch.* Faxo ut intelligas. Si vulgus Christianorum spectes, nonne prora & puppis vitæ illis in Ceremoniis est? In Baptismo, quantâ religione repræsentantur prisci ritus Ecclesiæ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur exorcismus, peragitur Catechismus, suscipiuntur vota, abjuratur Satanas cum pompis & voluptatibus suis; tandem ungitur, consignatur, salitur, tingitur, datur negotium susceptoribus ut puerum curent instituendum. Illi dato nummo redimunt libertatem. Et jam puer Christianus dicitur, & est aliquo modo. Mox rursus ungitur: tandem discit confiteri, sumit Eucharistiam, consuescit quiescere diebus festis, audire sacrum, jejunare nonnunquam, abstinere à carnibus. Et hæc si servat, habetur absolutè Christianus. Ducit uxorem, accedit aliud sacramentum: initiatur sacris, rursus ungitur & consecratur, mutatur vestis, dicuntur preces. Atque hæc quidem omnia quòd fiunt, probo: sed quòd hæc fiunt magis ex consuetudine quàm ex animo non probo: quòd nihil aliud adhibetur ad Christianismum, vehementer improbo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo secius interim per fas nefásque congerit opes, servit iræ, servit libidini, servit livori, servit ambitioni; sic tandem venitur ad mortem. Hic rursus ceremoniæ paratæ. Adhibetur confessio semel atque iterum, additur unctio, datur Eucharistia; adsunt cerei sacri, adest crux, adest aqua sacra, adhibentur indulgentiæ; expromitur, aut illic etiam emitur, morienti diploma Pontificis, ordinantur (*a*) parentalia magnificè celebranda; fit rursus stipulatio solennis, adest qui clamet ad aurem morientis, imò nonnunquam occidit ante tempus, si contingat, ut sæpe fit, vocalior, aut bene potus. Hæc ut rectè adhibentur, præsertim quæ nobis tradidit Ecclesiastica consuetudo; ità sunt alia quædam reconditiora, quæ nobis hoc præstant, ut cum alacritate spiritûs, ut cum Christiana fiducie migremus hinc. *Eu.* Piè tu quidem ista verèque concionaris, sed interim nullus admovet manum cibis. Caveat quisque nè se fallat. Ego prædixi, nihil exspectandum præter secundas mensas, eásque rusticanas, nè quis sibi promittat (*b*) Phasides aves, aut attagenas, aut Attica bellaria. Hæc amoveto, puer, & quod restat apponito. Videtis non copiæ, sed inopiæ nostræ cornu. Hic est proventus hortulorum quos vidistis. Nè pareite, si quid arridet. *Ti.* Tanta varietas est, ut vel ipso recreemur aspectu. *Eu.* Atqui nè planè contemnatis

Ceremoniæ pontificiæ damnantur.

a Justa sunt & pro mortuis sacrificia vulgò Exequiæ.

b Phasiani & Attagenes, sive, ut alii malunt, attages aves in deliciis habitæ. *Attica bellaria* de lautitiis & cupedilis dicitur.

tenuatis frugalitatem meam, hæc patina exhilarâſſet Hilarionem monachum Evangelicum, comitatum vel centum monachis illius ſeculi. Paulo verò atque Antonio, vel menſtruus commeatus eſſe potuiſſet. *Ti.* Imò nec Petrus ille Princeps Apoſtolorum faſtidiſſet, opinor, cùm apud Simonem coriarium diverſaretur. *Eu.* Imò nec Paulus, opinor, cùm coactus egeſtate ſutoriam nocturnis horis exerceret. *Ti.* Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim eſurire cum Petro ac Paulo, modò quod deeſſet corporis alimoniæ, abundaret in delicias animi. *Eu.* Imò dicamus à Paulo, *& abundare, & penuriam pati.* Cùm deerit, gratias agamus Jeſu Chriſto, qui nobis ſuppediter & frugalitatis & patientiæ materiam. Cùm ſupererit, gratias agamus illius munificentiæ, qui nos ſuâ liberalitate invitet ac provocet ad amorem ſui: ac modicè parcéque fruentes iis quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores ſimus, quibus Deus deeſſe voluit quod nobis ſupereſt, ut utriſque per alteros ſit occaſio virtuti.. Siquidem nobis largitur, unde ſubvenientes egeſtati fraternæ miſericordiam ipſius promereamur; & illi noſtrâ liberalitate recreati, gratias agant Deo pro bona mente noſtra, nóſque precibus ſuis illi commendent. Et rectè venit in mentem. Heus, puer, dic uxori, ut ex aſſis quæ ſuperant mittat Gudulæ noſtræ. Eſt vicina quædam gravida, tenui fortunâ, ſed animo beatiſſima. Maritus nuper deceſſit, homo profuſus & ignavus, qui nihil uxori reliquit præter liberorum gregem. *Ti.* Chriſtus juſſit *dare omni petenti*: id ſi facerem, intra menſem ipſi mihi mendicandum eſſet. *Eu.* Opinor Chriſtum ſentire de his qui petunt neceſſaria. Nam qui petunt, imò qui flagitant, vel extorquent potiùs, magnas ſummas quibus exſtruant † cœnationes Lucullianas, aut, quod pejus eſt, quibus alant luxum ac libidinem ſuam, iis negare quod petunt eleemoſyna eſt: imò rapina eſt largiri malè uſuris, quod debebatur præſenti neceſſitati proximorum. Unde mihi videntur vix excuſari poſſe à peccato capitali qui ſumptibus immodicis aut extruunt aut ornant monaſteria ſeu templa; cùm interim tot viva Chriſti templa fame periclitentur, nuditate horreant, rerúmque neceſſariarum inopiâ diſcrucientur. Cùm eſſem apud Britannos, vidi tumbam divi † Thomæ gemmis innumeris pretii onuſtam, præter alia miracula divitiarum. Ego malim iſta quæ ſuperflua ſunt elargiri in uſus pauperum, quàm ſervare ſatrapis aliquando ſemel omnia direpturis, ac tumbam ornare frondi-

Matth. 5.

† Cœnatio locus eſt ubi cœnatur. Lucull. Romani magnificentia multorum literis celebrata eſt.

† Becketti Cantuar.

frondibus ac floſculis; id, opinor, gratius eſſet illi ſanctiſſimo viro. Cùm eſſem apud * Inſubres, vidi monaſterium quoddam ordinis Carthuſiani, non ità procul à Papia. In eo Templum eſt intus ac foris, ab imo uſque ad ſummum, candido marmore conſtructum; & ferè quicquid ineſt rerum marmoreum eſt, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorſum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi ſolitarii canerent in templo marmoreo, quibus ipſis templum hoc oneri eſt, non uſui, quòd frequenter infeſtentur ab hoſpitibus, qui non ob aliud eò ſe conferunt, niſi ut ſpectent templum illud marmoreum? Atque illic cognovi quod ſtultius eſt, illis legata in ſingulos annos tria millia ducatorum in ſtructuram Monaſterii. Et ſunt qui putent eſſe nefas eam pecuniam in pios uſus avertere, præter mentem Teſtatoris; malúntque demoliri quod inſtaurent, quàm non ædificare. Hæc quoniam inſignia ſunt, viſum eſt commemorare: quanquam ſunt paſſim in templis noſtris exempla permulta ſimilia. Hæc mihi videtur ambitio, non eleemoſyna. Divites ambiunt ſibi monumentum in templis, in quibus olim nec Divis locus erat. Curant ſe ſculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus, ac beneficii titulo. Atque hiſce rebus bonam Templi partem occupant, olim, opinor, poſtulaturi ut ipſorum cadavera in ipſis reponantur altaribus. Dicet aliquis, An horum munificentiam exiſtimas rejiciendam? Nequaquam, ſi templo Dei dignum ſit quod offerunt. Sed ego, ſi Sacerdos aut Epiſcopus eſſem, hortarer craſſos illos aulicos, aut negotiatores, ut, ſi vellent ſua peccata redimere apud Deum, iſta clanculùm effunderent in ſubſidium eorum qui verè pauperes ſunt. Iſti putant perire pecuniam quæ ſic fruſtulatim & clanculùm in præſentem egeſtatem tenuium ſublevandam diſſipatur, cujus nullum exſtet apud poſteros monumentum. Ego puto nullam meliùs collocari eâ quam ipſe Chriſtus ſibi vult imputari, certiſſimus debitor. *Ti.* An non putas rectè collocari quod datur monaſteriis? *Eu.* Et his darem nonnihil, ſi dives eſſem; ſed darem ad neceſſitatem, non ad luxum; tum his inter quos ſentirem vigere ſtudium veræ religionis. *Ti.* Multi judicant non admodum bellè collocari quod datur iſtis mendicis publicis. *Eu.* Et iſtis nonnihil dandum eſt aliquando, ſed cum delectu. At mihi conſultius videatur, ſi ſingulæ civitates ſuos alerent, nec ferrentur errones huc & illuc circum curſitantes, præſertim validi, quibus opus ſuppeditandum ſentio potiùs quàm pecuniam. *Ti.* Quibus igi-

* Italiæ populus qui Mediolanum tenent.

tur

tur potiſſimùm dandum cenſes, quantum, & quatenus? *Eu.* Hoc mihi ad unguem deſcriberé difficillimum ſit. Primùm, animum adeſſe oportet qui cupiat omnibus ſubvenire. Deinde, pro mea tenuitate, quod poſſum impertio, quoties ſeſe offert occaſio; præſertim his quorum & paupertas & integritas mihi nota eſt: horror & alios ad beneficentiam, ſi me defecerint facultates. *Ti.* Sed permittíſne nobis hîc in tuo regno liberè loqui? *Eu.* Imò liberiùs quàm ſi domi veſtræ ſitis. *Ti.* Non probas in templis ſumptus immodicos; & has ædes multò minoris ædificare poteras. *Eu.* Equidem arbitror has intra munditiem conſiſtere, aut, ſi mavis, elegantiam: certè abſunt à luxu, ni fallor. Ædificant magnificentiùs qui mendicatò vivunt. Et tamen hi ipſi horti mei, quales quales ſunt, vectigal pendent egenis: & quotidie ſumptibus aliquid detraho, in me meóſque frugalior, quò poſſim eſſe in pauperes munificentior. *Ti.* Si iſtum animum obtinerent omnes, permulti meliùs haberent, quos nunc egeſtas gravat indignos; &, ex adverſo, multi minùs eſſent obeſi, digni quos egeſtas doceat ſobrietatem ac modeſtiam. *Eu.* Fortaſſe ſic res habet. Sed vultíſne ut hæc inſipida bellaria re quapiam ſuavi condiamus? *Ti.* Plus ſatis eſt deliciarum. *Eu.* At egò hinc depromam quod nè ſaturi quidem faſtidiatis. *Ti.* Quid eſt? *Eu.* Codex eſt Evangeliorum, ut quod lautiſſimum habeo vobis depromã in fine convivii. Recita, puer, ab eo loco ubi proximè deſtitiſti. *Pu. Nemo poteſt duobus Dominis ſervire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ. Ideo dico vobis, nè ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neq; corpori, quid induamini. Nonne anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum?* Mat. 6. 24. *Eu.* Redde codicem. In hoc loco mihi Jeſus Chriſtus videtur bis idem dixiſſe. Etenim pro eo quod priùs dixit, *odio habebit*, mox ponit, *contemnet*; & pro eo quod priùs poſuerat, *diliget*, mox vertit, *ſuſtinebit*: commutatis perſonis exſtitit eadem ſententia. *Ti.* Non ſatis aſſequor quid velis. *Eu.* Demonſtremus igitur ratione mathematicâ, ſi videtur. In priore parte pro *uno* pone *A*, pro *altero B*: rurſus in poſteriore pro *uno* pone *B*, pro *altero A*, verſo ordine. Aut enim *A.* odio habebit, & *B.* diliget; aut *B* ſuſtinebit, & *A* contemnet. Nonne hîc palàm eſt, *A.* bis odio haberi, & *B.* bis diligi? *Ti.* Perſpicuum eſt. *Eu.* Atqui hæc conjunctio *aut*, præſertim repetita, habet emphaſim ſententiæ contrariæ, aut certè diverſæ: alioqui nonne abſurdè diceretur, Aut

Petrus

Petrus me vincet, & ego cedam: aut ego cedam, & Petrus me vincet? *Ti.* Lepidum, ità me Deus amet, ſophiſma! *Eu.* At tum demum mihi videbitur lepidum, ſi hoc ex vobis didicero. *Th.* Animus ſomniat ac parturit mihi neſcio quid: jubetis, quicquid eſt, proferam in medium; vos eritis vel (*a*) oniropoli, vel obſtetrices. *Eu.* Quanquam vulgò mali ominis habetur ſomniorum meminiſſe in convivio, & parùm ſit verecundum coram tot viris fœtum eniti; tamen nos iſtud ſomnium, ſive mavis partum animi tui, libenter excipiemus. *Th.* Mihi videtur in hoc ſermone res commutari potiùs quàm perſona. Et hanc vocem *unum*, & *unum*, non referri ad *A.* & *B.* ſed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam opponatur quod ſignificatur per *alterum*. Quaſi dicas, Aut excludes *A*, & admittes *B*; aut *A* admittes, & excludes *B*. Hic videtis, manente perſonâ, rem eſſe tranſlatam. Atque hoc ità dictum eſt de *A*, ut nihil referat ſi idem enuncies de *B*, hoc pacto; aut *B.* excludes, & admittes *A*; aut admittes *B*, & excludes *A*. *Eu.* Sanè argutè tu quidem problema nobis explicuiſti, neque quiſquam mathematicus melius depinxiſſet in pulvere. *Soph.* Illud me magis movet, quòd prohibet eſſe ſolicitos de craſtino, cùm Paulus ipſe laboravit manibus victûs parandi causâ, atque idem acriter increpet otioſos, & ex alieno vivere gaudentes, admonens ut *laborent, ac manibus operentur quod bonum eſt, ut ſit unde tribuant aliquid neceſſitatem patienti.* An non pii ſanctique labores ſunt quibus maritus tenuis alit uxorem ſibi chariſſimam dulcéſque liberos? *Ti.* Iſta quæſtio, meâ ſententiâ, variis modis diſſolvi poteſt. Primùm, ut ad illa tempora potiſſimùm pertineat: Apoſtolis, ob Evangelii prædicationem latè vagantibus, eximenda erat ſolicitudo victûs undecunque ſuppeditandi, quibus non vacabat operâ manuariâ cibum quærere, præſertim cùm nullam artem ſcirent præter piſcationem. Nunc alia ratio temporum eſt, & otium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera diſſolvendi ratio eſt: Chriſtus non interdixit induſtriam, ſed ſolicitudinem; & ſolicitudinem intelligit juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxii ſunt quàm de parando victu, ut omnibus rebus omiſſis hoc ſolum agant, huic uni curæ ſint addicti. Id propemodum indicat ipſe Dominus, cùm negat *eundem duobus dominis ſervire poſſe.* Servit enim qui toto pectore addictus eſt. Præcipuam igitur curam vult eſſe Evangelii propagandi, non ſolam. Ait enim, *Primùm quærite regnum Dei; & hæc adjicientur vobis.* Non dicit,

(*a*) Divinatores quibus exacta ſomniorum dijudicandorum ratio eſt, Conjectores.

dicit, *solùm quærite*; sed, *primum quærite*. Cæterùm in voce *crastini* puto hyperbolen esse, cùm significat in longinquum. Qui mos est avaris hujus mundi, ut posteris etiam anxiè parent & quærant. *Eu.* Accipimus tuam interpretationem: sed quid sibi vult quod ait, *Ne soliciti estis animæ vestræ, quid edatis?* Corpus veste tegitur, at non edit anima. *Ti.* Animam, ut opinor, hic vitam appellat. Ea periclitatur, si cibum subduxeris; non item si vestem detraxeris, quæ magis datur pudori quàm necessitati. Et si quem affligit nuditas, non statim occidit: at inedia certissima mors est. *Eu.* Non satis video quo modo cohæreat cum hac sententia quod adjecit, *Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus est quàm vestimentum?* Nam si vita magni pretii est, tantò magis advigilandum nè pereat. *Ti.* Hoc argumentum non adimit nobis *solicitudinem*, sed auget. *Eu.* At non hoc sentit Christus quod interpretaris, sed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratis & de suo dedit id quod carius est, etiam adjiciet id quod vilius est. Qui dedit animam, non negabit alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde vestem. Illius igitur benignitate fretî, non est quòd discruciemur solicitudine curâq; rerum infimarum. Quid igitur supereſt, nisi ut *utentes hoc mundo tanquam non utamur*, totam curam ac studium nostrum transferamus in amorem rerum cœlestium, atq; rejecto mammonâ, imò toto Satanâ cum omnibus suis * præstigiis, uni Domino toto & alacri pectore serviamus, qui non destituet filios suos? Sed interim nullus attingit bellaria. His certè cum gaudio vesci licet, quæ non magnâ curâ nobis domi proveniunt. *Ti.* Abunde satisfactum est corpusculo. *Eu.* Vellem equidem & animo. *Ti.* Atq; uberiùs etiam animo. *Eu.* Hæc igitur tolle, puer, ac labrum appone. Lavemus amici, ut si quid fortè commissum est in hoc convivio, purgati canamus hymnum Deo. Perficiam, si videtur, quod cœperam ex Chrysostomo. *Ti.* Rogamus. *Eu. Gloria tibi, domine; gloria tibi, sancte; gloria tibi rex; quoniam dedisti nobis escas: imple nos gaudio & lætitiâ in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles; nec pudefiamus, quando reddes unicuiq; secundum opera sua. Pu.* Amen. *Ti.* Profectò pius & elegans est hymnus. *Eu.* Hunc divus Chrysost. non dedignatur etiam interpretari. *Ti.* Quonam loco? *Eu.* In Matthæum homiliâ 16. *Ti.* Non omittam quin hodie legam. Sed illud unum interim exte cupio discere, Cur ter optamus Christo gloriam idque triplici cognomine, *domini, sancti, & regis?*

* Præstigiæ vanæ & fallaces rerum species.

Gratiarum actio in fine convivii.

regis. *Eu.* Quoniam illi debetur omnis gloria: ſed nobis triplici nomine potiſſimùm eſt glorificandus. Quòd ſuo ſacroſancto ſanguine redemerit nos à tyrannide diaboli, ſibíque aſſeruerit; unde & *Dominum* illum vocamus. Deinde, quòd non contentus gratis condonâſſe nobis omnia peccata, per ſpiritum ſuum contulit nobis & juſtitiam ſuam, ut ſectemur ea quæ ſunt ſanctimoniæ; atque ob id *Sanctum* eum vocamus, quòd ſit ſanctificator omnium. Poſtremò, quòd ab eodem ſperamus præmium regni cœleſtis, ubi ille jam ſedet ad dextram Dei Patris; & hinc nobis Rex dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuitæ bonitati debemus, quòd pro domino vel tyranno potiùs diabolo, Dominum habemus Jeſum Chriſtum; pro immunditia & ſordibus peccatorum, innocentiam ac ſanctimoniam; pro gehenna, gaudia vitæ cœleſtis. *Ti.* Pia profectò ſententia. *Eu.* Quoniam nunc primùm vos hîc accepi convivio, non dimittam vos abſque (*a*) xeniis, ſed talibus qualis fuit apparatus. Heus, puer, profer apophoreta noſtra. Sive ſortiri placet, ſive ſibi quiſque malit deligere, minimum refert; ejuſdem ferè pretii ſunt omnia, hoc eſt nullius. Non enim ſunt ſortes Heliogabali, ut huic obveniant equi centum, illi totidem muſcæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, & theca cum (*b*) calamis Memphiticis. Hæc arbitror magis convenire vobis quàm opobalſamum, aut dentifricium, aut ſpeculum, ſi vos novi ſatis. *Ti.* Adeò bella ſunt omnia, ut nobis difficilis ſit electio: ipſe magis pro tuo arbitratu diſtribuito; ſic gratius etiam erit quicquid obtigerit. *Eu.* Hic libellus in membranis habet Proverbia Solomonis; ſapientiam docet, & auro pictus eſt, quòd aurum habeat ſapientiæ ſymbolum. Hoc dabitur cano noſtro, ut, juxta doctrinam Evangelicam, *Habenti* ſapientiam *detur* ſapientia, *& exuberet.* *Ti.* Certè curabitur ut minùs egeam. *Eu.* Sophronio congruet horologium huc ex extrema Dalmatia provectum, ut vel ſic commendem munuſculum meum. Novi enim quàm ille ſit parcus temporis, quàm nullam omnino portionem rei pretioſiſſimæ ſinat abire ſine fructu. *So.* Imò pigrum admones diligentiæ. *Eu.* Hic libellus habet in membranis Evangelium ſecundùm Matthæum: gemmâ tegi merebatur, niſi nullum eſſet illi ſcrinium aut theca charior, quàm pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quò magis hoc fis quod diceris. *Th.* Efficiam nè prorſus malè collocâſſe videaris tuum munus. *Eu.* Hîc ſunt Epiſtolæ Pauli, quas tu libenter tecum circumfers, Eulali, qui

Paulum

a Munuſcula quæ dantur hoſpitibus ab amicis. Apophoreta, quæ dantur in fine conviviorum, auferenda, ſi cui videatur.

b Qui chartis ſerviunt, ob id probatiſſimi.

Paulum ſemper habere ſoleas in ore; nec haberes in ore, niſi eſſet in pectore: poſthac commodius erit etiam in manibus oculiſque. *Eul.* Iſthuc non eſt dare munus, ſed dare conſilium. Porrò bono conſilio nullum eſt munus pretioſius. *Euſ.* Lucernula conveniet Chryſoglotto, (*a*) anagnoſtæ inſatiabili, &, ut M. Tullius inquit, librorum heluoni maximo. *Ch.* Bis habeo gratiam: primùm, pro munere non vulgariter eleganti: deinde, quòd ſomniculoſum admones vigilantiæ. *Euſ.* Theca calamaria debetur Theodidacto, feliciſſimè (*b*) πολυγράφῳ· atque hos ego calamos feliciſſimos eſſe judico, quibus celebrabitur gloria Domini noſtri Jeſu Chriſti, tali præſertim artifice. *Theod.* Utinam & pectus ſuppeditare poſſis, quemadmodum ſuppeditas inſtrumenta. *Eu.* Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de Moribus, ſed ſelectos, & à quodam Græcæ literaturæ peritiſſimo non inſcitè deſcriptos; in quibus tantum reperio ſanctimoniæ, ut mihi prodigio ſimile videatur, in pectus hominis ethnici tam Evangelicas potuiſſe venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni & (*c*) φιλέλλην· Supereſt horologium; id cedat noſtro Nephalio, parciſſimo temporis diſpenſatori. *Neph.* Habemus gratiam, non ſolùm pro munuſculis, verùm etiam pro teſtimoniis. Nam iſthuc non tam eſt diſtribuere xenia quàm (*d*) elogia. *Eu.* Imò ego vobis habeo gratiam duplici nomine: primùm, quòd noſtram exilitatem boni conſulitis; deinde, quòd eruditis juxtà ac piis ſermonibus refeciſtis animum meum. Ego vos quomodo acceptos dimittam neſcio; certè vos relinquam melior ac doctior. Scio vobis non eſſe cordi fiſtulas, aut moriones, ac multò minùs aleam. Quare, ſi videtur, fallemus horulam ſpectandis reliquis regiæ meæ miraculis. *Ti.* Iſthuc eramus abs te flagitaturi. *Eu.* Apud bonæ fidei promiſſorem non eſt opus flagitatore. Hanc aulam æſtivam opinor vos jam ſatis contemplatos. Habet triplicem proſpectum, & quoquoverſum deflectas oculos, occurrit viror hortorum gratiſſimus. Vitreis feneſtris volubilibus, ſi videatur, licet excludere cœlum, ſi nebulis aut ventis ſit incommodius: licet & denſis valvis foris admotis, ac tenuibus intus, excludere Solem, ſi quid offendat æſtas. Hîc cùm prandeo, videor in horto prandere, non in domo. Nam & parietes virentes ſuos habent inſperſos floſculos: ſunt & picturæ non invenuſtæ. Hîc Chriſtus ſupremam compotationem agitat cum electis diſcipulis. Hîc natalitia celebrat Herodes funeſto convivio. Hîc Evangelicus ille Dives epulatur ſplendidè, mox deſcenſu-

a Lectori.

b Qui multa ſcribit, qualis fuit Chryſippus ac Didymus.

Plutarchus diviniſſ. Ethnicus.

c Amatori Græcitatis.

d Sunt rerum geſtarum propria teſtimonia: plerumque in bonam partem ſumitur dictio.

rus ad inferos: Lazarus repellitur à foribus, mox excipiendus ſinu Abrahæ. *Ti.* Hoc argumentum non ſatis agnoſcimus. *Eu.* (*a*) Cleopatra eſt cum Antonio luxu decertans; primam unionem ebibit, alteri manum admovet detracturæ. Hîc pugnant Lapithæ. Hîc Alexander magnus haſtâ tranſverberat Clytum. Hæc exempla nos admonent ſobrietatis in convivio, & à crapula luxúque deterrent. Nunc adeamus bibliothecam, non illam quidem multis inſtructam libris, ſed exquiſitis. *Ti.* Locus hic planè, divinitatem quandam præ ſe fert, adeò nitent omnia. *Eu.* Hîc videtis præcipuam partem opum mearum. Nam in menſa nihîl vidiſtis niſi vitreum ac ſtanneum; nec eſt in tota domo vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum, quod ob amorem ejus qui dono dedit religioſè ſervo. Hæc ſphæra penſilis totum orbem ponit ob oculos. Hîc in parietibus ſingulæ regiones fuſiore ſpatio depictæ ſunt. In reliquis parietibus videtis inſignium authorum imagines. Nam omnes depingere fuerat infinitum. Chriſtus primum habet locum, porrectâ manu ſedens in monte. Capiti imminet Pater, dicens, *Ipſum audite.* Spiritus Sanctus expanſis alis multâ luce complectitur illum. *Ti.* Opus, ità me Deus bene amet, Appelle dignum! *Eu.* Adjunctum eſt bibliothecæ (*b*) μυσεῖον quoddam anguſtum, ſed elegans, quod ſubmotâ tabulâ oſtendit foculum, ſi quid offenderit frigus. In æſtate videtur ſolidus paries. *Ti.* Hîc mihi gemmea videntur omnia. Eſt & mira odoris gratia. *Eu.* Hoc mihi præcipuè ſtudio eſt, ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo conſtat. Habet bibliotheca ſuum ambulacrum penſile, ſpectans in hortum; & huic adhæret ſacellum. *Ti.* Locus numine dignus! *Eu.* Nunc adeamus illa tria ambulacra quæ imminent iis quæ vidiſtis ad hortum domeſticum ſpectantia. In his ſuperioribus utraque proſpectus eſt, ſed per feneſtras, quæ poſſunt occludi, præſertim in his parietibus qui non ſpectant hortum interiorem, quò domus ſit tutior. Hîc ad lævam, quia plus eſt lucis, & paries raris feneſtris interruptus ordine depicta eſt tota vita Jeſu ex narratione quatuor Evangeliſtarum uſque ad miſſum Spiritum Sanctum, & primam prædicationem Apoſtolorum, ex Actis. Additæ ſunt & locis notæ, ut agnoſcat ſpectator juxta quod ſtagnum, aut in quo monte, res geſta ſit. Additi ſunt tituli paucis verbis ſubnotantes totum argumentum; velut illud quod dicitur à Jeſu, *Volo, mundare.* Ex adverſo reſpondent figuræ & vaticinia Veteris Teſtamenti, præſertim è Prophetis & Pſalmis, qui nihil

a Lege vitam illius apud Plutar. & Plin. cap. 35. lib. 9.

b Locus in ædibus ſemotior, ubi Muſarum ſacra ſtudia tractantur.

nihil aliud habent quàm Chriſti vitam & Apoſtolorum aliter narratam. Hîc nonnunquam obambulo mecum fabuſans, & animo contemplans illud ineffabile conſilium Dei, quo per (*a*) Filium ſuum reſtituere voluit genus humanum. Nonnunquam adeſt uxor comes, aut amicus quiſpiam qui rebus piis delectetur. *Ti.* In hac domo cui poſſit obrepere tædium? *Eu.* Nulli qui didicerit ſecum vivere. In ſumma ora picturæ, velut extra ordinem, addita ſunt capita Pontificum Romanorum cum ſuis titulis. Ex adverſo capita Cæſarum, ob memoriam hiſtoriæ. In utroque cornu prominet penſile cubiculum, ubi liceat interquieſcere, & unde ſpectare licet pomarium & aviculas noſtras. Hîc in extremo angulo prati videris aliud ædificiolum, ubi cœnamus nonnunquam æſtivis menſibus, & ubi curatur, ſi quem fortè è familiaribus corripuerit morbus ob contagium formidabilis. *Ti.* Quidam negant hujuſmodi morbos eſſe vitandos. *Eu.* Cur ergò vitant foveam aut venenum? An hoc minùs timent, quia non vident? Nec baſiliſci venenum videtur, quod afflat oculis. Ubi res poſcat, non dubitem pro neceſſariis venire in vitæ diſcrimen. Sine cauſa ſubire vitæ periculum, temeritas eſt; alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt & alia quædam non injucunda ſpectatu: ea mandabo uxori ut oſtendat. Manete hîc vel totum triduum, & hanc domum putate eſſe veſtram. Paſcite oculos, paſcite animos. Nam me negotia quædam aliò vocant. eſt equitandum in pagos aliquot vicinos. *Ti.* Ob rem pecuniariam? *Eu.* Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratiâ. *Ti.* Fortaſſis venatio parata eſt alicubi. *Eu.* Planè venatio eſt: ſed aliud venor quàm apros aut cervos. *Ti.* Quid igitur? *Eu.* Dicam: in uno pago decumbit amicus quidam non ſine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus: ego magìs metuo animæ illius. Siquidem mihi videtur parùm rectè compoſitus ad emigrandum ſicut dignum eſt Chriſtiano. Huic adero meis hortatibus, ut ſive moriatur, ſive revaleſcat, bono ipſius fiat. In altero diſſidium acre natum eſt inter duos, non malos quidem illos, ſed tamen pervicacis ingenii viros. Quod ſi exaſperetur, vereor nè plures ſecum trahant in conſortium ſimultatis. Adnitar totis viribus ut hos redigam in gratiam. Nam utrique ſum veteri neceſſitudine junctus. Hæc ſunt quæ venor. Quòd ſi venatio ſucceſſerit ex animi ſententia, ſimul hîc celebrabimus (*b*) ἐπινίκια. *Ti.* Pia venatio! precamur ut tibi pro Delia Chriſtus aſpire. *Eu.* Hanc prædam ego malim, quàm obvenire mihi

a Redemptio humani generis per Chriſtum eſt opus Dei admirandiſſimum.

b Id eſt, Feſta ſive epulum pro victoria ad-empta.

mihi hæreditate bis mille ducatos. *Ti.* Mox rediturus? *Eu.* Non nisi tentatis omnibus. Quare certum tempus non possum præscribere. Vos interim meis perinde ac vestris fruamini & valete. *Ti.* Dominus Jesus te feliciter deducat ac reducat.

ARGUMENTUM.

Apotheosis Capnionis (*seu, de incomparabili Heroe,* Johanne Reuchlino, *in Divorum numerum relato*) *docet quantum honoris viris debeatur egregiis, qui vigiliis suis bene meriti sunt de studiis liberalibus.*

Nec miserè quisquam, qui bene vixit, obit.

POMPILIUS, BRASSICANUS.

Po. UNde nobis (*a*) petasatus? *Br.* E Tubinga. *Po.* Nihilne isthîc rei novæ? *Br.* Equidem demiror usque adeò mortales omnes teneri siti quadam rerum novarum. At ego Lovanii (*b*) Camelum quendam audivi concionantem, fugiendum quicquid esset novum. *Po.* Vocem Camelo dignam! Dignus erat homo (si tamen homo fuit) qui nunquam mutet veteres calceos, aut putre subligar, semper vescatur putribus ovis, nec aliud bibat quàm vappam. *Br.* At idem, nè sis inscius, non usque adeò delectatur rebus veteribus, ut malit jus pridianum quàm recens. *Po.* Sed omisso Camelo, dic si quid novi affers. *Br.* Adsero quidem, sed, ut ille aiebat, malum. *Po.* Atqui isthuc ipsum olim erit vetus. Ità fieri necesse est, ut si omnia vetera sint bona, omnia nova mala, quæcunq; nunc bona sunt fuerint olim mala, & quæ nunc sunt mala sint olim futura bona. *Br.* Ità videtur, juxta decretum Cameli. Imò consequitur, ut qui olim adolescens fuit malus fatuus, quia recens, idem nunc sit bonus fatuus, quia senuit. *Po.* Sed age prome quicquid est. *Br.* Egregius ille trilinguis eruditionis Phœnix Joannes Reuchlinus vitâ defunctus est. *Po.* Rem certam narras? *Br.* Certiorem quàm vellem. *Po.* Sed quid isthuc mali, relictâ posteris honestissimi nominis immortali memoriâ, ab hujus vitæ malis demigrare in consortium beatorum? *Br.* Quis isthuc tibi indicavit? *Po.* Res ipsa. Nec enim potest aliter mori, qui sic vixit. *Br.* At magis etiam isthuc diceres, si scias quod ego. *Po.* Quidnam,

a Petasus genus calceamenti grandioris conveniens itinerantibus.

b Camelum dixit detracta literâ ἀντὶ Καμηλίτην.

Po. Quidnam, obſecro? *Br.* Non eſt fas referre. *Po.* Quam ob rem? *Br.* Quia qui credidit, ſtipulatus eſt arcani ſilentium. *Po.* Eâdem lege committe & mihi. Recipio tibi ſilentium optimâ fide. *Br.* Quanquam iſta fides me jam ſæpenumero fefellit, tamen age, committam; præſertim cùm res ſit ejus generis, ut expediat etiam eſſe notam bonis omnibus. Eſt Tubingæ quidam inſtituti Franciſcani, vir omnibus habitus eximiæ ſanctimoniæ, præterquam ipſi. *Po.* Magnum dicis argumentum veræ ſanctimoniæ, *Br.* Agnoſceres hominem, & fatereris verum, ſi nomen ederem. *Po.* Quid ſi divinem? *Br.* Licet. *Po.* Admove aurem. *Br.* Quid opus, cùm ſimus ſoli? *Po.* Ità mos eſt. *Br.* Is ipſe eſt. *Po.* Eſt homo certiſſimæ fidei. Mihi (*a*) Sibyllæ folium erit quicquid ille dixerit. *Br.* Audi igitur totum dialogum bonâ fide. Ægrotabat noſter Reuchlinus ſatis quidem periculoſe, ſed ità ut bona ſpes eſſet fore ut revaleſceret; vir dignus qui nunquam ſeneſceret, ægrotaret aut moreretur. Manè viſebam meum Franciſcanum, ut animi mei moleſtiam oratione ſuâ leniret. Nam ægrotabam unà cum ægrotante amico, quem amabam ut patrem. *Po.* (*b*) Phy! quis illum uſquam non amavit, niſi vir peſſimus? *Br.* Hic Franciſcanus meus, Braſſicane, inquit, emove penitus ex animo mœrorem omnem: Reuchlinus noſter deſiit ægrotare. Quid? inquam, an ſubitò revaluit? Nam ante biduum non admodum læta promittebant medici. Tum ille, Revaluit, inquit, ſed ità, ut poſthac non ſit illi formidanda valetudo adverſa. Noli flere (nam videbat erumpentes lacrymas) priuſquam audias rem omnem. Sex dies ſunt quòd hominem non inviſeram, ſed tamen quotidianis precibus illius ſalutem Domino commendabam. Hodiernâ nocte, cùm me à matutinis hymnis in ſtrato compoſuiſſem, blandus quidem miniméque gravis ſomnus obrepſit. *Po.* Neſcio quid læti mihi præſagit animus. *Br.* Non eſt tibi læva mens. Viſus ſum mihi, inquit, conſiſtere ad ponticulum quendam per quem tranſitus erat in pratum quoddam longè amœniſſimum. Adeò blandiebatur oculis graminum & frondium pluſquam ſmaragdinus viror, ſic arridebant incredibili colorum varietate floſculorum ſtellulæ, ſic ſpirabant omnia; ut quod erat pratorum citra rivum, quo dirimebatur feliciſſimus ille campus, nec vivere nec virere videretur, ſed mortua, inamœna, putidáque eſſe omnia. Atque interim dum totus ſum in eo ſpectaculo, commodùm præterierat Reuchlinus; præteriens Hebraicè precatus eſt pacem. Jam medium pontis tranſierat priùs,

a Sibylla Cumana ſcribebat oracula in foliis. Unde Juvenalis, *Credite me vobis folium recitare Sibyllæ*, id eſt, rem certiſſimam. Quod genus & illud *E tripode dictum puta.*

b Interjectio admirationis.

quàm ſentirem: parantem accurrere reſpiciens vetuit. Nondum fas, inquit. Quinto abhinc anno nos ſequêris. Interim eorum quæ aguntur teſtis ac ſpectator aſſiſtito. Hîc ego. Nudus erat, inquam, Reuchlinus, an veſtitus; ſolus, an comitatus? Veſtium, inquit, nihil habebat, præter unam candidiſſimam; Damaſcenam eſſe dixiſſes, candore mirè lucido. Ponè ſequebatur puer incredibili ſpecie, alatus: ſuſpicabar illius eſſe genium bonum. *Po.* Sed nullúſne comitabatur genius malus? *Br.* Imò aliquot, ut Franciſcanus ille arbitrabatur. Procul, inquit, à tergo ſequebantur aves aliquot pennis cætera nigris, niſi quòd explicatu alarum gilvas veriùs quàm candidas plumas oſtenderent. Picæ, inquit, videri poterant colore & voce, niſi quòd ſingulæ ſedecim picas æquarent magnitudine corporis, nihilo minores vulturibus, criſtam geſtantes vertice, roſtris & unguibus aduncis, ventre prominente. Harpyiæ videri poterant, ſi tres modò fuiſſent. *Po.* Quid moliebantur iſtæ furiæ? *Br.* Procul, inquit, obſtrepebant heroï Reuchlino, & impetituræ videbantur, ſi licuiſſet. *Po.* Quî minùs licuit? *Br.* Quia verſus Reuchlinus objectâ manu crucis imaginem exprimens, Abite, inquit, quò dignum eſt, malæ peſtes. Satis ſit vobis negotium faceſſere mortalibus: in me jam immortalibus adſcriptum nihil habet juris veſtra dementia. Vix ea dixerat, inquit Franciſcanus, mox abierunt foediſſimæ volucres, ſed relicto fœtore, ad quem collatum (*a*) oletum videri poſſet ſamſucinum, aut foliatum. Dejerabat ſe citiùs vel ad inferos deſcenſurum, quàm ſuſtineret iterum afflari tali (*b*) thymiamate. *Po.* Malè ſit illis peſtibus. *Br.* Sed audi cætera quæ narravit mihi Franciſcanus. Dum hæc intentus contemplor, inquit, jam ponti vicinus erat Divus Hieronymus, qui Reuchlinum hiſce verbis compellabat; "Salve, "collega ſanctiſſime. Datum eſt hoc mihi negotium, ut te "exceptum deducam in conſortium cœlitum, quod tuis ſan"ctiſſimis laboribus deſtinavit divina benignitas. Simúlque veſtem protulit quâ Reuchlinum induit. Tum Ego, Dic, inquam, mihi, quo cultu, quâve ſpecie videbatur Hieronymus? Erátne tam ſenilis quàm illum pingunt; aut cucullum habebat, aut galerum, aut pallium Cardinalitium, aut leonem comitem? Ad hæc ille, Nihil, inquit, iſtiuſmodi. Species erat amœna, quæ ſic ætatem teſtabatur, ut nihil haberet ſqualoris, dignitatis plurimum. Quorſum autem illic opus erat comite leone, quem illi pictores adjunxerunt? Veſtem gerebat ad talos uſque demiſſam; cryſtallum diceres pellucidam. Ejuſdem erat formæ quam Reuchlino tradidit.

Tota

a Eſt ſtercus humanum: ſamſucinum unguentum, idem cum Amaracino: Foliatum unguenti genus, de quo Juvenalis, *Mœchis foliata parantur.*

b Thymiama ſuffitus eſt.

Tota undique picta erat linguis triplici colorum varietate. Quædam (*a*) pyropon præ se ferebant, nonnullæ smaragdum, tertiæ sapphirum. Pullucebant omnia, nec mediocrem gratiam addebat ordo. *Po.* Conjicio id fuisse insigne trium linguarum quas calluerunt. *Br.* Non est dubium. Nam & fimbriæ, ut aiebat, trium linguarum literis triplici colore distinctis visebantur inscriptæ. *Po.* Num incomitatus aderat Hieronymus? *Br.* Incomitatus, inquis? Totus ille campus obsidebatur myriadibus Geniorum? nec aliter oppleverant aërem totum, quàm videmus in Solis radiis volitare minuta corpuscula, quæ vocant (*b*) ἄτομα· si tamen à re tam humili huc ducenda est comparatio. Neque cœlum videre licuisset, neque campum, nisi pellucerent omnia. *Po.* Euge Reuchlino gratulor. Quid deinde factum est? *Br.* Hieronymus inquit, honoris gratiâ complexus dextrum Reuchlinum deduxit in medium pratum. Ibi collis erat in medio prominens. In hujus vertice uterque alterum blando osculo complexus est: Atque interea vasto hiatu cœlum supernè diduxit sese, majestatem quandam inenarrabilem exhibens, sic ut ad eam speciem cætera penè sorderent, quæ tamen antea videbantur esse mirifica. *Po.* Non possis aliquam imaginem nobis depingere? *Br.* Quî possim ego qui non vidi? Is qui vidit, negavit se ullis vocibus vel somnium rei posse depingere: tantùm hoc aiebat, se vel millies mori paratum, si liceret iterum eo spectaculo quamlibèt exiguo momento frui. *Po.* Quid tandem? *Br.* Ex hiatu cœli demissa est ingens columna igne pellucido, sed amœno: per eam in complexu duæ sanctissimæ animæ subvectæ sunt in cœlum, choris angelicis tantâ melodiâ delinientibus omnia, ut Franciscanus neget se unquam ejus voluptatis meminisse posse quin erumpant lachrymæ. Secuta est mira fragantia. Ubi somnus reliquit hominem, si tamen ille somnus dicendus est, erat dementi similis. Non credebat sese esse in cellula sua: requirebat pontem ac pratum suum; nec aliud loqui, nec aliud cogitare poterat. Seniores ejus collegii, ubi senserunt rem non esse fabulosam, (nam compertum est eâdem horâ tertiâ excessisse Reuchlinum, quâ visio viro illi sanctissimo apparuit) concordibus animis egerunt gratias Deo, qui benefacta piorum præmiis ampliſſimis remuneratur. *Po.* Quid igitur superest nisi ut sanctissimi viri nomen adscribamus calendario Sanctorum? *Br.* Id ego facturus eram, etiamsi nihil tale vidisset Franciscanus; & quidem aureis literis, proximè divum Hieronymum. *Po.* Emo-

a Lapides sunt lucidissimi.

b Id est, *insecabilia.*

riar nisi idem facturus sum in codice meo. *Br.* Quin & in meo (*a*) lararío stabit aureus inter divos selectos. *Po.* Stabit & in meo vel gemmeus, si suppetat animo facultas. *Br.* Ponetur & in bibliotheca Hieronymo proximus. *Po.* Addetur & meæ. *Br.* Imò si grati volunt esse, idem facient omnes qui colunt & amant linguas ac bonas literas, præsertim sacras. *Po.* Dignus est videlicet, Sed nihil te movet ille scrupulus, quòd nondum relatus est in numerum divorum authoritate Romani Pontificis? *Br.* Quis (*b*) canonizavit (sic enim vocant) Divum Hieronymum? quis Paulum? quis Virginem matrem? Utrorum memoria sanctior apud pios omnes? horum quos insignis pietas, quos ingenii vitæque monumenta commendant affectibus omnium; an Catharinæ Senensis, quam in divarum numerum retulisse fertur Pius ejus nominis secundus, in gratiam ordinis & urbis? *Po.* Vera prædicas. Ille demum verus cultus est, qui sponte cœlo dignis meritis defunctorum exhibetur, quorum beneficia perpetuò sentiuntur. *Br.* Quid igitur? putas tu hujus viri mortem deplorandam? Diu vixit, si quid ea res facit ad felicitatem hominis. Reliquit nunquam intermoritura virtutis suæ monumenta. Benefactis consecravit nomen suum immortalitati. Nunc exemptus malis cœlo fruitur, & cum Hieronymo confabulatur. *Po.* At multa passus est in vita. *Br.* Sed plura passus est Divus Hieronymus. Felicitas est, ob bona pati à malis. *Po.* Fateor certè; ob optima à pessimis multa perpessus est Hieronymus. *Br.* Quod olim fecit Satanas per Scribas & Pharisæos in Dominum Jesum, hoc & nunc facit per Pharisaicos quosdam in optimos quósque viros, ac de genere mortalium suis vigiliis bene merentes. Nunc ille metit optimam messem pro semente quam fecit. Interim nostræ partes erunt, illius memoriam habere sacrosanctam, illius nomen ferre laudibus, ac subindè illum salutare verbis hujusmodi, " O sancta anima, sis felix linguis, sis felix linguarum " cultoribus; faveto linguis sanctis, perdito malas linguas " infectas veneno gehennæ. *Po.* Ità faciam, ac sedulò prædicabo cæteris ut idem faciant. At non dubito multos futuros qui precatiunculam aliquam desiderent, quandoquidem hoc receptum, quâ sanctissimi herois memoriam celebrent. *Br.* Hoc dicis quod isti Collectam appellant? *Po.* Scilicet. *Br.* Hanc paraveram & ante mortem. *Po.* Recita, quæso. *Br.* " Amator humani generis, Deus, qui donum linguarum, " quo quondam Apostolos tuos ad Evangelii prædicationem

a Lararium locus ubi reponuntur dii penates, hoc est, domestici: & apud veteres selecti dii dicebantur præcipui, ii fuerunt numero pauci.

b Canonizat, ve barbare dicunt pro eo quod est in numerum divorum referre, quòd in canone vocato recenseantur aliquot divorum divarúmque nomina.

" nem per Spiritū tuum ſanctum cœlitus inſtruxeras, per ele-
" ctum famulum tuum, J. Reuchlinum, mundo revocâſti; da,
" ut omnibus linguis omnes ubique prædicat gloriam filii tui
" Jeſu, ut confundas linguas pſeudapoſtolorum, qui conjurati
" ſubſtruunt impiam turrim *Babel*, tuam gloriam obſcurare
" conantes, dum ſuam ſtudent attollere; cùm uni tibi debea-
" tur omnis gloria, cum Jeſu Filio tuo unigenito, Domino
" noſtro & Spiritu ſancto, in æterna ſecula. Amen. *Po.* Ele-
gans profectò & pia precatio: diſperearn niſi mihi quotidie
dicetur. Et hunc occurſum mihi felicem duco, qui rem tam
lætam ex te didicerim. *Br.* Iſto gaudio diu fruere, ac vale.
Po. Vale tu quoque. *Er.* (*a*) Valebo, ſed non coquus.

(*a*) Cùm candidatus quîdam, qui coci filius habebatur, coram Ciceronе ab alio quopiam ſuffragium peteret; Cicero cavillans, *Ego quoque*, inquit, *tibi favebo.* Jocus autem eſt in dictione ambigua, *quoq;* & *coce*, quod ad pronunciationem attinet: Unde liquet olim alium fuiſſe ſonum harum literarum *q* & *c* quàm nunc eſt. Qui ſi fuiſſet diverſus, non erat jocus ex voce plura ſignificante. Nunc litera *c* aliud ſonat præcedens, *a*, *o*, *u*, quàm *e*, *i*, *v*, quod idem fit in Græcis; cùm ejus varietatis nulli vetuſti Grammatici meminerint, quod equidem ſciam. Et Fabius in primo libro diſputat *q* & *k* redundare; non redundarent autem, ſi quid aliud ſonarent quàm *c* niſi quod *c* adponitur aſpiratio, quam rejiciunt *q* & *k*. Cæterùm *u* adjunctum *q* evaneſcit, alioqui *cotidie* & *quotidie* non ſolum differrent ſcripturâ, verùm etiam ſono; quod ſecùs eſſe licet ex Fabii verbis colligere, cap. de Orthographia. Porrò jocus Ciceronis ad quem hîc alluditur, retertur apud Quintilianum libro ſexto cap. de Riſu.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc precationem exhibet caſtiſſimam, Philoſophica multa jocis admiſcens; De non præcipitando conjugio; de delectu non ſolùm corporum, ſed multò magis animorum; de firmitate conjugii; de non contrahendo conjugium ſine conſenſu parentum; de caſte colendo matrimonio; de ſanctè educando liberos. Anima eſt non ubi animat, ſed ubi amat. Viri deformis deſcriptio. Conjugium Virginitati prælatum: non capiſtrum, ut vulgò. Affectus non adhibendi in conſilium, ſed Ratio.

PAMPHILUS, MARIA.

Pa. SAlve crudelis, ſalve ferrea, ſalve adamantina. *Ma.* Salve tandem & tu, Pamphile, quoties & quantum voles, & quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei: Maria vocor. *Pa.* At Martiam dici oportuit. *Ma.* Quid ità, quæſo? Quid mihi cum Marte? *Pa.* Quia quemadmodum illi Deo pro ludo eſt homines interficere, ità & tibi; niſi quòd tu, Marte crudelior, occidis etiam amantem. *Ma.* Bona verba. Ubinam ſtrages iſta mortalium quos ego occîdi? Ubi ſanguis interfectorum? *Pa.* Unum cadaver vides exanime, ſi modò me vides. *Ma.* Quid ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? Utinam mihi nunquam occurrant umbræ formidabiliores. *Pa.* Ludis tu quidem; tamen interim miſerum exanimas, & crudeliùs occîdis quàm ſi confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor

carnificor miſer. *Ma.* Eho! dic, quot gravidæ ad tuum occurſum abortierunt? *Pa.* Atqui pallor arguit exſanguem magis quàm ulla ſit umbra. *Ma.* Atqui iſte pallor tinctus eſt violâ. Sic palles ut ceraſum matureſcens, aut uva purpuraſcens. *Pa.* Satis procaciter rides miſerum. *Ma.* Atqui ſi mihi non credis, admove ſpeculum. *Pa.* Non optârim aliud ſpeculum; nec arbitror eſſe clarius ullum quàm in quo me nunc contemplor. *Ma.* Quod ſpeculum mihi narras? *Pa.* Oculos tuos. *Ma.* Argutator, ut ſemper tui ſimilis es! Sed unde doces eſſe exanimem te? An cibum capiunt umbræ? *Pa.* Capiunt, ſed inſipidum, qualem ego. *Ma.* Quibus igitur veſcuntur? *Pa.* Malvis, porris & lupinis. *Ma.* Atqui tu non abſtines à capis & perdicibus. *Pa.* Verum, ſed interim nihilo plùs ſapiunt palato meo quàm ſi malvis veſcerer, aut betis abſque pipere, vino & aceto. *Ma.* O te miſerum! & tamen interim obeſulus es. An & loquuntur exanimes? *Pa.* Sic ut ego, voce perquam exili. *Ma.* Atqui nuper cùm audirem te convitiantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obſecro te, num etiam ambulant umbræ? num veſtiuntur? num dormiunt? *Pa.* Etiam coëunt, ſed ſuo more. *Ma.* Næ tu ſuavis nugator es. *Pa.* Sed quid dices ſi argumentis Achilleis evincam & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam? *Pa.* Abſit omen, Pamphile; ſed aggredere ſophiſma. *Pa.* Primùm, illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud eſſe quàm abductionem animæ à corpore. *Ma.* Largior. *Pa.* Sed ità, ut nè repoſcas quod dederis. *Ma.* Non fiet. *Pa.* Tum haud inficiaberis eum qui alteri adimit animam, homicidam eſſe. *Ma.* Accedo. *Pa.* Concedes & illud, quòd à graviſſimis authoribus dictum tot ſeculorum ſuffragiis comprobatum eſt, animam hominis non illic eſſe ubi animat, ſed ubi amat. *Ma.* Iſthuc explana craſſiùs, non enim ſatis aſſequor quid velis. *Pa.* Et hoc ſum infelicior, quòd iſthuc non æquè ſentis atque ego. *Ma.* Fac ut ſentiam. *Pa.* Eâdem operâ fac ut ſentiat adamas. *Ma.* Equidem puella ſum, non lapis. *Pa.* Verum, ſed adamante durior. *Ma.* Sed perge colligere. *Pa.* Qui corripiuntur afflatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec ſentiunt, etiam ſi occîdas. *Ma.* Audivi ſanè. *Pa.* Quid conjectas eſſe in cauſa? *Ma.* Dic tu, Philoſophe. *Pa.* Nimirum quoniam animus eſt in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abeſt à corpore. *Ma.* Quid tum poſtea? *Pa.* Quid tum? dura. Illud conſequitur, & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam. *Ma.* Ubi eſt igitur anima tua? *Pa.* Illic ubi amat. *Ma.* Quis autem

Achilleum argumentum fortiſſimam & irrefragabile eſt apud Ariſtotelem, libro de Phyſico auditu.

tem ademit tibi animam? Quid ſuſpiras? Dic liberè: dices impuné. *Pa.* Crudeliſſima quædam puella, quam ego tamen nè mortuus quidem odiſſe poſſum. *Ma.* Humanum ingenium! Sed cur illi viciſſim non adimis ſuam animam, *Par pari*, quod aiunt, *referens*? *Pa.* Nihil me felicius, ſi quidem liceat facere permutationem, ſic ut illius animus viciſſim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. *Ma.* At licétne mihi tecum viciſſim ſophiſtam agere? *Pa.* Sophiſtriam. *Ma.* Num fieri poteſt ut idem corpus ſit animatum & exanime? *Pa.* Non eodem quidem tempore. *Ma.* Cùm abeſt anima, tùm mortuum eſt corpus? *Pa.* Eſt. *Ma.* Nec animat niſi cùm adeſt? *Pa.* Eſto ſané. *Ma.* Qui fit igitur ut, cùm ibi ſit ubi amat, animet tamen corpus unde demigravit? Quòd ſi animat etiam cùm amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus quod animatum eſt? *Pa.* Argutare tu quidem ſatis ſophiſticè; ſed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcunque corpus amantis, impropriè dicitur anima, cùm revera ſint tenues quædam animæ reliquiæ; non aliter quàm odor roſarum manet in manu, etiam roſâ ſubmotâ. *Ma.* Difficile eſt, ut video, vulpem capere lacueo, Sed illud reſponde, Nonne agit qui occidit? *Pa.* Maximé. *Ma.* Et patitur qui occiditur? *Pa.* Scilicet. *Ma.* Quî fit igitur ut, cùm qui amat agat, quæ amatur patiatur, occidere dicatur quæ amatur, cùm amans potiùs occîdat ſeipſum? *Pa.* Imò contrà, qui amat patitur, quæ amatur agit. *Ma.* Iſthuc nunquam evinces apud (*a*) Areopagitas grammaticos. *Pa.* At evincam apud (*b*) Amphictyones dialecticos. *Ma.* Verùm nè graveris & illud reſpondere, Volens amas, an nolens? *Pa.* Volens. *Ma.* Cum igitur liberum ſit non amare, videtur homicida ſui quiſquis amat, prætérque jus accuſat puellam. *Pa.* Atqui puella non ideo occîdit quòd amatur, ſed quòd non amat mutuum. Occidit autem quiſquis ſervare poteſt, nec ſervat. *Ma.* Quid ſi juvenis amat inconceſſam, hoc eſt, uxorem alienam, aut virginem Veſtalem? Num illa amabit mutuùm, ut ſervet amantem? *Pa.* Sed hîc juvenis amat quod amare fas piúmque eſt, atque etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quòd ſi leve eſt homicidii crimen, & veneficii ream peragam. *Ma.* Iſthuc prohibeant ſuperi. An (*c*) Circen quampiam ex me facies? *Pa.* Aliquid & iſtâ crudelius. Nam porcus aut urſus eſſe malim quàm id quod nunc ſum, exanimis. *Ma.* Quo tandem veneficii genere perdo homines? *Pa.* (*d*) Faſcino. *Ma.*

An

a Athenis Areopagitæ judicabant de capitalibus, unde ridiculè deflectit vocem ad grammaticos.

b Amphictyonium concilium erat quod apud Thermopylas cogi ſolebat, ad quod duodecim populi conveniebant ſub Amphictyone Deucalionis filio, Jones, Dores, Perrhæbi, Bœotii, Magnetes, Achæi, Phthii, Malienſes, Dolopes, Æmones, Delphi, Phocenſes. Sic & Dialecticorum variæ ſunt ſectæ.

c Circe filia Solis inſignis veneficа.

d Faſcinum veneficii genus, quo homines oculorum maleficio ad extremos miſeriarum terminos dejiciuntur.

An igitur vis ut posthac abs te deflectam noxios oculos? *Pa.* Bona verba. Imò magis adflecte. *Ma.* Si mihi sunt oculi fascinatores, quî fit ut non contabescant & cæteri quos obtueor? Itaque suspicor fascinum istud esse in tuis oculis, non in meis. *Pa.* Non sat tibi erat jugulare Pamphilum, ni insultes insuper? *Ma.* O lepidum mortuum! Sed quando parabuntur exequiæ? *Pa.* Opinione tuâ celeriùs, ni tu succurras. *Ma.* Egon' rem tantam possum? *Pa.* Potes vel mortuum ad vitam revocare, idque minimo negotio. *Ma.* Si quis mihi porrigat (*a*) panacen. *Pa.* Nihil opus herbis, tantùm redama. Quid autem facilius? imò quid æquius? Non aliter absolvêris ab homicidii crimine. *Ma.* Apud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum? *Pa.* Non, sed apud tribunal Veneris. *Ma.* Aiunt deam esse placabilem. *Pa.* Imò nullius ira perinde formidabilis. *Ma.* Habet (*b*) fulmen? *Pa.* Non. *Ma.* Habet tridentem? *Pa.* Nequaquam. *Ma.* Habet hastam? *Pa.* Minimè, sed est Dea maris. *Ma.* Non navigo. *Pa.* Sed habet puerum. *Ma.* Non est formidabilis ætas. *Pa.* Vindicem ac pervicacem. *Ma.* Quid is mihi faciet? *Pa.* Quid faciet? prohibeant omnes superi. Nolim enim illi malum ominari cui bene volo. *Ma.* Tamen effare; nulla mihi superstitio est. *Pa.* Dicam ergó. Si hunc spreveris amantem non omnino mutuo indignum amore, nisi fallor, ille fortasse jussu matris immittet tibi pessimo veneno tinctum jaculum, ut in fordidum aliquem depereas, qui te tamen non redamet. *Ma.* Supplicium narras abominandum. Ego sanè vel mori præoptârim, quàm perditè amare deformem, nec amore mutuo respondentem. *Pa.* Atqui nuper hujus fuit mali exemplum insigniter editum in puellam quandam. *Ma.* Ubi locorum? *Pa.* Aureliæ. *Ma.* Quot anni sunt? *Pa.* Quot anni? Vix sunt menses decem. *Ma.* Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? *Pa.* Nihil: novi tanquam te. *Ma.* Quin igitur edis nomen? *Pa.* Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine dicta fuisset. Idem habebat nomen quod tu. *Ma.* Pater quis erat? *Pa.* Vivit adhuc inter jureconsultos præcipui nominis, re splendidâ. *Ma.* Adde nomen. *Pa.* Mauritius. *Ma.* Cognomen. *Pa.* Aglaius. *Ma.* Vivítne mater? *Pa.* Nuper reliquit superos. *Ma.* Quo morbo periit? *Pa.* Quo morbo rogas? mœrore. Et pater, tametsi vir cum primis fortis, periclitabatur. *Ma.* Licétne scire matris quoque nomen? *Pa.* Maximè; Sophronam nemo non novit. Sed quid sibi vult ista percontatio? an me putas apologum comminisci? *Ma.* Egon' de te suspicarer hoc? Hæc suspicio pronior est in sexum

(*a*) Herba quæ *medetur omnibus morbis*, unde & nomen habet.

(*b*) Fulmen est telum Jovis, tridens Neptuni, hasta Palladis.

ſexum noſtrum. Sed narra quid acciderit puellæ. *Pa.* Puella erat honeſto loco nata, ut dixi, re lautâ,formâ perquam eleganti; quid multis? digna principi marito. Hujus nuptias ambiebat procus quidam, illi non diſſimilis. *Ma.* Quo nomine? *Pa.* Hei mihi! offendor omine. Pamphilus & ille dictus eſt. Illa nihil non tentantem pertinaciſſimè ſprevit. Juvenis dolore contabuit. Nec ità multò pòſt, illa deperire cœpit in quendam, ſimium veriùs quàm hominem. *Ma.* Quid ais? *Pa.* Adeò perditè, ut ſatis dici non queat. *Ma.* Iam elegans puella tam deformem? *Pa.* Vertice acuminato, raro capillitio,eóque lacero & impexo, furfure ac lendibus oppleto; pleramq; cranii cutem nudaverat (*a*) alopecia; oculis refugis, naribus ſimis ac ſurſum hiantibus,ore ſparſo,dentibus putridis, balbutiente linguâ, mento ſcabioſo: ſcapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. *Ma.* Therſiten quempiam mihi depingis. *Pa.* Imò aiunt illi non fuiſſe niſi unam auriculam. *Ma.* Altera perierat illi fortaſſe in bello. *Pa.* Imò in pace. *Ma.* Quis hoc auſus eſt? *Pa.* Dionyſius carnifex. *Ma.* Fortaſſe formæ infelicitatem penſabat res ampla domi. *Pa.* Imò decoxerat,ac plus quàm animam debebat. Cum hoc marito tam inſignis puella nunc degit ætatem, ac ſubindè vapulat. *Ma.* Rem miſeram narras. *Pa.* Sed veram. Sic viſum eſt (*b*) Nemeſi juvenis ſpreti contumeliam ulciſci. *Ma.* Ego citiùs optârim extingui fulmine quàm talem ferre maritum. *Pa.* Ergò nè provoca Nemeſim, & amantem redama. *Ma.* Si quidem iſthuc ſatis eſt,redamo. *Pa.* Sed optârim iſtũ amorem eſſe perpetuum aç proprium:conjugium ambio,non amicam. *Ma.* Neq; me id fugit, ſed diu deliberandum eſt in eo quod ſemel cœptum reſcindi non poteſt. *Pa.* Apud me quidem nimiùm diu deliberandũ eſt. *Ma.* Vide autem nè tibi imponat amor non optimus conſultor. Nam cæcum eſſe ferunt. *Pa.* Sed oculatus eſt,qui ex judicio naſcitur. Non ideo mihi talis videris,quòd amẽ te;ſed ideo te amo,quòd talem te conſpexerim. *Ma.* At vide nè non ſatis me perſpectam habeas. Si (*c*) *calceum induiſſes, tum demum ſentires quâ parte te urgeret.* Pa. (*d*) Jacienda eſt alea: quanquã ego multis auguriis colligo rem meliùs ceſſuram. *Ma.* Etiam augur es? *Pa.* Sum. *Ma.* Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? *Pa.* Illa volat ſtultis. *Ma.* An à dextris advolavit jugum columbarum? *Pa.* Nihil iſtiuſmodi. Sed mihi jam annis aliquot perſpecta eſt probitas tuorum parentum: ea primùm avis eſt non peſſima, è bonis prognatum eſſe. Neq; me clam eſt quàm ſalubribus monitis, quàm ſanctis exemplis apud hos ſis inſtituta. Et plus eſt bene

a Defluvium capillorum,morbus fœdus.

b Dea vindex inſolentiæ.

c Alludit ad dictum Pauli Æmilii, repudiatâ uxore.

d Jacere aleam, facere periculum.

bene inſtitui quàm bene naſci. Habes alterum augurium. Ad hæc meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit: quin & nos inter nos *à teneris*, quod aiunt, *unguiculis* noti ſumus; nec malè convenit geniis noſtris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas inter utriuſque parentes, penè paria ſunt. Demum, quod eſt in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non peſſimè quadrare ad meum ingenium. Poteſt enim per ſe præclarum eſſe, quod tamen non ſit aptum. Quàm mei viciſſim tuo congruant, neſcio. Hæ videlicet aves (mea lux) mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundúmque connubium, modò nè tuus animus (*a*) mali ominis cantionem nobis occinat. *Ma.* Quam cantilenam optas? *Pa.* Ego præcinam, Sum tuus: tu ſuccine, Sum, tua. *Ma.* Brevis quidem cantiuncula, ſed longum habet (*b*) epiphonema. *Pa.* Quid refert quàm longum, modò lætum? *Ma.* Adeò mihi es inviſus, ut nolim te committere cujus in poſterum pœniteat. *Pa.* Deſine malè ominari. *Ma.* Fortaſſis alia tibi videbor ubi morbus aut ætas hanc formam immutaverit. *Pa.* Nec hoc corpus ô bona, ſemper erit æquè ſuculentum. Sed ego non contemplor tantùm iſtud undique florens & elegans domicilium; hoſpitem magis adamo. *Ma.* Quem hoſpitem? *Pa.* Animum iſtum tuum, cujus decor ſemper cum ætate creſcet. *Ma.* Næ tu plùs quàm Lynceus es, ſi iſtum perſpicis per tot tectoria. *Pa.* Animum animo perſpicio. Ad hæc, in communibus liberis ſubindè rubeſcemus. *Ma.* Sed interim perit virginitas. *Pa.* Verum. Sed eho, dic mihi, ſi tibi eſſet elegans pomarium, optares illic nihil nunquam gigni præter flores? an malles, delapſis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? *Ma.* Ut argutatur? *Pa.* Saltem illud reſponde, Utrum eſt elegantius ſpectaculum, viris humi jacens & computreſcens; an amplexa palum aut ulmum, eámque purpureis uvis degravans? *Ma.* Reſponde tu mihi viciſſim, Utrum ſpectaculum amœnius, roſa nitens & lactea in ſuo frutice; an decerpta digitis, ac paulatim marceſcens? *Pa.* Ego roſam exiſtimo feliciorem quæ marceſcit in hominis manu, delectans interim & oculos & nares, quàm quæ ſeneſcit in frutice; nam & illic futurum erat ut marceſceret: quemadmodum felicius eſt vinum quod bibitur antequam aceſcat. Quanquam non ſtatim marceſcit flos puellæ, ſi nupſerit: imò video multas quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabeſcebant, ex congreſſu viri ſic enituiſſe, ut tum demum florere

a Id eſt, recuſet.

b Quod in fine acclamatur. Facile eſt dicere Volo, Volo; ſed his duobus verbis contrahitur indiſſolubile vinculum.

florere cœperint. *Ma.* Attamen favorabilis ac plausibilis apud omnes est Virginitas. *Pa.* Elegans quidem res puella virgo; sed quid juxta naturam prodigiosius anu virgine? Nisi matri tuæ defluxisset flos ille, nos istum floseulum non haberemus. Quòd si, ut spero, non sterile fuerit nostrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. *Ma.* Attamen aiunt rem Deo gratissimam esse castitatem. *Pa.* Et ideo castam puellam mihi cupio nubere, ut cum illa castè vivam. Magis erit animorum quàm corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Christo. Quantulum aberit hoc matrimonium à virginitate? Et fortasse olim sic convivemus quemadmodum vixit cum Maria Joseph. Sed interim discemus virginitatem. Non enim statim pervenitur ad summam. *Ma.* Quid ego audio? Violanda virginitas, ut discatur? *Pa.* Quidni? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parciùs, discimus esse * abstemii. Uter tibi videtur temperantior qui in mediis deliciis accumbens abstinet, an qui semotus ab his quæ provocant intemperantiam? *Ma.* Arbitror eum fortiùs temperantem, quem parata copia non potest corrumpere. *Pa.* Utri veriùs debetur laus castitatis, eine qui semet exsecat, an qui membris integris tamen abstinet à Venere? *Ma.* Equidem posteriori meo calculo tribuerim laudem castitatis, priori dementiam. *Pa.* At qui voto adstricti abjurant matrimonium, nonne quodammodo exsecant sese? *Ma.* Videtur. *Pa.* Jam non est virtus non coire. *Ma.* Annon est? *Pa.* Sic accipe. Si per se virtus esset non coire, vitium esset coire. Nunc incidit ut vitium sit non coire, coire virtus. *Ma.* Quando hoc incidit? *Pa.* Quoties ab uxore jus suum petit maritus, præsertim si prolis amore quærit complexum. *Ma.* Quid si lasciviat? non est fas negare? *Pa.* Fas est monere, vel rogare potiùs blandiùs, ut temperet: pernegare instanti fas non est. Quanquam hac quidem in parte raras audio querelas maritorum de suis uxoribus. *Ma.* At dulcis est libertas. *Pa.* Imò gravis est sarcina Virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ nostro arbitratu. An tibi videtur ista esse servitus? *Ma.* Vulgus conjugium capistrum vocat. *Pa.* Sed ipsi vero capistro digni sunt qui sic vocant. Dic mihi, quæso, an non animus tuus est alligatus corpori? *Ma.* Videtur. *Pa.* Non aliter quàm avicula caveæ. Et tamen consule illum, an cupiat esse liber. Negabit, opinor. Quamobrem? Quia libenter est alligatus. *Ma.* Res est utrinque modica. *Pa.* Tantò tutior. Eam tu domi augebis *parsimoniâ*, quæ non sine causa dicta

* Qui non bibunt vinum, quasi dicas, *abstemio.*

Conjugium capistrum.

dicta eſt *magnum vectigal*; ego foris induſtriâ. *Ma.* Innumeras curas ſecum adferunt liberi. *Pa.* Sed iidem innumeras voluptates, ac ſæpenumero multo cum fœnore reponunt parentibus officium. *Ma.* Miſera quædam res eſt orbitas. *Pa.* An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia malè ominari? Dic mihi utrùm malles nunquam naſci, an naſci moritura? *Ma.* Equidem malim naſci moritura. *Pa.* Sic miſerior eſt orbitas; quæ prolem nec habuit, nec habitura eſt; quemadmodum feliciores ſunt qui vixerunt, quàm qui nec nati ſunt, nec naſcentur unquam. *Ma.* * Qui ſunt iſti qui non ſunt, nec erunt? *Pa.* Quanquam qui recuſat ferre caſus humanos, quibus omnes ex æquo ſumus obnoxii, ſive plebeii ſumus ſive reges, is è vita migret oportet; & tamen quicquid acciderit, tu non feres niſi dimidium, ego majorem portionem in me transferam. Ità ſi quid acciderit læti, gemina fiet voluptas; ſi quid mali, ſocietas adimet dimidium ægritudinis. Mihi verò, ſi fata vocent, dulce fuerit vel immori tuis complexibus. *Ma.* Faciliùs ferunt homines quod juxta communes naturæ leges accidit: ſed video quantò plus moleſtiarum adferunt nonnullis parentibus liberorum mores, quam mortes. *Pa.* Iſtius rei nè quid accidat, maxima ex parte in nobis ſitum eſt. *Ma.* Quî ſic? *Pa.* Quoniam ferè boni naſcuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis naſcuntur milvi. Dabimus igitur operam ut ipſi boni ſimus. Deinde curabimus liberos noſtros ab ipſo ſtatim lacte ſanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimùm refert quid infundas rudi teſtulæ. Ad hæc, curabimus ut domi habeant exemplum vitæ quod imitentur. *Ma.* Difficile eſt quod narras. *Pa.* Nec mirum, quia pulchrum eſt: atq; ob hoc ipſum tu quoque difficilis es. At tantò ſtudiis acrioribus huc enitemur. *Ma.* Habebis ſequacem materiam: tu vide ut me formes fingáſque. *Pa.* Sed interim pronuncia tria verba. *Ma.* Nihil faciliùs; ſed verba ſimulatque ſemel evolârint, non revolant. Dabo conſilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus, ut utrorumq; voluntate res tranſigatur. *Pa.* Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. *Ma.* An poſſim, neſcio; mei juris non ſum. Nec ſine majorum authoritate olim coibant conjugia. Verùm, utcunq; eſt, arbitror auſpicatius fore noſtrum conjugium, ſi parentum authoritate coeat. Et veſtrum eſt ambire; nobis decorum non eſt. Gaudet enim rapi virginitas, etiamſi nonnunquam vehementiùs amemus. *Pa.* Non pigebit ambire, modò

* Jocatur in hoc quod ridiculè dixerat juvenis, cùm qui non ſunt nec futuri ſunt, plùs aut minùs felices dici non poſſunt.

Liberi unde fiant boni.

modò nè me frustretur tuum unius suffragium. *Ma.* Non frustrabitur; bono animo esto, mi Pamphile. *Pa.* Tu mihi hic religiosior es quàm vellem. *Ma.* Imò tu tuum ipsius suffragium apud te priùs expende. Nec affectum istum tuum adhibe in consilium, sed rationem. Quod effectus decernit, temporarium est: quod autem dictat ratio, perpetuò solet placere. *Pa.* Næ tu pulchre philosopharis; itaque parere certum est tuis consiliis. *Ma.* Non pœnituerit obsequii. Sed heus tu, incidit interim scrupulus qui meum animum male habet. *Pa.* Valeant scrupuli. *Ma.* Viu' me nubere mortuo? *Pa.* Nequaquam, sed revixero. *Ma.* Amovisti scrupulum. Bene vale, mi Pamphile. *Pa.* Isthoc tu cura. *Ma.* Precor tibi lætam noctem. Quid suspiras? *Pa.* Lætam noctem, ais? Utinam largiare quod precaris. *Ma.* Nè quid præproperè; *adhuc* (a) *tua messis in herba est.* *Pa.* (b) Nihilne tui mecum auferam? *Ma.* (c) Hunc pastillum, qui tibi cor exhilaret. *Pa.* Addo saltem osculum. *Ma.* Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. *Pa.* An osculum aliquid decerpit virginitati? *Ma.* Vis igitur ut aliis quoque largiar oscula? *Pa.* Nequaquam; mihi servari volo mea oscula. *Ma.* Tibi servo. Quanquam est aliud cur in præsentia nec ausim dare osculum. *Pa.* Quid istuc? *Ma.* Ais tuum animum penè totum demigrâsse in corpus meum, in tuo quàm minimum supersesse: Vereor itaque nè in osculo hoc ipsum quod in te supersest transiliat in me, tuque jam totus fias exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris symbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Christum comprecabor, ut quod agitur, utrique nostrûm velit esse felix ac faustum.

a Ovidius. A segete ductum, quæ primùm herbascit, deinde fert aristas, tandem flavescit ad messem.

b Ambiguè dictum. Nam si sit genitivus à *tu*, petit osculum; si à *tuum*, petit aliud. At illa secùs interpretatur quam ille senserat. Ovid. *ulterius nil habet ille mei.*

c Pastillus est sphærula ex odoribus confecta, quam manibus circumferunt. Horatius, *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.*

ARGUMENTUM.

Virgo abhorrens à nuptiis fieri vult Monacha. Suadetur in contrarium, ut suis hac in re moderetur affectibus, neque invitis parentibus tentet quippiam; potiùs ut nubat. Virginitas enim potest esse in vita conjugali. Mores Monachorum in Cœnobiis suis perstringuntur. Liberi *unde dicantur. Detestatur plagiarios istos qui adolescentes & puellas in Monasteria pelliciunt, quasi nulla alibi daretur Salus: Unde multa felicissima ingenia sepeliuntur viva.*

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. GAudeo tandem finitam esse cœnam, ut liceat frui hâc deambulatione quâ nihil amœnius. *Ca.* Et me jam tædebat sessionis. *Eu.* Quàm vernat, quàm arridet undique mundus! Hæc nimirum est illius adolescentia. *Cath.* Sic est. *Eu.* At cur tuum ver non æquè arridet?

Ca. Quamobrem? *Eu.* Quia ſubtriſtis es. *Ca.* An videor alio vultu quàm ſoleo? *Eu.* Vis oſtendam te tibi? *Ca.* Maximé. *Eu.* Vides hanc rubam ſub imminentem noctem foliis contractioribus? *Ca.* Video. Quid tum poſtea? *Eu.* Talis eſt vultus tuus. *Ca.* Bella collatio. *Eu.* Si mihi parùm credis, in hoc fonticulo contemplare te ipſam. Quid tibi tandem volebant & inter cœnandum iſta tam crebra ſuſpiria? *Ca.* Deſine percontari quòd tuâ non refert ſcire. *Eu.* Imò meâ refert maximè, qui non poſſum eſſe hilaris niſi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum ſuſpirium, hui! quàm ex imo pectore ductum! *Ca.* Eſt quod angat animum, ſed effari non eſt tutum. *Eu.* Mihi non dices, qui te chariorem habeo ſorore propria? Mea Catharina, ne vetere; quicquid eſt rei, tutò (*a*) depones his auribus. *Ca.* Ut tutò dicam, vereor nè fruſtrà dicam non auxiliaturo. *Eu.* Quî ſcis? Si non re ipsâ, fortaſſis conſilio conſolandóque juvero. *Ca.* Non poſſum eloqui. *Eu.* Quid iſthuc eſt rei? odiſti me? *Ca.* Sic odi, mihi ut minùs charus ſit meus germanus: & tamen animus non fert ut eloquar. *Eu.* Fateberis igitur, ſi divinâro? Quid tergiverſaris? Promitte, alioqui non omittam urgere. *Ca.* Age, promitto. *Eu.* Prorſus ego non video quid tibi deſit ad ſummam felicitatem. *Ca.* Utinam vera prædicares. *Eu.* Primùm adeſt ipſe flos ætatis. Nam, niſi fallor, agis annum jam decimum ſeptimum. *Co.* Sic eſt. *Eu.* Nondum igitur, opinor, diſcruciat te metus ſenectæ. *Ca.* Nihil minùs. *Eu.* Adeſt forma nullâ parte non felix. Eſt & iſtud præcipuum Dei donum. *Ca.* De forma, qualis qualis eſt, nec glorior, nec queror. *Eu.* Tum color & habitudo corporis indicat te eſſe proſperâ valetudine, niſi quid eſt morbi occultioris. *Ca.* Nihil iſtiuſmodi, gratia Deo. *Eu.* Fama eſt integra. *Ca.* Ità confido. *Eu.* Adeſt ingenium iſto dignum corpore, feliciſſimum, & quale mihi optem ad liberales diſciplinas. *Ca.* Si quod eſt, Dei munus eſt. *Eu.* Nec deeſt morum amabilis gratia, quam in feliciſſimis etiam formis non rarò deſideramus. *Ca.* Optârim equidem mores me dignos. *Eu.* Multorum animos dejicit generis infelicitas: tibi parentes ſunt & bene nati, & probi, & re lautâ, & tui amantiſſimi. *Ca.* Hinc nihil queror. *Eu.* Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis, quas habet hæc regio, non delegerim aliam ſponſam quàm te, ſi quod ſidus mihi proſperum affulgeret. *Ca.* Nec ego deligerem alium ſponſum, ſi placeret ullum conjugium. *Eu.* Et tamen magnum quiddam eſſe debet quod ſic diſcruciat animum tuum. *Ca.* Eſt omnino non

leve.

a Deponit magiſtratum qui ſe abdicat magiſtratu; deponit pignus qui certat, & deponit qui rem ſuam ſervandam tradit alienæ fidei. Sic Horatius, *Quicquid habes, age, Depone tutis auribus.*

leve. *Eu.* Non ægre feres ſi divinem? *Ca.* Jam policita ſum. *Eu.* Expertus novi quanta crux ſit amor. Age, fatere nunc, promiſiſti. *Ca.* Amor eſt in cauſa, ſed non ejus generis cujus tu ſuſpicare. *Eu.* Quod genus tu mihi narras? *Ca.* Divina. *Eu.* Equidem conſumpſi omnem divinationem meam. Et tamen non omittam hanc manum donec extorſero quid ſit. *Ca.* Ut violentus es! *Eu.* Depone in ſinum meum quicquid iſthuc eſt curæ. *Ca.* Quando ſic urges, dicam. Jam indè à teneris annis me mirus quidam affectus habebat. *Eu.* Quis? obſecro. *Ca.* Ut adjungerer collegio ſacrarum virginum. *Eu.* Ut fieres monacha? *Ca.* Sic habet. *Eu.* Hem! (*a*) *pro theſauro carbones.* *Ca.* Quid ais, Eubule? *Eu.* Nihil, mea lux; tuſſiebam. Sed perge dicere. *Ca.* Huic animo meo ſemper pertinaciſſimè reſtitêre parentes. *Eu.* Audio. *Ca.* Ego contrà precibus, blanditiis, lacrymis oppugnabam parentum pietatem. *Eu.* Res mira. *Ca.* Tandem, cùm ego nullum facerem finem orandi, obſecrandi, lacrymandi, pollicitî ſunt, ubi perveniſſem ad annum decimum ſeptimum, ſeſe obtemperaturos voluntati meæ, ſi modò tum idem perſtaret animus. Venit is annus, manet idem animus, parentes tamen contra promiſſum pernegant. Hoc eſt quod diſcruciat animum meum. Aperui morbum meum; tu nunc medicum age, ſi quid potes. *Eu.* Primùm, illud dabo conſilium, ſuaviſſima virgo, ut modereris affectibus tuis; & ſi id non continget quod vis, id velis quod poſſis. *Ca.* Emoriar niſi quod volo aſſequar. *Eu.* Et unde cepiſti iſtum fatalem affectum? *Ca.* Olim admodum puella ducta ſum in quoddam virginum collegium, circumducebamur, oſtendebantur omnia: placebant virgines vultibus nitentibus, videbantur angelæ; in templo nitebant omnia, atque etiam fragrabant, nitebant horti cultiſſimi. Quid multis? Nihil non arridebat, quocunque vertebam oculos. Accedebant ad hæc blandiſſima virginum colloquia. Unam atque alteram illic reperi quacum olim infantula luſitare conſuevi. Ex eo tempore cœpit animus ardere ejus vitæ deſiderio. *Eu.* Non ſum improbaturus ſacrarum virginum inſtitutum; quanquam non omnia conducunt omnibus: ſed habitâ tui genii ratione, quem mihi videor ex vultu moribúſque tuis collegiſſe, ſuaſerim ut nubas marito tui ſimili, tuæque domi novum inſtituas collegium, cujus maritus agat patrem, tu matrem. *Ca.* Emoriar citiùs quàm virginitatis propoſitum deſeram. *Eu.* Res eſt egregia virginitas, ſi pura ſit: ſed nihil neceſſe eſt ut hâc gratiâ dedas te in collegium, unde non poſſis poſtea eximi.

(*a*) Cùm aliud inveniretur quàm exſpectabatur.

Licet apud parentes virginitatem tueri tuam. *Ca.* Licet, at non perinde tutò. *Eu.* Imò, ut ego arbitror, aliquantò tutiùs quàm apud illos craſſos, ſemper cibo diſtentos monachos. Nec enim caſtrati ſunt, nè tu ſis inſciens. Patres vocantur, ac frequenter efficiunt ut hoc nomen verè competat in ipſos. Olim nuſquam virgines honeſtiùs vivebant quàm apud parentes, nec alium habebant patrem quàm Epiſcopum. Sed obſecro, dic mihi, quod tibi collegium ex omnibus delegiſti, cui te addîcas in ſervitutem? *Ca.* Chryſercium. *Eu.* Agnoſco, ædibus paternis vicinum. *Ca.* Rectè. *Eu.* Atqui pulchre novi totum hoc ſodalitium; dignum verò ob quod patrem ac matrem & cognatam tibi honeſtámque familiam repudies! Nam ille patriarcha jampridem & ætate & vino & naturâ delirus eſt; nec illi quicquam jam ſapit præter vinum. Habet duos ſodales ſe dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannes, ut fortaſſe vir malus non eſt, ità nihil habet viri præter barbam; eruditionis nè pilum quidem, prudentiæ non multò plus. Jodocus adeò ſtupidus eſt, ut niſi veſte ſacrâ commendaretur, obambularet publicitus in cuculla fatui cum auriculis ac tintinnabulis. *Ca.* Mihi videntur viri boni. *Eu.* Meliùs iſtos novi quàm tu, mea Catharina. Iſti fortaſſe ſunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te (*a*) proſelytam ſuam. *Ca.* Jodocus maximé favet. *Eu.* O fautorem! Sed fac iſthîc nunc eſſe viros doctos ac bonos; cras erunt indocti ac mali: & quicunque obtigerint, tibi erunt ferendi. *Ca.* Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia, nec ſemper virginea ſunt quæ illic dicuntur inter conjugatos: & aliquoties fit ut oſculum negare non poſſim. *Eu.* Qui vitare ſtudet quicquid offendit, is è vita migret oportet. Ità ſunt aures aſſuefaciendi, ut audiant omnia, nec tamen niſi bona tranſmittant in animum. Parentes, opinor permittunt tibi cubiculum peculiare. *Ca.* Maximé. *Eu.* Eò te ſubducas licebit ſi quod convivium acciderit turbulentius. Et dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum ſponſo tuo Chriſto; ora, pſalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, ſed tu reddes eam puriorem. *Ca.* Attamen tutius eſt eſſe in ſodalitio virginum. *Eu.* Non improbo caſtum ſodalitium, nolim tamen te falli falſâ imaginatione. Ubi illic verſata fueris aliquamdiu, ubi propiùs inſpexeris, fortaſſis non perinde nitebunt omnia ut tibi quondam nitere videbantur. Nec omnes virgines ſunt, mihi crede, quæ velum habent. *Ca.* Bona verba. *Eu.* Imo bona verba ſunt quæ vera ſunt. Niſi fortaſſe (*b*) elogium quod nos hactenus

Monachi Patres.

a Advenam, quæ ex Chriſti verbis in profeſſionem & ſectam monachorum, inque illorum verba juravit. Alluſum ſimul ad locum. *Matt.* 23.

b Titulus meriti, qui ſolet addi in legatis aut in munere. Ego ſcribendum arbitror *elogium*, ab imputando, quanquam reclamantibus codicibus.

hactenus judicavimus esse Virgini Matri proprium, ad plures transit ut dicantur, & à partu virgines. *Ca.* Abominor. *Eu.* Quin insuper, nec alioqui inter illas virgines sunt omnia virginea. *Ca.* Non? Quamobrem? obsecro. *Eu.* Quia plures inveniuntur quæ mores æmulentur (*a*) Sapphûs, quàm quæ referant ingenium. *Ca.* Isthuc quid sit non satis intelligo. *Eu.* Atque ideo hæc verba facio, nè quando intelligas, mea Catharina. *Ca.* Attamen animus eò fertur; atque hinc colligo hunc spiritum à Deo proficisci, quòd tot jam annis perseverat, & indies sit acrior. *Eu.* Imò mihi hoc nomine suspectus est iste tuus spiritus, quòd sic repugnant optimi parentes. Afflâsset & illorum animos Deus, si pium esset quod moliris. Sed istum spiritum hausisti ex illis nitoribus quos admodum puella vidisti, ex blandis virginum alloquiis, ex affectu erga veteres sodales, ex cultu sacro, ex ceremoniis sanè quàm speciosis, ex improbis hortatibus stultorum monachorum, & qui in hoc te venantur ut largiùs potent. Sciunt patrem esse liberalem ac benignum: aut illum habebunt convivam, sed hâc lege, ut secum adferat vinum quod decem strenuis potoribus sat sit; aut ipsi potabunt apud illum. Quare tibi fuerim author, nè quid novi tentes invitis parentibus, in quorum potestate nos Deus esse voluit. *Ca.* In hoc negotio pium est contemnere patrem ac matrem. *Eu.* Christi causâ pium est alicubi negligere patrem ac matrem neque enim piè faciat qui, Christianus, patrem Ethnicum, cuius omne vitæ præsidium pendeat à filio, deserat sinátque perire fame. Si nondum esses professa Christum in baptismo, & parentes vetarent te baptizari, piè faceres si Christum præferres impiis parentibus. Aut si nunc parentes adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda esset illorum authoritas. Sed quid hoc ad collegium? Et domi Christum habes. Natura dictat, Deus approbat, Paulus hortatur, leges humanæ sanciunt, ut filii obediant parentibus: & tu te subduces ab authoritate parentum optimorum, ut pro vero patre te dedas factitio, & pro vera matre tibi adsciscas alienam, aut potiùs ut pro parentibus tibi dominos ac dominas adsciscas? Nam parentibus ità es obnoxia, ut tamen te liberam esse velint. Unde & * *liberi* vocantur filii-familias, quòd absint à conditione servorum. Nunc te pro libera tendis ultro servam reddere. Christiana clementia maxima ex parte submovit omnem illam veterum servitutem, nisi quòd (*b*) in paucis regionibus adhuc ejus residerit vestigia. At inventum est sub prætextu religionis novum

a Genitivus est Græcus. Hujus ingenium mirè prædicatur, sed mores infamantur, quòd fuerit τριβὰς. Id enim tetrè significatum est.

Quomodo negligendi Parentes ob Christum. * *Liberi* unde.

b Nescit servitutem nobilis illa meritò dicta *Francia*. In Westphalia & nonnullis Germaniæ partibus adhuc est servorum genus: Venetiæ venduntur Mauri & Mauræ non aliter quàm boves.

novum ſervitutis genus, ut nunc ſanè in pleriſque monaſteriis vivitur. Nihil ibi licebit niſi ex præſcripto; quicquid obvenerit tibi, illis accreſcet; ſi quo pedem moveris, retrahêris è fuga, perinde quaſi parentem veneno necaveris. Quóque ſit evidentior ſervitus commutant veſtem quam dedêre parentes, & ad exemplum priſcum eorum qui olim ſervos eſſent mercati, commutant nomen in baptiſmo inditum, ac pro Petro ſive Joanne, vocant Franciſcum, aut Dominicum, aut Thomam. Petrus dedit nomen Chriſto, & Dominico initiandus vocatur Thomas. Si militaris ſervus abjiciat veſtem à domino datam, videtur abdicâſſe dominum; & nos applaudimus illi qui veſtem accipit quam Chriſtus omnium dominus non dedit? & ob hanc mutatam graviùs punitur, quàm ſi centies abjiciat veſtem imperatoris ac domini ſui, quæ eſt mentis innocentia. *Ca.* Atqui hoc ipſum aiunt eximii meriti, ſi quis ſe ſponte dedit in hanc ſervitutem. *Eu.* Iſta verò doctrina Phariſaica eſt. Paulus contrà docet, ut *qui liber vocatus ſit, nè velit fieri ſervus*; ſed *potiùs operam det ut fiat liber.* Atque hoc infelicior eſt ſervitus, quòd pluribus dominis tibi ſerviendum ſit, quòd plerumque ſtultis & improbis, quòd incertis, ac ſubindè novis. Illud mihi reſponde, * Emancipant te leges à jure parentum? *Ca.* Nequaquam. *Eu.* Licétne igitur tibi emere aut vendere fundum invitis parentibus? *Ca.* Minimé. *Eu.* Unde igitur tibi jus ut teipſam dedas neſcio quibus, invitis parentibus? An non tu illis chariſſima maximéque propria es poſſeſſio? *Ca.* In negotio pietatis ceſſant naturæ leges. *Eu.* Negotium pietatis potiſſimùm agitur in baptiſmo: hîc tantùm agitur de veſte mutanda, déque genere vitæ, quod per ſe neque bonum eſt neque malum. Jam illud mihi conſidera, quantum commoditatum ſimul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum eſt in tuo cubiculo legere, orare, pſallere, quantum & quando gratum eſt animo tuo. Quòd ſi tædet cubiculi, licèt audire cantiones eccleſiaſticas, adeſſe ſacris, audire ſacras conciones; & ſi quam videris matronam aut virginem egregiè probam ex ejus colloquio fieri meliorem; ſi quem virum inſigni probitate præditum, ex eo diſcere quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere qui puriſſimè Chriſtum doceat. Has res omnes, ex quibus præcipuus eſt profectus ad veram pietatem, amittis ſemel addicta collegio. *Ca.* Sed interim non ero monacha. *Eu.* Adhuc te movent nomina? Rem ipſam perpendito. Illi jactant obedientiam. Num ea laus tibi

* Hoc eſt, manumittunt, libere vivere ſinunt.

tibi deerit si obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? si Episcopo tuo, aut pastori tuo? Num pauperratis, cùm in parentum manibus sint omnia? Quanquam olim in sacris virginibus præcipuè laudabatur à sanctis viris liberalitas in pauperes: eam præstare non poterant, si nihil possidebant. Porrò castitati tuæ nihil decedet, etiamsi vivas apud parentes. Quid igitur superest? Velum, linea vestis ex intima versa in extimam, ceremoniæ quædam, quæ per se nihil faciunt ad pietatem, neque quemquam commendant oculis Christi, qui spectat animi puritatem. *Ca.* Nova prædicas. *Eu.* Sed verissima. Cùm igitur non sis emancipata à jure parentum, cum tibi jus non sit vendendi vestem aut agrum, quomodo tibi jus facis dedendi te in servitutem alienam? *Ca.* Jus parentum, ut aiunt non impedit ingressum religionis. *Eu.* In Baptismo nonne professa es religionem? *Ca.* Sum. *Eu.* Nonne religiosi sunt quicunque sequuntur præcepta Christi? *Ca.* Maximè. *Eu.* Quæ est igitur ista nova religio, quæ facit irritum quod & Naturæ lex sanxit, & vetus Lex docuit, & Evangelica lex comprobavit, & Apostolica doctrina confirmavit? Isthuc decretum non est à Deo oroditum sed in monachorum senatu repertum. Sic definiunt quidam & matrimonium esse ratum quod insciis, aut etiam invitis, parentibus inter puerum & puellam per verba *de præsenti* (sic enim illi loquuntur) contractum est. Atqui istud dogma nec Naturæ sensus approbat, nec veterum leges, nec Moses ipse, nec Evangelica aut Apostolica doctrina. *Ca.* An igitur putas mihi non esse fas nubere Christo, nisi comprobantibus parentibus? *Eu.* Jam, inquam, nupsisti Christo, & illi nupsimus omnes. Quæ bis nubet eidem viro? Tantùm agitur de loco, de veste, de ceremoniis. Ob has res non arbitror esse contemnendum jus parentum. Et videndum est, nè, dum paras nubere Christo, (*a*) nubas aliis. *Ca.* At isti prædicant nihil esse sanctius quam hîc contemnere parentes. *Eu.* Ab istis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è sacris libris locum qui hoc doceat: quod si non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini (*b*) Belnensis; hoc poterunt. Ab impiis parentibus ad Christum confugere pietatis est. Sed à piis ad monachismum, hoc est, (quod non rarò usu venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas est? quanquam & olim ad Christum à paganismo conversus idololatris parentibus debebat obsequium, quatenus citra pietatis jacturam fieri poterat. *Ca.* Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? *Eu.* Nequaquam. Verùm quem-

a Hoc dicit propter collegia virginum quæ non vivunt juxta regulam, in quibus nonnunquam, proh dolor! una nubit multis.

b Belna oppidum in ducatu Burgundiæ, ubi vina laudatissima.

admodum nemini ſuadere velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecerit, luctetur emergere: ità non dubitem hortari puellas omnes, præſertim indolis generoſæ nè ſe temerè eò præcipitent unde poſt ſeſe non poſſunt explicare, præſertim cùm in ipſis collegiis ſæpe graviùs periclitetur virginitas, ac domi præſtare valeas quicquid ibi præſtatur. *Ca.* Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non poteſt. *Eu.* Si non perſuadeo, quod tamen optârim, ſaltem illud fac memineris, * Eubulum monuiſſe. Interim, pro meo in te amore, precor ut tuus iſte affectus felicior ſit meo conſilio.

* Id eſt, *qui bene conſulit*, ab εὖ *bene* & βέλη *conſilium.*

ARGUMENTUM.

Virgo pœnitens ante peractam profeſſionem ad parentes ſuos domum revertit. Deteguntur hîc Monachorum præſtigiæ, qui ſpectris & viſis terrent & impellunt rudes animos in ſua cœnobia.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. TAles janitrices mihi ſemper optârim. *Ca.* Et ego ſemper tales pulſatores. *Eu.* Sed vale, Catharina. *Ca.* Quid ego audio? Valebo priuſquam ſalveam? *Eu.* Non huc veni ut te viderem lacrymantem. Quid ſibi vult, quòd protinus me conſpecto lacrymis ſuffuſi ſunt oculi? *Ca.* Quò fugis? mane, mane, inquam; ſumam alium vultum & ridebimus affatim. *Eu.* Quas aves hîc video? *Ca.* Eſt illius collegii patriarcha. Nè ſubducito te; jam perportârunt: accumbe pauliſper; illo digreſſo confabulabimur noſtro more. *Eu.* Age, obtemperabo tibi, quæ mihi noluiſti. Nunc ſoli ſumus narra totam fabulam; malim enim ex te cognoſcere. *Ca.* Ex tot amicis, quos putabam ſapere plurimùm, nunc ſentio nullum fuiſſe qui mihi prudentius ac ſenilius conſilium dederit quàm tu omnium natu minimus. *Eu.* Dic mihi, quomodo expugnâſti parentum affectum? *Ca.* Primùm improbis hortatibus monachorum ac monacharum, deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactatus eſt matris animus; pater nullo pacto quibat perpelli. Tandem omnibus admotis machinis, & hic victus atque oppreſſus eſt potiùs quàm aſſenſit. Id factum eſt inter pocula: minitabantur homini malum exitium, ſi Chriſto ſuam ſponſam pernegaret. *Eu.* O improbitatem ſtolidorum! Quid fit deinde? *Co.* Servor triduo domi clàm: interim ſemper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi Converſas vocant, hortatibus ſuis addentes animum ut perſiſterem in ſancto propoſito, ac ſolicitè caventes nequa cognatarum aut ſodalium adiret me,

quæ

quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur veſtes aliáque quæ ad convivium attinebant. *Eu.* Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? *Ca.* Non, ſed paſſa ſum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies quàm iterum perpeti. *Eu.* Quæſo, quid iſtuc erat? *Ca.* Non poſſum effari. *Eu.* Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. *Ca.* Promittis ſilentium? *Eu.* Id præſtiturus eram etiamſi nulla fuiſſes ſtipulata. Quaſi verò me nondum nôris. *Ca.* Apparuit mihi ſpectrum horribili ſpecie. *Eu.* Is nimirum erat genius tuus malus, qui te eò inſtigabat. *Ca.* Prorſus opinor fuiſſe cacodæmonem. *Eu.* Dic mihi, quæ ſpecies erat? Eſtne talis qualis pingitur, roſtro adunco, longis cornibus, Harpyiarum unguibus, prælongâ caudâ? *Ca.* Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiſcere quàm denuo tale videre ſpectrum. *Eu.* Interim aderant mulieres illæ hortatrices? *Ca.* Non; nec unquam illis indicavi, tametſi valde ſciſcitantibus quid eſſet mali, cùm me totam exanimatam offenderent. *Eu.* Vis tibi dicam quid fuerit? *Ca.* Si quidem potes. *Eu.* Illæ mulieres incantaverant te vel potiùs excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu perſiſtebas in ſententia? *Ca.* Maximè; nam aiebant id multis accidere qui ſe conſecrant Chriſto: verùm ſi primo illo congreſſu ſuperetur tentator, pòſt tranquilla fore omnia. *Eu.* Quâ pompâ producta es? *Ca.* Adornant me toto mundo meo, demittunt capillos: itaque non aliter quàm nuptura ſponſo. *Eu.* * Craſſo monacho: hem! malè ſit huic tuſſi. *Ca.* Ex ædibus paternis clarâ luce deducor ad collegium multis ad ſpectaculum concurrentibus. *Eu.* O ſcitos hiſtriones! ut nôrunt agere ſuas fabulas ſimplici popello! Quot dies egiſti in illo ſancto virginum collegio? *Ca.* Ferme duodecim. *Eu.* Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? *Ca.* Non dicam quid ſit, ſed aliquid magni fuit. Poſt ſex ab ingreſſu dies accerſo matrem, obteſtans, obſecrans, ſi me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad conſtantiam. Pòſt accerſo patrem. Ille etiam objurgat, addens ſe ægre viciſſe ſuos affectus, ut viciſſim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem ſibi, quòd reſiliiſſem ab inſtituto. Tandem ubi video me nihil proficere, reſpondeo parentibus, me, ſi ità jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum eſſe, niſi maturè eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. *Eu.* Bene habet quòd maturè reſilieris, priuſquam ſervitutem æternam eſſes profeſſa. Sed nondum audio quæ res mutârit

* Hoc dicit adverſus, & fingit tuſſim.

târit animum tuum tam ſubitò. *Ca.* Hoc nemo mortalium ex me ſcit hactenus, nec tu ſcies. *Eu.* Quid ſi divinem? *Ca.* Nec divinabis ſat ſcio: & ſi divines, non dicam. *Eu.* Tametſi conjecto. Verùm interim periit ſumptus. *Ca.* Plus quàm quadraginta coronati. *Eu.* O (*a*) comeſſatores nuptiales! Gaudeo tamen periiſſe pecuniam te nobis incolumi: poſthac auſculta melioribus conſiliis. *Ca.* Ità faciam, &, cum *piſcatore*, (*b*) *illa ſapiam.*

a Comos deus eſt luxus, indè κωμάζειν, & Latinè comeſſari, quod eſt, genialiter & cum luxu vivere. Non enim dicitur à comedendo.

b Vide proverbium, *Piſcator illius ſapit*, ubi quis ſuo malo doctus ſapit.

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium quod inſcribitur Conjugium, ſive Uxor Μεμψίμοιρος *multa tradit quæ ad mutuam conjugum benevolentiā alendam pertinent. De celandis maritorum vitiis; de non interrumpenda conjugum benevolentia; de ſarciendis offenſis; de corrigendis maritorum moribus; de obſequiis erga maritos. Ornatus mulierum qualis. Seipſam deboneſtat quæ maritum deboneſtat. Uxorem marito cedere æquum eſt. Iratâ uxore non iraſcendum marito, & contrà. Concordiæ ſtudendum, quoniam non detur jam conſilio locus. Vitia noviſſe oportet conjugum, non odiſſe. Penes uxorem eſſe ut maritus ſit bonus, quæ debet eſſe jucunda marito, obſervans illius affectum, quibus rebus vel irritetur vel deliniatur. Omnia placeant domi, ſibus paretur quo delectatur. Si maritus ſit triſtis, uxor nè rideat; ſi iratus, blandiùs alloquatur, aut ſilentio concedat iraſcenti. Abſque teſtibus ſit monitio. Methodus admonendi. Non quærendum aliis, niſi parentibus mariti: aut amicis, qui ſuâ prudentiâ mederi queant vitiis. Exemplum prudentis viri juvenculam uxorem moroſam optimè tractantis, delatâ ad ſocerum querelâ: Uxoris item prudentis, quæ maritum ſuum mœchantem ſuâ correxit humanitate. Item viri qui uxorem percuſſerat iratus. Manſuetudine, comitate & officiis vincendi mariti. Non rixandum in lecto aut cubiculo, ſed curandum ut illic omnia feſtiva ſint ac jucunda, Ceſtus Veneris morum eſt ſuavitas. Proles mutuam conciliat gratiam. Nihil fœmina divulſa marito. Sit ſemper memor reverentiæ viro debitæ.*

(*a*) EULALIA, (*b*) XANTIPPE.

a Probè ac ſuaviter loquens.

b Rixoſa, quod Socratis uxor Xantippe hoc vitio ſit nobilitata.

Eu. SAlve multùm, exoptatiſſima mihi Xantippe. *Xa.* Salve tantundem, mihi chariſſima Eulalia. Videre mihi ſolito formoſior. *Eu.* Itáne ſtatim me ſcommate excipis? *Xa.* Non profectò, ſed ità mihi videris. *Eu.* Fortaſſe nova veſtis commendat formam. *Xa.* Rectè conjectas. Nihil jamdiu vidi elegantius. Suſpicor pannum eſſe Britannicum. *Eu.* Lana Britannica eſt, tinctura Veneta. *Xa.* Mollities byſſum ſuperat. Quàm verò blandus purpuræ color? Unde tibi tam egregium munus? *Eu.* Unde decet honeſtas matronas accipere niſi à maritis ſuis? *Xa.* O te felicem, cui talis contigit ſponſus! At ego vellem me nupſiſſe (*c*) fungo, cùm meo nuberem Nicolao. *Eu.* Quid ità? quæſo te. Tam citò malè convenit inter vos? *Xa.* Nec unquam conveniet cum tali. Vides quàm ſim pannoſa: ſic patitur uxorem ſuam incedere: diſpeream niſi ſæpe pudet me prodire in

c Ità appellamus homines ſtultos ac nihili.

in publicum, cùm video quàm cultæ ſint aliæ quæ multò pauperioribus nupſere maritis. *Eu.* Matronarum ornatus non eſt in veſtibus aut reliquo corporis cultu, quemadmodum docet divus Petrus Apoſtolus, (nam id audivi nuper in concione) ſed in caſtis ac pudicis moribus, & in ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis multorum. Nos ſatis cultæ ſumus, ſi placeamus uni marito. *Xa.* Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem parcus, ſtrenuè prodigit dotem quam ex me non mediocrem accepit. *Eu.* Quibus rebus? *Xa.* Quibus ipſi viſum fuerit; vino, ſcortis, aleâ. *Eu.* Bona verba. *Xa.* Atqui ſic res habet. Deinde cùm mihi temulentus ad multam noctem redit domum diu exſpectatus, deſtertit noctem totam, nonnunquam & lectum convomens, ut nè quid addam. *Eu.* (*a*) St, teipſam dehoneſtas cùm dehoneſtas maritum. *Xa.* Emoriar niſi mallem dormire cum ſcropha quàm cum tali marito. *Eu.* Non tu tum iſtum excipis jurgio? *Xa.* Ità ut dignus eſt; ſentit me non eſſe mutam. *Eu.* Quid ille contrà. *Xa.* Initio reclamabat ſæviſſimè, credens fore ut me ſævis verbis protelaret. *Eu.* Nunquamne rixa incruduit uſque ad verbera? *Xa.* Semel duntaxat eò incaluerat utrinque contentio ut minimùm res abfuerit à pugna. *Eu.* Quid ego audio? *Xa.* Librabat fuſtem, ſævis interim clamoribus intonans ac dira minitans. *Eu.* Non ibi metuebas tu? *Xa.* Imò viciſſim ego corripiebam tripodem: ſi contigiſſet me digito, ſenſiſſet mihi non deeſſe manus. *Eu.* Novum clypei genus. Deerat colus lanceæ vice. *Xa.* Senſiſſet ſibi cum viragine rem eſſe. *Eu.* Ah! mea Xantippe, non ità decet. *Xa.* Quid decet? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura ſum pro marito. *Eu.* At Paulus docet, *uxores* oportere *ſubditas eſſe viris cum omni reverentia.* Et Petrus nobis exemplum proponit Saræ, quæ maritum ſuum Abraham *dominum* appellabat. *Xa.* Audivi iſta. Sed idem Paulus docet, ut *viri diligant uxores ſuas, ſicut Chriſtus dilexit ſponſam ſuam Eccleſiam.* Meminerit ille officii ſui, ego meminero mei. *Eu.* Sed tamen ubi res in eum ſtatum devenit ut alteri cedendum ſit, æquum eſt uxorem marito cedere. *Xa.* Si modò ille maritus eſt appellandus qui me habet pro ancilla. *Eu.* Sed dic, mea Xantippe, pòſt deſiit minitari verbera? *Xa.* Deſiit & ſapuit, alioqui vapulâſſet. *Eu.* Sed tu non deſiiſti rixari cum illo? *Xa.* Nec deſinam. *Eu.* Quid ille interea? *Xa.* Quid? nonnunquam dormit, ſomnium hominis; interdum nihil aliud quàm ridet; aliquoties arripit teſtudinem, in qua vix tres habet fides, eam

a Interjectio eſt innuens ſilentium; ſic enim docti legendum cenſent illud ex Phormione Terentii, Act. 5. Scen. 1. *Non es obſecro, quem ſemper te eſſe dixiſti?* Chr. *St.* So. *Quid has metuis fores?* Quo loco pro *St.* depravatum eſt, *eſt.*

eam quantum poteſt pulſans, mihi vociferanti obſtrepit. *Eu.* Ea res malè urit te? *Xa.* Sic ut dici vix poſſit. Aliquando vix tempero à manibus. *Eu.* Mea Xantippe, permittis mihi ut liberiùs loquar apud te? *Xa.* Permitto. *Eu.* Idem jus erit tibi apud me. Hoc certè poſtulat noſtra neceſſitudo ab ipſis penè incunabulis inter nos inita. *Xa.* Vera narras, nec ulla ſodalium unquam charior fuit animo meo. *Eu.* Qualis qualis eſt tuus maritus, illud cogita, non eſſe jus permutandi. Olim immedicabilibus diſſidiis remedium extremum erat divortium: nunc hoc in totum ademptum eſt: uſque ad extremum vitæ diem ille tuus ſit maritus oportet, & tu illius uxor. *Xa.* Superi malè faxint, qui jus hoc nobis ademerunt. *Eu.* Bona verba; ſic viſum eſt Chriſto. *Xa.* Vix credo. *Eu.* Sic habet. Nunc nihil ſupereſt, niſi ut uterque ad alterius mores & ingenium accommodando ſeſe concordiæ ſtudeatis. *Xa.* An ego poſſum illum refingere? *Eu.* Non minimum momenti eſt in uxoribus, quales ſint mariti. *Xa.* Pulchre convenit tibi cum tuo? *Eu.* Nunc tranquilla omnia. *Xa.* Ergò turbarum nonnihil erat initio? *Eu.* Nihil unquam tempeſtatis; ſed tamen, ut fit inter homines, nonnunquam nubeculæ quædam adoriebantur quæ poterant gignere tempeſtatem, niſi commoditate morum fuiſſet occurſum. Habet ſuos quiſq; mores, & eſt ſua cuique ſententia: &, ſi verum fateri volumus, ſunt ſua cuiq; vitia, (*a*) quæ, ſi uſquam, certè in matrimonio noviſſe oportet, non odiſſe. *Xa.* Rectè mones. *Eu.* Fit autem frequenter, ut diſſiliat benevolentia mutua inter maritum & uxorem, (*b*) antequam alter alteri ſatis notus ſit. Id eſt inprimis cavendum. Semel enim ortâ ſimultate, ægre ſarcitur gratia, præſertim ſi res ad atrocia convitia proceſſerit. Quæ glutino committuntur, ſi ſtatim concutias, facilè diſtrahuntur: cæterùm ubiſiccato glutino ſemel cohæſerint, nihil firmius. Proinde in initio nihil non faciendum ut inter uxorem & maritum coaleſcat confirmetúrque benevolentia. Id maximè fit obſequio morúmque commoditate. Nam benevolentia quæ ſolâ formæ gratiâ conciliatur ferme temporaria eſt. *Xa.* Sed narra nobis, obſecro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores. *Eu.* Dicam in hoc, ut imiteris. *Xa.* Si queam. *Eu.* Facillimum erit ſi velis; nec adhuc ſerum eſt: Nam & ille juvenis eſt, & tu adhuc puella, ac nondum annus, opinor, expletus eſt à nuptiis. *Xa.* Vera prædicas. *Eu.* Dicam igitur, ſed tacituræ. *Xa.* Maximè. *Eu.* (*c*) Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus eſſem jucunda marito, nè quid eſſet quod illius animum

a Alluſit ad verſiculum proverbialem, *Mores amici noveris, non oderis.*

b Hoc Plutarch. in Præceptis connubialibus.

c Hæc eadem Plutarch. in Præceptis connubialibus.

animum offenderet: obſervabam affectum ac ſenſum illius, obſervabam & tempora, & quibus rebus deliniretur, quibus irritaretur, quemadmodum facere ſolent ii qui elephantos ac leones cicurant, aut ſimilia animantia, quæ vi cogi non poſſunt. *Xa.* Tale animal mihi domi eſt. *Eu.* Qui adeunt elephantos, non geſtant veſtem candidam; nec puniceam, qui tauros: quòd his coloribus compertum ſit ea animantia efferari. Quemadmodum & tigres tympanorum ſonitu ſic aguntur in rabiem ut ſeipſas dilanient. Et qui tractant equos habent (*a*) voces, habent poppyſmata & palpum aliáq; quibus ferocientes mitigent. Quantò magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuſcum nobis, velimus nolimus, per omnem vitam eſt tectum ac lectus communis? *Xa.* Perge quod cœpiſti. *Eu.* His animadverſis, attemperabam me illi, cavens nè quid offenſæ naſceretur. *Xa.* Quînam id poteras? *Eu.* Primùm in cura rerum domeſticarum, quæ peculiaris eſt provincia matronarum, advigilabam, non ſolùm cavens nè quid eſſet prætermiſſum, verùm etiam ut omnia congruerent ad illius ſenſum, in rebus etiam minutiſſimis. *Xa.* Quibus? *Eu.* Puta, ſi maritus hoc aut illo cibo peculiariter delectetur, ſi cibus placeat hoc aut illo modò coctus, ſi lectus hoc aut illo modo ſtratus. *Xa.* At quo pacto attemperares te ei qui domi non eſſet, aut eſſet ebrius? *Eu.* Mane, (*b*) iſthuc ibam. Si quando maritus videbatur admodum triſtis, nec eſſet appellandi tempus, nequaquam ridebam ac nugabar, quemadmodum nonnullæ mulieres ſolent; ſed ſumebam & ipſa vultum ſubmœſtum ac ſolicitum. Quemadmodum enim ſpeculum, ſi probum eſt, ſemper reddit imaginem intuentis: ità decet matremfamilias ad affectum mariti congruere, nè ſit alacris illo mœrente, aut hilaris illo commoto. Quòd ſi quando commotior erat, aut blando ſermone leniebam, aut ſilentio concedebam iracundiæ, donec eâ (*c*) refrigeratâ, tempus ſe daret vel purgandi vel admonendi. Idem faciebam ſi quando plus æquo potus redibat domum, nec id temporis niſi jucunda loquebar illi: tantùm blanditiis pertrahebam ad lectum. *Xa.* Infelix verò uxorum conditio, ſi iratis, ebriis, & quicquid libet patrantibus maritis, tantùm obſequentur. *Eu.* Quaſi verò hoc non ſit mutuum obſequium. Coguntur & illi multa ferre in moribus noſtris. Eſt tamen tempus cùm in re ſeria fas eſt uxori monere virum, ſi quid eſt alicujus momenti: nam ad levia præſtat (*d*) connivere. *Xa.* Quod tandem? *Eu.* Cùm erit animo vacuo, nec commotus, nec ſolicitus, nec potus, tum

a Ad vocem hominis equi reddunt mitiores *Poppyſma* ſonitus eſt promodum imitans ventris crepitum, qui fit ore aut manibus aptè complosis, non ſine humore. Aut. Pli. fulgeras adorare poppysmate gentium olim conſenſus erat; unde eſt illud Ariſtoph. Ἵππε πῶς βούτας ποτιβόδην.

De palpo Horat. *Cui male ſi palpere, recalcitrat.* Palpari autem eſt volâ leviter percutere tergum equi ferocientis.

b Id eſt, hoc eram dicturus. Terentii verba ſunt.

c Id eſt, ubi refrixit, ſive deferbuit. Ità Fabius, *refrigerato inventionis amore.* Sic & *recanduiſſe* dicitur ira.

d Id eſt, quaſi clauſis oculis diſſimulare te non videre quod videas.

tum absque testibus blandè monendus, vel rogandus potiùs, ut in hoc aut illo meliùs consulat rei, aut famæ, aut valetudini suæ. Atque hæc ipsa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam præfatione ab illo stipulari soleo, nè mihi succenseret, si quid stulta mulier admonerem quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut salutem facere videretur. Ubi monuissem quæ volebam, amputavi sermonem illum, & ad alia jucundiora deflectebam. Est enim ferè hoc nostrum vitium, mea Xantippe, ut semel exorsæ loqui, finem facere nequeamus. *Xa.* Aiunt. *Eu.* Illud imprimis cavebam, nè præsentibus aliis maritum objurgarem, aut nè quid querelarum domo efferrem. Faciliùs sarcitur, si quid inter duos commissum est. Quòd si quid exstiterit ejus generis ut nec ferri possit, nec uxoris admonitione sanari, civilius est ut uxor querelam deferat ad parentes & cognatos mariti quàm ad suos, & ità querelam temperet, ne videatur odisse maritum, sed vitium potiùs mariti. Nec tamen effutiat omnia; ut hic quoq; tacitus agnoscat, & amet uxoris civilitatem. *Xa.* Philosopham esse oportet quæ ista præstet. *Eu.* Imò talibus factis maritos ad similem civilitatem invitabimus. *Xa.* Sunt quos nullâ civilitate corrigas. *Eu.* Equidem non arbitror: sed fac esse. Primùm, illud cogita, Maritus ferendus est, qualis qualis est. Præstabilius igitur est ferre vel sui similem, vel paulò commodiorem factum nostrâ civilitate, quàm nostrâ sævitiâ pejorem indies. Quid si proferam maritos qui simili civilitate correxerunt sponsas suas? Quantò magis decet nos idem præstare adversus maritos? *Xa.* Narrabis igitur exemplum meo marito dissimillimum. *Eu.* Est mihi familiaritas cum homine quodam nobili, docto, singulariq; morum dexteritate. Is duxerat puellam virginem annos natam decem & septem, ruri in parentum ædibus perpetuò educatam, ut nobiles ferè gaudent habitare ruri, ob venatum & aucupium. Rudem volebat ille, quò faciliùs illam ad suos mores fingeret. Cœpit eam instituere literis ac musicâ, paulatimque assuefacere ut redderet eâ quæ audîsset in Concione, cæteríque rebus ornare quæ pòst essent usui futuræ. Hæc quoniam erant nova puellæ, quæ domi suæ fuerat in summo otio, & inter famulorum colloquia lusúsq; educata, cœperunt esse tædio. Detrectabat obsequium; & cùm maritus urgeret, illa sine fine flebat, nonnunquam & in terram abjiciebat sese, occipitium illidens solo, quasi mortem optans. Earum rerum cùm nullus esset finis, maritus dissimulato * stomacho invitabat

Vir nobilis qui uxorem juvenculam duxerat moribus quam suis emendavit prudentiâ.

* Stomachi pro ira frequentissimè apud Latinè loquentes.

vitabat uxorem, ut animi relaxandi gratiâ unà proficiſcerentur rus ad ædes ſoceri. Ibi lubens obtemperabat uxor. Eò cùm ventum eſſet, maritus reliquit uxorem apud matrem & ſorores; ipſe cum ſocero prodibat venatum. Ibi ſubmotis teſtibus, denarrat ſocero, ſe ſperâſſe jucundam vitæ ſociam; nunc habere perpetuò lacrymantem, ac ſeſe diſcruciantem, nec ullis monitis ſanabilem: orat ut ſibi adſit in medendo filiæ morbo. Socer reſpondit, (*a*) Se ſemel illi tradidiſſe filiam; quòd ſi illa non obtemperaret verbis, uteretur ſuo jure, & verberibus eam emandaret. Tum gener, Novi, inquit, jus meum, ſed malim eam tuâ vel arte vel authoritate ſanari, quàm ad hoc extremum remedium venire. Socer pollicitus eſt ſe curaturum. Poſt unum atque alterum diem captat tempus ac locum ut ſolus eſſet cum filia: ibi vultu ad ſeveritatem compoſito, incipit commemorare quàm illa eſſet infelici formâ, quàm non amabilibus moribus, quàm ſæpe metuiſſet nè ullum illi poſſit invenire maritum. At ego meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi qualem nulla non optaret ſibi, quantumvis felix. Et tamen tu, non agnoſcens quid pro te fecerim, nec intelligens te talem habere maritum qui, niſi eſſet humaniſſimus, vix te dignaretur habere in ancillarum numero, rebellas illi. Nè longùm faciam, ſic incanduit patris oratio, ut vix videretur manibus temperare. Eſt enim vir ingenio mirè vafro, qui (*b*) citra perſonam omnem poſſit quamvis agere comœdiam. Ibi puellam partim metu, partim veritate commota accidit ad patris genua, rogans ut præteritorum vellet obliviſci, ſe in poſterum memorem fore officii ſui. Ignovit pater, pollicitus ſe quoque fore patrem amantiſſimum, ſi quod polliceretur præſtaret. *Xa.* Quid deinde? *Eu.* Puella digreſſa à colloquio parentis, redit in cubiculum, offendit maritum ſolum, accidit illi ad genua, & ait, Marite, hactenus non novi neq; te neq; me ipſam, poſthac videbis me aliam factam; tantùm obliviſcere ſuperiorum. Hanc vocem maritus excepit oſculo, & omnia pollicitus eſt, ſi illa perſiſteret eo animo. *Xa.* Quid? perſtitit? *Eu.* Uſque ad mortem, neque quicquam erat tam humile quod illa non alacris ac volens obiret volente marito. Tantus amor inter eos natus eſt & confirmatus. Poſt annos aliquot puella crebrò ſibi gratulata eſt, quòd contigiſſet tali marito nubere, qui niſi contigiſſet, eram, inquit, omnium mulierum perditiſſima. *Xa.* Talium maritorum non minùs rara eſt copia quàm alborum corvorum. *Eu.* Jam, ſi moleſtum non eſt, refe-

a Semel non refertur ad bis, ſed declarat totum filiæ jus traditum ſponſo.

b Perſonati hiſtriones agebant fabulas: Perſona autem eſt facies appoſititia.

Maritus correctus prudentiâ uxoris.

referam tibi quiddam de marito commoditate uxoris correcto, quod nuper accidit in hac ipsa civitate. *Xa.* Nihil est quod agam, & perquam grata mihi est tua consabulatio. *Eu.* Est vir quidam non postremæ nobilitatis: is, ut solet hoc hominum genus, plerumq; venabatur. Ruri incidit in puellam quandam pauperrimæ mulierculæ filiam; (*a*) in eam cœpit deperire, homo jam provectioris ætatis; atque hujus gratiâ frequenter pernoctabat foris. Prætextus erat venatio. Uxor hujus, mulier insigni probitate, nescio quid suspicans, perveſtigavit furta mariti sui, & eò profecta, nescio quò, adiit casam illam rusticanam; expiscata est de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet, quis esset apparatus convivii. Nihil erat ibi supellectilis, sed mera paupertas. Abiit matrona domum, acmox rediit, secum adducens lectum commodum & apparatum, vasa aliquot argentea; addidit pecuniam, admonens ut si quando redieret ille, tractarent eum civiliùs; dissimulans interim sese uxorem esse, ac sororem esse simulans. Post dies aliquot redit eò furtim maritus; videt auctam supellectilem, & apparatum lautiorem. Rogat unde is nitor insolitus. Aiunt, matronam quandam honestam illi cognatam hæc advexisse, ac mandâsse ut honestiùs posthac (*b*) acciperetur. Illico tetigit animum illius suspicio, uxoris hoc esse factum. Reversus domum rogat, num illic fuisset. Illa non negat. Rogavit, & quo tandem consilio missiset eò supellectilem. Mi vir, inquit, assuetus es vitæ commodiori. Videbam illic te duriùs accipi; putabam esse officii mei, ut quando ità tibi cordi est, lautiùs illic habereris. *Xa.* O matronam nimiùm bonam! Ego citiùs pro lecto substravissem illi fasciculum urticarum ac tribulorum. *Eu.* Sed audi finem. Vir, perspectâ tantâ probitate tantâq; manſuetudine conjugis suæ, nunquam deinde usus est furtivo concubitu; sed domi semet oblectavit cum suo. Scio tibi notum esse Gilbertum Batavum. *Xa.* Novi. *Eu.* Is, ut scis, flòrenti ætate duxit uxorem jam provectiorem ac (*c*) vergente ætate. *Xa.* Dotem fortasse duxit, non uxorem. *Eu.* Sic est. Is fastidiens uxoris, adamabat mulierculam, cum qua se subindè oblectabat foris. Rarò domi prandebat aut cœnabat. Quid tu hîc eras factura, Xantippe? *Xa.* Quid? ego illi adamatæ involâssem in capillos, & maritum exeuntem ad illam (*d*) perfudissem lotio, ut sic unctus iret ad convivium. *Eu.* At quantò hæc prudentius? Invitabat mulierculam domum suam, comiter accipiebat. Ità maritum quoq; sine veneficiis domum pertraxit. Et si quando foris cœnabat cum illa,

a *Deperit* aliquam qui ardenter amat: *deperit in* aliquam qui ardentissimè.

b *Pro tractaretur*, quemadmodum *benè habiti* dicuntur. Ità Terent. *Accipit hominem nemo meliùs.*

c Inclinatâ ad senium. Sic eâ voce absolutè usus est Suetonius.

d Id accidit Socrati. Quocirca hoc dicatur in persona Xantippes, quæ uxor erat Socratis.

illa, misit eò missum aliquem elegantiorem, jubens ut suaviter viverent. *Xa.* Ego malim mori quàm esse lena mei mariti. *Eu.* Verùm interim rem ipsam expende. Nonne hoc multò satius erat, quàm si sævitiâ suâ prorsus alienâsset maritum, ac totam ætatem in jurgiis exegisset? *Xa.* Fateor minus esse mali; sed ego non possem. *Eu.* Unum adjiciam, atque ità discedam ab exemplis. Hic vicinus noster, vir probus & integer, sed paulò iracundior, quodam die pulsaverat uxorem suam, fœminam laudatissimam. Ea se recepit in intimum conclave, atque illic lacrymans atque singultiens decoquebat animi ægritudinem. Aliquantò post, per occasionem eódem ingressus est maritus, reperit uxorem flentem, Quid inquit, hîc lacrymas ac singultis puerorum more? Tum illa prudenter, Quid? inquit, an non hoc satius, ut hîc deplorem malum meum, quàm si in via vociferer, quemadmodum solent aliæ mulieres? Hoc dicto tam uxorio fractus ac victus hominis animus: datâ dextrâ, pollicitus est uxori se posthac nunquam in illam conjecturum manus; nec fecit. *Xa.* Ego idem impetravi à meo diversâ ratione. *Eu.* Sed interim est inter vos bellum perpetuum. *Xa.* Quid igitur velles me facere? *Eu.* Primùm, (*a*) mussanda est tibi omnis injuria mariti, & animus illius officiis, comitate, mansuetudine paulatim conciliandus: aut vinces tandem, aut certè multo commodiore urêris quam nunc uteris. *Xa.* Ille ferocior est quàm ut ullis officiis mansuescat. *Eu.* Eja nè dixeris. Nulla est fera tam immanis, quin officiis cicuretur; nè desperes in homine. Fac periculum menses aliquot; me accusa, nisi senseris consilium hoc tibi fuisse bono. Sunt etiam quædam vitia ad quæ tibi connivendum est. Illud ante omnia tibi cavendum censeo, nè quid rixæ moveas in cubiculo aut in lecto; sed curandum est ut illic omnia sint festiva ac jucunda. Etenim si is locus, qui diluendis offensis sarciendæque gratiæ consecratus est, lite aut ægritudine quapiam (*b*) profanetur, jam sublatum est omne remedium benevolentiæ reconciliandæ. Sunt enim fœminæ quædam tam morosæ, ut in ipso etiam coitu querantur ac rixentur, eámque voluptatem, quæ diluere solet ex animis virorum si quid inerat molestiæ, morum fastidio reddant insuavem, pharmacum ipsum vitiantes, cùm licuisset mederi offensis. *Xa.* Istud mihi frequenter accidit. *Eu.* Atqui tametsi semper est cavendum uxori, nè qua re molesta sit viro; tamen id maximè studere debet, ut in eo congressu se viro præbeat modis omnibus commodam & jucundam. *Xa.* Viro? mihi cum bellua res est. *Eu.*

a Dissimulanda, vel tacitè ferenda.

b Sacra profanari dicuntur; lectulus autem locus est dicatus reconciliandæ benevolentiæ. Hæc est sententia Plutarchi in Præceptis conjugalibus.

Mitte malè loqui: ferè noſtrâ culpâ viri mali ſunt. Sed ut ad rem redeam: qui verſantur in priſcis fabulis poetarum, narrant Venerem (eam faciunt deam connubii præſidem) habere Ceſtum arte Vulcani confectum; in eo intextum eſſe quicquid eſt amatorii (*a*) medicamenti: eo ſe cingit quoties congreſſura eſt cum marito. *Xa.* Fabulam audio. *Eu.* Verum: ſed audi quid ſibi velit fabula. *Xa.* Dic. *Eu.* Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere ut in congreſſu connubiali jucunda ſit marito, quò recaleſcat ac redintegretur amor ille maritalis, & diſcutiatur ex animo, ſi quid erat offenſionis aut tædii. *Xa.* Sed unde nobis ceſtus ille? *Eu.* Nihil opus veneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius quàm morum probitas cum ſuavitate conjuncta. *Xa.* Ego tali marito blandiri non poſſum. *Eu.* At hoc tuâ refert, ut deſinat eſſe talis. Si Circes artibus poſſes maritum vertere in ſuem aut urſum, faceres? *Xa.* Neſcio. *Eu.* Neſcis? An malles habere ſuem maritum quàm hominem? *Xa.* Equidem malim hominem. *Eu.* Age quid ſi Circes artibus poſſes ex temulento reddere ſobrium, ex prodigo frugalem, ex ceſſatore diligentem? nonne faceres? *Xa.* Planè facerem, ſed unde mihi iſtæ artes? *Eu.* Atqui iſtas artes habes in te, ſi modò velis adhibere. Tuus, velis nolis, ſit oportet. Quò meliorem eum reddideris, hòc magis conſulueris tibi. Tu tantum oculos habes defixos in illius vitia, eáque tibi exaggerant odium; & (*b*) hâc ansâ tantùm arripis illum quâ teneri non poteſt. Illa potiùs contemplare quæ bona ſunt in illo, & hâc ansâ prehende illum quâ teneri poteſt. Antequam illi nuberes, tempus erat expendendi quid haberet malorum. Oportebat enim non oculis ſolùm, verùm etiam auribus maritum deligere. Nunc medendi tempus eſt, non accuſandi. *Xa.* Quæ mulier auribus unquam cepit maritum? *Eu.* Oculis capit quæ nihil aliud ſpectat quàm corporis formam: auribus, quæ diligenter obſervat quid fama de illo prædicet. *Xa.* Pulchrè mones, ſed ſeró. *Eu.* At non ſerum eſt ſtudere corrigendo marito. Ad eam rem conducet, ſi quid pignoris ex te natum fuerit viro. *Xa.* Jam natum eſt. *Eu.* Quando? *Xa.* Jampridem. *Eu.* Quot menſes ſunt? *Xa.* Ferme ſeptem. *Eu.* Quid ego audio? Tu nobis (*c*) Trimeſtris fœtûs jocum renovas? *Xa.* Nequaquam. *Eu.* Irâ neceſſe eſt, ſi tempus à nuptiarum die ſupputas. *Xa.* Imò ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium. *Eu.* An ex colloquio naſcuntur pueri? *Xa.* Fortè ſolam nactus cœpit alludere, titillans axillas ac latera, quò me provocaret ad riſum.

Ceſtus Veneris.

a Medicamentum, ut pharmacon, μίσυ eſt.

b Epictetus ſcripſit, unicuique rei duas eſſe anſas, alteram quâ teneri poſſit, alteram quâ non poſſit: ſignificans in unaquaque re eſſe aliquid commodi, rurſum aliquid incommodi. Stultus arripit anſam malam, ſapiens alteram. Huic itaque nihil non tolerabile.

c Alludit ad proverbialem verſum qui eſt apud Suetonium, τρὶς ἐπτὰ χοῖρ᾽ ἔτεκεν ἡ θελγὼν ὑὸς.

ſum. Ego non ſerens titillationem me reſupinabam in lectum : ille incumbens figebat oſcula, nec ſatis ſcio quid egerit præterea : certè paucis pòſt diebus uterus cœpit intumeſcere. *Eu.* I nunc, & maritum contemne qui ſi luſitans gignit liberos, quid faciet cùm ſeriò rem agat ? *Xa.* Suſpicor & nunc me gravidam eſſe. *Eu.* Euge ! contigit (*a*) fellici fundo bonus cultor. *Xa.* Hac in parte plus præſtat quàm vellem. *Eu.* Iſta querela tibi cum paucis uxoribus eſt communis. Sed inter vos interceſſerat pactum connubiale ? *Xa.* Interceſſerat. *Eu.* Levius igitur peccatum eſt. Eſtne proles maſcula ? *Xa.* Eſt. *Eu.* Illa vos rediget in gratiam, ſi tu vel paululùm temet accommodes. Quid alii prædicant de tuo marito ſodales, & quibuſcum habet commercium foris ? *Xa.* Prædicant eum eſſe moribus commodiſſimis, comem, liberalem, amicum amico. *Eu.* Et iſta mihi bonam ſpem faciunt, illum fore qualem volumus. *Xa.* At mihi uni talis non eſt. *Eu.* Sed tu te illi præbeto qualem dixi ; méque pro (*b*) Eulalia voca Pſeudolaliam, niſi tibi quoque talis eſſe cœperit. Quin & illud cogita, illum adhuc juvenem eſſe, nondum opinor egreſſum annos viginti quatuor ; nondum novit quid ſit eſſe patremfamilias. Jam non eſt tibi cogitandum de divortio. *Xa.* At frequenter cogitavi. *Eu.* Verùm ea cogitatio ſi quando tibi inciderit in mentem, primùm reputa tecum, quàm nihili res ſit fœmina divulſa à viro. Summum decus matronæ eſt morigeram eſſe ſuo conjugi. Ità naturâ comparatum eſt, ità voluit Deus, ut mulier tota pendeat à viro. Tantùm cogita id quod res eſt, maritus eſt, alius non poteſt obtingere. Deinde veniat in mentem puellus ille duobus communis. Quid de illo ſtatues ? Auferes tecum ? fraudabis maritum ſuâ poſſeſſione. Relinques apud illum ? ſpoliabis teipſam eo quo nihil habes charius. Poſtremo, dic mihi, habéſne quæ tibi malè velint ? *Xa.* Habeo (*c*) novercam germanam ; præterea ſocrum huic ſimillimam. *Eu.* Adeò tibi malè volunt ? *Xa.* Cuperent extinctam. *Eu.* Et iſtæ tibi fac ut in mentem veniant. Quid enim illis poſſis facere gratiùs quàm ſi videant te divulſam à marito, viduam, imò plus quàm viduam vivere ? Nam viduis licet alteri nubere. *Xa.* Equidem probo tuum conſilium, ſed tædet diuturni laboris. *Eu.* At reputa quantum laborum ſumpſeris, priùs quàm hunc pſittachum docueris quædam humana verba ſonare. *Xa.* Plurimum profectò. *Eu.* Et piget operam ſumere in fingendo marito, quicum perpetuò ſuaviter degas ætatem ? Quantum laboris ſumunt homines ut equum ſibi commo-

a Sic Plautus locutus eſt, *fundum arat alienum*, de adultero.

b A *bene loquendo* nomen habet, Pſeudolalia à *mendaci loquacitate*.

c Non de gente aut ſorore ſentit, ſed germanam dixit veram. Novercarum autem eſt odiſſe privignos.

dum reddant? & nos pigebit adlaborare ut maritis utamur commodioribus? *Xa.* Quid faciam? *Eu.* Jam dixi. Cura ut domi niteant omnia, nè quid ſit moleſtiæ quod illum exigat ex ædibus. Tu te illi comem præbe, ſemper interim memor reverentiæ cujuſdam quam uxor debet marito. Abſit triſtitia, ſed abſit & petulantia: nec putida ſis, nec laſciva. Sit apparatus domi lautus. Nôſti palatum mariti: quod illi ſuaviſſimum eſt, id coquito. Quinetiam iis quos ille amat comem & aſſabilem te præbeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito ut læta plenáque hilaritatis ſint omnia. Denique, ſi quando ille vino lætior pulſabit ſuam teſtudinem, tu voce accinito. Sic aſſuefaciés maritum manere domi, & minues impenſas. Sic enim ille cogitabit tandem; Næ ego inſigniter inſanio, qui foris magnâ rei famæque jacturâ victitem cum ſcorto, cùm domi habeam uxorem multò lepidiorem meíque amantiorem, apud quam nitidiùs ac lautiùs accipi liceat. *Xa.* An credis ſucceſſurum, ſi tentem? *Eu.* Me vide. Ad me recipio. Interim & maritum tuum aggrediar; admonebo & illum ſui officii. *Xa.* Laudo conſilium: at vide nè quid hujus rei ſuboleat ipſi; * *miſceret cœlum terræ.* *Eu.* Nè metue. Ità per ambages temperabo ſermonem, ut ipſe mihi narret quid inter vos ſit turbarum. Hoc facto, meo more tractabo illum blandiſſimè, & ut ſpero, tradam eum tibi commodiorem. De te per occaſionem mentiar, quàm amanter de illo ſis loquuta. *Xa.* Chriſtus bene fortunet quod agimus. *Eu.* Aderit, modò nè deſis tibi.

* De vehementi perturbatione dictum eſt proverb. Juven. *Licet & mare cœlo confundatur, homo ſum.*

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc juvenum depingit inſaniam ad bellum procurrentium; & pii Carthuſiani vitam, quæ ſine ſtudiorum amore non poteſt non eſſe triſtis & inamœna. Mores Militum; mores & victus Carthuſianorum. Conſilium in Vitæ genere deligendo. Commodi quid ex raſura. Veſtis ad duplicem uſum adhibetur. Solitudinis commoditas, ut lectioni & meditationi vacemus. Milites profani ob vilem ſæpe mercedulam jugulant homines. Bellum quomodo gerendum. Periculum militiæ quotidianum.

MILES, CARTHUSIANUS.

Mi. SAlve, mi frater. *Ca.* Salve, & tu, germane chariſſime. *Mi.* Vix te agnoſco. *Ca.* Adeóne conſenui intra biennium? *Mi.* Non; ſed caput raſum, nova veſtis, faciunt ut mihi videaris aliud quoddam animal. *Ca.* Iráne non agnoſceres

agnoſceres uxórem tuam, ſi tibi occurreret *induta* novâ veſte? *Mi.* Non, ſi tali. *Ca.* At ego te probè agnoſco, cui non ſolùm veſtis mutata eſt, verùm etiam facies, totúſque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æquè variat plumas ſuas. Tum, quàm omnia ſecta! quàm nihil juxta naturam aut morem communem! Adde tonſum verticem, barbam ſemiraſam, ſylvam quæ ſupra labrum ſuperius eſt perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem quàm ſolent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix fœdavit vultum; ut (*a*) *Samius* quiſpiam *literatus* videri poſſis, de quo jocus eſt proverbii. *Mi.* Sic decet redire è bello. Sed dic mihi, erat hîc tanta bonorum medicorum inopia? *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Quia nulli commiſeris ſanandum cerebrum tuum priuſquam in hanc ſervitutem te præcipitem dares. *Ca.* Itáne videor inſaniſſe? *Mi.* Maximé. Quid erat neceſſe hîc te (*b*) ſepeliri ante tempus, cùm eſſet unde commodè viveres in mundo? *Ca.* At nunc non videor tibi in mundo vivere? *Mi.* Non, per Jovem. *Ca.* Dic quamobrem. *Mi.* Quia non licet ambulare quò velis. Huic loco velut caveæ includeris. Adde raſuram, veſtem prodigioſam, ſolitudinem, piſcium perpetuum eſum, ut mirer teipſum non verti in piſcem. *Ca.* Si verterentur homines in omnia quibus veſcuntur, tu jampridem porcus eſſes: nam ſuillâ ſoles delectari. *Mi.* Non dubito quin jamdudum pœniteat te inſtituti: paucos enim comperio quos non capiat pœnitudo. *Ca.* Hoc illis uſu venit qui ſe in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant: ego deſcendi ſenſim & conſultò, priùs explorato meipſo, perſpectáque totâ hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, quâ ætate ſibi quiſque notus eſſe poteſt. Quod ad locum attinet, tu quoque loco anguſto concluderis, ſi totius mundi conſideres amplitudinem. Nec refert quàm ſpatioſus ſit locus, modò nihil deſit ad vitæ commoditatem. Multi rarò aut nunquam exeunt civitate in qua nati ſunt; qui ſi vetarentur exire, magnopere ſibi diſplicerent, & inceſſeret illos mira libido relinquendæ civitatis. Hic affectus vulgaris eſt, quo ego careo. Imaginor hîc totum eſſe mundum, & hæc tabula mihi totum terrarum orbem repræſentat, quem ego cogitatione jucundiùs ſimul & tutiùs perambulo, quàm is qui navigavit ad novas inſulas. *Mi.* Hic tu propemodum dicis verum. *Ca.* Raſuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratiâ. Mihi raſura, ſi nihil aliud, certè reddit caput purius, ac fortaſſe ſalubrius. Venetiis quam multi

a In cicatricoſos proverb. Vide Chiliades.

b Alludit huic, quòd dicuntur *mundo mori*.

patritii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigiosum vestis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem usum adhibetur vestis, ut depellatur injuria cœli, eáque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos usus præbet hæc vestis? Sed offendit color. Quis color magis decet omnes Christianos quàm is qui datus est omnibus in baptismo? Dictum est tibi quoque, *Accipe vestem candidam.* Hæc itaque vestis admonet me quid promiserim in Baptismo, nimirum innocentiæ perpetuum studium. Porrò solitudinem si vocas turbæ fugam, hoc exemplum est non nostrûm, sed veterum Prophetarum, atque etiam Philosophorum ethnicorum, & quibuscunque bonæ mentis cura fuit: imò Poetæ, Astrologi, ac similibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac supra vulgus hominum moliuntur, secessum quærere solent. Cur autem voces hanc solitudinem? Unius amiculi confabulatio pellit solitudinis tædium. Hîc habeo sodales omnium rerum plus quàm sedecim. Ad hæc interviſunt amici crebriùs quàm vellem, aut expedit; & tibi videor in solitudine vivere? *Mi.* At non semper licet cum his confabulari. *Ca.* Nec semper expedit. Atque hòc jucundior est confabulatio, quòd voluptatis gratiam augeat (*a*) interrupta copia. *Mi.* Non pessi, è conjectas. Nam mihi quoque suaviores sunt carnes revoluto paschate post quadragesimam. *Ca.* Nec interim tamen, cùm maximè videor solus, desunt mihi confabulones, longè festiviores ac suaviores istis vulgaribus congerronibus. *Mi.* Ubi sunt? *Ca.* Vides hîc codicem Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille qui, olim additus facundus comes in via duobus discipulis proficiscentibus in Emauntem, effecit ut non sentirent itineris laborem, sed sentirent dulcissimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius sermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Esaias, cæteréque Prophetæ. Hîc mecum confabulatur dulcissimus ille Chrysostomus, hîc Basilius, hîc Augustinus, hîc Hieronymus, hîc Cyprianus, cæteréque non minùs eruditi quàm facundi doctores. An nôsti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali sodalitio, quod mihi nunquam non adest, reputas obrepere posse solitudinis tædium? *Mi.* Mihi frustrà loquerentur non intellecturo. *Ca.* Jam quid refert quibus rebus hoc corpusculum alatur? cui minimo satisfit, si juxta naturam vivamus. Uter nostrûm habitior? tu, qui vescéris perdicibus, phasianis & capis; an ego, qui vivo piscibus? *Mi.* Si tibi esset uxor, ut mihi est, minus haberes succi. *Ca.* Et ideo sufficit quilibet cibus, & quantumvis exi-

guus.

a Juven. *Voluptates commendat rarior usus.*

guus. *Mi.* Sed interim agiras vitam Judaicam. *Ca.* Bona verba. Christianam si non assequimur, certè sequimur. *Mi.* In veste, cibo, preculis exterisque ceremoniis ponitis fiduciam, neglecto studio pietatis Evangelicæ. *Ca.* Quid alii faciant, non est meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimúmque tribuo; sed in animi puritate & in Christo colloco fiduciam. *Mi.* Cur igitur observas? *Ca.* Ut mihi pax sit cum fratribus meis, & nè cui quoquo modo sim offendiculo. Nolim autem offendere quenquam ob hujusmodi res leviculas, quas nihil est negotii servare. Ut sumus homines quâcunque veste tecti, minutissimarum etiam rerum similitudo aut dissimilitudo conciliat aut dirimit concordiam. Rasum caput, aut vestis color, per se quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus si comam alerem, aut tuam istam vestem sumerem? Reddidi tibi rationem mei consilii; nunc quæso ut mihi viciſſim tui consilii rationem reddas, dicásque ubi cessârint omnes boni medici, cùm relictâ domi uxore juvenculâ & liberis, proficiscereris in militiam, vili salario conductus ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat (*a*) cum fungis aut papaveris, sed cum armatis viris. Utrum verò putas infelicius, jugulare Christianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam sis læsus, an teipsum simul, & corpus & animam, in æternum exitium mittere? *Mi.* Fas est occidere hostem. *Ca.* Fortassis est, si impetat patriam tuam. Tum pium videri potest pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, *pro* (*b*) *aris & focis*, pro tranquillitate publica. Qui isthuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, si periisses in hoc bello, non redemissem animam tuam vitiosâ nuce. *Mi.* Non? *Ca.* Non, ità me Christus bene amet. Jam utrum existimas durius obedire bono viro quem nos Priorem vocamus, qui vocet ad preces, ad sacram lectionem, ad doctrinam salutarem, ad psallendum Deo; an obedire barbaro cuipiam Centurioni, qui sæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet quò lubet ac revocet, qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te stare loco, aut occisurum, aut occidendum? *Mi.* Minus narras quàm res habeat malorum. *Ca.* Si quid ego deflexero à disciplina hujus instituti, pœna est Admonitio, aut aliud leve quiddam; tibi, si quid committas adversus leges imperatorias, aut pendendum est, aut nudo inder intentatas in te lancearum cuspides eundum. Nam plecti capite beneficium est. *Mi.* Non possum refragari veris. *Ca.* Jam cultus ille satis indi-

a Fungi fragiles sunt, & papavera solent decollari baculo.

b Verba sunt Historicis peculiaria. Per *aram* significant religionem deorum; per *focum*, rem domesticam: nam focus sacer erat laribus.

cat te non multum nummorum referre domum. *Mi.* Nummorum mihi jampridem nè pilus quidem fuit imò multum æris alieni conflavi. Proinde huc deflexi, ut me instruas viatico. *Ca.* Utinam huc deflexisses cùm properares in scelératam istam militiam. Sed unde tanta nuditas? *Mi.* Rogas unde? quicquid ex salario, quicquid ex prædationibus, sacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum absumebatur in vina, scorta,& aleam. *Ca.* O te miserum! Et interim uxorcula, cujus gratiâ Deus jussit relinqui patrem & matrem, domi mœrebat deserta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere, in tantis miseriis, in tantis sceleribus? *Mi.* Hoc fallebat sensum malorum, quòd innumeros haberem malorum socios. *Ca.* Quin illud vereor, nè uxor te non agnoscat. *Mi.* Quî sic? *Ca.* Quia sic cicatricis pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quàm foslam habes? Videtur tibi exsectum fuisse cornu. *Mi.* Imò, si rem nôsses, gratulareris mihi hanc cicatricem. *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Minimo minùs aberat quin perierim. *Ca.* Quid erat mali? *Mi.* Cuidam tendenti rupta est balista chalybea; ejus fragmentum insiliit in frontem. *Ca.* Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. *Mi.* Hoc vulnus accepi in pugna. *Ca.* Bellica? *Mi.* Non: inter aleam ortum est desidium. *Ca.* Jam & in mento video nescio quid gemmarum. *Mi.* Nihil est. *Ca.* Suspicor tibi contractam scabiem quam vocant Hispanicam. *Mi.* Rectè divinas, mi frater. Tertiùm eâ laboravi usque ad vitæ periculum. *Ca.* Unde hoc mali accidit tibi ut sic incurvus incedas quasi esses nonagenarius, aut quasi messor quispiam, aut quasi (*a*) delumbatus esses fuste? *Mi.* Morbus irà contraxit nervos. *Ca.* Næ hîc magnificam passus es metamorphosin. Antehac eras eques, nunc ex centauro factus es animal semireptile. *Mi.* Hæc nimirum est alea Martis. *Ca.* Imò hæc est insania tuæ mentis. Quas verò (*b*) manubias uxori tuæ liberisque tuis referes domum? lepram? Nam ista scabies nihil aliud est quàm lepræ species: nisi quòd ideo non vitetur, quia multorum est communis, præcipuè nobilium: at ob hoc ipsum magis debebat vitari. Nunc istud malum affricabis iis qui tibi debuerant esse charissimi, & ipse per omnem viram putre cadaver, circumferes. *Mi.* Quæso te, frater, ut desinas; satis malorum est etiamsi non accedat objurgationis molestia. *Ca.* Quotam autem malorum partem commemoravi? Ista corporis duntaxat sunt. Jam animam verò qualem reportas? quantâ scabie putrem? quot vulneribus sauciam? *Mi.* Tam puram refero quàm est cloaca Parisiis,

a Qui lumbos habet fractos aut casu, aut alio quovis infortunio.
b Pecunia ex spoliis redacta.

Parisiis, in via quæ dicitur vulgò Mabetti, aut latrina publica. *Ca.* Vereor nè multò pejùs oleat apud Deum & Angelos ejus. *Mi.* Sed jam rixæ satis est; dic aliquid de sareiendo viatico. *Ca.* Mihi nihil est quod dem, experiar quid velit Prior. *Mi.* Atqui si quid daretur, essent tibi paratæ manus: nunc multæ obstant difficultates quando numerandum est aliquid. *Ca.* Quid alii faciant, ipsi viderint: mihi nec ad accipiendum nec ad dandum sunt manus. Verùm de his à prandio; nunc tempus monet ut accumbamus.

ARGUMENTUM.

Colloquium Pseudocheï & Philetymi. Mendacii ingenium & naturam depingit, qui natus videtur ad mentiendum pro lucro subdolè. Mendax est furax: Lucrum est mendacio turpium quæstum ex lotio. Egregius fallendi mos aperitur. Fraudulenti mercatore suavius agunt quàm veraces.

(*a*) PHILETYMUS, (*b*) PSEUDOCHEUS.

Ph. UNde tibi scatet tanta mendaciorum vis? *Ps.* Unde suppetunt aranææ fila? *Ph.* Non est igitur artis, sed naturæ? *Ps.* A natura profecta sunt semina; ars & usus auxêre facultatem. *Ph.* Non te pudet? *Ps.* Non magis quàm coccycem suæ cantionis. *Ph.* At tibi in manu est mutare cantionem tuam; & in hoc est homini data lingua, ut vera prædicet. *Ps.* Imò ut conducibilia. At non semper expedit vera dicere. *Ph.* Ità non-nunquam conducit habere manus furaces. Et hoc vitium esse tuo cognatum testatur etiam populare (*c*) proverbium. *Ps.* Utrumque vitium honestis nititur authoribus: illud habet Ulyssem tantopere laudatum ab Homero; hoc Mercurium, etiam Deum, si poetis credimus. *Ph.* Cur igitur vulgus exsecratur mendaces, fures etiam subiguntur in crucem? *Ps.* Non ideo quòd mentiantur aut furentur; sed quòd insciè mentiantur aut furentur, vel quia præter naturam, vel quia non satis callentes artem. *Ps.* Estne scriptor quispiam qui tradit artem mentiendi? *Ph.* Bonam artis partem monstravere tui rhetores. *Ph.* Hi quidem tradunt artem bene dicendi. *Ps.* Verum; sed bona pars bene dicendi est scitè mentiri. *Ph.* Quid est scitè mentiri? *Ps.* Vis definiam? *Ph.* Volo. *Ps.* Est ità mentiri ut lucro sit, nec deprehendi possis. *Ph.* At quotidie deprehenduntur multi. *Ps.* Isti non sunt artifices absoluti. *Ph.* Es igitur tu absolutus artifex? *Ps.* Propemodum. *Ph.* Experire an me possis mentiendo fallere. *Ps.* Et te quoque possum, vir optime, si libeat. *Ph.* Dic igitur aliquod mendacium. *Ps.* At jam dixi: Non deprehendisti? *Ph.* Non. *Ps.* Age, fac sis attentus. Nunc incipiam mentiri. *Ph.* Sum attentus, dic

a Philetymus, *amans veritatem.* *b* Pseudocheus, *mendacia fundens.*

c *Qui mendax, idem & furax.*

Scitè mentiri quid.

dic aliquid. *Pf.* At jam iterum mentitus ſum, te non deprehendente. *Ph.* Equidem nihil adhuc audio mendacii. *Pf.* Audiſſes, ſi calleres artem. *Ph.* Proinde commonſtra tu. *Pf.* Primùm appellavi te *virum optimum.* Annon iſtuc eſt inſigne mendacium, cùm nè *bonus* quidem ſis? etſi bonus eſſes, optimus dici non poſſis, cùm ſint innumeri te meliores. *Ph.* Hîc planè fefelleras! *Pf.* Jam fac periculum, an poſſis alterum mendacium ex te deprehendere. *Ph.* Non poſſum. *Pf.* Hîc deſidero ingenium quòd alibi præſtas. *Ph.* Fateor; oſtende tu. *Pf.* Cùm dicerem, *nunc incipiam mentiri*, nonne magnificè mentiebar, cùm tot annos aſſueverim mentiri, & paulò antè quàm hoc dicerem eſſem mentitus? *Ph.* Mirum præſtigium! *Pf.* Sed nunc ſaltem monitus, arrige aures, ut deprehendas mentientem. *Ph.* Arrexi, dic. *Pf.* Imò jam dictum eſt, & tu meum mendacium es imitatus. *Ph.* Tu mihi perſuadebis quòd nec aures habeam nec oculos. *Pf.* Cùm homini ſint aures immobiles, ut nec arrigi poſſint, nec demitti, mentiebar te arrecturum aures. *Ph.* Talibus mendaciis plena eſt omnis hominum vita. *Pf.* Non talibus tantùm, ô bone. Nam hæc ludiera ſunt: ſunt quæ rem adferunt. *Ph.* Turpius eſt lucrum ex mendacio quàm ex (*a*) lotio. *Pf.* Verum eſt, inquam; ſed iis qui mentiendi neſciunt artem. *Ph.* Quam igitur tu calles artem? *Pf.* Non æquum eſt ut te gratis doceam: numera, & audies. *Ph.* Non emo malas artes. *Pf.* Donas igitur gratis fundum tuum? *Ph.* Non ſic inſanio. *Pf.* At ego ex hac arte mea certiores capio fructus quàm tu ex tuo fundo. *Ph.* Manebit tibi ars tua; tantùm profer (*b*) ſpecimen, ut intelligam non omninò vanum eſſe quod dicis. *Pf.* Accipe igitur ſpecimen: Multis mulcorum negotiis memet admiſceo; emo, vendo, recipio, ſumo mutuò, accipio depoſitum. *Ph.* Quid tum poſtea? *Pf.* Atque hîc potiſſimùm capto eos à quibus non facilè deprehendar. *Ph.* Quos? *Pf.* Stupidos, oblivioſos, incogitantes, longè ſemotos, & mortuos. *Ph.* Certum eſt mortuos neminem redarguere. *Pf.* Si quid cui vendo in diem, diligenter annoto in libellis rationem. *Ph.* Quid deinde? *Pf.* Ubi reddenda eſt pecunia, plus imputo mercium emptori quàm acceperit. Is ſi incogitans eſt aut oblivioſus, mihi certum eſt lucrum. *Ph.* Quid ſi deprehendat? *Pf.* Profero librum rationalem. *Ph.* Quid iis docebat & evincat ſe non accepiſſe quod imputas? *Pf.* Reclamo quantum poſſum. Nam in hac arte prorſus inutilis eſt pudor. Denique (*c*) extrema anchora eſt, ut aliquid comminiſcar. *Ph.* Quid palàm deprehenſus? *Pf.* Nihil eſt facilius erravit

a Alludit ad Veſpaſiani dictum, *Lucri bonus eſt odor ex re qualibet.* Nam is vectigal collegit ex lotio, re malè olente, at non malè olebat pecunia.

b Id eſt, guſtum, ſive exemplum.

c Id eſt, ſupremum refugium. Vide prov. de *ſacra anchora.*

erravit famulus, aut ipſe lapſus ſum memoriâ. Scitum eſt multas ſimul miſcere rationes: hîc facilius eſt imponere. Exempli causâ; Sunt quædam diſpuncta, quòd ſoluta ſit pecunia; ſunt alia, pro quibus nihil numeratum eſt. Hæc in poſterioribus codicillis miſceo, ſic ut nihil diſpungam. Ubi ſupputatur, contendimus, & vinco plerumque, vel perjurio. Eſt & hoc artis; ferè rationem ineo cum accincto ad iter, & imparato. Nam mea mihi ſemper parata ſunt. Deponitur aliquid apud me, ſervo clàm apud me, nec reddo. Longum eſt priuſquam reſciſcat ille ad quem res miſſa eſt. Tandem ſi non licebit inficiari, dico mihi periiſſe; aut contendo me miſiſſe quod non miſi; incuſo aurigas. Poſtremo, ſi vitare non poſſum quin reddam, reddo acciſum. *Ph.* Bella verò ars! *Pſ.* Nonnunquam eodem (*a*) nomine bis accipio pecuniam, ſi liceat: primùm domi, deinde illic quò proficiſcor; & nuſquam non ſum. Interim tempus inducit oblivionem, confunduntur rationes, aliquis moritur, aut ſuſcipit longinquam peregrinationem: ut omnia peſſimè cadant, ſaltem interim uſus ſum alienâ pecuniâ. Nonnullos etiam capto ſpecie benignitatis, ut faveant mentienti, ſed ſemper de alieno: de meo nec matri darem teruncium. Quanquam autem in ſingulis videatur lucrum exiguum, ex multis tamen (multis enim memet, ut dixi, miſceo) naſcitur acervus haudquaquam pœnitendus. Porrò, nè deprehendar, cùm multæ ſunt technæ, tum illa præcipua; omnes omnium epiſtolas, quas poſſum, intercipio, reſigno, ac lego. Si quid obſuturum ſuſpicor, premo; aut ſi reddo, reddo meo tempore. Ad hæc, inter longo ſemotos intervallo mendaciis meis ſero ſimultatem. *Ph.* Quis eſt hinc uſus? *Pſ.* Geminus. Primùm, ſi non præſtatur quod alterius nomine promiſi, & quo nomine munus etiam accepi, (nam (*b*) *fumos* hujuſmodi magno *vendo*) fingo per illum aut illum ſteriſſe quò minùs perfectum ſit. *Ph.* Quid ſi neget ille? *Pſ.* Is procul abeſt, puta Baſileæ; ego polliceor dare in Anglia. Deinde fit, ut ortâ ſimultate, neuter alteri credat, ſi quid incuſet. Habes ſpecimen artis. *Ph.* At iſtam artem nos craſſiores ſolemus vocare furtum, qui *ficum vocamus ficum*, & (*c*) *ſcapham ſcapham*. *Pſ.* O hominem juris Cæſarei rudem! An licet intendere actionem furti ei qui ſuppreſſit depoſitum, aut qui abjurat mutuum, aut ſimili technâ impoſuit? *Ph.* Oportuit. *Pſ.* Proinde vide prudentiam artificum. Ex his plus eſt lucri, aut certè tantundem, & minus eſt periculi. *Ph.* Malè ſit tibi cum tuis technis ac mendaciis. Non enim libet dicere,

Vale.

a Nomen hîc titulus eſt debiti, unde & pro *debitoribus* accipiuntur *nomina*.

b Vide prov. *fumos vendere*.

c Græca vox ambigua eſt, ſed opinor melius verti per *ligonem*, à σκάπτω, quod eſt, *fodio*.

Vale. *Ps.* Tu ringere cum tua pannosa veritate; ego interim suaviter agam cum meis furtis ac mendaciis, dextro * Ulysse ac Mercurio.

* Ulysses ab Homero fingitur vafer ac mendax. Mercurius adfert lucrum, vafer & ipse ac furax.

ARGUMENTUM.

Naufragium hîc navigantium pericula, varias & stultas nautarum superstitiones explicat. Tempestatis descriptio elegans. Jacturam verè faciunt qui res suas & merces pretiosas in mare jaciunt. Nautæ B. V. Mariam, D. Christophorum, imò ipsum mare impiè inclamant. Non invocandi Sancti, sed unus Deus.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

a Ex abrupto incipit colloquium, more comœdiarum.

An. (*a*) HOrrenda narras. Est isthuc navigare? Prohibeat Deus nè mihi quicquam unquam tale veniat in mentem. *Ad.* Imò quod hactenus memoravi lusus merus est præ his quæ nunc audies. *An.* Plus satis malorum audivi: inhorresco te memorante, quasi ipse periculo interfim. *Ad.* Imò mihi *jucundi sunt acti labores.* Eâ nocte quiddam accidit quod magna ex parte spem salutis ademit nauclero. *An.* Quid? obsecro. *Ad.* Nox erat (*b*) sublustris, & in summo malo stabat quidam è nautis in galea, (sic enim vocant, opinor) circumspectans, si quam terram videret: huic cœpit assistere sphæra quadam ignea: id nautis tristissimum ostentum est, si quando solitarius ignis est; felix, cùm gemini. Hos vetustas credidit (*c*) Castorem & Pollucem. *An.* Quid illis cum nauti, quorum alter fuit eques, alter pugil? *Ad.* Sic visum est poetis. Nauclerus qui clavo assidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine se mutuò compellant nautæ) videsne quod sodalitium tibi (*d*) claudat latus? Video, respondit ille, & precor ut sit felix. Mox globus igneus delapsus per funes devolvit sese usque ad nauclerum. *An.* Num ille exanimatus est metu? *Ad.* Nautæ affluevere monstris. Ibi paulisper commorarus, volvit se per margines totius navis; indè per medios foros dilapsus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis increscere tempestas. Vidistine unquam Alpes? *An.* Vidi. *Ad.* (*e*) Illi montes (*f*) verrucæ sunt, si conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuisset Lunam digito contingere: quoties demittebamur, videbamur dehiscente terrâ rectâ ire in tartara. *An.* O insanos, qui se credunt mari! *Ad.* Nautis frustrà luctantibus cum tempestate, tandem nauclerus totus pallens nos adiit. *An.* Is pallor præsagit aliquod magnum malum. *Ad.* Amici, inquit, desii esse dominus navis meæ, vicere venti; reliquum est ut spem nostram collocemus

b Quæ nonnihil habebat lucis.

c Vide Plin. lib. 2. c. 37.

d Id est, adstet lateri. Sic Horatius, *Ut ne legam sinistro, claudámque latus.*

e Tempestatis descriptio elegans.

f Id est, tubercula. Sic Cato, ni fallor, collem *verrucam* appellavit.

mus in Deo, & quiſque ſe paret ad extrema. *An.* O verè (*a*) Scythicam concionem! *Ad.* Imprimis autem, inquit, exonerandа eſt navis. Sic jubet *neceſſitas*, *durum telum*: præſtat conſulere vitæ diſpendio rerum, quàm ſimul cum rebus interire. Perſuaſit veritas; projecta ſunt in mare plurima vaſa plena pretioſis mercibus. *An.* Hoc erat verè (*b*) jacturam facere. *Ad.* Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Scotiæ: Huic erat ſcrinium plenum vaſis argenteis, annulis, panno, ac veſtimentis ſericis. *An.* Is nolebat decidere cum mari? *Ad.* Non, ſed cupiebat aut perire cum (*c*) amicis opibus ſuis, aut ſimul cum illis ſervari. Itaque refragabatur. *An.* Quid nauclerus? *Ad.* Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire ſolum; ſed æquum non eſt ut nos omnes tui ſcrinii causâ periclitemur: alioqui te unà cum ſcrinio dabimus in mare præcipitem. *An.* Orationem (*d*) verè nauticam! *Ad.* Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & ſuperis & inferis, quòd ſuam vitam elemento tam barbaro credidiſſet. *An.* Agnoſco vocem (*e*) Italicam. *Ad.* Paulò pòſt venti, nihilo mitiores facti noſtris muneribus, rupêre funes, disjecere vela. *An.* O calamitatem! *Ad.* Ibi rurſus nos adit nauta. *An.* Concionaturus? *Ad.* Salutat; Amici, inquit, tempus hortatur ut unuſquiſque Deo ſe commendet ac mori ſe præparet. Rogatus à quibuſdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas ſe crederet poſſe tueri navem, negavit ſe poſſe polliceri quicquam, ſed ultra tres horas non poſſe. *An.* Hæc concio durior etiam erat priore. *Ad.* Hæc ubi locutus eſt, jubet incîdi funes omnes, ac malum uſque ad (*f*) thecam cui inſeritur incîdi ſerrâ, ac ſimul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam ſublato aut lacero velo erat oneri, non uſui: tota ſpes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *Ad.* Ibi vidiſſes miſeram rerum faciem: nautæ canentes, *Salve Regina*, implorabant matrem Virginem, appellantes eam *ſtellam maris*, *reginam cœli*, *dominam mundi*, *portum ſalutis*, aliiſque multis titulis illi blandientes quos nuſquam illi tribuunt Sacræ literæ. *An.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam deſiit curare, ſuffecta eſt huic matri non virgini Virgo Mater. *An.* Ludis. *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas adorabant mare, (*g*) quicquid erat olei offundentes in undas, non aliter illi blandientes quàm ſolemus irato principi. *An.* Quid aiebant? *Ad.* O clementiſſimum mare! ô generoſiſſimum mare! ô ditiſſimum mare! ô formoſiſſimum mare! mitesce,

a Id eſt, duram. Vide proverb. Σκυθῶν ἐπῳδή.

b Jactura damnum eſt, & jacturam facere dicitur quiſquis damno afficitur: hîc erat verè jactura à *jaciendo* dicta.

c Pro, adamatis.

d Semper nautæ fingunt immanes. Quale eſt elementum, tales ſunt & illi.

e Nam Itali magno ſtomacho *barbarum* vocant quicquid eſt peregrinum.

f Quadvis repoſitorium.

g Ea natura eſt olei ut lucem adiera, ac tranquillet omnia; etiam mare, quo non aliud elementum implacabilius.

miteſce, ſerva. Hujuſmodi multa occinebant ſurdo mari. *An.* Ridicula ſuperſtitio! Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quàm vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Walſinghamicæ, ſi vivus attigiſſet terram. Alii multa promittebant ligno Crucis quod eſſet in tali loco, alii rurſum quod eſſet in tali loco. Idem factum eſt de Maria Virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, niſi locum exprimas. *An.* Ridiculum! quaſi Divi non habitent in cœlis. *Ad.* Erant qui ſe promitterent fore Carthuſianos. Erat unus qui polliceretur ſe aditurum divum Jacobum, qui habitat Compoſtellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantùm loricâ ferreâ tecto, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nemo meminit Chriſtophori? *Ad.* Unum audivi non ſine riſu, qui clarâ voce, nè non exaudiretur, polliceretur Chriſtophoro, qui eſt Lutetiæ in ſummo templo, mons veriùs quàm ſtatua, cereum tantum quantus eſſet ipſe. Hæc cùm vociferans quantum poterat identidem inculcaret, qui fortè proximus aſſiſtebat, illi notus, cubito tetigit eum, ac ſubmonuit, Vide quid pollicearis; etiamſi rerum omnium tuarum (*a*) auctionem facias, non fueris ſolvendo. Tum ille voce jam preſſiore, nè videlicet exaudiret Chriſtophorus. Tace, inquit, ſatue; an credis me ex animi ſententia loqui? Si ſemel contigero terram, non daturus ſum illi candelam ſebaceam. *An.* O craſſum ingenium! ſuſpicor fuiſſe (*b*) Batavum. *Ad.* Non, ſed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem veniſſe Paulum Apoſtolum, qui ipſe olim navigavit, & fractâ navi deſilierit in terram. Is enim haud ignarus mali didicit miſeris ſuccurrere. *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Præcabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, *Salve regina*; alius, *Credo in Deum.* Erant qui peculiares quaſdam preculas habebant, non diſſimiles magicis, adverſus pericula. *An.* Ut afflictio facit religioſos! rebus ſecundis nec Deus, nec Divus quiſquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli Divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ità? *Ad.* Quia non paciſcor cum divis. Quid eſt enim aliud quàm contractus juxta formulam, Do, ſi facias; aut, Faciam, ſi facias: Dabo cereum, ſi enatem; Ibo Romam, ſi ſerves? *An.* At implorabas alicujus divi præſidium? *Ad.* Nè id quidem. *An.* Quamobrem autem? *Ad.* Quia ſpatioſum eſt cœlum. Si cui divo commendâro meam ſalutem, puta ſancto Petro, qui fortaſſe primus audiet, quòd adſtet oſtio, priùs quàm ille conveniat Deum, priùs quam exponat cauſam,

(*a*) Auctio venditionis genus, in quo à licitantibus intenditur pretium.

(*b*) Vulgari joco Batavi dicuntur craſſi.

Afflictio facit religioſos.

cauſam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Rectà adibam ipſum Patrem, dicens, *Pater noſter qui es in cœlis.* Nemo divorum illo citiùs audit, aut libentiùs donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conſcientia? Non verebaris appellare Patrem, quem tot ſceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenuè dicam, deterrebat nonnihil conſcientia; ſed mox recipiebam animum, ità mecum cogitans; Nullus eſt pater tam iratus filio, quin ſi videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omnes nullus ſe tranquilliùs agebat quàm mulier quædam, cui erat infantulus in ſinu quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicebatur; tantùm complexa puellum precabatur tacitè. Interea dum navis ſubindè illideretur vado, nauclerus metuens nè tota ſolveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. *An.* O miſera præſidia! *Ad.* Interim exoritur quidam ſacrificus ſenex, annos natus ſexaginta; nomen erat Adamus. Is abjectis veſtibus uſque ad induſium, abjectis etiam ocreis & calceis, juſſit ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ità ſtans in medio navis, concionatus eſt nobis ex Gerſone quinque veritates de utilitate Confitendi, hortatus omnes ut ſe quiſque præpararet & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam. His confeſſi ſunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego videns omnia plena tumultûs, tacitè confeſſus ſum Deo, damnans apud illum meam injuſtitiam, & implorans illius miſericordiam. *An.* Quò migraturus, ſi ſic periſſes? *Ad.* Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam eſſe mei ipſius judex: tamen bona quædam ſpes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lacrymabundus. Paret, inquit, ſe quiſque; nam navis non erit nobis uſui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulſa hauriebat mare. Paulò pòſt, nauta renunciat nobis ſe videre procul turrim ſacram, adhortans ut Divi, quiſquis eſſet ejus templi præſes, auxilium implorare-mus. Procumbunt omnes & orant ignotum Divum. *An.* Si nomine compellâſſetis eum, fortaſſis audiſſet. *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus quantum poteſt eò navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas, ac planè dilapſuram, ni rudentibus fuiſſet ſubcincta. *An.* Dura rerum conditio! *Ad.* Eò provecti ſumus, ut ejus loci incolæ proſpicerent nos periclitantes; ac procurrentes catervatim in extremum litus, ſublatis togis, & galeris in lanceas impoſitis, invitabant ad ſeſe, ac jactatis in cœlum brachiis ſignificabant

ficabant se deplorare nostram fortunam. *An.* Expecto quid evenerit. *Ad.* Jam mare totam navim occupârat, ut nihilo tutiores essemus futuri in navi quàm in mari. *An.* Hîc ad sacram anchoram confugiendum erat. *Ad.* Imò ad miseram. Nautæ scapham exonerant aquâ, ac demittunt in mare. In hanc omnes sese conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, scapham non esse capacem tantæ multitudinis; arriperet sibi quisque quod posset, ac nataret. Res non patiebatur *lenta* consilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius situlam, alius tabulam, ac suo quisque præsidio nitentes, committunt se fluctibus. *An.* Quid interim accidit illi mulierculæ quæ sola non ejulabat? *Ad.* Illa omnium prima pervenit ad litus. *An.* Quî potuit? *Ad.* Imposueramus eam repandæ tabulæ, & sic alligaveramus ut non facilè posset decidere; dedimus illi tabellam in manum, quâ vice remi uteretur; ac bene precantes exposuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abesset à navi, unde erat periculum. Illa levâ tenens infantulum, dextrâ remigabat. *An.* O viraginem! *Ad.* Cùm jam nihil supereſſet, quidam avulsit ligneam statuam Virginis Matris, jam putrem atque excavatam à (*a*) soricibus, eámque complexus cœpit natare. *An.* Scapha pervenit incolumis? *Ad.* Nulli priùs periere. Porrò triginta sese in eam conjecerant. *An.* Quo malo fato id factum est? *Ad.* Priùs quàm posset se liberare à magna navi, illius vacillatione subversa est. *An.* O factum malè! Quid tum? *Ad.* Ego, dum aliis consulo, penè perieram. *An.* Quo pacto? *Ad.* Quia nihil supererat aptum natationi. *An.* Illic subera fuissent usui. *Ad.* In eo rerum articulo maluissem vile suber quàm candelabrum aureum. Circumspiciens tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam solus eximere non poteram, adsciſco socium. Huic ambo innixi, committimus nos mari, sic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum sic jactamur, sacrificus ille concionator nauticus medium injecit se in humeros nostros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, Quis ille tertius? Is perdet nos omnes. Ille contrà placidè, Sitis, inquit, bono animo, sat spatii est. Deus aderit nobis. *An.* Cur ille tam serò cœpit esse natator? *Ad.* Imò futurus erat in scapha unà cum Dominicano: nam omnes hoc honoris illi deferebant. Sed quanquam erant invicem confessi in navi, tamen obliti nescio quid circumstantiarum, rursus ibi in ora navis confitentur, & alter alteri mattum imponit; interim scapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An.* Quid

(*a*) Sorex animal quod vulgò glirem vocant Columella, *Vites quæ secundum ædificia sunt, à soricibus aut muribus infestantur.* Theodoretus, in Historia ecclesiastica, refert, cùm Christiani Serapidis idolum, quod grande habebatur Alexandriæ, securibus frangerent, & caput ejus abstulissent, greges soricum indè occurriſſe

Quid actum est de Dominicano? *Ad.* Is, ut idem narrabat, imploratâ divorum ope, abjectis vestibus nudum se commisit natationi. *An.* Quos divos invocabat? *Ad.* Dominicum, Thomam, Vincentium, & nescio quem Petrum; sed imprimis fidebat Catharinæ Senensi. *An.* Christus illi non veniebat in mentem? *Ad.* Ità narrabat Sacrificus. *An.* Melius enatâsset, si non abjecisset sacram cucullam; eâ depositâ, qui potuit agnoscere illum Catharina Senensis? Sed perge narrare de te. *Ad.* Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc se volventem, clavus illisus frangit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulsus est. Sacrificus, precatus illi requiem æternam, successit in locum illius, adhortans me ut magno animo tuerer cornu meum, ac strenuè moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ salsæ. Adeò Neptunus nobis non balneum tantùm salsum, sed potionem etiam salsam temperârat, quanquam sacrificus ei rei monstraret remedium. *An.* Quod? obsecro. *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille opposuit occipitium, ore clauso. *An.* Strenuum senem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquandiu sic natantes nonnihil promovissemus, sacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es animo; sentio vadum. Ego non ausus tantum sperare felicitatis, Longius, inquam, absumus à litore quàm ut vadum sperandum sit. Imò, inquit, sentio pedibus terram. Est, inquam, fortassis è scriniis aliquod quod huc devolvit mare. Imò, inquit, scalptu digitorum planè sentio terram. Cùm adhuc aliquamdiu natâssemus, ac rursus sentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo: simúlque expectato fluctuum decessu, pedibus sequutus est quanto potuit cursu. Rursus accedentibus undis, utráque manu complexus utrumque genu obnitebatur fluctui, occultans sese sub undis quemadmodum solent mergi & anates: rursus abeunte fluctu promicabat & curiebat. Ego videns hoc illi succedere, sum imitatus. Stabant in arena qui porrectis inter se prælongis hastilibus fulciebant sese adversus impetum undarum, viri robusti & fluctibus assueti, sic ut ultimus hastam porrigeret adnatanti. Eâ contractâ omnibus in litus se recipientibus, tutò pertrahebatur in siccum. Hâc ope servati sunt aliquot. *An.* Quot? *Ad.* Septem, verùm ex his duo soluti sunt tempore admoti igni. *An.* Quot eratis in navi? *Ad.* Quinquaginta octo. *An.* O sævum mare! saltem decimis fuisse contentum, quæ sufficiunt sacerdotibus. Ex tanto numero

tam paucus reddidit? *Ad.* Ibi experti sumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mirâ alacritate suppeditantis, hospitium, ignem, cibum, vestes, viaticum. *An.* Quæ gens erat? *Ad.* Hollandica. *An.* Istâ nihil humanius, cùm tamen feris nationibus cincta sit. Non repetes, opinor, posthac Neptunum. *Ad.* Non, nisi mihi Deus ademerit sanam mentem *An.* At ego malim audire tales fabulas quàm experiri.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc varios gentium mores, & civilitatem in recipiendis & tractandis advenis indicat. Hospitium Lugduni ex solis mulieribus. Gallorum mores in pandocheis sui, qui fabulas narrare solent & jocos. Germani longè inciviliores in advenis tractandis; rudes, & planè inhospiti. Hospites ipsi suos curant equos. Mos accipiendi per hypocaustum. Non parant cœnam nisi notis prius hospitibus: quotquot eâ nocte venturi sunt promiscuè discumbunt. Omnes idem solvunt, quantumvis alii plus duplo absorbuerint vini.

BERTULPHUS, GULIELMUS.

Be. CUr ità visum est plerisque biduum aut triduum commorari Lugduni? Ego semel iter ingressus non conquiesco donec pervenero quò constitui. *Gu.* Imò ego admiror quenquam illinc avelli posse. *Be.* Quamobrem tandem? *Gu.* Quia illic locus est unde non poterant avelli socii Ulyssis. Illic Sirenes. Nemo domi suæ tractatur meliùs quàm illic in (*a*) pandocheo. *Be.* Quid fit? *Gu.* Ad mensam semper adstabat aliqua mulier quæ convivium exhilararet facetiis ac leporibus. Et est illic mira formarum felicitas. Primùm adibat materfamilias, quæ salutabat, jubens nos hilares esse, & quod apponeretur boni consulere. Huic succedebat filia, mulier elegans, moribus ac linguâ adeò festivis, ut possit vel ipsum (*b*) Catonem exhilarare. Nec confabulantur ut cum hospitibus ignotis, sed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnosco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adesse perpetuò, quòd essent obeunda munia domestica, reliquique convivæ consalutandi, continenter adstabat puellula quædam ad omnes jocos instructa: una satis erat omnium jaculis excipiendis: hæc sustinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profectò lautus, ut ego mirer illos tam vili posse accipere hospites. Rursus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, nè quid obrepat tædii. Mihi videbar domi esse, non peregré. *Be.* Quid in cubiculis? *Gu.* Illic nusquam non aderant aliquot puellæ, ridentes,

a Hospitium publicum, ità dictum quòd in eo omnes promiscuè accipiantur.

b Cato tetricus, & moribus asperis, ab authoribus prædicatur.

ridentes, lascivientes, lusitantes: ultrò rogabant si quid haberemus vestium sordidarum; eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, nisi in stabulo: quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantóque affectu dimittunt, ac si fratres essent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortassis isti mores decent Gallos. Mihi magis arridet Germaniæ mores, utpote masculi. *Gu.* Mihi nunquam contigit videre Germaniam; quare te quæso, nè gravere commemorare quibus modis accipiunt hospitem. *Be.* An ubique sit eadem tractandi ratio nescio; quod ego vidi narrabo. Advenientem nemo salutat, nè videantur ambire hospitem. Id enim sordidum & abjectum existimant, & indignum Germanicâ severitate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per fenestellam * æstuarii (nam in his degunt ferè usque ad solstitium æstivum) profert caput non aliter quàm è testa prospicit testudo. Is rogandus est an liceat illic diversari. Si non renuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi sit stabulum, motâ manu commonstrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius est diversorium, ibi famulus commonstrat stabulum, atque etiam locum equo minimè commodum. Nam commodiora servant venturis, præsertim nobilibus. Si quid causeris, statim audis, Si non placet, quære aliud diversorium. Fœnum in urbibus ægrè ac perparcè præbent, nec multò minoris vendunt quàm ipsam avenam. Ubi consultum est equo, totus commigras in hypocaustum, cum ocreis, sarcinis, luto; id est unum omnibus commune. *Gu.* Apud Gallos designant cubicula ubi sese exuant, extergant, calefaciant, aut quiescant etiam, si libeat. *Be.* Hic nihil tale. In hypocausto exuis ocreas, induis calceos, mutas, si voles, indusium; vestes pluviâ madidas suspendis juxta hypocaustum, ipse te admoves, ut siccaris. Est & aqua parata, si libeat lavare manus, sed ità munda plerumque, ut tibi pòst alia quærenda sit aqua quâ lotionem eam abluas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos. *Be.* Quòd si tu appuleris ad horam à meredie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. *Gu.* Quamobrem? *Be.* Nihil apparant nisi videant omnes, ut eâdem operâ ministretur omnibus. *Gu.* Quærunt compendium. *Be.* Tenes. Itaque frequenter in idem hypocaustum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, sani,

* Id est, hypocausti. Hoc Græcum est, illud Latinum.

ægrotii *Gu.* Isthuc verè (*a*) cœnobium est. *Be* Alius ibi pectit capit, alius abstergit sudorem, alius repurgat perones aut ocreas, alius eructat alliata. Quid multis? Ibi linguarum ac personarum non minor est confusio quàm olim in turri Babel. Quòd si quem conspexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis nonnihil præ se fert, in hunc intenti sunt omnes, defixis oculis contemplantes, quasi novem aliquod animantis genus adductum sit (*b*) ex Africa; adeò ut posteaquam accubuerint, reflexo in tergum vultu continenter aspiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. *Gu.* Romæ, Lutetiæ, ac Venetiæ nemo quicquam miratur. *Be.* Nefas est interim tibi quicquam petere. Ubi jam multa est vespera, nec sperantur plures adventuri, prodit famulus senex, barbâ canâ, tonso capite, vultu torvo, sordido vestitu. *Gu.* Tales oportebat Cardinalibus Romanis esse à poculis. *Be.* Is circumactis oculis tacitus dinumerat quot sunt in hypocausto: quò plures adesse videt, hòc vehementiùs accenditur hypocaustum, etiamsi alioqui Sol æstu sit molestus. Hæc apud illos præcipua pars est bonæ tractationis, si sudore diffluant omnes. Si quis non assuetus vapori aperiat rimam fenestræ nè prefocetur, protinus audit, Claude. Si respondeas, Non fero; audis, Quære igitur aliud diversorium. *Gu.* Atqui mihi nihil videtur esse periculosius quàm tam multos haurire eundem vaporem, maximè resoluto corpore, atque hic capere cibum, & horas complures commorari: jam enim omitto ructus alliatos, ventris flatum, & halitus putres; multi sunt qui morbis occultis laborant, nec ullus morbus non habet suum contagium. Certè plerique scabiem habent Hispanicam, sive, ut quidem vocant, Gallicam, cùm sit omnium nationum communis. Ab his opinor non multò minus esse periculi quàm à leprosis. Jam tu divina quantum discriminis sit in pestilentia. *Be.* Sunt viri fortes; ista rident ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo fortes sunt. *Be.* Quid facias? Sic assueverunt, & constantis est animi non discedere ab instituto. *Gu.* Atqui ante annos viginti quinque nihil receptius erat apud Brabantos quàm (*c*) thermæ publicæ: eæ nunc frigent ubique. Scabies enim nova docuit nos abstinere. *Be.* Sed audi cætera. Pòst redit ille (*d*) barbatus Ganymedes, ac linteis insternit mensas quot putat esse satis illi numero. Sed ô Deum immortalem, quàm non (*e*) Milesiis! cannabea diceres ex antennis detracta. Destinavit enim unicuique mensæ convivas ad minimum octo. Jam quibus est notus mos patrius, accumbunt, ubi

a Id est, vitæ communis.

b Vide proverb. *Africa semper aliquid adfert novi.*

c Balnea propriè quæ suâ naturâ calida sunt: Vocantur item thermæ quæ artificialiter calescunt.

d Ironicè dixit Ganymedem, quòd hic puer delicatus Jovi fit à poculis; at mox, torvus ille Ganymedes.

e Texta mollia.

ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim discrimen inter pauperem ac divitem, inter herum ac famulum. *Gu.* Hæc est illa vetus æqualitas, quam nunc è vita submovit tyrannis. Sic opinor vixisse Christum cum suis discipulis. *Be.* Postquam accubuerunt omnes, rursum prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat sua sodalitia: mox reversus apponit singulis pinacium ligneum, & cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum, aliquantò pòst panem; eum sibi quisque per otium repurgat dum coquuntur pultes. Ità nonnunquam sedetur ferme horæ spatio. *Gu.* Nullus hospitum interim efflagitat cibum? *Be.* Nullus cui notum sit regionis ingenium. Tandem apponitur vinum, Deus bone! quàm non sumosum! Non aliud oportebat bibere Sophistas: tanta est subtilitas & acrimonia. Quòd si quis hospes, etiam oblatâ privatim pecuniâ, roget ut aliunde paretur aliud vini genus; primùm dissimulant, sed eo vultu quasi interfecturi: si urgeas, respondent, Hìc diversati sunt tot Comites & Marchiones, neque quisquam questus est de vino meo: si non placet, quære tibi aliud diversorium. Solos enim Nobiles suæ gentis habent pro hominibus, & horum insignia nusquàm non ostentant. Jam igitur habent offam quam objiciant latranti stomacho; mox magnâ pompâ veniunt disci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carnium, aut, si dies est pisculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus; pòst aliquid carnium recoctarum, aut salsamentorum recalfactorum; rursus pultis aliquid; mox aliquid solidioris cibi: donec probè domito stomacho apponant carnes assas aut pisces elixos, quos non possis omnino contemnere; sed hìc parci sunt, & subitò tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum solent actores fabularum, qui Scenis admiscent Choros; ità isti alternis miscent offas ac pultes. Curant autem ut (*a*) extremus actus sit optimus. *Gu.* Et hoc est boni Poetæ. *Be.* Porrò piaculum sit, si quis interim dicat, Tolle hunc discum, nemo vescitur. Desidendum est usque ad præscriptum spatium, quod illi clepsydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbarus, aut (*b*) pandocheus ipse, vestitu minimùm à famulis differens; rogat, ecquid animi nobis sit. Mox adfertur vinum aliquod generosius. Amant autem eos qui bibunt largiùs, cùm nihilo plus solvat ille qui plurimum hauserit vini quàm qui minimum. *Gu.* Mirum gentis ingenium! *Be.* Cùm nonnunquam sint qui duplo plus absumant in vino quàm solvant pro convivio. Sed antequam finiam

a Sententia Ciceronis est. Alludi, tur ad actus fabulæ, quorum ultimus est quintus. Vide prov. *Supremum fabulæ actum.*

b Ipse hospes qui *accipit omnes.*

hoc convivium, dictu mirum quis sit ibi strepitus ac vocum tumultus, postquam omnes cœperunt incalescere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiscent se frequenter ficti moriones; quo genere hominum, cùm nullum sit magis detestandum, tamen vix credas quantopere delectentur Germani. Illi cantu, garritu, clamore, saltatione, pulsu, faciunt ut hypocaustum videatur corruiturum, neque quisquam alterum audiat loquentem. At interea videntur sibi suaviter vivere; atque illic desidendum est volenti nolenti, usque ad multam noctem. *Gu.* Nunc tandem absolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixi. *Be.* Faciam. Tandem sublato cæco, qui vix illis placet nisi putris ac vermibus scatens, prodit ille barbatus, adferens secum (*a*) pinacium escarium, in quo cretâ pinxit aliquot circulos ac semicirculos; id deponit in mensa, tacitus interim ac tristis; Charontem quempiam diceres. Qui agnoscunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui deposuerunt, supputat tacitus: si nihil desit, annuit capite. *Gu.* Quid si quid supersit? *Be.* Fortasse redderet, & faciunt hoc nonnunquam. *Gu.* Nemo reclamat inquæ rationi? *Be.* Nemo qui sapit. Nam protinus audiret, Quid tu es hominis? Nihilo plus solves quàm alii. *Gu.* Liberum hominum genus narras. *Be.* Quòd si quis ex itinere lassus cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur expectare donec cæteri quoque eunt cubitum. *Gu.* Videor mihi videre civitatem (*b*) Platonicam. *Be.* Tum suus cuique nidus ostenditur, & vere nihil aliud quàm cubiculum: tantùm enim ibi lecti sunt, & præterea nihil quo utaris, aut (*c*) quod furaris. *Gu.* Illic mundities est? *Be.* Eadem quæ in convivio; lintea sotrè lota antè menses sex. *Gu.* Quid interim fit de equis? *Be.* Ad eandem disciplinam tractantur ad quam homines. *Gu.* Sed est eadem ubique tractatio? *Be.* Alicubi civilior est, alicubi durior quàm narravi; verùm in genere talis est. *Gu.* Quid si egomibi nunc narrem, cuibus modis hospites tractentur in ea parte Italiæ quam Longobardiam vocant, tursus in Hispania, deinde in Anglia & in Wallia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Walli se prædicant (*d*) αὐτόχθονας Anglos. *Be.* Quæso te ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. *Gu.* In præsentia non est otium. Nam nanta jussit adesse ad horam tertiam, nisi vellem relinqui, & habet sarcinulam: aliàs dabitur opportunitas ad satietatem usque garriendi.

ARGU-

a πίναξ *tabulam* significat, propriè latam & tenuem, unde diminutivum pinacium, quod nunc pro *tabella*, nunc pro *scutella* ponitur.

b Ubi æqualia sint omnium omnia.

c quo furaris.

d Id est, *indigenas*: aiunt enim Anglos cæteros ex Gallis & ex Saxonibus esse mixtos.

ARGUMENTUM.

Divinum certè Colloquium, quod lupanar ipsum castum facit! Deus non potest falli, ejus oculus in abditissimo penetrat. Adolescentibus pudicitiam curæ esse debere. Puella ad quæstum exposita ab instituto non minùs turpi quàm erumnoso revocatur.

ADOLESCENS ET SCORTUM.

LUCRETIA, (a) SOPHRONIUS.

a *Continens, temperans.*

Lu. FUge, mi lepidissime Sophroni, tandem nobis redditus es? nam mihi videris absuisse seculum. Primâ fronte vix te agnoscebam. *So.* Quamobrem? mea Lucretia. *Lu.* Quia pro imberbi nobis redîsti barbatulus. Quid rei est? meum corculum. Nam vidêre solito torvior. *So.* Cupio tecum seorsum colloqui familiarius. *Lu.* Au, au: non solæ sumus? mea mentula. *So.* Secedamus in locum secretiorem. *Lu.* Age, concedamus in cubiculum interius, si quid libet. *So.* Nondum hic locus mihi videtur satis secretus. *Lu.* Undè iste novus pudor? Est mihi (*b*) musćion ubi repono mundum meum, locus adeò obscurus ut vix ego te visurus sim, aut tu me. *So.* Circumspice rimas omnes. *Lu.* Rima nulla est. *So.* Nullus est in propinquo qui nos exaudiat? *Lu.* Nè musca quidem, mea lux. Quid cunctaris? *So.* Fallemus hic oculos Dei? *Lu.* Nequaquam; ille perspicit omnia. *So.* Et Angelorum? *Lu.* Illorum oculos non licet effugere. *So.* Quî fit igitur ut non pudeat homines id facere coram oculis Dei ac testibus sanctis Angelis, quod puderet facere in conspectu hominum? *Lu.* Quid hoc novæ rei est? venisti huc concionaturus? Indue cucullam Franciscanam, conscende suggestum, & audiamus te, barbatule. *So.* Nec istud gravarer facere, si te queam ab isto vitæ genere revocare, non solùm turpissimo, verùm etiam miserrimo. *Lu.* Quamobrem? ô bone. Victus alicunde parandus est. Sua quemque alit ars. Hoc est nostrum opificium, hic (*c*) fundus noster. *So.* Optârim, mea Lucretia, ut excusâ paulisper istâ animi temulentiâ, rem ipsam mecum consideres. *Lu.* Serva concionem tuam in aliud tempus: nunc (*d*) vivamus, mi Sophroni. *So.* Tu quæstûs gratiâ facis quicquid facias. *Lu.* Non multùm aberrâsti à scopo. *So.* Nihil decederet tuo lucro, dabo quadruplum ut ausultes tantùm. *Lu.* Dic quæ voles. *So.* Primùm,

b *Pro secretiore cubiculo dictum est.*

c *Id est, reditus. Nam fructus annuos reddit fundus.*

d *Pro gaudeamus, sive læti agamus.*

nùm, illud mihi respondè, Habésne quæ tibi malè volunt? *Lu.* Non unam. *So.* Et quas tu vicissim odisti? *Lu.* Ut merentur. *So.* Proinde si possis illis facere rem gratam, faceréne? *Lu.* Citiùs miscerem illis toxicum. *So.* Atqui cogita nunc, an illis quicquam potueris facere gratius quàm quòd vident te vivere hanc vitam dedecorosam ac miserrimam. Quid autem poteras facere molestius iis qui tibi benè volunt? *Lu.* Sic erat fatum meum. *So.* Jam quod esse solet omnium difficillimum iis qui deportantur in insulas, aut relegantur ad extremos orbis barbaros, hoc tu tibi tuapte sponte sumpsisti. *Lu.* Quidnam est istud? *So.* An non sponte renunciâsti omnibus affectibus, patri, matri, fratribus, sororibus, amitæ, materteræ, cæteríque quoscunque tibi natura conjunxit? Nam & illos tui puder, nec tu sustines in illorum venire conspectum. *Lu.* Imò feliciter commutavi affectus meos; pro paucis enim nunc habeo plurimos, quorum tu es unus, mihi fratris loco semper habitus. *So.* Mitte jocos, ac rem ipsam, ut habet, expende serió. Quæ tam multos habet amicos, ea nullum habet amicum, mihi crede, Lucretia. Nam qui ad te commeant, non habent te pro amica, sed pro fabula potiùs. Vide quò teipsum dejeceris, misera. Christus te tam charam habuit, ut te suo sanguine redemerit, ut te cœlestis hæreditatis consortem esse voluerit: & tu te facis cloacam publicam, ad quam commeant quilibet sordidi, impuri, scabiosi, suámque spurcitiam in te repurgant. Quòd si hondum ejus lepræ contagium quam vocant scabiem Hispanicam attigit te, non diu poteris effugere. Quod si fiat, quid te infelicius, etiamsi cætera essent secunda, puta res & fama? quid aliud eris quàm vivum cadaver? Matri gravi baris esse morigera; nunc servis lenæ turpissimæ. Parentis audire monita tædebat: hîc sæpè tibi vapulandum est ab ebriis & insanis scortatoribus. Pigebat aliquid operis facere domi, quò victum quæreres: hîc quos tumultus, quæ pervigilia sustines? *Lu.* Unde nobis hic concionator novus? *So.* Jam mihi & illud fac cogites; Iste formæ flos qui tibi conciliat amatores, brevi defluxerit. Quid tum facies? misera. Quod sterquilinium te fuerit abjectius? Fies ex meretrice lena. Non omnibus contingit ista dignitas, & si contingat, quid sceleratius? aut quid diabolicæ malitiæ vicinius? *Lu.* Vera sunt, mi Sophroni, propemodum quæ dicis omnia. Sed unde tibi ista nova sanctimonia, qui soleas esse nugator omnium nugacissimus? Nemo te uno frequentius aut intempestiviùs huc commeabat. Audio te fuisse Romæ.

So. Fui

So. Fui. *Lu.* Atqui indè ſolent redire deteriores. Quo pacto tibi diverſum accidit? *So.* Dicam: quia non eodem animo modóque Romam adii. Cæteri ferè ideo eunt Romam, ut redeant deteriores: & ad eam rem ibi ſuppetunt affatim occaſiones. Ego cùm probo viro profectus ſum, cujus hortatu pro lagena libellum mecum attuli, Novum Teſtamentum ab Eraſmo verſum. *Gu.* Ab Eraſmo? Aiunt illum eſſe ſeſquihæreticum. *So.* Num & huc pervenit illius viri nomen? *Lu.* Nullum celebrius apud nos. *So.* Vidiſtin' hominem? *Lu.* Nunquam; ſed optárim vidiſſe, de quo tam multa audivi mala. *So.* Fortaſſis à malis. *Lu.* Imò à viris reverendis. *So.* A quibus? *Lu.* Non expedit dicere. *So.* Quamobrem? *Lu.* Quia ſi tu effutires, & res permanaret ad illos, meo quæſtui non minima portio decederet. *So.* Nè metue; lapidi dixeris. *Lu.* (*a*) Admove aurem. *So.* Inepta, quid opus eſt admotâ aure cùm ſimus ſoli? an, ne Deus exaudiat! Proh Deum Immortalem! video te piam meretricem, quæ mendicos (*b*) ſubleves eleemoſynâ. *Lu.* At ego ex iſtis mendicis plus capio lucri quàm ex vobis divitibus. *So.* Spoliant matronas bonas ut effundant in meretrices malas. *Lu.* Sed perge de libro. *So.* Faciam, & præſtat. Ibi me docuit Paulus, qui neſcit mentiri, quod *nec ſcorta nec ſcortatores regni cœleſtis hæreditatem conſequentur*. Hoc ubi legiſſem, ſic cœpi cogitare apud me, Modica res eſt quam expecto ex hæreditate paterna, & tamen malim renunciare ſcortis omnibus quàm à patre exhæredari: quanto magis cavendum eſt nè me exhæredet Pater cœleſtis? Et adverſus exhæredantem aut abdicantem patrem aliquod præſidium porrigunt humanæ leges: adverſus exhæredantem Deum nihil eſt (*c*) ſuffugii. Itaque mihi protinus interdixi omnem ſcortorum uſum. *Lu.* Si quidem poſſis continere. *So.* Bona continentiæ pars eſt, ex animo continentem eſſe velle. Poſtremò, ſupereſt extremum mali remedium, uxor. Romæ in pœnitentiarii ſinum totum (*d*) Augeæ ſtabulum effudi. Is multis prudenter hortatus ad puritatem animi & corporis, ad ſacram lectionem, ad crebras preces, ad vitæ ſobrietatem; pro pœna nihil aliud indixit quàm ut flexis genibus ad ſummum altare dicerem Pſalmum *Miſerere mei, Deus*: &, ſi mihi ſuppeteret pecunia, darem egenti cuipiam Carolinum unum. Admiranti mihi quòd pro tot ſcortationibus tantillum pœnæ infligeret, ſatis facetè reſpondit, Fili, inquit, ſi verè pœnitet, ſi vitam commutas, nihil moror pœnam: ſin pergas, ipſa libido tandem abs te plus ſatis pœnarum exiget, etiamſi ſacerdos non indicat. Me vide lippum, tremu-

a Eſt hoc uſu receptum, ut res ſilendas, etiamſi duo ſoli ſint in agro, tamen qui loquitur dicat voce ſubmiſſiore, cùm nihil ſit opus.

b Videtur ſignificaſſe neſcio quid de monachis mendicitatem profeſſis.

c Aliàs, ſuffragii.

d Vide proverbium, de diu collectis ſordibus.

tremulum, incurvum: at olim talis eram qualem te hactenus fuisse prædicas. Sic ego respui. *Lu.* Ergò, ut video, perdidi meum Sophronium. *So.* Imò lucrefeciſti. Nam antè perierat, nec ſibi amicus, nec tibi: Is nunc te verè amat ac tuam ſtitit ſalutem. *Lu.* Quid igitur ſuades? mi Sophroni. *So.* Ut quàm primùm te ſubducas ab iſta vita. Adhuc puella es: quod contractum eſt labis poteſt elui. Aut nube marito; nos aliquid ad dotem conferemus: aut confer te in collegium aliquod ſacrum, quod lapſas recipit: aut commutato loco dedas te in familiam alicujus honeſtæ matronæ. Ad horum quodlibet offero tibi operam meam. *Lu.* Amabo te, mi Sophroni, circumſpicito; ſequar tuum conſilium. *So.* Sed interim hinc te ſubmoveto. *Lu.* Hui! tam citò? *So.* Cur non potiùs hodie quàm cras, ſi dilatio damnum habet, mora periculum? *Lu.* Quò me vertam? *So.* Colliges omnem mundum tuum, cum trades mihi veſperi; famulus clàm deferet ad fidelem matronam; aliquanto pòſt ego te producam, veluti deambulandi gratiâ: apud eam matronam latitabis meo ſumptu, donec tibi proſpexero: id fiet brevi. *Lu.* Age, mi Sophroni, trado me totam in tuam fidem. *So.* Gaudebis olim facto.

ARGUMENTUM.

Convivium Poeticum docet ſtudioſos convivari: inter quos perſonæ cum feſtivitate, hilaritas ſine turpiloquio, literatis fabulis convivium. Iambi cruenti. Poetæ viri judicio parum admirando. Bonæ famulæ tres dotes primariæ, Fidelitas, Deformitas, Ferocitas. Locus ex Eunuchi Terentiani prologo illuſtratur. Locus in Epodis Horat. ad Canidiam. Locus Senecæ, Aliud agere, nihil agere, male agere. Locus Ariſtot. Elenchor. explicatur. Thema Poeticum variatur, diverſo metro. Sententiæ deſumuntur ex floribus & arboribus in horto. Carmina item Græca componuntur.

HILARIUS, LEONARDUS, CRATO, CONVIVÆ, MARGARETA, CARINUS, EUBULUS, SBRULIUS, PARTHENIUS, MUS ſervus Hilarii.

Hi. * *Levis apparatus, animus eſt lautiſſimus.*

Le. *Cœnam ſiniſtro es auſpicatus omine.*

Hi. *Imo abſit omen triſte. Sed cur hoc putas?*

Le. *Cruenti Iambi haud congruunt convivio.*

Cr. Euge, certum eſt adeſſe Muſas, effluunt carmina imprudentibus.

* Iambici trimetri ſunt uſque ad *Euge*.

(a) Hi.

(a) Hi. *Si rotatiles trochæos mavelis, en accipe;*
Vilis apparatus hic est, animus est lautissimus.
Quanquam & Iambi olim ad rixas & pugnas nati, post didicerunt omni servire materiæ. O pepones! habetis pepones in horto nostro natos. En (b) lactucas sessiles, succo tenerrimo suo nomini respondentes. Has delicias quis sanus non præferat apris, murænis & attagenis? *Cr.* Si licet in convivio poetico vera loqui, quas tu lactucas vocas betæ sunt. *Hi.* Hoc omen avertant superi. *Cr.* Sic res habet: vide figuram. Tum ubi succus lacteus? ubi molles aculei? *Hi.* Facis ut addubitem. Heus, accerse huc famulam. Margareta, Tisiphone, quid tibi venit in mentem, ut pro lactucis nobis apponeres betas? *Ma.* Datâ operâ feci. *Hi.* Quid ais venefica? *Ma.* Volebam experiri, an inter tot Poetas esset qui lactucam dignosceret à beta; nam scio te non posse dignoscere? Dicite mihi bonâ fide, quis animadvertit esse betas? *Con.* Crato. *Ma.* Facilè divinabam non fuisse poetam. *Hi.* Siquid tale posthac designâris, ego te pro Margareta vocabo (c) blitream. *Co.* Ha ha he. *Ma.* Istæ nomenclaturæ nec obesiorem me reddunt, nec macilentiorem. Sæpè vicies in die mihi commutat nomen: Ubi quid cupit eblandiri, vocat me (d) Galateam, Euterpen, Calliopen, Callirrhoen, Melissam, Venerem, Minervam; quid non? Ubi quid furmachatur, repente fio Tisiphone, Megæra, Alecto, Medusa, Baucis, aut aliud quicquid illi suggesserit. (e) splendida bilis. *Hi.* Abi hinc cum tuis betis, Blitea. *Ma.* Quorsum attinebat huc evocare? *Hi.* Ut redires unde veneras. *Ma.* Vetus dictum est, Proclivius est evocare cacodæmonem quàm abigere. *Co.* Ha ha he: appositè. Ut tibi res habet, Hilari, opus est aliquo carmine magico quo illam hinc abigas. *Hi.* Habeo in promptu.

(f) Φεύγετε κακοδαίμονες, λύκος ἄγει ὄιν ἡμῶν. *Ma.* Quid ais? Æsope. *Cr.* Cave tibi, Hilari; impinget colaphum; sic abegisti tuo Græco carmine. O magum egregium! *Hi.* Quid tu credis, Crato, esse hanc? Ego tali carmine abegissem decem magnos cacodæmones. *Ma.* Pili non facio tuos versus Græcanicos. *Hi.* Adhibendus est igitur, ut video, bombus magicus; aut, si nec hic sufficiet, (g) Mercu-

a Trochaici sunt tetrametri.

b Quòd non eriţant, sed humi spargunt se.

c Alludit ad gemmam laudatissimam; & Græci betam appellant βλίτον· unde *blitcos* appellant stultos ac nihili, eò quòd beta vilis & insipida herba est.

d A *colore lacteo*: Euterpe, à *delectando*; Musæ nomen est: Calliope, à *pulchritudine vultus*: Callirrhoe, nympha;

quòd *pulchrè fluat*: Melissa, *apis*; opinor fuisse ancillam Chrysippi: Baucis, anus & paupercula apud Ovid. e Allusio ad illud Horat. *Sive aliud nomen, jussit quod splendida bilis*, id est, insania. f Hoc carmen Plin. indicat usurpari solere in magicis remediis; id est, *Fugite cantharides, lupus crudelis vos persequitur*. Cantharis insecti genus venenum habens lethale. g Hâc virgâ dat & adimit somnos; hâc animas evocat orco, & rursum quos velit in tartara mittit. Lege Virg. 4. Æn.

rii caduceum. *Cr.* Mea Margareta, scis Poetarum genus esse afflatum; non ausim dicere furiosum: rogo te ut istam rixam in aliud tempus proroges, nósque hâc cœnâ vel meâ causâ suaviter tractes. *Ma.* Quid mihi cum Istius versiculis? Sæpenumero cùm est eundum ad macellum non habet quod numeret, & interim cantillat versiculos. *Cr.* Sic sunt Poetæ. Sed age, fac sodes quod dico. *Ma.* Equidem faciam in tuam gratiam, quoniam novi te probum, qui nunquam contriveris cerebrum tuum in ejusmodi deliramentis: ac demiror quo fato in hunc incideris chorum. *Cr.* Unde id conjectas? *Ma.* Quia nasus obesior, & oculi nitentes, & corpus succulentum. Nunc mihi hujus nasum contemplare & risum Sardonium. *Cr.* Sed obsecro, meum suavium, ut istam iram mihi condones. *Ma.* Abeo, nec postulo ut quisquam cæterorum hoc nomine mihi gratias agat. *Hi.* Abiitne jam? *Ma.* Non tam procul quin audiat te. *Mus.* Jam est in culina, secum nescio quid murmurans. *Cr.* Famulam habes minimè mutam. *Hi.* Aiunt bonam famulam oportere tribus dotibus esse præditam; ut sit fidelis, ut sit deformis, ut sit ferox, quam vulgò malam vocant. Fidelis non diminuet rem, deformem non ambiunt proci, ferox facile tuetur jus heri sui. Nam aliquoties opus est non solùm linguâ, verùm etiam manibus. Hæc mea è tribus duas habet virtutes, deformis juxtà ac mala; de fide dubito. *Cr.* Linguam audivimus, sed ego metuebam tibi à manibus. *Hi.* Admovete manus peponibus: de lactucis actum est. Etenim si nunc juberem apponi lactucas, sat scio, cærduos apponeret. Sunt & meloues, si quis hoc genere magis capitur. En fici recentes; modò decerptos à matre te, fiatur lac in pedunculo. A ficis solet aqua sumi, nè quid oblimet stomachum. En habetis è limpidissimo fonticulo vivam ac frigidissimam, utilem & vino diluendo. *Cr.* Ego nescio utrum utro diluam aquâ, an aquam vino, vinum adeò mihi hoc vinum videtur hausturn ex eodem fonticulo Musarum. *Hi.* Tale vinum conducit acuendis ingeniis Poetarum: vos crassi crassis delectamini. *Cr.* Utinam Crassus essem ille beatus. *Hi.* Ego malim esse Codrus aut Ennius. Quandoquidem mihi contigit habere convivas tam multos, tamque insigniter eruditos, non committam ut nihilo doctior eos dimittam. Est locus in prologo Eunuchi qui multos torquet. Nam plerique codices sic habent,

Bona famula proprietates.

Sic

Sic existimet, sciat,
Responsum, non dictum esse, quia læsit prior,
Qui bene vertendo, & eas describendo malè, &c.

In his verbis desidero sensum argutum ac Terentio dignum. Nec enim ideo læsit prior, quia malè vertit Græcas fabulas; sed quia Terentianas carpserat. *Eu.* Juxta vulgò jactatum proverbium, *Qui pessimè canit, primus incipiet.* Cùm essem Londini apud Thomam Linacrum, virum sic in omni genere Philosophiæ doctissimum, ut nihilo seciùs has Grammaticorum minutias ad unguem calleat, ostendit mihi codicem mirâ vetustate in quo sic habebatur scriptum,

Sic existimet, sciat,
Responsum, non dictum esse, quale sit, Priùs
Qui bene vertendo, & eas describendo malè,
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas;
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.

Sic autem ordinandus est sermo, ut *quale sit* indicet subjiciendum exemplum prioris dicti. Minitabatur se vicissim reprehensurum aliquid in fabulis ejus à quo fuerat reprehensus. Atque hic negat videri debere convitium, sed *responsum*. Qui lacessit, jacit dictum; qui regerit lacessitus, respondet. Hujus rei promittit exemplum, *quale sit*, quod Græcis dicitur οἷ. Latinis *quod genus*, aut *veluti*, sive *videlicet*, aut *puta*. Deinde subjicit reprehensionem, in qua *priùs* adverbium respondet ad alterum adverbium veluti diversum, quod sequitur, *nuper*; quemadmodum pronomen *qui* respondet ad dictionem *idem*. Veteres enim Lavinii fabulas in totum damnat, quoniam jam exciderant ex hominum memoria. In his quas nuper dedisset certa notat loca. Mihi videtur hæc germana lectio, verúsque Comici sensus, nisi quid dissentit senatus populúsque Poëticus. *Con.* Imò pedibus omnes in tuam descendimus sententiam. *Eu.* At ego vicissim à vobis quiddam leve ac facillimum discere cupiam, quo pacto metiendus sit hic versiculus.

Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Micate digitis. *Hi.* Opinor more veterum elidi *s*, ut secundo loco sit anapæstus. *Eu.* Accederem, nisi casus auferendi desineret in *is* naturâ longam. Itaque submorâ consonante nihilominus manet longa vocalis. *Hi.* Vera prædicas. *Cr.* Si quis illiteratus & ignotus ingrederetur, planè crederet nos inter nos micatione digitorum rusticorum

lu-

ludum renovare. *Le.* Nos, quantum video, frustrà micamus digitis: tu, si potes, expedi. *Eu.* Videre quantula res nonnunquam torquet homines etiam eruditos: præpositio *ex* pertinet ad finem carminis præcedentis,

Qui bene vertendo, & eas describendo malè, ex
Græcis bonis Latinos fecit non bonos:

Ità nihil est scrupuli. *Le.* Sic est, per Musas. *Ca.* Quandoquidem cœpimus micare digitis, velim ut aliquis mihi versum hunc ex Andria digerat in suos pedes,

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares;

nam mihi sæpe tentanti non successit. *Le.* *Sine in*, iambus est; *vidia*, anapæstus; *laudem in*, spondæus; *venias*, anapæstus; *& ami*, rursus anapæstus. *Ca.* Habes jam pedes quinque, & supersunt tres syllabæ, quarum prima est longa; ut nec iambum facere possis, aut tribrachyn. *Le.* Profectò vera prædicas. Hæremus in vado: quis nos expediet? *Eu.* Nemo meliùs quàm qui induxit in hoc vadum. Age, Carine, nè cela, si quid habes, inter candidos amiculos. *Ca.* Nisi me fallit memoria, videor mihi quiddam tale legisse apud Priscianum, qui docet, apud Latinos Comicos *v* consonantem perinde elidi ut vocalem, quemadmodum frequenter in hac dictione *enimverò*, sic ut pars *enime* faciat anapæstum. *Le.* Itaque metire nobis. *Ca.* Faciam: *Sine inidi* proceleusmaticus est, nisi navis elidi *i*, per Synæresin; ut cum Virgilius *aureo* ponit in fine carminis heroici pro *auro*. Quod si placet, erit primo loco tribrachys; *à lun*, spondæus est; *d' inveni*, dactylus; *as & a*, dactylus; *micas*, spondæus; *pares*, iambus. *Sb.* Carinus nos explicuit ex hoc sanè vado. Sed est in eadem scena locus quem haud scio an quisquam animadverterit. *Hi.* Obsecro, profer. *Sb.* Illic hunc in modum loquitur Simo,

Sine ut eveniat quod volo,
In Pamphilo ut nihil sit moræ, restat Chremes.

Hi. Quid hîc te offendit? *Sb.* Cùm *sine* sit minitantis, nihil hîc sequitur quod faciat ad minas. Proinde suspicor à Poëta scriptum fuisse,

Sin eveniat quod volo;

ut *sin* respondeat ad *si* quod præcessit,

Si propter amorem uxorem nolit ducere.

Proponit enim senex duas partes inter se diversas. "Si Pamphilus ob amorem Glycerii recusat nuptias, erit quod cum illo expostulem; sin ille non recusârit, tum mihi restat exorandus Chremes. Porrò hyperbaton longius fecit interpellatio Sosiæ, & stomachus Simonis in Davum. *Hi.* Mus, porrige

porrige mihi codicem. *Cr.* Committis tu muri codicem? *Hi.* Tutius quàm vinum. Dispeream nisi verum dixi Sbrullus. *Pa.* Trade mihi codicem, ut ostendam allum scrupulum, In prologo Eunuchi versus hic non constat,

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Quanquam enim Comici Latini præcipuè sumunt sibi multam libertatem in hoc genere Carminis, tamen nusquam memini illos Senarium claudere Spondæo, nisi fortè legendum est *condonabitur* (*a*) ἀπροσώπως, aut *condonabimus*, mutato numero personæ. *Ma.* O mores verè Poëticos! In ipso limine convivii (*b*) micant digitis & librum adhibent. Lusus & literas præstat servare in mensas secundas. *Cr.* Non omninò pessimum consilium dat Margareta; obtemperabitur; placato stomacho revocabimus lusum, interim digitis micabimus in disco. *Hi.* Videte luxum poëticum. Habetis triplex ovorum genus elixa, assa, frixa; omnia recentissima sunt, intra biduum nata. *Pa.* Ego butyri esum non fero: si frixa sunt oleo, perplacebunt. *Hi.* Abi, puer, disce ex Margareta in utro frixa sunt. *Mus.* In neutro, inquit. *Hi.* Nec in butyro, nec in oleo? In quo igitur? *Mus.* In lixivio, ut ait. *Cr.* Qualis percontatio, talis responsio. Quid negotii est dignoscere butyrum ab oleo? *Ca.* Præsertim his qui tam facilè discernunt lactucum à beta. *Hi.* Habetis ovationem, sequetur aliquando triumphus. Heus, puer, circumfer oculos. Nihilne vides hîc deesse? *Mus.* Permulta. *Hi.* Hæc ova desiderant condimentum, quo temperetur calor. *Mus.* Quod vis? *Hi.* Dic ut ex contusis (*c*) vitis claviculis mittat nobis succum. *Mus.* Dicam. *Hi.* Quid huc redis inanis? *Mus.* Negat (*d*) è [illegible]iculis succum exprimi solere. *Le.* O famulam! *Sb.* Certè fabulis condiemus ova nostra. In Epodis Horatianis offendi locum quendam, non depravatum quod ad scripturam attinet, sed depravatè interpretatum, nec à Mancinello solùm cæterisque recentioribus, verùm etiam ab ipso Porphyrione. Locus est in carmine quo canit palinodiam Canidiæ veneficæ:

Tunsque venter partum ejus, & tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcunque fortis exilis puerpera.

Existimant enim omnes hîc *exilis* nomen esse, cùm sit verbum. Adscribam verba Porphyrionis, si tamen illius esse credendum est: "*Exilem* autem, inquit, sub illa specie, quasi "puerperio facta sit deformis; per exilitatem corporis ma"ciem naturalem dicit. Pudendus lapsus, si vir tantus non sensit

a *Sine persona.*

b Rusticorum lusus est, vulgaris etiamnum Italiæ. Vide proverbium, *Dignus qui cum in tenebris mices.* Metiebantur versus sublatis ac repressis digitis: id mulier putat esse micare digitis.

c Natura addit vitium palmitibus laqueos quosdam, quibus repit & alligat se; has Plinius vocat claviculas lib. 22. in prologo.

d Perversè respondet, quasi parvos clavos jusserat contundi.

sensit metri legem reclamare huic sensui. Neque enim quartus locus admittit Spondæum. Verùm Poëta jocatur illam verè peperisse, quanquam non diu languisset ac decubuisset à partu, sed statim exsilisset è lecto, quemadmodum solent quædam fortes puerperæ. *Hi.* Habemus tibi gratiam, Sbrulli, qui tam lautè condieris ova nostra. *Le.* Isti non dissimile est quod legitur in primo Odarum libro. Odæ initium est, *Tu nè quæsieris.* Sic autem habet constans lectio; *Neu Babylonios Tentâris numeros, ut melius quicquid erit pati.* Hunc locum ità transiliunt veteres interpretes, quasi nihil habeat scrupuli: solus Mancinellus sentiens orationem imperfectam, jubet addi *possis.* *Sb.* Habes aliquid de hac re compertius? *Le.* Nescio; sed mihi videtur Horatius Græci sermonis idioma reddidisse, quod nullus Poëtarum facit libentius aut frequentius: Nam Græcis est familiare (a) aparemphaton adjungere huic dictioni ὡς & ὥστε. Sic Horatius, *ut pati*, pro *ut patiaris.* Quanquam quod divinat Mancinellus non est prorsus absurdum. *Hi.* Mihi vehementer arridet quod dicis. Curre, Mus, & adfer si quid est reliquum. *Cr.* Quid istuc est novarum deliciarum? *Hi.* Hic est cucumis sectus in laminulas: hoc est jus ex coctis intestinis cucurbitæ; conducit lubricandis intestinis. *Sb.* O cœnam verè medicam! *Hi.* Boni consulite. Mox aderit gallina ex corte nostra. *Sb.* Commutabimus tibi nomen, & pro Hilario vocabimus Apicium. *Hi.* Age, nunc ridete quantum voletis; cras fortasse seriò laudabitis hanc cœnam. *Sb.* Qui sic? *Hi.* Cùm senseris tibi probè conditum esse prandium. *Sb.* (b) Fame? *Hi.* Scilicet. *Cr.* Scis, Hilari, quid provinciæ te vellem suscipere? *Hi.* Sciam, si dixeris. *Cr.* Chorus canit hymnos quosdam non indoctos, sed per indoctos multis locis depravatos: eos cuperem tuâ operâ nobis restitui. Ut autem exemplum proferam, ità canimus;

Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?

Ordo dictionis unius inversus geminum vitium invexit carmini. Nam *hostis*, cùm trochæum efficiat, nullum habet locum in carmine iambico; & *Hero*, spondæus, non recipitur in sede secunda. Nec dubium est quin versus ità primùm scriptus sit, *Herodes, hostis impie.* Jam epitheton *impie* mollius cohæret cum *hostis* quàm cum *Herodes.* Porrò quoniam Herodes dictio Græca est, η vertitur in ε in casu vocandi: ut, Σωκράτης, ὦ Σώκρατες· quemadmodum & in Ἀγάμεμνον ω mega recti casus vertitur in ο micron. Rursum ità canimus hymnum,

Jesu

(a) Id est, *insuetum, ut pati.*

(b) Alluit ad dictum Socratis, qui dixit famem esse condimentum omnium & jucundissimum & minimo parabile.

Jesu corona virginum,
Quem mater illa concepit,
Quæ sola virgo parturit.

Dubium non est, quin *concipit* sit pronunciandum. Nam temporis hypallage gratiam etiam addit sermoni. Ridiculum autem est nos offendi in *concipit*, cùm sequatur *parturit*. *Hi.* Istius generis & ipse permulta offendi, nec pigebit olim huic rei aliquot dierum opellam dare: nam mihi videtur Ambrosius in hoc carmine non parùm habere gratiæ adeò fere finit dimetrum dictione trissyllabâ, & cæsuram fere collocat in fine dictionis. Id crebriùs apud eum fit quàm ut casus videri possit. Si quæritis exemplum: *Deus Creator* hîc est penthemimeris; accinitur, *omnium*: *Polique rector*; accinitur, *vestiens*: *Diem decoro*; accinitur, *lumine*: *Noctem soporis*; accinitur, *gratiâ*. Sed adest gallina satìs obesa, quæ mihi totis decem annis peperit ova, & exclusit pullos. *Cr.* Indigna erat quæ necaretur. *Ca.* Si licet aliquid admiscere de studiis severioribus, habeo quod proponam. *Hi.* Modò ne nimiùm sit tetricum. *Ca.* Non est. Cœpi nuper legere Senecæ epistolas, & in ipso statim portu, quod aiunt, impegi. Locus est in prima epistola, *& si volueris*, inquit, *attendere, magna vitæ pars elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus.* In hac sententia affectat nescio quid argutiæ, quod ego non satis assequor. *Le.* Divinabo, si voles. *Ca.* Maximè. *Le.* Nemo perpetuò peccat. Et tamen luxu, libidine, ambitione, cæterisque vitiis, magna vitæ pars perit, sed multo major vitæ portio perit nihil agentibus. Porrò *nihil agere* dicuntur, non qui vivunt in otio, sed qui rebus frivolis & nihil ad felicitatem conducentibus occupantur: indè proverbium, *Satius est cessare quàm nihil agere.* Sed tota vita perit aliud agentibus. *Aliud agere* dicitur, qui non est attentus ad id quod agit. Perit igitur tota vita, quoniam cum vacamus vitiis, aliud agimus; dum vacamus frivolis, aliud agimus; dum studemus philosophiæ, (quoniam id facimus supinè & oscitanter) aliud agimus, parùm attenti, velut ad rem minimè seriam. Hæc interpretatio si parum arridet, numeretur hæc sententia Senecæ inter eas quas in hoc scriptore damnat Aulus Gellius ut frivolè argutas. *Hi.* Mihi sanè satìs arridet: (Sed interim strenuè ad gallinam. Nolim vos falli, nihil præterea parati est) quadrat enim ad id quod præcessit, *Turpissima est jactura quæ per negligentiam fit.* Id autem declarat hâc trimembri sententiâ. At paulò pòst videor mihi videre mendam, *Mortem non prospicimus*;

* Prospicimus quæ à fronte sunt, sed procul, Respicimus à tergo relicta.

Magna pars ejus jam præteriit. Nam legendum arbitror, *Mortem* * *prospicimus. Prospicimus enim quæ procul absunt, cùm mors magna ex parte præterierit nobis.* *Le.* Si sibi permittunt philosophi ut aliquando divertant in prata Musarum, fortasse non videbitur absurdum si nos aliquando vel animi gratiâ divertamus in illorum regionem. *Hi.* Quidni? *Le.* Cùm nuper relegerem librum Aristotelis, quem inscripsit περὶ τῶν ἐλέγχων, quorum argumentum est rhetoribus cum philosophis magna ex parte commune, comperi insignes errores interpretum. Neque dubitandum est quin hic qui Græcè nesciunt, in multis locis egregiè delirârint. Aristoteles enim proponit hujusmodi genus ambigui, quod nascitur ex voce, quæ eadem declarat diversa, ὅτι μανθάνουσιν οἱ ἐπισάμενοι, τὰ γὰρ ἀποσωματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί. τὸ γὰρ μανθάνειν ὁμώνυμον, τό, τε ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην. Id verterunt in hunc modum, "*Quoniam discunt scientes:* "*nam secundum os Grammatici discunt. Discere enim* "*æquivocum, ad intelligere eum qui utitur disciplinâ, & acci-* "*pere disciplinam.* *Hi.* Visus es mihi nunc Hebraicè loqui, non Latinè. *Le.* Estne quisquam vestrûm qui audivit hic ullam vocem æquivocam? *Hi.* Nullam. *Le.* Quid igitur stultius quàm id velle vertere quod verti non poterat? Neque enim quemadmodum Græcis μανθάνειν sonat μαθεῖν, & μαθητεύειν,, ità Latinis *discere, doctrinam accipere,* aut *tradere.* Quanquam an hoc sit verum, nescio: magis arbitror sic, μανθάνειν esse anceps apud Græcos, quemadmodum *cognoscere* apud Latinos. *Cognoscit* enim qui *novit,* & *cognoscit* judex qui *discit* causam. Sic, opinor, Græcis μανθάνειν dicitur præceptor, qui exigit prælecta pueris, & pueri quibus prælegitur. Quàm verò venustè reddidit, τὰ γὰρ ἀποσωματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί, *nam secundùm os grammatici discunt?* cùm vertere debuerit, *nam grammatici quæ dictant, docent.* Hic interpretis erat aliud exemplum supponere, quod non eadem verba, sed eandem rei speciem exhiberet. Quanquam hoc loco suspicor etiam in Græca scriptura nonnihil esse mendæ; scribendum autem, ὁμώνυμον τῷ τε ξυνιέναι καὶ τῷ λαμβάνειν. Paulò pòst subjicit aliud exemplum Ambigui, quod nascitur non ex vario vocis ejusdem significatu, sed ex diversa connexione; τὸ βέλεσθαι λαβεῖν με τοὺς πολεμίους, *velle me accipere pugnantes.* Sic enim vertit, pro eo quod erat, *velle me capere hostes.* Et si legas βέλεσθε, sermo fit dilucidor, *Vultis me capere hostes?*

hoſtes? Nam pronomen poteſt præcedere verbum *capere*, & poteſt ſequi. Si præcedat, hic erit ſenſus, *Vultis ut ego capiam hoſtes?* Si ſequatur, erit hic, *Vultis ut hoſtes me capiant?* Subjicit ejuſdem generis aliud exemplum, ἆρα ὃ τις γινώσκει τοῦτο γινώσκει; id eſt, *an quod quis novit, hoc novit?* Ambiguitas eſt in τοῦτο. Id ſi ſumatur accuſandi caſu, ſenſus erit, Quicquid alicui cognitum eſt, id illi cognitum eſſe. Sin nominandi caſu, ſenſus hic erit, quam rem quis intelligit, ea intelligit: quaſi cognoſci non poſſit, niſi quod vicißim cognoſcat. Rurſus aliud ſubjicit, ἆρα ὃ τις ὁρᾷ, τοῦτο ὁρᾷ; ὁρᾷ δὲ ἡ κίονα· ὥστε ὁρᾷ ὁ κίων, *An quod quis videt, id videt; ſed videt columnam; columna igitur videt.* Rurſus in τοῦτο eſt ambiguitas quam prius indicavimus. Verùm hæc utcunque reddi poterant Latinis auribus, quod ſequitur nullo modo reddi poterat; ἆρα σὺ φὴς εἶναι, τοῦτο σὺ φὴς εἶναι· φὴς δὲ λίθον εἶναι· σὺ ἆρα φὴς λίθον εἶναι· Quod illi ſic reddiderunt, *Putas quod tu dicis eſſe, hoc tu dicis eſſe; dicis autem lapidem eſſe, tu ergo lapis dicis eſſe.* Obſecro quis omninò ſenſus humanus ex his verbis percipi poſſit? Ambiguitas enim partim pendet ex idiomate Græci ſermonis, quæ eſt in majore ac minore. Quanquam in majore eſt & alia ambiguitas in duabus dictionibus ὃ & τοῦτο, quæ ſi capiantur nominandi caſu, ſenſus erit, *Quicquid te dicis eſſe, hoc tu es.* Sin accuſandi, ſenſus erit, *Quamcunque rem tu dicis eſſe, eam dicis eſſe.* Et ad hunc ſenſum ſubſumit, λίθον φὴς εἶναι, ſed ad priorem colligit, σὺ ἆρα φὴς λίθος εἶναι· Græci ſermonis proprietatem ſemel auſus eſt imitari Catullus,

Phaſelus iſte, quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe navium celerrimus.

Sic enim ferebatur hic verſus in antiquioribus editionibus. Hoc ignorato, neceſſe eſt multis modis delirare eos qui in hæc loca ſcribunt commentarios. Nè id quidem quod inibi continenter ſequitur, Latino poteſt eſſe perſpicuum, Καὶ ἆρά ὅτι σιγῶντα λέγειν; διττὸν γὰρ ὅτι, τὸ σιγῶντα λέγειν, τό τε ἡ λέγοντα σιγᾶν, καὶ τὸ τὰ λεγόμενα. Id reddiderunt hunc in modum, *Et putas, eſt tacentem dicere? Duplex enim eſt, tacentem dicere, & hunc dicere tacentem, & quæ dicuntur.* An non hæc Sibyllæ foliis obſcuriora? *Hi.* Mihi nec Græca ſatis liquent. *Le.* Exponam pro mea divinatione. *An poſſibile eſt tacentem dicere?* Hæc interrogatio *duplicem habet ſenſum*, quorum alter eſt falſus & abſurdus, alter eſſe poteſt verus. Nam fieri non poteſt ut qui loquitur

non dicat ea quæ loquitur, hoc eſt, ut *loquendo taceat*; ſed fieri poteſt ut is qui loquitur *taceat eum qui loquitur*? Quanquam hoc exemplum recidit in alteram formam, quam paulò pòſt ſubjicit. Rurſum illud admiror, quòd mox in genere ambiguitatis, quæ naſcitur ex pluribus dictionibus conjunctis, mutârint Græci vocem *ſeculi* in *literas*, ὅτι σαῶς τὰ γράμματα, cùm Latini codices habeant *ſcire ſeculum*. Hîc enim duplex ſenſus naſcitur, vel ut ipſum ſeculum ſciat aliquid, vel ut aliquis ſciat ſeculum. Verùm hoc mollius eſt in αἰῶνα, ſive in κόσμον, quàm in γράμματα. Nam literæ dicuntur abſurdè ſcire quippiam: verùm nihil abſurdi fit ſi quis dicat, aliquid noſtro ſeculo notum eſſe, aut aliquem nôſſe ſuum ſeculum. Jam aliquantò pòſt, ubi proponit exemplum ambigui ex accentu, non veritus eſt interpres pro verbis Homeri ſupponere Virgiliana, cùm eadem fuerit neceſſitas in illo exemplo, *Quicquid dicis eſſe, hoc eſt*. Ex Homero refert Ariſtoteles, ὃ καταπύθεται ὄμβρῳ. Si ὃ aſpiretur ac circumflectatur, ſonat, *cujus computreſcit pluviâ*; ſin ὃ ſit exile & acutum, ſonat, *non computreſcit pluviâ*. Atque hoc quidem ſumptum eſt ex Iliad. Δ. Alterum eſt δίδομεν δέ οἱ τυχεῖν ἀρέσθαι· accentu collocato ſuper penultimam ſonat, *concedere illi*; ſin ſuper primam, δίδομεν, ſonat, *damus*. At poeta non ſentit Jovem dicere, concedimus illi; ſed Jupiter mandat ipſi ſomnio, ut illi ad quem mittitur concedat potiri voto. Dictum eſt enim δίδομεν, pro δίδοναι· Pro his duobus Homericis ſubjecerunt hæc ex noſtris poëtis, velut illud ex Odis Horatii,

Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis.

Etenim ſi accentus ſit in *me* correpto, & *tu* ſit grave, unica dictio eſt, *metuo*, id eſt, timeo. Quanquam hæc ambiguitas pendet non ſolùm ex accentu, verùm etiam ex compoſitione. Alterum ſuppoſuerunt ex Virgilio,

Heu! quianam tanti cinxerunt æthera nimbi.

Quanquam hæc quoque ex compoſitione naſcitur ambiguitas. *Hi.* Sunt iſta quidem arguta, dignáque cognitu, Leonarde, ſed interim vereor, ne cui convivium hoc Sophiſticum videatur magis quàm poëticum: aliàs, ſi videbitur, vel totum diem venabimur Elenchos *(a)* in Elenchis. *Le.* Hoc eſt, in luco ligna, in mari quæremus aquam. *Hi.* Ubi eſt meus Mus? *Mus.* Adeſt. *Hi.* Mone Margaretam ut tradat bellaria. *Mus.* Abeo. *Hi.* Rurſum ades vacuus? *Mus.* Negat ſe de bellariis cogitâſſe, & ait ſatis diu ſeſſum eſſe. *Hi.* Vereor nè ſi diutiùs

a Id eſt, *redargutionibus.* ἐλέγχειν enim *redarguere* eſt.

diutiùs hic philoſophemur, illa nobis menſam ſubvertat, quemadmodum Xantippe Socrati: conſultius eſt igitur ut bellaria ſumamus in horto; ibi ſimul & ambulabimus, & liberè nugabimur. Interea ſibi quiſque decerpat ex arbore quod lubet. *Con.* Placet conſilium. *Hi.* Eſt illic fonticulus quovis vino ſuavior. *Ca.* Quî fit ut hortus tuus magis niteat quàm aula? *Hi.* Quia hîc verſor frequentiùs. Si quid arridet hîc, ne parcite noſtris opibus hortenſibus. Jam ſi ſatis videtur deambulatum, quid ſi conſidamus hîc ſub tilia & Muſas cieamus? *Pa.* Age, fiat. *Hi.* Thema ſuppeditet hortus ipſe. *Pa.* Si præceſſeris, ſequemur. *Hi.* Age, faciam. *Præpoſterè facit cui variis deliciis niteat hortus, cum animum habeat nullis diſciplinis, nullis virtutibus excultum. Le.* Credemus adeſſe Muſas, ſi reddideris eandem ſententiam carmine. *Hi.* Hoc mihi longè proclivius, proſam orationem vertere carmine, quàm argentum commutare auro. *Le.* Dic igitur. *Hi.*

Cui renidet hortus undiquaque floſculis,
Animúmque nullis expolitum dotibus
Squalere patitur, is facit præpoſterè.

Habetis carmen Muſis (*a*) & Apolline nullo. Sed elegans fuerit, ſi ſinguli hanc ſententiam diverſo genere carminis reddatis. *Le.* Qui vicerit, quid præmii feret? *Hi.* Hunc calathum onuſtum malis, aut prunis, aut ceraſis, aut meſpilis, aut pyris, aut ſi quid aliud magis (*b*) adblanditur. *Le.* Quis erit arbiter certaminis? *Hi.* Quis niſi Crato? Et idcirco ſolus non certabit, quò magis auſcultet. *Cr.* Vereor nè talem ſitis habituri judicem, qualem olim habebant (*c*) coccyx & luſcinia inter ſeſe canendi gloriâ decertantes. *Hi.* Sat eſt ſi placet omnibus. *Con.* Placet arbiter. Incipe, Leonarde. *Le.*

Cui tot deliciis renidet hortus,
Herbis, floribus, arborúmque fœtu
Et multo & vario, nec excolendum
Curat pectus & artibus probatis
Et virtutibus, is mihi videtur
Lævo judicio parúmque recto. Dixi.

Hi. Carinus (*d*) arrodit unguem; exſpectamus aliquid elaboratum. *Ca.* Nulla adeſt Muſa.

Cura cui eſt ut niteat hortus floſculis ac fœtibus,
Negligenti excolere pectus diſciplinis optimis,
Hic labore, mihi ut videtur, ringitur præpoſtero,

Hi. Non fruſtrà arroſus eſt unguis. *Eu.* Quoniam ordo me vocat, nè nihil adferam;

a Alluſit ad illud Martial. *Muſis & Apolline nullo Quod ſcribis verſus, hoc Ciceronis habes.*

b Id eſt, placet, ſicut *arridere* dicitur quod placet.

c Qui Latinè dicitur Cuculus, penultimâ productâ. Notus eſt apologus de certamine canendi inter luſciniam & cuculum, aſino judice.

d Geſtus eſt cogitantis. Perſ. *Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.* Idem, *Chæreſtratus ungues Arrodens ait hoc.*

Qui ſtudet ut variis niteat cultiſſimus hortus
Deliciis, patiens animum ſqualere, nec ullis
Artibus expoliens, huic eſt præpoſtera cura.

Hi. Non eſt cur exſtimulemus Sbrulium. Nam ille ſic ſcatet verſibus, ut plerumque vel imprudens effundat carmina. *Sb.*

Cui vernat hortus cultus & elegans,
Nec pectus ullis artibus excolit,
Præpoſterâ is curâ laborat.
Sit ratio tibi prima mentis.

Pa. *Quiſquis accurat variis ut hortus*
Floribus vernet, neque pectus idem
Artibus ſanctis colit, hunc habet præ-
poſtera cura.

Hi. Nunc experiamur cui hortus ſuppeditet plures ſententias. *Le.* Quidni faciat tam dives? Vel hoc roſetum mihi ſuggeret quod dicam. *Ut brevis eſt roſæ nitor, ità fugax eſt juventus: properas carpere roſam priuſquam marceſcat; magis adnitendum eſt, ne ſine fructu tibi effluat juventus. Hi.* Thema ſatis aptum carmini. *Ca. Ut inter arbores ſuus cuique fœtus; ità inter homines ſuæ cuique dotes ſunt.* En. *Ut terra, ſi excolatur, varias opes gignit in uſus humanos; neglecta, ſpinis ac vepribus obducitur: ità hominis ingenium, ſi excolatur optimis ſtudiis, plurimas edit virtutes; ſin negligas, variis occupatur vitiis.* Sb. *Hortus quotannis colendus eſt, ut niteat; animus ſemel excultus honeſtis ſtudiis, perpetuò floret ac vernat.* Pa. *ut amœnitas hortorum non avocat animum ab honeſtis ſtudiis, ſed ad hæc invitat potiùs: ità quærendi ſunt luſus ac joci qui non abſunt à literis. Hi.* Euge, video examen ſententiarum. Nunc ad verſus: ſed antequam id aggrediamur, meâ ſententiâ, fuerit exercitatio nec inelegans, nec infrugifera, ſi primam ſententiam toties reddamus Græcis verſiculis quoties reddidimus Latinis. Hîc auſpicabitur Leonardus, jam olim familiaris Muſis Græcanicis. *Le.* Incipiam, ſi jubes. *Hi.* Jubeo atque impero. *Le.*

Ὦ κῆπός ὅτιν ἀνθεσιν γελῶν καλοῖς,
Ὁ δε νῦς μάλ' αὐχμῶν τοῖς καλοῖς μαθήμασιν
Οὐκ ἔστι κόμ⏜Θ, ὅτ⊖ ἐκ ὀρθῶς φρονεῖ,
Περὶ πλείον⊖ πρωῶν τᾶ φαῦλ' ἢ κρείττ⏜ονα.

Cui hortus eſt floribus ridens pulchris,
Animus verò maximè ſqualens bonis diſciplinis
Non eſt ornatus, hic non rectè ſapit,
Pluris æſtimans deteriora quàm meliora.

(a) Ego

(a) Ego præsulem egi; succedat qui volet. *Hi.* Carinus. *Ca.* Imò Hilarius. *Le.* Sed video Margaretam intervenire: adfert nescio quid deliciarum. *Hi.* Si id fecerit, me fefellerit. Mea furia, quid adfers? *Ma.* Sinapi quo condiatis vestra bellaria. An non pudet hîc garrire in multam noctem? & postea vos poetæ multa blateratis in loquacitatem fœminarum. *Cr.* Haud malè monet Margareta: jam tempus est ut suum quisque nidum adeat. Aliàs in hoc pulcherrimo certaminis genere vel solidum diem consumemus. *Hi.* Sed cui addicis præmium? *Cr.* In præsentia quidem mihi ipsi addico. Nullus enim vicit præter unum me. *Hi.* Quî vicisti, qui non certaveris? *Cr.* Vos certâstis, at non decertâstis. Ego, quod nemo vestrûm potuit, vici Margaretam. *Ca.* Hilari, æquum postulat; auferat calathum.

a Allusit ad Salios sacerdotes Martis, ni fallor, qui saltabant in pompa. *Præsul* autem qui saltat primus. Est in quibusdam choreis mos, ut unus solus auspicetur saltationem; unde quisquis aliis cunctantibus rem capit, dicitur incepisse choream.

ARGUMENTUM.

Inquisitio de Fide Summam continet & Synopsin Catholicæ professionis. Inducit Lutheranum, ut sic orthodoxâ ejus fide utramque partem trahat in concordiam. De excommunicatione, & brutis Papæ fulminibus. Etiam cum impiis & hæreticis consuescendum, si spes sit ulla corrigendi. Symbolum verbum est militare. Paraphrasis divinissima & elegantissima in Symbolum Apostolicum.

AULUS, BARBATIUS.

Au. (b) Puerorum est cantilena, *Saluta libenter*. Verùm haud scio an mihi fas sit tibi dicere salutem. *Ba.* Equidem malim qui det salutem quàm qui dicat. Sed quamobrem istuc ais, Aule? *Au.* Quamobrem? Quia, si scire vis, oles aut sulphur, aut fulmen Jovis. *Ba.* Sunt & (c) Vejoves, sunt (d) bruta fulmina, multùm etiam origine dissidentia à fatidicis. Nam, ut suspicor, tu de anathemate sentis. *Au.* Rem conjectas. *Ba.* Audivi quidem horrenda tonitrua, fulminis ictum non sensi. *Au.* Quî fic? *Ba.* Quia nihilo pejus concoquo, neque irrequietiùs dormio. *Au.* Sed hòc periculosius solet esse malum, quia non sentitur. Verùm hæc bruta fulmina, quæ tu vocas, (e) feriunt montes & maria. *Pa.* Feriunt, sed irritis ictibus. Est (f) & fulgur è vitro, seu vase æreo. *Au.* Certè territat & hoc. *Ba.* Verum; sed pueros. Solus Deus habet fulmen quo feriat animam. *Au.* Quid si Deus est in suo vicario? *Ba.* Utinam sit. *Au.* Imò multi demirantur te jamdudum non esse quovis (g) carbone atriorem. *Ba.* Finge me talem. Atqui tantò magis erat optanda salus perdito, si placet Evangelica doctrina. *Au.* Optanda

b In libello cui titulus *Caro*: nam is pueris prælegitur.

c Sunt Joves sinistri & noxii. Sic vocant poetæ numen lævum, Vejovem.

d Vide Plin. lib. 2. c. 45. Bruta, quia fine ratione veniunt, nec quicquam portendunt: Fatidica prædicunt aliquid.

e Refert Plin. verba loco quem à me modò citavi.

f Vide prov.

g Videtur innuere quempiam excommunicatum

tanda quidem, at non dicenda. *Ba.* Cur ità? *Au.* Quò pudescat ictus fulmine, ac resipiscat. *Ba.* Si sic nobiscum egisset deus, perieramus omnes. *Au.* Quamobrem? *Ba.* Quia cùm essemus inimici Dei, cultores idolorum, militantes in castris Satanæ, hoc est, modis omnibus excommunicatissimi, tum ille maximè nobiscum confabulatus est per Filium suum, sinóque colloquio nos restituit in vitam cùm essemus mortui. *Au.* Ista quidem verè narras. *Ba.* Imò malè ageretur cum omnibus ægrotis, si medicus fugeret alloquium quoties ingens morbus gravat miserum; imò tum maximè conveniebat adesse medicum. *Au.* At ego metuo nè tu mihi citiùs affles aliquid tui mali, quàm fiat ut tuo morbo medear. Nonnunq·am usu venit ut pro medico fiat (*a*) palæstrites qui visit ægrotum. *Ba.* Ità quidem usu venit in corporum morbis: verùm in animi malis est tibi parata antidotus adversus omne contagium. *Au.* Quænam? *Ba.* Adamantinum propositum non divelli à sententia semel infixa. Deinde, cur palæstram metuis, ubi res verbis agitur? *Au.* Est aliquid quod dicis, si modò spes sit profectûs. *Ba.* Proverbio dicitur, *Donec spirat homo, sperandum esse.* Et juxta Paulum, *Charitas* nescit desperare, quia *sperat omnia.* *Au.* Non pessimè mones; atque hac spe puto mihi fas esse tecum miscere sermonem aliquantisper; ac, si pateris, medicum agam. *Ba.* Licet. *Au.* Vulgò sunt invisi percontatores. Et tamen in medicis probantur qui percontantur de singulis. *Ba.* Percontare (*b*) à cœlo usque ad terram, si libet. *Au.* Experiar, modo fidem des te responsurum ex animo. *Ba.* Do, modò sciam qua de re velis percontari. *Au.* De symbolo Apostolorum. *Ba.* Audio (*c*) militare verbum, nec recuso haberi pro hoste Christi si quid hîc fefellero. *Au.* *Credis in Deum Patrem omnipotentem, qui condiderit cœlum & terram?* *Ba.* Et quicquid cœlo terráque continetur, atque etiam mentes angelicas. *Au.* Cùm *Deum* dicis, quid sentis? *Ba.* Sentio mentem esse quandam æternam, quæ nec initium habuerat, nec finem sit habitura, quâ nihil esse potest nec majus, nec sapientius, nec melius. *Au.* Ista quidem satis pié. *Ba.* Quæ nutu suo omnipotenti condidit quicquid est rerum visibilium aut invisibilium; quæ sapientiâ mirabili moderatur ac gubernat universa, suâ bonitate pascit ac servat omnia, atque hominum genus collapsum gratuitò restituit. *Au.* Sunt quidem ista tria præcipua in Deo. Sed quid fructûs capis ex istorum cognitione? *Ba.* Cùm *Omnipotentem* cogito, me totum illi submitto, ad cujus majestatem nihil est hominum

aut

a Id est, *luctator*, nimirum cùm invisit phreneticum. Vide Lapithas Luciani.

b Plautinum proverbium, pro, à capite usque ad pedes.

c Qui baptizantur dant nomen imperatori Christo, cujus sacramentis auctorantur: Et Symbolum apud milites signum est quo inter ipsos convenit; sive id vocale est, sive mutum.

aut Angelorum ſublimitas. Deinde plenâ fiduciâ credo quod ab illo factum tradunt Sacræ literæ, ſimúlque futurum quicquid ille promiſit, quando nutu quicquid vult poteſt, quantumvis homini videatur impoſſibile. Ità fit ut meis viribus diffiſus totus ab illo pendeam qui poteſt omnia. Ubi *Sapientiam* illius intueor, nihil tribuo meæ ſapientiæ, verùm credo omnia rectiſſimè juſtiſſiméque ab eo fieri, etiamſi juxta ſenſum humanum videantur abſurda aut iniqua. Cùm *Bonitatem* conſidero, video nihil eſſe in me quod illius gratuitæ beneficentiæ non debeam; & nullum arbitror eſſe tantum crimen quod ille nolit ignoſcere reſipiſcenti, neque quicquam eſſe quod ille non ſit largiturus cum fiducia petenti. *Au.* Num ſatis eſſe putas quòd credis illum eſſe talem? *Ba.* Nequaquam? ſed ſincero affectu totam fiduciam ac ſpem in illum unum transfero, deteſtans Satanam, omnémque idololatriam, & quicquid eſt artium magicarum. Illum ſolum adoro, nihil illi nec præferens nec æquans, non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates; paratus & vitam illius cauſâ perdere, ſi jufſerit, certus enim non poſſe perire qui ſe totum illi tradiderit. *Au.* Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, niſi unum Deum? *Ba.* Si quid veneror, ſi quid metuo, ſi quid amo præter eum, ejus cauſâ amo, metuo, colo omnia ad illius gloriam referens, ſemper illi gratias agens, ſive læta contingunt, ſive triſtia, ſive mori datur ſive vivere. *Au.* Sana quidem eſt hactenus tua oratio. De ſecunda perſona quid ſentis? *Ba.* Sciſcitare. *Au.* Credis Jeſum fuiſſe Deum & hominem? *Ba.* Maximé. *Au.* Quî fieri potuit ut idem ſit Deus immortalis, & homo mortalis? *Ba.* Iſtud illi facile fuit efficere qui quicquid vult poteſt. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum Patre, quicquid magnitudinis, ſapientiæ & bonitatis attribuo Patri, idem tribuo & Filio; quicquid debeo Patri, debeo & Filio: niſi quod ita viſum eſt Patri, ut per Filium conderet ac donaret nobis omnia. *Au.* Cur igitur Sacræ literæ Filium frequentiùs appellant Dominum quàm Deum? *Ba.* Quia *Deus* authoritatis, hoc eſt, principatûs, eſt nomen, quæ Patri præcipuè convenit, qui ſimpliciter principium eſt omnium, atque ipſius etiam Deitatis fons. *Dominus* redemptoris & aſſertoris vocabulum eſt. Quanquam & Pater redimit per Filium; & Filius Deus eſt, ſed ex Deo Patre. Solus autem Pater à nullo eſt, & in perſonis Divinis principem locum obtinet. *Au.* Ergò & in Jeſu collocas tuam fiduciam? *Ba.* Quidni?

Objectio, ex loco Testimonii.

ni? *Au.* Sed propheta *maledictum* dixit *qui fidit in homine.* *Ba.* Sed huic uni homini *data est omnis potestas in cœlo & in terra, ut in nomine ejus flectatur omne genu cœlestium, terrestrium, & inferorum.* Quanquam nec in hoc fiduciæ spéique meæ sacram, ut aiunt, anchoram figerem, ni Deus esset. *Au.* Cur eum *filium* appellas? *Ba.* Nè quis somniet esse creaturam. *Au.* Cur *unicum*? *Ba.* Ut discernam naturæ filium à filiis adoptionis, cujus cognominis honorem nobis etiam impertit, ut neminem præter hunc alium exspectemus. *Au.* Cur eum qui Deus erat hominem fieri voluit? *Ba.* Ut homines homo reconciliaret Deo. *Au.* Credis conceptum citra virilem operam, opificio Spiritûs sancti, ac natum ex incorrupta Virgine Maria, de illius substantia sumpto mortali corpore? *Ba.* Maximè. *Au.* Cur sic nasci voluit? *Ba.* Quia sic decebat nasci Deum; sic decebat nasci, qui nostræ conceptionis ac nativitatis sordes purificaret. Hominis filius nasci voluit Deus, ut nos in illum renascentes efficeremur filii Dei. *Au.* Credis illum versatum in terris ea egisse miracula, ea docuisse, quæ prodita sunt literis Evangelicis? *Ba.* Certiùs quàm te credo esse hominem. *Au.* Non sum inversus Apuleius, ut suspiceris asinum latere sub hominis specie. Sed credis hunc eundem esse Messiam illum quem delineârant figuræ Legis, quem promiserant oracula Prophetarum, quem tot seculis exspectârant Judæi? *Ba.* Nihil habeo persuasius. *Au.* Credis hujus doctrinam ac vitam sufficere ad perfectam pietatem? *Ba.* Admodum. *Au.* Credis eundem verè comprehensum à Judæis, vinctum, colaphis & alapis cæsum, conspútum, irrisum, flagellatum sub Pontio Pilato, ac denique suffixum in crucem, atque inibi mortuum? *Ba.* Maximè. *Au.* Credis illum ab omni lege peccati cujuscunque fuisse immunem? *Ba.* Quidni? Agnum absque macula. *Au.* Credis illum suâ sponte hæc omnia perpessum? *Ba.* Imò libenter, atque etiam sitienter, sed ex voluntate Patris. *Au.* Cur Pater Filium suum unicum, innocentem, sibíque charissimum, hæc tam atrocia pati voluit? *Ba.* Ut hâc victimâ nos nocentes sibi reconciliaret, in illius nomen collocantes fiduciam ac spem nostram. *Au.* Cur Deus passus est sic collabi totum humanum genus? Et, si passus est, non paruit alia via sarciendi ruinam nostram? *Ba.* Hoc mihi persuasit non humana ratio, sed fides, nullâ ratione potuisse fieri meliùs, neque ad salutem nostram utiliùs. *Au.* Cur hoc mortis genus illi potissimùm placuit? *Ba.* Quia juxta mundum erat probrosissimum: quia diri lentique cruciatus:

quia

quia conveniebat illi, qui porrectis in omnem mundi plagam membris, omnes orbis nationes invitaret ad ſalutem, & homines terrenis curis affixos evocaret ad cœleſtia: denique, ut referret nobis ſerpentem æneum, quem Moſes ſuſpenderat in ſtipite, ut quicunque defigerent in illum oculos ſanarentur à vulnere ſerpentum; fidémque Prophetæ liberaret, qui prædixerat, *Dicite in nationibus, Regnavit à ligno Deus.* *Au.* Cur & ſepeliri voluit, idque tam accuratè, oblitus myrrhâ & unguentis, incluſus novo monumento è ſolido (*a*) vivóque ſaxo exciſo, obſignato oſtio, adhibitis etiam cuſtodibus publicis? *Ba.* Quò magis conſtaret eſſe verè mortuum. *Au.* Cur non ſtatim revixit? *Ba.* Hac ipſa de cauſa. Etenim ſi mors fuiſſet ambigua, fuiſſet & ambigua reſurrectio: ſed hanc voluit eſſe certiſſimam. *u.* Credis hujus animam deſcendiſſe ad inferos? *Ba.* Hanc particulam non fuiſſe quondam additam nec in Symbolo Romano, nec in Symbolo Orientalium Eccleſiarum, teſtis eſt Cyprianus: nec recenſetur apud Tertullianum vetuſtiſſimum ſcriptorem. Ego tamen & hoc firmiter credo, vel quia congruit cum prophetia Pſalmi, *Non derelinques animam meam in inferno*, & rurſus, *Domine, eduxiſti ab inferno animam meam*; vel quia Petrus Apoſtolus in Epiſtolæ prioris (de cujus authore nunquam fuit dubitatum) capite tertio ſcripſit hunc in modum, *Mortificatus quidem carne, vivificatus autem ſpiritu, in quo & his qui in carcere erant ſpiritu veniens prædicavit.* Verùm, ut credo deſcendiſſe ad inferos, ità non credo illic aliquid eſſe paſſum: deſcendit enim, non ut illic cruciaretur, ſed ut nobis frangeret regnum Satanæ. *Au.* Nihil adhuc impium audio. Sed mortuus eſt ut nos peccato mortuos revocaret ad vitam: cæterùm cur revixit? *Ba.* Tribus potiſſimùm de cauſis. *Au.* Quibus? *Ba.* Primùm, ut nobis certam ſpem faceret reſurrectionis. Deinde, ut ſciremus eum immortalem eſſe, nec unquam moriturum, in quo præſidia ſalutis noſtræ collocavimus. Poſtremò, ut nos quoque per pœnitentiam mortui peccatis, per baptiſmum una cum illo ſepulti, per gratiam ejus revocemur ad vitæ novitatem. *Au.* Crediſne quòd idem corpus quod mortuum fuit in cruce, quod revixit in ſepulchro, quod viſum & contrectatum eſt diſcipulis, ſubvexerit in cœlum? *Ba.* Maximè. *Au.* Cur voluit relinquere terras? *Ba.* Ut illum omnes ſpiritualiter amaremus, neque quiſquam in terris ſibi Chriſtum propriè vendicaret, ſed omnes ex æquo tolleremus animos in cœlum, ſcientes illic eſſe caput noſtrum. * Etenim ſi nunc

(*a*) An ſaxa naſcantur & augeſcant incertum. *Viva* tamen *ſaxa* dicuntur, quæ nondum ſuo loco ſunt amota.

* Ex comparatis à majori ad minus.

nunc homines tantopere sibi placent ob vestis colorem ac figuram, cúmque sic quidam ostentent sanguinem aut præputium Christi, & lac Matris Virginis, quid credis futurum, si mansisset in terris vestitus, comedens, loquens? Quæ dissidia parâssent ista corporis peculiaria? *Au.* Credis illic immortalitate donatum assidere dextrum Patri? *Ba.* Quidni? ut rerum omnium Dominum, & totius regni paterni consortem. Hoc ipse discipulis promiserat futurum, atque hoc spectaculum exhibuit Stephano Martyri suo. *Au.* Cur hoc exhibuit? *Ba.* Nè nos ulla in re trepidaremus, gnari quàm potentem patronum ac Dominum habeamus in cœlis. *Au.* Credis illum eodem corpore rediturum, ut judicet vivos & mortuos? *Ba.* Quàm habeo certum esse hactenus peracta quæ Prophetæ de Christo prædixerant, tam habeo certum fore quicquid in posterum voluit nos exspectare. Prior adventus exhibitus est juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos institueret ac servaret. Exhibebitur & secundus, quo veniet sublimis in gloria Patris: ante cujus tribunal sisti cogentur omnes homines cujuscunque nationis, cujuscunque statûs, sive Reges, sive plebeii, sive Græci, sive Scythæ: nec solùm hi quos adventus ille deprehendet vivos, verùm etiam omnes qui ab initio mundi usque ad illud tempus mortui fuerint, subitò reviviscent, & suo quisque corpore conspiciet judicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & dæmones judicandi. Tum è sublimi pronunciabit illam inevitabilem sententiam, quæ Diabolum cum his qui illi adhæserunt tradet æternis suppliciis, ut postea nulli possint nocere; pios transferet in consortium regni cœlestis, tutos ab omni molestia: quanquam hujus adventûs diem nobis ignotum esse voluit. *Au.* Nihil adhuc audio* morbi. Veniamus igitur ad tertiam personam. *Ba.* Ut videtur. *Au.* Credis *in Spiritum sanctum*? *Ba.* Credo hunc esse verum Deum, unà cum Patre & Filio. Credo hoc Spiritu afflatos fuisse qui nobis Veteris ac Novi Testamenti libros tradiderunt, sine cujus ope nemo pervenit ad salutem. *Au.* Cur appellatur *Spiritus*? *Ba.* Quia quemadmodum corpora nostra vivunt halitu, ità tacito sancti Spiritûs afflatu vivificantur animi nostri. *Au.* Annon licet Patrem vocare Spiritum? *Ba.* Quidni? *Au.* Annon igitur confunduntur personæ? *Ba.* Non: nam Pater Spiritus dicitur quòd sit incorporeus? id quod omnibus personis est commune juxta naturam divinam: sed tertia persona dicitur Spiritus quòd alicunde spiret, & per animos

* Metaphora à corpore ad animum, id est, erroris.

sese

seſe transfundat insensibiliter, velut à terra seu fluviis spirant auræ. *Au.* Cur personæ secundæ tribuitur nomen Filii? *Ba.* Ob perfectam naturæ & voluntatis similitudinem. *Au.* Est Filius similior Patri quàm Spiritus Sanctus? *Ba.* Non, juxta naturam divinam, nisi quòd hoc magis refert proprietatem Patris, quòd ab ipso quoque procedat Spiritus Sanctus. *Au.* Quid igitur prohibet Spiritum Sanctum appellare Filium? *Ba.* Quia cum divo Hilario nusquam hunc lego genitum, nec hujus lego patrem, *Spiritum* & *procedentem* lego. *Au.* Cur in symbolo * solus Pater dicitur Deus? *Ba.* Quòd hic, ut dixi, simpliciter sit author omnium quæ sunt, & totius Deitatis fons. *Au.* Dic clariùs. *Ba.* Quoniam nihil nominari potest cujus origo non manat à Patre. Siquidem hoc ipsum quòd Filius ac Spiritus Sanctus Deus est, Patri acceptum referunt. Præcipua igitur authoritas, hoc est, originis ratio, est in Patre solo, quòd unus ille à nullo est. In Symbolo tamen sic accipi potest, ut Dei nomen non sit personæ proprium, sed in genere positum, quod mox per Patris, Filii & Spiritûs Sancti vocabulum distinguatur in unum Deum; quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, hoc est, tres personas. *Au.* Credis *in sanctam Ecclesiam?* *Ba.* Non. *Au.* Quid ais? Non credis? *Ba.* Credo *sanctam Ecclesiam,* quæ est corpus Christi, hoc est, congregatio quædam omnium per universum orbem qui consentiunt in fide Evangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam suam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus consortio resecatur quisquis admittit crimen lethale. *Au.* Cur horres dicere *Credo in sanctam Ecclesiam?* *Ba.* Quia sic me docuit Divus Cyprianus, in solum Deum esse credendum, in quo simpliciter omnem fiduciam reponimus. Ecclesia verò propriè dicta, quanquam non constat nisi ex bonis, tamen ex hominibus constat, qui ex bonis fieri possunt mali, qui falli possunt & fallere. *Au.* Quid sentis de *communione sanctorum?* *Ba.* Hic articulus omninò non attingitur apud Cyprianum, cùm ille nominatim indicit quid in quibus Ecclesiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit. "Sequi-
" tur namque post hunc sermonem, *Sanctam Ecclesiam, re-*
" *missionem peccatorum,* hujus *carnis resurrectionem.* Ac nonnullis videtur hæc pars non esse diversa à superiore, sed explicare & infigere quod modò dictum erat, sanctam Ecclesiam; ut nihil aliud sit Ecclesia quàm unius Dei, unius evangelii, unius fidei, unius spei professio, ejusdem Spiritûs, eorundem Sacra-

* Est pars illius quæstionis quæ præcessit, Cur in sacris Filius frequentius appellatur Dominus quàm Deus? nunc posteaquam est & Spiritûs mentio facta, rogat cur in Symbolo ex tribus personis solus Pater dictus sit Deus: de re nulla est dubitatio, tantùm de consuetudine Scripturarum est quæstio.

Sacramentorum participatio; breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios qui fuerunt ab initio mundi usque ad finem, qualis est membrorum corporis inter ipsa societas, sic ut aliorum benefacta subveniant aliis, donec viva sunt membra corporis. Cæterùm extra societatem hanc ne pr. pria quidem benefacta conducunt cuiquam ad salurem, nisi reconcilietur sanctæ congregationi: & ideo sequitur, *Remissionem peccatorum*, quia extra Ecclesiam non est ulla peccatorum remissio, quantumvis homo maceret se pœnitentiâ, aut exerceat opera misericordiæ. In Ecclesia, inquam, non hæreticorum, sed sancta, hoc est, spiritu Christi congregata, est remissio peccatorum per baptismum, & post baptismum per pœnitentiam & claves Ecclesiæ datas. *Au.* Ista sunt adhuc tani hominis. Credisne futuram *carnis resurrectionem*? *Ba.* Frustrà crederem cætera, si hoc, quod est omnium caput, non crederem. *Au.* Quid sentis cùm dicis *carnem*? *Ba.* Corpus humanum humanâ animâ animatum. *Au.* Num unaquæque anima recipiet suum corpus quod exanime reliquerat? *Ba.* Idem hoc unde demigrârat. Et ideo in symbolo Cypriani additam est *hujus* carnis. *Au.* Quî fieri potest ut corpus jam toties ex aliis in alia versum, possit idem revivisscere? *Ba* Qui potuit quicquid vult ex nihilo creare, an huic difficile sit, quod ex sua forma mutatum est in pristinam naturam restituere? Non anxiè disputo quibus modis id fiat; mihi satis est, quod qui promisit hoc futurum, sic verax est ut mentiri non possit, sic potens est ut quicquid velit nutu valeat efficere. *Au.* Quid opus erit tum corpore? *Ba.* Ut totus homo glorificetur cum Christo, qui hîc totus afflictus erat pro Christo. *Au.* Quid sibi vult quod addit, *Et vitam æternam*? *Ba.* Nè quis suspicetur nos sic revicturos quemadmodum sub vernum tempus reviviscunt ranæ, rursus morituræ. Nam hîc duplex mors est; corporis, bonis ac malis omnibus communis, & animi. Mors autem animi peccatum est. At post resurrectionem piis erit æterna vita tum corporis tum animi. Nec enim corpus erit amplius obnoxium morbis, senio, fami, siti, dolori, lassitudini, morti, aut ulli incommodo, sed, spirituale factum, spiritûs arbitrio movebitur: nec animus deinceps ullis vitiis aut doloribus solicitabitur: sed sine fine fruetur summo bono qui est Deus. Contrà, impios mors æterna possidebit tum corporis tum animi. Nam & corpus habebunt ad æternos cruciatus immortale, & animum peccatorum stimulis semper

per affictum abſque ſpe veniæ. *Au.* Credis hæc ex animo, ac ſerió ? *Ba.* Sic, inquam, ut mihi minùs certum ſit te mecum colloqui. *Au.* Ego cùm eſſem Romæ, non omnes reperi æquè ſincerè credentes. *Ba.* Imò ſi excutias, reperies & alibi multos quibus hæc non æquè perſuaſa ſunt. *Au.* Cùm in tam multis & arduis conſentias nobiſcum, quid obſtat quò minùs totus ſis noſter ? *Ba.* Iſtud ex te audire cupio. Nam ipſe mihi videor *(a)* orthodoxus: etiamſi vitam meam nolim *(b)* præſtare ; tametſi ſedulò conor ut profeſſioni reſpondeat. *Au.* Unde igitur tantum bellum inter vos & orthodoxos ? *Ba.* Exquire. Sed heus, medice, ſi non pœnitet hujus procœmii, ſumes nobiſcum prandiolum, & à prandio per otium percontaberis de ſingulis ; præbebo brachium utrumque, inſpicies excrementa tam craſſiora tum liquidiora. Denique facies, ſi videbitur, totius hujus pectoris anatomiam, quò certiùs de me judices. *Au.* At religio eſt tecum menſam habere communem. *Ba.* Atqui id ſolent medici, quò meliùs obſervent quid affectent aut peccent ægroti. *Au.* Sed vereor nè videar favere hæreticis. *Ba.* Imò nihil eſt ſanctius quàm favere hæreticis. *Au.* Quî ſic ? *Ba.* Nonne Paulus optavit anathema fieri pro Judæis plus quàm hæreticis ? An non favet ille qui ſtudet ut quis ex malo fiat bonus, ex mortuo vivus ? *Au.* Maximé. *Ba.* Sic igitur fave, nec erit quod metuas. *Au.* Nunquam audivi ægrorum commodiùs reſpondentem. Age, duc me ad prandium. *Ba.* Medicè accipieris & ut decet apud ægrotum ; & ſic curabimus corpuſcula cibo, ut nihilo ſecius animus idoneus ſit ad diſputandum. *Au.* Fiat *(c)* bonis avibus. *Ba.* Imò malis piſcibus fiet, niſi fortè nunc oblitus es eſſe diem Veneris. *Au.* Id quidem eſt *(d)* præter ſymbolum noſtrum.

a Id eſt, *vera opinionis*, cui contrarium eſt hæretici vocabulum.

b Qui ſuo periculo vitium aut corripit, aut defendit.

c Id eſt, feliciter : aliter arripit jocum ex ambiguo.

d Rurſum Jocus eſt ex ambiguo. Nam in Symbolo Apoſtolorum nulla mentio eſt de piſcibus : & dicuntur Symbola conviviorum.

ARGU-

ARGUMENTUM.

(a) Γεροντολογία, *sive* Ὄχημα, *velut in speculo exhibet quæ vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquilliorem. Senes hîc, è pueris olim familiares, post quadraginta jam elapsos annos conveniunt, Antuerpiam profecturi simul. Qui æquales olim annis, nunc magna videtur in his inæqualitas. Polygamus valde senex: Glycion nihil contraxit senii, annos licet 66. natus; qui methodum retardandi senectutem proponit. viz.* 1. *Consilium capit de eligendo vitæ instituto, usus judicio viri senis prudentissimi, qui suadet uxorem ducere parem, quam deligat judicio priùs quàm diligat.* 2. *Munere functus est publico, molestis tamen negotiis non obnoxio.* 3. *Res agit invidia non obnoxias.* 4. *Linguam cohibet.* 5. *Nihil vehementer expetit aut aversatur. Moderatur affectibus.* [b] *Nullum patitur dolorem pernoctare apud illum.* 6. *A vitiis abstinet renovatâ indies pœnitentiâ.* 7. *De morte nihil solicitus.* 8. *Non peregrinatur in alias regiones.* 9. *Nihil ei cum medicis negotii.* 10. *Oblectat se studiis, non macerat. Polygamus, contra, sinum accersivit intemperantiâ juventutis, potatione, scortatione, aleâ, æris alieni conflatione. Octies uxorem duxerat. Pampirus fit negotiator, sed naufragium rei familiaris facit aleâ. Tum fit Canonicus, tum Carthusianus, mox Benedictinus, tum Bernardinus, & vidit Hierosolymam, postremo militiam. Eusebius sacerdotium nactus concionatur.*

a Id est, *Semile colloquium*: Ὄχημα *vehiculum*. Eusebius, *pius*: Pampirus, *omnia expertus*: Polygamus, *qui sæpe duxit uxorem*: Glycion, *dulcis*, five *dulcior*.

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCIΘN; HUGUITIO, HENRICUS, aurigæ.

Eu. QUas (b) novas aves hîc ego video? Nisi me fallit animus, aut parùm prospiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos considentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certè ipsi sunt. *Pa.* Quid tibi vis cum tuis (c) vitreis oculis, fascinator? Congredere propiùs, Eusebi. *Po.* Salve, multùm exoptate Eusebi. *Gl.* Bene sit tibi, vir optime. *Eu.* Salvete vos omnes unâ salute, pariter mihi charissima capita. Quis Deus, aut casus Deo felicior, nos conjunxit? Nam nemo nostrûm vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo suo non potuisset meliùs nos in unum contrahere. Quid hîc agitis? *Pa.* Sedemus. *Eu.* Video; sed qua de causa? *Po.* Operimur currum qui nos devehat Antuerpiam. *Eu.* Ad mercatum? *Po.* Scilicet; sed spectatores magìs quàm negotiatores: quanquam aliis aliud est negotii. *Eu.* Et nobis eódem est iter. Verùm quid obstat quò minùs eatis? *Po.* Nondum convenit cum aurigis. *Eu.* Difficile genus hominum. Sed vísne ut illis imponamus? *Po.* Liberet, si liceret. *Eu.* Simulemus nos velle simul abire pedites. *Po.* Citiùs credant cancros volaturos, quàm nos tam grandes pedibus hoc iter confecturos. *Gl.* Vultis rectum

b Alludit ad peregrinas aves. *Rara avis.*

c Significat vitrea perspicilla; & fascinatio est in oculis.

rectum verúmque consilium? *Po.* Maximé. *Gl.* Illi potant: id quò faciunt diutiùs, hòc plus erit periculi necubi nos dejiciant in lutum. *Po.* Admodum diluculò venias oportet, si sobrium aurigam velis. *Gl.* Quò maturiùs perveniamus Antuerpiam, nobis quatuor solis currum stipulemur. Contemnendum censeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus pensabitur; sedebimus commodiùs, ac mutuis fabulis suavissimè transigemus hoc iter. *Po.* Rectè suadet Glycion; ut in vehiculo quoque *jucundus comes pro vehiculo* sit. Quin &, juxta Græcorum proverbium, liberiùs loquemur, non de plaustro, sed (*a*) in plaustro. *Gl.* Transegi; conscendamus. Vah! nunc mihi libet vivere, posteaquam ex tanto intervallo videre contingit mihi charissimos olim sodales. *Eu.* Ac mihi videor repubescere. *Po.* Quot annos suppuratis ex quo Lutetiæ convixímus? *Eu.* Arbirror haud pauciores quadraginta duobus. *Pa.* Tum videbantur omnes æquales. *Eu.* Ità ferme eramus; aut si quid erat discriminis, perpusillum erat. *Pa.* At nunc quanta inæqualitas? Nam Glycion nihil habet senii, & hujus avus videri queat * Polygamus. *Eu.* Profectò sic res habet. Quid rei in causa? *Pa.* Quid? aut hic cessavit ac restitit in cursu, aut ille antevertit. *Eu.* Ohe! non cessant anni, quantumvis cessent homines. *Po.* Dic bonâ fide, Glycion, quot annos numeras? *Gl.* Plures quàm ducatos. *Po.* Quot tandem? *Gl.* Sexaginta sex. *Eu.* O verè (*b*) Τιθωνῆ γῆρας! quod aiunt. *Po.* Sed quibus tandem artibus remoratus es senectutem? Nam neque canities adest, neque rugosa cutis; vigent oculi, nitet (*c*) utrinque dentium series, color vividus est, corpus succulentum. *Gl.* Dicam artes meas, modò tu vicissim narres nobis artes tuas, quibus senectutem accelerâsti. *Po.* Recipio me facturum. Dic igitur, quò te contuliśti relictâ Lutetiâ? *Gl.* Rectà in patriam. Illic commoratus ferè annum, dispicere cœpi de deligendo vitæ genere; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem: circumspiciebam quid cuique succederet, quid secús. *Po.* Miror tibi tantum fuisse mentis, cùm Lutetiæ nihil fuerit te hugacius. *Gl.* Tum (*d*) ferebat ætas. Et tamen, ô bone, non hîc meo Marte rem omnem gessi. *Po.* Mirabar. *Gl.* Priusquam quicquam aggrederer, adii quendam è civibus natu grandem, longo rerum usu prudentissimum, totiúsque civitatis testimonio probatissimum, ac meo quidem judicio etiam felicissimum. *Eu.* Sapiebas. *Gl.* Hujus usus consilio duxi uxorem. *Po.* Pulchrè dotatam? *Gl.* Dote mediocri ac

N planè,

a Alludit ad proverbium, *& plaustro loqui.*

* *Qui sapius nuptias celebravit.*

b Id est, *Tithoni senecta*, de longæva, sed florida, senectute. Vide proverbium.

c Id est, supernè & infernè; est enim gemina series.

d Id est, postulabat.

Id est, *pro mea sorte.* Vide Prov. Pittaci, *Æqualem tibi ducito.*

planè, juxta proverbium, (a) τὴν κατ' ἐμαυτόν. Nam & mihi res erat mediocris. Ea res mihi planè cessit ex animi sententia. *Po.* Quot annos tum eras natus? *Gl.* Viginti ferme duos. *Po.* O te felicem! *Gl.* Non totum hoc fortunæ debeo, nè quid erres. *Po.* Quî sic? *Gl.* Dicam. Alii priùs diligunt quàm deligant; ego judicio delegi quàm diligerem: & tamen hanc magis duxi ad posteritatem quàm ad voluptatem. Cum ea vixi suavissimè annos non plures octo. *Po.* Reliquit orbum? *Gl.* Imò supersunt quadriga liberorum, filii duo, filiæ totidem. *Po.* Privatúsne vivis, an magistratu fungeris? *Gl.* Est mihi munus publicum: poterant contingere majora; verùm hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis ut me vindicaret à contemptu, cæterùm minimè molestis negotiis obnoxium. Irà nec est quod quisquam objiciat me mihi vivere, & est unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verùm sic gessi magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulchrius duco, quàm ex muneris splendore dignitatem mutuò sumere. *Eu.* Nihil verius. *Gl.* Sic inter cives meos contenui charus omnibus. *Eu.* Isthuc verò difficillimum est, cùm non absre dictum sit, *Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quenquam*; &, *Felicitatis semper invidiam esse comitem.* *Gl.* Insignem felicitatem comitari solet invidia; mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, nè quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam quam Græci vocant (b) ἀπραξίαν quantum licuit amplexus sum. Nullis negotiis ingessi memet, sed præcipuè continui me ab his quæ sine offensa multorum suscipi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus, sic illi benefacio ut hac de causa nullum mihi parem inimicum. Et si quid ortum fuerit simultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut dissimulatione patior intermori: à contentione semper absilineo; quæ si inciderit, malo rei quàm amicitiæ facere jacturam. In cæteris (c) Mitionem quendam ago: nulli lædo os, arrideo omnibus, saluto ac resaluto benigniter; nullius animo repugno, nullius insti.utum aut factum damno, nemini me præfero, patior suum cuique pulchrum esse; quod taceri velim nemini credo; aliorum arcana non scrutor, & si quid fortè novi, nunquam effutio; de his qui præsentes non sunt aut taceo, aut amicè loquor ac civiliter. Magna pars simultatum inter homines nascitur ex linguæ intemperantia. Alienas simultates nec excito, nec alo;

b Id est, *otium*, sive *abstinentia à negotiis.* Hinc versus proverbialis. Ἀπράγμονος ὄζει τῶν καλῶν ἀπεχόμενος.

c Ex Adelphis Terentii.

alo; sed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. *Pa.* Non sensisti gravem cœlibatum? *Gl.* Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optâssem illam unà mecum consenescere, liberisque communibus frui: sed quando aliter visum est superis, judicavi sic magis expedire utrique; neque causam putavi cur me inani luctu discruciarem, præsertim cùm is nihil prodesset defunctæ. *Po.* Nunquámne incessit libido repetendi matrimonii, præsertim cùm istud tibi feliciter cessisset? *Gl.* Incessit; sed liberorum causâ duxeram uxorem, liberorum causâ rursus non duxi. *Po.* At miserum est cubare solum totas noctes. *Gl.* Nihil est difficile volenti. Tum cogita quantas etiam habeat commoditates cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt si quid est incommodi: qualis fuisse videtur Crates ille, cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens. Nimirum his placet illud, (*a*) *Optimum non nasci.* Mihi magis arridet Metrodorus undiquaque decerpens si quid inest boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego sic induxi animum, ut nihil vehementer vel oderim vel expetam. Ità fit, ut si quid obtingat boni, non efferar aut insolescam; si quid decedat, non admodum crucier. *Pa.* Næ, tu philosophus es vel ipso Thalete sapientior, si quidem istud potes. *Gl.* Si quid ægritudinis obortum est animo, (ut multa fert hujusmodi vita mortalium) protinus ejicio ex animo, sive sit ira ex offensa, sive quid aliud indignè factum. *Po.* At sunt quædam injuriæ quæ vel placidissimo moveant stomachum: tales sunt frequenter & famulorum offensæ. *Gl.* Nihil ego patior residere in animo meo. Si mederi queam, medeor; sin minùs sic cogito, quid proderit me ringi re nihilo meliùs habiturâ? Quid multis? Patior ut hoc mox impetret à me ratio quod paulò pòst tempus esset impetraturum. Certè nullus est tantus animi dolor quem patior mecum ire cubitum. *Eu.* Nihil mirum si tu non senescis qui tali sis animo. *Gl.* Atque adeò nè quid reticeam apud amicos, cum primis cavi ne quid flagitii committerem quod vel mihi vel liberis meis probro esse posset. Nihil enim irrequietius animo sibi malè conscio. Quòd si quid culpæ admissum est, non eo cubitum priùs quàm me Deo reconciliâro. Veræ tranquillitatis, seu, ut Græcè dicam, (*b*) εὐθυμίας, fons est bene convenire cum Deo. Nam qui sic vivunt, his nec homines magnopere nocere possunt. *Eu.* Num quando te cruciat metus mortis?

a Vide prov.

b Id est, *animi tranquillitas.*

mortis? *Gl.* Nihilo magis quàm macerat dies nativitatis. Scio moriendum: ista solicitudo fortassis adimat mihi aliquot vitæ dies, certè nihil possit adjicere. Itaque totam hanc curam superis committo; ipse nihil aliud curo quàm ut bene suavitérque vivam. Non potest autem suaviter nisi qui bene. *Pa.* At ego senex erem tædio, si tot annos degerem in eadem urbe, etiam si Romæ contingat vivere. *Gl.* Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil; longinquæ verò peregrinationes ut prudentiam addunt fortassis, ità plurimum habent periculorum. Mihi videor tutiùs totum orbem obire in tabula Geographica, neque Paulo plus videre in historiis, quàm si viginti totos annos, ad Ulyssis exemplum, per omnes terras mariáque volitarem. Habeo prædiolum, quod abest ab urbe non plus quàm duobus millibus passuum: ibi nonnunquam ex urbano fio rusticus; atque ibi recreatus, redeo novus hospes in urbem; nec aliter saluto ac salutor quàm si renavigâssem ex insulis nuper inventis. *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *Gl.* Nihil mihi rei cum medicis. Nec incîdi venam unquam, nec devoravi (*a*) catapotia, nec hausi potiones. Si quid oboritur (*b*) lassitudinis, moderatione victûs aut rusticatione propello malum. *Eu.* Nihilne tibi cum studiis? *Gl.* Est; nam in his est præcipua vitæ oblectatio: verùm his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem studeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad ostentationem. A cibo sumpto aut pascor literatis fabulis, aut lectorem adhibeo; nec unquam incumbo libris ultra horam: tum surgo, &, arrepta testudine, paulisper obambulans in cubiculo vel cantillo, vel repeto mecum quid legerim; &, si in promptu est congerro, refero; mox ad librum redeo. *Eu.* Dic mihi bonâ fide, nullane sentis incommoda senectutis, quæ ferunt esse plurima? *Gl.* Somnus aliquantò deterior est, nec perinde tenax memoria nisi quid infixero. (*c*) Liberavi fidem meam. Exposui vobis magicas artes meas quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit senii. *Po.* Equidem nihil celabo tam fidos sodales. *Eu.* Narrabis etiam taciturus. *Po.* Cùm agerem Lutetiæ, quam non abhorruerim ab Epicuro, nôstis ipsi. *Eu.* Sanè meminimus; sed arbitrabamur te mores eos unà cùm adolescentia Lutetiæ relicturum. *Po.* Ex multis quas illic adamâram unam mecum adduxi domum, eámque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po.* Rectà; sed mentitus eam esse conjugem cujusdam amici mei, qui mox esset venturus. *Gl.* Id credidit pater?

Po. Imò

a Catapotia Græce, trochiscí, sive pilulæ, quas deglutimus.

b Lassitudo nulla de causa obortа significat morbum instare, juxta medicos.

c Id est, persolvi quod debui: etenim qui promittit, obstringit fidem suam.

Po. Imò rem olfecit intra quatriduum. Mox fæva jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæteríſque malis artibus. Quid multis? Cùm pater non faceret objurgandi finem, negans ſe tales (*a*) gallinas alere velle domi, ac ſubindè minitans abdicationem, (*b*) verti ſolum, & cum gallina mea gallus aliò demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. *Pa.* Unde res ſuppetebat? *Po.* Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea conflatum eſt æris alieni plus ſatis. *Eu.* Reperiebantur tam fatui ut tibi crederent? *Po.* Sunt qui nullis credant libentiùs. *Pa.* Quid tandem? *Po.* Tandem ubi pater ſeriò pararet abdicationem, interceſſerunt amici, ac bellum hoc his legibus compoſuerunt, ut noſtram uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. *Eu.* Erat uxor? *Po.* Interceſſerant (*c*) verba futuri temporis, ſed acceſſerat congreſſus præſentis temporis. *En.* Quî licuit igitur ab illa divertere? *Po.* Pòſt feſcitum eſt meæ Gallæ Gallum eſſe maritum, unde pridem ſe ſubduxerat. *Eu.* Ergò nunc habes uxorem? *Po.* Non niſi præter hanc octavam. *Eu.* Octavam? non ſine augurio dictus es Polygamus. Fortaſſis ſteriles omnes deceſſere. *Po.* Imò nulla non reliquit aliquot catulos domi meæ. *Eu.* Ego malim totidem gallinas quæ mihi ponerent ova domi. Non tædet Polygamiæ? *Po.* Adeò tædet, ut ſi hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem nonam. Imò hoc me malè habet, quòd non liceat habere binas aut ternas, cùm unus gallus gallinaceus tot gallinas poſſideat. *Eu.* Equidem haud miror, gallinacee, ſi parùm pinguiſti, quódque tantum ſenii tibi collegeris: nihil enim æquè accelerat ſenectutem quàm (*d*) immodicæ atque intempeſtivæ compotationes, impotentes amores mulierum, & ſalacitas immoderata. Sed quis alit familiam? *Po.* Ex obitu parentum acceſſit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. *Eu.* Deſciviſti igitur à literis? *Po.* Plane (*e*) *ab equis*, quod aiunt, *ad aſinos*; ex (*f*) heptatechno factus (*g*) monotechnus faber. *Eu.* Miſer! toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? *Po.* Nunquam vixi cœlebs ultra dies decem, ſempérque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bonâ fide vitæ meæ ſummam. Atque utinam Pampirus narret nobis ſuæ quoque vitæ fabulam, qui ſatis belle portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis eſt grandior. *Pa.* Dicam equidem, ſi vobis audire vacat tale ſomnium. *Eu.* Imò volupe fuerit audire. *Pa.* Ubi domum rediſſem, ſtatim pater ſenex urgere cœpit ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil queſtûs accederet

a Nam ponunt ova & obſtrepunt fœminæ.

b De exſulibus propriè dicitur, qui demigrant in aliam regionem.

c Alludit ad ſententiam Juriſconſultorum, quam ſequuntur & Theologi, *Si quis dicat puellæ, Ducam te, & mox habeat rem cum illa, ratum eſt matrimonium, perinde quaſi dixiſſet, Duco te.* Hoc reti multi adoleſcentes capiuntur, magno ſuo malo diſcentes hoc ſophiſma.

d Quid ſenectutem maxime accelerat.

e Id eſt, à melioribus ad deteriora. Vid. prov.

f Id eſt, *ſeptem artium perito.*

g *Hujus* tantum *artis peritus.*

cederet rei familiari; ac post longam consultationem placuit negotiatio. *Po.* Miror hoc vitæ genus arrisisse potissimùm. *Pa.* Eram naturâ sitiens cognoscendi res novas, varias regiones, urbes, linguas, ac mores hominum. Ad id maximè videbatur apposita negotiatio. Quibus ex rebus nascitur & prudentia. *Po.* Sed misera, videlicèt quæ plerumque magnis malis sit illis emenda. *Pa.* Sic est. Itaque pater numeravit sortem satis amplam, ut (*a*) dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auspicarer. Simúlque ambietur uxor cum ampliſſima dote, sed eâ formâ quæ vel indotatam commendare poterat. *Eu.* Successit? *Pa.* Imò prius quàm redieram domum periit & sors & usura. *Eu.* Naufragio fortassis. *Pa.* Planè naufragio. Nam impegimus in scopulum quavis (*b*) Maleâ periculosiorem. *Eu.* In quo mari occurrit iste scopulus? aut quod habet nomen? *Pa.* Mare non possum dicere, sed scopulus, plurimorum infamis exitiis, Latinè dicitur Alea; quomodò vos Græci nominetis nescio. *Eu.* O te stultum! *Pa.* Imò stultior pater, qui tantam summam crederet adolescenti. *Gl.* Quid deinde factum est? *Pa.* Nihil actum, sed cœpi cogitare de suspendio. *Gl.* Adeon' erat pater implacabilis? Nam res sarciri potest, & venia datur ubique (*c*) Protopiro; multò magis Pampiro debebatur. *Pa.* Verum fortasse narras, sed interim miser excidi ab uxore. Nam parentes puellæ simulatque cognoverunt hæc auspicia, renunciârunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditissimè. *Gl.* Miseret me tui: sed quid interim consilii tentatum est? *Pa.* Id quod solet in rebus desperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam gurges, nepos, helluo. Quid plura? Seriò mecum deliberabam, an suspenderem me, an aliquò conjicerem memet in monasterium. *Eu.* Crudele consilium! Scio utrum elegeris, mitius mortis genus. *Pa.* Imò quod mihi tunc visum est crudelius, adeò mihi displicebam totus. *Gl.* Atqui complures eò se dejiciunt, ut suaviùs vivant. *Pa.* Corraso viaticulo furtim me subduxi procul à patria. *Gl.* Quo tandem? *Pa.* In Hiberniam. Illic factus sum Canonicus ex horum genere qui extimè linei sunt, intimè lanei. *Gl.* Apud Hibernos igitur hybernâsti? *Pa.* Non, sed duos menses apud hos versatus navigavi in Scotiam. *Gl.* Quid te offendit apud illos? *Pa.* Nihil, nisi quod institutum illud mihi videbatur mitius quàm pro meritis ejus qui non uno suspendio dignus erat. *Eu.* Quid in Scotia designatum est? *Pa.* Illic ex lineo factus sum pelliceus apud Carthusios. *Eu.* Homines

a Retulit verba Persii. Herculi vovebatur decima bonorum pars: ita illo favente putabatur res domestica prosperari.

b De Malea promontorio naufragiis infami, vide prov. *Maleam legens.*

c Vide prov. *συγγνώμην πρωτοπείρῳ* id est, *primum experienti ignoscendum.*

nes planè mundo mortuos. *Pa.* Ità mihi visum est, cùm audirem illos canentes. *Gl.* Quid? canunt etiam mortui? Quot menses apud illos egisti Scotus? *Pa.* Propemodum sex. *Gl.* O constantiam! *Eu.* Quid illic offendit? *Pa.* Quia mihi visa est vita segnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum sani cerebri, ob solitudinem, ut arbitror. Mihi parùm erat cerebri; verebar nè totum perirer. *Po.* Quò deinde devolâsti? *Pa.* In Galliam. Illic reperi quosdam totos pullatos, ex instituto divi Benedicti, qui colore vestis testantur se lugere in hoc mundo; & inter hos, qui pro summa veste cilicium ferrent reti simile, *Gl.* O gravem corporis macerationem! *Pa.* Hîc egi menses undecim. *Eu.* Quid obstitit quò minùs illic maneres perpetuò? *Pa.* Quia plus illic reperi ceremoniarum quàm veræ pietatis. Praterea audieram esse quosdam his multò sanctiores, quos Bernardus ad severiorem disciplinam revocâsset, pullâ veste mutatâ in candidam: apud hos vixi menses decem. *Eu.* Hîc quid offendebat? *Pa.* Nihil admodum; nam hos reperi sat commodos sodales. Sed movebat me Græcorum proverbium,

Δεῖ τὰς χελώνας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν.

Vide prov. *Testudines edendæ aut non.*

iraque decretum erat aut non esse monachum, aut insigniter esse monachum. Acceperam esse quosdam Brigidenses, homines planè cœlestes; ad hos me contuli. *Eu.* Quot menses illic egisti? *Pa.* Biduum, nec id sanè totum. *Gl.* Usque adeò placuit hoc vitæ genus? *Pa.* Non recipiunt nisi qui mox obstringat se professioni. At ego nondum adeò insaniebam, ut facilè me præberem capistro quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. *Gl.* Quid deinde? *Pa.* * Ardebat animus amore sanctimoniæ, nec usquam satisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quosdam præferentes crucem. Hoc signum mihi protinus arrisit; sed remorabatur electionem varietas: alii gestabant albam, alii rubram, alii viridem, alii versicolorem; alii simplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii aliâ atque aliâ figurâ variatam. Ego nè quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas gessi. Verùm ipsâ re comperi, longè aliud esse circumferre crucem in pallio, seu tunica, quàm in corde. Tandem fessus inquirendo, sic mecum cogitabam; Ut semel omnem sanctimoniam assequar, petam Terram Sanctam, ac redibo

* Id est, cupidus erat.

dibo domum sanctimoniâ onustus. *Po.* Num eò profectus es? *Pa.* Maximè. *Po.* Unde supperebat viaticum? *Pa.* Demiror istud nunc denique tibi venire in mentem ut rogares, ac non multò antè percontatum fuisse. Sed nôsti proverbium, (a) τὸν τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. *Gl.* Quam artem circumferebas? *Pa.* Chiromanticam. *Gl.* Ubi eam didiceras? *Pa.* Quid refert? *Gl.* Quo præceptore? *Pa.* Eo qui nihil non docet, ventre. Prædicabam præterita, futura, præsentia. *Gl.* Et sciebas? *Pa.* Nihil minùs; sed divinabam audacter, idque tutò, videlicet priùs accepto pretio. *Po.* An ars tam ridicula poterat alere te? *Pa.* Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum est ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cùm Hierosolymam adirem, addideram me in comitatum cujusdam magnatis prædivitis, qui natus annos septuaginta, negabat se æquo animo moriturum nisi prius adiisset Hierosolymam. *Eu.* Ac domi reliquerat uxorem? *Pa.* Atque etiam liberos sex. *Eu.* O senem impiè pium! Atque illinc rediisti sanctus? *Pa.* Vis verum fatear? Aliquantò devotior quàm iveram. *Eu.* Sic, ut audeo, excussus est religionis amor. *Pa.* Imò magis incanduit. Itaque reversus in Italiam addixi me militiæ. *Eu.* Iráne religionem venabaris in bello? quo quid esse potest sceleratius? *Pa.* Erat sancta militia. *Eu.* Fortassis in Turcas. *Pa.* (b) Imò sanctius quiddam, ut tum quidem prædicabant. *Eu.* Quidnam? *Pa.* Julius secundus belligerabat adversus Gallos. Porrò militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia. *Eu.* Multarum, sed malarum. *Pa.* Ità post comperi. Et tamen hîc duriùs vixi quàm in monasteriis. *Eu.* Quid tum postea? *Pa.* Jam mihi vacillare cœpit animus, utrum ad negotiationem intermissam redirem, an religionem fugientem persequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri posse conjungi. *Eu.* Quid? ut simul esses & negotiator & monachus? *Pa.* Quidni? Nihil religiosius ordinibus Mendicantium, & tamen nihil similius negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt, penetrant omnes domos, plebeiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponantur. *Pa.* Sæpe nobis feliciùs. *Eu.* Quod genus ex his delegisti? *Pa.* Omnes formas expertus sum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.* Imò perplacuerant omnes, si licuisset statim negotiari. Verùm perpendebam mihi diu sudandum in Choro priusquam crederetur mihi negotiatio: jámque cogitare cœpi de venanda Abbatiâ; sed primùm non omnibus hîc favet Delia, & sæpe longa est venatio. Itaque consumptis hunc in modum annis octo,

a Id est, *artificiosum quævis terra alit.* Vide Chiliades.

b Hoc tum jactabant qui Julio aderant.

octo, cùm eſſet nunciata mors patris, domum reverſus, ex conſilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem redii. *Gl.* Dic mihi, cùm tam ſubindè novam veſtem ſumeres, ac velut in aliud animal transformareris, quî potuiſti ſervare decorum? *Pa.* Quî minùs quàm hi qui eadem fabula nonnunquam aliam atque aliam ſumunt perſonam? *Eu.* Dic nobis bonâ fide, qui nullum vitæ genus non expertus es, quod omnium maximè probas? *Pa.* Non omnibus omnia congruunt: mihi nullum magis arridet quàm hoc quod ſecutus ſum. *Eu.* Multa tamen incommoda habet negotiatio. *Pa.* Sic eſt. Sed quando nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc (*a*) Spartam quæ contigit orno. Verùm nunc ſupereſt Euſebius, qui non gravabitur apud amicos vitæ ſuæ (*b*) ſcenam aliquam explicare. *Eu.* Imò totam fabulam, ſi videtur: nam habet actus non multos. *Gl.* Erit magnopere gratum. *Eu.* Ubi rediſſem in patriam, annum apud me deliberavi quodnam vitæ genus amplecti vellem; ſimúlque meipſum exploravi, ad quod genus eſſem propenſus aut idoneus. Interim oblata eſt Præbenda, quam vocant, ſatis optimi proventûs: accepi. *Gl.* Vulgò malè audit hoc vitæ genus. *Eu.* Mihi, ut ſunt res humanæ, ſatis exoptandum videtur. An mediocrem felicitatem eſſe putatis, ſubitò velut è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honeſtas, benéque inſtructas, annuos reditus ſatis amplos, ſodalitium honorificum, inde templum, ubi, ſi libeat, vacet religioni? *Pa.* Illic me luxus offendebat, & concubinarum infamia; tum quòd plerique iſtius generis odêre literas. *Eu.* Ego non ſpecto quid agant alii, ſed quid mihi ſit agendum: & melioribus me adjungo, ſi non poſſum alios reddere meliores. *Po.* In iſto genere vixiſti perpetuó? *Eu.* Perpetuò, niſi quòd interim quatuor annos primùm egi Patavii. *Po.* Quamobrem? *Eu.* Hos annos ità partitus ſum, ut ſeſquiannum darem ſtudio Medicinæ? reliquum tempus Theologiæ. *Po.* Cur id? *Eu.* Quò meliùs & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis conſulerem. Nam & concionor nonnunquam pro mea ſapientia. Sic hactenus ſatis tranquillè vixi, contentus unico ſacerdotio, nec præterea quicquam ambiens, recuſaturus etiam ſi offeratur. *Pa.* Utinam liceret diſcere quid agant cæteri noſtri ſodales, quibuſcum tum familiariter viximus. *Eu.* De nonnullis poſſum commemorare quædam; ſed video nos non procul abeſſe à civitate: quare, ſi videtur, conveniemus in idem diverſorium: ibi per otium de cæteris conferemus affatim. *Huguitio Averiga.*

a Vide proverbium, *Spartam nactus es, hanc orna.*

b Fabula dividitur in ſcenas; ad id alluſit. Et ſcenam aperit qui ordinem rerum patefacit.

riga. Unde tam miſeram ſarcinam nactus es? luſce. *Henricus Auriga.* Imò quò tu defers iſtud lupanar? ganeo. *Hu.* Debueras iſtos frigidos ſenes alicubi (*a*) effundere in urticetum ut caleſcerent. *He.* Imò tu iſtum gregem cura ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur, nam calent plus ſatis. *Hu.* Non ſoleo præcipitare ſarcinam meam. *He.* Non? Atqui nuper vidi te ſex Carthuſienſes dejeciſſe in cœnum ſic, ut pro candidis emergerent nigri: tu interim quaſi re bene geſtâ, ridebas. *Hu.* Nec injuriâ: dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant currui meo. *He.* At mei ſenes egregiè ſublevârunt currum meum, per totum iter perpetuò garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hu.* Non ſoles tamen talibus delectari. *He.* Sed hi ſeniculi boni ſunt. *Hu.* Quî ſcis? *He.* Quia per eos ter bibi per viam cereviſiam inſigniter bonam. *Hu.* Ha ha he: ſic tibi boni ſunt.

a Faciunt hoc non rarò aurigæ Barbantini vel gratis, nonnunquam conducti.

ARGUMENTUM.

Franciſcani πλεχοπλὰς sive nod excipiuntur tecto à quodam Paſtore ruſticano. Pandocheus falsè jocatur in illos. Veſtis non odio habenda. Mors & vita Franciſcanorum. De ſtulta gloria veſtium. Monachorum veſtis per ſe non mala. Quales debeant eſſe monachi. Veſtium uſus, ad neceſſitatem & decorum. Decorum quid. Unde tot habitus & veſtium genera apud monachos: nulla olim in his ſuperſtitio.

CONRADUS, BERNARDINUS, PASTOR, PANDOCHEUS, UXOR.

Co. ATqui (*b*) paſtorem decet hoſpitalitas. *Pa.* Paſtor ſum ovium; non amo lupos. *Co.* At non perinde fortaſſis odiſti (*c*) lupas. Sed quo tandem merito ſic abhorres à nobis, ut nè tecto quidem digneris? Neque enim te gravabimus cœnâ. *Pa.* Dicam; quia ſi conſpiceretis in ædibus meis (*d*) gallinam aliquam aut pullos gallinaceos, cras in concione traducerer apud populum. Hanc ſoletis referre gratiam communicati hoſpitii. *Co.* Non omnes ſumus iſtiuſmodi. *Pa.* Sitis cujuſmodi voletis; ego vix ſancto Petro fiderem, ſi tali cultu veniret ad me. *Co.* Si ita ſtat ſententia ſaltem indica diverſorium aliud. *Pa.* Eſt in hoc vico diverſorium publicum. *Co.* Quod habet ſignum? *Pa.* In tabula penſili videbitis canem os inſerentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem ſedet lupus. *Co.* Signum inauſpicatum. *Pa.* Fruamini. *Be.* Quod genus paſtoris hoc eſt? per illum liceret perire fame. *Co.* Si non meliùs paſcit oves quàm nos, oportet eſſe parùm obeſas. *Be.* In malis rebus opus eſt bono conſilio. Quid fiet? *Co.* Perfricanda frons eſt.

b Nam a *paſcendo* dicitur *paſtor*, & à *præbendo* Græcis *parochus.*

c Jocus eſt ex ambiguo, lupa uxor lupi, & lupa ſcortum.

d Gallinam appellat concubinam, pullos liberos.

eſt. *Be.* Nimirum inutilis eſt pudor cùm urget neceſſitas. *Co.* Admodum, ſanctus Franciſcus aderit nobis. *Be.* Pro fortuna. *Co.* Non exſpectabimus Pandochei reſponſum pro foribus, ſed rectà irrumpemus in ipſum vaporarium, nec facilè patiemur nos ejici. *Be.* O ſcinus impudens! *Co.* Hoc ſatius quàm noctem agere ſub dio, ac perire frigore. Interim depone pudorem in ſaculo cras reſumpturus, ubi videbitur. *Be.* Scilicet ſic res ipſa ſuadet. *Pan.* Quod animantium genus hîc video? *Co.* Servos Dei, filios ſancti Franciſci, vir optime. *Pan.* An Deus talibus ſervis delectetur, neſcio; ego mihi nolim multos eſſe domi. *Co.* Quamobrem? *Pan.* Quia ad edendum & bibendum plus quàm viri iſtis, ad laborandum nec manus habetis nec pedes. Ohe! vos eſtis filii ſancti Franciſci? Soletis prædicare eum eſſe virginem; & ille habet tot filios? *Co.* Spiritûs filii ſumus, non carnis. *Pan.* Infelix genitor ille! Nam quod in vobis peſſimum eſt, animus eſt, corpore nimiùm valetis, planéque meliùs habetis iſtâ parte quàm expediat nobis qui alimus uxorem & filias. *Co.* Tu fortè ſuſpicaris nos eſſe ex eorum genere qui degenerant à progenitoris inſtituto: nos ſumus Obſervantes. *Pan.* Ego igitur obſervabo, nè quid adferatis detrimenti. Nam iſtud genus ego odi peſſimè. *Co.* Quamobrem? te quæſo. *Pan.* Quia circumfertis dentes, nec circumfertis pecuniam. Hoc genus hoſpitum mihi eſt ingratiſſimum. *Co.* At laboramus vobis. *Pan.* Vultis oſtendam vobis quomodo laboretis? *Co.* Oſtende. *Pa.* Inſpicite picturam vobis proximam ad lævam: illic videtis vulpem concionantem, ſed â tergo anſer collum profert è cuculla. Rurſum videtis lupum abſolventem confeſſum, ſed prominet pars ovis occultatæ ſub veſte. Videtis ſimiam aſſidentem ægroto in veſte Franciſcana; alterâ manu præfert crucem, alteram habet in crumena ægrotantis. *Co.* Non inficiamur hâc veſte nonnunquam tegi lupos, vulpes ac ſimias; ſed fatemur etiam ſæpe tegi porcos, canes, equos, leones, ac regulos: quin eadem veſtis tegit multos bonos viros. Veſtis ut neminem reddit meliorem, ità nullum reddit deteriorem. Proinde iniquum eſt quenquam ex veſte æſtimare: alioqui tua veſtis, quia nonnunquam uteris, eſſet exſecranda, quæ multos tegit fures, homicidas, veneficos, & adulteros. *Pan.* De veſte cedam, ſi numeretis. *Co.* Rogabimus Deum pro te. *Pan.* Ego viciſſim pro vobis, operam operâ penſans. *Co.* Atqui non ab omnibus accipiendum. *Pan.* Cur vobis religio eſt contingere pecuniam? *Co.* Quia pugnat cum profeſſione noſtra. *Pan.* Itidem

dem cum mea professione pugnat admittere gratuitum hospitem. *Co.* At nos cogit regula, non contingere pecuniam. *Pan.* At mea regula diversum præcipit. *Co.* Ubi est tua regula? *Pan.* Lege versus istos;

Hospes in hac mensa, fuerint cùm viscera tensa,
Surgere nè properes, ni prius annumeres.

Co. Non erimus tibi sumptui. *Pan.* At qui mihi non sunt sumptui, nè quæstui quidem sunt. *Co.* Deus abunde pensabit, si quid officii nobis præstiteris. *Pan.* Istis verbis non alo familiam. *Co.* Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus molesti. *Pan.* Non fert tales homines hoc vaporarium. *Co.* Itáne nos ejicis, fortassis hâc nocte devorandos à lupis? *Pan.* (a) Lupus lupinam non est, ut nec canis caninam. *Co.* Crudelis esses, si hoc faceres Turcis: quales quales sumus, homines sumus. *Pan.* Surdo canitis. *Co.* Tu molliter foves corpus tuum, nudus recubans post vaporarium; & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiamsi parcant lupi? *Pan.* Sic vixit Adam in paradiso. *Co.* Vixit, sed innocens. *Pan.* Et ego innocens. *Co.* Fortassis detractâ syllabâ primâ. At vide, si tu nos nunc extrudis è paradiso tuo, nè te Deus non recipiat in suum. *Pan.* Bona verba. *Ux.* Mi vir tot tua malefacta saltem hoc beneficio pensa, patere hos hâc nocte tecto nostro uti; sunt viri boni; senties quæstum hinc fieri uberiorem posthac. *Pan.* Ecce deprecatricem: suspicor convenire inter vos: nec admodum lubens audio hoc elogium à muliere, Viri boni. *Ux.* Hau; non ita est: sed cogita quoties peccâris aleâ, temulentiâ, rixis, pugnis: saltem hâc eleemosynâ redime tua peccata, nec ejicias hos quos optâris tibi adesse morienti. Scurras & sanniones recipis sæpenumero, & hos extrudis? *Pan.* Unde ista concionatrix nobis? Abi tu, & cura rem culinariam. *Ux.* Id quidem fiet. *Be.* Mitescit, & sumit indusium lineum: spero fore rectè. *Co.* Et mensam insternunt pueri. Bene habet quòd nulli veniunt hospites, alioqui nobis erat extulandum. *Be.* Feliciter cecidit quòd è proximo opidulo retulimus nobiscum lagunculam vini, & agni coxam assam; alioqui hic, ut video, nè fœnum quidem impertîsset nobis. *Co.* Jam accubuere pueri, adjungamus nos in mensæ partem, sic tamen nè cui incommodemus. *Pan.* Vobis imputandum arbitror quòd hodie nullum habeo convivam, præter domesticos & vos inutiles. *Co.* Nisi frequenter hoc accidit, imputa nobis. *Pan.* Frequentiùs quàm vellem. *Co.* Noli laborare; vivit adhuc Christus, qui non deserit suos. *Pan.* Audivi vos dici Evangelicos;

(a) Allusit ad proverbium, *Canis caninam non est.*

gelicos; at Evangelium prohibet per viam circumferri peram aut panes: vos manicas habetis pro pera, ut video; nec panes modò circumfertis, verùm etiam vinum & delicias carnium. *Co.* Fruere nobiscum, si libet. *Pan.* Meum vinum ad istud collatum vappa est. *Co.* Gusta & de carnibus; nobis enim supereſt. *Pan.* O felices mendicos! uxor mea nihil hîc hodie coxit præter caules & lardum rancidum. *Co.* Communicemus, si videtur, noſtros apparatus. Nam noſtrâ nihil refert quibus veſcamur. *Pan.* Cur igitur non circumfertis caules & vappam? *Co.* Quoniam hæc nobis obtrudere maluerunt apud quos hodie pranſi ſumus. *Pan.* Gratis pranſi? *Co.* Maximé. Imò gratias etiam egerunt, & abeuntes his (*a*) apophoretis onerârunt. *Pan.* Unde venitis? *Co.* Baſileâ? *Pan.* Hui! è tam longinquo? *Co.* Sic eſt. *Pan.* Quod tandem genus hominum eſtis vos, qui ſic oberratis ſine jumento, ſine crumena, ſine famulitio, ſine armis, ſine commeatu? *Co.* Vides qualecunque veſtigium Evangelicæ vitæ. *Pan.* Mihi videtur erronum vita, qui vagantur cum reticulo. *Co.* Tales errones erant Apoſtoli, talis erat & Dominus Jeſus. *Pan.* Nôſtin' artem chiromanticam? *Co.* Nihil minùs. *Pan.* Unde igitur ſuppetit victus? *Co.* Ab eo qui promiſit. *Pan.* Quis ille? *Co.* Qui dixit, *Nolite eſſe ſoliciti, hæc omnia adjicientur vobis.* *Pan.* Promiſit, ſed *quærentibus regnum Dei.* *Co.* Id facimus pro virili. *Pan.* Apoſtoli clarebant miraculis, ſanabant ægrotos; proinde non mirum illis ubique ſuppetiſſe victum: vos nihil tale poteſtis. *Co.* Poſſemus ſi ſimiles eſſemus Apoſtolis & ſi res poſceret miraculum. At miracula data ſunt ad tempus incredulis: nunc nihil opus, niſi piâ vitâ. Et ſæpe felicius eſt ægrotare quàm valere, ſæpe felicius mori quàm vivere. *Pan.* Quid igitur vos facitis? *Co.* Quod poſſumus, pro ſua quiſque dote divinitus donata conſolamur, exhortamur, admonemus, corripimus, ubi ſe dederit occaſio, nonnunquam & concionamur, ſicubi comperimus paſtores mutos: ſi non datur prodeſſe, damus operam nè quem lædamus moribus & linguâ. *Pan.* Utinam cras velis nobis concionari: nam dies eſt apud nos feſtus. *Co.* Cui divo? *Pan.* Antonio. *Co.* Fuit is quidem vir bonus: ſed unde dies feſtus? *Pan* Dicam: Abundat hic vicus ſubulcis propter vicinum nemus glandiferum; & perſuaſum eſt, Antonio delegatam curam ejus pecoris; & ideo colunt illum, nè ſæviat neglectus. *Co.* Utinam verè colerent illum. *Pan.* Quo pacto? *Co.* Sanctiſſimè coluit divos quiſquis imitatus eſt. *Pan.* Totus hic vicus cras perſtrepet comportationibus, ſaltationibus,

(*a*) Quæ dantur in fine convivii, ſic ut liceat cuique, ſi velit, domum auferre ut antè dictum eſt.

bus, lusibus, rixis & pugnis. *Co.* Sic ethnici quondam colebant Bacchum suum. Miror autem, si sic cultus Antonius non sævit in homines ipso pecore stultiores. Qualem habetis pastorem? mutum ac malum? *Pan.* Qualis sit aliis, nescio; mihi optimus est: nam hîc potat totos dies; neque quisquam plures adducit aut meliores combibones, magno meo bono. Atque adeò demiror illum nunc abesse. *Co.* Nos experti sumus parùm commodum. *Pan.* Quid audio? Salutâstis hominem? *Co.* Ambivimus apud illum hospitium: ille non aliter quàm lupos abegit à limine, & huc jussit abire. *Pan.* Ha, ha; nunc intelligo. Hinc est quòd noluit adesse, quòd sciret vos hîc futuros. *Co.* Estne mutus? *Pan.* Mutus? Nemo illo vocalior in vaporario, ac strenuè boat in templo: concionantem nunquam audivi. Sed quid pluribus opus? Vos ipsi sensistis, ut intelligo, non esse mutum. *Co.* Estne peritus sacrarum literarum? *Pan.* Ait se peritissimum; sed quicquid talium rerum didicit, didicit (*a*) in secreta confessione, sic ut fas non sit proferre apud alios. Quid multa? Dicam in summa; qualis est populus talis est sacerdos, & planè nacta est suum (*b*) patella operculum. *Co.* Fortasse non dabit locum concionaturo. *Pan.* Dabit, ad me recipio; sed hâc lege, nè quid in illum jaculêre, quemadmodum plerique soletis. *Co.* Rei malæ assueverunt qui hoc solent: ego clàm admoneo pastorem, si quid offendit; quod supereſt, Episcoporum est munus. *Pan.* At tales aves huc rarò devolant. Equidem video vos esse viros bonos. Sed quid sibi vult ista vestium varietas? Nam plerique hoc ipso judicant vos esse malos, quòd sic vestiamini. *Co.* Unde id? *Pan.* Nescio, nisi quòd tales multi comperiantur. *Co.* Multi hoc ipso judicant nos esse sanctos, quòd sic vestiamur: peccant utrique; sed tamen humaniùs peccant qui ex veste benè de nobis suspicantur, quàm qui malè. *Pan.* Esto sanè. Sed quæ tandem utilitas tot discriminum? *Co.* Quid tu censes? *Pan.* Mihi quidem nulla videtur, nisi in (*c*) pompis, aut in bellis. In pompis enim circumferuntur variæ personæ, Sanctorum, Judæorum, Ethnicorum; has ex diverso cultu dignoscimus. In bellis autem hæc præstaret cultuum varietas, ut suum quæque vexillum copiæ sequerentur, neque fieret ordinum confusio. *Co.* Pulchrè dicis, & hæc vestis est militaris: alius alium ducem sequimur, sed omnes militamus sub uno Cæsare, Christo. Verùm in veste tria spectanda sunt. *Pan.* Quæ? *Co.* Necessitas, usus, & decorum. Cur sumimus cibum? *Pan.* Nè pereamus fame. *Co.* Sic aliquando sumenda vestis, nè pereamus

a Vulgaris jocus est in ignarum.

b Vide proverb. *Dignum patellâ operculum.*

c Pompæ sunt spectacula quæ populo exhibentur, vulgò nunc vocantur *processiones*; à verbo πέμπω.

pereamus frigore. *Pan.* Fateor. *Co.* Hoc meliùs præſtat hæc veſtis quàm tua, tegit enim & caput, & collum, & ſcapulas, unde plurimum eſt periculi. Uſus poſtulat varia veſtium genera. Equitaturo convenit brevis, quieſcenti longa; in æſtate tenuis, in hyeme denſa. Sunt Romæ qui ſingulis diebus ter commutant veſtem; manè ſumunt duplicatam pellibus, ſub meridiem accipiunt ſimplicem, rurſus ſub noctem aliquantò craſſiorem. Verùm non omnibus ſuppetunt mutatoria; proinde hæc veſtis reperta eſt, una ad plurimos uſus accommoda. *Pan.* Quî ſic? *Co.* Si flat Boreas, aut ſi fervet Sol, adducimus cucullam; ſi calor offendit, demittimus in tergum: ſi quieſcendum eſt, demittimus veſtem; ſi ambulandum, ſubducimus, aut ſuccingimus etiam. *Pan.* Non peſſimè ſapuit quiſquis hoc invenit. *Co.* Eſt autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo conſueſcat eſſe paucis contentus; alioqui ſi deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus erit finis. At nulla veſtis inveniri potuit quæ una tot commoditatibus ſubſerviret. *Pan.* Aſſentior. *Co.* Nunc decorum inſpiciamus. Dic mihi bonâ fide, ſi tu ſumeres uxoris tuæ veſtem, nonne dicerent omnes te facere præter decorum? *Pan.* Dicerent me inſanire. *Co.* Quid tu dicerés ſi illa ſumeret veſtem tuam? *Pan.* Fortaſſe nihil mali dicerem, ſed contunderem eam *(a)* bonis fuſtibus. *Co.* Atqui nihil refert quâ veſte uteris. *Pan.* Hîc plurimum refert. *Co.* Nec mirum. Nam & ethnicorum leges puniunt virum ac fœminam, ſi diverſi ſexûs cultum ſumpſerint. *Pan.* Nec injuriâ. *Co.* Age, quid ſi ſenex octogenarius ſumeret ſibi veſtitum adoleſcentis quendecim annos nati, aut contrà, ſi juvenis ſumeret veſtem ſenis? nonne dicant omnes rem eſſe *(b)* fuſtuario dignam? aut ſi anus coleretur ad modum adoleſcentulæ, & contrà? *Pan.* Admodum. *Co.* Itidem ſi laicus ſumat cultum ſacerdotis; contrà, ſacerdos laici? *Pan.* Uterque faceret indecorè. *Co.* Quid ſi privatus ſumeret ornamentum Principis, aut Sacerdos privatus Epiſcopi, num faceret indecorè? *Pan.* Scilicet. *Co.* Quid ſi civis ſumeret cultum militis, plumas, cæteráque ſtultitiæ Thraſonicæ inſignia? *Pan.* Rideretur. *Co.* Quid ſi inter milites Anglus geſtaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? *Pan.* Faceret impudenter. *Co.* Quid itaque miraris noſtrum hunc cultum? *Pan.* Quid interſit inter privatum & Principem, inter virum ac fœminam, ſcio: quid interſit inter monachum, & non monachum, neſcio. *Co.* Quid intereſt inter pauperem & divitem? *Pan.* Fortunæ. *Co.* Et tamen inde-

a Jocus eſt in contrariis, mali & boni.

b Id eſt, fuſtigationis.

indecorum esset si pauper imitaretur cultum divitis. *Pan.* Verum, ut nunc ferme coluntur divites. *Co.* Quid inter fatuum & sapientem? *Pan.* Aliquantò plus quàm inter divitem & tenuem. *Co.* Nonne moriones aliter vestiuntur quàm qui sapiunt? *Pan.* Nescio quid vos deceat, attamen vester cultus non multùm abest ab illorum cultu, si quis addat auriculas & tintinnabula. *Co.* Hoc planè deest: & sumus hujus mundi moriones, si modò verè sumus quod profitemur. *Pan.* Quod vos sitis nescio; illud scio, multos esse moriones gestantes auriculas & tintinnabula, qui plus sapiunt iis qui gestant pilea suffulta *(a)* pellibus, epomides, reliquáque sapientum insignia. Itaque mihi stultissimum videtur, sapientiam profiteri veste potiùs quàm ipsâ re. Vidi quendam plus quàm morionem, qui gestabat vestem usque ad talos demissam, epomidem Magistri nostri; aderat & vultus qui videri possit gravis Theologi; disputabat apud omnes non sine specie gravitatis; magnatibus autem non minùs erat jucundus quàm quivis alius morio, cùm stultitiæ genere superaret omnes. *Co.* Quid igitur tu postulas? ut princeps, qui ridet morionem, commutet cum illo vestem? *Pan.* Forsassis hoc postularet aliquando decorum, quod tu proponis, si libeat repræsentare veste quicquid est in animo. *Co.* Urges tu quidem: sed tamen arbitror non sine causa vestem suam additam morionibus. *Pa.* Ob quam? *Co.* Nè lædantur à quoquam, si quid imprudenter dixerint aut fecerint. *Pan.* Non dicam interim quòd ista res quosvis irritat potiùs ad lædendum, adeò ut frequenter è stultis fiant insani. Nec video cur, cùm bos cornupeta qui occiderit hominem, aut canis, aut sus, qui occiderit infantem, afficiantur supplicio; morio, qui sceleratiora commiserit, præsidio stultitiæ sinatur vivere. Illud expeto, cur vos distinguamini cultu à cæteris. Nam si quævis causa sufficit ad diversum cultum, oporteret pistorem aliter vestiri quàm piscatorem, calcearium aliter quàm vestiarium, aliter pharmacopolam quàm œnopolam, aliter aurigam quàm nautam. Vos, si sacerdotes estis, cur secùs vestimini quàm reliqui sacerdotes? si laici, cur à nobis differtis? *Co.* Olim monachi nihil aliud eramus quàm purior pars laicorum; & hoc intererat inter monachum & alium laicum quod nunc interest inter frugalem & probum virum suis manibus alentem familiam, & inter *(b)* Snaphanum ex prædationum redditu jactantem sese. Pòst Romanus Pontifex addidit nobis suos honores: vestis ex nobis nacta est dignitatem, quæ nunc

a Hoc apud Germanos aliquot doctores Juris: In Hispania Theologi insigniuntur flocco albo in summo pileo; Lovanii pileo violaceo, & epomide, quæ imponitur humeris, nulli usui futura nisi ut significet Magistrum nostrum.

b Sic Germani vocant prædonum genus subitò ex arcibus adorientium viatorem, mitigato vocabulo.

nunc nec laicorum eſt, nec ſacerdotum: ſed tamen hujus, qualis qualis eſt, non puduit aliquando Cardinales & ſummos Pontifices. *Pan.* At tandem decorum iſtud unde ſumitur? *Co.* Nonnunquam ex ipſa rerum natura nonnunquam ex conſuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes abſurdum, ſi quis tergore bubulo ſic veſtiretur ut cornua prominerent in capite, & cauda traheretur humi? *Pan.* Ridiculum ſanè. *Co.* Rurſum ſi quis veſtem haberet quæ faciem ac manus regeret, pudenda oſtenderet? *Pan.* Multò abſurdius. *Co.* Ob id notati ſunt ab ethnicis quoque ſcriptoribus qui (*a*) multitia ſumerent fœminis etiam indecora. Verecundius enim eſt nudum eſſe, qualem te offendimus in vaporario, quàm uti veſte pellucente. *Pan.* Ego puto totum hoc de cultu pendere à conſuetudine ac perſuaſione mortalium. *Co.* Quî ſic? *Pan.* Non multi ſunt dies, quòd hîc diverſati ſunt qui ſe prædicarent peragrâſſe varias regiones nuper inventas, & quas in priſcorum coſmographorum picturis deſideramus. Hi ſe narrabant perveniſſe ad inſulam quandam cœli temperatiſſimi, ubi ſummi dedecoris loco habebatur tegere corpus. *Co.* Iſti fortaſſis belluarum ritu vivebant. *Pan.* Imò, ut aiebant, humaniſſimam agebant vitam. Degebant ſub rege; eum comitabantur ad opus manè, non ampliùs quàm horam, etiam ſingulis diebus. *Co.* Quid operis faciebant? *Pan.* Evellebant radicum genus quod illis tritici loco eſt, & tritico tum gratius tum ſalubrius: quo peracto redeunt ad ſuum quiſque negotium, & quod cujuſque lubitum eſt animo faciunt. Sanctè educant liberos, vitant, & puniunt flagitia, ſed nullum acerbiùs quàm adulterium. *Co.* Quo ſupplicio? *Pan.* Fœminis ignoſcitur, datur hoc ſexui: cæterùm viris adulterii convictis hæc pœna eſt; ut per omnem vitam in publicum prodeant membro pudendo velo obtecto. *Co.* O grave ſupplicium! *Pan.* Atqui conſuetudo perſuaſit illis hoc eſſe quovis ſupplicio gravius. *Co.* Ubi contemplor quid poſſit perſuaſio, propemodum aſſentior tibi. Etenim ſi quis vellet furem aut homicidam afficere extremâ ignominiâ, nonne ſatis eſſet ſi præcideret illi interulam ſupra nates, ſi partes pudendas turpiter prominentes ſupinis pellibus conveſtiret, caligas diverſis coloribus variegaret, veſtem quæ thoracem tegit ac brachia totam conſcinderet, veluti rete faciens è veſte, ſcapulas & pectus nudaret, barbam partim demeteret novaculâ, partim demitteret, partim intorqueret, capillos tonderet, addetet pileum undique ſectum, cum ingenti faſciculo plumarum,

(*a*) Multitium veſtis pellucida mulierum propria. Juvenal. *Cùm tu multitia ſumas.*

ac sic juberet prodire in publicum? Nonne magis traduceret hominem quàm si morionis cucullam adderet, cum auriculis prælongis ac tintinnabulis? Et tamen sic ultro sese ornant milites, ac sibi placent; & reperiunt quibus hoc pulchrum videatur, cùm nihil possit esse insanius. *Pan.* Imò non desunt honesti cives qui hoc pro viribus æmulentur. *Co.* Atqui si quis nunc conetur Indorum æmulari cultum, qui plumis avium vestiuntur, nonne pueris omnibus videretur insanire? *Pan.* Prorsus. *Co.* Atqui quod nos miramur etiam longè insanius est illo. Proinde ut verum est, nihil esse tam absurdum quod non commendet assuetudo: ità negari non potest in vestibus esse quoddam decorum, quod apud sanos & cordatos semper decorum est; ac rursus indecorum, quod apud omnes qui sapiunt indecorum videri debet. Quis enim non ridet quoties videt fœminas onustas longâ vestis (a) coronide, quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur? Quanquam hoc non pudet imitari quosdam Cardinales duntaxat in palliis. Et tamen res est adeò violenta consuetudo, ut non sit huic aut illi liberum mutare quod receptum est. *Pan.* Satis de consuetudine. Sed dic tu mihi quid sentias, utrum existimes satius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre? *Co.* Equidem arbitror simplicius & Christianius non æstimari quenquam ex cultu, modò sit honestus ac decorus. *Pan.* Cur igitur vos non abjicitis cucullas? *Co.* Cur Apostoli non statim vescebantur cibis quibuslibet? *Pan.* Nescio, dic tu. *Co.* Quoniam obstabat invicta consuetudo. Quod enim penitus infixum est animis hominum, multóque usu confirmatum inveteravit, ac velut in naturam abiit, subitò tolli sine magna pernicie tranquillitatis humanæ non potest: sed ità paulatim submovendum est, quemadmodum ille revulsit pilos (b) caudæ equinæ. *Pan.* Tolerarem, si monachorum omnium esset unus cultus: tot discrimina quis ferat? *Co.* Hoc malum usus invexit, qui nihil non invenit. Benedictus non commentus est novum cultum, sed is quo tum utebatur cum suis erat cultus laici simplicis ac probi. Nec Franciscus invenit novam formam, sed hæc erat vestis pauperum ac rusticorum. Posteriores, additis quibusdam, verterunt rem in superstitionem. Nonne videmus hodie quasdam anus tenentes sui seculi cultum, qui magis est diversus à cultu horum temporum quàm meus cultus abest à tuo? *Pan.* Videmus. *Co.* Itaque cùm hunc cultum vides, vides reliquias prisci seculi. *Pan.* Ergò nihil habet aliud sanctimoniæ cultus vester? *Co.* Nihil prorsus.

Pan.

a Quam nunc caudam vocant.

b Id est, paulatim. Vid. proverbium, *Caudæ equinæ pilos vellere.*

Pan. Quidam jactant iſtos cultus præmonſtratos divinitus à diva Virgine Matre. *Co.* Iſta ſunt hominum ſomnia. *Pan.* Sunt qui deſperent ſe poſſe à morbo revaleſcere, ni veſtiantur cultu Dominicano; imò qui nè ſepeliri quidem velint, niſi in veſte Franciſcana. *Co.* Iſta qui ſuadent aut captatores ſunt, aut fatui; qui credunt, ſuperſtitioſi. Deus non minùs dignoſcit nebulonem in veſte Franciſcana quàm in militari. *Pan.* At minor eſt plumarum varietas in avibus quàm in vobis cultûs. *Co.* An non itaque pulchrum eſt imitari naturam? ſed pulchrius vincere. *Pan.* Utinam vinceretis & roſtrorum varietate. *Co.* Sed age, varietati quoque patrocinabor, ſi pateris. Nonne aliter veſtitur Hiſpanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? *Pan.* Scilicet. *Co.* Et in eadem regione quanta varietas veſtium, etiam in ejuſdem ſexûs, ætatis & ordinis hominibus? Quàm alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. *Pan.* Credo. *Co.* Hinc nata eſt & noſtra varietas. Dominicus ſumpſit cultum à probis agricolis ejus Hiſpaniæ partis in qua vixit; Benedictus à ruſticis ejus Italiæ partis in qua vixit; Franciſcus ab agricolis diverſæ partis: atque item de cæteris. *Pan.* Proinde, quantum video, vos nihilo eſtis ſanctiores nobis, niſi ſanctiùs vixeritis. *Co.* Imò pejores vobis, qui parùm piè viventes, gravius offendamus animos ſimplicium. *Pan.* Eſt igitur aliqua ſpes de nobis qui nec patronum habemus, nec cultum nec regulam, nec profeſſionem? *Co.* Habes ô bone! vide ut ſerves: quære à * ſuſceptoribus tuis quid profeſſus ſis in baptiſmo, quam illic veſtem acceperis. Et humanam regulam deſideras, qui regulam Evangelicam profeſſus ſis? Defideras hominem patronum, qui patronum habeas Jeſum Chriſtum? Cùm duceres uxorem nihil profeſſus es? Cogita quid debeas conjugi, quid liberis, quid familiæ? & ſenties te plus habere ſarcinæ quàm ſi Franciſci regulam profeſſus eſſes. *Pan.* Credíſne ullum Pandocheum ingredi cœlum? *Co.* Quidni? *Pan.* Multa fiunt ac dicuntur in hac domo quæ parùm reſpondent Evangelio. *Co.* Quæ? *Pan.* Alius bibit plus ſatis, alius obſcœnè loquitur, quidam rixantur, quidam obtrectant; denique, an cætera ſint caſta, neſcio. *Co.* His occurrendum eſt quantum potes; ſi non potes, certè nè alas quæſtûs causâ hæc mala, néve accerſas. *Pan.* Nonnunquam parùm bonæ fidei ſum in vino. *Co.* Quî ſic? *Pan.* Ubi ſenſero illos plus ſatis incaleſcere, largiter aquam admiſceo. *Co.* Iſtud quidem levius eſt quàm ſi quibuſlibet vendas vinum periculoſis

* Quos nunc patrinos ac matrinas vocant, qui ſpondent pro pueris baptizatis.

medicamentis infectum. *Pan.* Dic mihi seriò, quot dies fuisti in hoc itinere? *Co.* Mensem ferme. *Pan.* Quis interim vos curat? *Co.* Nonne bene curantur qui habent uxorem, liberos, parentes & cognatos? *Pan.* Sæpenumero. *Co.* Tu non habes nisi unam uxorem, nos centum; tu non nisi unicum patrem, nos centum; tu non nisi unicam domum, nos centum; tu non nisi paucos liberos nos innumeros; tu non nisi paucos cognatos, nos infinitos. *Pan.* Quî sic? *Co.* Quia latiùs se porrigit cognatio spiritûs quàm carnis: & ità nobis pollicitus est Christus, & experimur verum quod pollicitus est. *Pan.* Næ tu mihi præbuisti sat lepidum convivam: emoriar nisi malim hanc confabulationem quàm Pastoris mei computationem. Cras dignaberis aliquid dicere populo. Et si posthac continget te hâc facere iter, scito tibi hîc paratum locum. *Co.* Quid si alii veniant? *Pan.* Non erunt ingrati, modò tui similes. *Co.* Meliores, uti spero. *Pan.* Verùm inter tam multos malos, quomodo dignoscam bonos? *Co.* * Dicam paucis, sed in aurem. *Pan.* Dic. *Co.* *Pan.* Meminero & faciam.

* Simili joco Reuchlinus claudit opus de Verbo mirifico.

ARGUMENTUM.

Abbas quidam heroinam domi suæ invisens, eam offendit libros Latinè Græcèque scriptos legentem. Disputatur unde suavitas vivendi promanat: viz. non à voluptatibus extraneis, verùm à studiis sapientiæ. Stultus Abbas non vult Monachos suos esse eruditos, nec habet ille librum aliquem in cubiculo. Piæ Mulieres in sacris olim literis exercitatissimæ. Monachi literarum osores, luxui, otio, venationibus aleaque dediti, ad aliud studiorum genus ipsis magè congruens exstimulantur.

(a) ANTRONIUS, MAGDALIA.

An. QUam hîc ego supellectilem video? *Ma.* An non elegantem? *An.* Nescio quàm elegantem, certe parùm decoram & puellæ & matronæ. *Ma.* Quamobrem? *An.* Quia librorum plena sunt omnia. *Ma.* Tu tantus natu, tum abbas & aulicus, nunquam vidisti libros in ædibus (*b*) heroinarum? *An.* Vidi, sed Gallicè scriptos: hîc video Græcos & Latinos. *Ma.* An soli Gallicè scripti libri docent sapientiam? *An.* Sed decet hoc heroinas, ut habeant quo delectent otium. *Ma.* An solis heroinis licet sapere ac suaviter vivere? *An.* Malè connectis sapere & suaviter vivere: non est muliebre sapere; heroinarum est suaviter vivere. *Ma.* Nonne omnium est bene vivere? *An.* Opinor. *Ma.* Quî potest autem suaviter vivere qui non vivat bene? *An.* Imò quî potest suaviter vivere qui vivat bene? *Ma.* Ergò tu probas eos qui vivunt malè, modò suaviter? *An.* Arbitror illos

a Alludit ad proverb. ἀνθρώπου ὄνος.

b Heroinas appellat potentes aulicas, quasi semideas.

illos bene vivere qui vivunt ſuaviter. *Ma.* Sed iſta ſuavitas unde proficiſcitur? è rebus extrariis,an ex animo? *An.* E rebus extrariis. *Ma.* O ſubtilem Abbatem, ſed craſſum Philoſophum! Dic mihi,quibus rebus tu metiris ſuavitatem? *An.* Somno,conviviis,libertate faciendi quæ velis, pecuniâ, honoribus. *Ma.* Verùm ſi iſtis rebus Deus addiderit ſapientiam, num vives ſuaviter? *An.* Quid appellas ſapientiam? *Ma.* Hoc eſt, ſi intelligeres hominem non eſſe felicem niſi bonis animi; opes, honores, genus neque feliciorem reddere, neque meliorem. *An.* Valeat iſta quidem ſapientia. *Ma.* Quid ſi mihi ſuavius ſit legere bonum authorem, quàm tibi venari, potare, aut ludere aleâ? non videbor tibi ſuaviter vivere? *An.* Ego non viverem. *Ma.* Non quæro quid tibi ſit ſuaviſſimum, ſed quid deberet eſſe ſuave. *An.* Ego nolim meos Monachos frequentes eſſe in libris. *Ma.* At meus maritus hoc maximè probat. Sed quamobrem tandem non probas hoc in monachis tuis? *An.* Quoniam experior illos minùs morigeros: reſponſant ex Decretis, ex Decretalibus, ex Petro, ex Paulo. *Ma.* Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? *An.* Quid illi doceant neſcio: ſed tamen non amo Monachum reſponſatorem; neque velim quenquam meorum plus ſapere quàm ego ſapiam. *Ma.* Iſtud ità vitari poſſit,ſi tu des operam ut quàm plurimùm ſapias. *An.* Non eſt otium. *Ma.* Quî ſic? *An.* Quia non vacat. *Ma.* Non vacat ſapere? *An.* Non. *Ma.* Quid obſtat? *An.* Prolixæ preces,cura rei domeſticæ,venatus, equi cultus, aulæ. *Mi.* Itáne iſta tibi ſunt potiora ſapientiâ? *An.* Nobis ſic uſu venit. *Ma.* Jam illud mihi dicito, Si quis Jupiter hanc poteſtatem tibi daret, ut poſſis & Monachos tuos & teipſum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres,teipſum in equum? *An.* Nequaquam. *Ma.* Atqui ſic vitares ne quis plus te uno ſaperet. *An.* Meâ non magni referret quod genus animantis eſſent Monachi, modo ipſe eſſem homo. *Ma.* An hominem eſſe cenſes qui nec ſapiat, nec velit ſapere? *An.* Mihi ſapio. *Ma.* Et tibi ſapiunt ſues. *An.* Videre mihi Sophiſtria quæpiam, ità argutaris. *Ma.* Non dicam quid tu mihi videaris. Sed cur hæc diſplicet ſupellex? *An.* Quia fuſus & colus ſunt arma muliebria. *Ma.* Nonne matronæ eſt adminiſtrare rem domeſticam, erudire liberos? *An.* Eſt. *Ma.* An rem tantam exiſtimas adminiſtrari poſſe ſine ſapientia? *An.* Non arbitror. *Ma.* At hanc ſapientiam docent me libri. *An.* Ego domi habeo ſexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperies in meo cubiculo.

Reſponſio digna abbate.

Cauſæ impedientes.

Decorum bene obſervatum.

Ma. Bene itaque prospectum est monachis illis. *An.* Feram libros, non fero Latinos. *Ma.* Quapropter? *An.* Quia non convenit ea lingua fœminis. *Ma.* Expecto causam. *An.* Quia parùm facit ad tuendam illarum pudicitiam. *Ma.* Ergò nugacissimis fabulis pleni libri Gallicè scripti faciunt ad pudicitiam? *An.* Aliud est. *Ma.* Dic istud quicquid est aperté. *An.* Tutiores sunt à sacerdotibus, si nesciant Latiné. *Ma.* Imò isthinc minimum est periculi vestrâ operâ; quandoquidem hoc agitis sedulo, nè sciatis Latiné. *An.* Vulgus ità sentit, quia rarum & insolitum est fœminam scire Latiné. *Ma.* Quid mihi citas vulgum, pessimum benè gerendæ rei authorem? Quid mihi consuetudinem, omnium malarum rerum magistram? Optimis assuescendum: ità fiet solitum quod erat insolitum, & suave fiet quod erat insuave, fiet decorum quod videbatur indecorum. *An.* Audio. *Ma.* Nonne decorum est fœminam in Germania natam discere Gallicé? *An.* Maximé. *Ma.* Quamobrem? *An.* Ut loquatur cum his qui sciunt Gallicé. *Ma.* Et mihi putas indecorum si discam Latinè, ut quotidie confabuler cum tot authoribus, tam facundis, tam eruditis, tam sapientibus, tam fidis consultoribus? *An.* Libri adimunt multum cerebri fœminis, cùm alioqui parùm illis supersit. *Ma.* Quantum vobis supersit, nescio; certè mihi quantulumcunque est, malim in bonis studiis consumere quàm in precibus sine mente dictis, in pernoctibus conviviis, in exhauriendis capacibus pateris. *An.* Librorum familiaritas parit insaniam. *Ma.* An colloquia combibonum, scurrarum & sannionum tibi non pariunt insaniam? *An.* Imò depellunt tædium. *Ma.* Quî fiat igitur ut tam amœni confabulones mihi pariant insaniam? *An.* Sic aiunt. *Ma.* At aliud ipsa loquitur res. Quantò plures videmus quibus immodica poratio & intempestiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus peperérunt insaniam? *An.* Ego sanè nollem uxorem doctam. *Ma.* At ego mihi gratulor, cui contigerit maritus tui dissimilis. Nam & illum mihi & me illi chariorem reddit eruditio. *An.* Immensis laboribus comparatur eruditio, ac pòst moriendum est. *Ma.* Dic mihi, vir egregie, si eras tibi moriendum esset, utrùm malles mori stultior an sapientior? *An.* Si citra laborem contingeret, sapientior. *Ma.* Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita; & tamen quicquid paratum est, quantìsvis laboribus comparatum est, hîc relinquendum est. Cur pigeat nos in re omnium pretiosissima sumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque

vitam

vitam comitatur? *An.* Frequenter audivi vulgò dici, fœminam ſapientem bis ſtultam eſſe. *Ma.* Iſthuc quidem dici ſolet, ſed à ſtultis. Fœmina quæ verè ſapit non videtur ſibi ſapere; contrà, quæ cùm nihil ſapiat ſibi videtur ſapere, ea demum bis ſtulta eſt. *An.* Neſcio quomodo fit, ut que nadmodum (*a*) clitellæ non conveniunt bovi, ità nec literæ mulieri. *Ma.* Atqui negare non potes, quin magis quadrent clitellæ bovi quàm mitra aſino aut ſui. Quid ſentis de Virgine Matre? *An.* Optimé. *Ma.* Nonne verſabatur in libris? *An.* Verſabatur, at non in iſtis. *Ma.* Quid igitur legebat? *An.* Horas canonicas. *Ma.* Ad quem ordinem? *An.* (*b*) Ordinis Benedictini. *Ma.* Sit ità ſané. Quid Paula & Euſtochium? Nonne verſabantur in ſacris libris? *An.* Verùm iſthuc nunc rarum eſt. *Ma.* Sic olim rara avis erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatius: olim Principes & Cæſares eruditione non minùs quàm imperio præminebant. Neque tamen uſque adeò rarum eſt quàm tu putas: ſunt in Hiſpania, ſunt in Italia non paucæ mulieres, apprimè nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: ſunt in Anglia Moricæ, ſunt in Germania Bilibaldicæ & Blaureticæ. Quòd niſi caveritis vos, res eò tandem evadet, ut nos præſideamus in ſcholis theologicis, ut concionemur in templis, & occupabimus mitras veſtras. *An.* Iſta Deus avertat. *Ma.* Imò veſtrum erit hoc avertere. Quòd ſi pergetis ut cœpiſtis, citiùs anſeres concionaturi ſint quàm vos mutos paſtores ferant. Videris jam inverti mundi ſcenam: aut deponenda eſt perſona, aut agendæ ſunt ſuæ cuique partes. *An.* Unde incidi in hanc fœminam? Si quando viſes nos, ego te ſuaviùs accipiam. *Ma.* Quibus modis? *An.* Saltabimus, bibemus aſſatim, venabimur, ludemus, ridebimus. *Ma.* Mihi quidem jam nunc ridere libet.

a Vide prov. *Bos clitellas.*

b Ridiculè, cùm Benedictus nondum eſſet natus.

ARGUMENTUM.

Muſæ & Gratiæ Petri Ægidii Epithalamia canentes deſcribuntur. Alypius videt novem Muſas cum tribus Gratiis è nemore prodeuntes, quas Balbinus videre nequit: proficiſcuntur Antverpiam ad nuptias Ægidii, quibus felicitatem omnem apprecantur, nequid iræ tædive illis poſſit oboriri. Quæ nuptiæ Gratiis iratis ceſſant. Carmina votiva.

ALYPIUS, BALBINUS, MUSÆ.

Al. DEum immortalem! quod ego novum ſpectaculum hîc video? *Ba.* Aut tu vides quod nuſquam eſt, aut mei parùm proſpiciunt oculi. *Al.* Atqui mirum ſpectaculum

eſt & amabile. *Ba.* Enecas: dic ubi vides? *Al.* Ad lævam in hoc colle nemoroſo. *Ba.* Collem video. *Al.* Non vides puellarum chorum? *Ba.* Quid tibi venit in mentem, ut nos ad iſtum modum ludos facias? Ego nè muſcam quidem puellam uſquam conſpicor. *Al.* Tace; prodeunt è nemore. Papæ! Qui nitór! quæ gratia! Non humanum eſt hoc ſpectaculum. *Ba.* Quæ hunc agitant (*a*) intemperiæ? *Al.* Agnoſco; novem ſunt Muſæ cum tribus Gratiis; Demiror quid agant: nunquam vidi cultiores aut magis alacres: omnes ſunt redimitæ lauro, & ſuum quæque gerit organum. Porrò Gratiæ quàm amabiliter ſibi hærent! quàm decet nullo aſtricta cingulo veſtis, ac liberis diffluens lacinijs! *Ba.* At ego nunquam audivi quenquam magis delirantem quàm te. *Al.* Imò neminem vidiſti me feliciorem. *Ba.* Cur hîc ſolus habes oculos? *Al.* Quia non bibiſti ex fonte Muſarum; nam his ſolis conſpicuæ ſunt Muſæ. *Ba.* Ego affatim hauſi è fonte Scoti. *Al.* Non ille fons eſt Muſarum, ſed lacus Ranarum. *Ba.* Non potes efficere ut & ipſe videam hoc ſpectaculi? *Al.* Poſſem, ſiquidem adeſſet laurus: nam liquor è fonte limpido, ramo lauri aſperſus, oculos reddit hujuſmodi ſpectatorum perſpicaces. *Ba.* Ecce laurus, ecce fonticulus. *Al.* Commodùm profectó. *Ba.* Aſperge. *Al.* Intende: vidéſne? *Ba.* Quantum antea. Aſperge rurſus. *Al.* Jámne vides? *Ba.* Tantundem. Aſperge copioſiús. *Al.* Jam vides, opinor. *Ba.* Imò vix te video. *Al.* Miſer! quàm penitus oculos tuos obſedit (*b*) τὸ σκότος! Hæc ars vel aurigæ daret oculos. Verùm non eſt quòd crucieris: præſtiterit fortaſſe non videre, nè tali præmio videas Muſas quali (*c*) Actæon vidit Dianam. Periculum enim eſſet nè te vertant in (*d*) hiſtricem, aut aprum ſylveſtrem, aut porcum, aut camelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen ut audias, modò nè obſtrepas. Jam huc deflectunt viam: occurramus. (*e*) Χαίρετε, τετιμημένοι θεαί. *Mu.* (*f*) Καὶ σὺ μάλα χαῖρε, φιλόμουσε. *Al.* Quid vellicas? *Ba.* Non præſtas quod promiſeras. *Al.* An non audis? *Ba.* Audio, ſed velut aſinus lyram. *Al.* Loquar igitur Latiné. Quonam eſt iter tam cultis, támq; alacribus? Num inviſitis Lovanienſium Academiam? *Mu.* Bona verba. *Al.* Quamobrem? *Mu.* Quis nunc illic nobis locus, ubi rot porci obgrunniunt, obrudunt aſini, (*g*) oblactiunt cameli, obſtrepunt graculi obgarriunt picæ? *Al.* Atqui ſunt & illic quibus veſtrum numen eſt venerandum. *Mu.* Scimus; eóque poſt annos aliquot illuc commigrabimus. Nondum revoluta ſeculorum (*h*) periodus diem illum fatalem advexit.

a Id eſt, furiæ.

Scoti laus præpoſtera

b Id eſt, *tenebræ*. Alluſum eſt ad Scoti nomen.

c Actæon, cùm caſu vidiſſet Dianam nudam, verſus eſt in cervum.

d Hiſtrix ſpinoſum animal, quod ſpinas ejaculatur.

e Id eſt, *Avete; optatiſſimæ deæ.*

f Id eſt, *Et tu multum ſalve, Muſarum amator.*

g Lactire propriè camelorum eſt.

h Circuitus.

xit. Erit enim qui illic nobis amœnum exſtruet domicilium, vel templum potiùs, quo vix alibi magnificentius ac ſanctius. *Al.* Non eſt fas ſcire quiſnam tantum decus invecturus ſit noſtræ ditioni? *Mu.* Tibi fas eſt, noſtrorum ſacrorum * myſtæ. Non dubium eſt quin tibi notum ſit toto orbe celebre Buſlidianorum nomen. *Al.* Heroicum genus nominâſti, & ornandis ſummorum Principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciſcum Buſlidium Beſontinæ Eccleſiæ præſulem, qui unus non unum Neſtorem præſtitit Philippo maximi Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus eſt, patri? *Mu.* O felices nos, niſi fata virum illum terris invidiſſent! Quantus erat ille Mecœnas honeſtorum ſtudiorum! quàm candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, admirabili judicio prudentiáque virum, & Hieronymum. *Al.* Hieronymum novimus, omni literarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. *Mu.* Nec eum fata longævum eſſe patientur, tametſi nemo dignior eſt immortalitate. *Al.* Unde iſta nôſtis? *Mu.* Apollo nobis denarravit. *Al.* Quænam eſt iſta fatorum invidia, ut optima quæque protinus ſubducant? *Mu.* Id quidem non eſt hujus temporis philoſophari; ſed Hieronymus hîc ſumma cum laude moriens univerſas opes ſuas deſtinabit inſtituendo Lovanii collegio, in quo gratis & publicitus tres linguas eruditiſſimi viri profitebuntur: ea res magnum ornamentum adjunget & ſtudiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter verſabimur Lovanii. *Al.* Quò nunc igitur eſt iter? *Mu.* Antverpiam? *Al.* Muſæ, & Gratiæ ad mercatum? *Mu.* Nequaquam; imò ad nuptias. *Al.* Quid virginibus cum nuptiis? *Mu.* Ad tales nuptias non eſt indecorum ire virgines. *Al.* Quas igitur nuptias narras? *Mu.* Sanctas, puras, caſtas, ad quas non puderet ipſum adire Palladem; & arbitror adfuturam. *Al.* Non eſt fas ſcire ſponſi nomen & ſponſæ? *Mu.* Arbitror tibi non ignotum eſſe candidiſſimum illum juvenem, & omnibus politioris literaturæ deliciis expoliriſſimum, Petrum Ægidium. *Al.* Gemmam nominâſti, non hominem. *Mu.* Ei nubet Cornelia virguncula vel ipſo digna Apolline. *Al.* Ille quidem veſtrî cultor eximius à teneris annis fuit. *Mu.* Huic igitur canemus Epithalamium. *Al.* Et ſaltabunt Gratiæ? *Mu.* Non modò ſaltabunt, verùm etiam duo candidiſſima pectora indiſſolubilibus mutuæ benevolentiæ nodis copulabunt, ut nihil unquam inter illos poſſit incidere vel iræ vel

* Qui ſacris initiati ſunt, à verbo μυέω, quod ipſum a *ſilentio* dictum.

vel tædii. Illa perpetuùm nihil audiet niſi, Mea lux; ille viciſſim nihil niſi, Anime mi. Atque huic jucunditati nè ſenectus quidem quicquam detrahet, imò potiùs adjunget aliquid. *Al.* Demirarer, ſi qui ſic vivunt poſſint ſeneſcere. *Mu.* Rectè mones; nam maturitas erit potiùs quàm ſenectus. *Al.* Atqui novi permultos, quibus intra menſes tres iſtæ verborum blanditiæ longè in diverſum verſæ ſunt, & in convivio pro lepidis jocis volitabant diſci & quadrulæ. Maritus pro, Anime mi, audiebat Fungus, lagena, ſpongia: uxor, Scrophia, (*a*) Acco, (*b*) vomica. *Mu.* Vera prædicas: ſed iſtiuſmodi nuptiæ Gratiis iratis coierant; hîc perpetuò morum jucunditas alet mutuam benevolentiam. *Al.* Narras tu quidem raram matrimonii felicitatem. *Mu.* Tam raras virtutes rara decet felicitas. *Al.* Quid? coibunt nuptiæ abſque Junone & Venere? *Mu.* Juno quidem non aderit, rixoſa dea, & cui rarò bene convenit cum ſuo Jové. Nè Venus quidem (*c*) illa terreſtris & ebrioſa, verum altera illa cœleſtis quæ conciliat formas animorum. *Al.* Proinde ſterile matrimonium mihi narras. *Mu.* Nequaquam, imò feliciſſimè fœcundum. *Al.* Quid illa cœleſtis gignit niſi animos? *Mu.* Imò addit & corpora, ſed ipſis animis morigera, perinde quaſi gemmeo (*d*) myrothecio indas opobalſamum. *Al.* Ubinam eſt ea? *Mu.* En tibi procul adventat. *Al.* Video. Deum immortalem! qui fulgor! quæ formæ majeſtas! ad hanc quidem altera Venus invenuſta eſt. *Mu.* Vides quàm modeſti Cupidines, nequaquam cæci, quemadmodum illi quibus altera dementat animos mortalium, ſed oculatiſſimi; nec habent inſanas faces, ſed ignes placidiſſimos; nec habent plumbeas cuſpides, quibus immittunt odium amantis, ac miſeros animos amore non mutuo diſcruciant. *Al.* Planè matrem referunt. O felicem illam domum, & ſuperis egregiè charam! Cæterùm lecétne audire epithalamium carmen quod illi deſtinâſtis? *Mu.* Imò rogamus ut libeat audire.

a Mulier ob ſtultitiam nobilis.

b Ulcus: ſic appellamus nobis moleſtos.

c Alluſit ad hoc, quòd Socrates apud Platonem facit duas Veneres & duos Cupidines.

d Vaſculum unguentarium.

CLIO.

Candida laurigero nubit Cornelia Petro:
Auſpicius adſint numina dextra bonis.

MELPOMENE.

Contingat illis turturum concordia,
Corniculæ vivacitas.

THA-

THALIA.

Ille charitate (a) Gracchum Tiberium præcesserit,
Qui suæ vitam antepoſuit conjugis Corneliæ.

a Lege Plutarchum in Gracchis, ſtatim in principio.

EUTERPE.

Illa charitate ſuperet (b) conjugem Admeti ducis,
Quæ volens mortem mariti morte mutavit ſuâ.

b Alceſtis: de hac exſtat tragœdia Euripidis. Meminit & Valerius Max. lib. 5. cap. 6.

TERPSICHORE.

Ille non flagret leviore flammâ,
Attamen fato meliore quàm olim
(c) Plancius raptæ ſociæ gravatus
Eſſe ſuperſtes.

c Atque ibidem de Plancio & Horeſtilla.

ERATO.

Illa non flagret leviore flammâ,
Attamen longè meliore fato,
Caſta quàm ſanctum deamavit olim
(d) Porcia Brutum.

d Rurſus ibidem de Porcia Catonis filia, Bruti uxore.

CALLIOPE.

Sponſum moribus undequaque ſanctis
Nec Naſica probatus antecellat.

URANIA.

Uxor moribus undiquaque caſtis
Vincat (e) Sulpitiam Paterculanam.

e Sulpitia Paterculi filia, uxor Fulvii Flacci, quæ ob pudicitiam è centum matronis lecta fuit ad deducendum Romæ Veneris ſimulachrum. Meminit T. Livius.

POLYHYMNIA.

Laudetur ſimili prole puerpera;
Accreſcat domui res ſimul & decus:
Sed livore vacet, ſi fieri poteſt,
Factis egregiis debita gloria.

Al. prorſus inviderem illi Petro Ægidio, niſi tantus eſſet hominis candor ut ipſe nemini poſſit invidere. *Mu.* Sed jam tempus eſt ut cœptum carpamus iter. *Al.* Numquid eſt quod interim velitis renunciari Lovanium? *Mu.* Ut noſtro nomine ſalutes amicos omnes candidos ac noſtri ſtudioſos, ſed præ cæteris veteriſſimum noſtri chori cultorem Joannem Paludanum, Jodocum Gaverium, Martinum Dorpium & Joannem Borſalum. *Al.* Id quidem fiet diligenter. Quid cæteris? *Mu.* Dicam in aurem. *Al.* (f) Res non eſt magni ſumptus? itaque fiet quamprimùm.

f Videtur hoc dictum in aurem, ut ſuſpendant ſeſe.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Exorciſmus, ſive Spectrum, Impoſtorum technas detegit, qui credulis & ſimplicibus illudunt, fingentes apparitiones dæmonum & animarum, vocéſque divinas. Polus *fuit author rumoris, Spectrum exaudiri animæ cujuſpiam in fundis ſuis miſerè ejulantis: (fingit aliàs ſe videre mediâ jam luce draconem in cœlo; quod idem aliis etiam perſuaſit) &* Fauno *Sacerdoti paroeho villæ vicinæ facilè ſuadet ut iſtius rei certitudinem experiatur. Qui annuit, & exorciſmum parat.* Polus *conſcendit equum nigrum, ignem jactat, & variis dolis credulum* Faunum *aliósque viros parum naſutos, fallit egregie.*

THOMAS, ANSELMUS.

Th. QUid eſt bonæ rei quòd tecum rides tam ſuaviter, quaſi theſaurum nactus ſis? *Au.* Non procul aberrat à ſcopo tua divinatio. *Th.* At non imparties ſodali quicquid iſthuc eſt boni? *An.* Imò jamdudum optabam mihi dari quempiam in cujus ſinum effunderem hoc meum gaudium. *Th.* Age igitur, imparti. *An.* Audivi modò fabulam lepidiſſimam, quam jures eſſe comicum figmentum, niſi mihi locus, perſonæ, totáque res eſſet tam nota quàm tu notus es mihi. *Th.* Audire geſtio. *An.* Noſtíne Polum Fauni generum? *Th.* Maximè. *An.* Is eſt & author & actor hujus fabulæ. *Th.* Facilè crediderim. Nam ille vel abſq; perſona poſſit quamvis agere fabulam. *An.* Sic eſt. Noſti, opinor, & prædium quod habet non ità procul à Londino. *Th.* Phy! Non ſemel illic comporavimus. *An.* Agnoſcis igitur viam utrinque arboribus pari digeſtis intervallo ſeptam. *Th.* Ad lævam ædium partem, altero ferè baliſtæ jactu. *An.* Tenes. Alterum viæ latus habet alveum ſiccum, dumis ac vepribus obſitum: è ponticulo iter eſt in apertam planitiem. *Th.* Memini. *An.* Jampridem vagabatur rumor ac fabula per ejus loci ruſticos, juxta ponticulum hunc obſervari ſpectrum quoddam, cujus ſubinde exaudirentur miſerandi ejulatus. Suſpicabantur animam eſſe cujuſpiam quæ diris cruciatibus torqueretur. *Th.* Quis author erat iſtius rumoris? *An.* Quis niſi Polus? Hoc procœmium præſtruxerat ſuæ fabulæ. *Th.* Quid iſti venit in mentem ut iſta confingeret? *An.* Neſcio, niſi quia ſic eſt hominis ingenium; gaudet hujuſmodi commentis ludere ſtultitiam populi. Dicam quid nuper deſignârit hujus generis. Simul equitabamus aliquammulti Richmondam, inter quos erant quos tu diceres cordaros homines. Cœlum erat mirè ſerenum, nec ullâ uſquam nubeculâ ſuffuſcatum. Ibi Polus intentis in cœlum oculis

ſignavit

ſignavit totam faciem ac ſcapulas imagine Crucis, & vultu ad ſtuporem compoſito, ità ſecum. Deum immortalem! quid ego video? Rogantibus qui proximè equitabant, quid videret; rurſus obſignans ſe majore cruce, Avertat, inquit, clementiſſimus Deus hoc oſtentum. Cùm inſtarent aviditate cognoſcendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonſtrans cœli locum, Nonne, inquit videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, caudâ in circulum retortâ? Cùm negârant ſe videre, atque ille juſſiſſet oculos intenderent, ac locum ſubindè commonſtraret; tandem unus quiſpiam, nè videretur parùm oculatus, affirmavit ſe quoque videre. Hunc imitatus eſt unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam eſſet perſpicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaſerat, tale portentum apparuiſſe. Mirum autem quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui quid ſibi vellet oſtentum interpretarentur ſerió. Horum ſtultitiâ ille qui commentus fuerat argumentum magna cum voluptate fruebatur. *Th.* Agnoſco hominis ingenium. Sed redi ad ſpectrum. *An.* Interea commodùm divertit ad Polum Faunus quidam ſacerdos, ex eorum genere quibus non ſatis eſt appellari Latinè (*a*) Regulares, niſi Græcè cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is ſibi non vulgariter videbatur ſapere, præſertim in rebus ſacris. *Th.* Intelligo; repertus eſt actor fabulæ. *An.* Super cœnam ortus eſt ſermo de rumore ſpectri. Cùm Polus ſentiret Fauno rumorem hunc non ſolùm auditum eſſe, verùm etiam creditum, cœpit hominem obteſtari, vir doctus ac pius ſuccurreret animulæ tam dira patienti: & Si quid dubitas, inquit, explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miſerum ejulatum: adjunge tibi quem voles comitem; ità & tutior audies & certius. *Th.* Quid deinde? *An.* Cœnâ peractâ Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans cùm jam tenebræ ſuſtuliſſent certum de rebus judicium, tandem audit miſerandos gemitus. Hos Polus artifex mirè effingebat, abditus illic in vepreto, adhibitâ ad id ollâ fictili, quò vox è cavo redita lugubrius quiddam ſonaret. *Th.* Hæc fabula, ut video, vincit (*b*) Phaſma Menandri. *An.* Magis iſtuc dices ſi totam audieris. Faunus domum ſe recepit, narrare cupiens quid audiſſet. Polus aliâ viâ compendiariâ jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quò res eſſet admi-

a Ludit: alioqui *canonici* non dicuntur à *regula*, ſed à *præbenda* quam vocant. Nam *canon* aliquando eſt certus cibi potûſve modus qui dabatur militibus.

b Id eſt *Apparitio*, nomen eſt fabulæ, in qua puella potiebatur amatore, fictâ apparitione deæ, cui fiebant ſacra. Vide Donatum in prologum Eunuchi.

admirabilior. *Th.* Poterat interim Polus tenère rísum? *An.* Illéne? Vultum habet in manu. Dixísses rem seriò agi. Tandem Faunus, vehementer obtestante Polo, susceptit negotium exorcismi, ac totam eam noctem agit insomnem, dum dispicit quibus modis rem aggrederetùr tutò: nam sibi quoque miserè metuebat. Primùm itaque congesti sunt exorcismi efficacissimi, & additi novi nonnulli per viscera Beatæ Mariæ, per ossa beatæ Werenfridæ. Deinde electus est locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus est circulus satis amplus, qui crebras haberet cruces, variásque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum est vas ingens plenum aquæ consecratæ. Addita est in collum sacra stola, quam vocant, unde pendebat initium Evangelii secundùm Joannem. In loculis habebat cerulam, à Romano Pontifice quotannis consecrari solitam, quæ vulgò dicitur Agnus Dei. His armis olim se muniebant adversus noxios dæmones, priùs quàm illis Franciſci cuculla cœpit esse formidabilis. Hæc omnia procurata sunt, nè, si spiritus malus esset, impetum faceret in exorcistam. Nec tamen ausus est se solum huic circulo committere; sed decretum est adhibendum esse sacerdotem alterum. Ibi Polus metuens nè, si nasutior adjunctus fuisset, proderetur fabulæ mysterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit; sic enim postulabat actio fabulæ: & erat is qui à tali ludo non abhorreret. Postridie rebus omnibus ritè præparatis, sub horam decimam Faunus cum parocho circulum ingreditur. Polus, qui præcesserat, è vepreto gemit miserabiliter. Faunus auspicatur exorcismum. Interim Polus clàm per tenebras subducit se in villam proximam: illinc adducit aliam personam fabulæ, nec enim poterat nisi per multos agi. *Th.* Quid faciunt? *An.* Conscendunt equos nigros, ignem occultum secum ferunt. Ubi non procul abessent à circulo ignem ostentant, quo meru Faunum abigerent è circulo. *Th.* Quantum operæ sumpsit Polus ille ut falleret! *An.* Sic est homo. Verùm ea res propemodum pessimè cesserat illis. *Th.* Quî sic? *An.* Nam equi subitò prolato igne consternati, parùm abfuit quin & se præcipitarent & sessores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum est in colloquium, Polus, velut ignarus omnium, rogat quid esset actum. Ibi Faunus narrat sibi conspectos duos terrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus spirantes ignem, qui tentâssent ingredi circulum, verùm efficacibus verbis abactos

in malam rem. His rebus cùm accrevisset animus Fauno, postero die summo cum apparatu redit in circulum: cúmque diu multis obtestationibus provocâsset spectrum, Polus rursus cum collega suo procul ostendit sese ex equis atris horrendo fremitu, quasi cuperent irrumpere in circulum. *Th.* Nihil habebant ignis? *An.* Nihil; nam id malè cesserat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque se proripit velut abacti exorcismis Fauni, sacerdotem utrumque, unà cum vase quod habebant aquæ sacræ plenum, provolvunt in terram. *Th.* Hoc præmii tulit pro sua actione parochus? *An.* Tulit; & tamen maluit hoc perpeti quàm deserere cœptam fabulam. His ità gestis, ubi reditum est ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus quanto fuisset in periculo, & quàm fortiter utrumque cacodæmonem suis verbis profligâsset: jámque certam conceperat fiduciam, nullum esse tam noxium aut impudentem dæmonem qui posset in circulum irrumpere. *Th.* Faunus ille non multum abest à fatuo. *An.* Nihil adhuc audîsti. Hucusque progressâ fabulâ, commodùm supervenit Poli gener, (nam ejus filiam duxerat natu maximam) juvenis, ut scis, ingenio mirè festivo. *Th.* Scio, nec abhorrens ab hujusmodi jocis. *An.* Abhorrens? Nullum ille (*a*) vadimonium non desereret, si talis vel spectanda, vel agenda esset fabula. Huic socer rem omnem denarrat, atque illi delegat partes, ut Animam agat. Sumit ornatum, ac lubens convolvit se linteo, quemadmodum apud nos solent funera: habet prunam vivam in testa, quæ per linteum reddebat speciem incendii. Sub noctem itum est ad locum ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorcismos omnes. Tandem procul inter vepretum ostendit sese Anima, subindè ostentans ignem, ac miserè suspirans. Hanc cùm Faunus obtestaretur ut eloqueretur quisnam esset, subitò profiliit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis fictóque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris est in hanc animam; mea est: ac subindè procurrit usque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorcistam; móxque velut submotus verbis exorcismi, & vi aquæ sacræ, quam illi multam asperserit, retrocessit. Tandem abacto (*b*) pædagogo dæmone, nascitur dialogismus Fauni cum anima. Percontanti & obtestanti respondit se esse animam hominis Christiani. Rogata quo nomine vocaretur, respondit, Faunus. Faunus? inquit, idem mihi nomen est. Jámque ex communi nomine res cœpit illi magis esse cordi, ut

a Id est, rem quamlibet seriam. Vide Chiliades.

b Qui servabat animam, nec ab ea discedebat. Sic Terent. Phædriam vocat *puellæ pædagogum.*

ut Faunus Faunum liberaret. Cùm Faunus multa percon-
retur, nè diutina confabulatio proderet fucum, ſubduce-
bat ſeſe Anima, negans ſibi fas eſſe diutiùs colloqui, quòd
tempus urgeret quo cogeretur abire quò liberet dæmoni:
pollicita tamen eſt ſeſe poſtridie redituram horâ quâ fas
eſſet. Rurſus convenitur in ædibus Poli, qui (*a*) choragus
erat fabulæ. Ibi denarrat exorciſta quid eſſet geſtum, non-
nulla etiam admentiens, quæ ſibi tamen perſuadebat eſſe
vera. Adeò favebat negotio quod agebatur. Jam hoc com-
pertum erat, ſcilicet, animam eſſe Chriſtianam, quæ ſub in-
clementiſſimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc
omnis conatus intenditur. Verùm in exorciſmo proximo
ridiculum quiddam accidit. *Th.* Obſecro, quidnam? *An.*
Cùm Faunus evocâſſet Animam, Polus qui dæmonem age-
bat prorſus ſic aſſiliit quaſi intra circulum irrupturus; cùm-
que contrà Faunus pugnaret exorciſmis, multámque
vim aquæ aſpergeret, tandem exclamat dæmon, ſe nè pili
quidem facere iſta omnia. Rem, inquit, habuiſti cum puella,
mei juris es. Id cùm Polus joco diceret, tamen fortè fortu-
nâ verum dixiſſe viſus eſt; nam exorciſta hoc dicto tactus,
illico recepit ſe in centrum circuli, & neſcio quid immuſ-
ſavit in aurem parocho. Id Polus ſentiens, recepit ſeſe, nè
quid audiret quod audire fas non eſſet. *Th.* Sanè Polus re-
ligioſum ac verecundum agebat dæmonem. *Ab.* Sic eſt.
Reprehendi poterat actio, quòd parùm meminiſſet decori:
exaudivit tamen parochi vocem indicentis ſatisfactionem.
Th. Quam? *An.* Ut ter diceret glorioſum Pſalmum ſeptua-
geſimum octavum, *Deus, venerunt gentes.* Ex hoc conjicie-
bat illum ter habuiſſe rem eâdem nocte. *Th.* Hoc ſanè regu-
laris ille præter regulam. *An.* Homines ſunt, & lapſus erat
humanus. *Th.* Perge; quid deinde factum? *An.* Jam Faunus
ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem.
At ille jam timidior refugiebat, Fefelliſti me, inquiens; ſi ſa-
puiſſem, non monuiſſem te. Perſuaſum eſt hoc multis, quæ
ſemel ſacerdoti confeſſus ſis, prorſus abolita eſſe è memoria
dæmonis, nè poſſit opprobrare. *Th.* Jocum planè ridiculum
narras. *An.* Sed ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot
hunc in modum colloquium habitum eſt cum Anima. Sum-
ma huc evaſit: Roganti exorciſtæ, num quâ viâ poſſet à
cruciatu liberari; reſpondit illa, poſſe, ſi pecunia, quam re-
liquiſſet fraude partam, reſtitueretur. Ibi Faunus, Quid,
inquit, ſi per bonos viros diſpenſaretur in pios uſus? Re-
ſpondit, & hoc profuturum. Hic exhilaratus exorciſta, ſum-
mâ

a Qui producit ac reducit perſonas in fabulis, quaſi præfectus fabulæ.

tâ diligentiâ percontatus eſt, quanta eſſet ſumma. Illa dixit ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, ſed procul diſſitum, ubi theſaurus hic defoſſus eſſet. Præſcripſit in quos uſus vellet impendi. *Th.* In quos? *An.* Utres ſuſciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret ſalutatum Jacobum Compoſtellanum, tertius oſcularetur pectinem Jeſu qui eſt Treviris. Deinde per aliquot monaſteria magna vis pſalteriorum ac miſſarum perageretur. Quod ſupereſſet, ipſe pro ſuo arbitratu diſpenſaret. Jam totus erat in theſauro Fauni animus; illum toto pectore devorârat. *Th.* Vulgaris morbus eſt, quanquam hoc nomine peculiariter malè audiunt ſacerdotes. *An.* Ubi nihil eſſet omiſſum quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorciſta ſubmonitus à Polo cœpit Animam de curioſis artibus percontari, de alcumiſtica, déque magia. Et ad hæc Anima quædam reſpondit pro tempore; cæterùm pollicita ſe plura indicaturam ſimul atque illius operâ liberata fuiſſet à pædagogo dæmone. Sic hic, ſi videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique ſeriò prædicare rem prodigioſam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis, polliceri monaſteriis magnifica quædam; & omninò nihil jam humile loquebatur. Addit locum, reperit ſigna. Non auſus tamen eſt effodere theſaurum, quòd anima injeciſſet ſcrupulum, ingenti periculo facturum, ſi priùs quàm eſſent peractæ miſſæ theſaurus attingeretur. Jam multis naſutioribus ſubolebat fucus. Cùm tamen ille nuſquam non deprædicaret ſuam ſtultitiam, clàm admonitus eſt ab amicis, præſertim ab Abbate ſuo, nè qui hactenus habitus eſſet vir prudens, nunc diverſum de ſe ſpecimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quò minùs crederet rem eſſe ſeriam: adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter ſpectra & malos genios nihil ſomniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipſam faciem; quæ ſic pallebat, ſic erat extenuata, ſic dejecta, ut larvam eſſe diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio ſuccurſum fuiſſet. *Th.* Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. *An.* Eum tibi reddam. Polus & hujus gener hujuſmodi technam commenti ſunt. Effinxerunt epiſtolam raris literis deſcriptam; idque non in chartis vulgaribus, ſed in his quibus artifices reponunt bracteas auri, ſubrubentibus, ut ſcis, luto. Epiſtolæ ſententia hæc erat. *Faunus dudum captivus, nunc liber, Fau-*

no liberatori suo optimo salutem æternam. Non est, Mi Faune, cur te diutiùs in hoc negotio maceres; respexit Deus animi tui piam voluntatem, & illius merito me liberavit à supplicijs: ego nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud divum Augustinum, qui proximus est Apostolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias corám. Interim cura ut vivas suaviter. Datum è cœlo empyreo, Idibus Septembribus, Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, sub sigillo annuli mei. Hæc epistola clàm posita est in altari ubi facturus erat rem divinam Faunus. Eâ peractâ subornatus est qui eum summoneret de re, quasi casu deprehensâ. Nunc eam circumfert epistolam,& ostentat ceu rem sacram, nihilque credit certiùs quàm eam è cœlo perlatam ab angelo. *Th.* Istud non est liberâsse hominem insaniâ, sed mutâsse insaniæ genus. *An.* Sic est profectò nisi quòd nunc insanit suaviùs. *Th.* Antehac non soleo multum tribuere fabulis quæ vulgò feruntur de spectris, sed posthac multò minus tribuam: suspicor enim ab hominibus credulis & Fauni similibus multa pro veris prodita literis, quæ simili artificio sunt adsimulata. *An.* Ego pleraque hujus generis esse credo.

ARGUMENTUM.

Alcumistica ostendit delirium senis alioqui prudentis qui in hanc artem insanivit, deceptus à Sacerdote per duplicem viam hujus artis, Longationem & Curtationem. Longatione autem egregiè fallit senem Balbinum. Causatur Alcumista carbones, vitra. Virgini beatæ mittuntur dono aurei, ut suis illa faveret cœptis. Anlici quidam, subodorati Balbinum hanc illicitam artem exercere, corrumpuntur muneribus. Dimittitur tandem Alcumista, numerato viatico.

(*a*) PHILACOUS, (*b*) LALUS.

a *Avidus audiendi.*
b *Loquax.*

Ph. Quid est novæ rei quòd sic Lalus apud sese ridet, ac penè in cachinnos solvitur, subindè signans se cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve, multùm amicissime Lale. Vidêre mihi admodum felix. *La.* Atqui felicior ero si te impartiam hoc gaudio. *Ph.* Fac igitur quamprimùm me bees. *La.* Nôsti Balbinum? *Ph.* Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? *La.* Sic est ut dicis; sed nullus est mortalium qui sapiat omnibus horis, aut qui sit undiquaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi, jam olim insanit in artem quam vocant Alcumisticam. *Ph.* Haud tu quidem nævum narras, sed insignem morbum. *La.* Utcunque est, ille totiès delusus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirificè passus est sibi dari verba. *Ph.* Quo pacto? *La.* Adiit illum sacerdos quidam, saluta-

ſalutavit honorificè, mox ſic exorſus eſt; Doctiſſime Balbine, mirabere fortaſſis quòd ignotus ſic interpellem te, quem ſcio nunquam non ſanctiſſimis ſtudiis occupatiſſimum. Annuit Balbinus, qui mos eſt illi; nam verborum eſt mirè parcus. *Ph.* Prudentiæ narras argumentum. *La.* Verum alter prudentior ſic pergit: Ignoſces tamen huic meæ importunitati, ſi cognôris cauſam cur te adierim. Dic, inquit Balbinus, ſed paucis, ſi potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctiſſime, eſſe varia mortalium fata: ego neſcio utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim ſi meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulchre felix; ſin ex altera, nihil me infelicius. Urgente Balbino ut rem conferret in compendium; Finiam, inquit, doctiſſime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum cui totum hoc negotium ſic notum eſt ut nulli notius. *Ph.* Rhetorem mihi depingis, non Alcumiſtam. *La.* Mox audies Alcumiſtam. A puero mihi, inquit, contigit hæc felicitas, ut artem omnium maximè expetendam diſcerem, illam inquam, totius Philoſophiæ medullam, Alcumiſticam. Ad nomen Alcumiſtices nonnihil experrectus eſt Balbinus, geſtu duntaxat; cæterum gemitu juſſit ut pergeret. Tum ille, Sed ô me miſerum, inquit, qui non inciderim in eam viam quam oportuit! Cùm Balbinus rogâſſet quaſnam vias diceret; Scis, inquit, optimè (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctiſſimum?) duplicem eſſe hujus artis viam, alteram quæ dicitur Longatio, alteram quæ dicitur Curtatio. At mihi malo quodam fato contigit in Longationem incidere. Balbino ſciſcitante quod eſſet diſcrimen viarum; Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui ſciam hæc omnia ſic eſſe nota, ut nulli notiora! Itaque ſupplex huc ad te accurri, ut miſertus noſtrî, digneris impartire nobis viam illam feliciſſimam Curtationis. Quò peritior es hujus artis, hòc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ità te Jeſus Chriſtus ſemper majoribus locupleret dotibus. Cùm hîc non faceret obteſtandi finem, Balbinus fateri coactus eſt, ſe prorſus ignorare quid eſſet Longatio aut Curtatio; jubet, exponat ipſe vim harum vocum. Tum ille, Quanquam, inquit, ſcio me loqui peritiori, tamen quando ità jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum ſpecies; alterâ quæ brevior eſt, ſed pluſculum habet periculi; alterâ quæ longior eſt, ſed eadem tutior. Ego mihi videor infelix,

Verborum paucitas prudentiæ argumentum.

qui hactenus sudârim in ea via quæ meo animo non arridet; neque quenquam nanciſci potui qui alteram, cujus amore depereo, vellet indicare. Tandem Deus immiſit in mentem ut te adirem, virum non minùs pium quàm doctum. Doctrina tibi præſtat ut facilè poſſis dare quod peto: pietas commovebit ut velis opitulari fratri, cujus ſalus tibi in manu eſt. Nè longum faciam, cùm hujuſmodi ſermonibus veterator ille amoviſſet à ſe ſuſpicionem fuci, fidémque feciſſet, ſibi viam alteram eſſe perſpectiſſimam, jampridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans ſibi, Valeat, inquit, illa, Curatio, cujus ego nè nomen quidem unquam audivi, tantum abeſt ut teneam; dic mihi bonâ fide, Longationem tenes axactè? Phy, inquit ille, ad unguem, ſed diſplicet longitudo. Cùm Balbinus rogâſſet quantum temporis requireretur; Nimium, inquit, totus penè annus; ſed interim rutiſſima eſt. Nè labora, inquit Balbinus, etiamſi toto biennio ſit opus, modo fidas arti tuæ, Ut rem in pauca conferam, convenit inter eos ut negotium aggrederentur clàm in ædibus Balbini, hâc lege, ut ille ſuppeditaret operam, Balbinus ſumptum, lucrum ex æquo ac bono dividereturt: quanquam impoſtor modeſtus ultro totum lucrum quod proveniſſet Balbino deferebat. Utrinque juratum eſt de ſilentio, quod faciunt qui myſteriis initiantur. Jam illico numeratur pecunia unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbones, reliquáque quæ ad inſtruendam officinam pertinent. Ibi noſter alcumiſta ſuaviter in ſcorta, aleam & compotationes (*a*) decoquit eam pecuniam. *Ph.* Hoc nimirum eſt (*b*) vertere rerum ſpecies. *La.* Urgente Balbino ut rem aggrederetur; An non tenes, inquit, illud, *Dimidium facti, qui bene cœpit, habet?* Magnum eſt bene præparare materiam. Tandem cœpit adornari fornax. Hìc rurſus erat opus novo auro, velut illecebrâ venturi auri. Siquidem ut piſcis non capitur abſque eſca, ità aurum alcumiſtis non provenit niſi pars auri admiſceatur. Interea Balbinus totus erat in ſupputationibus: ſubducebat enim, ſi uncia pareret quindecim, quantum eſſet lucri rediturum ex unciis bis mille; tantum enim decreverat inſumere. Cùm hanc quoque pecuniam decoxiſſet alcumiſta, Jamque menſem unam atque alteram multum operæ ſimulâſſet circa folles & carbones, roganti Balbino, ecquid procederet negotium, primùm obmutuit; urgenti tandem reſpondit, Sicut ſolent res præclaræ, quæ ſemper difficiles habent aditus. Cauſabatur erratum in emendis carbonibus; quernos enim emerat, cùm abiegnis eſſet

a Decoquere eſt nequiter profundere; indè decoctores.

b Nam id profitentur alcumiſtæ. Qui profundit, in id vertit quo fruitur.

esset opus, aut colurnis. Ibi perierant aurei centum: nec eo segniùs reditum est ad aleam. Data nova pecunia, mutati carbones. Jámque majore studio res cœpta est quàm antea: quemadmodum in bello milites, si quid secùs accidit quàm vellent, virtute sarciunt. Cùm menses jam aliquot serbuisset officina, & expectaretur fœtus aureus, ac nè mica quidem auri esset in vasis, (jam enim & illud omne decoxerat Alcumista) inventa est alia causatio; nimirum vitra, quibus usus fuerat, non fuisse temperata sicut oportuit. Etenim ut *non ex quovis ligno Mercurius* fingitur, ità non quibuslibet vitris conficitur aurum. Quò plus erat impensum, hòc minùs libebat desistere. *Ph.* Sic solent aleatores, quasi non multò satius sit hoc perdere quàm totum. *La.* Sic est. Dejerabat Alcumista, nunquam sibi sic impositum fuisse: nunc errore deprehenso cætera fore tutissima, & hoc dispendii magno cum fœnore sarturum sese. Mutatis vitiis tertiò instaurata est officina. Admonebat Alcumista rem feliciùs successuram, si Virgini Matri, quæ, ut scis, Paraliis colitur, mitteret aliquot aureos dono: artem enim esse sacram, nec absque favore numinum rem prosperè geri. Id concilium vehementer placuit Balbino, homini pio, ut qui nullum prætermitteret diem quin perageret rem divinam. Suscepit religiosam profectionem Alcumista, nimirum in proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganeis. Reversus domum, nunciat sibi summam esse spem negotium ex animi sententia successurum, adeò divâ Virginem votis suis visam annuere. Ubi multo jam tempore sudatum esset, ac nè mica quidem auri nascceretur usquam, expostulanti Balbino respondit, sibi nihil unquam tale accidisse in vita, toties artem experto, nec satis posse conjectare quid esset in causa. Cùm diu divinatum esset, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermisisset, audire sacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant: nam nihil succedere his omissis. Ibi impostor, Rem, inquit, acu tetigisti. Me miserum! semel atque iterum id admissum est per oblivionem, & nuper, à prolixo convivio surgens, oblitus sum dicere salutationem Virginis. Tum Balbinus, Non mirum, inquit, si res tanta non succedit. Recipit artifex se pro prætermissis sacris duobus duodecim auditurum, & pro unica salutatione decem repositurum. Cùm Alcumistam prodigum subindè defecisset pecunia, nec supperterent petendi causæ, tandem hanc technam commentus est: Rediit domum admodum exanimatus, ac voce

Simile. Prov. Juxta illud Poëtæ, *Sic nè perdiderit, non cessat perdere lusor, Et revocat cupidas ad sua fata manus.*

lamentabili, Perii, inquit, funditus Balbine, perii; actum est de capite meo. Obstupuit Balbinus, & tanti mali causam avebat cognoscere. Subodorati sunt, inquit, aulici quod egimus, nec aliud exspecto quàm ut mox deducar in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam seriò Balbinus. Nam scis (*a*) apud nos capitale esse, si quis Alcumisticam exerceat absque Principis permissu. Pergit ille; Non, inquit, metuo mortem, utinam illa contingat; metuo quiddam crudelius, Roganti quid hoc esset, Rapiar, inquit, aliquò in turrim: illic per omnem vitam cogar his laborare quibus non libet. An ulla mors est quæ non potior esse debeat quàm talis vita? Ibi res ventilata est consultatione. Balbinus, quoniam callebat artem rhetoricam, pulsabat omnes status, si quà periculum vitari posset. Non potes, inquit, inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios satellites res sparsa est, & habent argumenta quæ dilui non possint. Nec defendi quidem factum poterat ob legem manifestam. Cùm, multis in medium adductis, nihil videretur firmi præsidii, tandem Alcumista, cui jam opus erat præsenti pecuniâ, Nos, inquit, Balbine, lentis consiliis agimus, atqui res poscit præsens remedium. Jam arbitror adfuturos qui me abripiant in malam rem. Denique, cùm nihil occurreret Balbino, tandem Alcumista, Nec mihi quidquam occurrit, inquit, neque quidquam supereſse video, nisi ut fortiter peream: ni fortè hoc placet, quod unum supereſt, utile magis quàm honestum, nisi quòd *durum est telum necessitas*. Sis inquit, hoc hominum genus avidum esse pecuniæ, eóq; faciliùs corrumpi posse ut fileant. Quamvis durum sit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res sunt, nihil video melius. Idem visum est Balbino; ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret silentium. *Ph.* Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. *La.* Imò in re honesta citiùs dentem extudisses ab eo quàm nummum. Sic prospectum est Alcumistæ, cui nihil erat periculi, nisi quòd non haberet quod daret amicæ. *Ph.* Demiror Balbino in tantum nihil esse nasi. *La.* Hîc duntaxat naso caret, in cæteris nasutissimus. Rursum novâ pecuniâ instruitur fornax, sed præmissa ad Virginem Matrem precatiunculâ, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum illo nunc hoc nunc illud causante, luditur opera, & perit impensa. Interim exstitit casus quidam ridiculus? *Ph.* Quisnam? *La.* Alcumista furtivam consuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus, conceptâ suspicione, cœpit hominem observare. Tandem cùm illi nuncia-

(*a*) Plinius lib. 30. c. 1. refert Britannos mirè insaniisse in Magiam usque ad ipsius ætatem. Sunt adhuc qui in Alcumistica parùm sobrii sint, quanquam lex capitalis apposita est.

nunciatum esset sacrificum esse in cubiculo, præter exspectationem redit domum, pulsat ostium. *Ph.* Quid facturus homini? *La.* Quid? nihil suave; aut occisurus erat, aut exsecturus. Ubi maritus instans minitaretur, se vi effracturum ostium ni apperiret uxor, magnopere trepidatum est, & circumspicitur præsentaneum aliquod concilium: nec erat aliud quàm quod ipsa dabat res. Abjecit tunicam, ac per fenestram angustam dejecit sese non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas illico spargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinârat artifex. *Ph.* Hîc itaque medius tenetur. *La.* Imò feliciùs elapsus est hinc quàm è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil expostulabat Balbinus, sed nubilo vultu satis indicabat se non ignorare quod vulgò ferebatur. Noverat ille Balbinum esse virum pium, in nonnullis penè dixerim superstitiosum. Et qui tales sunt in quamvis magno peccato facilè condonant supplici. Itaque datâ operâ injicit mentionem de successu negotii, queritans non perinde succedere ut solet, aut vellet: addebat se vehementer mirari quid esset in causa. Ibi per occasionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur destinâsse silentium, & erat qui facilè commoveretur, Non est, inquit, obscurum quid obstet; peccata obstant quò minùs succedat quod à puris purè tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, subindè tundens pectus, vultu vocéque lacrymabili, Verissimum, inquit, dixisti, Balbine, peccata, peccata, inquit, obstant; sed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud Sacerdotem sanctissimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos suos. Et, ô me miserum! è sacrifico factus sum adulter. Non tamen omninò periit hoc munus quod misimus Virgini Matri. Perieram certo exitio ni illa succurrisset. Jam maritus effringebat fores, fenestra erat arctior quàm ut possem elabi: in tam præsentaneo periculo venit in mentem sanctissimæ Virginis, procidi in genua, obtestatus sum, si gratum fuisset munus, ut opitularetur. Nec mora, repeto fenestram (sic enim urgebat necessitas) & satis amplam reperi ad effugium. *Ph.* Credidit ista Balbinus? *La.* Credidit? imò etiam ignovit, & admonuit religiosè, nè se præberet ingratum beatissimæ Virgini. Numerata est rursus pecunia danti fidem se posthac rem sacram purè tractaturum. *Ph.* Quis tandem finis? *La.* Perlonga est fabula, sed ego paucis absolvam. Cùm ejusmodi

commentis diu lusisset hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorsisset, tandem venit illo qui nebulonem à puero noverat. Is facilè divinans illum idem agere apud Balbinum quod nusquam non egerat, clàm aggreditur illum; exponit qualem artificem domi suæ foveret; monet ut quàm primùm ableget hominem, ni mallet ipsum aliquando compilatis scriniis fugere. *Ph.* Quid hîc Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? *La.* In carcerem? Imò numeravit viaticum, obtestans per omnia sacra, nè quod accidisset effutiret. Et sapuit, meâ quidem sententiâ, qui hoc maluerit quàm esse fabula conviviorum & fori, deinde venire in periculum confiscationis. Nam impostori nihil erat periculi, artis tantum tenebat quantum asinus quivis; & in hoc genere favorabilis est impostura. Quod si furti crimen intentâsset, à suspendio tutum reddebat unctio, neque quisquam lubens gratis alat talem in carcere. *Ph.* Miserescceret me Balbini, nisi ipse gauderet deludi. *La.* Nunc mihi properandum est in aulam: aliàs referam his etiam multò stultiora. *Ph.* Cùm vacabit & audiam lubens, & fabulam fabulâ pensabo.

ARGUMENTNM.

a Qui imponit in vendendis equis.

(*a*) *Hippoplanus narrat fraudes eorum qui vendunt aut locant equos, duæque ipsis quamodo impostoribus aliquoties imponatur.*

AULUS, PHÆDRUS.

b Est *severitatem vultu præbere.*

Au. DEum immortalem! (*b*) ὡς σεμνοπροσωπεῖ noster Phædrus, & subindè in cœlum tuspicit! adoriar. Quid accidit novæ rei? Phædre. *Ph.* Quamobrem isthuc interrogas? Aule. *Au.* Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato, tanta est in vultu severitas. *Ph.* Non mirum, amice, modò confessus sum peccata mea. *Au.* Phy! jam desino mirari: sed dic, age bonâ fide, confessus es omnia? *Ph.* Omnia quæ quidem in mentem veniebant, unico duntaxat excepto. *Au.* Cur unum hoc reticuisti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi displicere. *Au.* Oportet esse peccatum suave. *Ph.* An peccatum sit, nescio; sed tamen si vacat audies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quanta sit impostura apud nostros in his qui vendunt aut locant equos? *Au.* Plus scio quàm vellem non semel ab illis delusus. *Ph.* Nuper incidit mihi iter, cùm satis prolixum, tum etiam accelerandum.

Adeo

Adeo quendam ex illis, quem dixisses ejus generis minimè malum, & intercedebat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiæ. Narro mihi rem esse seriam, opus esse præstrenuo equo; si unquam præbuisset se mihi bonum virum, nunc præstaret. Ille pollicetur sese sic mecum acturum ut ageret cum fratre suo charissimo. *Au.* Fortassis & fratri impositurus. *Ph.* Inducit in stabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris arridebat. Ille probat judicium meum, dejerans eum equum frequenter à multis expetitum esse; se eum maluisse servare amico singulari, quàm ignotis addicere. Conventum est de pretio, numeratur pecunia præsens; conscendo. Mirâ alacritate gestiebat equus in egressu; dixisses feroculum esse; nam erat obesulus & pulchellus. Ubi jam equitâssem sesquihoram, sensi planè lassum, nec calcaribus quidem impelli posse. Audieram tales ab illis ad imposituram ali, quos à specie judicares insignes, cæterum laboris impatientissimos. Ego continuò mecum, Captus sum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Au.* Quid hîc consilii capiebas eques absque equo? *Ph.* Id quod res dabat: deflexi in proximum vicum; illic clàm apud quendam mihi notum deposui equum, & conduxi alterum; profectus sum quò destinâram; reversus sum, reddo conductitium equum, reperio meum * sophistam, ut erat, obesum, & pulchrè requietum: eo vectus redeo ad impostorem; rogo ut in stabulo suo alat dies aliquot, donec repetiero. Percontatur quàm commodè me gesserit. Ego verò dejero per omnia sacra, me nunquam in vita conscendisse tergum equi felicioris, volâsse potiùs quàm ambulâsse, nec tam longo itinere unquam sensisse lassitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cùm illi persuasissem esse vera, tacitus secum cogitabat, equum illum alium esse quàm hactenus suspicatus esset. Itaque priusquam abirem, rogabat num mihi venalis esset equus. Primò negabam; quòd si incideret iter denuo, non facile foret nanciscì similem: attamen nihil esse mihi tam charum quod non esset venale pretio largo, etiamsi quis me ipsum, inquam, cuperet emptum. *An.* Næ, tu pulchrè Cretensem agebas cum Cretensi. *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, nisi pronunciatâ equi indicaturâ. Indicavi non paulò pluris quàm emeram. Digressus ab homine, mox suborno qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulchrè instructum atque edoctum: is ingressus domum inclamat locatorem; ait sibi opus esse insigni equo, & laboris egregiè patienti.

* Id est, fuctum ejus equum.

patienti. Alter oſtendit multos, & peſſimum quemque maximè prædicat; ſolum illum quem mihi vendiderat, quoniam exiſtimabat verè talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico rogat, num & ille venalis eſſet; nam deſcripſeram illi formam equi, & locum indicâram. Locator primùm obticeſcere, atque alios ambitiosè prædicare. Cùm iſte cæteris utcunque probatis ſemper ageret de uno illo, tandem locator apud ſe, Planè fefellit me judicium de illo equo, ſiquidem hic peregrinus ſtatim agnovit hunc inter omnes. Cùm inſtaret ille, tandem hic, Venalis eſt, inquit, ſed pretio fortaſſe deterreberis. Non eſt, inquit ille, magnum pretium, ſi rei dignitas reſpondeat; indica. Indicavit aliquanto pluris quàm indicâram ipſi, captans & hoc lucri. Tandem convenit de pretio; datur arrha ſatis magna, nempe regalis aureus, nè qua ſuſpicio incideret ſimulatæ emptionis. Emptor jubet equo dari pabulum, ſe mox ait rediturum, & abducturum; dat etiam ſtabulario drachmam. Ego ſimul atque cognovi pactionem eſſe firmam, ſic ut reſcindi non poſſet, rurſus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adeſt ille, rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus; nam è veſtigio proficiſcendum eſt ob rem maximè ſeriam. Atqui modò, inquit, mandabas ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam; ſed præter exſpectationem objectum eſt negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hic ille, Eliges ex omnibus quem voles, tuum habere non potes. Rogo quamobrem. Quoniam venditus eſt, inquit. Ibi ego ſimulatâ magnâ perturbatione, Prohibeant, inquam, ſuperi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiamſi quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me perditum. Tandem incaluit & ille, Quid opus, inquit, his jurgiis? indicâſti equum, ego vendidi: ſi numero pretium, nihil habes quod mecum agas, ſunt in hac urbe leges; ad exhibendum equum me non potes compellere. Cùm diu clamâſſem, aut equum exhiberet aut emptorem; tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æſtimâram viginti ſex. Ille æſtimârat triginta duobus. Cogitat apud ſe, præſtat hoc lucri facere quàm equum reddere. Abeo dolenti ſimilis, ac vix placatus etiam datâ pecuniâ. Ille rogat ut boni conſulam; ſe aliis in rebus penſaturum hoc incommodi. Sic impoſitum eſt impoſtori. Habet equum nullius pretii. Exſpectat ut qui arrham dedit veniat numeratum pecuniam. At nemo venit,

nec

nec unquam venturus eſt. *Au.* Interim nunquam tecum expoſtulavit? *Ph.* Quâ fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem ſemel atque iterùm conqueſtus eſt de fide emproris. Verùm ego ultro expoſtulavi cum homine, dicens illum eo malo dignum, qui præproperâ venditione tali equo me ſpoliârit. Hoc eſt crimen tam bene collocatum, meâ ſententiâ, ut non poſſim inducere animum confiteri. *Au.* Ego mihi (*a*) ſtatuam poſcerem, ſi quid tale deſignâſſem, tantum abeſt ut confeſſurus ſim. *Ph.* An ex animo loquaris neſcio; mihi tamen addis animum quò magis lubeat talibus facere fucum.

a Honoris gratiâ ſtatuæ ponebantur bene meritis de Republica.

ARGUMENTUM.

Πτωχολογία frandes mendicorum & varias technas depingit, qui, fictâ ſæpe perſonâ, ulceroſos ſeſe oſtentant, alcumiſticam & alias profitentur artes, quibus imponunt plurimis. Nihil regno ſimilius quàm mendicitas.

(*b*) IRIDES, (*c*) MISOPONUS.

Ir. QUam ego huc novam avem video advolare? Agnoſco faciem, ſed veſtis non convenit. Aut ego proruſus hallucinor, aut hic eſt Miſoponus. Audendum eſt; compellabo hominem, quamlibèt pannoſus. Salve, Miſopone. *Mi.* Iridem video. *Ir.* Salve, Miſopone. *Mi.* Tace, inquam. *Ir.* Quid? an ſalvere non vis? *Mi.* Non iſto quidem nomine. *Ir.* Quid accidit? Annon es idem qui fueras? An cum veſte mùtatur & nomen? *Mi.* Non; ſed vetus receptum eſt. *Ir.* Quis tum eras? *Mi.* Apitius. *Ir.* Ne te pudeat veteris ſodalis, ſi quid melioris obtigit fortunæ: non diu eſt quòd eras ordinis noſtri. *Mi.* Concede huc ſodes, & audies rem omnem. Non pudet ordinis veſtri, ſed pudet primi ordinis. *Ir.* Quem ordinem narras? Franciſcanorum? *Mi.* Nequaquam, ô bone, ſed decoctorum. *Ir.* Næ tu iſtius ordinis ſodales habes quamplurimos. *Mi.* Eram re lautâ, prodegi ſtrenuè; ubi res defecit, nullus agnoſcebat Apitium. Profugi pudore, verti me ad veſtrum collegium: hoc malui quàm fodere. *Ir.* Sapuiſti. Sed unde ſubitò novus nitor corporis? Nam de veſte mutata non perinde miror. *Mi.* Quamobrem? *Ir.* Quia Dea (*d*) Laverna multos ſubitò ditat. *Mi.* An ſuſpicaris me furto parâſſe rem? *Ir.* Hoc fortaſſis ignavius. Rapinâ igitur. *Mi.* Non per veſtram (*e*) Peniam, neque furto neque rapinâ. Sed de nitore corporis priùs expediam, quod tibi videtur mirabilius. *Ir.* Nam apud nos eras totus ulceroſus. *Mi.* Nimirum ſum uſus amiciſſimo

b Velut *Iridis filius*, quem mendicum inducit Ulyſſes.

c *Oſor laborum.*

d Dea furum.

e Paupertatis Dea apud Ariſtophanem.

cissimo medico. *Ir.* Quonam? *Mi.* Non alio quàm meipso, nisi quem arbitraris mihi meipso amiciorem. *Ir.* Atqui nesciebam te callere rem medicam antehac. *Mi.* Totum illum ornatum ipse pigmentis affixeram, thure, sulphure, resinâ, visco, linteis, cruore. Ubi visum est, quod affixeram detraxi. *Ir.* O impostorem! nihil te videbatur miserabilius. Poteras in tragœdia sustinere personam Job. *Mi.* Sic tum ferebat egestas; quanquam fortuna nonnunquam & cutem mutare solet. *Ir.* Dic igitur de fortuna. Repertus est thesaurus aliquis? *Mi.* Non, sed repertus est quæstus vestro paulò commodior. *Ir.* Qui potuisti facere quæstum, cùm non suppeteret sors? *Mi. Artem quævis terra alit.* *Ir.* Intelligo. Dicis artem incidendi loculos. *Mi.* Bona verba. Dico artem Alcumisticam. *Ir.* Vix quindecim dies sunt quòd nos reliquisti, & artem assequutus es quam alii vix multis annis perdiscunt? *Mi.* Nactus sum viam compendiariam. *Ir.* Quam? obsecro. *Mi.* Ars vestra conflaverat mihi quatuor ferme aureos: bonâ quadam fortunâ incidi in veterem congerronem, qui nihilo feliciùs rem administrârat quàm ego. Compotabamus: cœpit, ut fit, narrare suas fortunas: pasciscor hâc lege, ut ille biberet immunis, mihi communicaret artem. Communicavit bonâ fide. ea nunc vectigal est mihi. *Ir.* Non licet discere? *Mi.* Tibi vel gratis impartiam ob pristinum sodalitium. Scis nusquam non inveniri plurimos hujus artis avidissimos. *Ir.* Audivi, & credo. *Mi.* In horum familiaritatem quâcunque occasione memet insinuo, jacto artem. Ubi sensero (*a*) larum hiantem (*b*) escam paro. *Ir.* Quo pacto? *Mi.* Ultro eos moneo, nè temere credant ejus artis professoribus; nam plerosque esse impostores, id agentes præstigiis suis ut exhauriant loculos incautorum. *Ir.* Isthuc prœmii parùm accommodum tuo negotio. *Mi.* Imò illud etiam addo nè quid mihi ipsi credant, ni rem certam oculis aut manibus deprehenderint. *Ir.* Miram artis fiduciam mihi narras. *Mi.* Jubeo illos adesse dum peragitur metamorphosis, jubeo attentos esse; quóque minùs dubitent, jubeo ut ipsi manibus rem omnem peragant, me procul spectante, nec digitum admovente: liquefactam materiam jubeo ut purgent ipsi, aut aurifici purgandam deferant. Prædico quantum argenti auríve sit eliquandum. Denique, quod eliquatum est jubeo ut pluribus aurificibus deferant ad (*c*) Lydium lapidem explorandum. Repertunt pondus prædictum, reperiunt purgatissimum aurum aut argentum; nihil enim refert, nisi quòd minore periculo mihi quidem res tenta-

(*a*) Vide Proverbium.

(*b*) Esca, δέλεαρ, quâ capiuntur pisces & aves.

(*c*) Coticula quâ explorant aurum.

tentatur in argento. *Ir.* Proinde nihil habet ars tua fuci? *Mi.* Imò merus fucus eſt. *Ir.* Nondum video præſtigium. *Mi.* Faxo ut videas. Primùm, paciſcor de mercede: eam nolo mihi numerari, niſi priùs edito artis experimento. Trado illis pulviſculum, quaſi hujus vi conficiatur totum negotium. Rationem conficiendi pulveris non communico, niſi magnâ mercede redemerint. Exigo jusjurandum, nè proferant arcanum artis intra ſex menſes cuiquam mortalium aut immortalium. *Ir.* Nondum audio fucum. *Mi.* Fucus omnis eſt in uno carbone in hoc parato. Excavo carbonem, in eum inſero liquefactum argentum, quantum prædico reddendum; poſt infuſum pulverem ſic inſtruo vas ut non ſolùm infernè & à lateribus cingatur prunis, verùm etiam ſuperné: perſuadeo hoc eſſe artis. Inter carbones qui ſupernè imponuntur unum admiſceo qui tegit argentum aut aurum. Id vi caloris liquefactum defluit in reliquam materiam, quæ liqueſcit, puta ſtannum aut æs: repurgatione factâ invenitur quod admiſtum eſt. *Ir.* Ars expedita: ſed quomodo fallis, ſi alter rem agat ſuis manibus? *Mi.* Cùm is me præſcribente perfecit omnia, priùs quàm moveatur vas alcumiſticum, accedo tandem, & circumſpicio, nè quid fortè ſit omiſſum. Aio mihi videri ſupernè deeſſe unum atque alterum carbonem; clàm appono meum: fingo me eum tollere ex acervo reliquorum, ac illic antè poſitum ut nulli poſcit agnoſci, & illum fallere. Tollo. *Ir.* Cæterùm cùm illis abſque te periculum facientibus non ſuccedit, quid adfers? *Mi.* Nihil eſt periculi jam numeratâ pecuniâ. Aliquid comminiſcor, aut ollam fuiſſe inſinceram, aut carbones vitioſos, aut ignem parùm ſcitè temperatum. Denique, pars eſt artis quam profiteor, non diu hærere in eodem loco. *Ir.* An tantus eſt proventus iſtius artis ut te poſſit alere? *Mi.* Et quidem ſplendidé. Poſthac tu quoque, ſi ſapis, relinques iſtam miſeriam, & noſtro accedes ordini. *Ir.* Imò citiùs illud agam, ut te revocèm in noſtrum ordinem. *Mi.* Ut volens repetam quod ſemel effugi, ac deſeram bonum quod inveni? *Ir.* Habet hoc noſtra profeſſio, dulceſcit aſſuetudine. Proinde cùm multi ſint qui deficiant ab inſtituto D. Franciſci aut Benedicti, quem unquam vidiſti qui diutiùs verſatus in ordine noſtro defecerit? Nam tam paucis menſibus vix guſtare poteras quid eſſet mendicitas. *Mi.* Is guſtus me docuit eſſe rem omnium miſerrimam. *Ir.* Cur igitur nemo deficit? *Mi.* Fortaſſe quia naturâ miſeri ſunt. *Ir.* Ego hanc miſeriam nè cum Regum quidem fortuna commutarem

mutarem. Nihil enim regno similius quàm mendicitas. *Mi.* Quid ego audio? Nihil nivi similius quàm carbo? *Ir.* Dic mihi, quare potissimùm beati sunt Reges? *Mi.* Quia faciunt quod animo collubitum est. *Ir.* Ista libertas, quâ nihil suavius, nemini Regum magis adest quàm nobis; nec dubito quin multi Reges sint qui nobis invideant. Sive bellum est, sive Pax, nos tutò vivimus; non describimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non (*a*) censemur; cùm populus expilatur exactionibus, nullus inquirit in vitam nostram; si quid admissum est etiam atrocius, quis dignetur in jus vocare mendicum? Etiam si pulsamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace nec in bello licet suaviter agere, & quò majores sunt hòc plures metuunt. Nos, veluti Deo sacros, etiam religione quadam metuit vulgus offendere. *Mi.* Sed interim sordescitis in pannis & casulis. *Ir.* Quid ista faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem sunt quæ narras. His pannis debemus nostram felicitatem. *Mi.* At vereor nè vobis brevi pericura sit felicitatis istius bona pars. *Ir.* Qui sic? *Mi.* Quia jam hoc mussant civitates, nè mendicis liberum sit quò libet evagari, sed unaquæque civitas suos alat mendicos; & in his qui valent, adigantur ad laborem. *Ir.* Cur hoc moliuntur? *Mi.* Quia comperiunt ingentia facinora sub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde non minimam perniciem ex vestro ordine nasci. *Ir.* Istiusmodi fabulas frequenter audivi. Id fiet ad Calendas Græcas. *Mi.* Fortasse citiùs quàm velles.

(*a*) Unde & census dicitur, cùm, numeratis singulis ac facultatibus æstimatis, indicitur exactio.

ARGUMENTUM.

Convivium Fabulosum varias historias & jucundas fabulas continet. Maccus fallit calcearium. Oporapolis de ficubus fallitur. Sacerdos de pecunia, fraude perquam facetâ. Ludovicus, Gallorum Rex undecimus, rustici rapis vescitur; rapam unam pragrandem dono oblatam mille coronatis aureis remunerat. Pediculum è veste regia cepit quidam & accepit à Rege 40. Coronatos. Aulici deluduntur dolo. Quidam petit officium, seu munus publicum. Citò negare est dare beneficium. Maximilianus clemens in debitores suos. Sacrificus quidam egregiè fallit fœneratorem. Antonius salutat quendam crepitu ventris, dicentem esse podicem partem corporis honestissimam.

(*b*) POLYMYTHUS, (*c*) GELASINUS, (*d*) EUTRAPELUS, (*e*) ASTEUS, (*f*) PHILYTHLUS, (*g*) PHILOGELOS, (*h*) EUGLOTTUS, (*i*) LEROCHARES, (*k*) ADOLESCHES.

b Fabulosus.
c Ridiculus.
d Facetus.
e Urbanus.
f Amans nugarum.
g Amans risus.
h Bene linguax.
i Qui gaudet nugis.
k Nugator.

P. UT non decet civitatem bene institutam esse sine legibus ac Principe; ità nec convivium oportet

ἀναρχον

ἄναρχον esse καὶ ἄνομον. *Gl.* Isthuc verò perplacet, ut unus totius populi nomine respondeam. *Po.* Heus, puer, adfer hùc talos; horum suffragiis decernetur regnum, cuicunque faverit Jupiter. Euge; Eutrapelo favit Jupiter. Non fuere sortes cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamsi per singulas tribus viritim collecta fuissent puncta. Vulgò jactatur proverbium, non tam vanum, quàm parùm Latinum, *Novus Rex, nova lex* (a) Νομοθέτει γᾶν, ὦ βασιλεῦ. *Eut.* (b) Quod felix faustumque sit huic convivio; Primùm, edico, Nè quis hìc proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachmâ mulctator; ea pecunia in vinum insumitor: atque in legitimis fabulis etiam extempore confictæ habentor, modò servetur (c) τὸ πιθανὸν καὶ τὸ πρέπον. Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, alter frigidissimam, fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini sumptu immunis esto: ciborum sumptum unus suppeditato. Hujus rei, si quid inciderit controversiæ, Gelasinus arbiter ac judex esto. Hæc si vos scieritis, rata sunto. Qui legi parêre noluerit, abito; sic tamen, ut postridie ad compotationem redire jus fásque sit. *Ge.* Legem à rege latam nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde proficiscetur fabularum circulus? *Eut.* Unde nisi à convivatore? *Ast.* Licétne, rex, dicere (d) tria verba? *Eut.* An tu credis (e) nefastum esse convivium? *Ast.* Jure consulti negant legem esse, quæ non sit æqua. *Eut.* Assentior. *Ast.* At tua æquat optimam fabulam pessimæ. *Eut.* Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur qui pessimè dixit, quàm qui optimè, eò quòd non minùs delectet. Velut inter cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter bene cecinerit, aut egregiè malè. Nonne plures rident audito coccyce quàm auditâ luscinià? Hìc mediocritas laudem non habet. *Ast.* At cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eut.* Nè nimia felicitas provocet illis Nemesin aliquam, si simul & laudem auferrent & immunitatem. *Ast.* Per Bromium, Minos ipse nunquam tulit legem æquiorem. *Phily.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eut.* Dispectà re, sequar exemplum Agesilai Lacedæmoniorum regis. *Phily.* Quid is fecit? *Eut.* Is cùm tempore quodam (f) Symposiarchus talorum arbitrio delectus esset, rogante (g) architriclino, quantum cuique vini juberet apponi, Si largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique quantum poposcerit; si malignior, omnibus ex æquo distribuito. *Phily.* Quid sibi voluit Lacon ille cùm hæc diceret? *Eut.* Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rursùm

a Id est, *Statue leges igitur, O Rex.*
b Ab hac solenni precatione solebant olim auspicari qui rem seriam agebant apud populum.
c Id est, *verisimile & decorum*
d Dixit, pro paucis.
e Quod alter ludens torquet ad dies nefastos, in quibus justitium erat, nec licebat prætori dicere tria verba, *Do, dico, addico*: sic Ovidius, *Illenefastas erit per quem tria verba silentur.*
f Princeps Convivii.
g Qui curat cibos apponendos ac potum. Olim convivium tres spondas habebat.

rursum querulum esset convivium. *Phily.* Qui sic? *Eut.* Quia sunt qui gaudent largiùs bibere, sunt qui gaudent parciùs; reperiuntur & abstemii, qualis dicitur fuisse Romulus. Itaque si nulli datur vinum nisi poscenti, primùm nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil desiderant quibus grata est largior potatio. Ità fit ut nemo tristis sit in convivio. Rursus, si parcior copia vini distribuitur æquis portionibus in singulos, satis habent qui bibunt moderatiùs; neque quisquam in æqualitate potest obmurmurare, quando qui largiùs erat hausturus æquo animo componit sese ad temperantiam. Hoc exemplum si placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabulosum esse, non vinosum. *Phily.* Quid igitur bibebat Romulus? *Eut.* Idem * quod bibunt canes. *Phily.* An non istud indignum Rege? *Eut.* Nihilo magis quàm quòd Reges spirant aëre cum canibus communi: nisi quòd illud interest, Rex non bibit eandem aquam quam biberet canis; sed aërem quem efflavit Rex haurit canis, & vicissim, quem efflavit canis haurit Rex. Plus gloriæ tulisset Alexander ille magnus, si cum canibus bibisset. Nihil enim pejus Regi qui tot hominum millibus vigilat quàm vinolentia. Cæterùm Romulum abstemium fuisse declarat apophthegma non infestiviter ab illo dictum. Etenim cùm quidam, videns illum abstinere à vino, dixisset Vinum vile futurum si omnes biberent quemadmodum ille: Imò, inquit, tum arbitror fore carissimum, si biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet. *Gel.* Utinam hîc adesset noster Johannes Botzemus, canonicus Constantiensis, qui nobis Romulum quendam referret; nam & is abstemius non minùs est quàm dicitur, alioqui comis ac festivus conviva. *Po.* Age, si *simul* potestis, non dicam *sorbere & flare*, quod Plautus ait esse *difficile*, sed edere & audire, quod est perfacile, bonis avibus auspicabor fabulandi munus. Si parùm erit lepida fabula, scitote Batavam esse. Opinor aliquot vestrûm auditum Macci nomen. *Gel.* Non ità diu est quòd periit. *Po.* Is cùm venisset in civitatem quæ dicitur Leidis, ac vellet novus hospes innotescere joco quopiam, (nam is erat homini mos) ingressus est officinam calcearii; salutat. Ille cupiens extrudere merces suas, rogat num quid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi pensiles, rogat sutor, num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, &, ut solent, inducit illi. Ubi jam Maccus esset eleganter ocreatus, Quàm bellè, inquit, congrueret his ocreis par

* Canis naturâ abhorret à vino.

par calecorum duplicatis ſoleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti ſunt,& additi pedibus. Maccus laudabat ocreas,laudabat calceos. Calcearius tacitè gaudens ſuccinebat illi laudanti, ſperans pretium æquius, poſteaquam emptori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Hîc Maccus, Dic mihi, inquit, bonâ fide, nunquámne uſu venit tibi, ut quem ſic ocreis & calceis ad curſum armâſſes,quemadmodum nunc armâſti me,abiret non numerato pretio? Nunquam,ait ille. Atqui ſi fortè,inquit,veniat uſu,quid tu tum faceres? Conſequerer,inquit,calcearius,fugientem. Tum Maccus, Serióne iſta dicis, an joco? Planè ſeriò, inquit alter, loquor, & ſeriò facerem. Experiar, ait Maccus,En,pro calceis præcurro,tu curſu ſequere. Simúlq; cum dicto conjecit ſe in pedes. Calcearius è veſtigio conſequutus eſt quantum poterat,clamitans,Tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cùm cives undique proſiliiſſent ex ædibus,hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Nè quis, inquit,remoretur curſum noſtrum,certamen eſt de cupa cereviſiæ. Itaque jam omnes præbere ſeſe certaminis ſpectatores. Suſpicabantur autem calcearium dolo clamorem eum fingere,ut hâc occaſione anteverteret. Tandem calcearius curſu victus,ſudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabium. *Ge.* Maccus iſte effugit quidem calcearium,at non effugit furem. *Po.* Quamobrem? *Ge.* Quia furem ferebat ſecum. *Po.* Fortè tum non erat ad manum pecunia, quam poſtea reſolvit. *Ge.* Verùm erat actio furti. *Po.* Ea quidem pòſt intentata eſt,ſed jam magiſtratibus aliquot innotuerat Maccus. *Ge.* Quid attulit Maccus? *Po.* Quid attulit,rogas, in cauſa tam vincibili? Magis periclitatus eſt actor quàm reus. *Ge.* Qui ſic? *Po.* Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat (*a*) legem Rhemiam, quæ dictat, ut qui crimen intenderit quod probare non poſſit, pœnam ferat quam laturus erat reus ſi convictus fuiſſet. Negabat ſe contractâſſe rem alienam invito domino, ſed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem interceſſiſſe. Se provocaſſe calcearium ad certamen curſûs; illum recepiſſe conditionem; nec habere quòd queratur, cùm eſſet curſu ſuperatus. *Ge.* Hæc actio non multùm abeſt (*b*) ad *umbra aſini*. Quid tandem? *Po.* Ubi ſatis riſum eſt,quidam è Judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calcearío pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ me puero. Erat tempus illud quo (*c*) regnant piſcatores, frigent lanii. Quidam aſtabat ad feneſtram (*d*) fru-

a Quæ ad pœnam talionis vocat calumniatorem.

b Vide Chiliades.

c Circuitione notavit Quadrageſimam.

d Quæ vendit fructus arborum.

232 ctuariæ, sive Græcè mavultis, oporapolidis, fœminæ vehementer obesæ, oculis intentis in ea quæ proposita venum erant. Illa ex more invitavit, si quid vellet: & cùm videret hominem intentum ficis, Vis, ait, ficos? sunt perquam elegantes. Cùm ille annuisset, rogat quot libras vellet. Vis inquit, quinque libras? Annuenti tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille se subducit, non cursu, sed placidè. Ubi prodisset acceptura pecuniam, vidit emptorem abire; insequitur majore voce quàm cursu. Ille dissimulans pergit quo cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, restitit. Ibi in populi corona agitur causa; risus oboritur: emptor negabat se emisse, sed quod ultro delatum fuisset accepisse; si vellet experiri apud Judices, se compariturum. *Ge.* Age, narrabo fabulam tuæ non admodum dissimilem, fortasse nec inferiorem, nisi quòd hæc non habet authorem perinde celebrem atque est Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera, quorum alii prodiissent ut venderent, alii ut emerent; hoc utrumque genus aiebat solicitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum quàm ut spectent quid illic proferatur, aut quid agatur: hos solos esse felices, quòd vacui curis gratuitâ voluptate fruerentur. Atque ad hunc modum dicebat Philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verùm in nostris emporiis quartum hominum genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed observant solicitè si quid possint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mirè dextri, dicas esse Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum proœmio. Nunc accipite quod nuper accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic mediocrem summam pecuniæ, sed argenteæ: id impostor quidam animadverterat. Adiit sacrificum, qui gestabat in zona crumenam nummis turgidam, salutat civiliter, narrat sibi datum negotium à suis, ut vici sui parocho mercaretur novum pallium sacrum, quæ summa vestis est sacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret sibi tantillum operæ, ut secum iret ad eos qui vendunt hujusmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipsius sumeret majus aut minus; nam sibi videri staturam ipsius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cùm leve videretur, facilè pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes cujusdam,

cujusdam, prolatum est pallium, sacrificus induit, venditor affirmat mirè congruere. Impostor cùm nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed causatus est à fronte brevius quàm par esset. Ibi venditor, nè non procederet contractus, negat id esse pallii vitium; sed crumenam turgidam efficere ut eâ parte offenderet brevitas. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplantur. Ibi impostor averso sacrificio crumenam arripit, & semet in pedes conjicit. Sacerdos cursu insequitur ut erat palliatus, & sacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete sacrificum: impostor clamat, Cohibete sacrificum furentem; & creditum est, cùm viderent illum sic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora est, impostor effugit. *Eut.* Dignus qui non simplici suspendio pereat tantus artifex. *Ge.* Nisi jam pendet. *Eut.* Utinam non solus, sed unà cum illo qui talibus portentis favent in perniciem reipublicæ. *Ge.* Non favent gratis. (*a*) Catena est, quæ demissa in terras pertingit ad Jovem. *Eut.* Ad fabulas redeundum. *Ast.* Ad te redit (*b*) ordo, si fas est regem in ordinem cogere. *Eut.* Non cogar, imò volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus essem, non Rex, si leges quas aliis præscribo recusem. *Ast.* Verumtamen aiunt (*c*) principem esse supra leges. *Eut.* Istuc non omninò falsò dictum est, si principem accipias summum illum principem, quem tum vocabant Cæsarem. Deinde si sic accipias superiorem legibus, quod alii coacti utcunque servant, illum suapte sponte multò cumulatiùs præstare. Quod enim animus est corpori, hoc est bonus princeps reipublicæ. Quid opus erat addere bonus, quando malus princeps non est princeps; quemadmodum spiritus impurus, qui invasit corpus hominis, non est animus? Sed ad fabulam: & arbitror convenire, ut Rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum Rex, ejus nominis undecimus, cùm rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occasione venationis nactus est familiaritatem cum Cononе quodam, homine rustico, sed animi simplicis ac sinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat Rex ex venatu; &, ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate vescebatur rapis. Mox ubi Ludovicus restituturus jam rerum potiretur apud Gallos, submonuit Cononem uxor, ut Regem veteris hospitii commonefaceret, adiret illum, & rapas ali-

a Alludit ad catenam argenteam Homeri. Videtur subindicare, quòd ex talibus impostoribus aliquid lucri veniat ad præfectos, & hinc ad principes.

b Id est, vices. Cogere in ordinem, est facere cæteris æqualem.

c *Quod principi placuit, per principis genium, ad principis statuam:* hæc de Cæsare intelliguntur. Imperatoris nomen militare est; Regis nomen erat Romanis invisum; Principis nomen erat amabilius.

quot insignes illi dono adferret. Tergiversatus est Conon, ie lusurum operam: principes enim non meminisse talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot insignes, accingitur itineri. Verùm ipse per viam captus illecebrâ cibi paulatim devoravit omnes, unâ duntaxat exceptâ insigniter magnâ. Ubi Conon prorepsisset in aulam, quâ Rex erat iturus, statim agnitus est à Rege, & accersitus. Ille magna cum alacritate detulit munus: Rex majore cum alacritate accepit, mandans cuidam è proximis, ut diligenter reponeretur inter ea quæ haberet charissima. Cononem jubet secum prandere: à prandio egit Cononi gratias, & cupienti repetere rus suum jussit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cùm, ut fit, per omne regis famulitium esset pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum, provocatum benignitate quam præstiterat Cononi, captare prædam, vultu majorem in modum alacri accepit munus, & convocatis primoribus consultare cœpit quo munere pensaret equum tam bellum támque pretiosum. Interim qui donârat equum spes opimas animo concipiebat, sic cogitans; Si sic pensavit rapam donatam à rustico, quantò munificentiùs pensaturus equum talem oblatum ab aulico? Cùm regi veluti de re magna consultanti alius aliud responderet, diúque vanâ spe lactatus esset captator; tandem rex, Venit, inquit, in mentem quod illi donem: & accersito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (simúlque locum designat) serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa. Eam, ut erat obvolura, rex suâ manu donat aulico; addens, sibi videri bene pensatum equum * cimelio quod sibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus dum tollit linteum, *pro thesauro reperit*, non *carbones*, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Ità captator ille captus, risui fuit omnibus. *Ast.* Jam si permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut *ansa ansam*, ità fabula *trahit* fabulam. Quidam famulus, cùm vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus ac sublatâ manu significat se nescio quid officii præstare velle. Ludovico præbente se, sustulit pediculum, & clàm abjecit. Rogante rege quid esset, puduit fateri. Cùm instaret rex, fassus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est; declarat enim me esse hominem, quòd hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, præsertim

in

* κειμήλιον Græcis est pretiosum aliquid, quod servandi causâ seponitur, apud Homerum: vulgò dicimus clenodia.

in adoleſcentia. Juſsitque pro officio numerari coronatos 40. Poſt dies aliquàm multos alter quidam (qui viderat illi feliciter ceſſiſſe tam humile officium, nec animadvertens, plurimùm intereſſe, ex animo facias quid, an arte) ſimili geſtu aggreſſus eſt regem, ac rurſus illo ſe præbente, ſimulabat ſe tollere quiddam è veſte regia, quod mox abjiceret. Cùm urgeret rex tergiverſantem, ut diceret quid eſſet; mirè ſimulato pudore, tandem reſpondit, eſſe pulicem. Rex intellecto fuco, Quid, inquit, an tu me facies canem? Juſſit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi 40. plagas. *Phil.* Non tutum eſt, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones ſe nonnunquam placidè præbent fricanti, iidem ubi lubitum eſt, leones ſunt, & jacet colluſor; itidem favent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non diſſimilem, nè recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde 10000. coronatorum. Quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officiarii, & captant aliquam prædæ partem: id non fugiebat Ludovicum. Cùm igitur ea pecunia exprompta eſſet in menſa, quò magis irritaret ſpem omnium, ſic locutus eſt circumſtantibus: Quid? annon videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia eſt, donari viciſſim convenit. Ubi nunc ſunt amici, quibus pro ſuis in me officiis debeo? Adſint nunc, priùs quàm effluat hic theſaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti; nemo non ſibi ſperabat aliquid. Rex cùm vidiſſet aliquem maximè inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam, ad eum converſus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemoravit ſe diu aluiſſe falcones regios ſummâ fide, nec ſine gravibus impendiis. Alius aliud adferebat. Suum quiſq; officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non ſine mendaciis. Rex omnes benignè audiebat, & ſingulorum orationem comprobabat. Hæc conſultatio dilata eſt in longum tempus, quò diutiùs ſpe metúque torqueret omnes. Adſtabat inter hos primus Cancellarius; nam & hunc juſſerat acciri. Is, cæteris prudentior, non prædicabat officia ſua, ſed agebat ſpectatorem fabulæ. Ad hunc tandem converſus rex, Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit, nec prædicat officia ſua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia quàm promeruerim, nec ulla de re magis ſolicitus ſum quàm ut regiæ in me munificentiæ reſpondeam, tantum abeſt ut velim flagitare plura. Tum Rex, Unus igitur,

inquit, omnium non eges pecuniâ? Nè egerem, inquit alter, jam tua præstitit benignitas. Ibi rex versus ad alios, Nè ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Hic magis accensa spes est omnibus, futurum ut pecunia cæteris distribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum ubi satis diu luisset rex, coëgit Cancellarium ut totam eam summam domum auferret. Móxque versus ad cæteros jam mœstos, Vobis, inquit, erit alia expectanda occasio. *Philog.* Fortasse * frigidius videbitur quod narraturus sum. Proinde deprecor doli mali suspicionem fucive, nè videar de industria ambiisse immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam petens ut munus, quod fortè vacabat in eo pago in quo habitabat, juberet in ipsum transferri. Rex, auditâ petitione, expeditè respondit, Nihil efficies: videlicet amputans omnem spem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis Regi gratiis decessit. Rex, ex ipsa fronte colligens hominem esse non omninò siniştri ingenii, suspicánsque illum non intellexisse quid respondisset, jubet eum revocari. Redit. Tum Rex, Intellexeras, inquit, quid tibi responderim? Intellexi. Quid igitur dixi? Mè nihil effecturum. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, est domi quod agam, proinde magno meo incommodo persequuturus eram hîc spem ancipitem: nunc beneficium interpretor, citò negâsse beneficium, néque lucratum quicquid eram perditurus, si vanâ spe lactatus fuissem. Ex eo responso Rex conjectans hominem minimè segnem, ubi pauca percontatus esset, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis agas gratias: simúlque versus ad officiarios, Expediantur, inquit, huic sine mora diplomata, nè hîc diu suo damno hæreat. *Eugl.* Non deest quod referam de Ludovico, sed malo de nostro maximiliano, qui ut nequaquam solitus est defodere pecuniam, ità clementissimus erat in eos qui decoxerant, modò Nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cùm cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo nescio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut si quid impetratum esset dexteritate legati, pro lucro duci posset. Legatus extorsit millia quinquaginta; Cæsari reddidit triginta. Cæsar lætus insperatâ prædâ dimisit hominem, præterea nihil inquiens. Interea quæstores & rationales olfecerant plus acceptum fuisse quàm exhibitum. Interpellant Cæsarem, ut accerseret hominem. Accitus est; venit illico.

Tum

* De hoc vocabulo Budæus videndus in encomio linguæ Græcæ, qui interpretatur *absurdum, nec plausu excipiendum* cui *facetum* & *plausibile* opponitur.

Tum Maximilianus, Audio, inquit, te accepiſſe millia quinquaginta. Faſſus eſt. Non exhibuiſti niſi triginta millia. Faſſus eſt & hoc. Reddenda eſt, inquit, ratio. Promiſit ſe facturum, ac diſceſſit. Rurſum cùm nihil eſſet actum, interpellantibus officiariis revocatus eſt. Tum Cæſar, Nuper, inquit, juſſus es reddere rationem. Memini, inquit, ille, & in hoc ſum. Cæſar, ſuſpicans illi rationem nondum ſatis eſſe ſubductam, paſſus eſt illum ſic abire. Cùm ſic eluderet, officiarii vehementer inſtabant, clamitantes non eſſe ferendum ut ille tam palàm illuderet Cæſari. Perſuaſerunt, ut accerſitus juberetur inibi præſentibus ipſis exhibere rationem. Annuit Cæſar. Accitus venit illico, nihil tergiverſatus. Tum Cæſar, Nonne inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, reſpondit ille. Jam, inquit, opus eſt: en adſunt qui excipient; nec eſt diutiùs tergiverſandi locus. Aſſidebant officiarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis ſat dextrè, Non derrecto, inquit, rationem, invictiſſime Cæſar; verùm hujuſmodi rationum non ſum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: iſti qui aſſident talium rationum ſunt peritiſſimi. Si vel ſemel videro quemadmodum illi tractent hujuſmodi rationes, egò facilè imi abor. Rogo, jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæſar ſenſit dictum hominis, quod non intelligebant hi in quos dicebatur, ac ſubridens, Verum, inquit, narras, & æquum poſtulas. Ità juvenem dimiſit. Subindicabat enim, ſic illos Cæſari ſolere reddere rationem, quemadmodum ipſe reddiderat, nimirum ut bona pecuniæ portio penès ipſos remaneret. *Ler.* Nunc tempus eſt ut *ab equis*, quod aiunt, *ad aſinos* deſcendat fabula, à regibus ad Antonium ſacrificum Lovanienſem, qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucundè dicta, vel jocosè facta, ſed pleraque ſordidiora. Nam pleroſque luſus ſuos condire ſolitus eſt unguento quodam, quod non admodum eleganter ſonat, ſed pejùs olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitârat unum atque alterum bellum homunculum fortè obvios in via. Cùm redîſſet domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam inſolens. Hîc opus erat celeri conſilio. Subduxit ſe tacitus, & ingreſſus culinam fœneratoris, (quîcum illi erat familiaritas, quòd frequenter ageret cum illo,) digreſſâ famulâ ſubduxit unam ex ollis æneis unà cum carnibus jam coctis, ac veſte tectam deferebat domum; dat coquæ, jubet protinus effundi carnes & jus in aliam olam fictilem, ſi-

múlque fœneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad fœneratorem, qui depoſito pignore drachmas duas à fœneratore ſumat mutuò, ſed accipiat chirographum, quod teſtaretur talem ollam miſſam ad ipſum. Fœnerator non agnoſcens ollam, utpote defrictam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam: eâ pecuniâ puer emit vinum. Ità proſpectum eſt convivio. Tandem cùm appararetur prandium fœneratori, deſiderata eſt olla. Hic jurgium adverſus coquam. Ea cùm gravaretur, conſtanter affirmavit, neminem eo die fuiſſe in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc ſuſpicari de ſacrifico. Tandem itum eſt ad illum, exploratum an apud illum eſſet olla: nè muſca quidem olla reperta. Quid multis? Seriò flagitata eſt ab illo olla, quòd ſolus ingreſſus eſſet culinam quo tempore deſiderata eſt. Ille faſſus eſt ſumpſiſſe commodatò ollam quandam, ſed quam remiſiſſet illi unde ſumpſerat. Id cùm illi pernegarent, & incaluiſſet contentio, Antonius adhibitis aliquot teſtibus, Videte, inquit, quàm periculoſum eſt cum horum temporum hominibus agere ſine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem fœneratoris. Et protulit ſyngraphum. Intellectus eſt dolus; fabula magno cum riſu per totam regionem diffipata eſt, ollam oppignoratam ipſi cujus erat. Hujuſmodi dolis libentiùs favent homines, ſi commiſſi ſint in perſonas odioſas, præſertim eos qui ſolent aliis imponere. *Adol.* Næ, tu nobis mare fabularum aperuiſti, nominato Antonio; ſed unam duntaxat, eámque brevem, referam, quam audivi nuperrimè. Agitabant ſimul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita quàm ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipſe celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porrò quemadmodum inter philoſophos, ſi quando conveniunt, proponi ſolent queſtiunculæ de rebus naturæ; ità hîc ſtatim nata eſt quæſtio, quænam eſſet hominis pars honeſtiſſima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud; & ſuæ quiſque divinationis rationem adferebat. Antonius juſſus dicere ſententiam, dixit os ſibi partem videri omnium honeſtiſſimam, & addidit cauſam neſcio quam. Tum alter ille, nè quid ipſi conveniret cum Antonio, reſpondit, eam partem quâ ſedemus ſibi videri honeſtiſſimam. Cùm id videretur omnibus abſurdum, attulit hanc cauſam, quod is diceretur vulgò honoratiſſimus qui primus conſideret; hoc honoris competere parti quàm dixiſſet. Applauſum eſt huic ſententiæ,

tentiæ, & risum est affatim. Placuit homo sibi de hoc dicto, visúsque est in eo certamine victus Antonius, Dissimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primum honestatis laudem, nisi quòd sciret illum velut æmulum suæ gloriæ diversam partem nominaturum. Post dies aliquot cùm rursus uterque vocatus esset ad idem convivium, ingressus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna; & aversus emisit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, scurra; ubinam didicisti mores istos? Tum Antonius, Etiam indignaris? inquit. Si te salutâssem ore, resalutâsses: nunc te saluto parte corporis, vel te Judice, omnium honestissimâ, & scurra vocor. Sic recuperavit priùs amissam gloriam Antonius. Diximus omnes; nunc supersest ut pronunciet judex. *Ge.* Id faciam, sed non priùs quàm suum quisque cyathum ebiberit. En, auspicor: sed *Lupus in Fabula*. *Po.* Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Lev.* Quid actum est inter tam lepidos congerrones? *Po.* Quid aliud? certatum est fabulis, donec lupus intervenires. *Lev.* Huc igitur adsum ut perficiam fabulam, volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum, *Ge.* (a) Scythicum promittis convivium. *Lev.* (b) Αυτὸ δείξει. Nisi fatebimini hoc fuisse vobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare pœnas in cœna. Nihil jucundius quàm cùm seriò tractantur nugæ.

a Id est, triste.

b Id est, *ipsa res indicabit.* Vide proverbium.

ARGUMENTUM.

Puerpera ob masculum partum magis gaudet. Mos, impius tyrannus. Mulier contendit, se non esse marito suo inferiorem. Dignitas utriusque comparatur. Lingua invictum mulieris telum. Nutricem non debere esse aliam quàm ipsam matrem. Non est mater quæ gignit, sed quæ nutrit. Ipsa fera fœtus suos lacte suo nutriunt. Lac sæpe nutricum infantis & ingenium & corporis habitudinem vitiat. Animus quorundam malè habitat. Cato primam felicitatis partem judicabat bene habitare. Vix semimater est quæ recusat alere quod peperit. Mater talis dicitur à μὴ τηρεῖν. Breviter, præter multarum naturalium rerum cognitionem, multa occurrunt hic moralia.

EUTRAPLUS, FABULA.

Eu. SAlva sit optima Fabulla. *Fa.* Salve multùm, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quòd nunc salutator insolens adveneris, quem hoc triennio toto nemo nostrûm vidit. *Eu.* Dicam: fortè præteriens has ædes vidi (c) cornicem obvinctam candido linteo; demirabar quid esset causæ. *Fa.* Adeóne hospes es in hac regione, ut ignores hoc esse symbolum puerperii in ædibus? *Eu.* Eho, annon pro-

c Circulum ferreum, aut aliquid hujus loco additum ostio, quo pulsetur, Græci Κρούσμα vocant, vel ob figuram, vel ob garrulitatem.

prodigium est videre cornicem albam? Sed extra jocum, sciebam maximè; verùm suspicari non potui, te, puellam vixdum ingressam decimum sextum annum, tam maturè didicisse difficillimam artem gignendi liberos, quam ægrè discunt quædam ante annos triginta. *Fa.* Ut tu semper es quod diceris! Eutrapele. *Eu.* Ut nunquam deest Fabullæ fabula! Demiranti igitur commodùm occurrit Polygamus. *Fa.* Is qui nuper extulit uxorem decimam? *Eu.* Is ipse; sed, quod te fugit, opinor, rursum tam ambitiosè procum agit, quasi hactenus vixerit cœlebs. Hic percontanti quid accidisset novæ rei, Muliebre corpus, inquit, in his ædibus per medium sectum est in duo. Ob quod, inquam, facinus? Si verum est, inquit, quod rumore populari jactatur hîc, materfamilias, sustinuit deglubere maritum suum: simúlque cum ritu subduxit sese. *Fa.* Homo crassè facetus. *Eu.* Ego me protinus intrò conjicio, tibi felicem partum gratulaturus. *Fa.* Salutem mihi gratulare, si voles, Eutrapele; felicem partum tum gratulaberis, cùm quod enixa sum videris de se præbere specimen boni viri. *Eu.* Piè tu quidem & verè, mea Fabulla. *Fa.* Nullius Fabulla sum, nisi Petronii. *Eu.* Uni quidem Petronio paris, at non uni vivis, opinor. Cæterùm hoc quoque gratulor, quòd puerum enixa es. *Fa.* Sed quas ob causas felicius judicas peperisse masculum quàm fœminam? *Eu.* Quin tu potiùs, Fabulla Petronii, (jam enim vereor mea dicere) illud mihi expedi, quas ob causas vos magis gaudetis peperisse masculos quàm fœminas. *Fa.* Quid aliæ sentiant, nescio; ego nunc me gaudeo peperisse masculum, quia sic visum est Deo: si maluisset ille puellam, maluissem & ipsa. *Eu.* An putas Deo tantum esse otii, ut etiam parturientibus obstetricetur? *Fa.* Quid agat ille potiùs, Eutrapele, quàm ut propagatione servet quod condidit? *Eu.* Quid agat? ô bona. Imô, ni Deus esset, non arbitror sufficturum tot negotiis. Exsulat Christiernus Danorum rex, pius Evangelii fautor: Franciscus Galliarum rex hospes est Hispaniarum, nescio quàm ex ipsius animi sententia, vir certè dignus meliore fortunâ: Carolus molitur monarchiæ proferre pomœria: Ferdinandus rerum suarum satagit in Germania: (a) Bulimia pecuniarum urget aulas omnes: periculosos motus concitant agricolæ, nec tot stragibus ab instituto deterrentur: populus meditatur (b) Anarchiam: periculosis factionibus collabitur Ecclesiæ domus; hinc atque hinc distrahitur illa Jesu tunica inconsutilis: Vinea Domini non ab uno jam apro vastatur, simúlque pericli-

a *Summa fames*, ut alias dictum.
b Cùm nullo principe tumultuatur populus.

periclitatur ſacerdotum cum decimis autoritas, Theologorum dignitas, monachorum majeſtas: nutat confeſſio, vacillant vota, labaſcunt leges Pontificiæ, vocatur in diſcrimen Euchariſtiæ, exſpectatur Antichriſtus, totus orbis parturit neſcio quid magni mali. Interim ſuperant & imminent Turcæ, nihil non populaturi, ſi ſucceſſerit quod agunt: & tu rogas quid agat potiùs? Imò tempus arbitror, ut ſuo quoque regno proſpiciat in tempore. *Fa.* Quod hominibus videtur maximum, id fortaſſe videtur Deo nullius momenti. Sed ab hac fabula Dei perſonam, ſi vis, ſecludamus. Dic quæ te cauſæ moveant, ut felicius exiſtimes peperiſſe catulum quàm catellam. *Eu.* Piæ mentis eſt, hoc judicare optimum quod dedit Deus citra controverſiam optimus. Verùm ſi Deus tibi daret poculum cryſtallinum, nonne maximas ageres gratias? *Fa.* Agerem. *Eu.* Quid ſi idem daret vitreum, num pares ageres? Sed vereor nè tibi moleſtiam adferam pro ſolatio, hæc apud te philoſophans. *Fa.* Imò Fabullæ nihil eſt jam à fabulis periculi. Jam quartam hebdomadam decumbo, ſatíſque valeo vel ad luctam. *Eu.* Quin igitur è nido provolas? *Fa.* Vetuit rex. *Eu.* Qui rex? *Fa.* Imò tyrannus. *Eu.* Qui? quæſo. *Fa.* Syllabâ dicam, Mos. *Eu.* Heu! Quàm iſte rex multa præter æquum exigit? Pergamus igitur philoſophari de cryſtallo & vitro. *Fa.* Marem, utì conjicio, naturâ præſtantiorem ac firmiorem judicas quàm fœminam. *Eu.* Sic arbitror. *Fa.* Nimirum viris authoribus. Num igitur viri vivaciores ſunt quàm fœminæ? num à morbis immunes? *Eu.* Nequaquam, ſed in genere viribus antecellunt. *Fa.* Sed ipſi rurſus ſuperantur à camelis. *Eu.* Imò prior creatus eſt maſculus. *Fa.* Prior conditus eſt Adam quàm Chriſtus. Et ſolent artifices in poſterioribus ſeipſos vincere. *Eu.* At Deus mulierem viro ſubjicit. *Fa.* Non ſtatim melior eſt qui imperat, & nuptam ſubjicit, non fœminam: ac rurſus nuptam ità ſubjicit, ut cùm utrique ſit poteſtas alterius, mulierem tamen velit viro morem gerere, non ut præſtantiori, ſed ut ferociori: Dic, Eutrapele, uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? *Eu.* Tibi quidem hîc cedam, ſi mihi declaràris quid ſenſerit Paulus ſcribens Corinthiis, cùm *viri caput* dicit eſſe *Chriſtum, mulieris caput virum*: rurſus cùm *virum* dicit *imaginem & gloriam Dei, mulierem gloriam viri*. *Fa.* Iſtud expediam, ſi mihi declaràris, an ſolis viris datum ſit eſſe membra Chriſti. *Eu.* Abſit: id quidem datum eſt omnibus hominibus per fidem. *Fa.* Quî fit igitur, ut caput unum cùm ſit, non habeatur

atur omnibus membris commune? Deinde, cùm Deus hominem fingeret ad imaginem ſui, utrùm hanc imaginem expreſſerit in corporis figura, an in animi dotibus? *Eu.* In animi dotibus. *Fa.* At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro ſexu plures ſunt temulentiæ, rixæ, pugnæ, cædes, bella, rapinæ & adulteria? *Eu.* At ſoli viri bellum gerimus pro patria. *Fa.* Sed iidem ſæpius deſerto loco turpiter fugitis; nec ſemper pro patria, ſed frequentiùs pro ſordido ſalariolo deſeritis uxorem & liberos, &, pejores gladiatoribus, ultro corpora veſtra traditis in ſervilem neceſſitatem vel moriendi, vel occidendi. Jam ut maximè jactes mihi virtutem bellicam, nemo veſtrûm, ſi ſemel eſſet expertus quid ſit parere, non mallet decies in acie ſtare, quàm ſubire ſemel quod nobis toties eſt experiendum. In bello non ſemper venitur ad manus; & ſi venitur, non in quavis exercitûs parte diſcrimen eſt. (*a*) Tui ſimiles diſponuntur in acie media, alius eſt in ſubſidiis, alius tutò ſedet (*b*) poſt principia, denique, plurimos ſervat deditio & fuga: nobis cominus cum morte conflictandum eſt. *Eu.* Iſta non nunc primùm audio: verùm ſúntne hæc vera quæ dicuntur? *Fa.* Nimiùm vera. *Eu.* Viſne igitur, Fabulla, ut marito tuo perſuadeam nè poſthac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab iſto diſcrimine. *Fa.* Equidem nihil malim, ſi poſſis. *Eu.* Quid præmii feret orator hic, ſi perſuaſerit? *Fa.* Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. *Eu.* Iſtas malim quàm decem linguas luſciniarum. Non rejicio conditionem; verùm contractum hunc ratum eſſe nolim priùs quàm interceſſerit ſtipulatio. *Fa.* Addatur, ſi libet, & ſi qua eſt alia cautio. *Eu.* Id fiet ex animi tui ſententia poſt menſem exactum. *Fa.* Quin potiùs nunc fit ex animi mei ſententia? *Eu.* Dicam; quia vereor nè poſt menſem non ſit eadem animi tui ſententia. Itaque & tibi ſolvendum eſſet duplex præmium, & mihi duplex eſſet ſumenda opera, perſuadendi, ac diſſuadendi. *Fa.* Age, fiat ut voles. Sed interim perge demonſtrare, quare viri ſexus ſit præſtantior fœmineo. *Eu.* Video te meditatam monomachiam; quamobrem in præſentia quidem conſultius arbitror tibi concedere. Aggrediar aliàs, ſed armatus, nec abſque ſubſidiario milite. Nam ubi linguâ res geritur, nè ſeptem quidem viri pares ſunt uni fœminæ. *Fa.* Nimirum hoc telo armavit nos natura; quanquam nè vos quidem elingues eſtis. *Eu.* Forteſſis; ſed ubi puellus? *Fa.* In conclavi proximo. *Eu.* Quid illic; coquit olus? *Fa.* Nugator! apud nutricem eſt. *Eu.* Quam mihi nutricem narras?

(*a*) Id eſt, ignaviores, ut numerum augeant. Nam alæ & cornua ſuſtinent belli molem.

(*b*) Alludit ad illud Terentianum in Eunucho.

ras? An eſt alia nutrix quàm ea quæ mater eſt? *Fa.* Quidni? Vulgo fit. *Eu.* Peſſimum mihi nominas authorem rei bene gerendæ, vulgum, Fabulla. Vulgò peccant, vulgò luditur aleâ, vulgò commeatur ad fornices, vulgò fraudatur, potatur, inſanitur. *Fa.* Sic amicis viſum eſt; cenſuerunt enim parcendum huic ætati tam teneræ. *Eu.* Atqui ſi natura dedit vires ad concipiendum, haud dubiè dedit & ad lactandum. *Fa.* Probabile quidem eſt. *Eu.* Dic mihi, nonne ſentis eſſe dulciſſimum Matris vocabulum? *Fa.* Sentio. *Eu.* Itaque, ſi fieri poſſet, patereris aliam mulierem eſſe matrem tui partûs? *Fa.* Minimè gentium. *Eu.* Cur igitur volens plus quàm dimidiatum matris nomen transfers in fœminam alienam? *Fa.* Bona verba, Eutrapele; non divido filium, ſola totáque ſum mater. *Eu.* Imò hîc tibi, Fabulla, reclamat in os ipſa Natura. Cur terra dicitur omnium parens? An quòd gignat tantum? Imò multò magis quòd nutriat ea quæ genuit. Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum animantis aut plantæ genus naſcitur, quod eadem terra ſucco ſuo non alat. Nec eſt ullum animantis genus quod non alat ſuos fœtus. Ululæ, leones & viperæ educant partus ſuos; & homines ſuos fœtus abjiciunt? Obſecro te, quid crudelius iis qui prolem educationis tædio dicuntur exponere? *Fa.* Abominanda dicis. *Eu.* Atqui non perinde factum abominantur homines. An non expoſitionis genus eſt, infantulum tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem ſpirantem, matris opem atque auxilium eâ voce implorantem quæ movere dicitur & feras, tradere mulieri fortaſſis nec corpore ſalubri nec moribus integris, denique cui pluris ſit pecuniæ pauxillum quàm totus infans tuus? *Fa.* Delecta eſt mulier ſalubri corporis temperaturâ *Eu.* Hoc medici certiùs judicent quàm tu. Sed finge hîc illam tibi vel parem, vel aliquantò, ſi vis, ſuperiorem; an nihil intereſſe cenſes utrùm infans tenellus cognatum illum & familiarem hauriat ſuccum, & calore jam aſſueto foveatur, an alienis cogatur aſſueſcere? Triticum in aliud ſolum jactum degenerat in avenam aut ſiliginem; vitis in alium collem tranſlata mutat ingenium; plantula revulſa à parente terra flacceſcit, ac velut emoritur, eóque, quantum fieri poteſt, cum terra nativa transferunt. *Fa.* Imò narrant plantas tranſlatas & inſitas exuere ſylveſtre ingenium, & fructus edere generoſiores. *Eu.* At non protinus ut natæ ſunt, ô bona. Veniet & olim hoc tempus, ſi Deus voluerit, ut adoleſcentem tuum ableges ab ædibus, literis jam ac ſeverioribus diſciplinis imbuendum; quæ

Matris eſt tam lactare, nutrire, educare, quàm parere liberos.

Periculum à nutricibus.

quæ functio patris est potiùs quàm matris. Nunc ætas tenera fovenda est. Porrò cum ad salubritatem firmitatémque corporis plurimùm refert qualis sit alimonia, tum verò præcipuè quo succo tenerum illud ac molle corpusculum imbuatur. Nam hîc quoque locum habet illud Flacci dictum, *Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.* *Fa.* De corpore non ità multùm laboro, modò sit animus qualem optamus. *Eu.* Piè tu quidem, sed parùm philosophicé. *Fa.* Quamobrem? *Eu.* Cur tu igitur quoties concîdis holus, quereris aciem cultri retusam esse, & jubes exacui? Cur acum rejicis obtusâ cuspide, cùm ea res non adimat artem? *Fa.* Non deest ars, sed obstat instrumentum parùm idoneum. *Eu.* Cur quibus est opus oculorum acie, vitant lolium & cepas? *Fa.* Quia vitiant oculos. *Eu.* Nonne animus est qui cernit? *Fa.* Est, nam nihil vident examines. Sed quid agat faber vitiatâ securi? *Eu.* Agnoscis igitur corpus esse mentis organum? *Fa.* Apparet. *Eu.* Et fateris, vitiato corpore non agere animum, aut incommodiùs agere? *Fa.* Non dissimile veri dicis. *Eu.* Age, videor mihi nactus ingenium philosophicum. Finge igitur animum hominis demigrare in corpus galli gallinacei; num ederet vocem quam nunc edimus? *Fa.* Nequaquam. *Eu.* Quid obstaret? *Fa.* Quia desunt labra, dentes, & lingua similis; nec (*a*) epiglottis, nec tres adsunt (*b*) cartilagines à tribus motæ musculis, ad quas pertinent nervi à cerebro demissi, nec fauces, nec os simile. *Eu.* Quid si in corpus suis? *Fa.* Grunniret suillo more. *Eu.* Quid si in corpus cameli? *Fa.* Caneret ut canit camelus. *Eu.* Quid si in corpus asini, quod evenit Apuleio? *Fa.* Ruderet, opinor, ut asinus. *Eu.* Nimirum fatetur hoc ille, cùm cuperet inclamare Cæsarem, contractis quantum potuit labris (*c*) vix O sonuit; Cæsarem nullo pacto potuit exprimere. Idem cùm fabulam auditam, nè excideret, describere cuperet, damnavit cogitationem tam asininam, cùm ungulas intueretur solidas. *Fa.* Et meritó. *Eu.* Ergò lippientibus oculis minùs videt animus; oppletis sordibus auribus, minùs audit; ubi cerebrum occupat pituita, minùs olfacit; ubi stupet membrum, minùs sentit; ubi malis humoribus vitiata est lingua, minùs gustat. *Fa.* Negari non potest. *Eu.* Non ob aliud, nisi quia vitiatum est organum. *Fa.* Arbitror. *Eu.* Nec inficiaris plerumque vitiari cibo potúque. *Fa.* Fateor; sed quid isthuc ad bonam mentem? *Eu.* Proinde quid lolium ad perspicaces oculos? *Fa.* Quia vitiat organum animi. *Eu.* Probè respondes. Verum illud expedi, unde fit quòd

a Est caruncula volubilis, nunc gulam claudens, nunc arteriam asperam.
b Vide Galenum de locis affectis
c Hoc Apuleius; Lucianum sequutus.

quòd alius alio celeriùs intelligit, ac tenaciùs meminit; alius alio citiùs iraſcitur, aut moderatiùs odit? *Fa.* Sic conditus eſt animus. *Eu.* Non ſic elabêris. Unde fit ut qui priùs fuit ingenio celeri, ſelici memoriâ, poſtea fiat obliviosus ac tardus, ſive plagâ, ſive caſu, ſive morbo, ſive ſenio? *Fa.* Tu nunc mihi videre ſophiſtam agere. *Eu.* Proin tu contrà fac agas ſophiſtriam. *Fa.* Opinor hoc te velle dicere, quòd animus quemadmodum cernit & audit per oculos & aures, ità per organa quædam intelligit, meminit, amat, odit, iraſcitur, & placatur. *Eu.* Rectè conjectas. *Fa.* Quæ tandem ſunt iſta organa? & ubi ſunt? *Eu.* Oculos ubi ſunt vides. *Fa.* Et aures, & nares, & palatum, ubi ſunt ſcio. Et toto corpore contactum eſſe video, niſi cùm ſtupor occupat membrum. *Eu.* Amputato pede, tamen intelligit animus. *Fa.* Intelligit, itidem & manu. *Eu.* At qui vehementem plagam accipit in tempus capitis aut in occipitium, concidit mortuo ſimilis, omníque ſenſu ſuo vacat. *Fa.* Iſthuc aliquoties vidi. *Eu.* Ex hoc colligis intra cranium eſſe intellectûs, voluntatis ac memoriæ organa, minùs quidem craſſa quàm ſunt aures & oculi, ſed tamen materialia. Quandoquidem & ſpiritus, quos habemus in corpore ſubtiliſſimos, corporales ſunt. *Fa.* An iſta quoque vitiantur cibo potúque? *Eu.* Maximé. *Fa.* Cerebrum procul abeſt à ſtomacho. *Eu.* Ità ſumma fumarii pars abeſt à foco; tamen illi ſi inſideas, ſenties vaporem. *Fa.* Non experiar. *Eu.* At ſi mihi non credas, ſciſcitare è ciconiis. Itaque refert qui ſpiritus, qui vapores à ſtomacho ſubvolent in cerebrum & in organa mentis. Nam hi ſi crudi ſint ac frigidi, recidunt in ſtomachum. *Fa.* Næ, tu mihi metam deſtillatoriam deſcribis, quâ ex floribus herbíſque ſuccum exhalantem excipimus. *Eu.* Haud ità malè conjectas. Nam hepar, cui fel adhæret, ignis loco eſt, ſtomachus patellæ, cranium ſummæ metæ colophon, atque adeò, ſi vis, naſus fiſtulæ plumbeæ vice fungatur. Itaque ex hoc mutuo fluxo ac refluxu humorum naſcitur ferè quicquid eſt morborum, ut variè delabitur varius humor, nunc in oculos, nunc in ſtomachum, aliàs in ſcapulas, interdum in cervicem, alióve. Quóque magis intelligas; Cur qui vino immodico ſeſe ingurgitant ſunt malè memores? qui cibis aluntur ſubtiliorum ſpirituum, minùs torpent ingenio? Cur coriandrum memoriam emendat? Elleborus mentem purgat? Cur expletio vehemens epilepſim adducit, quæ ſtuporem adfert ſimul omnibus ſenſibus, quemadmodum & ſomnus profundus? Denique, ut immodica ſitis aut inedia

ingenii

ingenii memoriæque vim elidet in pueris; ità cibus immodicus in pueris gignit ingenii ſtuporem, ſi credimus Ariſtoteli, nimirum igniculo mentis velut obruto ingeſtâ materiâ. *Fa.* Eſtne igitur corporeus animus, ut à rebus corporalibus afficiatur? *Eu.* Animi rationalis natura non corrumpitur quidem ipſa, ſed organis vitiatis impeditur illius vis & actio; velut artifex fruſtrà valet arte, ſi deſtituatur idoneis inſtrumentis. *Fa.* Quantâ, quâve ſpecie eſt animus? *Eu.* Ridiculè percontaris de magnitudine aut figura, cùm fatearis incorporeum. *Fa.* Ego corpus intelligo quod ſentitur. *Eu.* Imò quæ non ſentiuntur perfectiſſima ſunt, veluti Deus & Angeli. *Fa.* Audio Deum & angelos ſpiritus appellari, at ſpiritum ſentimus. *Eu.* Hâc voce literæ Sacræ ob rudes homines balbutiunt, Mentem ſignificantes puram ab omni commercio rerum ſenſibilium. *Fa.* Quid igitur intereſt inter angelum & animum? *Eu.* Hoc ipſum quod inter limacem & cochleam, aut, ſi mavis, teſtudinem. *Fa.* Corpus igitur domicilium eſt animi magis quàm inſtrumentum. *Eu.* Nihil vetat inſtrumentum adjunctum dici domicilium. Atque hac quidem de re variant philoſophorum ſententiæ. Sunt qui dicant corpus eſſe veſtem animæ; ſunt qui domicilium, ſunt qui inſtrumentum, ſunt qui harmoniam. Horum quodcunque dixeris, conſequitur actiones animi corporis affectionibus impediri. Primùm, ſi quod veſtis eſt corpori, idem corpus eſt animo, quantum ad corporis valetudinem faciat veſtis declaravit Hercules: nè quid de coloribus, aut pilorum pelliúnique generibus referam. Cæterùm an eadem anima ſufficiat pluribus corporibus deterendis, quemadmodum corpus multas deterit veſtes, viderit Pythagoras. *Fa.* Non incommodum foret, ſi juxta Pythagoram liceret ut veſtibus, ità corporibus mutatoriis uti; ſic, ut menſibus hybernis ſumeretur corpus obeſum craſſæque texturæ, æſtivis rarius & gracilius. *Eu.* Atqui parùm, opinor, eſſet commodum, ſi quemadmodum multis veſtibus detritis, tandem & corpus deterimus; ità multis corporibus detritis tandem & anima ſeneſceret deficerétque. *Fa.* Non ſané. *Eu.* Jam quemadmodum ad corporis ſalubritatem agilitatémque refert quâ veſte ſit amictum, ità refert quod corpus circumferat anima. *Fa.* Profectò ſi corpus veſtis eſt animæ, video multos homines admodum variè cultos. *Eu.* Sic eſt, & tamen nonnulla pars hujus rei ſita eſt in nobis quàm commodè veſtiatur anima. *Fa.* Valeat igitur veſtis; dic aliquid de domicilio. *Eu.* Atqui nè quod dico tibi videatur

videatur commentum, Fabulla, ipſe Dominus Jeſus ſuum corpus *templum* appellat: & Petrus Apoſtolus ſuum corpus *tabernaculum* appellat. Nec defuerunt qui corpus dixerunt animæ ſepulchrum, σῶμα dictum arbitrantes quaſi σῆμα: alii carcerem mentis appellârunt, nonnulli præſidium, velut arcem munitam. Quorum animus eſt undiquaque purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporalium, horum animus agit in tabernaculo, libenter exſiliturus eſt vocet imperator. Qui prorſus excæcati ſunt vitiis ſpurciſſimis, ut nunquam aſpirent ad auram libertatis Evangelicæ, horum animus jacet in ſepulchro. Cæterùm qui moleſtè luctantur cum vitiis, nec adhuc poſſunt quod volunt, horum animus habitat in carcere, ſubindè clamans ad liberatorem omnium, *Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo, Domine.* Qui gnaviter pugnant cum Satana, vigilantes & excubantes adverſus inſidias illius qui *circumit ut Leo quærens quem devoret*, horum animus verſatur in præſidio, unde injuſſu imperatoris non licet diſcedere. *Fa.* Si corpus eſt animi domicilium, plurimos video quorum animus malè habitat. *Eu.* Sic eſt, videlicet in ædibus perſtillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiis, fumoſis, pituitoſis, laceris, ac ruinoſis, denique putribus & infectis. Et tamen Cato primam felicitatis partem judicat, *Bene habitare.* *Fa.* Tolerabilis res, ſi liceret in aliud immigrare domicilium. *Eu.* Emigrare non licet, niſi cum evocat * locator. Veruntamen ſi non licet emigrare, licet arte curâque noſtrâ domicilium animi commodius reddere; quemadmodum in ædibus mutantur feneſtræ, attollitur ſolum, incruſtantur aut conveſtiuntur tabulatis parietes, ſitus igni ſuffitúque purgatur. Id in ſenili corpore jámque ruinam minitante difficillimum eſt. Plurimùm autem conducit ſi puerile corpus ab ipſo protinus ortu ſicut oportet curetur. *Fa.* Tu quidem matrem ac nutricem medicam eſſe jubes. *Eu.* Planè jubeo, quod attinet ad delectum ac moderationem cibi potúſque, motûs, ſomni, balneorum, unctionum, frictionum, veſtitûs. Quàm multos eſſe cenſes qui graviſſimis morbis ac vitiis obnoxii ſunt, epilepſiæ, graci itati, imbecillitati, ſurditati, fractis lumbis, diſtortis membris, infirmo cerebro, ſtupori mentis, non ob aliud niſi quod à nutricibus indiligenter curati ſunt? *Fa.* Demiror te non pro pictore factum fuiſſe Franciſcanum, qui tam bellè concioneris. *Eu.* Ubi te Claranam videro, tum ego tibi Franciſcanus concionabor. *Fa.* Ego ſanè libens ſcire cupiam quid ſit Anima,

Bene habitare prima felicitatis pars.

* Significat eſſe conductitium.

de qua tam multa audimus dicimúsque, cùm nemo viderit? *Eu.* Imò nemo non videt cui ſunt oculi. *Fa.* Video pictas animas infantuli ſpecie. Verùm cur non adduntur alæ, quemadmodum angelis? *Eu.* Quoniam delabentibus è cœlo fractæ ſunt alæ, ſiqua Socraticis fabulis habenda fides. *Fa.* Quomodo igitur ſubvolare dicuntur in cœlum? *Eu.* Quoniam fides & charitas faciunt ut illis renaſcantur alæ. Has alas petebat ille pertæſus domicilium ſui corporis, dum clamat, * *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam?* Nec enim alias alas habet anima, cùm ſit incorporea, nec ullam habet ſpeciem quæ corporeis oculis ſit conſpicua; ſed certiùs cernuntur ea quæ videmus animo. Crediſne Deum eſſe? *Fa.* Maximè. *Eu.* At nihil minùs videri poteſt quàm Deus. *Fa.* Videtur in rebus conditis. *Eu.* Itidem videtur animus ex actione. Si quæris quid agat in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cùm vides hominem ſentire, cernere, audire, moveri, intelligere, meminiſſe, ratiocinari, certiùs vides animam adeſſe quàm nunc vides hunc cantharum: poteſt enim falli ſenſus unus; tot argumenta ſenſuum non fallunt. *Fa.* Proinde, ſi non potes oſtendere animam, ſic illam notis quibuſdam pinge quaſi mihi velis deſcribere Cæſarem quem nondum vidi. *Eu.* Ariſtotelis definitio in promptu eſt. *Fa.* Quæ? Nam aiunt iſtum eſſe probum rerum omnium depictorem. *Eu. Anima eſt actus corporis organici, phyſici, vitam habentis in potentia.* *Fa.* * Cur *actum* vocat potiùs quàm *iter* aut *viam*? *Eu.* Non hîc cavetur aurigis aut equitibus, ſed animæ ratio definitur. Et *actum* vocat formam, cujus natura eſt *agere*, cùm materiæ ratio ſit *pati*. Omnis autem corporis motus naturalis ab animo proficiſcitur. Eſt autem varius corporis motus. *Fa.* Intelligo. Sed cur addit *organici*? *Eu.* Quoniam anima nihil agit niſi per organa, hoc eſt, inſtrumenta corporis. *Fa.* Cur addit *phyſici*? *Eu.* Qui Dædalus fruſtrà fingeret tale corpus. Ideóque addit *vitam habentis in potentia.* Forma non agit in quidvis, ſed in materiam capacem. *Fa.* Quid ſi angelus immigraret in corpus hominis? *Eu.* Ageret quidem, ſed non per organa naturalia, nec vitam daret corpori, ſi abeſſet anima. *Fa.* Habeóne jam totam animæ rationem? *Eu.* Habes Ariſtotelicam. *Fa.* Equidem accepi celebrem eſſe philoſophum; & vereor ne ſapientum centuriæ mihi ſcribant hæreſeos dicam, ſi quid refrager. Alioqui quicquid adhuc dixit de anima hominis competit in aſinum & bovem. *Eu.* Imò in ſcarabeum quoque & limacem.

Fa. Quid

* Pſal. 54.

* Græcis eſt ἐντελέχεια vocabulum Philoſophis peculiare. Sed Fabulla detorquet ad jureconſultos, qui diſtinguunt inter *iter*, *actum*, & *viam*.

Fa. Quid igitur intereſt inter animam bovis & hominis? *Eu.* Qui dicunt animam nihil aliud eſſe quàm harmoniam qualitatum corporis, faterentur non ità multum intereſſe, videlicet, harmoniâ ſolutâ perire animas utriuſque. Nè ratione quidem diſtinguitur bovis ab hominis anima, ſed quòd boum minùs ſapit, quàm hominum; quemadmodum videre eſt & homines qui minùs ſapiunt quàm bos. *Fa.* Næ iſti bubulam habent mentem. *Eu.* Attamen illum ad te pertinet, quòd pro teſtudinis qualitate modulatior eſt harmonia. *Fa.* Fateor. *Eu.* Nec parvi refert ex quo ligno quâve figurâ ſit facta teſtudo. *Fa.* Veriſimile dicit *Eu.* Nec ex quorumlibet animantium inteſtinis fiunt canoræ fides. *Fa.* Audivi. *Eu.* Atque hæ quidem ex aëris circumfuſi madore aut ſiccitate laxantur, contrahuntur, nonnunquam & rumpuntur. *Fa.* Iſthuc vidi non ſemel. *Eu.* Hîc igitur potes opem præſtare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius teſtudinem habet bene temperatam miniméque vitiatam, nè laxa ſit ſegnitie, nè ſtridula ſit iracundiâ, ne rauca ſit temulentiâ. Nam hos affectus inſerit in nobis nonnunquam educatio victúſque ratio. *Fa.* Admonitionem accipio; ſed exſpecto quo pacto tuearis Ariſtotelem. *Eu.* Ille quidem deſcripſit in genere animam animantem, vegetantem ac ſentientem. Anima dat vitam, ſed non protinus animal eſt quod vivit. Vivunt enim, & ſeneſcunt, & moriuntur arbores, at non ſentiunt: quanquam his quoque nonnulli ſenſum tribuunt * ſtupidum. In adhæſis vix deprehenditur ſenſus: in ſpongia deprehenditur ab avulſoribus; in arboribus materiarum cæſores ſenſum comperiunt, ſi quid illis credimus. Aiunt enim, ſi palmâ ferias truncum arboris quam velis cædere, quemadmodum ferè ſolent materiarii, difficiliùs arbor inciditur, ut ſemet contraxit metu. Quod autem vivit ac ſentit, animal eſt. Nihil autem prohibet eſſe vegetabile quod non ſentit, veluti fungi, betæ, caules. *Fa.* Iſta ſi vivunt utcunque, ſi ſentiunt utcunque, ſi moventur cùm adoleſcunt, quid prohibet eadem dignari animalis cognomine? *Eu.* Non ità viſum eſt majoribus, neque nobis fas eſt ab illorum placitis diſcedere, ac nè refert quidem ad hoc quod nunc agimus. *Fa.* Atqui non ferum eandem eſſe animam ſcarabei & hominis. *Eu.* Non eſt eadem, ô bona, ſed ratio quadantenus communis eſt. Animat, vegetat, ſenſibile reddit corpus tuum anima tua. Idem agit ſcarabei anima in ſuo corpore. Nam quòd quædam aliter, aut aliud agit anima hominis quàm ſcarabei, partim in cauſa eſt materia.

* Hoc ſenſit Pythagoras; nec omnino diſſimile veri eſt.

teria. Non canit, non loquitur ſcarabeus, quia caret organis ad hæc idoneis. *Fa.* Illud igitur dicis, ſi anima ſcarabei demigràret in corpus hominis, idem ageret quod agit anima humana. *Eu.* Imò nè ſi mens quidem angelica, quemadmodum dixi. Nihil autem intereſt inter angelum & animam humanam, niſi quòd hominis anima in hoc condita eſt ut agat corpus humanum naturalibus organis inſtructum, quemadmodum anima ſcarabei non movet niſi corpus ſcarabei: angelus non in hoc conditus eſt ut animet corpus, ſed ut abſque corporalibus organis intelligat. *Fa.* Num idem poteſt anima? *Eu.* Poteſt quidem à corpore ſemota. *Fa.* Non eſt igitur ſui juris dum eſt in corpore. *Eu.* Non profectò, niſi ſi quid accidat præter communem naturæ curſum. *Fa.* Verùm tu mihi pro una anima plures animas effudiſti, animantem, vegetantem, ſenſibilem, intelligentem, memorem, volentem, iraſcentem, concupiſcentem. Mihi ſatis erat una. *Eu.* Ejuſdem animæ diverſæ ſunt actiones: ex his varia ſortitur cognomina. *Fa.* Non ſatis aſſequor quod dicis. *Eu.* At faciam ut aſſequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officina es textrix aulæorum, in taberna es aulæorum venditrix, in culina es coqua, iter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater; & tamen hæc omnia es eadem in dom-. *Eu.* Satis tu quidem pingui Minervâ philoſopharis. Sic igitur eſt animus in corpore quemadmodum ego in domo? *Eu.* Sic. *Fa.* Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. *Eu.* Neque enim tu es anima tantùm, ſed anima corpus circumferens: corpus autem non poteſt ſimul pluribus ineſſe locis; anima, quoniam eſt forma ſimplex ſic eſt in toto corpore, ut in ſingulis corporis partibus ſit tota, quamvis non idem agat per omnes partes, nec eodem modo per quomodolibet affectas. Nam ſapit ac meminit in cerebro, iraſcitur in corde, concupiſcit in hippate, audit in auribus, cernit in oculis, olfacit in naribus, guſtat in palato & lingua, ſentit in omnibus partibus corporis quæ nervaceum aliquid habent adjunctum: neque enim ſentit in pilis nec ſummis unguibus; ac nè pulmo quidem per ſe ſentit, nec hepar, fortaſſe nec lien. *Fa.* Proindè in quibuſdam partibus animat tantùm ac vegetat. *Eu.* Ità videtur. *Fa.* Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima conſequitur ut fœtus in utero materno ſtatim ut augeſcit, quod eſt vitæ ſignum, ſimul & ſentiat & intelligat; niſi forte unius hominis initio plures ſunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragit omnia. Ità ut primùm homo fuerit planta, mox animal,

mal poſtremò homo. *Eu.* Quod dicis, fortaſſe, non abſurdum videatur Ariſtoteli. Nobis probabilius eſt, ſimul cum vita infundi rationalem animam, ſed quæ, velut igniculus, immerſa materiæ ſupra modum humidæ nondum queat exſerere vires ſuas. *Fa.* Animus igitur illigatus eſt corpori quod agit movétque? *Eu.* Non aliter quàm teſtudo domui quam circumfert. *Fa.* Eam movet quidem, ſed ſic ut ſimul moveatur; quemadmodum gubernator flectit navem quò vult, ſed ipſe interim cum navi movetur. *Eu.* Imò quemadmodum ſciurus volvit caveam rotatilem, mobilis interim & ipſe. *Fa.* Sic & afficit anima corpus, ac viciſſim afficitur? *Eu.* Sanè quod ad operationes attinet. *Fa.* Ergò quod ad naturam pertinet, par eſt anima morionis animæ Solomoniis. *Eu.* Nihil abſurdum. *Fa.* Itaque pares ſunt & angeli, quandoquidem crent materiâ, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. *Eu.* Jam ſatis philoſophiæ. Quin potiùs hæc Theologos torqueant; nos hoc agamus quod cœpimus. Si tota mater eſſe vis, cura corpuſculum infantuli tui, quò poſteaquam ſeſe expliciuit, ex vaporibus mentis igniculus, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede illum hoc abs te flagitare. Cùm vides in pectore duos iſtos veluti fonticulos turgidos, ac lacteo liquore vel ſuapte ſponte manantes, crede naturam admonere te tui officii. Alioqui cùm infans jam fari meditabitur, ac blandâ balbutie te *Mammam* vocabit, quâ fronte hoc audies ab eo cui mammam negâris, & ad conductitiam mammam relegâris, perinde quaſi capræ aut ovi ſubjeciſſes? Ubi jam erit fandi potens, quid ſi te pro matre vocet ſemimatrem? Virgam expedies, opinor. Atqui vix ſemimater eſt quæ recuſat alere quod peperit. Potior genituræ pars eſt nutricatio tenéri puelli. Aliter enim non ſolùm lacte, ſed & fragrantiâ materni corporis: requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hauſit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem ſum in hac ſententia, ut exiſtimem in pueris ex lactis natura & indolem vitiari, non aliter quàm in frugibus & plantis terræ ſuccus mutat ingenium ejus quod alit. An putas temerè vulgò dici, *Iſte malitiam cum lacte nutricis imbibit*? Nec illud quidem opinor quòd à Græcis dici ſolet, *Ut nutrices*, cùm ſignificant aliquem malè paſci: paululum enim præmanſi in os inſerunt infantis, maximam partem deglutiunt ipſæ. Proinde nè peperit quidem quæ quod enixa eſt mox abjicit. Iſthuc enim abortire eſt, non parere. Et in tales fœminas mihi competere

Nutricem adſciſcere infantulo eſt *exponere.*

Græcorum videtur Etymologia, qui μήτηρ dici putant à μὴ τηρεῖν, hoc eſt, *à non ſervando.* Nam prorſus conductitiam nutricem infantulo adhuc à matre tepenti adſciſcere, genus eſt expoſitionis. *Fa.* Accederem, ni delecta eſſet mulier in qua nihil deſideres. *Eu.* Ut nihil referat quod lac bibat mollis infantia, quam ſalivam cum præmanſo cibo deglutiat; ut talis contigerit nutrix qualem haud ſcio an ulla reperiatur; an putas ullam eſſe quæ nutricationis omne tædium devorare poſſit quemadmodum mater ſordes, affeſſiones, vagitus, morbos, ſervandi nunquam ſatis diligentem curam? Si eſt quæ pariter amet ut mater, erit quæ pariter curet. Quin & illud fiet, ut ſegniùs amet te filius, nativâ illâ charitate velut in duas matres diſtractâ: nec tu ſimili pietate ducêris erga filium, ut jam grandior minùs libenter ſit obtemperaturus juſſis tuis; & tu frigidiùs illius curam habitura, in cujus moribus fortaſſe videbis nutricem. Præcipuus autem diſcendi gradus eſt mutuus inter docentem ac diſcentem amor. Ergò ſi nihil deceſſerit illi nativæ pietatis fragrantiæ, faciliùs illi inſtillabis præcepta rectè vivendi. Neque enim hîc parùm valet mater, vel ob hoc quòd materiam tractet molliſſimam & in omnia ſequacem. *Fa.* Ut video, non tam facilis eſt res peperiſſe quàm vulgus exiſtimat. *Eu.* Si mihi parùm habes fidei, en tibi Paulus apertè de muliere loquens, *Salva*, inquit, *fiet per liberorum generationem.* *Fa.* Salva eſt igitur quæ peperit? *Eu.* Nequaquam, ſed addit, *Si liberi permanſerint in fide.* Nondum abſolviſti genitricis munus, niſi primùm tenerum corpuſculum filii, mox animum æquè mollem rectâ educatione finxeris. *Fa.* Atqui iſthuc matribus in manu non eſt, ut filii perſeverent in pietate. *Eu.* Fortaſſis; ſed tantum habet momenti vigilans admonitio, ut Paulus exiſtimet matribus imputandum ſi liberi degenerent à piis moribus. Denique ſi præſtiteris quod in te ſitum eſt, Deus opem ſuam conjunget cum tua diligentia. *Fa.* Mihi quidem, Eutrapele, tua perſuaſit oratio, ſi queas itidem perſuadere parentibus & marito. *Eu.* Iſthuc ad me recipio, modò tu me tuo juves ſuffragio. *Fa.* Polliceor. *Eu.* Sed licétne videre puellum? *Fa.* Licet maximé. Heus, Syriſca, voca nutricem unà cum infante. *Eu.* Situs admodum puer. Vulgò dicitur veniam deberi primùm experienti. At tu primâ ſtatim experientiâ ſummam artis expreſſiſti. *Fa.* Non eſt ſculptilis imago, ut arte ſit opus. *Eu.* Verum, ſed ſufile ſigillum eſt. Utcunque

res habet, feliciſſimè cecidit: utinam pari felicitate cadant imagines quas intexis aulæis. *Fa.* At tu contrà feliciùs pingis quàm gignis. *Eu.* Sic viſum eſt naturæ cum omnibus paria facere. Quàm ſolicita eſt natura nè quid pereat! Duos homines in uno repræſentavit; naſus & oculi patrem referunt, frons ac mentum matrem exprimunt. An tu poſſes hoc tam charum pignus alienæ fidei concredere? Mihi bis crudeles videntur eſſe quæ id facere ſuſtinent. Quandoquidem non ſolùm faciunt id infantis quem ablegant periculo, verùm etiam ſuo, proptrea quòd in his lac averſione corruptum ſæpenumero periculoſos morbos pariat. Itaque fit, ut dum unius formæ corporis conſulunt, parùm conſulant duorum corporum vitæ: dúmque cavent nè contingat præproperum ſenium, conjiciunt ſeſe in mortem præproperam. Quod eſt inditum puero nomen? *Fa.* Cornelius. *Eu.* Hoc erat nomen avi paterni. Utinam virum integerrimum & moribus nobis referat. *Fa.* Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus, Eutrapele, unum quiddam obnixè te rogârim. *Eu.* Imò puta me tuum eſſe mancipium; imperabis, & impetrabis quæ voles. *Fa.* Proinde non priùs te (*a*) manumittam quàm hoc mihi beneficium cœptum abſolvas. *Eu.* Quodnam? *Fa.* Ut præſcribas mihi primùm, quibus rationibus queam infantis valetudini conſulere: deinde, cùm erit firmior, quibus rudimentis ad pietatem præparandus ſit rudis animus? *Eu.* Id faciam lubens pro mea quidem ſapientia, ſed proximo colloquio; nunc orator adeo maritum ac parentes. *Fa.* Precor exorator ut ſies.

(*a*) Quia ſe dixerat mancipium.

ARGUMENTUM.

Ogygius, religionis causâ peregrinatus, redit ſuperſtitionibus plenus. Divum Jacobum Compoſtellanum ſalutârat, quo illum voto uxor & ſocrus obligârant. Sancti tunc temporis frigidius coli cœperunt. Qua de re Virgo Maria ſcribit Epiſtolam plenam querelis, de neglecto Divorum cultu. Mendacium de Equite ſervato ope beatæ Virginis, dilatando anguſtiſſimam partem quâ erat elapſus. Lac Virginis B. D. Bernardus fingitur juxiſſe lac ex eadem B. Virginis mamma quâ puer Jeſus. Nova gemma bufonites: gemmarum varia natura. Thomæ Becketti tumulus Cantuariæ. Prodigioſam templorum magnificentiam, luxuriem & divitias perſtringit. Nautarum mores & ſcelera carpit. Abſurditas oſculandi ſanctorum reliquias, calceos, ſubligaria. Sancti aſſimilantur ovibus.

MENEDEMUS, OGYGIUS.

Me. Quid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinum meum video, jam totos ſex menſes non viſum cuiquam? interîſſe rumor erat. Ipſus eſt, niſi prorſus hallucinor.

nor. Adibo, ac ſalvere jubebo. Salvus ſis, Ogygi. *Og.* Salve & tu, Menedeme. *Me.* Quæ regio te nobis reddidit incolumem? nam triſtis rumor hîc ſparſerat te navigâſſe Stygiam paludem. *Og.* Imò gratio ſuperis, ſic interim valui, ut vix unquam antehac melius. *Me.* Ità ſemper vanitatis coarguas ejuſmodi rumores. Sed quid iſthuc ornatus eſt? obſitus es conchis (*a*) imbricatis, ſtanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, (*b*) culmeis ornatus torquibus; brachium habet (*c*) ova ſerpentum. *Og.* Viſi divum Jacobum Compoſtellanum, & hinc reverſus. Virginem Parathalaſſiam, apud Anglos percelebrem: quin potiùs hanc reviſi; nam annos ante tres inviſeram. *Me.* Animi gratiâ, ut arbitror. *Og.* Imò religionis causâ. *Me.* Iſtam, opinor, religionem docuerunt te Græcæ literæ. *Og.* Mater uxoris voto ſeſe obſtrinxerat, ut ſi filia peperiſſet maſculum vitalem, ego divo Jacobo præſens præſenti ſalutem dicerem, & gratias agerem. *Me.* Salutâſti divum tuo duntaxat & ſocrûs nomine? *Og.* Imò totius familiæ verbis. *Me.* Equidem arbitror nihilo minus ſalutis futurum fuiſſe familiæ, etiamſi Jacobum inſalutatum reliquiſſes. Sed obſecro, quid reſpondit agenti gratias? *Og.* Nihil, ſed offerenti munus viſus eſt arridere, & capite leviter annuere; ſimúlq; porrexit hoc imbricatum putamen. *Me.* Cur iſta potiùs donat quàm alia? *Og.* Quoniam his abundat, ſuggerente vicino mari. *Me.* O benignum divum, qui & obſtetricatur parturientibus, & operam dat hoſpitibus! Verùm quodnam iſthuc novum vovendi genus, ut otioſus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto aſtringeres, ut ſi quod ageres feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum quod voviſſes? *Og.* Non credo, etiamſi tu ipſe tuo nomine voviſſes. Nam tibi divis (*d*) os oblinere ludus eſt. At ſocrus eſt, mos gerendus erat. Nôſti mulierum affectus, & meâ quoque referebat. *Me.* Si non præſtitiſſes votum, quid erat periculi? *Og.* Non poterat me divus vocare in jus fateor; ſed poterat in poſterum eſſe ſurdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Nôſti principum mores. *Me.* Dic mihi, quid valet agítque vir opimus Jacobus? *Og.* Multò frigidiùs ſolito. *Me.* Quid eſt in cauſa? ſenium? *Og.* Nugator! ſcis divos non ſeneſcere. Verùm hæc nova perſuaſio quæ latè per orbem divagatur facit ut infrequentiùs ſalutetur ſolito: & ſi qui veniunt, ſalutant tantùm, nihil, aut quàm minimum, donant, diſtrahentes eam pecuniam rectiùs collocari in egenos. *Me.*

(*a*) Impij

a Id eſt, imbricum ſpecie variegatis. Vide Plinium lib. 9. cap. 35. de mira varietate conchárum.

b E ſtramine factis.

c Significat globulos quibus utuntur ad numerandas preces: ſic enim ova ſerpentum, cùm prodeunt, cohærent.

d Pro fallere. Vide Chiliades.

(a) Impia persuasio! *Og.* Itaque tantus Apostolus, qui solet totus gemmis & auro fulgere nunc stat ligneus, vix sebaceam habens candelam. *Me.* Si verum est quod audio, periculum est nè reliquis divis idem veniat usu. *Og.* Imò circumfertur Epistola, quam hac de re scripsit ipsa Virgo Maria. *Me.* Quæ Maria? *Og.* Quæ cognomen habet à Lapide. *Me.* apud Rauracos, ni fallor. *Og.* Ea est *Me.* Lapideam igitur divam mihi narras. Sed cui scripsit? *Og.* Nomen ipsa indicat epistola. *Me.* Per quem missa est? *Og.* Haud dubiè quin per angelum, qui posuerat scriptam in suggesto unde concionatur is ad quem scripta est: Et nè quid fraudis suspiceris, videbis Epistolam (b) αὐτόγεγφον. *Me.* Itane agnosces manum angeli qui est virgini ab Epistolis? *Og.* Quidni? *Me.* Quo tandem argumento? *Og.* Legi Epitaphium Bedæ, qod ab angelo insculptum est: elementorum figuræ per omnia congruunt. Legi & syngrapham (c) D. Ægidio missam: congruunt. An non hæc satis aguunt rem? *Me.* Fasne est inspicere? *Og.* Fas, si dejeres te taciturum. *Me.* O! lapidi dixeris *Og.* Jam sunt & (d) lapides hoc nomine infames, quòd nihil celent. *Me.* Muto igitur dicito, si lapidi parùm fidis. *Og.* Hâc lege recitabo: tu fac utramque arrigas aurem. *Me.* Arrexi. *Og.* " Maria Mater Jesu Glaucopluto " S. D. Quòd Lutherum secutus strenuè suades supervacaneum esse invocare divos, à me quidem isto nomine bonam " magnámque inîsti gratiam, scito: Nam antehac tantùm " non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab " una postulabantur omnia, quasi Filius meus semper in- " fans esset, quia talis fingitur, pingitúrque in sinu meo, ut " ex nutu matris adhuc pendeat, neque quicquam ausit negare patenti, videlicet metuens nè si quid neget roganti, " ego vicissim ipsi negem mammam sitienti. Et nonnun- " quam ea petunt à virgine quæ verecundus juvenis vix " auderet petere à lena, quæque me pudet literis committere. Interim negotiator lucri causâ navigaturus in Hi- " spaniam committit mihi pudicitiam suæ concubinæ. Et " virgo Deo sacra, abjecto velo fugam adornans, deponit " apud me famam integritatis suæ, quam ipsa tendit prosti- " tuere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanienam con- " ductus, Beata Virgo, da prædam opimam. Occlamat alea- " ator, Fave, diva, pars lucri tibi deciderit. Et si parùm " faveat alea, me convitiis lacerant, maléque precantur, quia " non adfuerim sceleri. Occlamat qui quæstui tui pi semet " exponit, Da proventum uberem. Si quid negem, illico " recla-

a Irania est cùm sit admodum pia.

b Id est *ab ipsa scriptam*, quemadmodum oracula dicuntur *ἀυτόχρηστα ab ipso* Deo *reddita voce* Virg. *Ipsa canas oro.*

c Nota est fabula de Carolo Magno, qui cùm desperaret veniam adm isforum, S. Ægidius impetravit syngraphan ab angelo continentem hunc versiculum, *Ægidii merito Caroli peccata remittes.*

d Sentit de Lydio lapide, qui dicitur *Index*: is prodit aurum subæratum aut imitatitium. Lege apud Ovid. fab. de Bæto in lapidem verso.

" reclamant, Ergò nè ſis mater miſericordiæ. Aliorum vo-
" ta non tam impia ſunt quàm inepta. Clamat innupta,
" Maria, da mihi formoſum ac divitem ſponſum. Clamat
" nupta, Da mihi bellos catulos. Clamat gravida, Da mihi
" facilem partum. Clamat anus, Da diu vivere ſine tuſſi
" fitíque. Clamat ſenex delirus, Da repubeſcere. Clamat
" philoſophus, Da nodos inſolubiles nectere. Clamat Sacer-
" dos, Da ſacerdotium opimum. Clamat Epiſcopus, Serva
" meam Eccleſiam. Clamat nauta, Da proſperos curſus.
" Clamat præfectus, Oſtende mihi filium tuum antequam
" moriar. Clamat aulicus, Da verè confiteri in mortis arti-
" culo. Clamat ruſticus, Da tempeſtivam pluviam. Clamat
" ruſtica, Serva gregem, & armentum incolume. Si quid re-
" nuo, illico ſum crudelis. Si relego ad filium, audio, Vult
" ille quicquid tu vis. Itáne ego ſola, & mulier, & virgo, da-
" bo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus,
" ludentibus aleâ, nubentibus, parturientibus, ſatrapis,
" regibus & agricolis? Atqui quod dixi minimum eſt præ
" his quæ patior. Sed his negotiis nunc multò minùs gra-
" vor: quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas,
" niſi commodum hoc incommodum majus ſecum trahe-
" ret; plus eſt otii, ſed minus eſt honorum, minus eſt opum.
" Antè ſalutabar Regina cœlorum, Domina mundi; nunc
" vix à paucis audio, Ave Maria. Antè veſtiebar gemmis &
" auro, abundabam mutatoriis, deferebantur aurea gem-
" meáque donaria: nunc vix tegor dimidiato palliolo, eó-
" que corroſo à muribus. Proventus autem annui vix tan-
" tum eſt ut alam miſerum (a) ædituum, qui accendat lu-
" cernulam aut candelam ſebaceam. Atque hæc tamen pote-
" rant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis,
" ut aiunt, ut quicquid uſquam eſt divorum exigas, ex æ-
" dibus ſacris. Etiam atque etiam vide quid agas. Non deeſt
" aliis divis quo ſuam ulciſcantur injuriam. Ejectus è
" templo Petrus, poteſt tibi vicißim occludere regni cœ-
" leſtis oſtium. Paulus habet gladium; Bartholomæus cul-
" tro armatus eſt; Guilielmus ſub pallio monachi totus ar-
" matus eſt, non ſine gravi lancea. Quid autem agas cum
" Georgio, & equite & (b) cataphracto, haſtâ ſimul & gla-
" dio formidabili? Nec inermis eſt Antonius; habet (c) ſa-
" crum ignem. Suis item & cæteris ſua vel arma, vel mala
" quæ quibus volunt immittunt. Me verò, quantumvis iner-
" mem, non tamen ejicies, niſi ſimul ejecto Filio quem ulnis
" teneo. Ab hoc non me patiar divelli: aut hunc unà mecum
" extru-

Scelta & idolatrica ſupplicatio ad B. V.

a Quem veteres, ut indicat Varro, Æditimum vocabant. Cuſtos erat tuendæ ſacræ ædis.

b Id eſt, gravi armaturâ munito.

c Hoc enim nomine Sanctum illum amabilem reddidere formidabilem: quemadmodum Joannem Baptiſtam, præter alios, morbo comitiali, Hubertum hydrophobo, item alios aliis malis. Et hæc vertimus in quæſtum noſtrum, cujus ſtudioſiores ſumus quàm ſervandarum animarum.

" extrudes, aut utrumque relinques, niſi mavis habere tem-
" plum ſine Chriſto. Hæc te ſcire volui: tu cogita quid
" mihi reſpondendum cenſeas. Nam mihi planè res cordi
" eſt. Ex æde noſtra lapidea, Cal. Aug. anno Filii mei
" paſſi 1524. Virgo lapidea meâ manu ſubſcripſi. *Me.* Minax profectò ac formidabilis epiſtola. Cavebit, opinor, Glaucoplutus. *Og.* Si ſapit. *Me.* Quamobrem non eadem de re ſcripſit huic optimus ille Jacobus? *Og.* Neſcio, niſi quòd longiùs abeſt, & his temporibus intercipiuntur omnes epiſtolæ. *Me.* Sed quis Deus te redegit in Angliam? *Og.* Ventus illuc invitabat mirè ſecundus, atque id propemodum eram pollicitus Divæ Parathalaſſiæ, me poſt biennium ipſam reviſurum. *Me.* Quid petiturus ab illa? *Og.* Nihil novi, niſi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberiorem, longævam lætámque vitam in hoc ſeculo, & perennem felicitatem in futuro. *Me.* Non poterat eadem præſtare Virgo Mater apud nos? Habet Antverpiæ templum longè auguſtius quàm in Parathalaſſo. *Og.* Haud nego poſſe; verùm aliis in locis alia largitur: ſive ſic viſum eſt animo illius; ſive, ut eſt benigna, ſemet in hoc noſtris affectibus accommodat. *Me.* De Jacobo frequenter audivi: ſed obſecro te, deſcribe mihi regnum iſtius Parathalaſſiæ. *Og.* Equidem expediam quàm potero pauciſſimis. Celeberrimum nomen eſt per univerſam Angliam, nec temere reperias in ea inſula qui ſperet res ſuas fore ſalvas, quin illam quotannis aliquo munuſculo pro facultatum modulo ſalutârit. *Me.* Ubi habet? *Og.* Ad extremum Angliæ finem inter Occidentem & Septentrionem, haud procul à mari paſſuum ferè tribus millibus, vicus eſt vix aliâ re victitans quàm commeantium frequentiâ. Collegium eſt Canonicorum, ſed quibus à Latinis Regulæ cognomen additur; médium genus inter monachos & canonicos quos Seculares appellant. *Me.* Amphibios mihi narras; quod genus eſt fiber. *Og.* Imò & crocodilus. Sed omiſſis cavillis, tribus verbis expediam quod vis. In odioſis canonici ſunt, in favorabilibus monachi. *Me.* Adhuc quidem mihi ænigma refers. *Og.* Quin addam Apodixin mathematicam. Si Romanus Pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canonici fuerint, non monachi: Sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint monachi. *Me.* O novos favores! utinam abducant & meam. *Og.* Sed ût ad rem: Collegium hoc vix alios habet proventus quàm ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem donaria ſervantur: Cæterùm ſi quid eſt nummorum, aut levioris

Demonſtratio quæ propriè fit Mathematicis per literas depictas.

vioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi Priorem vocant. *Me.* Probæ vitæ? *Og.* Non illaudatæ; pietate ditiores quàm annuo sensu. Templum est nitidum & elegans; verùm in eo non habitat Virgo, sed illud honoris gratiâ cessit filio. Illa suum habet templum, ut dextra sit filio. *Me.* Dextra? Quò igitur spectat filius? *Og.* Benè mones. Cùm Occidentem spectat, dextram habet matrem: ubi se vertit ad Solis exortum, sinistra est. Nec hîc tamen habitat; nondum enim ædificium est absolutum, & locus est undique perflabilis, patentibus ostiis, patentibus fenestris, & in propinquo est Oceanus ventorum pater. *Me.* Durum! ubi igitur habitat illa? *Og.* In eo templo quod inabsolutum dixi est sacellum angustum, ligneo tabulatu constructum, ad utrumque latus per angustum ostiolum admittens salutatores. Lumen est exiguum, nec ferè nisi ex cereis; fragrat odor naribus gratissimus. *Me.* Hæc omnia congruunt religioni. *Og.* Imò si introspicias, Menedeme, dicas divorum esse sedem, adeò gemmis, auro, argentóque nitent omnia. *Me.* Accendis animum ut eò me conferam. *Og.* Haud pœnituerit itineris. *Me.* Nihil est illic olei sacri? *Og.* Inepte! Oleum istud non resudat nisi è sepulchris divorum, velut Andreæ & Catharinæ. Mariæ sepulta non est. *Me.* Erravi, fateor. Sed absolve fabulam. *Og.* Quò latiùs se spargat religio, alia aliis locis ostenduntur. *Me.* Et fortassis ut uberior sit largitio, juxta illud, *Fit citò per multas præda petita manus.* *Og.* Et nusquam non præstò sunt mystagogi. *Me.* Ex Canonicis? *Og.* Nequaquam; illi non adhibentur, nè per occasionem religionis alienentur à religione, ac dum observant Virginem, parùm ipsi consulant suæ virginitati. Tantùm in intimo sacello, quod dixi conclave Divæ Virginis, adstat altari canonicus quidam. *Me.* In quem usum? *Og.* Ut recipiat servétque quod datur. *Me.* An dant qui nolint? *Og.* Minimè, sed nonnullos pius quidam pudor huc adigit, ut dent adstante quopiam, non daturi si testis abesset, aut largiùs dant aliquantò quàm erant daturi. *Me.* Affectum humanum dicis, & mihi non inexpertum. *Og.* Imò verò sunt quidam adeò dediti sanctissimæ Virgini, ut dum simulant sese munus imponere altari, mirâ dexteritate suffurentur quod alius posuerat. *Me.* Fac nullum adstare, an non in tales illico fulminaret Virgo? *Og.* Quî magis id faceret Virgo quàm ipse Pater æthereus quem non verentur nudare suis ornamentis, vel perfosso templi pariete? *Me.* Non satis mihi constat, utrum magis debeam admirari, illorúmne impiam

confi-

confidentiam an Dei lenitatem. *Og.* Ad latus itaque Septentrionale porta quædam est, non templi, nè quid erres, sed sepți, quo tota clauditur area templo adjacens. Ea ostiolum habet perpusillum, quale videmus in valvis nobilium, ut qui velit ingredi, primùm tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam submittat. *Me.* Profectò tutum non fuerit ad hostem ingredi per tale ostiolum. *Og.* Rectè conjectas. Narrabat Mystagogus olim virum equestris ordinis equo insidentem, per hoc ostium elapsum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miser desperans sui, subitâ cogitatione salutem suam commendavit Divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, si valva patuisset. Et ecce rem inauditam. Subitò totus eques erat intra sepța templi, altero frustra foris insaniente. *Me.* Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? *Og.* Maximè. *Me.* Id quidem non admodum facile apud te hominem philosophum. *Og.* Ostendebat in ostio laminam cupream clavis affixam quæ habebat imaginem equitis servati, eóque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetustioribus picturis videmus: quæ si non mentiuntur, frigebant id ætatis tonsores, & qui pannos tingunt ac texunt. *Me.* Quî sic? *Og.* Quia barbatus erat non aliter quàm capræ, & universa vestis nullam habebat rugam, adeóque non erat major corpore, ut strictu corpus ipsum redderet angustius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. *Me.* Jam dubitare fas non erat. *Og.* Subter ostiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantùm transmitteret. Non conveniebat ut equus pòst eum calcaret locum, quem prior eques Virgini consecrâsset. *Me.* Et merito. *Og.* Hinc ad Orientem est sacellum prodigiis plenum: eo me confero. Excipit alius mystagogus. Illic oravimus paulisper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, è tribus maximi: exosculor; deinde rogo cujus sint reliquiæ. Ait, Sancti Petri. Num Apostoli? inquam. Aiebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit, Oportuit, inquam, Petrum fuisse virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum solutus est: id certè molestè tuli. Nam si is sluisset, ædituus nos nihil celâsset reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. Ante ædiculam erat tectum, quod aiebat hyberno tempore, cùm nix obtexisset omnia eò subitò fuisse delatum è longinquo. Sub eo tecto putei duo ad summum pleni; fontis

venam

venam aiunt esse sacram Divæ Virgini: liquor est mirè frigidus, efficax medicando capitis stomachique doloribus. *Me.* Si frigida medetur doloribus capitis & stomachi, posthac & oleum extinguet incendium. *Og.* Miraculum audis, ô bone: alioqui quid esset miraculi si frigida sedaret sitim? *Me.* Et ista sanè est una pars fabulæ. *Og.* Affirmabant eum fontem derepentè prosiliſe è terra jussu sanctissimæ Virginis. Ego cuncta diligenter circumspiciens, rogabam quot essent anni quod ea domuncula fuisset eò deportata. Dixit aliquot secùla. Alioqui parietes, inquam, non præ se ferunt aliquid vetustatis. Non repugnabat. Nè columnæ quidem hæ ligneæ. Non negabat nuper esse positas, & res ipsa loquebatur. Deinde hæc, inquam, tecti culmea arundineáq; materia videtur esse recentior. Assentiebatur. Ac ne trabes quidem hæ, inquam, transversæ, nec ipsa tigna quæ culmos sustinent, videntur ante multos annos posita. Annuebat. Atqui cùm jam nulla casæ pars supereſſet, Unde igitur constat, inquam, hanc esse casulam illam è longinquo delatam? *Me.* Obsecro quomodo sese ab hoc nodo expediebat ædituus? *Og.* Scilicet incunctanter ille ostendit nobis pervetustam ursi pellem tignis affixam, ac propemodum irrisit nostram tarditatem, qui ad tam manifestum argumentum non haberemus oculos. Itaque persuasi, & tarditatis culpam deprecati, vertimus nos ad cœleste lac beatæ Virginis. *Me.* O matrem filii similimam! ille nobis tantum sanguinis sui reliquit in terris; hæc tantum lactis, quantum vix credibile est esse posse uni mulieri uniparæ, etiamsi nihil bibisset infans. *Og.* Idem causantur de Cruce Domini quæ privatim ac publicè tot locis ostenditur, ut si fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ justum onus videri possint; & tamen totam Crucem suam bajulavit Dominus. *Me.* An non tibi quoque mirum videtur? *Og.* Novum fortasse dici possit, mirum nequaquam, cùm Dominus, qui hæc auget pro suo arbitrio, sit omnipotens. *Me.* Pie tu quidem interpretaris. at ego vereor nè multa talia fingantur ad quæstum. *Og.* Non arbitror Deum passurum, si quis ipsum ad istum irrideat modum. *Me.* Imò cùm à sacrilegis spoliatur & mater, & filius, & pater, & spiritus, nè tantulum quidem sese commovent interdum, ut vel nutu vel crepitu deterreant scelestos. Tanta est numinis lenitas. *Og.* Sic est: Sed audi reliqua. Id lac servatur in altari summo; in cujus medio Christus, ad dextram mater, honoris gratiâ. Lac enim matrem repræsentat. *Me.* Conspicuum est igitur? *Og.* Videlicet incluſum crystallo.

lo. *Me.* Liquidum igitur? *Og.* Quid liquidum mihi narras, cùm infusum sit ante annos mille quingentos? Concretum est; dicas cretam tritam, albóque ovi temperatam. *Me.* Quin igitur nudum ostentant? *Og.* Nè contaminetur virorum oculis lac virgineum. *Me.* Probè dicis. Nam sunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. *Og.* Ubi nos vidit mystagogus, accurrit, lineam vestem induit, sacram stolam addidit cervici, procubuit religiosè, & adoravit: mox nobis lac sacrosanctum osculandum porrexit. Hîc in extremo altaris gradu religiosè procubuimus & ipsi; Christóque primùm salutato, Virginem oratiunculâ tali, quam in hoc ipsum parâram, appellavimus: "Virgo parens, quæ tuis "virgineis uberibus lactare meruisti cœli terræq; Dominum "filium tuum Jesum, opramus, ut illius sanguine purificati "proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ "simplicitatis, quæ nescia malitiæ, fraudis ac doli, lac Evan"gelicæ Doctrinæ concupiscit assiduè, donec proficiat in vi"rum perfectum, in mensuram plenitudinis Christi, cujus "felici consortio frueris in æternum, cum patre & Spiritu "Sancto. Amen. *M.* Pia sanè deprecatio. Quid illa? *Og.* Visus est uterque annuere, nisi me fallebant oculi. Nam subsilire videbatur sacrum lac & candidior aliquantò affulgebat Eucharistia. Interim mystagogus ad nos accessit, tacitus quidem, sed tabellam porrigens qualem apud Germanos offerunt qui in pontibus (*a*) telos exigunt. *Me.* Equidem sæpenumero malè precatus sum illis petacibus tabellis cùm per Germaniam iter facerem. *Og.* Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulchrè peritum & juvenem blandæ cujusdam eloquentiæ, (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldrisius) percontatus sum quam potui civilissimè, quibus argumentis cognitum haberet hoc esse lac Virginis. Id ego sanè pio studio scire cupiebam, quo possem impiis quibusdam hæc omnia ridere solitis os obturare. Primùm (*b*) mystagogus obductâ fronte obticuit: jussi ut interpres instaret, sed blandiùs etiam. Ille verò blandissimè, adeò ut si matrem ipsam nuper puerperam talibus verbis appellâsset, non fuerit ægrè latura. At mystagogus, tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis stupentibus, ac velut horrore vocem blasphemam execrantibus. Quid opus, inquit, ista percontari, cùm habeatis tabulam authenticam? Et omninò videbatur nos ut hæreticos ejecturus, nisi drachmæ delenîssent hominis ferociam. *Me.* Quid vos interim? *Og.* Nos? Quid censes? Non aliter quàm fuste icti aut fulmine tacti,

a Τέλος, id est, tributum sive vectigal.

b Qui ostendit arcana, qui & Hierophanta dicitur.

tacti, nosmetipsos illinc subduximus, suppliciter audaciæ veniam comprecati. Sic enim convenit in rebus sacris. Indè proficiscimur ad ædiculam, hospitium Divæ Virginis. Huc euntibus aperit sese quidam hierophanta, ex illis Minoribus, nósque veluti noscitans intuetur: aliquantulùm progressis occurrit alius, itidem contemplans nos; pòst etiam tertius. *Me.* Fortassè cupiebant te pingere. *Og.* At ego longè diversum suspicabar. *Me.* Quid istùc? *Og.* Sacrilegum quempiam suppilâsse nonnihil ex mundo sacræ Virginis, & in me suspicionem intentam esse. Itaque sacellum ingressus, tali precatiunculâ saluto Matrem Virginem; "O sola fœminarum "omnium Mater & Virgo, mater felicissima, virgo purissima, "nunc te puram impuri visimus, salutamus, donariolis no-"stris utcunque colimus; utinam donet nobis Filius tuus, ut "sanctissimos tuos mores imitantes, mereamur & nos per "Spiritûs Sancti gratiam spiritualiter Dominum Jesum inti-"mis animi visceribus concipere, semélque conceptum nun-"quam amittere. Amen, Simúlque exoscultatus aram, depositi drachmas aliquot, & abii. *Me.* Quid hî: Virgo? Nullóne nutu dedit signum auditæ precatiunculæ? *Og* Lumen, ut dixi, erat ambiguum, & illa stabat in tenebris ad dextrum latus altaris. Postremò, me sic dejecerat oratio prioris mystagogi, ut non auderem oculos attollere. *Me.* Istius ergò profectionis non erat admodum lætus exitus. *Og.* Imò multò lætissimus. *Me.* Reddidisti animum; nam mihi quoque *(a)* cor in genua deciderat, ut tuus loquitur Homerus. *Og.* A prandio repetimus templum. *Me.* Audebas, suspectus sacrilegii? *Og.* Fortassis; sed ipse mihi suspectus non eram. Nescit pavorem mens sibi bene conscia. Trahebat me tabulæ visendæ cupiditas, ad quam mystagogus nos relegârat. Eam diu quæsitam tandem invenimus; verùm in alto defixam, ut non à quibuslibet oculis legi posset. Mihi tales sunt oculi ut nec Lynceus dici possim, nec omnino luscioſus. Itaque legentem Aldrisium oculis obiter affectatus sum, nec illi satis fidens in re tanta. *Me.* Excussa est omnis dubitatio? *Og.* Puduit me mei, qui subdubitâssem, adeò res tota illic ponebatur ob oculos, nomen, locus, res ut erat ordine gesta; breviter, nihil omissum. Dictus est Gulielmus Lutetiæ natus, vir pius cùm alias, tum præcipuè religiosus in conquirendis toto orbe divorum reliquiis. Is peragratis regionibus plurimis, monasteriis ac templis undique lustratis, tandem pervenit Constantinopolim. Nam hujus Gulielmi frater illic agebat Episcopum. Is jam adornantem reditum admonuit esse virginem quandam Deo dicatam

(a) Ex Iliad. α. πάρθεν. πᾶσιν δὲ παρὰ στῆθ' ἱκάνεται θυμός Id est, *Expaverunt omnibus autem in pedes decidit animus.*

dicatam quæ lac haberet Virginis Matris; abunde felicem futurum si vel precariò, vel pretio, vel arte portionem aliquam posset nancisci. Nam cæteras reliquias omnes quas hactenus collegerat nihil esse ad tam sacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit donec exorat dimidium ejus lactis. Eo thesauro plusquam Crœsus sibi videbatur. *Me.* Quidni? & quidem præter spem. *Og.* Rectà domum properat; in itinere morbus occupat. *Me.* Ut nihil est in rebus humanis nec diu nec undiquaque felix! *Og.* Ubi vidit periculum, accersit clam Gallum, fidissimum ejus peregrinationis comitem, & religiosè stipulatur silentium: committit illi lac eâ lege, ut si incolumis domum redeat, deponat eum thesaurum in ara divæ Virginis quæ colitur Lutetiæ, in augusto templo utrinque Sequanam præterlabentem intuens: & amnis ipse videtur honoris gratiâ decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, sepultus est Gulielmus: alter properat, & hunc morbus corripit. Is desperans sui, tradit Anglo comiti lac, sed multis obtestationibus adstricto ut faceret quod fuerat ipse facturus. Moritur hic, recipit ille, & in aram deponit lac, canonicis ejus loci præsentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur Regulares, quales adhuc sunt apud divam Genovesam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam, tandem in Parathalassum detulit, huc vocante mentem illius afflatu spiritus. *Me.* Pulchre certè sibi constat hæc narratio. *Og.* Imò ne qua residere posset dubitatio, ascripta erant nomina Episcoporum à suffragiis, qui lac illud inviscentibus non absque munusculo, tantum impertierunt relaxationis quantum (*a*) ex suo dimenso largiri possunt. *Me.* Quantum id est? *Og.* Dierum quadraginta. *Me.* Etiam (*b*) apud inferos dies est? *Og.* Certè tempus est. *Me.* Ubi totum hoc dimensum semel fuerint elargiti, non supereſt quod largiantur. *Og.* Minimè. Subscatet enim subindè quod dent, ac planè diversum quiddam accidit hîc atque in *dolio (c) Danaidum.* Illud enim cùm continenter impleatur, semper tamen inane est: hinc si semper haurias, nihilo tamen minus est in dolio. *Me.* Si centum hominum millibus largiantur quadraginta singuli tantundem habent? *Og.* Tantundem. *Me.* Et si qui ante prandium acceperunt quadraginta, rursus sub cœnam poscerent quadraginta, præstóne esset quod daretur? *Og.* Imò si horâ eâdem decies. *Me.* Utinam mihi tale scriniolum esset domi; non optârim nisi tres drachmas, modò sic scateant. *Og.* Quin optas ut totus fias aureus, tantundem acceptarus ex voto. Verùm

a Id est, ex modo præscripto. Romanus enim Pontifex è dolio promit, Episcopis certus modus præscriptus est.

b Nam ad Purgatorium nunc prorogant relaxationes, ubi nullus est dies, & tamen dies vocant.

c Vide prov.

ad fabulam redeo. Addebatur & illud pii cujuſdam candoris argumentum: lac Virginis quod aliis compluribus in locis oſtendebatur, ſatis quidem eſſe venerandum; hoc tamen cæteris eſſe venerabilius, quòd illa abraderentur à ſaxis, hoc ex ipſis Virginis uberibus effluxiſſet. *Me.* Unde id conſtabat? *Og.* Oh! narrârat hoc virgo Conſtantinopolitana quæ lac dederat. *Me.* Et illi Fortaſſe communicârat Divus Bernardus. *Og.* Sic arbitror. *Me.* Cui natu grandi contigit guſtare lac ex eadem mamma quam ſuxit puer Jeſus. Unde miror, illum *melliſluum* dici potiùs quam *lactiſluum*. Sed qui lac Virginis dicitur quod non fluxit ex uberibus? *Og.* Fluxit & illud, ſed ſaxo cui fortè lactan inſidebat excemptum concrevit; deinde volente Deo ſic multiplicatum eſt. *Me.* Rectè. Perge. *Og.* His itaque peractis, dum paramus abitum, obambulantes interim, & ſi quid offerretur ſpectatu dignum circumſpectantes, rurſum adſunt myſtagogi, (a) limis intuentur, digito ſubnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi ſi fuiſſet audaciæ ſatis. *Me.* Nihil ibi metuebas? *Og.* Imò faciem illis obverti, ſic arridens & intuens quaſi ad compellandum invitarem. Tandem unus aggreſſus, rogat quod mihi nomen eſſet. Edo. Num is eſſem qui ante biennium affixiſſet votivam tabellam literis Hebraicis? Fatebar me eſſe. *Me.* Scribis Hebraicé? *Og.* Minimè, ſed iſti quicquid non intelligunt Hebraicum vocant. Mox accerſitus, ut conjicio, venit illius Collegii πρῶτος ὑστερος. *Me.* Quod iſthuc dignitatis nomen eſt? Non habent Abbatem? *Og.* Non. *Me.* Cur ità? *Og.* Quia neſciunt Hebraicé. *Me.* Non Epiſcopum? *Og.* Nequaquam. *Me.* Quamobrem? *Og.* Quia Virgo pauperior etiammum eſt quàm ut emat pedum, ac mitram nimio venalem. *Me.* Non ſaltem Præpoſitum? *Og.* Nè id quidem. *Me.* Quid obſtat? *Og.* Quia Præpoſitus dignitatis eſt nomen, non ſanctimoniæ. Et ideo Canonicorum collegia nomen Abbatis rejiciunt, Præpoſiti libenter amplectuntur. *Me.* Atqui πρῶτον ὕστερον antehac audivi nunquam. *Og.* Næ tu magnopere rudis es Gramaticæ. *Me.* ὑστερόπρωτον novi in tropis. *Og.* Tenes. Hic qui Priori proximus eſt, Prior eſt poſterior. *Me.* Subpriorem dicis. *Og.* Is me ſalutavit ſatis humaniter. Narrat quantopere ſudatum ſit à multis ut verſus eos legerent, quot fruſtrà exterſa perſpicilla. Quoties adveniſſet aliquis vetuſtus Theologiæ aut Juris doctor, adductus eſt ad tabellam; alius dicebat eſſe literas Arabicas, alius fictitias: tandem repertus eſt qui legeret titulum. Is deſcriptus erat verbis

ac

(a) Id eſt, oculis obliquis ac ſemiclauſis, quomodo ſe aſpici leones indignantur.

ac literis Romanis, ſed majuſculis. Græci verſus erant deſcripti Græcis majuſculis, quæ primâ ſpecie videntur referre majuſculas Latinas. Rogatus, deſcripſi ſententiam carminum Latinè, verbum verbo reddens. Hujus oppellæ cùm præmiolum oblatum conſtanter recuſarem, affirmans nihil eſſe tam arduum quod in Virginis ſanctiſſimæ gratiam non eſſem cupidiſſimè facturus, etiam ſi literas juberet illinc perferre Hieroſolymam. *Me.* Quid opus te grammatophoro, cùm illi tot Angeli adſint à manibus atque à pedibus? *Og.* Ille protulit è crumena ligni fragmentum defectum è trabe in qua Virgo mater viſa eſt conſiſtere. Odor mirus protinus arguebat eſſe rem oppidò ſacram. Ego vero tam inſigne munus pronus & nudato capite ſumma cum veneratione terque quaterque exoſculatus, repoſui in crumenam. *Me.* Licetne videre? *Og.* Per me quidem licebit. Cæterùm ſi jejunus non es, aut ſi nocte proximâ fuit tibi res cum uxore, non ſuaſerim ut videas. *Me.* Oſtende; nihil periculi. *Og.* En tibi. *Me.* O te beatum iſto munere! *Og.* Ego, nè ſis inſciens, non permutârim hoc tantillum fragmentulum cum univerſo auro (*a*) Tagi; includam auro, ſed ſic ut per cryſtallum pellucear. Tum Hiſteroprotus ubi me vidit tam religioſè geſtientem eo munuſculo, judicans non indignum cui majora quoque committerentur, rogat num quando vidiſſem Secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen auſus ſum percontari quæ diceret Secreta Virginis; ſiquidem in rebus tam ſacris etiam linguæ lapſus non vacat periculo. Nego me vidiſſe, ſed videndi cupidiſſimum eſſe dico. Inducor jam velut afflatus numine. Accenditur una atque altera tæda cerata; oſtenditur imaguncula, nec magnitudine, nec materiâ, nec opere præcellens, ſed virtute pollens. *Me.* Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Chriſtopherum Lutetiæ, non (*b*) hamaxiæum aut (*c*) Coloſſeum, ſed monti juſto parem; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. *Og.* Ad pedes Virginis eſt gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à (*d*) bufone dederunt nomen, eò quòd bufonis effigiem ſic exprimat, ut nulla ars idem poſſit efficere. Quódque majus eſt miraculum, puſillus eſt alpillus; non prominet bufonis imago, ſed in ipſa gemma velut incluſa pellucet. *Me.* Fortaſſis imaginantur bufonis ſimilitudinem, quemadmodum in ſecta filicis ſtripe imaginamua aquilam; & quemadmodum pueri quid non vident in nubibus? dracones ignem ſpirantes, montes igni candentes, armatos

a Tagus inter fluvios aurificos commemoratur.

b Hamaxiæa Græcis dicuntur prægrandia, quaſi quæ *planſtri* juſtum *onus* ſint.

c Coloſſi dicuntur imagines ad miraculum uſque grandes

d Bufonites gemma.

armatos concurrentes. *Og.* Imò nè sis nescíens, nullus bufo vivus evidentiùs exprimit seipsum quàm illic erat expressus. *Me.* Hactenus pertuli fabulas tuas; posthac alium quære cui persuadeas de bufone. *Og.* Nihil mirum est, Menedeme, te sic affectum esse. Nec mihi quisquam persuasurus erat, etiamsi totus ordo Theologorum asseverâsset, nisi his oculis, hisce, inquam, oculis vidissem, intuitus essem, comperîssem. Sed interim mihi videris satis incurius rerum naturalium. *Me.* Quamobrem? quia non credo volare asinos? *Og.* An non vides quàm ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cùm aliis quidem in rebus, sed præcipuè in gemmis? deinde quàm admirandas vires gemmis illis indiderit, prorsus incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum à magnete attrahi, & rursus ab eodem depelli, sine contactu, nisi vidisses oculis? *Me.* Profectò nunquam, etiamsi decem Aristoteles mihi dejerâssent. *Og.* Nè protinus igitur fabulosum clames, si quid audis nondum experimento compertum. (*a*) In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem, in chalazia grandinis & speciem & rigorem, etiamsi conjicias in medium ignem, in smaragdo profundas ac pellucidas maris undas: carcinias cancri marini speciem imitatur, echites viperæ, scarites scari pisces, hieracites accipitris, geranites gruis collum effictum exhibet, ægophthalmus caprinum oculum ostendit; est qui suillum, est qui tres simul hominis oculos; lycophthalmus lupi pingit oculum quatuor coloribus, rutilo & sanguineo, in medio nigrum candido cingitur: cyameam nigram si aperias, fabam in medio reperies: dryites truncum arboris effingit, & ligni in modum ardet quoque: cissites & narcissites hederam pingit: astrapias fulminis radios è medio candido seu cyaneo jaculatur: phlegontites incendium intus ostendit, quod non exeat: in anthracitide videas scintillas quasdam discurrere: crocias croci colorem reddit, rhodites rosæ, chalcites æris; aëtites aquilam exprimit caudâ candicante; taos pavanis picturam habet, chelidonia aspidis: myrmecites innatam habet formicæ repentis imaginem; cantharias scarabeum totum exprimit; scorpites scorpium mirè depingit. Sed quid ego hæc persequor, quæ sunt innumera, cùm nulla sit naturæ pars, vel in elementis, vel in animantibus, vel in plantis, quam illa veluti lasciviens non expresserit in gemmis? Miraris in hac gemma bufonem expressum?

Me. Miror

(*a*) Vide Plinium de gemmis.

Me Miror naturæ tantum esse otii, ut sic ludat omnium rerum imitatione. *Og.* Voluit exercere curiositatem humani ingenii, nósque vel sic ab otio propellere. Et tamen quasi nihil sit quo fallamus tædium temporis insanimus in moriones, in aleas, in præstigiarum ludibria. *Me.* Verissima prædicas. *Og.* Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus, si admoveas aceto, innatare motis etiam membris. *Me.* Cur bufonem addunt Virgini? *Og.* Quia hæc spurcitiem omnem, virulentiam, fastum, avaritiam, & quicquid est terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. *Me.* Væ nobis qui tantum bufonem geramus in pectore. *Og.* Puri erimus si sedulò colamus Virginem. *Me.* Quomodo gaudet coli? *Og.* Gratissimum illi cultum præstiteris, si fueris imitatus. *Me.* (a) Numero dixisti; sed isthuc perdifficile est *Og.* Est sanè, sed idem pulcherrimum. *Me.* Age, pergè quod cœperas. *Og.* Deinde commonstrat aureas argenteásque statuas. Hæc, inquit, merè aurea est, hæc argentea inaurata: addit singulis pondus, pretium, ac doni authorem. Cùm ad singula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiam, mystagogus, Quoniam, inquit, video te pium spectatorem, non arbitror æquum ut te quicquam celem; videbis quæ Virginis sunt secretissima: simulque depromit ex ipso altari mundum rerum admirabilium, cujus singulas partes si pergam recencere, dies hic non sufficeret narrationi. Sic illa sanè peregrinatio mihi felicissimè cessit. Expletus sum affatim spectaculis, & hoc inæstimabile domum mecum aufero, pignus ab ipsa Virgine datum. *Me.* Nullúmne faciśti periculum quid valeat lignum tuum? *Og.* Feci: in diversorio quodam ante triduum reperi quendam mente captum, cui jam parabantur vincula; lignum hoc suppositum est illius cervicali clam ipso; obdormiit somno profundo pariter ac prolixo, manè surrexit integræ mentis. *Me.* Non fuerat phrenetis, sed (b) parœnia fortassis: huic malo solet mederi somnus. *Og.* Cùm libebit jocari, Menedeme, fac aliam tibi quæras materiam: in divos jocis ludere, nec pium est nec tutum. Imò vir ipse narrabat in somno sibi apparuisse mulierem admirandâ specie, quæ poculum ipsi porrexerit. *Me.* Elleborum opinor. *Og.* Isthuc incertum est; illud certissimum, hominem mentis esse compotem. *Me.* Præterîsti Thomam Cantuariensem Archiepiscopum? *Og.* Minimè gentium. Nulla peregrinatio religiosior. *Me.* Audire gestio, nisi molestum est. *Og.* Imò te quæso ut audias. Cantium dicitur ea pars Angliæ quæ Galliam & Flandriam

a Id est, expeditè, & compendio.

b Id est, deliratio ex vino.

ſpectat. Hujus metropolis eſt Cantuaria. In ea ſunt duo monaſteria penè contigua; utrumque Benedictinos habet. Id quod habet Divi Auguſtini titulum videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur Divi Thomæ, ſedes Archiepiſcopi fuiſſe videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret; quemadmodum & hodie præſules habent ædes Eccleſiæ contiguas, ſed ab ædibus reliquorum canonicorum ſemotas. Olim enim ferè tum Epiſcopi tum canonici monachi erant. Id arguunt manifeſta rerum veſtigia. Templum autem Divo Thomæ ſacrum tantâ majeſtate ſeſe erigit in cœlum, ut procul etiam intuentibus religionem incutiat. Itaque nunc ſuo ſplendore vicini luminibus officit, & locum antiquitus religioſiſſimum velut obſcurat. Turres ſunt ingentes duæ, procul veluti ſalutantes advenas, miróque nolarum ænearum boatu longè latéque regionem vicinam perſonantes. In veſtibulo templi quod eſt ad Auſtrum, ſtant ſaxo ſculpti tres armati, qui manibus impiis virum ſanctiſſimum trucidârunt: addita ſunt gentis cognomina, Tuſci, Fuſci, Betri. *Me.* Cur tantum honoris habetur impiis? *Og.* Videlicet idem honoris habetur iis quod habetur Judæ, Pilato, Caiaphæ, cohorti militum ſceleratorum quos operosè ſculptos vidis in auratis altaribus. Adduntur cognomina, nè quis poſthac uſurpet gloriæ cauſâ. Ingeruntur oculis, nè quis aulicus poſthac injiciat manus vel in epiſcopos, vel in poſſeſſiones Eccleſiæ. Nam tres illi ſatellites à peracto facinore verſi ſunt in rabiem, nec reddita mens eſt, niſi implorato Thomæ ſanctiſſimi favore. *Me.* O perpetuum martyrum clementiam! *Og.* Ingreſſis apperit ſeſe ſpatioſa quædam ædificii majeſtas. Ea pars quoſlibet recipit. *Me.* Nihilne illic viſendum? *Og.* Nihil præter ſtructuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus eſt Evangelium Nicodemi. & ſepulchrum neſcio cujus. *Me.* Quid deinde? *Og.* Cancelli ferrei hic arcent ingreſſum, ut conſpectum admittant ejus ſpatii quod eſt inter extremam ædem & chori, quem vocant, locum. Ad hunc conſcenditur multis gradibus, ſub quibus teſtudo quædam apperit ingreſſum ad latus ſeptentrionale. Illic oſtenditur altare ligneum, divæ Virgini ſacrum, puſillum, nec ulla re viſendum niſi monumento vetuſtatis luxum hiſce temporibus exprobrante. Illic vir pius diſcitur extremum vale dixiſſe Virgini, cùm mors immineret. In ara eſt cuſpis gladii quo profectus eſt vertex optimi Præſulis ac cerebrum contuſum, videlicet quò mors eſſet præſentior. Hujus ferri ſacram rubigi-

nem

nem amore martyris religiosè ſumus exoſculati. Hinc digreſſi ſublimus(a) cryptoporticum: ea habet ſuos myſtagogos. Illic primùm exhibetur calvaria martyris perforata; reliqua tecta ſunt argento, ſumma cranii pars nuda patet oſculo. Simul oſtenditur plumbea lamina, Thomæ Acrenſis titulum habens inſculptum. Pendent ibidem in tenebris induſia cilicina, cingula, ſubligariáque, quibus antiſtes ille ſubigebat carnem ſuam, ipſo aſpectu horrorem incutientia, nobiſque mollitiem ac delicias noſtras exprobrantia. *Me.* Forteſſis & monachis ipſis. *Og.* Iſthac de re nec affirmare poſſum, nec negare, nec refert quidem meâ. *Me.* Vera narras. *Og.* Hinc redimus in chori locum. Ad latus ſeptentrionale reſerantur arcana: dictu mirum quantum oſſium illinc prolatum ſit, calvaria, mentra, dentes, manus, digiti, integra brachia; quibus omnibus adoratis fiximus oſcula: nec erat futurus finis, niſi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parùm commodus interpellâſſet oſtentandi ſtudium. *Me.* Quis iſte? *Og.* Anglus erat, nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, ſed minùs affectus erga partem hanc religionis quàm ego volebam. *Me.* Viclevita quiſpiam opinor. *Og.* Non arbitror; etiamſi libros illius legerat, incertum unde nactus. *Me.* Is offendit myſtagogum? *Og.* Prolatum eſt brachium adhuc carnem habens ſanguinolentam; hujus oſculum exhorruit, ac vultu quoque tædium quoddam præ ſe ferebat. Mox ſua recondidit myſtagogus. Hinc ſpectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quæ ſub altari fuerant recondita, opulenta omnia: diceres Midam & Crœſum fuiſſe mendicos, ſi ſpectares vim auri atque argenti. *Me.* Hîc nihil oſculorum? *Og.* Non ſed, aliud votorum genus tetigit animum meum. *Me.* Quodnam? *Og.* Supirabam domi meæ nihil eſſe talium reliquiarum. *Me.* Sacrilegum votum! *Og.* Fateor, & ſupplex veniam precatus ſum à divo priùs quàm pedem efferrem templo. Poſt hæc ducimur in ſacrarium. Deus bone! quæ illic pompa veſtium holoſericarum, quæ vis candelabrorum aureorum! Ibidem vidimus pedem divi Thomæ. Videbatur arundo laminâ argenteâ obveſtita; minimum erat ponderis, nihil operis, nec altius quàm uſque ad cingulum. *Me.* Nulla crux? *Og.* Nullam vidi. Oſtenſum eſt pallium, holoſericum quidem, ſed craſſo filo, nullo auro gemmiſve inſigne. Aderat & ſudarium, ſudoris ex collo contracti manifeſtáſque ſanguinis notas retinens. Hæc vetuſtæ frugalitatis monumenta libenter ſumus exoſculati. *Me.* Iſta non oſtenduntur quibuſlibet?

(a) Id eſt, ſubterranea porticus quæ paratur adverſus æſtum Solis.

libet ?*Og*. Nequaquam ô bone. *Me*. Unde tibi tantum est habitum fidei, ut nihil arcani celaretur ?*Og* Erat mihi nonnihil notitiæ cum R. P. Gulielmo Waramo * Archiepiscopo; is me tribus virbis commendavit. *Me*. Ex multis audio virum singulari præditum humanitate. *Og*. Quin potiùs dicas ipsam esse humanitatem, si nôris. Jam ea doctrina, ea morum sinceritas, ea vitæ pietas, ut nullum absoluti præsulis dorem in eo desideres. Ab his igitur deducimur ad superiora. Nam post altare summum, rursum velut in novum templum ascenditur. Illic in sacello quodam ostenditur tota facies optimi viri inaurata, multisque gemmis insignita. Hîc casus quidam inopinatus penè totam illam felicitatem interturbavit. *Me*. Exspecto quid mali dicas. *Og*. Hîc minimum iniit gratiæ comes meus Gratianus. Is à precatiuncula rogavit myslagogum assessorem. Heus, inquit, bone pater, verúmne est quod audio, Thomam dum viveret fuisse benignissimum erga pauperes? Verissimum, inquit ille. Cœpítque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus, Non arbitror eum affectum in illo mutatum esse, nisi fortè in melius. Assensus est myslagogus. Rursum ille, Cùm igitur vir sanctissimus tam liberalis fuerit in egenos cùm adhuc pauper esset, & ipse præsidiis pecuniarum egeret ob corpusculi necessitatem, annon putas æquo animo laturum nunc, cùm tam opulentus sit, nec ullius egeat, si qua mulier paupercula, domi habens liberos famelicos, aut filios ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem, omnibúsque præsidiis destitutum, precata veniam, detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam sublevandæ familiæ, velut à volente sumens, vel dono vel mutuó? Ad hæc cùm nihil responderet assessor capitis aurei, Gratianus ut est vehemens, Ego, inquit, planè confido sanctissimum virum etiam gavisurum, quòd mortuus quoq; suis opibus sublevaret inopiam pauperum. Ibi myslagogus corrugare frontem porrigere labra, Gorgoneis oculis nos obtueri; nec dubito quin spuro convitiisque nos ejecturus fuerit è templo, nisi cognovisset nos ab Archiepiscopo commendatos. Equidem utcunque placavi blandis verbis iram hominis, negans Gratianum quicquam horum ex animo loqui, sed suo more ludere; simulq; drachmas aliquot deposui. *Me*. Ego sanè tuam pietatem vehementer approbo. Verùm mihi nonnunquam seriò venit in mentem, quo colore possint excusari à crimine qui tantum opum insumunt templis exstruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus omnino sit modus. Fateor in sacris vestibus,

* Waramus dedit Erasmo sacerdotium ecclesiæ Aldingtonensis in agro Cantuariensi. Vide Vit. Erasm.

bus, in vasis templi, deberi cultui solenni suam dignitatem; volo & structuram habere majestatem suam Sed quorsum attinent tot baptisteria, tot condelabra, tot statuæ aureæ? Quorsum organorum, quæ vocant, immensi sumptus? Nec unicis interim contenti sumus. Quorsum ille musicus hinnitus magno censu conducendus, cùm interim fratres & sorores nostræ, viváque Christi templa, siti faméque contabescant? *Og.* In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non desideraverùm quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate nascitur, favorem promeretur, præsertim quoties in mentem venit diversus morbus istorum qui templa suis opibus spoliant. Ista ferè donantur à potentibus ac monarchis, deteriùs peritura in aleam ac bellum. Et si quid hinc alienes, primùm habetur pro sacrilegio: deinde contrahunt manus suas qui dare solent, insuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi custodes sunt quàm domini. Denique malim videre templum sacrâ suppellectile luxurians, quàm, ut sunt quædam, nuda, sordida, stabulis equorum similiora quàm templis. *Me.* At legimus olim laudatos episcopos quòd vasa sacra divendiderunt, eáque pecuniâ subvenerunt egenis. *Og.* Laudantur & hodie, sed laudantur tantùm, imitari nec licet, nec libet, opinor. *Me.* Remoror tuam narrationem. Nunc exspecto fabulæ catastrophem. *Og.* Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit summus ille mystagogus. *Me.* Quisnam? Abbas loci? *Og.* Mitram habet, census habet abbaticos, solo nomine caret, & Prior dicitur, ob id quòd Archiepiscopus Abbatis loco est. Nam antiquitus quisquis erat ejus ditionis Archiepiscopus, idem erat & monachus. *Me.* Equidem vel camelus appellari sustineam si census esset Abbete dignus. *Og.* Mihi quidem visus est vir pius juxtà & prudens, neque Scoticæ Theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam in qua reliquum sancti viri corpus quiescere dicitur. *Me.* Vidistine ossa? *Og.* Id quidem fas non est; nec liceret, nisi admotis scalis: sed auream thecam theca contegit lignea: ea funibus sublata opes nudat inæstimabiles. *Me.* Quid audio? *Og.* Vilissima pars erat aurum: gemmis raris ac prægrandibus collucebant, nitebant ac fulgurabant omnia: quædam superabant ovi anserini magnitudinem. Ibi multa cùm veneratione circumstabant aliquot monachi: sublato tegumento adoravimus omnes. Prior candidâ virgâ demonstrabat contactu singulas gemmas, addens nomen Gallicum, pretium & authorem doni. Nam præcipuas monarchæ dono miserant. *Me.* Oportuit illum esse præditum ir signi memoriâ. *Og.* Rectè conjectas: quanquam juvat & exercitatio,

tio, frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticum Illic domicilium habet Virgo Mater, sed sub obscurum, semel atque iterum ferris cancellis circumsepta. *Me.* Quid metuit? *Og.* Nihil opinor, nisi fures. Nec enim unquam vidi quicquam divitiis onustius. *Me.* Cæcas mihi divitias narras. *Og.* Admotis lucernis vidimus plus quàm regale spectaculum. *Me.* Vincit opibus Parathalassiam? *Og.* Specie longè superat, abstrusa novit ipsa. Hæc non ostenditur nisi magnatibus aut præcipuis amicis. Postremò reducimur in sacrarium: illic detractum est scrinium nigro contectum corio, depositum est in mensam, apertum est; mox omnes flexis genibus adorârunt. *Me.* Quid inerat? *Og.* Fragmenta quædam linteorum lacera, pleraque mucci vestigium servantia. His ut aiebant, vir pius extergebat sudorem à facie sive collo, pituitam à naribus, aut si quid esset similium sordium, quibus non vacant humana corpuscula. Ibi meus Gratianus rursus non optimam intit gratiam. Huic & Anglo, & noto, nec mediocris authoritatis viro, Prior benignus unum è linteolis obtulit dono, credens sese munus longè gratissimum offerre. Sed Gratianus hic parùm gratus, non sine fastidii significatione digitis contrectavit unum, & contemptim reposuit, porrectis labiis, veluti poppysmum imitans. Nam hic illi mos erat, si quid offenderet, quod tamen contemnendum esse judicaret. Meum animum simul & pudor & timor discruciabant. Prior tamen, ut est homo non stupidus, dissimulabat hoc factum, nósque post oblatum vini poculum humaniter dimisit. Cùm rediremus Londinum — *Me.* Quid oportuit, cùm jam non procul abesses à littore tuo? *Og.* Sic est. Sed ego littus illud perquam lubens fugi, magis infame fraudibus ac rapinis quàm ullæ sunt Maleæ naufragiis. Dicrm quod proximâ vidi trajectione. Complures à littore Caletensi scalmo devehebamur ad navim majorem. In his erat Gallus quidam juvenis, pauper, ac pannosus. Ab hoc exigunt dimidium drachmæ. Tantum enim extorquent à singulis ob brevissimam vectationem. Ille excusabat paupertatem. Isti per jocum explorant scilicet, ac detractis calceis inter suppactas soleas reperiunt decem aut duodecim drachmas; eas eripiunt palàm ridentes, & convitiis ludentes in sceleratum Gallum. *Me.* Quid juvenis? *Og.* Quid aliud? flebat. *Me.* Num ex authoritate faciebant ista? *Og.* Prorsus eâdem quâ furantur farcinas hospitum, quâ tollunt crumenas, si quando datur opportunitas. *Me.* Mirum est istos tantum audere facinus, tot testibus conscii. *Og.* Sic assue-

aſſueverunt. ut rectè fieri putent. Spectabant è majore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negotiatores, qui fruſtrà obmurmurabant. Illi velut in re faceta gloriabantur deprehenſum ſceleratum Gallum. *Me.* Ego iſtos maritimos fures ludens ac jocans ſubigerem in crucem. *Og.* Atqui talibus ſcatet utrumque littus. Hic mihi conjecta,

Quid Domini faciant, auſint cùm talia fures.

Proinde poſthac quaſlibet ambages malim quà illud compendium. Ad hæc, quemadmodum ad inferos facilis deſcenſus, ſed reditus difficillimus; ità per hoc littus ingreſſus non admodum facilis, exitus difficillimus. Hærebant Londini nautæ aliquot Antverpienſes; cum illis decreveram me mari committere. *Me.* Habet ea regio nautas adeò ſanctos? *Og.* Ut ſimia ſemper eſt ſimia, fateor, ità nauta ſemper eſt nauta: verùm ſi ad hos conferas qui rapto vivere didicerunt, Angeli ſunt. *Me.* Meminero, ſi quando me quoque libido ceperit eam inſulam inviſendi. Sed in viam redi, unde te deduxi. *Og.* Ergò Londinum petentibus, haud procul à relicto Cantuaria occurrit via vehementer cava ſimul & anguſta, præterea declivis, ſic utrinque abrupto aggere, ut non poſſis effugere; nec virari poteſt quin hàc facias iter. Ad ejus viæ lævum latus eſt mendicabulum aliquot ſeniculorum: ab iis procurrit aliquis ſimul atque ſentiunt advenientem equitem; conſperſit aquâ ſacrâ, mox offert calcei ſummam partem obvinctam æreo circulo, in quo vitrum eſt gemmæ ſpecie. Exoſculati dant nummulum. *Me.* In ejuſmodi via malim mendicabulum ſeniculorum quàm gregem valentium latronum. *Og.* Gratianus equitabat mihi miniſter, propior mendicabulo; conſperſus eſt aquâ, tulit utcunque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat quid ſibi vellet. Ait calceum eſſe Sancti Thomæ. Incanduit homo, & ad me verſus, Quid, inquit, ſibi volunt hæ pecudes, ut oſculemur calceos omnium bonorum virorum? Quin eâdem operâ porrigunt oſculandum ſputum, aliáque corporis excrementa? Miſerebat me ſeniculi, daróque nummulo conſolatus ſum triſtem. *Me.* Meâ ſententiâ non omninò præter cauſam incanduit Gratianus. Si calcei ſoleæque ſervarentur ut argumentum frugalis vitæ, non improbarem: cæterùm impudens mihi videtur, ſoleas, calceos & ſubligaria cuiquam oſculanda obtrudere. Nam ſi quis id ſuâ ſponte faciat ex ingenti quodam pietatis affectu, veniâ dignum arbitror. *Og.* Præſtabat iſta non fieri, nè quid diſſimulem: verùm ex his rebus quæ ſubitò corrigi non poſſunt, ſoleo ſi quid ineſt boni

decer-

decerpere. Delectabat interim animum meum illa contemplatio, virum bonum esse similem ovi, malum noxiæ bestiæ. Vipera, postcaquam periit, mordere quidem non potest, odore tamen saniéque inficit: ovis cùm vivit, lacte nutrit, lanâ vestit, fœturâ ditat; mortua porrigit utile corium, totáque esculenta est. Itidem viri feroces & huic mundo dediti, dum vivunt, omnibus incommodi sunt; mortui strepitu nolarum, ambitiosâ sepultura molesti sunt vivis, nonnunquam & successorum inaugurationibus, hoc est, novis exactionibus: probi verò nulla non ex parte magnam omnibus de se præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis esset, exemplo, doctrinâ, monitis ad pietatem invitabat, consolabitur destitutos, sublevabat egenos; ac mortui penè major utilitas. Exstruxit hoc locupletissimum templum; Sacerdotum ordini per universam Angliam plurimum authoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alit eg norum conventiculum. *Me.* Est quidem ista pia contemplatio: sed demiror te, cùm isto sis animo, nunquam invi sse Antrum Sancti Patricii, de quo prodigiosa quædam vulgò jactant, nec mihi satis verisimilia. *Og.* Imò nulla hîc tam prodigiosa potest esse narratio, quin res ipsa superet. *Me.* Ergò illuc quoque penetrâsti? *Og.* Enavigavi paludem verè Stygiam, descendi in fauces Averni, vidi quicquid apud inferos geritur. *Me.* Beâris me si non gravaberis referre. *Og.* Sit hoc colloquii nostri procœmium, satis, ut arbitror, prolixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam; nam adhuc impransus sum. *Me.* Cur impransus? Num religionis gratiâ? *Og.* Minimè, sed invidiæ causâ. *Me.* Num invides ventri tuo? *Og.* Imò rapacibus cauponibus, qui cùm nolint quod æquum est opponere, tamen non verentur ab hospitibus quod iniquum est exigere. Eos sic ulcisci soleo. Si spes datur cœnæ lautioris vel apud notum, vel apud pandocheum paulò minùs sordidum, in prandio laborat mihi stomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, sub cœnam incipit dolere stomachus. *Me.* Non pudet vederi parcum ac sordidum? *Og.* Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, malè collocant sumptum. Egò meum pudorem aliis usibus servare didici. *Me.* Jam sitio reliquum fabulæ, quare me in cœna exspecta convivam; ibi narrabis commodiùs. *Og.* Equidem habeo gratiam, quòd ultro temet offers convivam, cùm multi vehementer rogati pernegent: sed hæc tibi conduplicabitur gratia si hodie domi cœnes; nam mihi tempus hoc sumetur

tur ſalutandæ familiæ. Cæterùm habeo conſilium utrique noſtrùm commodius. Cras mihi uxoríque meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel uſque ad cœnam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam eſſe ſatutum; &, ſi voles nè in cœna quidem te deſtituemus. Quid ſcalpis caput? Tu para, nos bonâ fide veniemus. *Me.* Malim inemptas fabulas. Verùm age, prandiolum dabitur, ſed inſipidum, niſi tu bonis fabulis condias. *Og.* Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas? *Me.* Fortaſſe titillabit, ubi tu peroraveris: nunc ut affectus ſum, ſat habeo ſtationes obire Romanas. *Og.* Romanas, qui Romam nunquam videris? *Me.* Dicam. Sic domi obambulo; Ingredior conclave, curóque ut ſalva ſit filiarum pudicitia: rurſus hinc in officinam, contemplor quid agant famuli famulæque: indè in culinam, circumſpiciens ſi quid opus ſit admonitu: hinc aliò atque aliò obſervans quid agant liberi, quid uxor, ſolicitus ut omnia ſint in officio. Hæ mihi ſunt ſtationes Romanæ. *Og.* At iſta pro te curaret Divus Jacobus. *Me.* ut ipſe curem iſta præcipiunt Sacræ Literæ; ut Divis committam, nuſquam legi præceptum.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc elegantem habet diſputationem de Conſtitutionibus humanis, quæ non prorſus repudianeæ ſunt, nec adeò tamen magnifaciendæ, ut aliquibus uſu venit, qui eas divinis propemodum legibus anteponunt. Alii rurſus abutuntur & divinis & humanis conſtitutionibus ad quæſtum & tyrannidem. Quos & quatenus humana conſtitutiones obligent, ad quid conducunt; quantum diſtent à divinis: obiter taxatur præpoſterum mulierum in his judicium. Nocumenta varia ex piſcium eſu contingunt, non corporibus ſolùm, verùm ipſis etiam animis. Immanis eorum crudelitas qui eſum carnium interdicunt corporibus valetudinariis. Lex ceremonialis cur partim abolita. Pontificiæ leges urgent graviora Judæorum legibus ceremonialibus. Mos baptizandi recens natos infantulos perſtringitur. Ceremoniæ Pontificiæ obſtans quò minùs Chriſtianam fidem complectaneur plurimi. Generaiis pax in Chriſtiano orbe componi poſſet, ſi modò Imperator de ſuo, & Papa de ſuo jure aliquantillum remitterent. Deus Terminus *qualis. Humanæ leges non habent ex ſe vim obligatoriam. Deus nihil mandat adverſus valetudinem corporis aut animæ, non jejunium. Mos omnium familiaris, vereri & revereri Deum ejuſque cultum minùs quàm hominem.*

LANIO, SALSAMENTARIUS.

La. DIC mihi, inſulſiſſime ſalſamentarie, nondum emiſti reſtim? *Sa.* Reſtim? Lanio. *La.* Ità, reſtim. *Sa.* Cui tandem rei? *La.* Cui, niſi ſuſpendio? *Sa.* Emant alii; me nondum

nondum uſque adeò tædet hujus vitæ. *La.* At brevi tædebit. *Sa.* In vatem ipſum iſta vertat Deus aliquis potiùs. Sed quid eſt mali? *La.* Si neſcis, dicam. Inſtat tibi ruíſque planè Saguntina, quod aiunt, fames ut res prorſus ſit vobis ad laqueum reditura. *Sa.* Bona verba, lanio. Iſtat ſint hoſtibus noſtris. Unde nobis ex lanione repentè prodiſti pythius quiſpiam, ut divines tantam calamitatem? *La.* Non eſt divinatio; nè tibi blandiaris, res ipſa adeſt in foribus. *Sa.* Eneas: ede rem, ſi quid habes. *La.* Edam tuo magno malo. A Romano Senatu venit edictum, ut poſthac liberum ſit cuique veſci quibus velit. Quid igitur tibi tuóque ordini reſtat niſi bulimia cum putribus ſalſamentis? *Sa.* Per me quidem vel limacibus vel urticis veſcatur qui volet. At num interdictum eſt cuiquam nè veſcatur piſcibus? *La.* Non, ſed data poteſtas veſcendi carnibus quibus fuerit collibitum. *Sa.* Sive vana prædicas, tu potiùs dignus es ſuſpendio; ſive vera, tibi potiùs parandus funis. Nam mihi poſthac ſpero quæſtum uberiorem. *La.* Imò proventum uberrimum, ſed eſuritionis uſque ad ſaturitatem: aut, ſi mavis audire lætiora poſthac longè mundiùs vives: neque, quod ſoles, (a) cubito naſum emunges pituitoſum & ſcabie fruticantem. *Sa.* Ohe! venimus ad ſummum; (b) *cæcus convitia jacit in luſcum:* quaſi verò quicquam apud laniones purius ſit eâ parte corporis quæ dicitur ſemper (c) lotione ſuperior. Utinam verum eſſet quod annuncias: at vereor nè me conjicias in falſum gaudium. *La.* Tibi quidem nimiùm vera nuncio. Sed unde tibi quæſtum promittis uberiorem? *Sa.* Quoniam eò video recidiſſe mores hominum, ut quod vetitum ſit impotentiùs appetant. *La.* Quid tum poſtea? *Sa.* Quia plures abſtinebunt ab eſu carnium, ubi permiſſa eſt veſcendi poteſtas; nec ullum erit lautum convivium abſque piſcibus, quemadmodum apud priſcos fieri conſuevit: itaque carnium eſum permiſſum gaudeo. Utinam & piſcium eſus eſſet interdictus; avidiùs his veſcerentur homines. *La.* Pium mehercule votum. *Sa.* Hoc optarem ſi, quod tu facis, nihil aliud ſpectarem quàm pecuniæ lucrum, cujus amore tu craſſam iſtam & carnivoram animam (d) diis manibus devoviſti. *La.* Salſus es totus, cùm inſulſa ſit oratio. *Sa.* Quæ ratio commovit Romanos ut tot ſeculis obſervatam legem carnariam relaxârint? *La.* Nimirum hoc ipſa res jamdudum illis perſuaſit. Reputant id quod eſt, per ſalſamentarios inquinari civitatem, infici terram, flumina, aërem, ignem, & ſi quod aliud eſt elementum; corrumpi corpora mortalium:

a Exſtat jocus Ciceronis in ſalſamentarii filium.

b De re extremæ impudentiæ. Sic Horatius.

c Quia ſubinde inquinatur, de quo dictum eſt aliás.

d Id eſt, inferis. Sic Decius & Q. Curtius ſe diis manibus devoverunt.

um : ex piſcium enim eſu corpus impleri putribus humoribus ; hinc febres, (a) rabes, podagræ, (b) epilepſia, lepræ, & quid non malorum ? *Sa.* Dic igitur mihi, Hippocrates, cur in civitatibus bene inſtitutis veritum eſt intra mœnia mactare tauros ac ſues ? Rectiùs etiam conſuleretur ſaluti civium, ſi nec pecudes jugularentur. Cur laniis deſcribitur certus locus, nè ſi paſſim vivant, totam urbem reddant peſtilentem ? An eſt ullum fœtoris genus corrupto animantium cruore ſanièque peſtilentius? *La.* Aromata mera ſunt ſi ad piſcium putorem conferas. *Sa.* Tibi quidem, opinor, aromata mera ſunt ; at non idem viſum magiſtratibus, qui vos ab urbe ſubmovent. Porrò, quàm ſuaviter oleant veſtræ iſtæ lanienæ, declarant ii qui naribus obturatis prætereunt ; declarant vulgò, qui malunt habere vicinos decem lenones quàm unum lanionem. *La.* At vobis ad abluenda putria ſalſamenta nec lacus, nec amnes toti ſufficiunt ; verèque, quod dici ſolet, inaniter aquam conſumitis. Semper enim piſcis piſcem olet, etiamſi unguentis oblinas. Quid autem mirum mortuos ſic olere, cùm plerique vivi, mox ut capti ſunt, oleant ? Carens muriâ conditæ ſervantur multos in annos, adeò non putentes, ut aromaticum quiddam redoleant. Rurſus vulgari ſale conditæ durant abſque fœtore. Duratæ fumo ventóve nihil moleſti odoris contrahunt. Hæc omnia ſi pariter abhibeas piſci, nihil aliud quàm piſcem olebit. Vel hinc conjice, nullum eſſe putorem cum piſcium fœtore conferendum, quòd ab his putrefit etiam ipſe ſal, in hoc à natura datus ut à rebus arceat putrefactionem, dum genuinâ vi claudit conſtringítque, ſimul & excludens quod extrinſecus noxam afferre poſſit, & humores intus, unde putrefactio poterat oriri, deficcans : in ſolis piſcibus ſal non eſt ſal. Noſtras ædes fortaſſis aliquis delicatior præteriens obturat nares ; at nemo ſuſtinet in cymba ſedere in qua veſtra ſunt ſalſamenta. Viatori ſi quando occurrunt plauſtra onuſta ſalſamentis, quæ ibi fuga ? quæ narium obturatio ? quæ ſputa ? quæ exſcreatio ? Et ſi quà fieri poſſit ut ſalſamentis pura in urbem adveherentur, quemadmodum nos mactatorum bonum carnes apportamus, lex non dormiret : nunc quid facias iis quæ putria ſunt etiam cùm comeduntur ? Et tamen quoties videmus ab (c) agoranomis damnatas merces veſtras conjici in flumen, vobis indictâ mulctâ ? Id verò ſæpius etiam fieret, niſi illi corrupti per vos magis ſpectarent privatum commodum quàm publicam ſalutem. Nec hâc tantùm parte noteris reipublicæ, ſed impiâ conſpiratione.

a Quam φθίσιν Græci dicunt.

b Morbus comitialis.

c Præfecti foris in quibus venduntur eſculenta.

ratione vetatis nè aliunde piſces recentiores advehantur in civitatem. *Sa.* Quaſi verò nullus unquam viderit mulctâ percuſſum lanionem, quòd porcum inſincerum, & linguæ maculis lepræ vitium profitentem, vendiderit, aut quòd ovem aquis cœnóve ſuffocatam, aut alioqui verminantes armos, lotione, & circumlito recenti cruore vitium diſſimulârit. *La.* Atqui nullum ex nobis tale exſtat exemplum quale nuper ex vobis; ex unica anguilla cruſto panis incocta perierè novem convivæ. Talibus obſoniis vos inſtruitis menſas civium. *Sa.* Caſum narras, qui nèmini vitari poſſit, ſi fortuna velit. At vobis penè quotidianum eſt pro cuniculis altiles feles vendere, pro leporibus canes, ſi per auriculas & pedes hirſutos licerer. Quid autem commemorem artocrea ex humanis carnibus confecta? *La.* Tu, quod in me damnabas, caſus & hominum vitia mihi opprobras: tueantur iſta qui committunt; ego quæſtum cum quæſtu confero. Alioqui damnentur & olitores, quòd interdum imprudentes pro caule vendant cicutam aut aconitum; damnentur & pharmacopolæ, quòd interdum pro remediis porrigunt venena. Nulla eſt ars tam inculpata quin iſthæc incidant mala. Vos cùm omnes officii numeros impleveritis, venenum eſt quod venditis. Si (*a*) torpedinem, ſi *(b)* hydrum, ſi (*c*) leporem marinum rectibus admiſtum cum cæteris venderetis, caſus eſſet, non crimen; nec magis imputari poterat vobis quàm medico, qui nonnunquam occidit ægrum quem curat. Ferri poterat hoc malum, ſi menſibus duntaxat hybernis extruderetis veſtra purulenta, rigor temporis mitigaret peſtilentiam. Nunc æſtatis incendio putrem additis materiam; autumnum, per ſe nocentem, redditis nocentiorem. Cúmque jam ſe renovat annus, & humores conditi ſeſe rurſus proferunt non abſque corporum periculo, ibi vos totos menſes duos tyrannidem occupatis, & anni renaſcentis infantiam accerſito ſenio vitiatis. Cùmque hoc meditetur natura, ut corpora ſuccis inſalubribus repurgata novis ſuccis repubeſcant, vos ingeritis meros putores meráſque ſanies, & ſi quid eſt in corporibus vitii augetis, malum malo adjicientes, & bonos inſuper corporis ſuccos corrumpentes. Tolerari poterat hoc quoque, ſi tantùm corpora vitiaretis: nunc quoniam ex ciborum differentiis vitiantur animorum organa, fit ut ipſi vitientur animi. Tales ferè videas homines iſtos piſculentos quales ſunt ipſi piſces, pallent, olent, ſtupent, muti ſunt. *Sa.* O novum Thaletem! Quid igitur ſapiunt qui betis victitant? nimirum

(*a*) Piſcis lethalis contactu.
(*b*) Serpens aquatilis.
(*c*) Piſcis, homini præſentiſſimum & immedicabile venenum; & homo piſci, adeò ut hominis contactu ſolo moriatur.

nimirum quantum ipſæ betæ. Quid ſapiunt qui boves, oves, & capras devorant? nimirum quod boves, oves. & capræ. Vos hœdos pro deliciis venditis; & tamen hoc animal ut eſt morbo comitiali obnoxium, ità gignit eundem morbum in his qui gaudent eſu carnium. An non præſtabat ſalſamentis placare latrantem ſtomachum? *La.* Quaſi ſolum hoc mentiti ſint rerum naturalium ſcriptores. Et ſi maximè verum ſit quòd narrant, corporibus morbo obnoxiis ſæpe quæ per ſe optima ſunt peſſima ſunt. (*a*) Hecticis ac phthiſicis vendimus hœdos, non (*b*) vertiginoſis. *Sa.* Si piſcium eſus tantum perniciem adfert rebus mortalium, cur nobis præſulum ac principum ſententiâ licet toto anno noſtras merces divendere, vobis bonam anni partem indictæ ſunt feriæ? *La.* Iſthuc quid meâ refert? Fortaſſis hoc procuratum eſt à malis medicis, quò quæſtus eſſet ipſis uberior. *Sa.* Quos malos medicos mihi commemoras, cùm nulli ſint piſcibus hoſtes æquè capitales? *La.* Nè quid erres, ô bone, non faciunt hoc ſtudio veſtrî, nec amore piſcium, cum ab his nulli religioſiùs abſtineant; ſuum agunt negotium. Quò plures tuſſiunt, languent, ægrotant, hoc illis annona benignior eſt. *Sa.* Medicis hic non patrocinabor. ipſi ſuam vicem ulciſcentur, ſi quando in caſſes illorum incideris. Mihi pro mea cauſa ſufficit veterum ſanctimonia vitæ, probatiſſimorum authoritas, epiſcoporum maieſtas, publica Chriſtianarum gentium conſuetudo, quos omnes ſi damnabis inſaniæ, malo cum illis inſanire, quàm cum laniis eſſe ſobrius. *La.* Tu recuſas patronus eſſe medicis; ego nolim eſſe criminator aut cenſor veterum, publicæve conſuetudinis. Iſta venerari ſoleo, non inceſſere. *Sa.* Iſto quidem nomine cautus es veriùs quàm pius lanio, niſi te prorſus non novi. *La.* Meo judicio ſapiunt qui cavent nè quid habeant rei cum his qui fulmen habent in manibus. Attamen quid ex meis Bibliis, quæ populari linguâ verſa nonnunquam lego, ſentiam, non tacebo. *Sa.* Ut nunc fies ex lanione theologus! *La.* Arbitror primos illos homines, ſimul atque ex uda argilla prodierunt, fuiſſe corpore ſalubri ac ſucculento. Id declarat illorum vivacitas. Deinde paradiſum fuiſſe locum multò commodiſſimum ſitu, cœlóque ſaluberrimo. Tali loco talia corpora vel aëris hauſtu, herbarum, arborum, ac florum undique aſpirantium fragrantiâ, citra cibum ullum, potuiſſe vivere, præſertim cùm ultro, citra ſudorem hominis, affatim tellus effunderet omnia, nec morbus eſſet ullus, nec ſenium. Cultus enim talis horti voluptas erat veriùs quàm

a Qui perpetuâ laborant febri, jam in habitum actâ. Phthiſici qui tabeſcunt & exarefcunt.

b Vertigo capitis eſt præludium ad morbum comitialem. Hœdus autem dicitur eſſe obnoxius ei morbo, & carnes ejus inimicæ ad id propenſis mali.

labor. *Sa.* Adhuc verisimilia prædicas. *La.* Ex tam vario horti feracissimi proventu nihil interdictum est præter unicam arborem. *Sa.* Verissimum est. *La.* Idque non ob aliud, nisi ut per obedientiam agnoscerent dominum & conditorem suum. *Sa.* Rectè. *La.* Quin & illud arbitror, recentem terram omnia progenuisse feliciora melioríque succi quàm nunc gignit senescens ac propemodum effœta. *Sa.* Esto. *La.* Idque præcipuè in paradiso. *Sa.* Haud dissimile veri. *La.* Illic igitur vesci voluptatis erat, non necessitatis. *Sa.* Audivi. *La.* Et abstinere à laniandis animantibus humanitas erat, non sanctitas. *Sa.* Nescio. Animantium esum à diluvio permissum lego, priùs interdictum non lego. Quorsum autem attinebat permittere, si jam permissus erat? *La.* Quare non vescimur ranis? Non quia veritæ, sed quoniam abhorremus. Qui scis, an Deus illic admonuerit quem cibum requireret humana fragilitas, non quem permitteret? *Sa.* Non sum ariolus. *La.* Atqui in ipso statim conditi hominis initio legimus, *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & universis animalibus quæ moventur super terram.* Quis usus dominii, si vesci non licet? *Sa.* O crudelem herum! Itáne devoras servos & ancillas, tuos liberos & uxorem? Quin eâdem operâ veseris matulâ tuâ, cujus dominus es? *La.* Sed audi vicissim, insulse salsamentarie. E cæteris usus est, nec est inane dominii nomen. Equus vehit me tergo, camelus gestat sarcinas; è piscibus verò quis usus, nisi viscaris? *Sa.* Quasi verò non sint innumera ex piscibus remedia. Deinde multa sunt in hoc tantùm condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem rapiant. Fortè non credes delphinos hominem tergo vehere. Denique sunt pisces qui nobis prædicant imminere tempestatem, velut * echinus. An non talem servum optares domi tuæ? *La.* Verùm ut hoc largiamur, ante diluvium non fuisse fas vesci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abstinere ab iis quæ non requirebat corporis necessitas, & habebant laniandi crudelitatem: illud fateris, animantium esum initio permissum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluvium, & hodie videmus in regionibus frigidis nasci homines cæteris edaciores; ac terræ proventum vel extinxerat, vel corruperat inundatio. *Sa.* Esto. *La.* Et tamen à diluvio prætèribant annum ducentesimum. *Sa.* Credo. *La.* Cur igitur Deus, quod illis robustis citra exceptionem permisit, post, imbecillioribus avique contractioris astrinxit ad

* Piscis est spinas habens pro pedibus: hic imminente tempestate affigit se, aut saburrat arenâ.

certa

certa animantium genera, quemadmodum præcepit Moſes? *Sa.* Quaſi meum ſit eorum quæ Deus gerit rationem reddere. Arbitror tamen hoc tum feciſſe Deum quod ſolent heri, qui contrahunt indulgentiam in ſervos ubi vident illos abuti lenitate dominorum. Sic equo plus ſatis ferocienti ſubducimus fabas & avenam, parcóque fœno paſcimus, frænóque & calcaribus aſperioribus ſubigimus. Excuſſerat hominum genus omnem reverentiam, in tantámque licentiam ſeſe effuderat, quaſi nullus omninò Deus eſſet. Hîc inventi ſunt legis cancelli, ceremoniarum repagula, minarum ac præceptorum fræna, quò vel ſic recipiſcerent. *La.* Quin igitur manent hodie legis illius repagula? *Sa.* Quia ſublata eſt carnalis ſervitutis aſpericas, poſteaquam per Evangelium adoptati ſumus in filios Dei. Detractum eſt præceptis, ubi contigit uberior gratia. *La.* Cùm Deus appellet ſuum teſtamentum ſempiternum, cúmque Chriſtus negârit ſe ſolvere Legem, ſed conſummare, quâ fiduciâ poſteriores auſi ſunt bonam Legis partem abrogare? *Sa.* Gentibus ea lex data non erat, & ideo viſum eſt Apoſtolis eas non onerare circumciſionis moleſtiâ, nè, quod Judæi faciunt & hodie, in corporalibus obſervationibus conſtituerent ſalutis ſpem potiùs quàm in fiducia & charitate erga Deum. *La.* Omitto gentes. Quæ ſcriptura manifeſtè docet, Judæos, ſi profeſſionem Evangelicam fuerint amplexi, manumiſſos eſſe à Moſaicæ Legis ſervitute? *Sa.* Quòniam id fore prædictum erat à Prophetis, qui promittunt teſtamentum novum & cor novum, inducúnteque Deum abominantem feſtos Judæorum dies, averſantem illorum victimas, deteſtantem jejunia, rejicientem donaria, deſiderantem populum circumciſo corde; confirmavit illorum promiſſa Dominus ipſe, qui porrigens diſcipulis corpus & ſanguinem ſuum, appellat *Teſtamentum novum.* Si nihil aboletur de veteri, cur hoc dicitur novum? Ciborum Judaicum delectum non exemplo quidem, ſed ſententiâ ſuâ abrogavit Dominus, cùm negat hominem inquinari cibis, qui mittuntur in ſtomachum & per ſeceſſum repurgantur. Docet idem Petrum conſpectâ viſione; Imò Petrus ipſe cum Paulo cæteriſque veſcens cibis communibus, à quibus Lex præceperat temperari. Agit hoc ubique Paulus in ſuis Epiſtolis; nec dubitatur quin quod hodie ſequitur populus Chriſtianus, ab Apoſtolis veluti per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque non tam manumiſſi ſunt Judæi, quàm à Legis ſuperſtitione, velut lacte conſueto quidem & familiari, ſed jam intempeſtivo,

pestivo, depulsi. Neque Lex abrogata est, sed ea pars jussa est cedere quæ jam erat otiosa. Frondes & flores pollicentur fructum exoriturum; is ubi gravat arborem, nemo flores desiderat. Neque quisquam deplorat periisse filii sui pueritiam, ubi jam ad ætatem maturam pervenit. Neque quisquam requirit lucernas & funalia, ubi se terris depromsit Sol. Nec habet quod queratur pædagogus, si filius jam puber suam libertatem sibi vendicat, ac pædagogum in sua vicissim habet potestate. Pignus desinit esse pignus, ubi promissa sunt exhibita. Sponsa priùs quàm deducatur ad sponsum epistoliis ab illo missis sese consolatur, exosculatur munuscula ab illo venientia, picturas illum referentes amplectitur; cæterùm ubi jam ipsius sponsi data est copia, præ hujus amore negligit illa priùs adamata. At Judæi primùm ægrè divellebantur à consuetis; velut si puer assuetus lacti, jam grandis mammam inclamet, cibum solidum fastidiens. Itaque propemodum vi depulsi sunt ab illis vel figuris, vel umbris, vel temporariis solatiis, quò se jam totos convertant in eum quem Lex illa promiserat & adumbrârat. *La.* Quis exspectaret tantum theologiæ à salsamentario? *Sa.* Soleo pisculentum commeatum suppeditare nostræ civitatis Dominicano collegio; itaque fit ut illi frequenter prandeant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorum conflictationibus hæc decerpsi. *La.* Næ tu dignus es qui ex salsamentario fias piscium recentium venditor. Verùm illud expedi; Si Judæus esses, (neque mihi satis liquet an sis) & immineret ex fame certum vitæ periculum, vescereris carne suillâ, an mortem præoptares? *Sa.* Quid facturus essem scio; quid mihi faciendum esset nondum intelligo. *La.* Deus utrumque vetuit, Non occîdes, &, Non vescêris carne suillâ. In tali casu utrum præceptum utri par est cedere? *Sa.* Primùm, non constat an hoc animo Deus vetuerit vesci suillâ, ut mortem vellet oppeti potiùs quàm esu vitæ consuli. Nam ipse Dominus excusat David, qui contra Legis præceptum comederit sacros panes. Et in exsilio Babylonico multa non observata sunt à Judæis quæ Lex præscripserat. Proinde censerem eam legem quam ipsa quoque natura tulit, eóque perpetua est & inviolabilis, debere potiorem haberi eâ quæ neque semper fuit, & post erat abroganda. *La.* Cur igitur laudati sunt fratres Macchabæi, qui maluerunt duris cruciatibus exanimari quàm carnem gustare suis? *Sa.* Opinor, quoniam hic esus à rege præscriptus complectebatur totius patriæ Legis abnegationem, quemadmodum

circum-

circumcisio, quam Judæi gentibus obtrudere conabantur, continebat totius Legis professionem, non aliter quàm arrha data ad universum contractum præstandum obligat. *La.* Itaque si crassior illa Legis pars post exortam Evangelii lucem rectè sublata est, quo consilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora, revocari, præsertim cùm Dominus *jugum* suum appellet *suave*, & Petrus in Actis Apostolorum Judæorum legem appellet *duram*, quam nec *ipsi ferre potuerint*, *nec patres* ipsorum? Sublata est circumcisio, sed successit baptismus, duriore propè dixerim conditione. Illa differebatur in octavum diem, & si quis interim casus intercepisset puerum, votum circumcisionis pro circumcisione imputabatur: nos pueros vixdum à latebris uteri materni egressos in frigidam aquam, quæque diu in alveo saxeo constitit, (non enim dicam, computruit) totos immergimus; & si vel primo die, atque adeò in ipso partûs ostio perierit, nullâ parentum aut amicorum culpâ, deditur miser æternæ damnationi. *Sa.* Sic aiunt. *La.* Sublatum est sabbatum; imò non sublatum est, sed translatum in diem Dominicum. Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit lex Mosaica: nos illis quantum addidimus numerum? In delectu ciborum quantò liberiores Judæi nobis, quibus licebat vel totum annum vesci ovibus, capris, perdicibus, & hœdis? Illis nullum vestis genus erat interdictum præter eam quæ esset lanâ linóque contexta: nunc præter tot vestium præscriptas & interdictas formas & colores, accessit capitis rasura, eáque varia. Nè commemorem interim Confessionis onus; & constitutionum humanarum sarcinas, Decimationes non simplices, adstrictum arctioribus vinculis Matrimonium, novas affinitatis leges, aliáque permulta, quæ faciunt ut hâc parte non paulò commodior videatur fuisse Judæorum quàm nostra conditio. *Sa.* Erras totâ viâ, lanio: Christi jugum non æstimatur ad istam regulam quam imaginaris. Pluribus adstringitur Christianus, & adstringitur ad difficiliora, denique ad pœnam graviorem: sed his adjuncta copiosior vis fidei & charitatis facit ea suavia quæ naturâ sunt gravissima. *La.* Atqui cùm olim Spiritus specie linguarum igneárum è cœlo delapsus copiosissimo dono fidei & charitatis locupletâret credentium pectora, cur detractum est Legis onus, velut imbecillibus ac sub iniqua sarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus Spiritu vocat *onus intolerabile*? *Sa.* Detractum est ex parte, nè Judaismus, ut cœperat, obrueret Evangelii gloriam,

Ceremoniæ papales duriores Judaicis.

am, & nè Legis odio gentes alienarentur à Christo, inter quas erant infirmi plurimi, quibus instabat duplex periculum; alterum nè crederent sine Legis observatione neminem posse salutem consequi; alterum, nè potius haberent in paganismo manere quàm Mosaicæ Legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat velut escâ quadam libertatis allicere. Rursus, quò mederentur illis qui negabant ex Evangelii professione salutis esse spem citra Legis observationem; circuncisionem, sabbatismos, delectus ciborum, aliáque id genus, aut prorsus sustulerunt, aut in aliud verterunt. Porrò, quòd Petrus negat se Legis onus portare potuisse, non est referendum ad eam personam quam tum gerebat, cùm illi jam nihil esset intolerabile; sed ad crassos & infirmos Judæos, qui non sine tædio arrodebant hordei tunicam, (a) nondum gustatâ spiritûs medullâ. *La.* Satis tu quidem crassè differis. Atqui mihi videtur & hodie non minùs esse causarum cur observationes istæ carnales hactenus tolli debeant, ut arbitrariæ sint, non obligatoriæ. *Sa.* Qui sic? *La.* Nuper in linteo quodam amplissimo vidi totum orbem depictum. Illic didici quantula esset mundi portio Christi religionem purè sinceréque profitens; nimirum Europæ particula vergens ad occidentem, rursus altera vergens ad Septentrionem, tertia tendens, sed procul, ad meridiem, ad orientem vergentis quartæ postrema videbatur Polonia. Reliquus orbis aut barbaros habet, non ità multùm à brutis animantibus differentes, aut schismaticos, aut hæreticos, aut utrumque. *La.* At non vidisti totum illud litus Austrinum, & sparsas insulas Christianis insignibus notatas? *La.* Vidi, didicíque illinc avectas prædas, Christianismum inductum non audivi. Cùm igitur tam ampla sit messis, videtur hoc esse consultissimum ad religionem Christianam propagandam, quemadmodum Apostoli sustulerunt onus Legis Mosaicæ, nè gentes resilirent, ità nunc, ad illiciendos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, sine quibus initio servatus est orbis, & nunc servari posset, modò adsit fides & charitas Evangelica. Rursus audio videóque plurimos esse qui in locis, vestibus, cibis, jeuniis, gesticulationibus, cantibus, summam pietatis constituunt, & ex his proximum judicant, contra præceptum Evangelicum. Unde fit ut cùm omnia referantur ad fidem & charitatem, harum rerum superstitione extinguatur utrumque. Procul enim abest à fide Evangelica qui fidit hujusmodi factis; & procul abest à charitate Christiana qui ob

potum

(a) Alludit ad allegoriam parabolæ de quinque panibus hordeaceis.

potum aut cibum, quo rectè quis uti poteſt, exaſperat fratrem, pro cujus libertate mortuus eſt Chriſtus. Quàm amarulentas contentiones videmus inter Chriſtianos? quàm inimicas calumnias ex veſte aliter cincta tinctáve ex cibo quem porrigunt aquæ & quem porrigunt paſcua? Hoc malum ii ad paucos ſerpſiſſet, contemni poterat. Nunc videmus univerſum orbem ob hæc diſſidiis exitialibus concuti. Hæc & hujuſmodi ſi tolerentur, & nos majori concordiâ viveremus, neglectis ceremoniis, ad ea tantùm contendentes quæ docuit Chriſtus, & reliquæ nationes citiùs amplecterentur religionem cum libertate conjunctam. *Sa.* Extra Eccleſiæ domum non eſt ſalus. *La.* Fateor. *Sa.* Extra Eccleſiam eſt quiſquis non agnoſcit Pontificem Romanum. *La.* Non reclamo. *Sa.* Sed hunc non agnoſcit qui illius præſcripta negligit. *La.* Atque ideo ſpero futurum, ut hic Pontifex, nomine Clemens, animo pietatéque clementiſſimus, quò magis omnes nationes ad Eccleſiæ ſodalitatem alliciat, omnia mitiget quæ hactenus viſa ſunt aliquot populos à Romanæ Sedis fœdere alienare, potiúſque habeat Evangelii lucrum, quàm ſuum in omnibus jus perſequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, de condonationibus, de diſpenſationibus, dèque reliquis exactionibus, & de gravatis Eccleſiis: ſed arbitror hunc ità moderaturum omnia, ut poſthac impudens ſit qui pergat queri. *Sa.* Utinam idem facerent omnes monarchæ. Nihil addubito quin res Chriſtiana nunc in arctum coacta feliciſſimè ſit proferenda, ſi gentes barbaræ ſenſerint ſe vocari non ad ſervitutem humanam, ſed ad libertatem Evangelicam; nec ad rapinam expeti, ſed ad felicitatis & ſanctimoniæ conſortium. Ubi coaluerint, & in nobis mores verè Chriſtianos compererint, ultro plus offerent quàm ab eis ulla vis queat extorquere. *La.* Id brevi futurum auguror, ſi peſtilens *(a)* Ate, quæ duos potentiſſimos orbis Monarchas funeſto bello commiſit, abierit *(b)* εἰς κόρακας. *Sa.* Atque ego demiror jamdudum non eſſe factum, cùm Franciſco nihil fingi poſſit humanius, & Carolo Cæſari arbitror à præceptoribus inſtillatum, ut quò per fortunam plus acceſſerit imperii finibus, hòc ipſe plus addat clementiæ benignitatique. Ad hæc, habere ſolet & ætas ea peculiarem facilitatis ac manſuetudinis dotem. *La.* Nihil eſt quod in utroque deſideres. *Sa.* Quid igitur remoratur publicum orbis votum? *La.* Adhuc jureconſulti de finibus ambigunt; & ſcis comœdiarum tumultus ſemper deſinere in nuptias: itidem principes ſuas finiunt tragœdias. Sed in comœdiis

a Dea Homerica, quæ diſſidia ſerit inter Deos & homines. Litæ tardæ, Ate velox.

b Id eſt, in malam rem

mœdiis ſubitò coëunt nuptiæ; hic inter magnos magnis moliminibus res agitur. Et præſtat aliquantò ſeriùs obduci cicatricem, quàm mox iterum ulcus erumpere. *Sa.* An credis iſtas nuptias eſſe firma concordiæ vincula? *La.* Vellem quidem, ſed ex his video ferè naſci maximam bellorum partem; & ſi quòd bellum ortum fuerit, dum affinis adeſt affini, latiùs ſe ſpargit incendium, & difficiliùs componitur. *Sa.* Fateor, & agnoſco veriſſimum eſſe quod dicis. *La.* Sed æquúmne tibi videtur, ut ob Jureconſultorum rixas & contractuum moras totus orbis tantum perpetiatur mali? Nunc enim nihil uſquam tutum eſt, & peſſimis licet plurimum, dum neque bellum eſt, neque pax. *Sa.* De principum conſiliis non eſt meum dicere. Verùm ſi quis me faciat Cæſarem, ſcio quid fim facturus. *La.* Eja, facimus te Cæſarem, ſimúlque Romanum Pontificem, ſi libet. Quid facis? *Sa.* Fac me potiùs Cæſarem & regem Galliæ. *La.* Age, eſto utrumque. *Sa.* Protinus concepto pacis voto edicerem per univerſam ditionem meam inducias, dimiſſis copiis, denuncians pœnam capitis, ſi quis vel gallinam alterius attigerit. Ità pacatis rebus meo commodo, vel, ut meliùs dicam publico, tranſigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditionibus. *La.* Habéſne firmiora fœderis vincula quàm matrimonium? *Sa.* Arbitror. *La.* Imparti. *Sa.* Si Cæſar eſſem, ſic
a ad pacem hortatio. abſque mora tranſegiſſem cum rege Gallorum. " Frater, malus quiſpiam genius bellum hoc inter nos excitavit; neque " tamen inter nos certamen fuit, de capite, ſed de ditione. " Tu, quod in te fuit, fortem ac ſtrenuum bellatorem præ" ſtitiſti. Fortuna mihi favet, téque ex rege fecit captivum. " Quod accidit tibi mihi potuit accidere, & tua calamitas " omnes nos admonet humanæ conditionis. Experti ſumus " quàm hoc certaminis genus utrique ſit incommodum. Age, " diverſo genere inter nos conflictemur. Dono tibi vitam, " dono libertatem, pro hoſte recipio te in amicum. Sit " omnium præteritorum malorum oblivio, redi ad tuos " gratis ac liber, habe tibi tua, eſto bonus vicinus, & poſt" hac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alterum " fide, officiis, ac benevolentiâ vincat, neque certemus uter " altero latiùs regnet, ſed uter ſanctiùs adminiſtret ſuam " ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tuli; hîc " qui vicerit longè ſplendidius auferet decus. Mihi qui" dem hæc clementiæ fama plus adferet veræ laudis quàm " ſi univerſam Galliam meæ ditioni adjunxiſſem. Et tibi " gratitudinis opinio plus decoris conciliabit quàm ſi me

" totâ

" totâ Italiâ depulisses. Noli invidere mihi laudem quam " affecto; ego vicissim tuæ sic favebo, ut huic amico li- " benter sis debiturus. *La.* Profectò fic possit adstringi Gallia, imò totus orbis. Etenim si conditionibus iniquis ulcus hoc obducatur veriùs quàm sanetur, vereor nè mox per occasionem ruptâ cicatrice pus vetus erumpat majore cum malo. *Sa.* Quàm magnificam quámque plausibilem gloriam hæc humanitas per universum orbem pararet Carolo? Quæ natio se non lubens tam humano támque clementi principi submitteret? *La.* Egisti Cæsarem sat feliciter; nunc age Pontificem. *Sa.* Perlongum sit singula persequi; dicam compendio. Sic agerem ut universus orbis intelligeret esse principem Ecclesiæ, qui nihil aliud sitiret quàm Christi gloriam & salutem omnium mortalium. Ea res verè mederetur invidiæ Pontificii nominis, & solidam ac perennem pararet gloriam. Sed interim (*a*) *ab asino*, quod aiunt, *delapsi*, multùm aberravimus ab instituto. *La.* Ego te mox reducam in viam. Ais igitur obligare Pontificum leges omnes qui sunt in Ecclesia? *Sa.* Aio. *La.* Ad pœnam gehennæ? *Sa.* Aiunt. *La.* Etiam Episcoporum? *Sa.* Sic arbitror, in sua cujusque ditione. *La.* Etiam Abbatum? *Sa.* Hæreo; nam hi certis conditionibus accipiunt administrationem, nec possunt suos gravare constitutionibus nisi ex authoritate totius Ordinis. *La.* Quid si Episcopus iisdem conditionibus accipiat suam functionem? *Sa.* Addubito. *La.* Quod Episcopus constituit Pontifex potest rescindere? *Sa.* Opinor. *La.* Quod Pontifex decrevit nemo potest abrogare? *Sa.* Nemo. *La.* Unde igitur audimus rescissas Pontificum sententias, hoc titulo, quòd parùm rectè fuerint docti; & priorum constitutiones à posterioribus (*b*) antiquatas, quòd à pietate deviarent? *Sa.* Ista subreptitia sunt ac temporaria. Nam & in Pontificem, ut hominem, cadit ignorantia personæ factive Cæterùm quòd ex authoritate Concilii universalis proficiscitur, cœleste oraculum est, & pondus habet par Evangeliis, aut certè proximum. *La.* Licétne de Evangeliis dubitare? *Sa.* Bona verba; nè de Conciliis quidem ritè in spiritu sancto congregatis, peractis, editis, & receptis. *La.* Quid si quis dubitet an hæc competant in Concilium quod objicitur, quemadmodum audio Basileense concilium à nonnullis rejici, nec omnibus probari Constantiense? loquor de his qui nunc habentur orthodoxi; nè quid dicam de proximo concilio Lateranensi. *Sa.* Dubitent qui velint suo periculo, ego nolo dubitare. *La.* Petrus igitur habuit authoritatem condendi

a Id est, à proposito digressi. Vide Chiliad.

b Id est, abrogatas.

di novas leges? *Sa.* Habuit. *La.* Habuit & Paulus cum cæteris Apostolis? *Sa.* Habuerunt in suis quisque Ecclesiis, à Petro seu Christo commissis. *La.* Et Petri successoribus par est potestas cum ipso Petro? *Sa.* Quidni? *La.* Tantundem igitur honoris debetur rescripto Romani Pontificis quantum Epistolis Petri, & tantundem constitutionibus Episcoporum quantum Epistolis Pauli? *Sa.* Equidem arbitror etiam amplius deberi, si præcipiant & legem ferant cum authoritate. *La.* Sed fasne est dubitare, an Petrus & Paulus scripserunt afflatu Divini Spiritûs? *Sa.* Imò hæreticus sit qui dubitet. *La.* Idem censes de rescriptis & constitutionibus Pontificum & Episcoporum? *Sa.* De Pontifice censeo, de Episcopis ambigo; nisi quòd pium est, de nullo perperam suspicari, ni res ipsa palam clamitet. *La.* Cur spiritus citiùs patitur errare Episcopum quàm Pontificem? *Sa.* Quia gravius est à capite periculum. *La.* Si tantum valent Præsulum constitutiones, quid sibi vult quòd Dominus in Deuteronomio tam rigidè comminatur, nè quis quid addat aut adimat Legi? *Sa.* Non addit Legi qui latiùs explicat quod latebat, qui ea suggerit quæ spectant ad Legis observationem; neque detrahit qui pro viribus audientium Legem dispensat, alia promens, alia celans, pro ratione temporis. *La.* Num obligabant Pharisæorum ac Scribarum constitutiones? *Sa.* Non arbitror. *La.* Cur ità? *Sa.* Quia docendi habebant authoritatem, non condendi leges. *La.* Utra potestas videtur amplior, condendi leges humanas, an interpretandi divinas? *Sa.* Condendi humanas. *La.* Mihi secùs videtur. Etenim cui jus est interpretandi, hujus sententia pondus habet legis divinæ. *Sa.* Non satis assequor quod dicis. *La.* Dicam explanatiùs. Lex divina jubet subvenire parenti: Pharisæus interpretatur hoc esse datum patri quod missum est in corbonam, eò quòd Deus pater sit omnium. Nonne huic interpretationi cedit lex divina? *Sa.* Ista quidem falsa interpretatio est. *La.* Sed posteaquam illis semel tradita est interpretandi authoritas, unde mihi constabit cujus sit vera interpretatio maximè si ipsi inter se dissentiant? *Sa.* Si minùs satisfacit tibi sensus communis, sequere Præsulum authoritatem; id tutissimum est. *La.* Ergò Pharisæorum & Scribarum authoritas devoluta est ad Theologos & concionatores; *Sa.* Est. *La.* Sed nullos audio frequentiùs inculcantes, *Audite, ego dico vobis*, quàm eos qui nunquam versati sunt in palæstris Thologicis. *Sa.* Audies omnes candidè, sed cum judicio, modò nè simpliciter insaniant,

ant. Tum enim oportet populum cum sibilo surgere, quò suam agnoscant dementiam. Cæterùm quibus contigit titulus Doctoris, his oportet fidere. *La.* Verùm in his quoque comperio nonnullos multò rudiores ac stultiores illis qui prorsus sunt illiterati: & inter doctissimos miram video controversiam. *Sa.* Elige quæ sunt optima, inexplicata aliis relinquito, ea semper amplectens quæ procerum & multitudinis consensus approbavit. *La.* Scio istiusmodi esse rutius. Sunt igitur & constitutiones iniquæ, quemadmodum sunt interpretationes falsæ? *Sa.* An sint, alii viderint; arbitror esse posse. *La.* Annas & Caiaphas habebant potestatem condendi leges? *Sa.* Habebant. *La.* Num horum quavis de re constitutiones obligabant ad pœnam gehennæ? *Sa.* Nescio. *La.* Puta Annam constituisse, nè quis revorsus à foro sumeret cibum nisi loto corpore: qui illotus caperet cibum, num crimen gehennâ dignum admitteret? *Sa.* Non arbitror, nisi contemptus publicæ potestatis crimen exacerbaret. *La.* An omnia præcepta Dei obligant ad pœnam gehennæ? *Sa.* Non, opinor. Nam Deus prohibuit omne peccatum, quamlibet veniale, si Theologis habenda fides. *La.* Fortassis & veniale pertraheret in gehennam, nisi Deus suâ misericordiâ sublevaret imbecillitatem nostram. *Sa.* Non est absurdum dictu; sed affirmare non ausim. *La.* Cùm Israelitæ exsularent in Babylone, præter alia plurima quæ Lex præscripsit, in multis fuit omissa circumcisio. An omnes hi perierunt? *Sa.* Deus novit. *La.* Si Judæus clàm, fame periclitans, vesceretur carne suillâ, committerétne crimen? *Sa.* Meâ quidem sententiâ necessitas excusaret factum; quandoquidem ore Domini defensus est David, quòd contra Legis præceptum comederet panes sacros, quos appellant Propositionis: nec solùm comedit ipse, sed & fugæ comites profanos iisdem pavit. *La.* Si quem ea necessitas constringeret, ut aut pereundum sit fame, aut furtum committendum, utrum eligeret, mortem, an furtum? *Sa.* Forsitan in eo casu furtum non esset furtum. *La.* Hem, quid audio? ovum non est ovum? *Sa.* Præsertim si caperet animo reddendi, placandique dominum cùm primùm liceret. *La.* Quid si pereundum esset homini nisi falsam testimonium ferat adversus proximum? utrum eligendum? *Sa.* Mors. *La.* Quid si commisso adulterio possit servare vitam? *Sa.* Potior erit mors. *La.* Quid si simplici stupro possis effugere mortem? *Sa.* Moriendum potiùs, ut aiunt. *La.* Cur hîc ovum non desinit esse ovum, præsertim si nulla fiat vis aut injuria?

ria? *Sa.* Fit injuria corpori puellæ. *La.* Quid si perjurio? *Sa.* Moriendum. *La.* Quid si simplici nullique noxio mendacio? *Sa.* Docent præoptandam mortem. At ego crediderim gravi necessitate, aut ingenti propositâ utilitate, mendacium hujusmodi aut nullum esse crimen, aut levissimum, nisi quòd apertâ fenestrâ periculum est nè discamus & pernicioſis mendaciis assuescere. Finge incidisse casum, ut innoxio mendacio possit servare & corpora & animas totius patriæ suæ, utrum elegit vir pius? fugiet mendacium? *La.* Quid alii sint facturi, nescio; ego vel quindecim Homerica mendacia non vererer dicere móxque labeculam illam abstergerem aquâ sacrâ. *Sa.* Idem ego facerem. *La.* Igitur non quicquid Deus præcipit aut interdicit obligat ad pœnam gehennæ. *Sa.* Non videtur. *La.* Modus igitur obligationis non est ab authore legis tantùm, sed ex materia. Quædam enim cedunt necessitati, quædam non cedunt. *Sa.* Sic videtur. *La.* Quid si sacerdos periclitetur de vita, servandus si ducat uxorem? utrum eliget? *Sa.* Mortem. *La.* Cùm divina lex cedat necessitati, cur hæc lex humana * Terminum agit, nulli dignans concedere? *Sa.* Non lex obstat, sed votum. *La.* Quid si quis vóvisset visere Hierosolymam, nec id posset nisi certo vitæ dispendio?. non ibit, an morietur? *Sa.* Morietur, ni voti relaxationem impetrârit à Pontifice Romano. *La.* Cur alterum votum relaxatur, alterum minimé? *Sa.* Quia alterum solenne, alterum privatum. *La.* Quid est solenne? *Sa.* Quod solet fieri. *La.* An non igitur solenne & alterum, quod quotidie fit? *Sa.* Fit, sed privatim. *La.* Proinde Monachus si privatim apud abbatem profiteretur, non esset votum solenne? *Sa.* Nugaris. Ideo faciliùs relaxatur votum privatum, quia minore offendiculo solvitur, & is qui facit hoc animo facit, ut si commodum sit mutet sententiam. *La.* Hoc igitur animo vovent qui privatim profitentur perpetuam castimoniam? *Sa.* Deberent. *La.* Perpetuam igitur, & non perpetuam? Quid si Carthusianum monachum hic constringat casus, ut aut vescendum sit carnibus, aut moriendum? utrum eligeret? *La.* Docent medici nullas esse carnes tam efficaces, quin idem efficiat aurum potabile, & gemmæ. *La.* Utrum igitur conducibilius, gemmis & auro succurrere periclitanti, an earum rerum pretio multos de vita periclitantes servare, & ægroto dare pullum gallinaceum? *Sa.* Hæreo. *La.* Atqui piscium aut carnium esus non est ex eorum numero quæ vocant substantialia. *Sa.* Carthusianos suo judici relinquamus. *La.* Dicamus in genere.

* Fabula de Termino Deo, qui nec Jovi voluit concedere, notissima.

nere. Diligenter, frequenter, multíſque verbis inculcatur in Lege Moſis Sabbatiſmus. *Sa.* Verum. *La.* Utrùm igitur ſuccurram urbi periclitanti violato Sabbato, an non? *Sa.* At interim me vis eſſe Judæum? *La.* Volo,& quidem recutitum. *Sa.* Iſtum nodum ſecuit ipſe Dominus. Sabbatum enim hominis causâ eſt inſtitutum, non contrà. *La.* Iſta lex igitur valebit in omnibus humanis conſtitutionibus? *Sa.* Valebit, niſi quid obſtet. *La.* Quid ſi conditor legis non hoc animo ferat legem ut quemquam obliget ad pœnam gehennæ, imò nè ad reatum quidem ullum, ſed conſtitutionem nihilo plus velit habere ponderis quàm exhortationem? *Sa.* O bone, non eſt in manu conditoris quantum obliget lex. Uſus eſt ſuâ poteſtate ferendo legem; cæterùm ad quid obliget, aut non obliget, id Deo in manu eſt. *La.* Cur igitur audimus quotidie parochos noſtros è ſuggeſto clamantes, Cras jejunandum ſub pœna damnationis æternæ, ſi nobis non conſtat quomodo lex obliget humana? *Sa.* Id faciunt quò magis terreant contumaces, nam ad hos arbitror ea verba pertinere. *La.* Sed interim an contumaces talibus dictis territent neſcio; certè infirmos vel in ſcrupum vel in periculum conjiciunt. *Sa.* Difficile eſt utríſque conſulere. *La.* Eadem autem eſt vis conſuetudinis & legis? *Sa.* Aliquando major eſt conſuetudinis. *La.* Proinde, tametſi non adeſt animus conſuetudinem inducentibus injiciendi laqueum cuiquam, tamen obligat volentes nolentes? *Sa.* Arbitror. *La.* Onus imponere poteſt, tollere non poteſt? *Sa.* Admodum. *La.* Jam itaque vides, opinor, quantum ſit periculi novas leges ab hominibus ferri, ſi nulla neceſſitas urgeat, aut nulla magna invitet utilitas. *Sa.* Fateor. *La.* Dominus cùm ait, *Nolite omnino jurare*, num quemvis jurantem obnoxium facit gehennæ? *Sa.* Non arbitror. Conſilium eſt enim, non præceptum. *La.* At iſtud unde mihi liquet, cùm vix aliud accuratiùs aut ſeveriùs interdixerit quàm nè juremus? *Sa.* Diſces à doctoribus. *La.* Et Paulus cùm dat conſilium, non obligat ad gehennam? *Sa.* Nequaquam. *La.* Cur ità? *Sa.* Quia non vult injicere laqueum infirmis. *La.* Eſt igitur in manu condentis legem, obſtringere ad gehennam aut non obſtringere. Et ſanctum eſt cavere, ne quibuſlibet conſtitutionibus illaqueemus imbecilles. *Sa.* Eſt. *La.* Et ſi Paulus hîc cautionem adhibuit, multò magis Sacerdotibus adhibenda, de quibus incertum quo ſpiritu agantur. *Sa.* Fateor. *La.* Atqui paulò antè negabas eſſe in manu conditoris quatenus obſtringeret lex. *Sa.* Jam conſilium eſt, non

lex.

lex. *La.* Nihil est facilius quàm commutare vocabulum. *Noli furari*, præceptum est? *Sa.* Est. *La. Noli omninò resistere malo?* *Sa.* Consilium est. *La.* At hoc posterius magis habet speciem præcepti quàm illud prius. Saltem hoc est episcopis in manu, utrùm velint esse præceptum quod instituunt, an consilium? *Sa.* Est. *La.* At istud paulò antè fortiter negabas. Etenim qui non vult suam constitutionem quemquam ad ullum crimen adstringere, nimirum vult eam esse consilium, non præceptum. *Sa.* Verum: sed non expedit hoc scire vulgus, nè protinus clamitent esse consilium, quod servare non libet. *La.* At quid interim facies tot infirmis conscientiis tam miserè confusis tuo silentio? Verùm age, dic mihi, nullisne notis docti deprehendere possunt, utrùm consilii vim habeat constitutio, an præcepti? *Sa.* Possunt, sicut audivi. *La.* Non licet scire mysterium? *Sa.* Licet, nisi velis effutire. *La.* Ah, (a) pisci dixeris. *Sa.* Cùm nihil audis nisi, *hortamur, ordinamus, mandamus*, consilium est: cùm audis, *jubemus*, districtè *præcipimus*, præsertim si accedant minæ excommunicationis, præceptum est. *La.* Quid si debeam pistori meo, cúmque solvendo non sim, fugere malim quàm conjici in carcerem? num pecco criminaliter? *Sa.* Non, arbitror, nisi desit solvendi voluntas. *La.* Cur igitur excommunicor? *Sa.* Istud fulmen territat improbos, non adurit innocentes. Scis enim & apud priscos Romanos fuisse leges diras, ac minaces, sed in hoc ipsum tantummodo latas; qualis illa fertur è duodecim tabulis, (b) de dissecando corpore debitoris, cujus ideo nullum exstat exemplum, quòd non in usum, sed ad terrorem, esset prodita. Jam ut fulmen non agit in ceram aut linum, sed in æs; ità tales excommunicationes non agunt in miseros, sed in contumaces. Et tamen, ut ingenuè dicam, in hujusmodi frivolis adhibere fulmen à Christo traditum, propemodum esse videtur, quod veteres dicebant, *in lentè unguentum*. *La.* Num idem jus patrisfamilias in sua domo quod episcopo in sua diœcesi? *Sa.* Arbitror, pro proportione. *La.* Et hujus præscripta similiter obligant? *Sa.* Quidni? *La.* Dico nè quis vescatur cepis: quomodo periclitatur apud Deum qui non paruerit? *Sa.* Ipse viderit. *La.* Posthac non dicam meis, præcipio, sed, admoneo. *Sa.* Sapies. *La.* Verùm perspicio vicinum meum proximum esse periculo, & arreptum clàm admoneo ut tese subducat ab ebriosorum & aleatorum commercio; ille, monitorem aspernatus, perditiùs incipit vivere quàm antea: num hìc illum obstringit admoni-

Præcepta & consilia.

a Pisces mutos esse declarat Prov.

b Vide Aulum Gellium de pœna talionis.

admonitio? *Sa.* Videtur. *La.* Igitur neque conſulendo, neque exhortando fugimus laqueum. *Sa.* Imò non adfert laqueum admonitio, ſed admonitionis argumentum. Etenim ſi frater admonitus ut crepidis uteretur, negligeret, nullo crimine teneretur. *La.* Non hîc percontabor quantum obùgent præſcripta medicorum. Votum obſtringit ad pœnam gehennæ? *Sa.* Maximè. *La.* Omne? *Sa.* Omniſſimum, modò ſit licitum, legitimum, ac liberum. *La.* Quid appellas liberum? *Sa.* Quod nulla extorſit neceſſitas. *La.* Quid eſt neceſſitas? *Sa.* Eſt metus cadens in conſtantem virum. *La.* Etiam in Stoicum, quem, *Si fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruinæ?* *Sa.* Iſtum Stoicum mihi oſtende & reſpondebo. *La.* Sed extra jocum, num famis aut infamiæ metus cadit in conſtantem virum? *Sa.* Quidni? *La.* Si filia nondum emancipata clàm nubat inſciis parentibus, nec paſſuris ſi ſciant, legitimum erit votum? *Sa.* Erit. *La.* An ſit, neſcio; certè ſi qua ſunt hoc eſt unum ex illorum numero quæ licèt vera ſint, tamen ob ſcandalum imbecillium ſilenda ſunt. Quid ſi virgo, quæ ex authoritate parentum contraxit matrimonium cum ſponſo, clàm & invitis parentibus voto ſemet addicat collegio ſanctæ Claræ? eritne licitum & legitimum? *Sa.* Si fuerit ſolenne. *La.* Num ſolenne eſt quod in agro fit, in obſcuro monaſteriolo? *Sa.* Sic habetur. *La.* Si eadem domi, paucis teſtibus, voto profiteatur perpetuam corporis integritatem, non erit legitimum? *Sa.* Non. *La.* Quamobrem? *Sa.* Quia ſanctius votum obſtat. *La.* Eadem puella ſi vendat agellum, valebit contractus? *Sa.* Non, opinor. *La.* Et valebit, ſi ſeipſam dederit in poteſtatem alienam? *Sa.* Si ſe Deo dicaverit. *La.* Annon & votum privatum dicat hominem Deo? Et qui ſuſcipit ſanctum conjugii ſacramentum, nonne ſe dicat Deo? Et quos Deus jungit, dicant ſe diabolo? De ſolis conjugibus dixit Dominus, *Quos Deus junxit homo nè ſeparet.* Ad hæc, cùm adoleſcens vix dum pubeſcens, aut puella ſimplex, minis parentum, fævitiâ tutorum, improbis inſtinctibus monachorum, blanditiis & odiis protruditur in monaſterium, num liberum eſt votum? *Sa.* Si ſint * doli capaces. *La.* Ea ætas maximè capax eſt doli, ut cui facillimè poſſis imponere. Quid ſi proponam in animo diebus Veneris abſtinere à vino? perinde obſtringit propoſitum ut votum? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Quid igitur intereſt inter certum propoſitum & votum tacitâ cogitatione conceptum? *Sa.* Animus obligandi. *La.* Negabas antè, hîc valere animum, Propono ſi queam & voveo

* Ita loquuntur Juriſconſulti: Alter ex ambiguo jocatur, quaſi doli capax qui dolo eſt idoneus.

voveo ſive queam ſive non queam? *Sa.* Habes. *La.* Habeo nebulas in pariete depictas, hoc eſt, nihil. Eſt igitur & in propoſito diſpicienda materiæ ratio? *Sa.* Opinor. *La.* Et ut illic à legis, ità hîc à voti nomine cavendum? *Sa.* Rectè. *La.* Si Romanus Pontifex ſtatueret nè quis jungat matrimonium intra ſeptimum propinquitatis gradum, admitteret crimen qui duceret cognatum gradu ſexto? *Sa.* Opinor; certè periclitaretur. *La.* Quid ſi Epiſcopus ſuis ediceret, nè quis haberet rem cum uxore niſi die Lunæ, Jovis & Sabbati, committeret crimen qui clàm aliis diebus uteretur uxore? *Sa.* Arbitror. *La.* Quid ſi ediceret nè quis * bulbis veſceretur? *Sa.* Quid iſthuc ad pietatem? *La.* Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de erucis. *Sa.* Hæreo. *La.* Quid hæres? unde eſt humanis legibus obligandi vis? *Sa.* Ex dictis Pauli, *Obedite præpoſitis veſtris.* *La.* Hinc igitur obligat omnes Epiſcoporum ac Magiſtratuum conſtitutio? *Sa.* Modò ſit æqua, juſta & legitimè lata. *La.* Sed iſtius rei quis erit judex? *Sa.* Ipſe qui condidit. Nam ejus eſt interpretari cujus eſt condere legem. *La.* Ergò citra delectum eſt obediendum quibuſlibet conſtitutionibus? *Sa.* Opinor. *La.* Quid ſi præpoſitus ſtultus & impius ferat legem impiam & iniquam? ipſius judicio ſtandum erit, & populus, cui nullum eſt judicandi jus obtemperabit? *Sa.* Quorſum attinet ea ſomniare quæ non fiunt? *La.* Qui ſubvenit parenti, non ſubventurus niſi lex cogeret, num implevit legem? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Quî ſic? *Sa.* Primùm, non ſatisfacit animo ejus qui condidit legem; deinde, voluntati impiæ addit hypocriſim. *La.* Qui jejunat, non jejunaturus niſi præciperet Eccleſia, num ſatisfacit legi? *Sa.* Mutas & authorem legis, & materiam. *La.* Confer igitur Judæum ſic jejunantem ritibus præſcriptis, ut ni lex huc adigat, non ſit jejunaturus, cum Chriſtiano ſervante jejunium ab hominibus indictum, haudquaquam ſervaturo ſi legem tollas; aut ſi mavis, Judæum abſtinentem à carne ſuilla, & Chriſtianum abſtinentem è carnibus & lactariis die Veneris. *Sa.* Infirmitati nonnihil reluctanti lege puto paratam eſſe veniam; certo propoſito legem averſanti & obmurmuranti non item. *La.* Atqui fateris leges divinas non ſemper obligare ad pœnam gehennæ. *Sa.* Quidni fatear? *La.* Nec audes fateri eſſe legem humanam quæ non obligat ad eandem pœnam, ſed hominem relinquis in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum quàm Dei. Mendacium & obtrectatio ſuapte

* Cepis eſt genus, & bulbus & eruca provocant Venerem. Unde Ovidius *ſalaces* vocat *erucas.*

suapte naturâ sunt mala, & à Deo prohibita; & tamen fateris esse aliquod mendacii & obtrectationis genus quod non obliget ad pœnam gehennæ; nec audes eum qui quomodocunq; vescitur carnibus in die Veneris liberare à pœna gehennæ. *Sa.* Non est meum quemquam absolvere aut damnare. *La.* Si divinæ leges & humanæ pariter obstringunt, quid igitur interest inter has & alias? *Sa.* Nimirum quòd qui violat legem humanam, immediatè peccat adversus hominem, (si mihi concedis Scholasticorum flosculis uti) mediatè adversus Deum; qui violat legem divinam, contrà. *La.* Quid refert utrùm priùs miscueris acetum an absinthium, cùm mihi utrumque sit ebibendum? Aut quid refert utrum lapis à me vulnerato repercussus feriat amicum, an ordine verso? *Sa.* Hoc didici. *La.* Et si ex materia circumstantiisque sumitur obligandi modus in utrisque legibus, quid interest inter authoritatem Dei & hominum? *Sa.* Impia percontatio! *La.* Attamen multi credunt plurimum interesse. Deus tulit legem per Mosen, nec licet violare. Idem fert leges per Pontifices, aut certè Concilium. Quid interest inter has & illas? Lex Mosis per hominem, leges nostræ per homines. Et videntur minùs ponderis habere quæ Deus tulit per unum Mosen, quàm quæ Spiritus Sanctus edit per frequens episcoporum & eruditorum concilium. *Sa.* De spiritu Mosis dubitare non licet. *La.* Paulus in Episcoporum vicem venit. Quid igitur interest inter Pauli præcepta, & cujuslibet episcopi? *Sa.* Quia sine controversia Paulus scripsit afflatus Spiritu. *La.* Hæc scriptorum authoritas quousque se porrigit? *Sa.* Arbitror non ultra Apostolos, nisi quòd conciliorum est inviolata authoritas. *La.* Quare de Pauli spiritu dubitare non licet? *Sa.* Quia obstat Ecclesiæ consensus. *La.* De Episcop s dubitare licet? *Sa.* De his nihil temerè suspicandum, nisi res ipsa palam clamitet quæstum, aut impietatem. *La.* Quid de Conciliis? *Sa.* Non licet, si fuerint ritè & per Spiritum Sanctum congregata peractáque. *La.* Est igitur aliquod Concilium in quod ista non competunt? *Sa.* Esse potest. Quod ni esset, Theologi nequaquam adderent hanc exceptionem. *La.* Videtur igitur & de Conciliis dubitari posse. *Sa.* Non arbitror, posteaquam fuerint Christianarum gentium judicio consensúque recepta comprobatáque. *La.* Posteaquam excellissimus (a) pomœria quibus Deus voluit circumscribi sacrosanctam illam & inviolabilem Scripturæ authoritatem, videtur mihi & aliud esse discrimen legum divinarum & humanarum. *Sa.* Quod?

(a) Id est, limites præscriptos

La. Leges Divinæ ſunt immutabiles, niſi ſi quæ ſunt ejus generis, ut ſignificandi coërcendíve gratiâ videantur ad tempus datæ, quas & Prophetæ deſituras juxta carnalem ſenſum prædixerunt, & Apoſtoli jam omittendas docuerunt. Deinde, inter leges humanas exiſtunt nonnunquam iniquæ ſtultæque & peſtilentes, unde & abrogantur vel authoritate ſuperiorum, vel conſentiente neglectu populi. Tale nihil eſt in legibus divinis. Rurſus humana lex ſuapte ſponte ceſſat, ubi ceſſârit cauſa propter quam lata eſt: veluti ſi conſtitutio juberet ſingulos quotannis aliquid conferre in ſtructuram templi, templo abſoluto ceſſat rigor legis. Ad hæc, lex ab hominibus lata non eſt lex, niſi fuerit utentium conſenſu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec poteſt abrogari. Quanquam & Moſes legem laturus ſuffragia populi collegit, non quòd hoc eſſet neceſſe, ſed ut illos magis haberet obnoxios. Impudens enim eſt legem contemnere quam tuo ſuffragio comprobâris. Poſtremò, cùm leges hominum, quæ ferè corporalia præſcribunt, pædagogi ſint ad pietatem, ceſſare videntur ubi quis profecit ad ſpiritûs robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modò pro virili vitetur ſcandalum infirmorum non malitiosè ſuperſtitioſorum. Velut ſi pater præſcribat filiæ impuberi nè bibat vinum, quò tutior ſit illius virginitas, uſque ad nuptias; cùm adoleverit, jámque viro tradita fuerit, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent ſe inſtar pharmacorum, ea verò mutantur & cedunt pro re nata, ipſis etiam medicis approbantibus, qui ſi ſemper iiſdem uterentur remediis à veteribus proditis, plures occiderent quàm ſanarent. *Sa.* Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placent, aliqua diſplicent, quædam non intelligo. *La.* Si lex Epiſcopi quæſtum evidenter oleat, hoc eſt, ſtatuat ut ſinguli parochi bis in anno emant aureo ducato jus abſolvendi à caſibus quos vocant Epiſcopales, quò plus extorqueat à ſuis, obtemperandum cenſes? *Sa.* Cenſeo; ſed interim clamandum adverſus legem iniquam, excluſâ ſemper ſeditione. Sed unde hic mihi percontator Lanio? *Tractent fabrilia fabri.* *La.* Hujuſmodi quæſtionibus ſæpe torquemur in conviviis; interdum diatriba ferveſcit ad pugnam & ſanguinem. *Sa.* Pugnent qui volent; ego cenſeo leges majorum eſſe reverenter ſuſcipiendas, & obſervandas religiosè, velut à Deo profectas; nec eſſe tutum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ferere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius

eſt

est ferre quàm seditiosè reluctari. *La.* Istâ quidem ratione fateor bene consultum rebus eorum qui dignitate pollent, & tecum sentio, nec illis invideo. Cæterùm lubens audiam rationem quâ consulatur & populi vel libertati, vel commodis. *Sa.* Deus non destituet populum suum. *La.* Verùm ubi interim illa libertas spiritûs quam Apostoli promittunt ex Evangelio, quam Paulus toties inculcat, clamans, *Regnum Dei non est esca & potus*; & quòd *filii non simus sub pædagogo*, nec *amplius serviamus elementis hujus mundi*, aliáque innumera; si tantò pluribus constitutionibus onerantur Christiani quàm Judæi, & si arctiùs obligant hominum leges quàm pleraque à Deo tradita præcepta? *Sa.* Dicam, Ianio. Non in hoc est Christianorum libertas, ut licear illis facere quæ velint, liberis à constitutionibus humanis; sed quòd ex fervore spiritûs & omnia prompti, lubentes & alacres ea faciant quæ præscribuntur, nimirum filii potiùs quàm servi. *La.* Expedité: sed erant & sub lege Mosaica filii, & sunt sub Evangelio servi; atque adeò vereor nè maxima pars hominum, siquidem servi sunt qui lege coacti suum officium faciunt. Quid igitur discriminis inter novam & veterem? *Sa.* Meo judicio multum interest. Quod vetus sub involucris docuit, nova sub oculos posuit: quod illa sub ænigmatibus prædixit, hæc dilucidiùs ostendit: quod illa subobscurè promisit, hæc exhibuit maxima quidem ex parte. Illa tradita erat uni genti, hæc ex æquo docet omnes salutem: illa paucis prophetis & eximiis viris impartiit insignem illam & spiritualem gratiam; hæc omne donorum genus largiter effudit in omnium ætatum, sexuum & nationum homines, linguas, sanationes, prophetias, miracula. *La.* Ubi nunc igitur ista? *Sa.* Cessárunt, non interierunt: vel quia non est opus, jam evulgatâ Christi doctrinâ; vel quia plerique titulo tantùm Christiani, fide, quæ est miraculorum architectrix, caremus. *La.* Si propter incredulos ac diffidentes opus est miraculis, talium nunc plena sunt omnia. *Sa.* Est incredulitas simpliciter errans, qualis erat Judæorum obmurmurantium Petro, quòd Cornelii familiam recepisset ad Evangelii gratiam; qualis erat gentium, quæ religionem quam à majoribus acceperant putabant esse salutiferam, & Apostolorum doctrinam esse superstitionem peregrinam: hi conspectis miraculis conversi sunt. Nunc qui diffidunt Evangelio, tantâ luce per universum orbem coruscante, non simpliciter errant, sed excæcati malis affectibus nolunt intelligere, ut bene agant: hos nulla miracula

reducerent ad mentem meliorem. Et sanandi tempus nunc est, puniendi post futurum est. *La.* Quanquam multa dixisti satis probabiliter, tamen mihi propositum est non fidere salsamentario, sed adibo Theologum quendam eximiè doctum; quicquid is de singulis pronunciaverit, cœlestis oraculi vice fuerit. *Sa.* Quis iste? Pharetrius? *La.* Ille simpliciter delirat & ante annos, dignus qui concionetur deliris aniculis. *Sa.* Bliteus? *La.* An ego tam loquaci sophistæ credam? *Sa.* Amphicholus? *La.* Nunquam ei credam in solvendis quæstionibus, cui meo malo credidi carnes meas. An ille bonâ fide solvet problemata, qui pessimâ fide nondum solvit pecuniam? *Sa.* Lemantius? *La.* Non utor cæcis ad indicandam viam. *Sa.* Quis igitur? *La.* Si scire vis, Cephalus est, vir trium linguarum & omnis politioris literaturæ perpulchre gnarus, tum in sacris voluminibus & vetustis Theologis diu studioséque versatus. *Sa.* Dabo rectius consilium. Eas ad inferos; illic invenies Rabbinum Druinum, qui Tenedià bipenni dissecabit omnes tuas quæstiunculas. *La.* Tu præi, quò mihi viam appares. *Sa.* Sed extra jocum; Estne verum quod narras, datam potestatem vescendi carnibus? *La.* Ludebam te, ut urerem. Et si Romanus Pontifex id vellet maximè, ordo salsamentariorum moveret seditionem. Deinde mundus est plenus Pharisaicis hominibus, qui non alia re sibi possunt vendicare sanctimoniam, nisi talibus observatiunculis: hi nec paterentur sibi detrahi jam partam gloriam, nec sinerent minoribus plus esse libertatis quàm ipsis fuit. Nè in lanionum quidem rem esset, permitti liberum quarumlibet rerum esum: tum enim varius esset eventus nostræ negotiationis; nunc certius est lucrum, & (*a*) minus aleæ, minúsq; laborum. *Sa.* Verissima prædicas; sed eadem incommoditas ad nos rediret. *La.* Gaudeo tandem inventum aliquid in quo salsamentario cum lanione conveniat. Jam ut incipiam & ipse seriò loqui, quemadmodum fortassis expediret populum Christianum paucioribus constitutiunculis obstringi, præsertim si quæ non multùm aut nihil conducunt ad pietatem, nè dicam officiunt; ità non libet ab ipsis stare qui omnes omnium hominum constitutiones rejiciunt, neq; flocci faciunt. Imò ob hoc ipsum multa faciunt, quia præceptum est nè faciant. Attamen demirari non possum in plerisque rebus præpostera mortalium judicia. *Sa.* Idem nec ego satis admirari possum. *La.* Cœlum terræ miscemus si quid periculi suspicamur, nè quid decedat ponderis sacerdotum constitutionibus authoritatique; & dormitamus

a Id est, minus periculi,

mitamus cùm imminet evidens periculum nè tantum tribuamus hominum authoritati, ut authoritati divinæ minus tribuatur quàm oportet. Sic à Scilla declinamus, ut non metuamus Charybdin, malum exitiabilius. Debetur episcopis suus honos, quis negat? præsertim si agunt quod dicuntur. Sed impium est, honores soli Deo debitos transferre in homines, & dum impensè reveremur hominem, parùm revereri Deum. Honorandus Deus in proximo. venerandus in proximo; sed interim adhibenda cautio, nè Deus per hanc occasionem suo fraudetur honore. *Sa.* Itidem videmus multos in tantum fidere corporalibus ceremoniis, ut his freti negligant ea quæ sunt veræ pietatis, suis meritis arrogantes quod est divinæ largitatis, & ibi consistentes unde gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calumniantes quæ per se nec bonæ sunt nec malæ. *La.* Quin in eadem re cùm duo sint, quorum alterum altero præstantius, semper deterioris est nobis potior ratio. Corpus & quæ corporis sunt ubique pluris fiunt quàm ea quæ sunt animi. Et hominem occidisse pro gravi crimine ducitur, ut est; at pestiferâ doctrinâ, viperiis instinctibus corrupisse mentem hominis, ludus est. Si sacerdos alat capillitium, aut vestem sumat hominis profani, rapitur in carcerem, acriter punitur; si bibat in lupanari, si scortetur, si ludat aleam, si vitiet alienas uxores, si nihil attingat sacræ lectionis, tamen columna est Ecclesiæ. Non excuso nutatam vestem, sed accuso præposterum judicium. *Sa.* Imò si non persolvat pensum precum horariarum, paratum est anathema; si fœneretur, si simoniam admittat, impunè est. *La.* Si quis videat Carthusianum aliter vestitum, aut vescentem carnibus, quàm execretur, quàm horret, quàm timet nè terra dehiscens & spectatorem & spectatum absorbeat? idem si videat eum temulentum mendacibus verbis in famam aliorum debacchantem, manifestis dolis imponentem tenui vicino, nemo perinde abominatur. *Sa.* Veluti si quis videat Franciscanum enodi cingulo cinctum, aut Augustinensem non corio, sed lanâ, cinctum, aut discinctum Carmelitam, aut cinctum Rhodiensem; rursus, si percalceatum Franciscanum, aut semicalceatum Crùciferum; nonne conciaret (a) *Tyria*, quod dici solet, *maria*? *La.* Imò nuper apud nos ex duabus fœminis, quarum utramque dixisses prudentem, altera abortiit, altera concidit syncopê, quòd conspicerent Canonicum quendam sacris virginibus præfectum, in propinqua vicinia, sed tamen in publico, obambulare, qui vestem lineam

(a) *Id est, Tam nos tumultu. Vide proverbium.*

non haberet tectam nigro pallio. At eædem crebrò viderant aves ejusmodi commessantes cantillantes,saltitantes,non addam cætera, nec ullam sentiebant nauseam. *Sa.* Sexui fortassis debetur venia. Opinor tibi notum Polythrescum. Is ægrotabat periculosè,phthisis erat. Medici diu suaserant ut vesceretur ovis & lactariis, sed frustrá : eodem cohortabatur episcopus. Ille, cùm esset vir non indoctus & Theologiæ baccalaureus, videbatur citiùs emoriturus quàm utriusque medici consilio morem gesturus. Ità visum est medicis & amicis ut falleretur ; parata est sorbitio ex ovis & lacte caprino, dictum est lac amygdalinum. Ille lubens comedit & idem aliquot diebus faciens, cœpit habere meliusculè, donec puella quædam fucum prodidit. Ibi cœpit quod comederat revomere. At idem superstitiosus in lacte, nullâ religione commotus est quò minùs abjuraret pecuniam mihi debitam.Nam chirographum simpliciter exhibitum clàm ungui sciderat. Delatum est jusjurandum ; ego illi cessi. Is verò tam non gravatim recepit,ut optare videretur quotidianas hujusmodi delationes. Quid hoc judicio perversius ? Peccabat adversus mentem ecclesiæ, qui hîc non obtemperârit sacerdoti & medicis ; & in perjurio manifesto firmam habebat conscientiam, tam infirmus in lacte. *La.* Hîc mihi succurrit fabula quam nuper Dominicanus quidam narravit in concione frequentissima, quò sermonis amaritudinem (nam in die Parasceues exponebat mortem domini) jucundiori narratione diluerer. Virginem sacram oppresserat adolescens ; uteri tumor arguit factum, convocatus est virginum chorus, præsedit Abbatissa; accusata est. * Inficiali statui non erat locus ; argumentum erat necessarium. Confugit ad statum qualitatis,nisi mavis translationis. Oppressa sum à valentiore. At saltem exclamâsses. Fecissem,inquit,sed in dormitorio nefas est solvere silentium. Sit hæc fabula ; modò fateatur hoc stultiora geri permulta. Nunc dicam quod his oculis vidi. Nomen hominis locúsque silebitur. Habebam affinem Priorem,Abbati proximum, ordinis Benedictini,sed ex eorum numero qui non vescuntur carnibus, nisi extra locum quem appellant magnum Refectorium. Habebatur doctus, & ipse volebat haberi, annos natus ferè quinquaginta. Certare poculis & hilarescere vino erat illi quotidianum. Duodecimo quoque die adibat thermas publicas ; illic dabatur opera purgandis renibus. *Sa.* Erat unde id fieret ? *La.* Possidebat annuè sexcentos florenos. *Sa.* O paupertatem optabilem !

* Cum factum negatur: Qualitatis, cùm defenditur ut jure factum: Translationis, cùm culpa facti transfertur in alium.

La. Ex

La. Ex Vino & Venere incidit in phthiſin. Deſperantibus medicis, Abbas imperabat eſum carnium, addens illud terribile verbum, Sub pœna inobedientiæ. Ille vix adigi potuit ut moriens guſtaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. *Sa.* Prior tali Abbate dignus. Divino tamen quos dicas, nam eandem fabulam & ab aliis audiſſe memini. *La.* Divina. *Sa.* Nonne Abbas eſt prægrandi obeſóque corpore, linguâ ſubblæſa? Prior humiliore ſtaturâ, ſed erectâ, gracili vultu? *La.* Divinâſti. *Sa.* Accipe par pari relatum. Audies quod nuper ipſe vidi, cuíque non interfui ſolùm, verùm etiam propemodum præfui. Erant duæ monachæ quæ viſebant cognatos ſuos. Ubi veniſſent quò volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum juxta conſuetudinem ordinis & loci in quo vivebant. Deum immortalem! quanta illic perturbatio! Non audebant cœnare niſi dictis precibus veſpertinis, nec ſuſtinebant ex alio codice dicere quàm ex ſuo. Interim tota domus cœnaturiebat. Quid multis? Canterio recurrit famulus: ſub multam noctem adfert relictum codicem. Dicuntur preces, víxque ad decimam cœnavimus. *La.* Hactenus nihil audio quod ſit magnopere reprehendendum. *Sa.* Nimirum dimidium duntaxat audîſti fabulæ. Inter cœnandum cœperunt illæ virgines hilareſcere vino: tandem riſu ſoluto, jocis parùm pudicis perſtrepuit convivium; ſed nemo licentiùs egit quàm illæ quæ niſi dictis ex ordinis forma precibus, cœnare noluerunt. A convivio luſus, choreæ, cantilenæ; reliqua non audeo commemorare: ſed planè vereor nè quid eâ nocte patratum ſit parùm virgineum, niſi me fallebant procœmia, laſcivi luſus, nutus, & ſuavia. *La.* Iſtam perverſitatem non tam imputo virginibus quàm ſacerdotibus earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabulâ penſabo; quin potiùs audies oculatam hiſtoriam. Hiſce diebus aliquot conjecti ſunt in carcerem, quòd auſi ſint die Dominico panem coquere, cùm fortè deeſſet. Equidem non damno factum, ſed excutio judicium. Aliquantò pòſt, die Dominico, qui vulgò palmarum dicitur, fortè erat cur vicus propinquus mihi eſſet adeundus. Ibi tum ad horam diei ferme quartam à prandio obvium habeo, ridiculúmne dicam, an miſerandum? ſpectaculum: arbitror nulla Bacchanalia plus habuiſſe turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter quàm navis deſtituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant qui complexi brachium alterius ſuſtinebant lapſantem, ſed ipſi parùm firmi; alii ſubinde cadebant, ægréque

surgebant; nonnulli quernis frondibus erant coronati. *Sa.* Magis conveniebat pampineis; tum addendi (*a*) thyrsi. *La.* Senior quidam (*b*) Silenum agens, sarcinæ in morem sublimis gestabatur humeris, eo gestu quo solent olim efferri cadavera, pedibus eò porrectis quò ibant, nihil quòd pronus bajulabatur, nè vomitu præfocaretur supinus. Is miserè convomebat suras & calcaneos extremorum bajulorum. Nec inter bajulos quisquam erat sobrius; pleriq; ridebant, sed sic ut facilè diceres mentē abesse. Bacchi furor habebat omnes. Arq; hâc pompâ civitatem ingressi sunt, idq; clarâ luce. *Sa.* Unde collegerant eam insaniam? *La.* In vico propinquo vinum paulò vilius venditur quàm in urbe, eò se contulerant aliquot combibones, quò vilius insanirent, sed largiùs. Non enim minus impensum est pecuniæ sed plus contractum est dementiæ. Hi si gustâssent ovum, velut admisso parricidio pertracti fuissent in carcerem: cùm præter omissam sacram concionem, præter neglectas preces vespertinas in die tam sacrato, tantum intemperantiæ publicitus esset admissum, nemo puniit, nemo detestatus est. *Sa.* Atqui nè isthuc tantopere mireris, in mediis urbibus, in popinis templo proximis, diebus quamlibèt festis, potatur, cantatur, saltatur, pugnatur tanto strepitu tantóque tumultu, ut nec sacrum peragi, nec sacra concio possit exaudiri. Iidem si eodem tempore consuissent calceum, aut si die Veneris gustâssent suillam, capitis accerserentur. Et tamen dies Dominicus ob hoc potissimùm est institutus, quò vacaret audire doctrinam Evangelicam: & ideo vetitum consuere calceos, ut sit otium concinnandis animis. An non hæc mira judiciorum perversitas? *La.* Prodigiosa. Jam in ipso jejunii præscripto cùm duo sint alterum abstinentia cibi, alterum delectus cibi, nemo nescit prius illud præcepti divini, aut certè juxta præceptum divinum esse; alterum verò non solùm humanum, verùm etiam propemodum pugnans cum Apostolica doctrina: utcunq; hoc excusamus, tamen hîc quoque, præpostero judicio, cœnare vulgò impune est, gustâsse cibum ab homine vetitum à Deo permissum & item ab Apostolis, capitale est. Jejunium tametsi non constat esse certò præceptum ab Apostolis, tamen illorum exemplis ac literis commendatum est: at interdictum ciborum esum, quos Deus creavit ad vescendum cum gratiarum actione, ut tueamur apud judicem Paulum. quot (*c*) lemmatis est opus? Et tamen toto passim orbe cœnatur affatim, nullus offenditur: si valetudinarius gustet pullum gallinaceum, periclitatur Christiana religio. In Anglia vulgus Quadragesimæ tempore justam cœnam

a Hastæ viteæ quas gestabant agentes Bacchanalia.

b Silenus apud Virg. inducitur senex Epicureus: est & Deus comes Bacchi.

c Id est, argumentis; sed propriè argumentum fustile lemma dicitur.

nam apparat alternis diebus, nemo miratur: si febri periclitans tentet attingere jus pulli, plus quàm sacrilegium admissum videtur. Apud eosdem in Quadragesima quo jejunio ut nihil antiquius, ità nihil sanctius habitum est apud Christianos, impunè cœnatur, ut dixi: si tentes idem extra Quadragesimam die Veneris, nemo feret. Si quæras quamobrem, allegant patriæ consuetudinem. Exsecrantur eum qui regionis negligit consuetudinem: & ipsi sibi ignoscunt, qui negligunt vetustissimam totius Ecclesiæ consuetudinem. *Sa.* Nec probandus est qui sine causa negligit consuetudinem patriæ in qua vivit. *La.* Nec ego criminor eos qui Quadragesimam cum Deo ventréq; partiuntur: sed indico præposterum de rebus judicium. *Sa.* Cùm dies Dominicus præcipuè legatur institutus, quò populus simul conveniret ad audiendum sermonem Evangelicum, qui non audit missam, abominabilis est; qui negligit concionem, malens pilâ ludere, purus est. *Le.* Quantum flagitium admissum existiment, si quis sumat Eucharistiam illotis faucibus, cùm nihil trepidant cùm idem faciunt illoto animo perversisque cupiditatibus sordidato? *Sa.* Quàm multi sunt sacerdotes qui citiùs mortem oppetant quàm sacrificent calice & patinâ nondum ad Episcopo consecratâ, aut quàm sacrificent veste quotidianâ? At inter hos qui sic affecti sunt, quàm multos videmus qui non verentur ad sacram mensam accedere noctis proximæ crapulâ adhuc temulenti? Quanta trepidatio si fortè contigerint Corpus Domini eâ manûs parte quæ sacro oleo contacta non fuit? Quin eâdem religione dispicimus, nè profanus animus offendat Dominum? *La.* Vasa sacra non attingimus, & piaculum admissum arbitramur si id fortè acciderit; & interim viva templa Sancti Spiritûs quàm securi violamus? *Sa.* Humana constitutio vetat nè nothus, claudus, aut luscus recipiatur ad sacra ministeria. Hîc quàm sumus difficiles: & tamen interim passim recipimus indoctos, aleatores, temulentos, milites, & homicidas. Dicunt, Latent nos animorum morbi. De occultis non loquor, de his loquor quæ magis in propatulo sunt quàm vitia corporis. *La.* Sunt & Episcopi qui ex functionibus nihil sibi vendicant præter rationes aliáq; sordida; concionandi munus, quæ prima dignitas est Episcopi, cedunt quamlibèt sordidis haud quaquam facturi nisi præpostero judicio tenerentur. *Sa.* Qui festum diem violat ab Episcopo quopiam institutum rapitur ad pœnam. At satrapæ quidam, qui tot constitutionibus Pontificum & Conciliorum, tot fulminibus fortiter contemptis impediunt canonicas electiones, opprimunt immunitates Ecclesiasticorum,

rum, nè his quidem parcentes domibus quæ fovendis senibus, ægrotis & egenis, ex piorum hominum eleemosynis institutæ sunt, abunde Christiani sibi videntur, si sæviant in lævissimarum rerum prævaricatores. *La.* Præstat satrapas missos facere, loquíque de salsamentis & carnibus. *Sa.* Assentior. Redeamus igitur ad jejunium & pisces. Audivi pontificum leges nominatim excipere pueros, senes, ægrotos, invalidos, gravem laborem sustinentes, gravidas, lactantes, ac vehementer tenues. *La.* Idem & ipse frequenter audivi. *Sa.* Rursus audivi præcellentem quendam Theologum, opinor Gersoni nomen esse, hoc addere, si quid extiterit causæ paris momenti cum his quæ Pontificum leges nominatim excipiunt, similiter cessare vigorem præcepti. Sunt enim corporum peculiares habitus qui reddunt capitaliorem inediam quàm morbus evidens; & sunt vitia, morbive, qui non apparent, cùm revera plus habeant discriminis. Proinde qui sibi notus est, nihil opus habet consulere Sacerdotem; quemadmodum infantes non consulunt Sacerdotem, quia causa eximit illos à lege. Et qui pueros, aut vehementer senes, aut alioqui invalidos, adigunt ad jejunium, aut esum piscium, bis peccant; primùm adversus fraternam charitatem, deinde adversus mentem Pontificum, qui nolunt eos involvi lege quibus observata perniciem adferret. Christus quicquid instituit, ad sanitatem animi & corporis instituit. Nec ullus Pontifex sibi vendicat tantam potestatem, ut suâ constitutione quenquam adigat ad vitæ discrimen. Veluti si quis ex media vespertina contrahat insomnium, & ob insomnium periclitetur * paraphronesi, simul & adversus Ecclesiæ mentem & adversus Dei voluntatem homicida est sui. Principes quoties commodum est, editâ lege minantur supplicium capitale. Quid illis liceat non definio: illud dicam, tutiùs facerent, si non infligerent mortem corporis, nisi ob causas in divinis literis expressas. In odiosis Dominus longiùs avocat ab extrema linea, velut à perjurio, vetans omninò jurare; in homicidio, prohibens irasci: nos ob humanam constitutionem ad extremam homicidii lineam impellimus quam vocamus necessitatem. Imò quoties apparet causa probabilis, charitatis est ul ro hortari proximum ad ea quæ postulat corpusculi imbecillitas. Et si nulla apparet causa, tamen Christianæ charitatis est benignè interpretari quod recto animo fieri potest, nisi qui comedit præ se ferat manifestum Ecclesiæ contemptum. Contumaciter ac seditiosè vescentes rectè punit magistratus profanus; at quid

* Deliratio, id est, levior insania.

quid quiſque domi ſuæ pro corpuſculi ſanitate comedat, medicorum eſt curare, non magiſtratuum. Quòd ſi quorum improbitas hinc quoque concitet tumultum, ipſi ſeditionis accerſantur, non is qui ſervivit valetudini, nec Divinâ nec humanâ lege violatâ. Hîc certè non in loco præteximus authoritatem Pontificum, quorum tanta eſt humanitas, ut ubi cognôrint cauſam haud abſurdam, ultro invitent ad ea quæ poſtulat valetudo, diplomatis arment adverſus malorum obtrectationes. Denique per univerſam Italiam patiuntur in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum ſaluti conſulentes quos illa lex non adſtringit. Quin & in concionibus ſacris audivi Theologos paulò minùs Phariſaicos dicere, Nihil eſt quòd vereamini cœnæ tempore ſumere panem unum,& (*a*) heminam vini cereviſiæve, propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum ſibi ſumunt authoritatis, ut pro cœna cœnulam indulgeant validis, idq; contra præceptum Eccleſiæ, quæ jejunium indixit, non cœnulam, cur non audent juſtam cœnam permittere iis quorum imbecillitas hoc requirit, & Pontifices expreſſis cauſis declarârunt ſibi placere? Dicatur zelus, ſi quis diutiùs tractet corpus ſuum, nam ſibi quiſque notus eſt: at ubi pietas, ubi charitas iſtorum qui contra legem Naturæ, contra legem Dei, contra ſenſum legis Pontificiæ, fratrem imbecillem, ſpiritu promptum, corpuſculo infirmum, ad mortem adigunt, aut morbum morte duriorem? *La.* Suggerit mihi tua commemoratio quiddam quod ante biennium vidi. Erotem nôſti, virum jam natu grandem, videlicet ſexagenarium, valetudine pluſquam vitreâ, tum quotidianis morbis, iiſque atrocioſſimis, graviſſimiſque ſtudiorum laboribus ſic afflictâ, ut vel Milonem poſſint dejicere: ad hæc, occultâ quadam naturæ proprietate vel à puero ſic eſt abhorrens à piſcium eſu, & impatiens inediæ, ut nunquam id tentârit abſque capitis diſcrimine; poſtremò, diplomatis Pontificum abunde communitus adverſus Phariſaicas linguas. Is nuper, eò vocantibus amicis, inviſerat civitatem (*b*) Eleutheropolim, non omninò ſuo nomini reſpondentem. Erat autem Quadrageſimæ tempus: datus eſt unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim veſcebatur piſcibus, nè quem offenderet, cùm haberet præter neceſſitatem à Pontifice diploma, per quod licebat veſci quibuſlibet. Jam præſentiebat morbum imminentem, quem habebat familiarem, ſed morte crudeliorem; parat abitum, & res urgebat, niſi maluiſſet ibi decumbere.

a Menſuræ genus, ſextarii dimidium.

b Id eſt, libera civitas.

cumbere. Ibi quidam ſuſpicantes illum hòc maturiùs abire, quod non ferret eſum piſcium, effecerunt ut Glaucoplutus, vir apprimè doctus,& primæ in ea republica authoritatis,Erotem invitaret domum ſuam ad jentaculum. Eros jam turbæ fatur, quam in publico diverſorio vitare non poterat, aſſenſus eſt, ſed hâc lege, nè quid eſſet apparatûs præter ova duo,quæ ſtans ubi comediſſet,equum conſcenderet. Promiſſum eſt ità fore. Ubi eò venit,paratus erat pullus gallinaceus. Eros indignè ferens,præter ova nihil attigit,& abrumpens convivium, conſcendit equos, deducentibus eruditis aliquot. Ejus pulli nidor neſcio quomodo pervenerat ad ſycophantas. Ab his rumor ſparſus eſt tam atrox, ac ſi decem homines fuiſſent veneno necati. Nec ea civitas modò per ſtrepuit hâc fabulâ, ſed eodem ferme die rumor ad alias civitates tranſvolârat,quæ aberant itinere tridui. Atque, ut fit, rumor aliquid veris addiderat, Erotem, ni propere fugiſſet, accerſendum fuiſſe ad Magiſtratum. Hoc ut erat falſiſſimum, ità verum erat, Glaucoplutum Magiſtratui expoſtulanti ſatisfeciſſe. Jam eros ſic affectus, ut dixi ſi vel in publico carnibus veſceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate toram Quadrageſimam, ſed præcipuè diebus feſtis, bibitur uſque ad inſaniam,clamatur,ſaltatur,pugnatur,luditur aleâ proximè templum, ut ſacra concio non poſſit audiri; & nullum eſt offendiculum. *Sa.* Mira judiciorum perverſitas! *La.* Accipe fabulam huic non diſſimilem. Jam ferme biennium eſt quòd idem Eros valetudinis ergò viſeret Ferventiam; ego officii gratiâ comitatus ſum. Divertit in ædes veteris amici, cujus crebris literis fuerat evocatus. Is eſt vir præpotens, & illius Eccleſiæ procerum unus. Ventum eſt ad piſces; rurſus Eros cœpit periclitari; agmen morborum erat, febris, cephalalgia, vomitus, calculus. Hoſpes tametſi viderat graviter periclitantem amicum, non auſus eſt tamen carnium micam dare amico. Quamobrem? Videbat tot cauſas cur liceret,viderat diploma, ſed metuebat linguas hominum. Et jam eò profecerat morbus, ut fruſtrà daturus fuerit. *Sa.* Quid Eros? Novi hominis ingenium, emoriatur citiùs quàm amicum ullâ gravet invidiâ. *La.* Incluſit ſe cubiculo, triduum victitavit ſuo more. Prandium erat ovum unum, potus aqua ſaccharo decocta. Simul atque ſe remiſerat febris conſcendit equum, ſecum deferens commeatum. *Sa.* Quem? *La.* Lac amygdalinum in laguncula, & uvas paſſas in crumena. Ubi domum rediit, tum aperuit ſeſe calculus, totúmque

que menſem decubuit. Et tamen hunc quoque abitum ſævus, ſed vanus, carnium rumor ſecutus eſt, & Lutetiam uſque perlatus, non ſine frequenti ſplendidorum mendaciorum comitatu. Quod tu remedium arbitraris idoneum talibus offendiculis? *Sa.* Ut in illorum capita cuncti ſuas matulas effundant, & ſi fortè occurrant, obturatis naribus prætereantur, quò vel ſic agnoſcant ſuam veſaniam. *La.* Certè hanc Phariſaicam impietatem oportebat, acriùs Theologorum conviciis flagellari. De hoſpite verò illo quid cenſes? *Sa.* Mihi vir prudens videtur, qui nôrit quàm frivolis de cauſis quantas tragœdias interdum excitet populus. *La.* Sic hoc ſanè prudenter factum, & boni viri metum civiliter interpretemur: at quàm multi ſunt qui, cùm in ſimili caſu fratrem mo i patiantur, Eccleſiæ conſuetudinem & populi ſcandalum prætexunt; cæterùm in vita palàm dedecoroſa quam agunt in comeſſationibus, in amoribus, in luxu, in otio, in ſummo contempru ſacrorum ſtudiorum, in rapinis, ſimoniis & fraudibus, nihil fo: midant populi ſcandalum? *Sa.* Omninò tales ſunt quidam. Quod iſti pietatem appellant, immanis & impia crudelitas eſt. Sed illi mihi videntur crudeliores, qui non ex occaſione relinquunt hominem in periculo, ſed inventis periculis, veluti laqueis, impellunt multos in corporis animíque manifeſtum diſcrimen, præſertim nullâ publicâ authoritate pollentes. *La.* Exſpecto quid dicas. *Sa.* Ante annos triginta vixi Lutetiæ, in collegio cui cognomen ab Aceto. *La.* * Sapientiæ vocabulum audio. Quid verò narras? Vixit ſalſamentarius in eo collegio tam acido? Non mirum igitur ſi tantum tenet quæſtionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipſi pementem habent Theologicam. *Sa.* Sic eſt ut dicis: ego tamen præter corpus peſſimis infectum humoribus, & pediculorum largiſſimum copiam, nihil illinc extuli. Verùm ut pergam quod cœpi. In eo collegio tum regnabat Johannes Standonicus, vir in quo non damnâſſes affectum, ſed judicium omninò deſideràſſes. Etenim quòd ipſe memor adoleſcentiæ, quam cum extrema paupertate tranſegerat, rationem habebat pauperum, vehementer probari debet. Et ſi juvenum inopiam hactenus ſublevâſſet, ut honeſtis ſtudiis ſuppeteret rerum uſus, non ad laſciviam exuberaret copia, laudem merebatur. Cæterùm quòd rem aggreſſus eſt cubitu tam duro, victu tam aſpero parcóque, vigiliis ac laboribus tam gravibus, ut intra annum primâ experientiâ multos juvenes, felici indole præditos, ac ſpem ampliſſimam

* Alludit ad jocum Plautinum. *Habéne acetum in pectore?* De acri ingenio dicimus.

præ

præ ſe ferentes, alios neci dederit, alios cæcitati, alios dementiæ, nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipſe novi, certè nullus omnium non periclitatus eſt, quis non intelligat eſſe crudelitatem in proximum? Nec his contentus, addidit pallium & cucullam, ademit in totum eſum carnium. Et hujus generis plantaria tranſtulit in longinquas regiones. Quòd ſi quiſque tantum permittat ſuis affectibus quantum ille permiſit, futurum eſt ut iſtorum ſimiles totum occupent mundum. Si quidem à talibus initiis primùm orta ſunt Monaſteria, quæ nunc minitantur Pontificibus & monarchis. In proximi ad pietatem reſipiſcentis lucro gloriari, pium eſt; in veſte aut cibo gloriam quærere Phariſaicum eſt. Proximorum inopiam ſublevare, pietas eſt; proſpicere nè liberalitate bonorum abutantur ad luxum, diſciplina eſt: cæterùm in morbos, in delirationem, in mortem his rebus impellere fratrem, crudelitas eſt, parricidium eſt. Abeſt fortaſſe voluntas occidendi, at non abeſt homicidium. Quæ igitur iſtis debetur venia? Nimirum quæ medico qui per inſignem imperitiam occîdit ægrotum. Dicet aliquis, nullus illos cogit ad hoc vitæ genus, ſponte veniunt, rogant admitti, & liberum eſt abire pertæſis. O Scythicam reſponſionem! Itáne poſtulant, ut adoleſcentes rectiùs perſpiciant quid ipſis conveniat quàm vir doctus, rerum uſu tritus & ætate provectus? ſic ſeſe excuſet lupo qui famelicum oſtenſa eſcâ pellexit in retia. An qui vehementer eſurienti apponat cibum inſalubrem, aut letiferum etiam, ità ſemet excuſabit pereunti, Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devorâſti quod erat appoſitum? Nonne is jure reſpondeat, Tu non cibum dediſti, ſed venenum? *Telum ingens neceſſitas*, grave tormentum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, Libera erat electio. Imò magnam vim admovet quiſquis talibus utitur tormentis. Nec ea ſævitia tantùm perdidit tenues, ſuſtulit non paucos divitum filios & generoſam indolem depravavit. Ætatem laſcivientem moderatis rationibus cohibere, paternum eſt. Cæterùm in medio hyemis rigore datur poſtulantibus paululum panis; potus juberur è puteo peti, qui aquam habet peſtilentem, peſtiferam alioqui, etiamſi nihil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos qui valetudinem ibi contractam nec hodie poſſunt excutere. Erant aliquot cubicula humili ſolo, putri gypſo, vicinià latrinarum peſtifera; in his nullus unquam habitavit niſi aut mors aut morbus capitalis fuerit conſequutus. Omitto nunc miram flagrorum carnificinam etiam in innoxios. Sic aiunt

unt dediſci ferociam: ferociam appellant indolem generoſiorem, quam ſtudio frangunt, ut eos reddant habiles Monaſteriis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrium? quantum vini putris hauriebatur? Sunt fortaſſis hæc jam correcta; ſed ſerò, videlicet iis qui perierunt, aut corpus circumferunt infectum. Neque verò hæc commemoro quòd malè velim illi collegio; ſed operæ pretium eſſe judicavi monere, nè ſub umbra religionis humana ſævitia corrumpat ætatem imperitam ac tenerem. Jam quantum ibi diſcatur civilitatis aut veræ pietatis, in præſentia non excutio. Quòd ſi viderem malitiam exuere quicunque cucullam induunt, hortarer omnes ad cucullam. Nunc alia res eſt: proinde non ſunt ad hoc vitæ genus frangendi ſpiritus ſuppullulantis ætatis, ſed animus magis ad pietatem educandus. Mihi vix contigit ullum ingredi monaſterium Carthuſianorum, quin illic offenderem unum atq; alterum aut ſimpliciter mente captum, aut delirantem. Verùm jamdudum tempus eſt ut à tam longa digreſſione redeamus ad inſtitutum. *La.* Imò nullum eſt digreſſionis diſpendium, rem ipſam egimus; niſi quid tibi fortè ſuccurrit, quod adjiciendum putes iis quæ diſſerta ſunt de conſtitutionibus humanis. *Sa.* Mihi quidem nec humanum præceptum implere videtur qui negligit hoc præſtare quod ſpectavit is qui præcepit. Etenim qui feſtis diebus tantùm abſtinet ab operibus manuariis, nec interim vacat ſacris aut audiendis concionibus, violat feſtum diem, negligens id cujus gratiâ feſtus dies inſtitutus eſt. Ideo enim interdictum eſt opus bonum, ut fieret melius. Jam verò qui pro ſolitis operis vacant popinis, ſcortis, temulentiæ, pugnis & aleæ, bis violant diem feſtum. *La.* Opinor & precum ſacrarum penſum in hoc præſcriptum ſacerdotibus ac monachis, ut hâc exercitatione conſueſcerent ſuſtollere mentem in Deum: & tamen qui penſum hoc non abſolvit, periclitatur; qui tantùm ore demurmurat voces, nec curat animam ad ea quæ ſonat colligere, imò nè literas quidem ſtudet diſcere, ſine quibus quæ ſonat intelligi non poſſunt, vir bonus habetur, ac ſibi quoq; videtur. *Sa.* Ego multos novi ſacerdotes, qui piaculum inexpiabile putant aliquam partem precum omiſiſſe, aut per errorem dixiſſe de diva Virgine, cùm dicendum eſſet de ſancto Paulo. At iidem pro nihilo ducebant aleam, ſcortum & temulentiam, quæ divinis pariter & humanis legibus vetita ſunt. *La.* Nec paucos ego comperi qui citiùs mortem oppetîſſent quàm vel caſu guſtato cibo, aut, dum os proluunt, delapſis in ſtomachum aliquot aquæ guttis, ſacrificâſſent: ac iidem fatebantur eſſe

ſibi

sibi cum quibusdam simultatem, quos, si daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cum hoc animo ad sacram Christi mensam accedere. *Sa.* Atqui ut jejuni sacrificent, hominis præceptum est, ut deponant iras priùs quàm accedant ad sacram mensam, Dei præceptum. *La.* Jam verò de perjurio quàm præposterè judicamus? Infamis habetur qui jurejurando confirmavit se dissolvisse æs alienum, si convincatur non dissolvisse; nec perjurium objicitur sacerdoti qui palàm impudicè vivit, cum jurejurando publicè professus sit castitatem. *Sa.* Quin istam cantionem canis Episcoporum vicariis, qui coram altari dejerant se comperisse omnes quos offerant initiandos idoneos ætate, scientiâ & moribus, cùm aliquoties inter hos vix duo tréve sint tolerabiles, plurimi vix (*a*) ad stivam idonei? *La.* Vocatur ad pœnam qui commotus aliquâ causâ pejerat; & non puniuntur qui tertio cuique verbo admiscent perjurium. *Sa.* Isti non jurant ex animo. *La.* Eodem (*b*) colore patrocineris licebit ei qui hominem occîdit non ex animo. Pejerare nec joco nec seriò fas est. Et atrocius crimen foret, si quis joco necaret hominem, quàm si commotus irâ. *Sa.* Quid si quis ad eandem t utinam expendat jusjurandum principum quo inaugurantur? *La.* Et ista cùm sint maximè seria, tamen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem est queremonia de votis. Matrimonii votum est juris sine controversia divini, & tamen dirimitur per monasticæ vitæ professionem ab hominibus repertam. *Sa.* Cùm nullum votum religiosius sit quàm baptismi, tamen qui vestem mutat aut locum, perinde quasi patrem veneno necârit perquiritur, rapitur, stringitur, nonnunquam & occiditur, propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum professione baptismi, quippe qui toti serviunt mammonæ, Ventri, & hujus mundi pompis habentur in pretio; nec his objicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur apostatæ, sed habentur pro Christianis. *La.* Simile vulgi judicium est de benefactis ac malefactis, déque præsidiis beatitudinis. Quanta infamia sequitur puellam lapsam? At longè gravius crimen est lingua mendax & obtrectatrix, & animus odio livoréque corruptus. Ubi non graviùs punitur quamvis leve furtum, quàm adulterium? Nemo lubens cum eo consuetudinem habet qui semel furti aspersus est infamiâ; cum eo qui coopertus est adulteriis pulchrum est habere familiaritatem. Spiculatori publico, qui stipendio conductus servit legibus,

(*a*) Id est, ad aratrum: nam stiva pars aratri.

(*b*) Color in rhetoricis est ratio defensionis. Juvenal. *Dic, Quintiliane, colorem.* Et Seneca in Controversiis sæpe meminit *coloris*.

bus, quemadmodum & Judex ipſe, nemo dignetur locare filiam: at non deteſtamur affinitatem militis, qui toties invitis parentibus, & vetante nonnunquam magiſtratu, ſubduxit ſeſe ad bellum mercenarium, tot ſtupris, tot raptibus, tot ſacrilegiis, tot homicidiis, aliiſque facinoribus impurati, quæ vel in ipſa militia, vel in profectione ad bellum & reditu à bello committi ſolent: hunc generum adſciſcimus, hunc quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur etiam nobilitatem quæſitam ſcelere. Qui nummum tollit, pendet: qui fraudatâ monetâ publicâ, qui monopoliis, qui uſuris, qui mille technis ac fraudibus tam multos ſpoliant, inter præcipuos habentur. *Sa.* Qui uni cuipiam venenum porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus: qui venis infectis aut oleo vitiato populum inficiunt, impunè faciunt. *La.* Novi quoſdam monachos adeò ſuperſtitioſos, ut exiſtiment ſeſe eſſe in manu diaboli, ſi vel caſu ſacra veſtis abſit; nec metuunt ab unguibus diaboli, ſi mentiantur, ſi calumnientur, ſi inebrientur, ſi invideant. *Sa.* Iſtiuſmodi licet & inter nos idiotas complures videre: non credunt domum tutam à violentia cacodæmonis, niſi paratam habeant aquam conſecratam, frondes ſacras ac cereum; at non metuunt ſuis ædibus in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, & colitur diabolus. *La.* Quàm multi ſunt qui magis fidunt præſidio Virginis matris, aut Chriſtophori, quàm ipſius Chriſti? Matrem colunt imaginibus, candelis & cantiunculis, Chriſtum impiâ vitâ fortiter offendunt. Nauta cùm periclitatur, Chriſti matrem, aut Chriſtophorum, aut quemvis divorum citiùs invocat quàm ipſum Chriſtum. Et Virginem ſe credunt habere propitiam, quòd illi ſub noctē cantiunculā non intellectam canunt, *Salve Regina:* ac non potiùs metuunt nè illa ſe putet irrideri talibus cantiunculis, cùm totus dies magnáque noctis pars illis tranſigatur obſcœnis ſermonibus, temulentiis, & factis non referendis. *Sa.* Ita militi periclitanti citiùs in mentem venit Georgius aut, Barbara quàm Chriſtus. Porrò cùm nullus ſit cultus divis gratior quàm imitatio factorum quibus ipſi Chriſto placuerunt, hanc partem fortiter contemnimus; & Antonium nobis egregiè faventem fore credimus, ſi illi porcos aliquot ſacros alamus, ſique ipſum cum ſuo porco, igni & tintinnabulo pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium: nec metuimus, quod magis erat metuendum, nè ille malè velit ædibus in quibus regnant ea vitia quæ vir ſanctus ſemper fuit deteſtatus. Virgini annumeramus roſariola &

salutatiunculas; quin potius annumeramus in illius gratiam coercitum animi tumorem, repressam libidinem, condonatã injuriam? Hujusmodi cantiunculis delectatur Christi mater, his officiis demereris utrumque. *La.* Itidem morbo periclitanti citiùs in mentem venit sanctus Rochus aut Dionysius quàm Christus, unica salus hominum. Quin & hi qui sacras literas interpretantur è suggesto, quas nemo sine spiritus afflatu vel intelligere rectè, vel docere potest utiliter, malunt invocare Virginis matris auxilium, quàm ipsum Christum aut Christi spiritum. Et in hæreseos suspicionem vocatur qui mutire audet adversus hanc consuetudinem, quam vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum consuetudo, quam obtinuerunt Origenes, Basilius, Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, qui spiritum Christi identidem invocant, Virginis auxilium nusquam implorant. Nec in eos stomachantur qui tam sanctam consuetudinem, ex Christi & Apostolorum doctrina, ex sanctorum patrum exemplis desumptam, ausi sunt immutare. *Sa.* Similis error habet complures monachos, qui sibi persuadent Benedictum esse propitium donec gestent illius cucullam & pallium; quanquam non arbitror eum virum unquam gestâsse tam (*a*) laciniosam, magnóque emptam vestem; nec verentur illius iram, quòd in vita nihil habeant cum illo commune. *La.* Franciscí germanus est qui vestem cinericiã & canabeum singulum non abjicit: vitam confer, nihil pugnantius. De plerisque loquor, non de omnibus. Atque hic sermo per omnes ordinum & professionum formas circumferri potest; Ex corruptis judiciis nascitur præpostera fiducia, & ex iisdem nascuntur præpostera scandala. Prodeat Franciscanus coriaceâ zonâ cinctus, qui casu funem suum perdiderit; aut Augustinensis laneum gestans cingulum, aut discinctus qui cingi soleat; quæ futura est abominatio! quantum periculum nè mulieres ad hoc spectaculum abortiant! Et ex hujusmodi nugis quanta fraternæ charitatis ruptura! quàm acerba odia? quàm virulentæ obtrectationes? Adversus hæc clamat Dominus in Evangelio, nec minùs gnaviter Paulus Apostolus; adversus eadem clamandum esset Theologis & concionatoribus. *Sa.* Esset sanè, sed in his multi sunt quibus expedit talem esse populum, imò tales esse principes, tales Episcopos. Et sunt rursus qui nihilo plus sapiunt in his quàm populus; aut si quid sapiunt, dissimulant, suo ventri consulentes potiùs quàm Jesu Christo. Itaque fit, ut populus undiq; corruptus

(*a*) Id est, sinuosam, multíque panni; quod tamen primùm videtur inventum, quò minus apparerent vestigia corporis.

ruptus præpoſteris judiciis,ibi fidat ubi præſens eſt periculum,ibi trepidet ubi nihil eſt periculi;ibi conquieſcat unde progrediendum erat, eò proficiat unde erat recedendum. Ab his malè ſtructis ſi quid tentes convellere,clamant excitari ſeditionem ; quaſi ſeditio ſit, ſi quis vitioſum corporis habitum, quem imperitus medicus diu foverit, ac propemodum verterit in naturam, conetur eximere pharmacis melioribus. Verùm abrumpenda eſt querimonia quæ finem non habet.Et periculum ſit,ſi ſenſerit populus hoc noſtrum colloquium, nè novum ſuſcitent proverbium, quòd Hæc curæ ſint ſalſamentario & lanioni. *La.* Iſtis ego regeram vetus proverbium,

Sæpe etiam eſt olitor valde opportuna loquutus.

Nuper cùm iſta differerē ſuper cœnam,malis auſpiciis aderat quidam pannoſus,pediculoſus,luridus,vietus, exſuccus, facie cadaverosâ,cranium vix habebat tres pilos,quoties loquebatur claudebat oculos; aiebant Theologum eſſe. Is me vocabat diſcipulum Antichriſti, aliáque multa balbutiebat. *Sa.* Quid ibi tu ? mutus ? *La.* Ego illi precabar micam ſobriæ mentis in tam putido cerebro,ſi tamen ullam habebat cerebrum. *Sa.* Juvaret & iſtam audire fabulam ordine.*La.* Audies,ſi die Jovis veneris ad prandium;habebis vitulinam cruſto incoctam, contuſam, adeóque teneram ut poſſis vel exſugere. *Sa.* Polliceor hâc lege, ſi die Veneris apud nos prandeas: efficiam ut intelligas ſalſamentarios non ſemper veſci putribus ſalſamentis.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc in duobus idictis diverſum mortis genus depingit, velut imagine vivâ ponens ob oculos diſſimilem exceſſum eorum qui rebus fidunt commentitiis, & qui ſpem ſalutis fixerunt in Domini miſericordia. Obiter taxat in Georgio Balearico ſtultiſſimam divitum ambitionem, qui luxum ad ſuperbiam ſuam & ultra mortem proferunt. Iter ad mortem durius ipſâ morte. Deus voluit mortem eſſe tam horribilem, ne vitam facile contemnamus. Medici non ſolent adeſſe morientibus. De monachorum ordinibus qui ſui compendii causâ ſtultitiâ divitum abutuntur, cùm ipſi potiſſimùm debebant corrigere. Pompa Venetorum etiam in cerdonum ſanere. Cornelius vir verè pius, alio quidem, ſed Chriſtianiori, more ſe ad mortem componit.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

Ma. UNde nobis Phædrus ? num (*a*) ex antro Trophonii ? *Ph.* Cur iſthuc rogas ? *Ma.* Quia præter morem triſtis, horridus, ſqualidus, torvus ; in ſumma, nihil minus

a Vide proverbium de *Trophonii antro.*

* Quia Phædrus Græcis omat *hilarem.*

minus quàm quod * diceris. *Ph.* Si qui diutiùs versantur in officinis fabrorum ærariorum aliquid nigroris sibi contrahunt; quid miraris si ego, tot dies versatus apud duos ægrotantes, morientes, & sepultos, solito sum mœstior, præsertim cùm uterque mihi fuerit egregiè charus? *Ma.* Quos mihi narras sepultos? *Ph.* Nôsti Georgium Belearcium? *Ma.* Nomine duntaxat, de facie non novi. *Ph.* Alterum scio tibi prorsus ignotum esse. Is erat Cornelius Montius, quicum mihi plurimis jam annis interceſſit arctiſſima neceſſitudo. *Ma.* Mihi nunquam contigit adesse morienti. *Ph.* Mihi sæpius quàm vellem. *Ma.* Sed estne mors res tam horrenda quàm vulgò prædicant? *Ph.* Iter ad mortem durius quàm ipsa mors. Quòd si quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem sibi detraxerit. Breviter, quicquid est cruciabile vel in ægrotatione vel in morte, longè tolerabilius redditur si quis se totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad sensum mortis, cùm jam animus distrahitur à corpore, arbitror aut nullum, aut perquam stupidum esse sensum, quòd natura, priusquam huc veniatur, consopiat ac stupefaciat omnes partes sensibiles. *Ma.* Nascimur absque sensu nostri. *Ph.* Sed non absque sensu matris. *Mg.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? *Ph.* Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quò charius haberet quod peperisset; mortem autem unicuique voluit esse formidabilem, nè passim homines sibi mortem consciscerent. Etenim cùm videamus & hodie tam multos sibi manus adferre, quid censes futurum si mors nihil haberet horribile? Quoties vapulâsset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties periisset res, aut aliud accidisset quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit chariorem; præsertim cùm medici non queant mederi semel vitâ defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi sors, ità non est eadem omnibus mortis ratio. Quosdam cita mors protinus liberat, alii lentâ morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum & ab aspide percussi somno consoviti, citra sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum, quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit exire. *Ma.* Utrius mors visa est Christianior? *Ph.* Mihi quidem Georgii visa est honorificentior. *Ma.* Etiamne

Cur mors formidabilis sit.

ámne mors habet ambitionem ſuam? *Ph.* Ego nunquam vidi duos tam diſpari morte morientes. Si vacat audire, depingam exceſſum utriuſque: tuum erit judicare, utra mors ſit optabilior homini Chriſtiano. *Ma.* Imò te rogo, nè graveris narrare. Nam ipſe nihil audiero cupidiùs. *Ph.* Ergò de Georgio priùs audi. Ubi mors jam certa ſui ſigna dederat, medicorum chorus, qui diu curârant ægrotum, diſſimulatâ vitæ deſperatione cœperunt mercedẽ poſcere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interim duodecim, cùm pauciſſimi, ſex. *Ma.* Satis erat ad occidendum vel valentem. *Ph.* Numeratâ pecuniâ, clàm ſubmonuerunt proximos, non procul abeſſe mortem, curarent ea quæ pertinerent ad animæ ſalutem, nam de corporis incolumitate nihil eſſe ſpei. Per amicos intimos blandè ſubmonitus eſt & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret, ea tantùm curaret quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mirâ torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indignè ferens quòd ab illis deſtitueretur. Illi reſponderunt ſe medicos eſſe, non Deos; quod artis erat præſtitiſſe, cæterùm adverſus fatalem neceſſitatem nullam valere medicinam. His actis abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam acceptâ mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbi genere; alius aiebat hydropem, alius tympanitem, alius apoſtema in inteſtinis, alius aliud atq; aliud malum; totóq; hoc tempore quo tractabant ægrotum acerrimè diſceptârunt de morbi genere. *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph.* Eam litem tandem ut finirent, per uxorem poſtulârunt, ut ſinerent exanimati corporis anatomiam fieri. Id eſſe honorificum, & ſolere vel honoris gratiâ fieri in magnatibus; deinde rem eam fore ſalutari multis, idque ad meritorum ipſius cumulum acceſſurum, poſtremò, pollicentur ſuo ſumptu ſe commercaturos triginta miſſus, ceſſuras in commodum mortui. Id ægre quidem, ſed tandem, blanditiis uxoris ac propinquorum, impetratum eſt. His actis, ſubduxit ſeſe (*a*) ſtatio medicorum. Negant enim fas eſſe, ut qui vitæ ſolent opitulari, mortis ſint ſpectatores, aut exſequiis interſint. Mox accitus eſt Bernardinus, vir, ut ſcis, reverendus, Franciſcanorum cuſtos, qui confeſſionem exciperet. Vix peracta eſt confeſſio, jam aderant in ædibus turbæ quatuor ordinum quos vulgus appellat, Mendicantium *Ma.* Tot (*b*) vultures ad unum cadaver? *Ph.* Deinde vocatus eſt parochus qui hominem inungeret, ſacrúmque ſymbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.*

(*a*) Id eſt, convenius ſtatio.

(*b*) Vultures præſentiunt cadavera: unde capræ ſunt teſtamentorum *Vultures* dicuntur.

Religiosé. *Ph.* Verùm ibi minimum abfuit quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. *Ma.* Apud lectum ægroti? *Ph.* Et quidem spectante Christo? *Ma.* Quid excitavit tantos tumultus subito? *Ph.* Parochus, ubi cognovit ægrotum fuisse confessum Franciscano, negavit se vel unctionis sacramentum, vel eucharistiam, vel sepulturam impartiturum, ni suis auribus audisset ægroti confessionem; se parochum esse, sibi pro sua ovicula reddendam Domino rationem; id non posse, si solus ignoraret arcana conscientiæ. *Ma.* Nonne visus est æquum dicere? *Ph.* Non illis equidem. Nam strenuè reclamabant omnes, præsertim Bernardinus & Vincentius Dominicanus. *Ma.* Quid adferebant? *Ph.* Magnis convitiis incessebant parochum, subindè vocantes eum asinum, dignúmque qui pastorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, sum sacræ Theologiæ Baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo insigniendus; tu vix legis Evangelium, tantum abest ut possis excutere secreta conscientiæ. Quòd si libet esse curiosum, exquire quid agant uxor & (*a*) manzares tui domi, aliáque permulta quæ me pudet referre. *Ma.* Quid ille? mutus ad hæc? *Ph.* Mutus? imò diceres (*b*) cicadam alâ correptam. Ego, inquit, Baccalaureos multò te meliores nectam (*c*) è stipulis fabarum. Authores & principes ordinum vestrorum, Dominicus & Franciscus, ubi didicerunt Philosophiam Aristotelicam, aut argumenta Thomæ, aut speculationes Scoti? aut ubi donati sunt titulo Baccalaureorum? Irrepsistis in mundum adhuc credulum, sed pauci humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentissimas quasque civitates, & in florentissimam civitatis partem demigràstis. Tot sunt agri qui Pastorem alere non possunt; ibi locus erat vestræ operæ: nunc nusquam adestis nisi in ædibus divitum. Jactatis nomen Pontificum; at vestra privilegia nihil valent, nisi cùm cessat Episcopus, pastor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus vestrûm concionabitur, me pastore incolumi. Non sum Baccalaureus; nec sanctus Martinus erat, & tamen agebat Episcopum. Si quid mihi deest doctrinæ, à vobis non petam. An creditis etiamnum mundum esse tam stupidum, ut ubicumque viderit vestem Dominici aut Franciscí, putet adesse illorum sanctimoniam? Num vestrâ refert quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris vestris, quomodo tractetis sacras virgines, etiam populus novit. Jam quam nihilo sint vel feliciores vel puriores divitum domus

a Jure consulti *Manzares* vocant ex incesto natos.

b Vide proverbium.

c E culmis tritici nectuntur galeri, nonnunquam & pallia adversus pluviam. Faba caules habet grandes, intortos & fragiles, ad nihil minùs utiles quàm ad texendum. Est vulgò Jactatum proverbium apud Batavos.

mus quas frequentatis, omnibus & lippis & tonſoribus notiſſimum eſt. Cætera, Marcolphe, non audeo referre; omnino patres illos reverendos minimè reverenter tractavit. Nec erat futuris finis, ne Georgius manu motâ ſignum dediſſet ſe velle quidpiam dicere. Ægre impetratum eſt ut rixa trantiſper conſileſceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parocho denuo confitebor. Deinde pro ſtrepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro ſepultura, numerabitur tibi pecunia priuſquam exeas hanc domum, neq; committam ut nulla in parte de me queri poſſis. *Ma.* Num parochus recuſavit tam æquam conditionem? *Ph.* Non. Tantùm obmurmuravit nonnihil de Confeſſione, quam ægroto remiſit. Quid opus eſt inquit, iiſdem repetendis fatigare tum ægrotum tum ſacerdotem? Si in tempore mihi confeſſus fuiſſet, fortaſſis ſanctiùs condidiſſet ſuum teſtamentum; nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti peſſimè habebat monachos, indignè ferentes eam prædæ partem decîdi parocho. Ego tamen interceſſi, fecíque ut lis ſopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numeratâ ſummâ diſceſſit. *Ma.* Secuta eſt igitur eam tempeſtatem tranquillitas? *Ph.* Imò tempeſtatem hanc ſævior tempeſtas protinus excepit. *Ma.* Obſecro, quid cauſæ? *Ph.* Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines Mendicantium, his adjunxit ſeſe quintus Cruciferorum: adverſus hunc, ceu nothum, quatuor illi magno tumultu coorti ſunt; rogabant ubi vidiſſent unquam plauſtrum quinq; rotarum, aut quâ fronte vellent eſſe plures Mendicantium ordines quàm ſint Evangeliſtæ. Eâdem, inquiunt, operâ adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. *Ma.* Quid ad hæc Cruciferi? *Ph.* Viciſſim rogabant quomodo tum inceſſiſſet plauſtrum Eccleſiæ cùm nullus eſſet ordo Mendicantium; deinde cùm unus eſſet, poſtea tres. Nam Evangeliſtarum, inquiunt, numerus nihilo plus habet affinitatis cum noſtris ordinibus quàm cum alea, quæ undique quatuor oſtendit angulos. Auguſtinenſes quis allegit in ordinem mendicantium? aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Auguſtinus? aut quando Helias? Nam hos faciunt ſuorum ordinum authores. Hæc aliáq; multa fortiter quidem illi detonabant, ſed ſoli quatuor exercituum (*a*) impreſſionem non ferentes ceſſerunt, dira tantùm minitantes. *Ma.* Hîc ſaltem effulſit tranquillitas. *Ph.* Imò (*b*) Syncretiſmus ille in quintum ordinem verſus eſt in pugnam gladiatoriam. Franciſcanus ac Dominicanus contendebant, nec Auguſtinenſes

a Eſt vehemens hoſtium irruptio.

b Id eſt, conſpiratio priùs diſſidentium in communem hoſtem. Vide Chiliades.

nenſes nec Carmelitas eſſe germanè mendicos, ſed nothos ac ſuppoſititios. Hæc rixa ſic incruduit, ut plane vererer nè veniretur ad manus. *Ma.* Hæccine ferebat ægrotus? *Ph.* Non hæc acta ſunt apud lectum, ſed in atrio quod cubiculo adhærebat, voces tamen omnes ad ægrotum permanabant; neque enim muſſabant, ſed * plenis tibiis res agebatur; & ſcis alioqui in ægrotis aurium ſenſum eſſe acutiorem. *Ma.* Quis tandem exitus belli? *Ph.* Ægrotus per uxorem denunciavit ut ſilerent pauliſper, ſe compoſiturum hoc diſſidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Auguſtinenſes & Carmelitæ diſcederent, hoc illos nullo ſuo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi, mittetur eis domum quantum hic daretur remanentibus. In funere verò juſſit omnes ordines adeſſe, etiam quintum atque ut æqua pecuniæ portio divideretur ſingulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, nè quid turbæ poſſet oriri. *Ma.* Virum (*a*) œconomicum mihi narras, qui vel moriens norit tot rerum undas componere. *Ph.* Phy! multis annis geſſerat militiæ ducem. Ibi quotidianum eſt hujuſmodi tumultus ſuboriri inter cohortes. *Ma.* Erat igitur re ſplendidâ? *Ph.* Admodùm. *Ma.* Sed malè partâ, ut fit, rapinis, ſacrilegiis, extortionibus. *Ph.* Ita quidem vulgo faciunt duces, nec auſim deierare hunc fuiſſe ab illorum moribus alienum. Si tamen ſatis hominem novi, magis auxit rem ingenii dexteritate quàm violentiâ. *Ma.* Qui ſic; *Ph.* C. Illebat Arithmeticam. *Ma.* Quid tum poſtea? *Ph.* Quid tum? apud principem ſupputabat militum triginta millia cum vix eſſent ſeptem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat. *Ma.* Næ tu mihi magnificam narras Arithmeticam. *Ph.* Deinde bellum (*b*) arte ducebat, ſolitus ſimul & ab hoſtium & amicorum vicis & oppidis pecuniam ſtipulari menſtruam: ab hoſtibus, nè paterentur hoſtilia ab amicis, ut illis liceret cum hoſte paciſci. *Ma.* Agnoſco morem vulgatum militum. Sed abſolve narrationem. *Ph.* Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot ſui ordinis ſodalibus remanſerunt apud ægrotum, ad reliquos miſſus eſt (*c*) commeatus. *Ma.* Satin' inter eos conveniebat qui remanſerunt in præſidio? *Ph.* Non uſquequaque; grunniebant neſcio quid de prærogativis diplomatum: ſed nè non perageretur fabula, diſſimulatum eſt. Hic jam proferuntur cautiones teſtamentariæ, fiúntque ſtipulationes, accitis teſtibus de iis quæ inter ipſos ante tranſegerant. *Ma.* Iſthæc audire geſtio. *Ph.* Dicam ſummatim, nam perlonga eſt fabula. Superest

* Id eſt, clare. Vid. prov.

e Peritum rei domeſticæ ſic vocat.

b Ducunt bellum qui de induſtria profeſſunt: ſed gerunt, qui verè beſtant.

c Id eſt cibus militare verbum. Et ideò præſidium vocat domum unde alios depulerant.

pereſt uxor annos nata duodequadraginta, mulier ſanè proba cordatáq; filii duo, alter annum natus undevigeſimum, alter decimum quintum ; filiæ totidem, ſed impubes utraque. Teſtamento ſic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat ut fieret monacha, ſumeret pallium Beghinæ, id eſt medium genus inter monachas & laicas : filius natu major, quoniam nec is induci potuit ut fieret monachus, (*Ma.* (*a*) *Vulpes anus non capitur laqueo.*) *Ph.* Mox ab exſequiis patris properaret Romam, ibíque ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem Sacerdos, totum annum ſingulis diebus ſacrificaret in templo Vaticano pro anima patris, & ſacros gradus, in Laterano ſingulo quoque Veneris die genibus perreptaret. *Ma.* Suſcepit hæc libenter? *Ph.* Nè dicam dolo, (*b*) ut aſini ſolent ſarcinas impoſitas. Filius minor dicaretur S. Franciſco, filia major S. Claræ, minor Catharinæ Senenſi. Hoc tantum potuit obtineri : Nam Georgii mens erat, quò magis ſibi Deum haberet obnoxium, quinque ſuperſtites partiri in quinque mendicantium ordines: & acriter quidem adlaboratum eſt; ſed ætas uxoris filiique majoris nec minis neq; blanditiis ceſſit. *Ma.* Exhæredandi genus. *Ph.* Univerſa hæreditas ſic erat diviſa, ut detractis (*c*) de ſolido impendiis funeralibus, uncia cederet uxori, cujus dimidiâ victitaret ipſa ; dimidium cederet loco cui ſe foret addictura, unde ſi mutato conſilio recederet, tota pecunia reſideret penès eum gregem : altera una decideretur filio, cui tamen ſtatim numeraretur viaticum, & quod ſatis eſſet emendo (*d*) diplomati, parandóque victui annuo Romæ. Qui ſi mutatâ ſententiâ recuſaret initiari ſacris ordinibus, illius unica divideretur inter Franciſcanos & Dominicanos. Et id nè fiat vereor, adeò videbatur adoleſcens à ſacris abhorrere. Duæ unciæ cederent monaſterio quod excepiſſet filium natu minorum ; binæ item monaſteriis quæ excepiſſet puellas ; ſed hac lege ut ſiilli detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penès illos maneret incolumis Jam una rurſus uncia decideretur Bernardino, tantundem Vincentio; dimidium unciæ Carthuſianis, pro communione bonorum operum omnium quæ à toto fierent ordine. Uncia & ſemis, quæ ſupererat, diſtribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos judicâſſent Bernardinus & Vincentius. *Ma.* Debebas jureconſultorum more dicere, *quos* vel *quas*. *Ph.* His igitur verbis ſtipulati ſant recitato teſtamento ; *Georgi Balearice, vivis & ſanæ mentis, approbas hoc teſtamentum quod dudum*

ex

a Vide prov.

b Alluſit ad illud Flacci, *Demitto auriculas, ut iniquæ mentis aſellus, Qui gravius dorſo ſubiit onus.*

c Id eſt, de integra hæreditate, quæ aſſis dicitur, nondum diviſa : uncia duodecima pars aſſis.

d Quo liceret conſecrari ſacerdotem ante tempus legitimum.

ex animi tui ſententia condidiſti? Approbo. *Et hæc eſt tua ſuprema & immutabilis voluntas?* Eſt. *Méq; & hunc Vincentium Baccalaureum inſtituis ultimæ tuæ voluntatis executores?* Inſtituo. Juſſus eſt denuo ſubſcribere. *Ma.* Qui potuit moriens? *Ph.* Bernardinus rexit ægroti manum. *Ma.* Quid ſubſcripſit? *Ph.* Sanctum Franciſcum & Sanctum Dominicum iratos habeat qui tentârit hinc aliquid immutare. *Ma.* At non metuebant actionem teſtamenti inofficioſi? *Ph.* Iſta actio non habet locum in his quæ Deo dicantur, neque quiſquā libenter cum Deo litem ſuſcipit. His peractis, uxor & liberi, datis dextris ægroto, jurant ſe ſervaturos quod recepiſſent. Poſt hæc cœptum eſt agi de pompa funerali, non ſine contentione. Tandem hæc vincit ſententia, ut ex quinque ordinum ſingulis adeſſent novem, in honorem quinque voluminum Moſis, & Angelorum in novem choros digeſtorum. Suam quiſque ordo crucem præferret, canerétque(*a*) funebres nænias. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus(*b*) daduchi pullati, & honoris gratiâ ploratores duodecim (hic eſt numerus ordini Apoſtolico ſacer) comitarentur: à feretro ſequeretur equus Georgii pullatus, ſic ad genua alligatâ cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc oſtenderent inſignia. Similiter & unaquæq; tæda & pulla veſtis haberet inſignia. Reponeretur autem corpus quidem ipſum ad dextrā altaris ſummi in tumbo marmoreo, qui promineret à ſolo pedes quatuor; ipſe in ſummo recumberet, Pario ſculptus marmore, totus armatus à vertice uſque ad calcaneum: nec deeſſet galeæ ſuæ criſta; criſta erat onocrotali collum: nec clypeus lævo brachio, in quo inſignia hæc erant, Tria capita apri ſilveſtris aurea (*c*) in planitie argentea: nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus ac gemmeis diſtinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria; erat enim eques auratus: ſub pedibus haberet leopardum. Oræ ſepulchri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem ſeparatim recondi volebat in ſacello divi Franciſci. Inteſtina mandavit parocho, honorificè ſepelienda in ſacello quod eſt Virgini Matri ſacrum. *Ma.* Funus nimirum honorificum, ſed nimio conſtans. Venetiæ vel cerdoni cuipiam plus haberetur honoris minimo impendio. Feretrum elegans dat ſodalitas, & unum comitantur aliquando ſexcenti Monachorum tunicis palliíve veſtiti. *Ph.* Vidimus & nos, riſimúſque iſtas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii ſupernè, infernéque

a Proprièe cantilenæ funebres; nonnunquam tamen nugas quaſlibet appellamus *nænias*.

b *Tadiferi*.

c Datâ operâ fingit inſignia vitioſa. Nam caduceatorum leges habent, adulterina eſſe inſignia quæ habent metallum ſuper metallum.

fernéque cerdones,in medio Monachi; chimæras eſſe dicere: nec hîc alia res, ſi vidiſſes. Cautum eſt & illud Georgio, ut Franciſcanus & Dominicanus inter ſeſe ſorte decernerent utris primus cederet locus in pompa; poſt hos cæteri quoque ſortirentur,nè quid hinc oriretur tumultûs. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc eſt primum. Nec enim aliud erant paſſuri Monachi. *Ma.* Non acies tantùm,ſed & pompas ille callebat ordinare. *Ph.*Cautum eſt & illud, ut funebre ſacrum, quod apud parochum fieret, modulato muſicorum concentu perageretur honoris gratiâ. Dum hæc aliáque tractantur,inhorruit ægrotus,déditque ſigna certiſſima ſupremum tempus adeſſe. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. *Ma.* Nondum finis ? *Ph.* Recitatur diploma Pontificis, in quo promittebatur criminum omnium abolitio,totúſque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc juſtificabantur omnia illius bona. *Ma.* Rapto parta? *Ph.* Certè jure belli, ac more militari.Sed fortè aderat Philippus Jureconſultus, uxoris frater: is in diplomate notavit locum ſecùs poſitum quam oportuit,& injecit ſuſpicionē falſi. *Ma.*Haudquaquam in tempore. Diſſimulandum erat etiamſi quid ineſſet erroris,& nihilo pejùs habuiſſet ægrotus. *Ph.* Aſſentior. Et ægrotus ſic hâc re perturbatus eſt, ut minimum abeſſet à deſperatione.Ibi Vincentius fortem virum præbuit, juſſit Georgium quieto eſſe animo, ſibi eſſe poteſtatem corrigendi ſupplendíque ſi quid in diplomatibus vel erratum eſſet vel omiſſum. Quod ſi te, inquit, fefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua ſuppono anima; ut tua petat cœlos, mea dedatur orco. *Ma.* Accipítne Deus tales animarum permutationes? Et ſi accipit, num ſatis cautum videbatur Georgio tali pignore? Quid ſi Vincentii anima vel abſq; permutatione debebatur inferis? *Ph.* Quod geſtum eſt narro.Hoc certè perfecit Vincentius: ægrotus viſus eſt animum recipere. Mox recitantur cautiones quibus Georgio promittebatur ſocietas omnium operum quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthuſienſium. *Ma.*Ego metuerem nè deprimerer ad inferos ſi tantum ſarcinæ bajulandum eſſet. *Ph.* De bonis operibus loquor; ea non aliter gravant animam ſubvolaturam quàm plumæ avem. *Ma.*Mala igitur opera ſua quibus legant? *Ph.*Militibus Germaniæ conductitiis. *Ma.*Quo jure?*Ph.* Jure Evangelico, *Habenti dabitur.* Simúlq; recitatus eſt numerus miſſarum & pſalteriarum quæ defuncti animā eſſent comitatura.Erat autem immenſus.Poſt hæc iterata eſt confeſſio,

datáque

datáq; benedictio. *Ma.* Ità effiavit animam? *Ph.* Nondum. Strata est humi storea juncis contexta, sic ut ab initio convoluta cervicalis speciem ex sese faceret. *Ma.* Quid nunc futurum est? *Ph.* Eam consperserunt cinere, sed raro, ibi deposuere corpus ægroti. Instrata est tunica Franciscana, sed priùs consecrata preculis & aquâ lustrali. Cuculla supposita est capiti, nam tum indui non poterat; una cum illa suppositum est diploma cum cautionibus. *Ma.* Nova mortis species. *Ph.* Atqui affirmant dæmoni nullum esse jus in eos qui sic moriuntur. Sic aiunt præter alios mortuum S. Martinum & Franciscum. *Ma.* Sed huic morti illorum SS. vita respondebat. Obsecro, quid tum postea? *Ph.* Porrecta est ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus, Soleo in bellis tutus esse meo clypeo, nunc hunc clypeum opponam hosti meo; & exosculatus admovit humero lævo. Ad ceream verò sacram, Olim, inquit, hastâ valui in bellis, nunc hanc hastam vibrabo adversus hostem animarum. *Ma.* Satis militariter. *Ph.* Has postremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, simúlq; cœpit animam agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti, Vincentius à sinistris, uterq; pulchre vocalis. Alter ostendebat imaginem S. Francisci, alter Dominici. Cæteri sparsi per cubiculum demurmurabant psalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellebat aurem dextram, Vincentius sinistram. *Ma.* Quid occlamabant? *Ph.* Hujusmodi ferme Bernardinus; Georgi Balearice, si nunc quoque probas ea quæ sunt acta inter nos, flecte caput in dextrum. Flexit. Vincentius contra, Nè quid trepides, Georgi, habes Franciscum & Dominicum propugnatores; esto securus. Cogita quantum habeas meritorum, quod diploma, denique; memineris meâ animâ pro tua oppignoratâ, si quid esset periculi: hæc si sentis & probas, flecte caput in lævum. Flexit. Rursus simili clamore, Si hæc sentis, inquiunt, preme manum meam. Tum manum pressit. Ità huc & illuc flectendo capite & premendis manibus transactæ sunt horæ ferme tres. Cùm jam inciperet oscitari Georgius, ibi Bernardinus erectus pronunciavit absolutionem, quam perficere non potuit quin Georgius efflâsset animam. Hæc sub noctis medium, manè peracta anatomia. *Ma.* Quid mali repertum est in corpore? *Ph.* Rectè mones, nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat (*a*) diaphragmati. *Ma.* Unde id? *Ph.* Uxor narrabat illum quondam ictum sphærulâ bombardicâ. Hinc conjectabant medici plumbi liquefacti parti-

(*a*) Est septum transversum quod separat præcordia, in quibus cor est & pulmo, ab inferiore corporis parte, in qua splen, hepar & renes.

particulam reſediſſe in corpore. Mox corpus lacerum utcunque conveſtitum eſt amictu Franciſcano. A prandio ſepultura peracta eſt eâ pompâ quâ decretum erat. *Ma.* Nunquam audivi mortem operoſiorem, nec funus ambitioſius. Verùm iſtam opinor fabulam nolis evulgari. *Ph.* Quamobrem? *Ma.* Nè quid irritentur crabrones. *Ph.* Nihil eſt periculi. Etenim ſi pia ſunt quæ narro, etiam ipſorum intereſt hæc ſcire populum; ſin minùs, quotquot inter illos boni ſunt mihi gratias agent qui hæc prodiderim, quo pudore correpti quidam deſinant ſimilia facere; deinde ſimplices caveant nè in ſimilem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud iſtos cordati veréq; pii, qui frequenter apud me queſti ſunt, paucorum vel ſuperſtitione, vel improbitate, totum ordinem reddi apud bonos invidioſum. *Ma.* Rectè tu quidem & fortiter. Sed nunc aveo ſcire quomodo deceſſerit Cornelius. *Ph.* Ut vixit nulli moleſtus, ità mortuus eſt. Habebat febrim * anniverſariam, quæ ſtatis temporibus ſingulis annis recurreret. Ea tum, ſive quia gravabat ætas, (nam annum exceſſerat ſexageſimum) ſive aliis de cauſis, ſolito magis urgebat hominem, & viſus eſt ipſe præſentire diem fatalem imminere. Itaque quatriduo priùs quàm moreretur (erat Dominicus dies) templum adiit, confeſſus eſt ſuo parocho, audivit publicam concionem & ſacrum; à ſacro, reverenter accepto pignore corporis Dominici, domum ſe recepit. *Ma.* Non uſus eſt medicis? *Ph.* Unicum duntaxat conſuluit, ſed non minùs bonum virum quàm bonum medicum. Ei Jacobo Caſtrutio nomen eſt. *Ma.* Novi; nihil illo ſincerius. *Ph.* Is reſpondit, ſuam quidem operam amico non defuturam, ſed ſibi videri plus eſſe præſidii in Deo quàm in medicis. Cornelius hanc vocem non minùs alacriter accepit quàm ſi certiſſimam vitæ ſpem oſtendiſſet. Itaque tametſi ſemper pro ſuis facultatibus fuiſſet perbenignus in pauperes, tum quicquid decidi poterat uxoris & liberorum neceſſitati impartiebatur in egenos; non iſtos ambitioſè mendicos & nuſquam non obvios, ſed in probos, qui pro viribus induſtriâ laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & ſacerdotem ad ſeſe accerſeret potiùs quàm tenue corpuſculum defatigaret. Reſpondit, hoc ſibi ſemper ſtudio fuiſſe, ut amicos ſuos ſublevaret potiùs, ſi poſſet, quam gravaret officiis; nec ſe ſui diſſimilem eſſe velle in morte. Nè decubuit quidem niſi poſtremum diem, & noctis partem quâ reliquit terras. Interim ob corpuſculi laſſitudinem baculo nitebatur,

* Id eſt, ſingulis annis recurrentem.

nitebatur, aut ſedebat in cathedra; rarò componebat ſe lectulo, ſed veſtitus, & erecto capite. Hoc tempore aut mandabat aliquid de curandis egenis, maximè notis ac vicinis; aut legebat è libris ſacris quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos charitatem declarant. Si per laſſitudinem ipſe minùs poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem & concordiam, atque ſtudium veræ pietatis; ſolicitóſque de morte ipſius amantiſſimè conſolabatur. Identidem admonebat ſuos, nè quid æris alieni præteriretur indiſſolutum. *Ma.* Non condiderat teſtamentum? *Ph.* Jampridem ſanus ac valens id curârat: Negabat enim eſſe teſtamenta quæ fierent ab agentibus animam, ſed deliramenta potius. *Ma.* Nil legârat monaſteriis aut egenis? *Ph.* Nè teruncium quidem. Ego, inquit, pro mea portione diſpenſavi facultatulas meas; nunc ut earum poſſeſſionem aliis trado, ità trado & diſpenſationem. Et confido meos ſanctiùs diſpenſaturos quàm ipſe feci. *Ma.* Non accerſebat ad ſe pios homines, quemadmodum fecit Georgius? *Ph.* Nè unum quidem; præter familiam & duos intimè amicos nullus aderat. *Ma.* Demiror quid ſenſerit. *Ph.* Negabat ſe morientem pluribus moleſtum eſſe velle quàm fuiſſet naſcens. *Ma.* Exſpecto finem iſtius fabulæ. *Ph.* Mox audies. Venit dies Jovis. Ille ſtratum non reliquit, ſentiens extremâ corpuſculi laſſitudinem. Accitus parochus impartiit extremam unctionem, ac rurſus porrexit corpus Domini, ſed circa confeſſionem. Negabat enim quicquam ſcrupuli reſediſſe in animo. Ibi parochus agere cœpit de ſepultura, quâ pompâ, quóve loco ſepeliri vellet. Sepeli, inquit, me quomodo ſepelires infimæ ſortis Chriſtianum; nec meâ refert ubi ſeponas hoc corpuſculum, æquè inveniendum in extremo die ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de ſonitu campanarum, de tricenariis & anniverſariis, de diplomate, de communione meritorū emenda. Tunc ille, Mi Paſtor, nihilo pejùs habebo etiamſi nulla ſonet campana. Si me vel uno funebri ſacro dignaberis, plus ſatis erit: aut ſi quid aliud eſt quod ob publicam Eccleſiæ conſuetudinem citra ſcandalum infirmiorum omitti vix poteſt, id tuo permitto arbitratui. Nec eſt animus cujuſquam vel preces commercari, vel meritis quemquam ſuis ſpoliare. Satis meritorum exuberat Chriſto; & confido totius Eccleſiæ preces ac merita mihi, ſi modò vivum ſum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi

tota

tota ſpes eſt. Alterum eſt peccatorum meorum, quod prin- Diplomata
ceps paſtorum Dominus Jeſus abolevit, affigens illud cru- Chriſtiani.
ci: alterum, quod ipſe ſuo ſacroſancto ſanguine ſcripſit & obſignavit, quò nos certos reddidit de ſalute æterna, ſi totam fiduciam noſtram in ipſum transferamus. Abſit enim ut inſtructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut *in judicium veniat cum ſervo*, certus quòd *in conſpectu ejus non juſtificabitur omnis vivens*. Ego ab illius juſtitia appello ad ejuſdem miſericordiam, quoniam immenſa eſt & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius, veluti magnâ ſpe ſalutis conceptâ, gaudens & alacer, jubet ſibi quædam recitari è ſacris voluminibus quæ confirmant ſpem reſurrectionis & præmia immortalitatis velut illud ex Eſaia de morte Ezechiæ dilata, unà cum Cantico; deinde capite decimo quinto Epiſtolæ Pauli ad Corinthios prioris; de morte Lazari ex Joanne; ſed præcipuè hiſtoriam Chriſti paſſi ex Evangeliis. Quàm hic animo devorabat ſingula, ad quædam ſuſpirans, ad alia compoſitis manibus gratias agens, ad quædā hilareſcens ac geſtiens, ad nōnulla preculas quaſdam breves ejaculans! A prandio cùm paululum temporis obdormîſſet, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecimum, uſq; ad hiſtoriæ finem. Hîc dixiſſes hominem planè transfigurari, afflariq; novo ſpiritu. Jam dies vergebat ad veſperam; accerſit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpuſculo, ſic affatus eſt ſuos. "Chariſſima con- Morientis
"jux, quos Deus antè conjuxerat, idem nunc ſeparat, ſed Cornelii
"corporibus duntaxat, idque ad breve tempus: curam, cha- ſermo
"ritatem, pietatem, quam antehac partire ſoles in me & Ad uxorem.
"dulciſſimâ pignora, totam in iſtos transfer. Nè putâris te "ullis modis poſſe magis demereri vel Deum vel me, quàm "ſi iſtos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, ſic edu- "ces, foveas & inſtituas, ut Chriſto digni habeantur: in hos "igitur conduplica pietatem tuam, & meam portionem in "te tranſlatum exiſtima. Id ſi feceris, ut facturam confido, "non erit cur videantur orphani. Quòd ſi repetas matrimo- "nium; (Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitq; dejerare, ſe nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. Hîc Cornelius) " Soror in Chriſto mihi chariſſima, ſi Dominus "Jeſus largiri dignabitur tibi propoſitum iſtud ac robur "ſpiritûs, nè deſis dono cœleſti: Erit enim hoc tibi pariter "ac liberis commodius. Sin aliò vocabit carnis infirmitas, "ſcito quòd mors mea te liberat à jure conjugii, ſed non "liberat à fide quam meo tuóque nomine debes curandis

" commu-

" nibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere liber-
" tate quam tibi permisit Dominus. Tantùm hoc te rogo
" moneóque, ut virum tibi deligas iis moribus, túque te illi
" talem præbeas, ut possit vel suapte bonitate ductus, vel
" tuâ commoditate provocatus, amare privignos. Proinde
" cave nè cui voto te obstringas : serva te liberam Deo &
" liberis nostris, quos sic institues ad omnem pietatem, ut
" caveas nè se cuipiam addicant instituto, donec per ætatem
" & rerum usum constiterit ad quod vitæ genus sint idonei.
Deinde versus ad liberos exhortatus est "ad studium pieta-
" tis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipsos chari-
" tatem & concordiam. His peroratis, dedit osculum uxori;
liberis, facto signo crucis, precatus est bonam mentem &
Christi misericordiam. Post hæc intuens omnes qui aderant,
Sub crastinam, inquit, auroram, Dominus, qui diluculo re-
vixit, pro sua misericordia dignabitur hanc animulam ex
hujus corpusculi sepulchro, éque hujus mortalitatis tene-
bris, evocare in lucem suam cœlestem. Nolo teneram ætatem
excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoq; vicissim dormiant.
Mihi satis est unum adesse vigilem, qui recitet sacram lectio-
nem. Transactâ nocte, sub horam quartam, cunctis præsenti-
bus, jussit recitari Psalmum totum quem Dominus orans re-
citavit in cruce. Eo finito, jussit exhiberi cereum & crucem.
Cereum accipiens dixit, *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo?* Crucem exosculatus dixit, *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Mox manus super pectus in supplicantis gestum composuit, & oculis in cœlum erectis, dixit. *Domine Jesu, accipe spiritum meum.* Et protinus clausit oculos veluti dormiturus, simúlque levi flatu emisit spiritum; dixisses illum obdormisse, non exspirâsse. *Ma.* Nunquam audivi mortem minùs operosam. *Ph.* Talis fuerat in omni vita. Uterq; fuit amicus : Fortasse non æquè dijudico uter decesserit Christianiùs : tu, qui integer es, rectiùs dispicies. *Ma.* Ità faciam, sed per otium.

ARGV-

ARGUMENTUM.

Confabulatio inter Juvenem & Echo de ratione ſtudiorum, ac optimo vitæ genere deligendo. Echo facetiſſimè juvenis interrogatiunculis reſpondet.

JUVENIS, ECHO.

Ju. CUpio paucis te conſulere, ſi vacat. *Ec.* Vacat. *Ju.* Et ſi venio tibi gratus juvenis. *Ec.* Venis. *Ju.* Sed potéſne mihi & de futuris dicere verum, Echo? *Ec.* (*a*) Ἔχω. *Ju.* Et Græcè nôſti? Quid iſtud novi? *Ec.* Novi. *Ju.* Qualia tibi videntur Muſarum ſtudia? *Ec.* (*b*) Ἅγια. *Ju.* Cenſes igitur terendos authores qui conducunt ad bonas literas? *Ec.* Teras. *Ju.* Quam igitur mentem habent iſti qui hæc ſtudia linguis traducunt ſuis? *Ec.* Suis. *Ju.* Sed utinam harum cultores ſimiliter eſſent & pietatis ſtudioſi. *Ec.* O ſi! *Ju.* Nunc quorundam improbitas omnes reddit inviſos. *Ec.* (*c*) Ἴσως. *Ju.* Et multis hominum peccatum confertur in nomen eruditionis. *Ec.* (*d*) Ὄνοις. *Ju.* Atqui vulgo videntur non infimi. *Ec.* Fimi. *Ju.* Quid facere cenſes eos qui terunt ætatem in ſophiſtico doctrinæ genere. *Ec.* Nere. *Ju.* Fortaſſis telas aranearum. *Ec.* Harum. *Ju.* At Penelopes telas texunt ac retexunt. *Ec.* Texunt. *Ju.* Cui ſuades ut me dem vitæ inſtituto? *Ec.* Tuto. *Ju.* Erit auſpicatum, ſi uxorem duxero? *Ec.* Seró. *Ju.* Quid ſi mihi veniat uſu quod his qui incidunt in uxores parùm pudicas parúmque frugiferas? *Ec.* Feras. *Ju.* Atqui cum talibus morte durior eſt vita. *Ec.* Ità. *Ju.* Siccine in rebus humanis dominari fortunam? *Ec.* Unam. *Ju.* Magis fortaſſe expedit ut aliquis præ conjugio monachi inſtitutum eligat. *Ec.* Ligat. *Ju.* Quid ſupereſt remedii ubi quem aſtrinxerit jam nodus inſolubilis? *Ec.* Bilis. *Ju.* Attamen miſerum eſt homines vivere ſolos. *Ec.* (*e*) Ὅλως. *Ju.* Cujuſmodi cenſes horum temporum pleroſque monachos? *Ec.* (*f*) Ἄχθ. *Ju.* Quid igitur iſtos movet qui ſuſpiciunt illos ut ſemideos? *Ec.* (*g*) Δέῳ. *Ju.* Quid captant plerique, qui ambiunt ſacerdotium? *Ec.* Otium. *Ju.* Præterea nihil habet ſacerdos? *Ec.* (*h*) Κέρδῳ. *Ju.* Quid bonæ rei contingit illis qui fiunt Epiſcopi? *Ec.* (*i*) Κόποι. *Ju.* At nulli magis vivunt in otio. *Ec.* Scio. *Ju.* Quæ res illos admonere poterit

a Id eſt, *poſſum.*
b Id eſt, *ſacra.*
c Id eſt *ſcilicet.*
d Id eſt, *aſinis.*
e Id eſt, *omnino.*
f Id eſt, *dolorem.*
g Id eſt, *timor.*
h Id eſt, *lucrum.*
i Id eſt, *labores.*

rit ut intelligant quantum sustineant onus? *Ec.* * Ὁ νοῦς. *Ju.* Ergò res præclara est sacerdotium, si quis se in eo gerendo qualem oportet præbeat? *Ec.* Beat. *Ju.* Quid fructûs erit si me conferam in aulam eorum qui præcellunt monarchicâ dignitate? *Ec.* * Ate. *Ju.* At non paucos video qui solent illinc sibi præclaram felicitatem ariolari. *Ec.* (a) Ἀλόγοι. *Ju.* At interim dum incedunt holosericati, vulgò videntur homines magnifici. *Ec.* Fici. *Ju.* Foris igitur aureos, intus siculneos homines dicis, si quis inspiciat cominus? *Ec.* Minus. *Ju.* Nihil igitur præclari sunt quos pro diis veneramur byssinos? (b) Σίνθ. *Ju.* Nec militare genus magno æstimabis fortasse. *Ec.* Asse. *Ju.* Magnum quiddam pollicentur qui è sideribus futura prædicunt Astrologi. *Ec.* (c) Λόγοι. *Ju.* At strenuè laborant Grammatici. *Ec.* (d) Ἐιχῆ. *Ju.* Non placent, opinor, leguleii homines semper semelici. *Ec.* (e) Λύκοι. *Ju.* Qualis ero si fiam opifex? *Ec.* Fæx. *Ju.* Itáne nihil præterea adferunt artes boni aut mali? *Ec.* Ali. *Ju.* Fueróne beatus si perseveravero in bonis literis? *Ec.* Eris. *Ju.* Sed quæ res dabit ut adsit pietas? *Ec.* Ætas. *Ju.* Decem jam annos ætatem trivi in Cicerone. *Ec.* (f) Ὄνος. *Ju.* Unde tibi subit me asinum dicere? *Ec.* E re. *Ju.* Fortassis hoc dicis, non sic huic incumbendum ut alios relinquam. *Ec.* Inquam. *Ju.* Non placet igitur is qui se per omnem vitam tantùm in hoc torqueat, ut fiat Ciceronianus? *Ec.* (g) Ἄνους. *Ju.* Quid supereſt natu grandibus, quorum ætas ad hæc discenda non est tempestiva? *Ec.* Stiva. *Ju.* Facundior esses opinor, si longiùs abessem. *Ec.* Essem. *Ju.* Non me delectant sermones disyllabi. *Ec.* Abi. *Ju.* Cœpi prior, video non posse vitari quin posterior desinas. *Ec.* Sinas. *Ju.* Jam igitur tibi videor satis instructus ad ea probè gerenda quæ sunt in vita? *Ec.* Ità. *Ju.* Proinde si me voles abire, dicito. *Ec.* Ito.

* Id est, *Mens.*

* Id est, *calamitas*, Vide Chiliades.

a Id est, *stupidi*. Vide Chiliad.

b Id est, *noxa*.

c Id est, *fabula*

d Id est, *frustrá*.

e Id est, *lupi*.

f Id est, *asine*.

g Id est, *amens*,

ARGU-

ARGUMENTUM.

Πολυδαιτία, *seu Dispar convivium, civilitatem commonstrat in excipiendis hospitibus, quomodo adornetur convivium ut nemini displiceat convivarum, licèt variis palatis, moribus, ingeniis. Quo quisque sedeat loco multum conducit ad hilaritatem: viliores cibi in primis ferculis, lautiores in ultimis. Potus non dandus nisi petentibus. Hilaritas ex variis fabulis & rebus quibus delectantur singuli conciliatur. Senes, matrona, nauta, mercatores, &c. de sua arte & gestis audire gaudent. Lugubria cavenda quæ mœrorem conciliant. Cavenda tumultuosa quæ pugnas, rixas & jurgia producit. Methodus divertendi sermonis inter irascentes, &c. Nè cui suus refricetur dolor, nè crebrius salutentur, alternatim singuli. De ciborum aut pretio aut arte nulla sit mentio. Excusandus modicè tenuis apparatus.*

SPUDÆUS, APITIUS.

Sp. HEus, heus, Apiti. *Ap.* Non audio. *Sp.* Heus, inquam, Apiti. *Ap.* Quis hic est tam molestus interpellator? *Sp.* Est seriæ rei quiddam quod te volo. *Ap.* At ego ad rem seriam propero. *Sp.* Quónam? *Ap.* Ad cœnam. *Sp.* Hac ipsa de re tecum volebam (*a*) agere. *Ap.* Non vacat nunc actoribus operam dare, nè actum agam. *Sp.* Nihil feceris dispendii, comitabor te quò properas. *Ap.* Age, dic, modò tribus verbis. *Sp.* Magno studio molior convivium in quo nulli displiceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quoniam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum confugio. *Ap.* Responsum accipe, & quidem juxta veterum morem (*b*) ἔμμελες.

Nulli ut displiceas, nullum invitare memento.

Sp. Atqui solenne est epulum; multos excipiam oportet. *Ap.* Quò plures invitâris, hòc pluribus displiceas oportet. Quæ fuit unquam tam bene vel conscripta vel acta fabula, ut toti placuerit theatro? *Sp.* Sed age, (*c*) Comi delicium Apiti, subleva me tuo consilio; habebo te posthac numinis loco. *Ap.* Sit igitur hoc primum consilium, Nè conare quod fieri non potest. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Ut convivator omnibus placeas. Tanta est palatorum varietas. *Sp.* At saltem ut paucioribus displiceam. *Ap.* Voca paucos. *Sp.* Non licet. *Ap.* Voca pares & ingeniis congruentes. *Sp.* Nè id quidem mihi liberum est. Vitari non potest, quin & multos vocem, & dissimiles; denique nec ejusdem linguæ neq; nationis homines. *Ap.* Næ tu mihi verè convivium narras, non convivium, in quo facilè possit talis exoriri lusus qualem Hebræi narrant accidisse in structura Babel, ut petenti frigidum aliquis porrigat calidum. *Sp.* Opitulare, te quæso, gratum experieris ac memorem. *Ap.* Age, Quando electio non est tui arbitrii,

a Est judicio persequi, inde actores causarum patroni: relativum est ad reum.

b Id est, *metricum*, numeris constans.

c Deus est comessationis & gulæ. Dictum est autem delicium Comi, ut homines elegantioris ingenii delicias Musarum appellamus.

bitrii, in re mala dabo bonum consilium. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii quo quisque loco sedeat. *Sp.* Verissimum. *Ap.* Ea res ut tibi cedat prosperè, fac ut sortibus distribuantur accubitus. *Sp.* Pulchre mones. *Ap.* Deinde nè sic paulatim à summo ad imum procedant patinæ, ut (*a*) Sigma literæ, vel serpentis potiùs, imaginem pingant, aut ultro citróque reciprocent, quemadmodum olim in convivio (*b*) myrtus tradi solet. *Sp.* Quid igitur? *Ap.* Sed ad singulas convivarum (*c*) tetradas appone patinas ternas, sic ut quarta media prominеat, quemadmodum pueri tribus nucibus imponunt quartam: in singulis sit aliud atque aliud cibi genus, quò quisque quod libet eligat. *Sp.* Placet. Sed quoties mutabo patinas? *Ap.* Quot partibus constat oratio Rhetorica? *Sp.* Quinque, ni fallor. *Ap.* Quot actibus constat fabula? *Sp.* Apud Horatium legi, * *Nè sit quinto productior actu.* *Ap.* Toties mutabis patinas, ut procœmium sit jusculentum, conclusio vel epilogus ex variis bellariorum generibus conflatus. *Sp.* Quem probas in patinis ordinem? *Ap.* Eundem? quem Pyrrhus in acie. *Sp.* Quid ais? *Ap.* Quemadmodum in oratione, ità nec in convivio decet procœmium esse elaboratum. Rursum epilogus varietate commendetur potiùs quàm apparatu. In tribus itaque mediis servanda Pyrrhi disciplina, ut in utroque cornu sit aliquid eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto fiet ut nec sordidus videare, nec fastidiosâ copiâ sis molestus. *Sp.* Satis expeditè de cibis; supereſt ut quomodo bibendum doceas. *Ap.* Nulli omnium cyathum appones, sed pueris dato negotium, ut ubi percontati didicerint quo quisque vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique quod volet porrigant. Ex ea re duplex erit commodum. Nam & parciùs biberur, & jucundiùs; non solùm ob id quia subindè recens dabitur potus, verùm etiam quòd nemo bibet nisi sitiens. *Sp.* Optimum profectò consilium. Sed quî fieri poterit ut hilarescant omnes? *Ap.* Id ut fiat partim in te situm est. *Sp.* Quînam? *Ap.* Tenes illud, *Arte omnia vultus Accessere boni.* *Sp.* Quorsum istud? *Ap.* Ut convivas comiter excipias, frontéque hilari compelles, sermonem ad cujusque ætatem affectum ac mores attemperans. *Sp.* Accedam, ut dicas meliùs. *Ap.* Nôsti linguas? *Sp.* Propemodum omnium. *Ap.* Ut suâ quemque linguâ subindè appelles, útque convivium fabulis amœnioribus hilarescat, varias misce materias de rebus quarum quisque libenter meminit, & nullius dolore audiuntur. *Sp.* Quas dicis hujusmodi materias? *Ap.* Sunt

peculi-

a Σ Græcum.

b Vide proverbium, *Ad myrtum canere.*

c Tetradas, *quaterniones.*

* In Poetic.

Ovid. Met.

peculiares ingeniorum differentiæ, quas ipſe meliùs perſpicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea memorare quæ multorum fugiunt memoriam, admiratores temporum in quibus ipſi floruerunt. Matronis dulce eſt refricare memoriam ejus temporis cùm à procis ambirentur. Nautæ, quique diverſas ac longinquas mundi regiones inviſerunt, libenter ea narrant quæ, quia nemo vidit, mirantur omnes. Eſt & *anteactorum malorum*, juxta proverbium, *jucunda recordatio*, ſi modò ejus ſint generis ut cum probro conjuncta non ſint, veluti militiæ, profectionum, naufragiorúmque diſcrimina. Poſtremò, de ſua cuique arte grata eſt confabulatio, déque hiſce rebus quarum uſum callet. Hæc ſunt ferme generalia; peculiares affectus ſingulatim deſcribi non queunt: ſed exempli causâ, Eſt aliquis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gaudet videri dives; eſt hic loquacior, ille pauciloquus; nonnullos reperies tetricos, alios contrà blandiores. Sunt qui nolint videri ſenes cùm ſint; ſunt rurſus qui volunt haberi grandiores quàm ſint, affectantes hoc eſſe mirandi, quòd bellè portant ætatem: ſunt fœminæ quæ ſibi de forma placent, ſunt aliæ putidulæ. His cognitis affectibus, haud difficile eſt miſcere ſermones unicuique gratos, vitatis his quæ mœrorem afferunt. *Sp.* Næ tu perpulchre tenes artem convivatoriam. *Ap.* (*a*) Phy! Si tantundem temporis & operæ mihi conſumptum eſſet in utroque Jure, Medicina, ac Theologia, quantum impenſum eſt huic arti, jamdudum & inter jureconſultos, medicos ac theologos, doctoris & titulum & lauream tuliſſem. *Sp.* Credo. *Ap.* Sed heus tu, nè quid erres, hîc cavendum eſt nè fabulæ ſint nimiùm prolixæ, aut nè exeant in temulentiam. Quemadmodum enim vino nihil eſt jucundius ſi modicè ſumpſeris; contrà, nihil moleſtius ſi ſuprà quàm ſat eſt hauſeris: ità uſu venit in fabulis. *Sp.* Vera prædicas. Sed huic incommodo quodnam oſtendis remedium? *Ap.* Ubi ſenſeris ſuboriri (*b*) τὴν ἄοινον μέθην, per occaſionem interſeca ſermonem, & argumentum diverſum interſere. Fruſtrà, opinor, te monerem, nè cui ſuus dolor in convivio refricetur; utcunque Plato judicat in conviviis quibuſdam vitiis eſſe medendum, vino diſcutiente triſtitiam, & offenſæ memoriam abolente. Verùm illud te monitum oportuit, nè nimiùm crebrò ſalutes convivas; tametſi probo, ut interdum obambulans, nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim convivatorem bonum motoriam agere fabulam. Nihil autem

Senes.

Matronæ.

Nautæ.

a Interjectio deſpicientis.

b Id eſt, *ſine vino ebrietatem.*

incivilius, quàm ibi commemorare quod cibi genus sit, quâ coctum arte, quanti emptum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modicè quod apponitur. Alioqui nimis diligens extenuatio apparatûs idem agit quod ostentatio. Satis est bis, aut ad summum ter, dixisse, Boni consulite. Si parùm lautus est apparatus, animus certè lautissimus est. Interdum sales aspergendi sunt, sed qui nihil habeant dentis. Profuerit & illud, subindè suâ quemque compellare linguâ, sed paucis. Dicendum erat initio quod mihi nunc tandem venit in mentem. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Si non placet sortitò dare locos, cura ut tres ex omnibus eligas naturâ festivos miniméque mutos, quorum unum collocabis in capite mensæ, alterum è regione, tertium in medio, qui silentium ac tristitiam cæterorum discutiant. Quòd si perspexeris convivium vel silentio tristius esse, vel clamoribus tumultuosum, aut etiam ad rixas tendere: *Sp.* Hoc crebrò fit apud nos: quid tum faciendum? *Ap.* Accipe rem mihi multo usu compertum. *Sp.* Expecto. *Ap.* Inducito duos Mimos, sive * γελωτοποιὸς, qui sine voce ridiculum aliquod argumentum gesticulatione repræsentent. *Sp.* Cur sine voce? *Ap.* Ut par sit omnium voluptas, aut nihil loquantur, aut linguâ loquantur omnibus æque ignotâ. Gestibus loquentes omnes pariter intelligent. *Sp.* Quod argumentum mihi narras non satis intelligo. *Ap.* Sunt innumera, putà uxorem decertantem cum marito de principatu, aut simile quippiam è media vita. Quò magis erit ridicula saltatio, hòc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet esse semifatuos; alioqui qui planè fatui sunt, quædam interdum effutiunt imprudentes quæ lædunt. *Sp.* Ità tibi precor semper propitium Comum, ut mihi dedisti fidele consilium. *Ap.* Addam coronidem, quin potiùs repetam quod initio dixeram. Nè nimiùm sis anxius ut placeas omnibus, non hic tantùm sed in omni vita; atque ità fiet ut citiùs placeas omnibus: optimum enim in vita, *Nè quid nimis*.

* Id est, risûs excitatores, fictos moriones.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de Rebus ac Vocabulis taxat præpoſtera quorundam judicia, qui nomen quarunt ambitioſius quàm rem ipſam, haberi quàm eſſe & habere. In rebus expetendis præſtat eſſe & habere; in rebus fugiendis, haberi, nec eſſe. Nequiſſimum fraudis genus fallere fidentem.

BEATUS, BONIFACIUS.

Be. SAlvus ſit Bonifacius. *Bo.* Etiam atque etiam ſalvus ſit Beatus. Sed utinam eſſemus uterque quod dicimur, tu dives, ego formoſus. *Be.* Itáne parvum tibi videtur habere nomen magnificum? *Bo.* Mihi quidem minimi momenti, niſi res adſit. *Be.* At plerique mortales aliter affecti ſunt. *Bo.* Fieri poteſt ut mortales ſint iſti; homines eſſe non credo. *Be.* Et homines ſunt, ô bone, niſi putas etiam nunc ſub humana ſpecie camelos & aſinos obambulare. *Bo.* Hoc citiùs crediderim quàm homines eſſe qui pluris nomen faciant quàm rem. *Be.* In certis rerum generibus, fateor pleriq; malunt rem quàm nomen; in multis contrá. *Bo.* Hoc quid ſit non ſatis aſſequor. *Be.* Atqui penès nos ipſos exemplum eſt. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: ſed ſi eſſes * alterutro ſpoliandus, utrùm malles habere malam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? *Bo.* Equidem malim vel Therſites dici quàm habere prodigioſam faciem; an bonam habeam neſcio. *Be.* Item ego ſi dives eſſem, & aut res aut nomen eſſet deponendum, malim * Irus dici quàm re ſpoliari. *Bo.* Aſſentior vera loquenti. Idem uſu veniet, opinor, in his qui ſunt proſpera valetudine, aut aliis corporis prædîti commodis. *Bo.* Probabile eſt. *Be.* At quàm multos videmus qui mallent nomen eruditi piíque viri, quàm eſſe docti boníque? *Bo.* Plurimos iſtiuſmodi novi. *Be.* Annon apud hos plus habet momenti nomen quàm res? *Bo.* Videtur. *Be.* Jam ſi quis nobis adeſſet Dialecticus, qui ſcitè definiret quid ſit Rex, quid Epiſcopus, quid Magiſtratus, quid Philoſophus, fortaſſis & hîc invenirémus qui mallent nomen quàm rem. *Bo.* Ità profectò, ſi rex eſt qui legibus & æquitate populi commodum ſpectat, non ſuum; ſi Epiſcopus, qui totus invigilat gregi Dominico; & ſi Magiſtratus eſt, qui ex animo conſulit reipublicæ; & ſi Philoſophus eſt, qui neglectis fortunæ commodis tantùm ſtudet bonæ menti parandæ. *Be.* Hîc vides quantum hujus generis exemplorum poſſim aggerere. *Bo.* Sanè plurimum. *Be.* An hos omnes

* Nominae ſcilicet, aut re.

* Irus apud Homerum mendici pauperis nomen.

negabis esse homines? *Bo.* Vereor nè nos ipsi citiùs nomen hominis amittamus.. *Be.* At si homo est animal rationale, quantum abest hoc à ratione, ut in corporis commodis veriùs quàm bonis, & in externis, quæ fortuna dat simul & eripit cùm libet, rem malimus quàm nomen; in veris animi bonis nomen pluris faciamus quàm rem? *Bo.* Præposterum mehercle judicium, si quis attendat. *Be.* Eadem autem est ratio in contrariis. *Bo.* Expecto quid dicas. *Be.* Idem judicandum de nominibus rerum fugiendarum quod dictum est de vocabulis expetendarum. *Bo.* Apparet. *Be.* Magis enim horrendum est esse tyrannum, quam tyranni nomen: & si malus Episcopus, juxta sententiam Evangelicam, fur est & latro, non tam hæc nomina sunt nobis detestanda quàm ipsa res. *Bo.* Convenit sanè. *Be.* Tu de cæteris similiter colligito. *Bo.* Prorsus intelligo. *Be.* Nonne fatui nomen aversantur omnes? *Bo.* Et quidem maximè. *Be.* Nonne fatuus esset qui (*a*) *aureo piscaretur hamo*, qui vitrum anteponeret gemmis, qui chariores haberet equos quàm uxorem ac liberos? *Bo.* Is esset *quovis* (*b*) *Corœbo stultior*. *Be.* An non tales sunt qui procurrunt in militiam, spe lucri non admodum magni corpus & animam exponentes periculo; qui student congerendis opibus, cùm animum habeant omnium bonarum rerum egenum; qui vestes & ædes exornant, cùm animus neglectus ac squalidus jaceat; qui corporis valetudinem anxiè tuentur, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt; denique, qui fugacissimis hujus vitæ voluptatibus cruciatus merentur æternos? *Bo.* Ipsa ratio fateri cogit, plusquam fatuos esse. *Be.* Atque his fatuis cùm plena sint omnia, vix invenias qui ferre possit fatui vocabulum, cùm adeo non abhorreant à re. *Bo.* Sic est profectò. *Be.* Age, scis quàm sint apud omnes invisa vocabula mendacis ac furis. *Bo.* Sunt invisissima, nec sine causa. *Be.* Fateor. Sed cùm stuprare conjuges alienas sit furto sceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convitium illico stricturi gladium. *Bo.* Ità res habet apud complures. *Be.* Ità cùm multi scortis vinóque perditissimi sint, & sint libenter ac palàm, tamen ad ganeonis nomen offenduntur. *Bo.* Hi nimirum rem sibi gloriæ ducunt, cùm vocem rei debitam horreant. *Be.* Sed vix aliud nomen auribus nostris videtur intolerabilius quàm mendacis. *Bo.* Novi qui hoc convitium cæde sint ulti. *Be.* Sed utinam pariter abominentur rem. Nunquam accidit tibi, ut

qui

a Neronem hoc fecisse author est Seutonius. Vide Chiliades.

b Corœbi stultitia prov locum dedit.

qui promiſerat ſe mutuum ad certum diem redditurum, falleret? *Bo.* Frequenter, etiam cùm id dejerâſſet; neque id ſemel, ſed iterum atque iterum. *Be.* Fortaſſe non erant ſolvendo. *Bo.* Imò erant, ſed commodius eſſe ducebant non reddere creditum. *Be.* An hoc non eſt mentiri? *Bo.* Planiſſimé. *Be.* Auderes iſtiuſmodi creditorem ſic compellare, Cur mihi toties mentiris? *Bo.* Non, niſi paratus eſſem ad pugnam. *Be.* Annon ſimili modo quotidie verba dant latomi, fabri, aurifices & veſtiarii, pollicentes ad certum diem, nec tamen præſtantes, etiamſi magni referat tuâ? *Bo.* Mira impudentia! ſed adde his advocatos pollicentes operam. *Be.* Potes addere ſexcenta nomina, nemo tamen horum laturus ſit mendacis vocabulum. *Bo.* Hoc genere mendaciorum plena ſunt omnia. *Be.* Itidem furis nomen nemo tolerat, cùm à re non perinde omnes abhorreant. *Bo.* Exſpecto ut dicas clariùs. *Be.* Quid intereſt inter eum qui rem tuam tollit è ſcrinio, & inter eum qui depoſitum abjurat? *Bo.* Nihil, niſi quòd ſceleratior eſt qui ſpoliat etiam fidentem. *Be.* At quàm pauci ſunt qui depoſitum reddunt; aut, ſi reddunt, non dant integrum? *Bo.* Opinor eſſe perpaucos. *Be.* Nemo tamen iſtorum ferat furis vocabulum, cùm rem non horreat. *Bo.* Admodum. *Be.* Jam mihi repura, quid vulgò fiat in tractandis pupillorum bonis, in teſtamentis ac legatis, quantum hæreat digitis tractantium. *Bo.* Frequenter totum. *Be.* Furtum amant, vocabulum deteſtantur. *Bo.* Maximé. *Be.* Quid agunt qui res * fiſci tractant, qui monetam publicam cudunt deteriorem, qui nunc auctâ, nunc diminutâ nummorum æſtimatione, privatorum rem accîdunt, fortaſſe nobis non admodum liquet: de his quæ quotidie experimur loqui fas eſt. Qui ſumit mutuum, aut qui conflat æs alienum, hoc animo ut reddat, ſi liceat, nunquam, quantulum abeſt à fure? *Bo.* Cautior fortaſſe dici poteſt, melior nequaquam. *Be.* At horum cùm ingens ubique ſit numerus, nemo tamen tolerat furis nomen. *Bo.* Animum ſolus Deus novit; proinde apud homines obærati vocantur non fures. *Be.* Quantuli refert quo nomine dicantur apud homines, modò ſint fures apud Deum? Certè ſuus cuique notus eſt animus. At hæc, qui cùm debeat multum, quod obtigit pecuniæ nequiter prodigit; qui, poſteaquam decoxit in una civitate, deluſis creditoribus fugit in aliam, hoſpites quærens quibus imponat, idque facit crebriùs; nonne ſatis declarat quo ſit animo?

* Fiſcus hinc nomen habet, quod olim in fiſcellis, hoc eſt, ſportulis, pecunias colligebant.

Bo. Satis

Bo. Satis ſupérque. Sed tamen iſti ſolent fucare colore quod faciunt. *Be.* Quonam? *Bo.* Multum multíſque debere prædicant ſibi cum magnatibus, atque adeò regibus, eſſe commune; eóque qui ſunt hoc ingenio præditi ferè nobilitatis opinionem affectant. *Be.* In quem uſum? *Bo.* Dictu mirum, quantum equiti licere velint. *Be.* Quo jure? quibus legibus? *Bo.* Haud aliis quàm quibus præfecti maris vendicant ſibi quicquid ejectum eſt naufragio, etiamſi exſtet dominus; quibus alii ſuum eſſe volunt quicquid apud furem aut prædonem deprehenderint. *Be.* Iſtiuſmodi leges poſſent ipſi fures condere. *Bo.* Et facerent, ſi queant tueri; & haberent quod excuſarent, ſi bellum indicant priuſquam furentur. *Be.* Quis hoc juris dedit equiti potiùs quàm pediti? *Bo.* Militiæ favor. Sic enim exercentur ad bellum, quò promptiores ſint ad ſpoliandum hoſtem. *Be.* Sic, opinor, Pyrrhus exercebat ſuos ad bellum. *Bo.* Non, ſed (*a*) Lacedæmonii. *Be.* Abeant in malam crucem cum ſuo exercitio. Sed unde nomen hoc tantæ prærogativæ? *Bo.* Quibuſdam obvenit à majoribus, alii mercantur ære, quidam adſciſcunt. *Be.* An licet adſciſcere cuilibet? *Bo.* Licet, ſi mores reſpondeant. *Be.* Qui? *Bo.* Si nihil bonæ rei gerat, ſi ſplendidè veſtiatur, ſi incedat annulatus, ſi gnaviter ſcortetur, ſi aleam ludat aſſiduè, ſi certet chartis, ſi compotationibus ac voluptatibus ætatem abſumat, ſi nihil loquatur plebeium, ſed arces, pugnas, ac bella mera crepet, Thraſonica omnia. Iſti ſibi permittunt bellum cui velint indicere, etiamſi pedem ubi ponant non habeant. *Be.* Equites mihi narras (*b*) equuleo dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

(*a*) Author Xenophon in Rep. Laced.

(*b*) Jocus eſt in dictione *equuleo*, quod & parvum equum & tormenti genus ſignificat.

ARGUMENTUM.

Charon deteſtatur bellum inter Chriſtianos. Malus genius annunciat Charonti totum terrarum orbem incendi bellis. Oſſa, Dea Fama apud Homerum. Monachi & Jeſuitæ incendiarii.

CHARON, Genius (*c*) ALASTOR.

(*c*) Malus genius, infeſtus dæmon.

Ch. QUid ità properas geſtiens, Alaſtor? *Al.* Opportunè tu quidem, ô Charon. Ad te properabam. *Ch.* Quid novæ rei? *Al.* Nuncium fero tibi Proſerpinæque

que lætiſſimum futurum. *Ch.* Effer igitur quod fers, téque exonera. *Al.* Furiæ non minùs gnaviter quàm feliciter geſſerunt ſuum negotium; nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, diſſidiis, bellis, latrociniis, peſtilentiis, adeò ut planè *(a)* jam calvæ emiſſis colubris ſint, & exhauſtæ venenis obambulent, quærentes quicquid uſquam eſt viperarum & aſpidum, quando tam glabræ ſunt quàm ovum, & pilum non habent in capite, neque quicquam in pectore ſucci efficacis. Proinde tu fac cymbam ac remos appares. Mox enim ventura eſt tanta umbrarum multitudo, ut verear ne non ſufficias omnibus tranſmittendis. *Ch.* Iſta nos non fugerant. *Al.* Unde reſcieras? *Ch.* * *Oſſa* pertulerat ante biduum. *Al.* Ut illâ deâ nihil eſt velocius! Sed quid tu igitur hîc ceſſas relictâ cymbâ? *Ch.* Ità nimirum res ferebat. Huc profectus ſum ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetuſtate putris ac ſutilis non ſuffecerit huic oneri, ſi vera ſunt quæ narravit Oſſa. Quanquam quid opus erat Oſsâ? Res ipſa compellit. Nam naufragium feci. *Al.* Nimirum totus diſtillas, ſuſpicabar te redire è balneo. *Ch.* Imò enatavi è Stygia palude. *Al.* Umbras ubi reliquiſti? *Ch.* Natant cum *(b)* ranis. *Al.* Sed quid narravit Oſſa? *Ch.* Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Chriſtiani partem immunem eſſe à belli furiis. Nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli conſortium. Omnes eſſe talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum, nec verò Turcam interim eſſe in otio, moliri dira. Peſtilentiam ubique ſævire, apud Hiſpanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam eſſe lucem ex opinionum varietate natam, quæ ſic vitiavit omnium animos, ut nulla uſquam ſit ſincera amicitia, ſed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes eſt hinc quoque naſcituram olim magnificam hominum perniciem, ſi res à linguis & calamis ad manus pervenerit. *Al.* Hæc omnia veriſſimè narravit Oſſa. Nam ipſe plura vidi his oculis, aſſiduus comes & adjutor Furiarum, quæ nullo tempore magis declarârunt ſe ſuo dignas nomine. *Ch.* Atqui periculum eſt, nè quis dæmon exoriatur qui ſubitò adhortetur ad pacem; & ſunt mortalium animi mutabiles. Nam audio apud ſuperos eſſe *(c)* Polygraphum quendam, qui calamo ſuo non deſinit infectari bellum, & ad pacem cohortari. *Al.* Ille jampridem ſurdis canit. Olim ſcripſit

a Alludit ad fabulam Eumenidum, quæ pro coma angues nutrire dicuntur.

* Fama Dea eſt apud Homerum.

b Ariſtophanes fingit in Stygia palude multas eſſe ranas.

c *Qui multa ſcribit.* Sic autem ſe ipſum vocat Eraſmus & hîc & alibi, quia multa ſcripſit, & inter alia pacis querelam.

pacis

Pacis profligatæ querimoniam ; nunc eidem extinctæ ſcripſit Epitaphium. Sunt alii contrà, qui non minùs juvent rem noſtram quàm ipſæ Furiæ. *Ch.* Quinam iſti ? *Al.* Sunt animalia quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis ; hæc nunquam recedunt ab aulis principum, inſtillant in aurem amorem belli, hortantur eódem proceres ac plebem, in Evangelicis illis concionibus clamitant idem bellum eſſe juſtum, ſanctum ac pium. Quóque magis mireris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur Deum ſtare pro Gallis, nec vinci poſſe qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hiſpanos, hoc bellum non à Cæſare geri, ſed à Deo ; tantùm præbeant ſe viros fortes, victoriam eſſe certam. Quod ſi quis interciderit, eum non perire, ſed rectà ſubvolare in cœlum ſicut erat armatum. *Ch.* Et habetur iſtis tanta fides ? *Al.* Quid non poteſt ſimulata religio ? Accedit huc juventus rerum imperitia, gloriæ ſitis, ira, animus ad id quò vocatur naturâ propenſus. His facilè imponitur, nec difficilè perpellitur plauſtrum ſuapte ſponte propendens ad ruinam. *Ch.* Ego iſtis animalibus lubens aliquid boni fecero. *Al.* Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. *Ch.* Ex (*a*) malvis, lupinis & porris ? Num apud nos non alia eſt, ut ſcis, annona. *Al.* Imò ex perdicibus, capis & phaſianis, ſi vis eſſe gratus convivator. *Ch.* Sed quæ res iſtos movet ut tantopere promoveant bellum ? aut quid hinc metunt commodi ? *Al.* Quia plus emolumenti capiunt è morientibus quàm ex vivis. Sunt teſtamenta, parentalia, bullæ, multáque alia non aſpernanda lucra. Denique, malunt in caſtris verſari quàm in ſuis alvearibus. Bellum multos gignit Epiſcopos, qui in pace nè teruncii quidem fiebant. *Ch.* Sapiunt. *Al.* Sed quid opus eſt triremi ? *Ch.* Nihil, ſi velim in media palude rurſus naufragium facere. *Al.* Ob multitudinem ? *Ch.* Scilicet. *Al.* Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ ? *Ch.* Sint (*b*) tipulæ, tamen tipularum tanta vis eſſe poteſt ut onerent cymbam. Tum ſcis & cymbam umbratilem eſſe. *Al.* At ego memini videre me, cùm eſſet ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum ſentiebas. *Ch.* Fateor tales eſſe animas quæ paulatim demigrârunt è corpore phthiſi aut (*c*) hectica tenuato. Cæterum quæ ſubitò revelluntur è craſſo corpore multum

a Malva & porrum inferorum victus eſt ; & lupinos ſi non maceres commodè, mirum quàm amareſcant.

b Vermiculus de arane arum genere levi ſimus, ut qui ſupra aquam curſat.

c Febris ſpecies paulatim conficiens corpus.

multum corporeæ molis ſecum ferunt. Tales autem mittit * apoplexia, ſynanche, peſtilentia, ſed præcipuè bellum. *Al.* Non opinor Gallos aut Hiſpanos adferre multum ponderis. *Ch.* Multò minus quàm cæteri, quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumæ. Cæterum è Britannis, è Germanis bellè paſtis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus ſim decem duntaxat vehens, &, niſi (a) jacturam feciſſem, perierim unà cum cymba, vectoribus & naulo. *Al.* Ingens diſcrimen! *Ch.* Quid interea cenſes fieri cùm accedunt craſſi ſatrapæ, Thraſones & polymachæro placidæ? *Al.* Ex his qui pereunt in juſto bello nullos arbitror ad te venire. Nam aiunt eos rectà ſubvolare in cœlum. *Ch.* Quò ſubvolent neſcio; unum illud ſcio, quoties bellum eſt, tot ad me veniunt ſaucii lacerique ut demirer ullum ſupereſſe apud ſuperos. Nec ſolùm veniunt onuſtæ crapulâ & abdomine, verùm etiam bullis & ſacerdotiis, aliiſque rebus plurimis. *Al.* At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ veniunt ad te. *Ch.* Verùm; ſed quæ recentes veniunt, ſomnia talium rerum ſecum adferunt. *Al.* Itáne gravant ſomnia? *Ch.* Gravant cymbam meam: quid dixi? gravant? jam demerſerunt. Poſtremò, tot obolos putas nihil habere ſarcinæ? *Al.* Equidem arbitror, ſi ferant æreos. *Ch.* Proinde certum eſt mihi proſpicere de navi quæ ſufficiat oneri. *Al.* O te felicem! *Ch.* Quid ità? *Al.* Quia propediem diteſces. *Ch.* Ob multitudinem umbrarum? *Al.* Næ. *Ch.* Siquidem ſuas opes ſecum adferant. Nunc qui in cymba deplorant ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præſulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in unam triremem. *Al.* Sumptum faciat oportet qui quærit lucrum. *Ch.* Atqui mortales, ut audio, feliciùs negotiantur, qui (b) favente Mercurio diteſcunt intra triennium. *Al.* Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tutum lucrum minus, ſed certius. *Ch.* Neſcio quam certum; ſi quis Deus nunc exoriatur qui res principum componat, ſors hæc tota mihi perierit. *Al.* Iſta quidem de re jubeo ut me ſponſore in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil eſt quòd pacem metuas. Unus Romanus Pontifex ſedulò quidem hortatur ad concordiam, ſed (c) laterem lavat. Murmurant & civitates tædio malorum: conferunt ſuſurros populi neſcio qui, dictitantes iniquum, ut ob privatas iras aut ambitionem duorum

* Intemperantia mater apoplexiæ. Synanche, Latinis Angina, itidem cauſam habet plenitudinem.

a Faciunt jacturam naulitæ, cùm ob periculum evitandum exonerant navem, abjectis etiam quæ pretioſiſſima ſunt.

b Mercurius Deus lucri & mercatorum præſes.

c *Levat laterem* qui inanem operam ſumit. Vide Chiliades.

duorum triúmve, res humanæ ſurſum deorſum miſceantur: ſed vincent, mihi crede, quam libèt recta conſilia, Furiæ. Cæterùm quid opus erat hâc gratiâ petere ſuperos? An apud nos non ſunt fabri? Certè Vulcanum habemus. *Ch.* Pulchre, ſi quæram navem æream. *Al.* Minimo accerſetur aliquis. *Ch.* Ità eſt, ſed deficit nos materia. *Al.* Quid audio? nihil illic ſylvarum? *Ch.* Etiam nemora quæ fuerant in campis Elyſiis abſumpta ſunt. *Al.* In quem tandem uſum? *Ch.* Exurendis hæreticorum umbris, adeò ut nuper coacti ſimus à terræ viſceribus carbones effodere. *Al.* Quid? an iſtæ umbræ non poſſunt minore ſumptu puniri? *Ch.* Sic viſum eſt Rhadamantho. *Al.* Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur? *Ch.* Meæ partes ſunt tenere clavum; remigent umbræ, ſi velint trajicere. *Al.* At ſunt quæ non didicerunt remum agere. *Ch.* Apud me nullus eſt * eximius; remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales, ſuam quiſque vicem, non minùs quàm plebeii tenues, ſive didicerint ſive non didicerint. *Al.* Tu fac dextro Mercurio feliciter mercêre triremem. Ego non te remorabor diutiùs. Orco lætum adferam nuncium. Sed heus, heus, Charon. *Ch.* Quid eſt? *Al.* Fac matures reditum, nè te mox obruat turba. *Ch.* Imò jam plus quàm ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis me mox adfuturum.

* Quia ex aliis dignitatis gratia exceptus eſt.

ARGUMENTUM.

Ridetur hic Carthulianus quidam Græculus, ſuo quidem judicio doctiſſimus, qui libro ſuo Græcum indiderat titulum, Anticomaritas aiceni quos appellare piterat Antimarianos, vel Antidicomarianos. Synodus grammaticorum de hoc verbo diſputat; varia hujus vocis etymologia fingitur. Tandem ejus vocabuli autorem Archimoritam meritò cenſet appellandum.

ALBINUS, BERTULPHUS, CANTHELUS, DIPHILUS, EUMENIUS, FABULLUS, GADITANUS.

Al. Eſtne quiſquam in hoc numero qui didicit Arithmeticen? *Be.* Cui tandem rei? *Al.* Qui certum doceat quot convenerimus grammatici. *Be.* Iſthuc quidem * citra calculos vel digiti noſtri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Canthelum in medio, Diphilum in annulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævum tranſeo: illic

* Nam veteres olim calculis ſupputabant, ut nunc in quibuſdam regionibus nummis æneis.

illic in pollice pono Fabullum, in indice Gaditanum. Itaque, ni fallor, ſeptem ſumus. Sed quorſum attinet iſthuc ſcire? *Al.* Quoniam audio ſeptenarium reddere legitimum concilium. *Be.* Quod concilium mihi narras? *Al.* Eſt res ſeria quæ me diu multúmque torſit, neque me tantùm, verùm multos etiam viros neuciquam indoctos. Eam proponam in medium, ut hujus ſynodi authoritate ſemel finiatur quæſtio. *Ca.* Eximium quiddam ſit oportet quod tu vel ignores, Albine, vel animum tuum perſpicaciſſimum diu multúmque torſerit. Quare cupimus & ipſi noſſe quid iſthuc ſit rei. Nam unus omnium nomine reſpondeo. *Al.* Ergò hic eſtote omnes aures ſimul adhibentes & animos. Plus vident oculi quàm oculus. Eſtne quiſquam veſtrúm qui nobis explanare poſſit quid ſignificet hæc vox Anticomarita? *Be.* Nihil facilius. Sonat enim betæ genus, quam priſci natatilem appellabant, caule contorto nodosóque, mirè fatuæ, tetri odoris ſi contingas; poſſet cum * Anagyri contendere. *Ca.* Natatilem narras betam? Imò cacatilem beſtiam. Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis betæ? *Be.* Imò hoc dilucidè docet Mammetrectus vulgò curruptè dictus, cùm vero nomine dicatur Mammothreptos, quaſi dicas aviæ alumnum. *Al.* Quid iſthuc eſt tituli? *Be.* Ut intelligas in libro nihil inveniri præter meras delicias, quòd mammæ, hoc eſt, aviæ, ſoleant indulgentiùs habere nepotes quàm matres liberos ſuos. *Al.* Planè deliciosum opus mihi narras. Nuper enim cùm in hunc codicem incidiſſem, minimum abfuit quin riſu diſſilierim. *Ca.* Ubi tu nactus es eum codicem, qui rariſſimus inventu eſt? *Be.* Abbas Divi Bavonis, nomine Livinus, à prandio Brugis duxit me in Bibliothecam ſuam peculiarem, quam homo ſenex, cupiens aliquod ſui monumentum poſteris relinquere, non mediocri ſumptu parabat. Nullus erat liber qui non eſſet manu deſcriptus idque in membranis; nullus qui non variis picturis ornatus, ac foris byſſo auróque tectus. Quin & ipſa codicum ſpatioſa moles neſcio quid majeſtatis præ ſe ferebat. *Al.* Quinam erant? *Be.* Oh, præclari omnes, Catholicon, Brachylogus, Ovidius per allegorias expoſitus, aliique innumeri; inter quos & lepidiſſimum Mammothreptum reperi. Inter eas delicias inveni natatilem betam. *Al.* Cur vocant natatilem? *Be.* Referam quod legi; penes authorem fidei periculum eſto. Quoniam, inquit, proveniat in locis humidis putribúſque, nec uſquam feliciùs provenit quàm in cœno aut ſterquilinio; honos ſit auri-

Anticomarita.

* Herbæ ſpecies quam ſi contingas manibus, peſſime olet. Vide Prov.

bus

bus. *Al.* Itáne graviter olet? *Be.* Sic, ut nec oletum ullum pejùs oleat. *Al.* Eſtne illius oleris ullus uſus? *Be.* Imò in deliciis eſt. *Al.* Fortaſſe porcis, aut aſinis, aut(*a*) bubus Cypriis. *Bo.* Imò hominibus, (& quidem delicatis Pelignorum gens eſt, apud quam convivia viciſſim in longam ducuntur periodum: extremam compotationem vocant ſuâ linguâ *Reſumptam*, quaſi nos dicamus bellaria, aut tragemata. *Al.* Quàm bella bellaria! *Be.* Ejus compotationis hæc lex eſt, ut liberum ſit convivatori quicquid volet apponere: nefas autem ſit convivis quicquam rejicere, ſed omnia boni conſulere. *Al.* Quid ſi opponeret (*b*) cicutam, aut cramben recoctam? *Be.* Quicquid apponitur devorandum ibi eſt tacité. Domi tamen licet quod ederint revomere. Nam hic ferè ponunt natatilem betam, ſive Anticomaritam; nihil enim refert utro nomine dixeris, res eadem eſt. Admiſcent aliquid querni corticis & allii plurimum. Ità (*c*) moretum abſolvunt. *Al.* Quis perſuaſit legem tam barbaram? *Be.* Conſuetudo, quovis tyranno potentior. *Al.* (*d*) Tragicam periodum mihi narras, quæ tam inamœnum habeat exitum. *Be.* Dixi meam vicem, nulli præjudicans, ſi quis quid habet rectius. *Ca.* At ego comperi priſcis fuiſſe piſcem quem vocârunt Anticomaritam. *Be.* Dic authorem. *Ca.* Codicem exhibere poſſum, nomen authoris non poſſum dicere. Scriptus eſt Gallicè, ſed formulis Hebraicis. *Be.* Quam ſpeciem habet piſcis anticomarita? *Ca.* Cætera nigris ſquamis eſt, ſolus venter albet. *Be.* Palliatum quempiam Cynicum, opinor, nobis ex piſce facies. Qui ſapor? *Ca.* Nihil inſuavius. Quin peſtilens eſt. Naſcitur in putribus lacunis, interdum & in cloacis, iners, limoſus; ſolo guſtu pituitam gignit gravem, quam vix vomitu leves. Frequens eſt in regione quam Celtithracen appellant. Nam illic in deliciis eſt, quòd guſtâſſe carnes deteſtabilius ſit homicidio. *Al.* Infelix regio cum ſuo Anticomarita. *Ca.* Tantum habeo quod dicam: nemini præjudicatum velim meâ ſententiâ. *Di.* Quid opus eſt hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis ſchedis petere cùm ipſa dictionis Etymologia præ ſe ferat Anticomaritas dici puellas parùm feliciter conjugatas, utpote maritis vetulis? Nec enim novum eſt quòd ſcribæ *quo* verterunt in *co*, cùm ſint literæ cognatæ, *c*, *q* & *k*. *Eu.* Erat aliquid quod dixit Diphilus, ſi conſtaret dictionem eſſe Latinam. Mihi videtur eſſe Græca è tribus conflata; ex ἀντὶ, quod eſt *contra*, κώμη, quod ſonat *pagum*, & ὀαιζειν, quod eſt *muliebriter garrire*; hinc per ſynalœphen elisâ

(*a*) Boves Cyprii ſtercore victitant. Vide prov.

(*b*) Venenum eſt, Crambe recocta mors.

(*c*) Paſtilli ſeu placentæ genus, quod ex variis herbis conſtat.

(*d*) Comœdia lætam habet, Tragœdia ſemper triſtem cantaſtrophen.

elisâ *o*, dictus est Anticomarita, qui rusticanâ garrulitate cunctis obstrepit. *Fa.* Sedulo quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox quot habet syllabas. Nam αν sonat ἄνυς· τι, τίλλων· κω, κώδια· μα, μάλα. ῥυπαρὸς· (perperàm enim scribitur per ι) τα, τόλας. Ex his conficitur, *amens ac miser, vellens pilos putrium tergorum. Al.* Tali opificio cibus congruit beta natalis, de qua modò dixit Bertulphus. *Be.* Nimirum anticomarit[illegible]comaritæ. *Ga.* Sedulò quidem dixistis omnes, at mihi videtur uxor viro malè morigera dici Anticomarita per syncopen pro antidicomarita, quòd semper adversetur marito. *Al.* Si recipimus tales tropos, facile ex (*a*) foria fient fora, & cuniculus fiet cuculus. *Be.* Atqui Albinus, qui consul est in hoc senatu, nondum dixit quid ipse censeat. *Al.* Ex me quidem quod adferam non habeo; haud tamen gravabor in medium adferre quod ab hospite meo nuper didici, homine linguacissimo. Sæpius variabat in loquendo sermonem quàm luscinia cantionem. Is asseverabat vocem esse Chaldaicam, è tribus compositam. Apud illos enim, ut aiebat, *anti* sonat perversum ac cerebrosum, *cqnar*, petram, *ita*, sutoriam. *Be.* Quis unquam petræ tribuit cerebrum? *Al.* Nihil absurdi, si modò mutes genus. *Ga.* Prorsus in hac synodo evenit quod vulgò dici solet, *Quot homines, tot sententiæ.* Quid igitur actum est? sententiæ numerari possunt, dividi non possunt, ut pars major vincat minorem. *Al.* Vincat igitur melior deteriorem. *Ga.* Atqui ad hoc ipsum opus esset aliâ synodo. Nam (*b*) sua cuique sponsa videtur pulcherrima. *Al.* Isthuc si verum esset, minus haberemus adulteriorum. Sed habeo consilium expeditum. Fabis sortiamur, ex hoc numero cui jus sit ex omnibus suffragiis probet quod volet. *Ca.* At isthæc (*c*) in te cudetur faba. Num vera dixi? *Al.* Mihi prima & postrema magis arridet. *Ca.* Assentimur omnes, ut unus pro omnibus respondeam. *Al.* Age, sit igitur hoc inter ea de quibus dubitare fas non est. *Ca.* Maximè. *Al.* Si quis dissentiat, quid erit pœnæ? *Ca.* Majusculis scribetur HÆRETICUS IN GRAMMATICA. *Al.* Adjiciam bonis avibus quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro acceptum amicis communicabo. *Be.* Quid isthuc? *Al.* Si natalem betâ gallam è quercu, & sutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aspersis copri sex unciis miscueris in malagma præsentaneum esse remedium adversus caninam scabiem & porcorum pruriginem. *Be.* Sed heus, Albine, qui nobis omnibus de

a Foria pluraliter, autore Nonio, stercora sunt liquidiora.

b *Suum cuique pulchrum.* Vide prov.

c Id est, in te malum hoc recidet.

Anticomarita negotium faceſſis, in quo tandem authore legitur iſthuc vocabulum? *Al.* Dicam ſed in aurem, & uni. *Be.* Accipiam, ſed hac lege, ut ego viciſſim unus uni in aurem dicam. *Al.* At repetita (*a*) henas tandem fit chilias, *Be.* Verum dicis, ubi ſemel ex henade reddideris dyadem, jam non eſt tibi in manu ſiſtere fluxum dyadis. *Al.* Quod pauci nôrunt celari poteſt; quod multi, nequaquam: trias autem ad multitudinem pertinet. *Be.* Probè q[illegible]res ſimul haberet uxores, multas habere diceretur; ſe[illegible] tres haberet pilos in capite, aut dentes in ore, multóſne an paucos habere diceretur? *Al.* Sophiſta, admove aurem. *Be.* Quid ego audio? Iſthuc non minus abſurdum eſt quàm ſi Græci civitatem, cui expugnandæ tot claſſes ducebant, ſuo nomine non poſſent nominare, prò Troja dicentes Sutrium. *Al.* Atqui hic Rabinus eſt nuper è cœlo delapſus, qui niſi præſens numen ſuccurriſſet rebus humanis, jamdudum quæreremus ubinam eſſent homines, ubi pietas ubi philoſophia, ubi literæ. *Be.* Næ iſte inter moriæ proceres primas meretur, dignus qui poſthac vocetur (*b*) Archimorita, cum ſuis Anticomaritis.

a *Unitas*: chilias *millenarius numerus* eſt; dyas, *duals*; trias, *ternarius*.

b *Stultus ſtultorum*, hoc eſt, *ſtultorum princeps*.

ARGUMENTUM.

Ἀγαμος γάμος, *ſive Conjugium impar, vulgi ſtultiam ponit ob oculos, qui in ſponſalibus ſupputant dotis magnitudinem, nec ad nationem vocant; ſponſi ſcabiem, leprâ deteriorem. Viri deformis deſcriptio. Crudelitas parentum in ſi elocando filias pluſquam Mezentiana, de quo Virgil. Ænead.* 10. *Vitia deſcribit peſſimi mariti. Homini hoc non eſt nubere, ſed cadaveri. In gignendis canibus, vitulis aut equis, curatur ut fortes coeant fortibus, generoſi generoſis, nec morbidum ſano admittunt. Damnum ex ineptis & infaſtis his nuptiis reſpublica capit ingentiſſimum.*

PETRONIUS, GABRIEL.

Pe. UNde nobis Gabriel tam tetricâ fronte? (*c*) Num ex antro Trophonii? *Ga.* Imò à nuptiis. *Pe.* Nunquam vidi vultum minùs nuptialem. Nam qui nuptiis interfuerunt, totos poſtea ſex dies ſolent hilariores amœnioréſque videri, ſenes étiam rejuveneſcere ad annos decem. Quas igitur tu mihi nuptias narras? Mortis, opinor, cum Marte. *Ga.* Imò juvenis generoſi cum puella ſedecim annos nata, in qua nihil deſideres, ſive formam ſpectes, ſive mores, ſive genus, ſive fortunam. Quid multis? Jove marito digna videri poterat. *Pe.* Huì! tam teneram puellam tam verulo? *Ga.* Reges non ſeneſcunt. *Pe.* Unde igitur iſthæc triſtitia? Fortaſſe ſponſo invides quî tibi captatam prædam victor præripuit. *Ga.* Phy! nihil minus. *Pe.* Num tale quid accidit (*d*) quale memorant de convivio Lapitharum? *Ga.* Ne-

c Qui ex antro Trophonii prodeunt triſtiſſimi ſunt: lege proverbium.

d Cruentæ fuerunt nuptiæ Lapitharum.

Ga. Nequaquam. *Pe.* Quid? An defuit Bacchi liquor? *Ga.* Imò supererat. *Pe.* Non aderant tibicines? *Ga.* Et fidicines, & lyricines, & rubicines, & utricines. *Pe.* Quid igitur? Non aderat Hymenæus? *Ga.* Fruſtrà tot vocibus ciebatur. *Pe.* Nec Charites? *Ga.* Nè muſca quidem (*a*) Charis. Nec pronuba (*b*) Juno, nec aurea Venus, nec Jupiter Gamelius. *Pe.* Næ tu mihi nuptias loqueris prorſus inauſpicatas & (*c*) ἀθέους, ſeu potiùs (*d*) ἄγαμον γάμον. *Ga.* Magis dicas ſi vidiſſes. *Pe.* Non igitur ſaltatum eſt? *Ga.* Imò miſerè claudicatum. *Pe.* Nullum ergò numen proſperius iſtas hilarabat nuptias? *Ga.* Nullum omnino illic aderat præter unam Deam, quæ Græcis dicitur (*e*) Pſora. *Pe.* Pruriginoſas, opinor, nuptias dicis. *Ga.* Imò rubiginoſas & purulentas. *Pe.* Sed quid eſt, mi Gabriel, quod hæc commemoratio tibi lacrymas etiam excutit? *Ga.* Hæc res, Petroni, vel filici poſſit extundere lachrymas. *Pe.* Credo, ſi ſilex vidiſſet. Sed obſecro te, quidnam eſt hoc tantum mali? Ne cela, nec meum animum diutiùs ſuſpendito. *Ga.* Noſti Lampridium Eubulum? *Pe.* Quo non alius in hac urbe vir melior aut beatior. *Ga.* Quid? ejus filiam Iphigeniam? *Pe.* Florem hujus ætatis nominâſti. *Ga.* Sic eſt. At ſcis cui nupſerit? *Pe.* Sciam, ſi dixeris. *Ga.* Nupſit Pompilio Bleno. *Pe.* Eíne Thraſoni, qui neminem non ſolet occidere ſuis glorioſis fabulis? *Ga.* Huic ipſi. *Pe.* At is jam olim celebris eſt in hac urbe duabus potiſſimùm rebus, mendaciis, ac ſcabie quæ nondum ſuum habet nomen, cum ipſa tam multorum habeat nomina. *Ga.* Superbiſſima ſcabies eſt, quæ nec lepræ, nec elephantiaſi, nec lichenibus, nec podagræ, nec mentagræ cedat, ſi res veniat in certamen. *Pe.* Ità prædicant medicorum filii. *Ga.* Quid ego nunc, Petroni, depingam puellam tibi non incognitam? quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo decori. Mi Petroni, dixiſſes Deam quampiam eſſe. Nihil illam non decebat. Interim prodiit nobis beatus ille ſponſus, trunco naſo, alteram trahens tibiam, ſed minùs feliciter quàm ſolent Suizeri, manibus ſcabris, halitu gravi, oculis languidis capite obvincto; ſanies & è naribus & ex auribus fluebat. Alii digitos habent annulatos, ille etiam in femore geſtat annulos. *Pe.* Quid parentibus accidit ut talem filiam tali portento committerent? *Ga.* Neſcio niſi quòd hodie pleriſque videtur adempta mens. *Pe.* Fortaſſe prædives eſt. *Ga.* Eſt aſſatim ſed ære alieno. *Pe.* Si puella veneno ſuſtuliſſet ambos avos & avias, quod gravius ſupplicium de illa ſumi poterat? *Ga.* (*f*) Si minxiſſet in patrios cineres, ſatis pœnarum datura fuerat

a Vide proverbium.
Charis *gratia.*
b Dæmonia ſunt, quæ nuptias auſpicatas & felices reddere credita ſunt.
c Id eſt, *impias.*
d Id eſt, *ſine nuptiis nuptias.*
e *Scabies*, pruritus.
f Id eſt, gravius aliquod flagitium commiſiſſet, vide prov.

fuerat tali monſtro vel oſculum dare coacta. *Pe.* Accedo. *Ga.* Mihi ſane factum hoc crudelius eſſe videtur, quàm ſi illam nudam (*a*) objeciſſent urſis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut feræ peperciſſent tam inſigni formæ, aut ſubita mors finiſſet cruciatum. *Pe.* Vera prædicas. Mihi planè videtur hoc factum Mezentio dignum, qui *mortua*, ut inquit Maro, *jungebat corpora vivis, Componens manibuſq; manus atq; ori-bus ora.* Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis erat ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret, nec ullum cadaver eſt cui non jungi malis quàm tam putido cadaveri. Si quidem hoc ipſum quod ſpirat merum eſt venenum, quod loquitur peſtis eſt, quod contingit mors eſt. *Ga.* Jam tu mihi cogita, Petroni, quid voluptatis habitura ſint illa ſuavia, illi complexus, illi nocturni luſus ac blanditiæ. *Pe.* Theologos nonnunquam audivi loquentes de impari conjugio. Iſthuc demum optimo jure dici poteſt impar conjugium, quaſi gemmam inferas plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solent enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conſpectum tantùm non exanimari. An hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? *Ga.* Habet puella quod excuſet, authoritatem parentum, importunitatem amicorum, ætatis ſimplicitatem. Ego parentum veſaniam ſatis mirari non poſſum. Quis enim filiam habet tam infelici formâ quam collocare velit homini leproſo? *Pe.* Nullus opinor, ſi modò vel unciolam habeat ſanæ mentis. Mihi ſi luſca eſſet eadémque clauda nec minùs deformis quàm fuit Therſites Homericus, poſtremo indotata, recuſarem iſtiuſmodi generum. *Ga.* At hæc lues eſt omni leprâ cùm tetrior tum nocentior. Nam citiùs ſerpit, & ſubindè recurrit, ac frequenter occîdit; cùm nonnunquam lepra ſinat hominem ad extremam uſque ſenectutem vivere. *Pe.* Fortaſſe latebat parentes ſponſi morbus. *Ga.* Imò pulchre noverant. *Pe.* Si tam malè volebant filiæ, quin potiùs inſutam (*b*) culeo projecerunt in Scaldim? *Ga.* Profectò levior fuiſſet inſania. *Pe.* Quæ dos commendabat illis ſponſum? præcellit arte quapiam? *Ga.* Permultis: ſtrenuus eſt aleator, potator invictus, ſcortator improbus, nugandi mentiendíque artifex maximus, prædator non ſegnis, decoctor eximius, comeſſator perditus. Quid multis? Cùm ſcholæ non profiteantur niſi ſeptem artes liberales, hic habet plus quàm decem illiberales. *Po.* Aliquid tamen fuerit oportet quod illum commendaret parentibus. *Ga.* Nihil aliud quàm glorioſum equitis nomen. *Pe.* Qualis eques, cui per ſcabiem vix in ſella ſedere

a Apud veteres damnati objiciebantur aliquando feris.

b Saccus quo obvoluti parricidii rei projiciebantur in profluentem fluvium.

ſedere licet? Sed fortaſſis habet luculentas poſſeſſiones *Ga.* Habuit mediocres; ſed ex protervia, quam fecit, nihil ſupereſt præter unam turriculam, unde excurrere ſolet ad prædam, eámque tam bellè inſtructam, ut nolis illic porcos tuos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore, & feuda, aliáque magnifica nomina; nuſquam non affigit ſua inſignia. *Pe.* Clypeus quod habet ſymbolum? *Ga.* Tres elephantos aureos in ſpatio phœniceo. *Pe.* Scilicet Elephaseephanti congruit. Oportet autem hominem eſſe ſanguinarium. *Ga.* Imò vinarium; nam rubro vino mirum in modum delectatur ſic tibi ſanguinolentus eſt. *Pe.* Ad hauriendum igitur utilis eſt illi proboſcis. *Ga.* Maximé. *Pe.* Itaque inſignia declarant magnum ac ſtolidum nebulonem, vini gurgitem; neque enim ille color ſanguinis eſt, ſed meri: & aureus elephas indicat, quicquid auri nactus eſt vino abſumi. *Ga.* Sic eſt. *Pe.* Quod igitur dotis hic Thraſo conferet ad ſponſam? *Ga.* quid? maximam. *Pe.* Quî maximam decoctor? *Ga.* Sine me loqui; maximam, inquam, peſſimámq; ſcabiem. *Pe.* Emoriar, ni malim filiam meam equo nuptam quàm tali equiti. *Ga.* At ego vel monacho nuptam malim. Imò hoc non eſt homini nubere, ſed hominis cadaveri. Hoc ſpectaculum ſi vidiſſes, dic mihi, tenuiſſéſne lacrymas? *Pe.* Qui potuiſſem, qui vix iſta ſine lacrymis audio? Adeóne parentes ad omnem naturalis pietatis affectum obſurduiſſe, ut filiam unicam, puellam tali formâ, tali indole, tam amabilibus moribus, tali monſtro in ſervitutem traderent, propter mendacem clypeum? *Ga.* Atqui facinus hoc, quo nihil invenias nec immanius nec crudelius nec magis impium, hodiè magnatum etiam ludus eſt, cùm expediat eos qui Reipublicæ tractandæ naſcuntur, eſſe quàm proſperrimâ valetudine. Corporis enim habitus animi vim afficit. Certè hic morbus quicquid eſt homini cerebri ſolet exhaurire. Ità fit ut Reipublicæ præſideant qui nec animo bene valeant nec corpore. *Pe.* Non ſolùm integræ mentis ac proſperâ valetudine convenit eſſe qui Reipublicæ gubernaculis aſſident, verùm etiam formâ dignitatéque corporis præcellentes. Quanquam enim prima principum commendatio ſint ſapientia & integritas; tamen nonnihil refert quâ ſpecie corporis ſit qui cæteris imperat. Nam ſi ſævus eſt, multum invidiæ addit corporis deformitas. Sin probus & pius, *Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus.* *Ga.* Rectè. *Pe.* Nonne deplorant earum infelicitatem, quarum conjuges poſt peractas nuptias in lepram aut morbum incidunt comitialem? *Ga* Meritò

sanè. *Pe.* Quæ igitur dementia est, ultro filiam plus quàm leproso tradere? *Ga.* Plus quàm dementia est. Si satrapes paret tollere catulos, quæso num ad generosam fœminam admittet scabiosum & ignavum canem? *Pe.* Imò magnâ curâ dispiceret, ut undiquaque generosum adjungeret, nè nascantur (a) hybridæ. *Ga.* Et si dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admitteret morbidum aut degenerem? *Pe.* Nè in commune quidem stabulum reciperet morbidum, nè quà serpat malum ad alios. *Ga.* Nec interim referre putant quem admittant ad filiam, & unde nascantur liberi, non tantùm in hæreditatem omnium facultatum successuri, verùm etiam rempublicam moderaturi. *Pe.* Nè rusticus quidem quemvis taurum admittit ad juvencam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis porcum scrophæ; cùm taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. *Ga.* Vide quàm perversa sint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ oscŭlum obtrudat, injuriam putant bello vindicandam. *Pe.* Acerrimo. *Ga.* Et ipsi volentes, scientes, prudentes, id quo nihil habent charius dedunt abominando portento, & privatim impii in suam gentem, & publicè in civitatem. *Pe.* Si sponsus subclaudicat, alioqui sanus, quàm abhorretur à conjugio? Hoc tantum malum non imputatur in sponsalibus. *Ga.* Si quis filiam elocavit Franciscano, quanta abominatio, quanta deploratio malè collocatæ Virginis! At illa veste detractâ virum habet membris validis: ista totam ætatem transigit cum semivivo cadavere. Si qua nubit sacerdoti, lŭdunt in unctum; at hæc (b) pejùs uncto nupsit. *Pe.* Vix hoc faciunt hostes puellis bello captis, vix piratæ faciunt scelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magistratu curator. *Ga.* Quomodo medicus succurret phrenetico, si ipsum habeat phrenesis? *Pe.* Atqui mirum est, à principibus, quorum munus est prospicere Reipublicæ duntaxat in his quæ ad corpus pertinent, cùm in hoc genere nihil prius ac potius sit bonâ valetudine, hîc nullum excogitari remedium. Tanta pestis bonam orbis partem occupavit, & illi interim stertunt, quasi nihil ad rem pertineat. *Ga.* De principibus, Petroni, religiosè loquendum est. Sed admove aurem; insusurrabo tria verba. *Pe.* O miseriam! Utinam falsa prædicares. *Ga.* Quot morborum genera nasci putas ex vinis corruptis ac mille modis infectis? *Pe.* Innumera, siqua medicis fides. *Ga.* Num hîc vigilant ædiles? *Pe.* Plane vigilant in exigendis vectigalibus. *Ga.* Quæ sciens nubit morbido, fortasse digna est suo

a Catuli qui ex parentibus diversæ naturæ & studii nascuntur.

b Alludit tacitè ad unguenta & cataplasmata illorum qui poscas habent.

ſuo malo,quod adſcivit ipſa ſibi. quanquam ſi principatum gererem, utrumque ſemoverem ab urbano commercio. Cæterùm ſi qua nupſiſſet huic obnoxio lui,qui ſe ſanum mentitus eſſet, ſi quis mihi ſummum Pontificium deliget, dirimerem hoc conjugium, etiamſi, ſexcentis (a) tabulis ſponſalibus contractum eſſet. *Pe.* Quo colore? Nam conjugium ritè contractum ab homine non poteſt dirimi. *Ga.* Quid? tibi videtur ritè contractum quod dolo malo contractum eſt? Non valet contractus, ſi puella decepta ſervo nupſit,quem putabat liberum. Hic cui nupſit ſervus eſt miſerrimæ dominæ Pſoræ; atque hoc infelicior eſt ſervitus,quòd illa neminem manumittit, ut ſervitutis miſeriam aliqua libertatis ſpes conſolari poſſit. *Pe.* Sanè colorem reperiſti. *Ga.* Ad hæc, non eſt conjugium niſi inter vivos. Hic mortuo nubitur. *Pe.* Repertus eſt alter color. Sed ſineres, opinor, ſcabioſas ſcabioſis nubere, juxta vetus illud adagium, * ὅμοιον πρὸς ὅμοιον. *Ga.* Si hoc mihi liceret, quod expediret Reipublicæ ſinerem quidem jungi,ſed junctos exurerem. *Pe.* Tum tu quidem Phalaridem ageres,non principem. *Ga.* An tibi Phalaris videtur medicus qui ſecat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, nè totum pereat? Mihi non videtur iſta crudelitas, ſed miſericordia. Quod utinam initio naſcentis mali fuiſſet factum! Tum enim paucorum exitio totius orbis ſaluti conſuli poterat. Et hujus facti reperimus exemplum in Gallorum innalibus. *Pe.* At mitius erat illos caſtrari ac ſubmoveri. *Ga.* Fœminis porrò quid faceres? *Pe.* Adderem fibulas. *Ga.* Ità quidem proſpectum eſſet nè (b) ex malis corvis naſcantur mala ova: ſed fatebor hoc eſſe mitius,ſi tu fateris illud eſſe tutius. Nam pruriunt & exſecti nec uno modo tranſilit malum, ſed oſculo, ſed colloquio, ſed contactu, compotatiunculâ ſerpit ad alios. Et videmus huic malo fatalem quandam malitiam adjunctam, ut quiſquis eo tenetur,vel nullo ſuo ſcommodo gaudeat quam plurimis ſuam affricare ſcabiem. Jam ſubmoti poſſunt fugere,poſſunt vel noctu vel ignotis imponere; à mortuis verò nihil eſt periculi. *Pe.* Tutius fateor; ſed haud ſcio an conveniat Chriſtianæ manſuetudini. *Ga.* Dic age mihi unde plus periculi eſt, à ſimplicibus furibus,an ab iſtis? *Pe.* Fateor pecuniam multo viliorem bonâ valetudine. *Ga.* Et tamen hos Chriſtiani ſuffigimus in crucem;nec appellatur crudelitas,ſed juſtitia;&,ſi Rempublicã ſpectes pietas eſt. *Pe.* Verùm ibi plectitur qui damnum dedit. *Ga.* Hi ſcilicet lucrum adferunt. Sed demus hoc malum multis nullâ ſua culpâ contractum, cùm

a Scripti codicilli initi matrimonii de pacto & legato ut aiunt.

* Id eſt, ſimile, ſimili gaudet.

b Vid prov.

Mali Corvi malum ovum.

tamen paucos reperias quibus eam luem non conciliârit nequitia; jure consulti docent interdum innoxios rectè occîdi, si id magnopere interfit Reipublicæ. Quemadmodum Græci post eversam Trojam occiderunt Astyanactem Hectoris filium, nè per illum bellum instauraretur. (a) Nec putant impium post extinctum tyrannum, & liberos innoxios trucidari. Quid quòd nunquam non bellamus Christiani, neque tamen nescimus in bellis maximam malorum partem ad eos redire qui nihil commeruerunt? Idem usu venit in (b) represalibus quæ vocant. Qui læsit, in tuto est; & spoliatur negotiator, qui nec factum quidem audivit, tantum abest ut in culpa fuerit. Quod si talibus remediis utimur in rebus non ità magni momenti, quid censes faciendum in re omnium atrocissima? *Pe.* Vincor veris. *Ga.* Tum illud mihi perpende. Apud Italos ut primùm scintillare cœpit pestilentia, occluduntur ædes: qui laboranti inserviunt, submoventur à publico. Hoc quidam appellant inhumanitatem, cùm summa sit humanitas. Siquidem hâc vigilantiâ fit ut paucis funeribus sopiatur malum. At quanta est humanitas tot millium vitæ consuli? Sunt qui parùm hospitale putant, quòd Itali, in rumore pestilentiæ, tempore vespertino hospitem portis submovent, cogúntque sub dio noctem agere at pietas est, paucorum incommodo, maximo Reipublicæ bono prospicere. Quidam sibi valde fortes videntur & officiosi, quòd ausint ad quemvis pestilentiâ laborantem accedere, etiamsi nihil illic habeant negotii. At dum reversi domi inficiunt uxores, liberos, ac totam familiam, quid eâ fortitudine stultius? quid officio inofficiosius, ut salutes alienum, tibi charissimos in præsens vitæ discrimen adducere? Hic tamen quanto minus est periculi à pestilentia quàm ab hac scabie? Rariùs afflat propinquos, nec ferè senes attingit; & quos attigit, aut cito liberat, aut restituit sanitati, puriores etiam quàm antea fuerunt. Hæc quid aliud quàm perpetua mors est, vel, ut veriùs dicam, sepultura? obvolvuntur linteis & unguentis more cadaverum. *Pe.* Verissima narras. Saltem iidem curæ dandum erat huic tam exitiali malo quod datur leprosis. Aut si hoc quoque nimium est, nemo barbæ sylvam patiatur sibi demeti, aut sibi quisque tonsorem præsiet. *Ga.* Quid si uterque claudat os? *Pe.* Afflant naribus malum. *Ga.* est & isti malo remedium. *Pe.* Quodnam? *Ga.* Ut, quod solent Alcumici, addant personam quæ per vitreas fenestellas præbeat lumen oculis, ori naribúsque respirationem, cornu à persona per axillas in tergum porrecto. *Pe.*

Bellè,

a Vide prov. *Stultus qui patre cæso liberis pepercerit.*

b Est potestas quâ creditori in sua patria contra debitorem in aliena jus suum persequi licet.

Bellè,ſi nihil metuendum eſt à contactu digitorum, linteorum,pectinis,& forcipis. *Ga.* Optimum igitur barbam uſque ad genua demittere.*Pe.*Ita videtur.Deinde fiat edictum,Nè quis idem ſit tonſor & chirurgus.*Ga.* Ad famem relegas tonſores.*Pe.*Minuant ſumptus,& aliquanto pluris radant.*Ga.*Eſto.*Pe.* Tum feratur lex,nè quis cum alio poculum habeat commune. *Ga.* Iſtam vix recipiet Anglia.*Pe.* Neve duo miſceantur eodem lecto,præter uxorem & maritum.*Ga.*Placet.*Pe.*Ad hæc,in diverſoriis nè quis hoſpes indormiat linteis in quibus alius indormiit.*Ga.*Quid facies Germanis,qui vix lavant bis in anno? *Pe.*Exſtimulent lotrices. Præterea tollatur mos quamvis vetuſtus ſalutandi oſculo.*Ga.*Etiamne in templis? *Pe.* Tabellæ ſuam quiſque opponat manum. *Ga.*Quid de colloquio? *Pe.* Vitetur illud Homericum, (*a*) Ἄγχι φὼν κεφαλήν· & viciſſim qui auſcultat, comprimat labra. *Ga.* Vix iſtis legibus ſuffecerint duodecim tabulæ. *Pe.* Sed quid conſulas interim infelici puellæ? *Ga.*Quid, niſi ut libenter ſit miſera, quò ſit minùs miſera; & ſuavio conjugis opponat manum, tum armata cum illo dormiat? *Pe.* Quonam hinc properas? *Ga.*Rectà in muſæum. *Pe.* Quid facturus? *Ga.* Pro (*b*) Epithalamio, quod poſtulant,ſcripturus Epitaphium.

a Id eſt; *prius admovens caput.*

b Carmen quod in nuptiis decantari conſuevit: Epitaphium inſcriptio ſepulchri.

ARGUMENTUM.

Impoſtura habet familiare colloquium inter Livinum & Philippum; ubi Livinus imponit Philippo, carmina loquens, cùm ille proſam rebatur loqui.

PHILIPPUS, LIVINUS.

Ph. SAlve, Livine. *Li.* Salvebo, ſi vis ità; ſed à me tibi cave. Nam eſt animus imponere tibi,niſi caves. *Ph.* Non eſt admodum metuendus hoſtis qui periculum denunciat. Sed age,falle, ſi potes. *Li.* Ecce jam fefelli, nec ſentis adhuc.Iterum cave.*Ph.*Cum præſtigiarum,opinor, artifice mihi res eſt.Nihil enim ſentio impoſturæ.*Li.* Rurſus adverte mentem tuam,ni velis decipi,ſicutifalſuses non ſemel. *Ph.* Hìc ſum,incipe.*Li.* Jamdudum mihi quod jubes peractum eſt. *Ph.* Quid actum? aut quid peractum? Nihil ſentio doli.*Li.* Jam toties admonitus ſaltem adhibeattentum animum.*Ph.*Novum præſtigiarum genus.Ludor ut ais, neque quicquam artis ſentio,cùm obſervem & oculos, & manus,& linguam tuam.Sed age,rurſus incipe.*Li.* Iterum atq;iterum incipio,atq;adeò toties facio,neq; tu aſſequeris laqueos.*Ph.* Quâ re mihi laqueos tendis? *Li.*Hæc tibi,inquã lingua dolos parat,nec auribus ſentis,nec oculis vides.Nunc ſaltem attentos habe oculos & aures. *Ph.* Non poſſum magis

magis, etiamsi de capite ageretur. Sed falle rursum. *Li.* Iterum ecce fefelli, neque deprehendis artem. *Ph.* Enecas. Quæso dic, quodnam est hoc præstigiarum genus? *Li.* Hactenus fum tibi loquutus carmine, atque adhuc loquor. *Ph.* Nihil minùs sensi quàm isthuc. *Li.* Primùm tibi respondi duobus trimetris iambicis. Deinde trochaico tetrametro catalectico. Mox meris creticis sum loquutus. Post hæc Phaleucio hendecasyllabo. Deinde meris choriambis. Ad hæc meris anapæstis. Rursum tribus sapphicis. Mox sotadico: postremò trochaico tetrametro. *Ph.* Deum immortalem quidvis suspicabar potiùs quàm istud. Si vixero, aliquando vicem reponam. *Li.* Huc si quid potes. *Ph.* Ecce bis par pari reruli, nec dolum percipis. *Li.* Hui, tam citò? *Ph.* Minatus sum tibi iambico tetrametro catalectico, mox addidi creticos quinque. *Li.* Prorsus accidit, ut video, quod dici solet, * *Cretensis incidit in Cretensem. Ph.* Sic est: sed illud precor utrique nostrûm, nè nobis unquam occurrat impostura nocentior.

* Cretenses nebulones & mendaces notati sunt.

ARGUMENTUM.

Cyclops, sive Evangeliophorus, taxat eos qui Evangelium semper habent in ore, cum in vita nihil prorsus sit Evangelicum. Acerbè invehitur in hypocritas, qui profitentur ore, negant opere Religionem. Evangelium, ut vinum, non prodest nisi intrinsecus sumptum.

CANNIUS, POLYPHEMUS.

Ca. QUid hîc venatur Polyphemus? *Po.* Quid vener, rogas, sine canibus & venabulo? *Ca.* Fortè nympham aliquam hamadryadem. *Po.* Pulchre divinâsti. Ea tibi rete venatorium. *Ca.* Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis, Polyphemum cum codice, (a) γαλῆ κροκωτόν; *Po.* Non croco tantùm pinxi libellum, sed etiam minio lasurióque. *Ca.* Non loquor de croco, sed Græcè dixi quiddam. Militaris videtur libellus; nam nodis, laminis & circulis æreis armatus est. *Po.* Introspice. *Ca.* Video. Sanè perquam bellus est: sed nondum ornâsti satís. *Po.* Quid deest? *Ca.* Addere debebas tua insignia. *Po.* Quæ? *Ca.* Sileni caput è dolio prospiciens. Sed quid tractat? Artem potaticam? *Po.* Vide nè quam imprudens effutias blasphemiam. *Ca.* Quid igitur? estne sacri quippiam? *Po.* Est quo nihil sacratius, Evangelium. *Ca.* (b) Ἡρακλεῖς! Quid Polyphemo cum Evangelio? *Po.* Quin ità rogas, Quid Christiano cum Christo? *Ca.* Nescio, nisi quòd te talem magis decet halbardacha. Nam si quis mihi istâ specie ignotus occurreret in mari, piratam esse crederem; si in nemore, sicarium. *Po.* Atqui hoc ipsum nos docet

a Id est, *Fe'i crocotum*, Vide prov.

b Id est, *Hercules!* admirandi adverbium apud Græcos.

docet Evangelium,nè quem judicemus juxta faciem. Quemamodum enim ſæpenumero ſub tunica cinericia latet animus tyrannicus ; ità nonnunquam attonſum caput,circumtorta barba, torva ſupercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans,ſagum militare, caligæ interſectæ, tegunt Evangelicum animum. *Ca.* Quidni ? nonnunquam & ſub pelle lupina latet ovis : &, ſi qua fides apologis, ſub exuvio leonis latet aſinus. *Po.* Imò ego novi qui ovem geſtat in vertice,vulpem in pectore ; cui libens optârim,ut quàm habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos,támq; probe inauretur quàm colorem habet inauratæ congruum. *Ca.* Si ovem geſtat in vertice qui pileum geſtat ovillum, quàm tu incedis onuſtus, cùm ovem ſimul & ſtruthiocamelum geſtes in capite ? Tum an non abſurdiùs facit qui avem portat in capite, aſinum in pectore ? *Po.* Mordes. *Ca.* Sed bellè res habuerit ſi, quàm tu decorâſti variis ornamentis Evangelium, tam te viciſſim exornet. Ornâſti coloribus utinam exornet te bonis moribus. *Po.* Curabitur. *Ca.* Ut ſoles. *Po.* Sed omiſſis convitiis, itáne damnas eos qui circumferunt codicem Evangelicum ? *Ca.* Minimè gentium. *Po.* Quid ? an tibi videor minimus gentium vel aſinino capite te procerior ? *Ca.* Non arbitror tanto, ſi aſinus arrigat auriculas. *Po.* Certè bubalino. *Ca.* Placet collatio ; ſed ego minimè dixi, non, minimé. *Po.* Quid intereſt inter ovum & ovum ? *Ca.* Quid intereſt inter medium digitum & infimum ? *Po.* Medius eſt longior. *Ca.* Scité. Quid intereſt inter aſininas auriculas & lupinas ? *Po.* Lupinæ ſunt breviores. *Ca.* Rem tenes. *Po.* At ego longa breviáque palmâ & ulnâ metiri ſoleo,non auribus. *Ca.* Age, qui Chriſtum geſtavit dictus eſt Chriſtophorus : tu qui Evangelium portas, pro Polyphemo dicendus es Evangeliophorus. *Po.* An ſanctum non putas portare Evangelium ? *Ca.* Non, niſi tu fatearis eſſe ſanctiſſimos aſinos. *Po.* Qui ſic ? *Ca.* Quia unus ſufficit geſtandis tribus iſtiuſmodi codicum millibus ; nec te crediderim futurum imparem oneri, ſi probè ſis clitellatus. *Po.* Nihil abſurdi fe aſino tribuere ſanctimoniam, quia geſtavit Chriſtum. *Ca.* Iſtam ſanctimoniam tibi non invideo. Et, ſi vis, donabo tibi reliquias illius aſini cui Chriſtus inſedit, ut exoſculeris. *Po.* Dabis munus gratiſſimum. Nam aſinus ille contactu corporis Chriſti conſecratus eſt. *Ca.* Sanè Chriſtum contigerunt & qui illi impegerunt alapas. *Po.* Sed age, dic ſerio,nonne pium eſt circumferre codicem Evangelicum ? *Ca.* Pium, ſi abſit hypocriſis, ſi verè id fiat.

Po.

Po. Abeat hypocrisis ad monachos; quid militi cum hypocrisi? *Ca.* At primùm expedi mihi quid sit hypocrisis. *Po.* Cùm aliud præ te fers quàm latet in animo. *Ca.* Sed quid præfert circumlatus Evangelii codex? nonne vitam Evangelicam? *Po.* Opinor. *Ca.* Ergò ubi vita non respondet codici, nonne hypocrisis est? *Po.* Videtur, sed quid est verè codicem Evangelicum circumferre? *Ca.* Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciscani Franciscí regulam: idem possunt & bajuli Lutetiani, & asini, & cantherii. Sunt qui circumferunt ore, nihil crepantes nisi Christum & Evangelium: hoc est Pharisaicum. Quidam circumferunt animo. Proinde verè circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat Evangelium. *Po.* Ubi sunt isti? *Ca.* In templis diaconi, qui portant codicem, pronunciant populo, & tenent corde. *Po.* Tametsi non omnes sancti sunt qui animo gestant Evangelium. *Ca.* Nè mihi sophistam agas. Non gestat animo, nisi qui medullitus, amat. Nemo penitus amat, nisi qui moribus exprimit Evangelium. *Po.* Istas subtilitates non assequor. *Ca.* At dicam crassiore Minervâ. Si lagenam vini Belnensis gestes humeris, quid aliud est quàm onus? *Po.* Nihil aliud. *Ca.* Si teneas faucibus, ac mox exspuas? *Po.* Haud profuerit; quanquam id quidem non soleo. *Ca.* Sin, ut soles affatim haurias? *Po.* Nihil divinius. *Ca.* Concalescit omne corpus, rubescit facies, hilarescit frons. *Po.* Prorsus. *Ca.* Tale quiddam est Evangelium: in animi venas demissum innovat totum hominis habitum. *Po.* Videor igitur tibi parum Evangelicè vivere? *Ca.* Istam quæstionem nemo te dissolverit rectiús. *Po.* Si bipenni res agatur. *Ca.* Si quis in os te vocet mendacem aut ganeonem, quid facias? *Po.* Quid faciam? sentiret pugnos meos. *Ca.* Quid si quis tibi impingat colaphum? *Po.* Amputarem illi collum pro colapho. *Ca.* Atqui codex tuus docet, ut pro convitio referas benignum sermonem, & ferienti maxillam dexteram porrigas & sinistram. *Po.* Legi, sed exciderat. *Ca.* Oras, opinor, frequenter. *Po.* Isthuc est Pharisaicum. *Ca.* Pharisaicum est prolixè precari, sed fucaté. At tuus codex docet semper orandum, sed ex animo. *Po.* Attamen oro nunnunquam. *Ca.* Quando? *Ca.* Cùm venit in mentem, semel aut bis in hebdomade. *Ca.* Quid tum oras? *Po.* Precationem dominicam. *Ca.* Quoties? *Po.* Semel. Nam vetat Evangelium * Battologiam eadem iterantem. *Ca.* Potes attentus absolvere precationem Dominicā? *Po.* Nunquam id tentatum est. An non satis quod voce pronuncio? *Ca.* Nescio, nisi quòd Deus non audit nisi cordis

Quisnam verè portat Evangelium.

* Inanis & multorum verborum effusio, à Batto quodam dicta, cui hoc solemne fuit. Battologiam damnat Christus nominatim apud Matthæum.

cordis vocem. Crebrò jejunas? *Po.* Nunquam. *Ca.* At tuus codex probat precationem & jejonium. *Po.* Probatam & ego, nisi aliud flagitaret venter. *Ca.* At Paulus negat eos servire Jesu Christo qui ventri serviunt. Vesceris carnibus quovis die? *Po.* Cùm dantur. *Ca.* Atqui ista gladiatoria laterum firmitas vel fœno arborúmque corticibus poterat ali. *Po.* Sed Christus dixit non coinquinari hominem his quæ intrant in os. *Ca.* Ità, si modicè, si præter offendiculum. At Paulus Christi discipulus mavult fame mori quàm fratrem infirmum offendere suo cibo; nósque ad suum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. *Po.* Paulus est Paulus, ego sum ego. *Ca.* At Ægonis est capras pascere. *Po.* Malim êsse. *Ca.* Pulchre tibi precaris; caper citius fies quàm capra. *Po.* Esse dixi pro edere. *Ca.* Eleganter. Libenter succurris pauperibus? *Po.* Non est quod dem. *Ca.* At esset si sobriè viveres, si gnaviter laborares. *Po.* Dulce est otium. *Ca.* Servas præcepta Dei? *Po.* Grave est. *Ca.* Agis admissorum pœnitentiam? *Po.* Christus pro nobis dependit. *Ca.* Unde igitur declaras te amare Evangelium? *Po.* Dicam Franciscanus quidam apud nos non desinebat è suggesto deblaterare in Novum Testamentum Erasmi; conveni hominem privatim, levam injeci capillis, dextrâ pugilem egi, suggillavi illum magnificè, totámque faciem tuber reddidi. Quid ais? Non est hoc favere Evangelio? Deinde absolvi illum à commissis, hoc ipso codice ter in verticem impacto, fecíque tria tubera, In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti. *Ca.* Satis quidem Evangelicè. Isthuc nimirum est Evangelium Evangelio defendere. *Po.* Occurrit alter ejusdemsodalitii, qui nullum neque modum neque finem faciebat debacchandi in Erasmum. Accensus Evangelico zelo, minis hominem adegi ut utroque genu flexo rogaret veniam, fateretúrque se quæ dixerat instigante diabolo dixisse, ni fecisset, jam halbardacha erat in cervicem vibrata. Vultus erat qualis esse solet Martis irati. Hoc gestum est coram aliquot testibus. *Ca.* Miror hominem non fuisse prorsus exanimatum. Sed ut pergamus; Vivis casté? *Po.* Id fortasse fiet ubi senuero. Sed vis tibi verum fatear? Canni. *Ca.* Non sum sacerdos; si confiteri libet, alium quære. *Po.* Deo soleo confiteri. Sed tibi fateor me nondum esse perfectum Evangelicum, sed unum è populo. Habemus quatuor Evangelia. Nos evangelici quatuor res potissimùm venamur: ut ventri bene sit; nequid desit iis quæ sub ventre sunt; tum ut sit unde vivamus; postremò

Quæ venan-tur pseud-Evangelici præter 4 Evangelia.

postremò, ut liceat quod lubet agere. Hæc si suppetant, inter pocula clamamus, Io triumphe, Io pæan; Vivit Evangelium, regnat Christus. *Ca.* Ista quidem Epicurea vita est, non Evangelica. *Po.* Haud inficior. Sed scis Christum omnipotentem esse; potest repentè nos vertere in alios homines. *Ca.* Potest & in sues; quod quidem proclivius arbitror quàm in bonos viros. *Po.* Utinam non esset pejores in mundo suibus bobus, asinis & camelis. Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, passeribus salaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. *Ca.* At jam tempus est ut ex animante bruto in hominem incipias verti. *Po.* Rectè mones. Nam horum temporum Prophetæ dicunt instare supremum mundi diem. *Ca.* Tantò magis properandum. *Po.* Exspecto Christi manum. *Ca.* Vide ut tu manui ceream præbeas materiam. Sed unde colligunt in propinquo esse mundi finem? *Po.* Quoniam, inquiunt, idem nunc faciunt homines quod faciebant imminente diluvio; epulantur, potant, comessantur, ducunt, nubunt, scortantur, emunt, vendunt, fœnerant & fœnerantur, ædificant; reges belligerantur, sacerdotes studentaugendis censibus, Theologi nectunt syllogismos, Monachi per orbem cursitant, populus tumultuantur, Erasmus scribit colloquia: denique nihil malorum abest, fames, sitis, latrocinia, bellum, pestilentia, seditio, rerum bonarum inopia. Annon hæc arguunt adesse finem rerum humanarum? *Ca.* Ex hoc malorum acervo quod tibi est molestissimum? *Po.* Divina. *Ca.* Quòd crumenam tuam obsident araneæ. *Po.* Dispeream nisi rem acu tetigisti. Nunc venio recens à compotatione: aliàs sobrius tecum disputabo, si voles, de Evangelio. *Ca.* Quando te videbo sobrium? *Po.* Cùm fuero. *Ca.* Quando eris? *Po.* Cum videris. Interim, mi Canni, sis felix. *Ca.* tibi viciſſim opto ut sis quod diceris. *Po.* Ne me vincas officio, precor nè Cannium unquam destituat unde cognomen sortitus est.

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium, cui titulus * Ἄτοπος διάνοια, *seu Absurda, confusam continet confabulationem, ubi nihil plane ad rem respondetur quod Anglicè dicimus* Non sense. *Alter enim de nuptiis rogat, alter de naufragio infelicique navigatione respondet.*

* Id est, *nihil ad Bacchum*, cùm nihil ad rem præsentem quadret. ἄσὲν πρὸς Διόνυσον.

ANNIUS, LEUCIUS.

An. AUdio te interfuisse nuptiis Pancratii & Albinæ. *Le.* Nunquam antehac infelicius navigavi quàm hoc tempore. *An.* Quid ais? tantam fuisse hominum frequentiam?

am? *Le.* Nec unquam mihi vilior fuit vita quàm id temporis. *An.* Vide quid faciant opes. Ad meas nuptias pauci convenerint, iique tenues. *Le.* Vix fueramus ingressi pelagus, ortus est ingens turbo. *An.* Narras deorum cœtum. Totne aderat viri principes, tot matronæ nobiles? *Le.* Boreas dissecuit velum, dissectúmq; dissipavit. *An.* Desponsam novi. Nihil fingi potest venustius. *Le.* Mox fluctus revulsit clavum. *An.* Idem videtur omnibus. Nec sponsus admodum illi cedit, ut aiunt, formæ gratia. *Le.* Quid animi censes nobilis illic fuisse? *An.* Sanè rarum nunc est virgines nubere. *Le.* Remigandum nobis erat. *An.* Potem vix credibilem narras. *Le.* Ecce mox aliud malum. *An.* Cur puellam impuberem commiserunt tam feroci? *Le.* Apparuit, piratarum navis. *An.* Profectò sic est, in multis nequitia supplet ætatem. *Le.* Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum cum mari, alterum cum prædonibus. *An.* Hui! tantum donariorum? interim pauperibus nemo dat festucam. *Le.* Quid? cederemus? Imò desperatio vitæ addebat animos. *An.* Vereor nè sint steriles nuptiæ, si vera prædicas. *Le.* Imò injecimus harpagones. *An.* Orem novam! ante nuptias gravida? *Le.* Si spectas eum esse conflictum, fateris me non esse fœminam. *An.* Ut audio, conjugium hoc non solùm ratum est, sed etiam consummatum. *Le.* Insiluimus in navem piraticam. *An.* At demiror te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinquitatis gradu sponsæ patrem contingo. *Le.* Ipsos in mare præcipites dedimus. *An.* Vera prædicas, *Infelicium nulli sunt affines.* *Le.* Quicquid erat prædæ, inter nos partiti sumus. *An.* Expostulabo cum puella primo quoque tempore. *Le.* Mox exorta est subita tranquillitas; dixisses esse* Alcedonia. *An.* Si illi res est, mihi est animus. Nihil moror illius benevolentiam. *Le.* Ità pro una duas naves in portum deduximus. *An.* Indignetur qui vult. *Le.* Quò eam, rogas? in templum, veli partem dicaturus divo Nicolao. *An.* Hodie non est liberum mihi; nam ipse domi convivas exspecto: aliàs non recusabo.

* Dies sereni quibus mare tranquillum & placatum est.

ARGUMENTUM.

(a) Ἰωνικὸς ἀνὴρ, *sive Ementita nobilitas, depingit eos qui sub umbra nobilitatis existimant sibi nihil non licere. Quamvis nulla generis aut virtutis celebritate insigne, arrogant tamen sibi perfricta fronte quo nebulones honorem illis nullo facinore debitum, nisi flagitio honor debeatur improbissimo.*

a Id est, eques sine ære.

(b) HARPALUS, NESTORIUS.

Ha. POtes me tuo levare consilio? Senties me hominem non immemorem nec ingratum. *Ne.* Dabo expeditum,

b *Rapacem sonat nomen furuli apud Plautum.*

tum, ut ſis quod eſſe velis. *Ha.* At nobis in manu non eſt ut naſcamur nobiles. *Ne.* Si non es, enitere benefactis, ut à te initium capiat nobilitas. *Ne.* Perlongum eſt. *Ne.* Exiguâ ſummâ tibi vendet Cæſar. *Ha.* Vulgo ridetur emptitia nobilitas. *Ne.* Cùm nihil ſit magis ridiculum quàm ementita nobilitas, quid eſt ut tantopere affectes nomen equitis? *Ha.* Sunt cauſæ, nec leves, quas tibi non gravabor indicare, ſi mihi commonſtràris rationes quibus nobilitatis opinionem mihi parem apud vulgus. *Ne.* Nomen abſque re? *Ha.* Atqui cùm res abeſt, proximum eſt opinio. Sed age, conſule, Neſtori; ubi cauſas audieris, fateberis operæ pretium. *Ne.* Quando ità vis, dicam. Primum, fac procul te abducas à patria. *Ha.* Memini. *Ne.* Ingere te in convictum juvenum verè nobilium. *Ha.* Intelligo. *Ne.* Hinc primùm orietur ſuſpicio, te talem eſſe cum qualibus victitas. *Ha.* Sic eſt. *Ne.* Vide nè quid habeas plebeium. *Ha.* Quidnam? *Ne.* De cultu loquor. Nè veſtis ſit lanea, ſed aut ſerica, aut, ſi deeſt quî emas, fuſtanea; denique vel canabea potiùs quàm pannea. *Ha.* Rectè. *Ne.* Vide ne quid ſit integrum, ſed diſſeca pileum, thoracem, caligas, calceos, ungues ſi potes, néve quicquam humile loquaris. Si quis ex Hiſpania veniat hoſpes, roga quomodo conveniat Cæſari cum Pontifice, quid agat affinis tuus comes à Naſſauen, quid cæteri congerrones tui. *Ha.* Fiet. *Ne.* Sit annulus in digito cum gemma ſignatoria *Ha.* Siquidem loculi ferant. *Ne.* At parvo conſtat annulus æreus inauratus cum gemma factitia. Sed adde clypeum cum inſignibus. *Ha.* Quænam mihi ſuades deligam? *Ne.* Duo mulctra, ſi velis, & cantharum cervinarium. *Ha.* Ludis, age, dic ſerió. *Ne.* Nunquam fuiſti in bello? *Ha.* Nè vidi quidem. *Ne.* At interim, opinor, decollâſti anſeres & capos ruſticorum. *Ha.* Perſæpe, & quidem fortiter. *Ne.* Pone machæram argenteam, tria anſerum capita aurea. *Ha.* In quo ſolo? *Ne.* Quo niſi ſanguinolento? monumentum fortiter effuſi cruoris. *Ha.* Quidni? rubet ſanguis anſerinus æquè atque humanus. Sed perge, obſecro. *Ne.* Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diverſoriorum in quibus fortè verſatus es affigendum curato. *Ha.* Quid addetur galeæ? *Ne.* Rectè ſubmones. Eam facies ore diſſecto. *Ha.* Quamobrem? *Ne.* Ut ſpires; deinde, ut congruat veſtitui. In vertice quid eminebit? *Ha.* Exſpecto. *Ne.* Caput canis demiſſis auribus. *Ha.* Vulgatum eſt. *Ne.* Adde duo cornua, rarum hoc eſt. *Ha.* Placet. Sed quæ beſtiæ ſuſtinebunt clypeum? *Ne.* Cervos, canes, dracones, gryphes occupârunt principes

tu-

tu ponito duas Harpyias. *Ha.* Optimè conſulis. *Ne.* Reſtat cognomen. Hîc illud inprimis cavendum, nè plebeio more te patiaris vocari Harpalum Comenſem, ſed Harpalum à Como; hoc enim nobilium eſt, illud ſordidorum Theologorum. *Ha.* Sic memini. *Ne.* Habéſne quicquam cujus te poſſis appellare dominum? *Ha.* Nè haram quidem. *Ne.* In urbe celebri natus es? *Ha.* Imò in obſcuro pago. Non enim fas eſt ei mentiri unde petis medicinam. *Ne.* Rectè eſt. Sed ei pago nullus eſt vicinus mons? *Ha.* Eſt. *Ne.* Et habet alicunde rupem? *Ha.* Habet præruptam. *Ne.* Ergò ſis Harpalus eques ab Aurea rupe. *Ha.* Atqui mos eſt magnatum, ut ſuum quiſque ſymbolum habeat vocale: quemadmodum Maximilianus habebat, *Tene menſuram*; Philippus, *Qui volet*; Carolus, *ulteriùs*; item alius aliud. *Ne.* Tu aſcribito, *Omnis jacta ſit alea.* *Ha.* Næ tu percommodè dicis. *Ne.* Jam quò firmior ſit hominum opinio, fingito literas à magnatibus ad te miſſas, in quibus identidem appelleris eques clariſſimus; magnarúmque rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, de præfecturis, de matrimonio opulento. Curabis ut hujuſmodi literæ, tibi velut elapſæ, aut per oblivionem relictæ, veniant ad aliorum manus. *Ha.* Iſtud quidem erit mihi commodum. Nam & literas novi, & hanc facultatem multo uſu paravi, ut cujuſvis manum facilè effingam. *Ne.* Interdum inſue veſti, aut relinque in crumena, ut quibus ſarciendi negotium dederis illic reperiant. Illi non filebunt; & tu, ſimul ac reſciveris compones vultum ad iracundiam ac mœſtitiam, quaſi doleat caſus. *Ha.* Et iſthuc jampridem meditatus ſum, ut faciem tam facilè mutem quàm perſonam. *Ne.* Ità fiet ut nec fucus ſuboleat, & res cum fide ſpargatur. *Ha.* Curabitur ſeduló. *Ne.* Deinde ſodales aliquot adſciſcendi ſunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes te Joncherum appellent. Nec eſt quod hîc ſumptum metuas. Sunt plurimi juvenes qui vel gratis cupiant hanc agere fabulam. Adde huc, quòd hæc regio ſcatet juvenibus eruditulis, qui mirâ tenentur ſcribendi libidine, (*a*) nè dicam ſcabie. Nec deſunt famelici quidam typographi, nihil non audentes, ſi ſpes quæſtûs affulſerit. Ex his aliquot ſuborna, qui in libellis ſuis te prædicent patriæ procerem, idque ſubindè repetatur literis majuſculis. Hâc viâ vel in Bohemia celebrabunt procerem patriæ. Et citiùs enim & latiùs diſcurrunt libelli quàm voces aut quamlibèt loquaces famuli. *Ha.* Nec iſta diſplicet ratio. At famuli ſunt alendi. *Ne.* Sunt; at non ales famulos (*b*) ἀχείρους, manibus

a Alludit ad hoc Juvenalis, *Tenet insanabile multos Scribendi cacoethes.*

b Id eſt, *tuo*

* *Inutiles.* & ob id * ἀχρείους. Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis varias esse talium rerum occasiones. *Ha.* Dehinc, teneo rem. *Ne.* Supersunt artes. *Ha.* Aveo scire. *Ne.* Ni sis bonus aleator, probus chartarius, scortator improbus, potator strenuus, profusor audax, decoctor & conflator æris alieni, deinde scabie ornatus Gallicâ, vix quisquam te credet equitem. *Ha.* In istis quidem jampridem exercitatus sum. Sed unde sumptus? *Ne.* Mane; isthuc ibam. Est tibi patrimonium? *Ha.* Perpusillum. *Ne.* Postquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facilè reperies fatuos qui tibi credant; quosdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Jam ut ladas creditores mille sunt artes. *Ha.* Earum quidem rudis non sum. Sed tandem urgebunt, ubi perspexerint nihil esse nisi verba. *Ne.* Imò nulla est commodior ad regnum via quàm debere quam plurimis. *Ha.* Quî sic? *Ne.* Primùm, creditor observat te non aliter quàm obligatus magno beneficio, veretúrque nè quam præbeat ansam amittendæ pecuniæ. Servos nemò magis habet obnoxios quàm debitor suos creditores; quibus si quid aliquando reddas, gratius est quàm si dono des. *Ha.* Animadverti. *Ne.* Illud tamen caveto, nè cum tenuibus habeas commercium. Nam hi ob parvulam summulam ingentes excitant tragœdias. Placabiliores sunt quibus lautior est fortuna; cohibet illos pudor, lactat spes, deterret metus, nôrunt quid possint equites. Postremò, cùm inundaverit æris alieni magnitudo, fictis causis aliò demigra, atque indè rursus alió. Nec est quòd hujus rei te pudeat. Nulli magis obærati sunt quàm magni principes. Si quis rusticus urgeat, finge offensum improbitate animum. Interdum tamen aliquid reddito; verùm nec totum, nec omnibus. Illud ubiq; curandum, ne cui suboleat tibi prorsus exhaustos loculos. Semper ostenta. *Ha.* Quid ostentet qui non habet? *Ne.* Si quid amicus apud te deposuit, ostenta pro tuo; sed artem dissimula, cura ut casus videatur. In hunc usum interdùm sumito pecuniam commodato, quam mox reddas. Ex loculo nummis æreis distento profer aureos duos ibi sepositos. Cætera ex teipso conjicito. *Ha.* Intelligo. At tandem obruar oportet ære alieno. *Ne.* Scis quantum apud nos liceat equitibus. *Ha.* Nihil non, & quidem impunè. *Ne.* Ergò famulos ale non segnes, aut etiam sanguine propinquos, qui alioqui forent alendi. Occurret negotiator quem obvium spolient. Reperient aliquid in diversoriis, aut in ædibus, aut in navibus incustoditum. Tenes? Meminerint non frustrà datos homini digitos.

gitos. *Ha.* Siquidem tutò. *Ne.* Cura ut habeas pulchrè veſtitos, cùm inſignibus. Committe literas fictitias ad ſummates. Si quid clàm ſuſtulerint, nullus audebit illos inſimulare; etiam ſi quid ſuſpicentur, timebunt equitem dominum: ſin vi prædam extorſerint, bellum vocabitur. His (a) progymnaſmatibus ad bellum præluditur. *Ha.* O felix conſilium! *Ne.* Jam illud equeſtre dogma ſemper erit tuendum, Jus fàſque eſſe equiti plebeium viatorem exonerare pecuniâ. Quid enim indignius, quàm ignobilem negotiatorem abundare nummis, cùm interim eques non habeat quod impendat ſcortis & aleæ? Fac ſemper te adjungas magnatibus, vel ingeras potiùs: nè quid pudeat, perfricanda frons eſt, ſed præſertim hoſpitibus: eóque præſtat in celebri quopiam loco vitam agere, puta in thermis, frequentibus diverſoriis. *Ha.* Iſtuc ipſum erat in animo. *Ne.* Hìc ſæpenumero fortuna prædam objicit. *Ha.* Qui? rogo. *Ne.* Puta, hic aut ille reliquit crumenam, aut oblitus reliquit clavim in ſera promptuarii. Cætera tenes. *Ha.* At. *Ne.* Quid metuis? de ſic culto, de tam magnificè loquente, de Equite ab Aurea rupe, quis audebit ſuſpicari? Et ſi quis forte tam improbus exſtiterit, quis erit tam andax ut re appellet? Interim ſuſpicio derivabitur in aliquem hoſpitum qui pridie diſceſſerit. Turbabuntur famulitia cum pandocheo. Tu tranquillus tuam perſonam agito. Hoc ſi acciderit homini modeſto cordatóque, ſilebit, nè ſimul cum damno lucrifaciat pudorem, qui rem ſuam indiligenter ſervaverit. *Ha.* Non abſurdè dicis. Nam nôſti, opinor, Comitem à Vulture albo. *Ne.* Quidni? *Ha.* Apud hunc diverſatus eſt, ut accepi, Hiſpanus quidam, ſpecie cultúque ſanè quàm liberali. Is abſtulit florenos ſexcentos, nec unquam Comes auſus eſt queri. Tanta erat hominis majeſtas. *Ne.* Habes exemplum. E famulis tuis interdum aliquem emandes, in bellum ſcilicet. Is ſpoliatis templis aut monaſteriis quibuſlibet redibit onuſtus prædâ bello partâ. *Ha.* Hoc quidem eſt tutiſſimum. *Ne.* Eſt & alia ratio conflandæ pecuniæ. *Ha.* Narra, obſecro. *Ne.* In bene nummatos finge cauſas irarum, præſertim in monachos aut ſacerdotes, qui nunc apud omnes ferè ſummâ laborant invidiâ. Alius irriſerit, aut conſpuerit clypeum tuum; alius parùm honorificè de te ſit loquutus; alius ſcripſerit aliquid quod in calumniam detorqueri valeat. His per (b) fecialès tuos (c) ἄσπονδον πόλεμον denuncia. Sparge minas atroces, excidia, exitia, (d) πανολεθρείας meras: territi venient ad componendam litem. Ibi fac magno æſtimes tuam dignitatem,

a Eſt præexercitamentum & quaſi rudimentum aliquod. Habent omnes quidem artes peculiaria quædam rudimenta, quibus cognitis facilior nobis aditus ad ipſas artes datur.

b Sacerdotes legati, per quos olim Romani fœdera cum hoſtibus ſanciebant, & res repetebant, bellúmq; nunciabant.

c Id eſt, *irreconciliabile bellum.*

d *Omnium rerum deſtructionem* ſignificat.

tem, hoc eſt, iniquum petas, ut æquum feras. Si poſtules tria millia, pudebit minus offerre quàm ducentos aureos. *Ha.* Aliis minitabor leges. *Ne.* Iſtud propiùs quidem accedit ad ſycophantiam; ſed tamen juvat & hoc in partem. Sed heus, Harpale, penè exciderat quod dictum imprimis oportuit; puella quæpiam bene dotata in matrimonii naſſam illaqueanda eſt. Habes apud te (a) philtrum, juvenis es, candidulus es, lepidus nugator es, rides blandúm. Sparge, te magnis promiſſis aſcitum in aulam Cæſaris. Amant puellæ Satrapis nubere. *Ha.* Novi quibus hoc bene ceſſerit. Cæterùm quid ſi fucus tandem erumpat, & inſiliant undique creditores? Irridebor perſonatus eques. Nam id apud iſtos turpius eſt quàm ſi templum ſacrilegio ſpolies. *Ne.* Hîc oportet meminiſſe perfrictæ frontis. Illud inprimis, quòd nullis unquam temporibus magis licuit audaciâ pro ſapientia uti quàm hodie. Comminiſcendum eſt aliquid quod excuſes. Deinde nunquam deerunt candidi, qui faveant tuæ fabulæ; nonnulli civiliores diſſimulabunt intellectum fucum. Poſtremò, ſi nihil aliud, profugiendum eſt aliquò in bellum, in tumultum. Quemadmodum * κλύζει θάλασσα πάντα τῶν ἀνθρώπων κακά· ità bellum operit omnium ſcelerum ſentinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, niſi tali tyrocinio præparatus acceſſerit. Hoc erit extremum aſylum, ſi cuncta fefellerint. Verùm omnis movendus erit tibi lapis, nè huc veniatur. Vide nè te ſecuritas opprimat: oppidula minuta fuge, in quibus nè pedere quidem licet ni populus ſciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus eſt licentiæ, niſi ſiqua ſit (b) Maſſiliæ ſimilis. Diſſimulanter expiſcare quid de te quiſque loquatur. Ubi ſenſeris hujuſmodi voces increbreſcere, Quid agit? cur hîc tot annos moratur? cur non reviſit patriam? cur negligit arces ſuas? unde ducit imagines? unde tantæ profuſioni facultates? Hoc genus, inquam, voces ubi cœperint magis ac magis gliſcere, tum maturè tibi de migrando cogitandum eſt: ſed ſit fuga leonina, non leporina. Adſimula te vocari in aulam Cæſaris ad res magnas, brevi te adfuturum cum exercitu. Non audebunt in abſentem hiſcere quibus eſt quod nolint amittere. Sed inprimis tibi cenſeo cavendum genus iſtud hominum poeticum, irritabile, nigrúmque. Illinunt chartis, ſi quid illos habet malè; ſubitóque per orbem ſpargitur quicquid illeverint. *Ha.* Diſpeream ni mihi vehementer placet tuum conſilium. Efficiam ut intelligas te nactum docile ingenium, & juvenem minimè ingratum. Equum quem

(a) Illectamentum amatorium.

* Id eſt, *Proluit mare omnia hominum mala.*

(b) Lege Prov. *Maſſilienſium mores.*

quem primùm te dignum nactus in paſcuis fuero, tibi dono mittam. *Ne.* Nunc ſupereſt ut quod pollicitus es viciſſim præſtes. Quid eſt cur tantopere affectes falſam opinionem nobilitatis? *Ha.* Nullam aliam ob cauſam niſi quòd his omnia licent impunè. An hoc tibi leve videtur momentum? *Ne.* Ut peſſimè cedat, mors una debetur naturæ, etiamſi vixiſſes in Carthuſia. Et leviùs moriuntur in rota quàm qui moriuntur calculo, podagrâ, aut paralyſi. Nam militare eſt credere, nihil hominis ſupereſſe poſt mortem præter cadaver. *Ha.* Sic opinor.

ARGUMENTUM.

Ἀστραγαλισμὸς, ſive Talorum luſus, oſtendit quid & ubi Talus ſit, quomodo talis ludebatur olim; quare clerici talaribus utuntur veſtimentis, verecundiæ nempe & differentiæ gratiâ. Talus ſpecies oſſis plantaris. Varia τῦ ἀστραγάλε etymologia. Genus luſus Anglicè Cockall or Take-all. *Canis jactus damnoſus.* Aumes ace, Dog-chance. *Venus jactus feliciſſimus, Senio ſeu Midas dicitur.*

QUIRINUS, CAROLUS.

Qu. Diſce, inquit Cato, *ſed à doctis.* Cupio itaque, mi Utenhovi, te magiſtro diſcere, quamobrem priſci illi religionis antiſtites edixerint ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc eſt, uſque ad talos demiſſis. *Ca.* Duabus, opinor, de cauſis. Primùm, verecundiæ gratiâ, nè quid nudi pateret oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit repertum quod nunc ab ilibus uſque ad imos pedes corpus tegit, neque ſubligaribus aut femoralibus vulgò utebantur. Eadem de cauſa turpe eſt fœminis brevioribus uti veſtimentis, quò magis conſultum ſit ſexûs pudori. Deinde, ut non ſolùm moribus, verùm etiam habitu different à populo, in quo ut quiſque eſt profaniſſimus, ità breviſſimis tunicis uti gaudet. *Qu.* Non diſſimile veri eſt quod narras. Cæterùm ex Ariſtotele Plinióque didici, nulli hominum eſſe talos, ſed tantùm quadrupedibus, non tamen omnibus, ſed biſulcis pleriſque, nec rurſus his niſi in tibiis poſterioribus. Unde igitur veſtis dici talaris poteſt quam geſtat homo, niſi fuerint homines olim quadrupedes, juxta fabulam Ariſtophanis? *Ca.* Imò, ſic redimus Oedipo, & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniuntur homines; nec rarò nobis è bello redeunt unipedes, interdum (*a*) apodes. Sed quod ad tali vocabulum attiner, rectiùs mireris ſi legas Horatium, qui fabulis quoq; talos attribuit. Sic enim, opinor, ſcribit in arte Poetica,

Veſtis talaris.

(*a*) *Sine pedibus.* Aviculæ item ſunt de genere hirundinum apodes dictæ.

Securus, cadat, an recto ſtet fabula talo.

Qu. Poetis licet ut libet loqui, apud quos Tmolus habet aures, & (*a*) naves loquuntur, & ſaltant quercus. *Ca.* Quin & Ariſtoteles tuus hoc te docere poterat, eſſe talos dimidiatos, quos ille vocat ἡμιασραγάλους, quales tradit eſſe lyncum generi. Addit leonibus ineſſe quiddam vice tali, ſed anfractuoſum, quod ille vocat λαβυρινθώδες, Plinius vertit *tortuoſum*. Denique, ubicunque committuntur oſſa oſſibus ad flexûs commoditatem, cava prominentibus inter ſe reſpondent, utrinque lubricâ cartilagine communitis, ac velut incruſtatis partibus, nè mutuo attritu ſeſe lædant, ut idem docet Ariſtoteles. In his ferè eſt aliquid quod à tali ſimilitudine pariter & uſu non diſcrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi totius pedis flexus eſt, prominet quiddam talo ſimile, quod Græci σφυρὸν appellant. Rurſus in flexura genu, quod, ni fallor, ἰσχίον appellant, quidam vertebram. Simile quiddam videmus in coxendicibus, in humeris, poſtremò in commiſſuris digitorum pedis ac manûs. Quod nè tibi mirum videatur, Græci tradunt ἀσραγάλου vocabulum apud probatos authores tributum etiam oſſibus quibus ſpina connectitur, præſertim in cervice. Citant enim hoc carmen,

(*a*) Argo fuiſſe vocalem authores ſunt poetæ qui Argonauticam ſcripſerunt Orpheus & Amphion ſaxa & arbores citharâ moviſſe dicuntur.

(*b*) Ἐκ δέ μοι αὐχὴν ἀσραγάλων ἔδλη.

(*b*) Id eſt; *effracta mihi cervix eſt extra talos.*

Quoniam autem Ariſtoteles tradit priores tibias animanti datas ad celeritatem, & ob id carere talis, poſteriores ad ſtabilitatem, quòd in eam partem vergat pondus corporis, quemadmodum ad robur iis quæ calcibus feriunt: Flaccus dum ſignificare vult fabulam non ejectam, ſed ad finem uſque peractam, dicit illam ſtetiſſe fixo talo; nec aliter tribuit fabulæ talum, quàm nos libro tribuimus calcem, & volumini umbilicum. *Qu.* Næ tu probè grammaticum agis. *Ca.* At quò magis id credas, Græci literatiores ἀσρέφαλον dici volunt à σρέφω, & α particula privativa, quòd minimè flectatur, ſed immobilis ſit. Quanquam alii malunt ἀσρέβαλον, interjectâ literâ ρ, dictum pro ἀσάβαλον, quòd lubricâ volubilitate ſtare neſciat.

Aſtragali etymologia.

Qu. Ad iſtum modum licet plura divinare. Simplicius erat dicere, Neſcio. *Ca.* Non uſque adeò videbitur abſurda divinatio, ſi cogites quantam habeat caliginem vocum primitiva origo; tum in re nullam eſſe contrarietatem: quod apparebit ſi propiùs inſpicias. Volubilis eſt talus, ſed ita volubilis, ut eam partem cui innectitur reddat ad ſtandum firmiorem: deinde os oſſi connectit, nè facilè luxari queat. *Qu.* Tu vel ſophiſtam agere poſſis, quan-

quantum video, si libeat. *Ca.* Sed nihil est, Talesi, quòd nos torqueat etymologia vocis. Nam quod hodie Græci vocant ἀστράγαλον, prisci, quorum est Callimachus, dixerunt ἄστιον, cujus hoc refertur hemistichium, Δέκα δ' ἄστια κῦρο λύσεον· unde quemadmodum ἀστραγαλίζειν, ità & ἀστίζειν dicebant *talis ludere*. *Qu.* Quale est igitur illud quod propriè talum vocant? *Ca.* Est id quo nunc ludunt puellæ: olim puerorum erat lusus, quemadmodum nuces. De quo est illud Græcorum,—Ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς, cùm iram levi de causa susceptam indicant. Rursus Horatius in Odis, *Nec regna vini sortiere talis.* Item in Sermonibus, *Te talos, Aule, nuceſque*, &c. Postremò, illud dictum Lacedæmonii, ni fallor, *Pueros esse fallendos talis, viros jurejurando.* Hunc talum negant in ullo animante inveniri quod sit μώνυχον, hoc est, ungulâ solidâ, excepto asino Indico unicorno; aut quod sit πολυχιδὲς, hoc est, pede in multos digitos ungulásve fisso, quod genus sunt leo, panthera, canis, simius, homo & avis, aliáque permulta. Quæ verò δίχηλα sunt, hoc est, ungulâ bisulcâ, pleraque talum habent, idque, ut rectè dicebas, in posterioribus cruribus. Uni homini duplici de causa tali non sunt. Primùm, quia bipes; deinde, quia quinis digitis fissos habet pedes. *Qu.* Ista frequenter audivi. Cæterùm pervelim mihi situm ac tali formam describi. Nam istud lusûs genus etiam puellis hodie fastidium est; sed aleam, chartas, aliósque masculos lusus affectant. *Ca.* Non mirum, cùm affectent & Theologiam. Verùm etiamsi mathematicus sim, aut pictor, aut etiam plastes, non possim tibi melius tali formam exhibere quàm ipso talo; nisi mavis ut tibi describam per literas, ut illi solent. *Qu.* Habésne talum? *Ca.* En tibi ovillum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cùm in cubo & alea, seu tessera, sint sex; in ambitu quatuor, in summo & imo duo. *Qu.* Sic est. *Ca.* In talo, quoniam summa pars & ima curvatur, non sunt nisi quatuor latera; quorum unum vides velut in dorsum intumescere. *Qu.* Video. *Ca.* Quod est è regione cavum habere. Istud Aristoteles vocat πρανὲς, id est, *pronum*; hoc ὕπτιον, id est, *supinum*. Velut in congressu uxoris & mariti, cùm dant operam liberis, mulier supina est, vir pronus: & manus, si vola spectet terram, prona est, si invertas, supina. Quanquam oratores & poetæ nonnunquam his verbis abutuntur, quod ad hanc rem nihil attinet. *Qu.* Isthuc quidem eleganter oculis subjecisti. Inter reliqua duo latera quid est discriminis? *Ca.* Alterum modicè cavatum est, ut ossi cui innectitur congruat; alterum

Id est, *decem verò talos cepit præmium.*

Id est, *obtalisiratus.*

propemodum, nihil habet concavi, minúsque armatum est cartilagineâ tunicâ, sed tantùm nervo & pelle tegitur? *Qu.* Video. *Ca.* Pronum latus nihil habet nervorum, sed supinæ partis concavo adhæret nervus, quemadmodum dextri lateris summo, lævi imo. *Qu.* Pulchre narras; sed unde dignoscam dextrum à siniſtro? *Ca.* Rectè admones. Nam perperàm docui, nisi dextri cruris talum intelligas. Dicam igitur meliùs, simúlque, quod volebas, situm indicabo. Talus est in ipsa suffragine cruris infra coxam. *Qu.* Complures arbitrantur juxta pedem esse. *Ca.* Errant. Is qui propriè dicitur talus est in suffraginibus, quas Græci καμπὰς vocant, sed crurum, ut dixi, posteriorum. Inter pedem tuum & genu tibia est. *Qu.* Sic opinor. *Ca.* Post genu κάμπη. *Qu.* Assentior. *Ca.* Nam qui flexus est homini in brachiis, idem est quadrupedibus in cruribus posterioribus; simiam excipio, semihominem. Itaque quod genu est in cruribus, id cubitus est in brachiis. *Qu.* Animadverto. *Ca.* Itaque flexus flexui respondet. *Qu.* Illud dicis, crurum posteriorum & priorum. *Ca.* Tenes. In ea igitur suffragine quæ respondet suffragini quæ est post genu, stat talus erectus cùm stat quadrupes, cujus summa & ima pars leniter incurvatur, quanquam non prorsus eodem modo. Nam superior replicatur in cornua quædam, quas Aristoteles appellat κεραίας. Theodorus vertit *antennas*, juxta quas se submittit pronum latus. Ima tale nihil habet. *Qu.* Planè video. *Ca.* Illud ergò latus quod spectat tibias priores Aristoteles vocat *supinum*; quod illi adversum est, *pronum*. Rursum sunt duo latera, quorum alterum intus spectat tibiam posteriorem, puta lævam aut dextram, alterum spectat foras. Quod introrsum spectat, Aristoteles appellat κῶλον, quod foras, ἰσχίον. *Qu.* Prorsus oculis rem video. Jam superest ut nobis indices quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam qui lusus nostrâ memoriâ dicitur in usu fuisse, nihil convenit cum iis quæ comperimus apud priscos authores de hoc ludendi genere. *Ca.* Ac sanè fieri potest, ut quemadmodum hodie chartis ac tesseris ad varias ludendi formas abutimur, ità non fuerit eadem apud veteres talis lusitandi ratio. *Qu.* Probabile est quod dicis. *Ca.* Theodorus Gaza, sive, ut alii malunt appellare, Thessalonicensis, vertens Aristotelis librum de Historia animalium secundum, ait tali latus quod foras transversum spectat *Canem* vocari, quod introrsum ad alterum crus *Venerem*. Cæterùm hoc quidem de suo addidit. Nam Aristoteles hæc tantùm ponit, (a) τὸ μὲν πρανὲς ἔξω, τὸ δὲ ὕπτιον εἴσω καὶ τὰ

a Hoc est, *Atque illud quidem quod pronum est foras, quod verò supinum intus: & cola quidem intus ex adverso inter se, ischia vocata foras, suprà verò antennæ.*

τὰ μὲν κῶλα ἐντὸς ἐσεγραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ἰσχία καλύμματα ἔξω, ἢ τὰς κεφαλὰς ἄνω. Cæterùm quando constat ab aliis Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor talis nullus est qui summam faciem habet cum alio congruentem, demiror quid sequutus Theodorus unum latus appellet Venerem. Erasmus noster, quem communem habemus amicum, hujusmodi observationum non admodum incuriosus, in proverbiis aliquot ex authoritate veterum indicat quædam de ludo talorum: velut in proverbio, *Non Chius, sed Cous*, refert Coum & Senionem eundem esse quem Græci ἕξιτην dicunt. Idem tradit in proverbio *Chius ad Coum*, (addens Chium eundem esse cum Cane,) Coi jactum fuisse felicem, Canis infelicem, teste Persio,

——— *Quid dexter senio ferret*
Scire erat in votis, damnosa canicula quantum
Raderet ——— ———.

Itidem Propertius,

Semper damnosi subsiluere canes.

Et Ovidius libro de Tristibus. 2. *damnosos canes* appellat. Addit ex Martiale, Senionem videri per se felicem, cæterùm infelicem fieri si accedat Canis: Sic enim loquitur,

Senio nec nostrum cum Cane quassat ebur.

Jam Veneris jactum esse ut rarum, ita felicissimum, indicat Martialis in Apophoretis;

Cùm steterit vultu nullus tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Tot autem talis ludebatur quot quisq; habet latera. Nam tesseris non plùs tribus ludi solet. Sed propiùs ad ludendi rationem facit quod scribit Suetonius in Octavio Augusto, recitans ex illius quadam ad Tiberium Epistola hæc, *Inter cœnam lusimus* (a) γεγυμνικῶς *& heri & hodie. Talis enim jactatis, ut quisq; canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat universos qui Venerem jecerat.* Qu. Docuisti felicissimum esse jactum cùm omnes tali quatuor ostenderint diversum latus, quemadmodum in tesserarum ludo fortunatissimus est qui dicitur Midas; at nondum declarâsti hunc jactum dici Venerem. Ca. Illud expediet tibi Lucianus, ità loquens in Cupidinibus. (b) Καὶ βαλὼν μὲν ὅτι σκοπῶ μάλιστα ὑπὸ εὐπρεπείας τὸν θεὸν αὐτὴν εὐβολήσειε. μεδενὸς ἀσφαλῶς πεσόντος ἴσῳ κινδύνῳ, πρὸς κύνει, τὸ ὅπλον μίας πτώσεως νομίζων. Loquitur autem illic de Venere. Qu. Si falsus est Theodorus, duo tantùm latera suis vocabulis designantur. Ca. Fortassis alicujus authoritatem ille

a Id est, *Seniliter.*
b Id est, *Et jactans quidem ad scopum, maximè verò si quando ipsam deam feliciter jactâsset, nullo scilicet talorum æquali figurâ cadente, adorabat, arbitratus se desiderio suo fructurum.*

ille ſequutus eſt quæ nos fugit: quod apud authores compertum eſt, adferimus in medium. Nam ſunt qui meminerunt de numero Steſichorio in talis, quem putant ogdoadem eſſe. Item de Euripidio, qui continebat quadraginta. *Qu.* Reſtat ut luſûs leges præſcribas. *Ca.* Non arbitror pueros iiſdem uſos legibus quibus ſe uſum fuiſſe ſcribit Octavius. Nec probabile eſt hoc ludendi genus quod commemorat fuiſſe publicum: Id ſi fuiſſet, ſatis erat dixiſſe, *inter cœnam luſimus talis.* Sed mihi ſubindicare videtur novam ludendi conditionem inter illos repertam, velut aptam ſenibus, miniméque torquentem animos ſolicitâ cogitatione, quemadmodum faciunt hodie complures luſus, ut levius ſit intendere ſtudiis. *Qu.* Profer, obſecro te, reliquos talos, ut experiamur. *Ca.* Sed deeſt nobis turricula volvendis talis, deinde tabula. *Qu.* Suffecerit hæc menſa ad qualecunque ſpecimen exhibendum. Pro turricula ſuffecerit cyathus aut pileum. *Ca.* Imò complexus cavarum manuum. Jactus ſæpius oſtendit ſupinam partem quàm pronam, & pronam ſæpius quàm ſenionem aut canem. *Qu.* Videtur. *Ca.* Si inter quatuor talos exſtiterit unus canis, expones nummum; ſi duo, duos; ſi tres, tres; ſi quatuor, quatuor. Item quoties jeceris ſenionem, toties recipies unum è nummis. *Qu.* Quid ſi ſenionem cum cane? *Ca.* Si vis, uterque nummum addet, neuter tollet: cui primùm obtigerit Venus, is auferet acervum. *Qu.* Quid ſi talus oſtendat partem ſupinam aut pronam? *Ca.* Is jactus erit irritus, & aut tu jactum repetes, aut jaciendi jus ad me devolvetur. *Qu.* Placet devolutio. *Ca.* Nunc appone ſortem. *Qu.* Experiamur abſque periculo. *Ca.* Vis tu tantam artem diſcere gratis? *Qu.* Verùm impar certamen eſt inter artificem & rudem. *Ca.* Atqui ſpes lucri, & damni metus, reddet te attentiorem. *Qu.* Quanti certabimus? *Ca.* Si vis citò diteſcere, centum ducatis. *Qu.* Utinam ſint quos deponam. Tutius eſt paulatim diteſcere. En tibi ſolidum aſſem. *Ca.* Age, addemus puſillum puſillo, quemadmodum monet Heſiodus; ſic quoque fiet ingens acervus. Convolve ac mitte. Felix auſpicium; canem habes: appone nummum, & poſthæc agnoſce damnoſum latus. Da talos. *Qu.* Felicius auſpicium; tres habet canes: appone. *Ca.* Inſidiatur tibi fortuna. Mitte, ſed circumvolutos, ô bone. Labor irritus: pronum habes & ſupinum. Succedo; trade talos. *Qu.* O factum bene! rurſum tres video canes. *Ca.* (a) Μὴ πρὸ τῆς νίκης ἐγκώμιον. Illectat, inquam, te fortuna. Sed heus tu, ad hunc quidem modum edoctus ſum. At meâ ſententiâ ſecùs luſit Octavius. *Qu.* Quo-

Quam etiam pyrgum vocavit Hor. *Mitteret in pyrgum talos.*

(a) Id eſt, Ne ante victoriam encomium. Vide prov.

Qu. Quomodo? *Ca.* Qui canem jecerat apponebat denarium, ut diximus; qui ſenionem, nihil quidem auferebat, ſed alter ponebat. *Qu.* Quid ſi plures ſeniones exiſſent? *Ca.* Totidem nummos alter addebat. Bene cumulatum acervum ſemel tollebat Venus. Et illud addas licebit. Cui nec ſenio obtigerit, nec canis, nihil aliud quam mittendi vicem perdet. *Qu.* Non recuſo. *Ca.* Mihi videtur & hoc elegantius, ſi tertio quiſque jactu defungatur qui talos tenet, & mox alteri tradat vices. *Qu.* Placet: ſed quota Venus finiet ludum? *Ca.* Tertia, ſi videtur. Deinceps liberum erit de integro paciſci. Siquidem tum rarò, tum paucis favet Venus. Nunc aggrediamur bonis avibus. *Qu.* Fiat; ſed præſtat occludere fores, nè noſtræ culinæ regina videat nos puerorum more ineptientes. *Ca.* Imò ſeniliter potiùs. Adeóne loquacem habes famulam? *Qu.* Tam futilem, ut ſi deſint homines quibus narret quicquid domi geritur, longo ſermone gallinis narret ac felibus. *Ca.* Heus puer, claude oſtium & obde peſſulum, nequis ſubitus interveniat ſpectator, quò liceat ad ſatietatem uſque ludere.

ARGUMENTUM.

Senatulus, ſive Γυναικοσυνέδριον, vitia quadam mulierum civiliter tradit; volunt enim Rempublicam conſtituere, & Senatulos congregare, ut viri; poſſe ſe aiunt rerum habenas moderari melius quàm maximi jam principes. Mulier quæ virum dehoneſtat ſuum, ſeipſam dedecorat. Mulieris conditio tutior quàm viri. Agitur de cultu, de veſtibus, &c. Ut nobiles ab ignobilibus differant.

CORNELIA, MARGARETA, PEROTTA, JULIA, CATHARINA.

Co. QUod felix fauſtúmq; ſit huic ordini, totíq; reipublicæ fœmineæ, & frequentes hodie conveniſtis & alacres; unde ſpem optimam concipio, futurum ut Deus propitius cuique ea ſuggerat in animum quæ ad communem omnium & dignitatem & utilitatem pertinent. Scitis, opinor omnes, quantum hinc commodis noſtris deceſſerit, quòd, cùm viri quotidianis conventibus ſuum agant negotium, nos colo telæque aſſidentes cauſam noſtram deſerimus: Itaque res huc devenit, ut nec inter nos ſit ulla reipublicæ diſciplina, & viri nos penè pro delectamentis habeant, vixque hominis vocabulo dignentur. Quòd ſi quà cœpimus pergamus, divinate vos ipſæ quò tandem res ſit evaſura: vereor enim verba ſiniſtri ominis eloqui. Ut dignitatem noſtram negligamus, certè incolumitas debet eſſe curæ. At ſapientiſſimus ille rex ſcriptum reliquit, *Ibi demum eſſe ſalutem, ubi* Prov. 11.

multa

multa consilia. Habent Episcopi suas synodas, habent monachorum greges sua conciliabula, habent milites suas stationes, habent fures sua conventicula, denique habet & formicarum gens suos congressus. Solæ omnium animantium mulieres nunquam coïmus. *Ma.* Sæpius quàm decet. *Co.* Nondum interloquendi tempus est. Sinite me perorare; dabitur singulis dicendi locus. Neque novum est quod facimus, vetus exemplum revocamus. Siquidem ante annos mille trecentos, nisi fallor, Heliogabalus Cæsar laudatissimus —— *Pe.* Quî laudatissimus, quem unco tractum in cloacam projectum esse constat? *Co.* Rursus interpellor. Si quem hâc ratione probamus aut improbamus, malum dicemus Christum, quòd in crucem suffixus sit; pium Domitium, quòd domi sit mortuus. Atqui nihil objicitur Heliogabalo atrocius, quàm quòd sacrum ignem, qui à Vestalibus servabatur, in terram abjecerit; quòdque domi in * lario Mosen habuerit & Christum, quem illi contumeliæ causâ Chrestum vocabant. Is igitur Heliogabalus instituit, ut quemadmodum Imperator cum suis habebat senatum, in quo de rebus communibus consultaret; ità haberet & mater illius Augusta senatum suum, in quo de fœmineæ gentis negotiis tractaretur, quem viri vel jocandi vel discernendi gratiâ Senatulum vocabant. Hoc exemplum tot jam seculis intermissum res ipsa jamdudum monet nos instaurare. Nec ullum moveat quòd Paulus Apostolus vetat mulierem loqui in cœtu, quam ille vocat Ecclesiam. De cœtu virorum loquitur, hic cœtus est muliebris. Alioqui si semper tacendum erat fœminis, in quem usum natura dedit nobis & linguas non minùs expeditas quàm sunt virorum, & vocem non minùs sonoram? Quanquam illi sonant rauciùs, ac propiùs referunt asinos, quàm nos. Verùm illud oportet nobis omnibus esse curæ, ut eâ gravitate tractemus hoc negotium, nè rursus viri Senatulum appellent; aut fortasse probrosius aliquod nomen excogitent, ut solent in nos libenter esse dicaces. Quanquam si liceat illorum comitia veris æstimare, plus quam muliebria videri possint. Videmus monarchas tot jam annis nihil aliud quàm belligerare: inter theologos, sacerdotes, episcopos & populum nihil convenire: quot homines, tot sententiæ; & in his ipsis plus quàm muliebris est inconstantia. Nec civitati cum civitate, nec vicino cum vicino concordia est. Si nobis essent traditæ rerum habenæ, aliquantò, ni fallor, tolerabiliùs haberent res humanæ. Non est fortasse fœminei pudo-

* Sacrarium domesticum in quo Lares & dii peculiares adorabantur.

Quod autem hic Heliogabalo attribuitur, Lampridius Alexandro Severo adscribit.

pudoris tantis proceribus tribuere ſtultitiam: at fas eſt, opinor, recitare quod ſcripſit Solomon Proverbiorum capite decimotertio, *Inter ſuperbos ſemper jurgia ſunt; qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientiâ.* Sed nè vos longiore morer procœmio, utì ſingula gerantur ordine, decenter & ſine tumultu, primo loco tractandum erit quæ debeant intereſſe concilio, quæ ſubmovendæ ſint. Nam immodica turba tumultus eſt veriùs quàm concilium: & paucorum conſeſſus habet quiddam tyrannicum. Huc ergò cenſeo nullam recipiendam virginem, eò quòd incidant permulta quæ non decet illas audire. *Ju.* At quo ſigno dignoſcas virgines? An pro virginibus habebuntur quæcunque coronam geſtant? *Co.* Non. At nuptas tantùm recipiendas cenſeo. *Ju.* Et inter nuptas virgines ſunt, quæ maritos habent eunuchos. *Co.* Sed tribuatur hoc honoris conjugio, ut nuptæ pro mulieribus habeantur. *Ju.* Alioqui ſi non excludimus niſi virgines, erit immenſa turba, nec multum decreſcet numero. *Co.* Excludentur & plùs quàm ter nuptæ. *Ju.* Quamobrem? *Co.* Quoniam illis velut emeritis debetur miſſio. Idem cenſeo de ſeptuageſimum annum egreſſis. Statuendum nè qua nominatim de viro ſuo loquatur petulantiùs; in genere fas ſit, ſed eâ moderatione, nè quid nimis. *Ca.* Quî minùs hîc liberè de viris liceat dicere, cùm ipſi de nobis nuſquam non loquantur? Meus Titius, ſi quando ſtudet eſſe conviva feſtivior, narrat quid mecum noctu egerit, quid dixerim; neque rarò multa ſolet affingere. *Co.* Si velimus fateri verum, noſtra dignitas pendet à viris: eos ſi traducimus, quid aliud quàm nos ipſas dehoneſtamus? Quanquam autem habemus non paucas juſtæ querimoniæ cauſas, tamen, expensâ rerum omnium ſummâ, noſtra potior eſt quàm illorum conditio. Illi, dum quærunt rem, per omnes terras ac maria volitant, non ſine capitis diſcrimine: illi, ſi bellum incidat, excitantur buccinâ, ferrei ſtant in acie, dum nos domi ſedemus tutæ. Si quid committunt adverſus leges, graviùs in illos animadvertitur, noſtro ſexui parcitur. Denique, magna ex parte in nobis ſitum eſt, ut commodos habeamus maritos. Reſtat ut de conſeſſûs ordine ſtatuatur, ne nobis eveniat quod frequenter uſu venit regum, principum ac pontificum oratoribus, qui in conciliis totos tres menſes litigant, antequam poſſint conſidere. Itaque cenſeo primum eſſe debere nobilium ordinem, & in his præcedent quæ quatuor habent nobilitatis partes; proximæ

Mulier in meliori ſtatu quàm eſt vir.

proximæ quæ tres, deinde quæ duas, postremæ quæ unam, postremò quæ dimidiatam. Et in singulis ordinibus locus ex antiquitate designabitur, Nothæ in suo quoque ordine extremum tenebunt locum. Alter consessus erit plebeiarum. In hoc primas tenebunt quæ copiosiorem sobolem enixæ sunt. Inter pares litem dirimet ætas. Tertius erit earum quæ nondum pepererunt. *Ca.* Quò mittis viduas? *Co.* Commodè mones. Istis locus dabitur in medio matrum, si modò liberos habent habuerintve. Steriles extremum obtinebunt locum. *Ju.* Quem locum designas sacerdotum ac monachorum uxoribus? *Co.* De his proximo consessu deliberabimus. *Ju.* Quid de his quæ corpore faciunt quæstum? *Co.* Non patiemur hunc senatum admixtu talium inquinari. *Ju.* Quid de concubinis? *Co.* Istarum non simplex est genus de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum est, quomodo fieri debeat senatusconsultum, punctísne, an calculis, an suffragiis vocalibus, an porrectis digitis, an discessione. *Ca.* In calculis dolus est, quemadmodum & in punctis: si pedibus eatur in sententiam, quoniam vestes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum igitur, uti voce pronunciet unaquæque quod sentit. *Co.* At difficile est numerare voces. Deinde cavendum nè fiat pro concilio convitium. *Ca.* Nihil fiet absque notariis, nè quid possit excidere. *Co.* Ità quidem consultum est numero. Sed quibus modis excludes * convitium? *Ca.* Nè qua loquatur nisi rogata, & suo ordine. Quæ secùs fecerit, è senatu movebitur. Tum si qua quid effutierit eorum quæ hîc aguntur, silentio plectetur triduano. *Co.* Hactenus de ratione tractandi. Nunc accipite quibus de rebus consultandum sit. Primam oportet esse curam dignitatis: ea potissimùm sita est in cultu; cujus rei tantus est neglectus, ut hodie vix agnoscas discrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam, inter matronam & meretricem. Adeò sublatus est pudor, ut quidvis usurpent quælibet. Videre est plùs quàm plebeias, ac loci planè sordidi, vestiri holosericis, undulatis, florulentis, virgatis, byssinis, aureis, argenteis, pellibus zebellinis, Madauricis, cùm interim maritus domi consuat calceos. Digitos habent smaragdis & adamantibus onustos; nam uniones nunc vulgò fastidiuntur: nè quid querat de succinis, & coraliis, & crepidis inauratis. Satis erat tenuibus, in honorem sexûs cingulis uti sericis, ac fimbrias vestium serico limbo decorare: nunc geminum est malum; & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis est custos, con-

* Convitium Jurisconsulti dictum putant quasi convocium.

confunditur. Si (a) pilentis & lecticis eboratis ac byſſo tectis vehuntur plebeiæ, quid reliquum eſt nobilibus ac potentibus? Et ſi vix Equiti nupta caudam trahit ulnarum quindecim, quid faciet Ducis aut Comitis uxor? Atque hæc res hòc eſt intolerabilior, quòd mirâ temeritate ſubindè mutamus cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus pendebant linteamina. Hoc ornatu fœminæ principes diſcernebantur à plebeiis. Illæ nè quid conveniret, ſumpſerunt pileos, foris oſtentantia pelles albas nigris maculis variegatas. Statim vulgus arripuit. Rurſus mutato cultu ſumpſerunt (b) flammea è nigra byſſo. Id fœminarum vulgus non ſolùm auſum eſt imitari, verùm etiam addiderunt fimbrias aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fonte atque à temporibus revulſis pilis in verticem capillos cogere. Non diu licuit, mox quælibet æmulatæ ſunt. Tandem demiſerunt crines in frontem: protinus & hoc imitatæ ſunt plebeiæ. Solæ nobiles olim habebant laterones & anteambulones, & ex his unum delicatum qui ſurrecturæ manus porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextero fulciret: nec hoc honoris concedebatur niſi bene nato. Nunc ut paſſim id faciunt matronæ, ità quoſlibet ad hoc officii recipiunt, quemadmodum ad geſtandam à tergo caudam. Item olim ſolæ nobiles ſalutabant oſculo, nec quemvis ad oſculum recipiebant, imò nè dextram quidem porrigebant quibuſlibet. Nunc qui corium olent irruunt ad oſculum fœminæ quæ ſcutum habet plenæ nobilitatis. Nè in conjugiis quidem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis, plebeiæ patriciis; ità naſcuntur nobis hybridæ. Nec ulla tam obſcuro loco nata eſt, quæ metuit adhibere (c) fucos omnes nobilium; cùm plebeis ſufficere deberet aut flos recentis cervitiæ, aut ſuccus recens ab arbore detracti corticis, aut ſi quid aliud parvo parabile: purpuriſſam, ceruſſam, ſtibium, reliquóſque colores elegantiores oportebat claris fœminis relinquere. Jam in conviviis, in publico inceſſu, quàm nullus ordo? Sæpe fit ut negotiatoris uxor dedignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipſa jamdudum hortatur, ut hiſce de rebus aliquid certi ſtatuamus. Atqui hæc inter nos facilè poterunt tranſigi quoniam non niſi ad fœmineum pertinent genus. Eſt autem & quod cum viris agamus, qui nos ſubmovent ab omni dignitate, ac tantùm non pro lotricibus & cocis habent, ipſi res omnes pro ſuo gerunt arbitratu. Concedemus igitur illis magiſtratus publicos, ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat, quòd

a Vehiculi genus apud Livium, quo matronæ per urbem vehebantur.

b Ornamenta capitis, quæ, ut Varroni placet, lintea fuere, & cujuſlibet fœminæ.

c Color aſſititius, quo fœminæ faciem magis ſanè dehoneſtant quàm honeſtant.

quòd in clypeo ſemper uxoris inſignia lævum habent latus, etiamſi tribus partibus ſuperet viri nobilitatem? Deinde par eſt, ut in elocandis liberis etiam mater habeat jus ſuffragii. Et fortaſſis hoc quoque evincemus, ut viciſſim geramus officia publica; duntaxat quæ intra mœnia & ſine armis geri poſſunt. Hæc eſt ſumma rerum de quibus mihi videtur operæ pretium conſultare. Super his apud ſe quæque deliberet, ut de ſingulis fiant ſenatuſconſulta; & ſi cui veſtrûm aliud quippiam in mentem venerit, cras in medium conferat. Conveniemus enim diebus ſingulis, donec ſynodum abſolverimus. Adhibeantur notariæ quatuor, quæ * notis excipiant quicquid dicatur. Præterea quæſtoriæ duæ, quæ loquendi poteſtatem vel faciant vel adimant. Sit hic conſeſſus divinationis loco.

* Olim expeditâ ſcribendi ratione in judiciis res vel ſingulis literarum notis excipiebantur, quarum etiamnum aliquot exſtant in libello qui Valerii Probi titulo circumfertur.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc eſt doctiſſima deſidiæ caſtigatio, & ad honeſta ſtudia inciſtamentum. Naſica jocus, cui ancilla juſſu Ennii heri ſui dixit herum non eſſe domi. Philypus domi poſt octavam altùm dormiebat, nocturnis convivis, lucibus & jocis ad mediam uſque noctem vigilans. Suadet Nephalius, ut temporius relinquat cubile. Aurea diei pars aurora. Sol ideo non lucet, ut homines dormiant. Curanda potius anima quàm corpus. Vita hominis vigilia eſt. In nobis eſt ut longiorem vitam traducamus. A prandio non eſt tutum ſtudere. A conſuetudine prava diſſuescendum.

(a) NEPHALIUS, (b) PHILYPNUS.

a *Sobrius & vigilans.* b Philynnus, *ſomniculoſus, ſomnicupidus.*

Ne. HOdie te conventum volebam. Philypne, ſed negabaris eſſe domi. *Ph.* Non omnino mentiti ſunt: tibi quidem non eram, ſed mihi tum eram maximé. *Ne.* Quid iſthuc ænigmatis eſt? *Ph.* Nôſti illud vetus proverbium, *Non omnibus dormio.* Nec te fugit ille Naſicæ jocus cui cùm, Ennium familiarem inviſere volenti, ancilla juſſu heri negâſſet eſſe domi, ſenſit Naſicâ, & diſceſſit. Cæterum ubi viciſſim Ennius, Naſicæ domum ingreſſus, rogaret puerum num eſſet intus, Naſica de conclavi clamavit, Non, inquiens, ſm domi; cúmque Ennius agnitâ voce dixiſſet, Impudens, non té loquentem agnoſco? Imò tu, inquit Naſica, impudentior, qui mihi ipſi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. *Ne.* Eras fortaſſis occupatior. *Ph.* Imò ſuaviter otioſus. *Ne.* Rurſum ænigmate torques. *Ph.* Dicam igitur explanatè, nec aliud dicam ficum quàm ficum. *Ne.* Dic. *Ph.* Altùm dormiebam. *Ne.* Quid ais? Atqui jam præterierat

terierat octava, cùm Sol hoc menſe ſurgat ante quartam. *Ph.* Per me quidem Soli liberum eſt vel mediâ nocte ſurgere, modò mihi liceat ad ſatietatem uſque dormire. *Ne.* Verùm iſthuc utrùm caſu accidit, an conſuetudo eſt? *Ph.* Conſuetudo prorſus. *Ne.* Atqui rei non bonæ conſuetudo peſſima eſt. *Ph.* Imò nullus ſomnus eſt ſuavior quàm poſt exortum Solem. *Ne.* Quâ tandem horâ ſoles lectum relinquere? *Ph.* Inter quartam & nonam. *Ne.* Satis amplum ſpatium: vix tot horis comuntur reginæ. Sed unde veniſti in iſtam conſuetudinem? *Ph.* Quia ſolemus convivia, luſus & jocos in multam proferre noctem, id diſpendii matutino ſomno penſamus. *Ne.* Vix unquam vidi hominem te perditiùs prodigum. *Ph.* Mihi parſimonia videtur magis quam profuſio: interim nec candelas abſumo, nec veſtes detero. *Ne.* Præpoſtera ſanè parſimonia, ſervare vitrum ut perdas gemmas. Aliter ſapuit ille Philoſophus, qui rogatus quid eſſet pretioſiſſimum, reſpondit, Tempus. Porrò, cùm conſtet diluculum eſſe totius diei partem optimam, tu quod in re pretioſiſſima pretioſiſſimum eſt gaudes perdere. *Ph.* An hoc perit quod datur corpuſculo? *Ne.* Imò detrahitur corpuſculo, quod tum ſuaviſſimè afficitur maximéque vegetatur cùm tempeſtivo moderatóque ſomno reficitur, & matutinâ vigiliâ corroboratur. *Ph.* Sed dulce eſt dormire. *Ne.* Quid eſſe poteſt dulce nihil ſentienti? *Ph.* Hoc ipſum dulce eſt, nihil ſentire moleſtiæ. *Ne.* Atqui iſto nomine feliciores ſunt qui dormiunt in ſepulchris. Nam dormienti nonnunquam inſomnia moleſta ſunt. *Ph.* Aiunt eo ſomno maximè ſaginari corpus. *Ne.* (*a*) Iſta glirium ſagina eſt, non hominum. Rectè ſaginantur animalia quæ paratur epulis: homini quorſum attinet accerſere obeſitatem, niſi ut graviore ſarcinâ onuſtus incedat? Dic mihi, ſi famulum haberes, utrùm obeſum malles, an vegetum & ad omnia munia habilem? *Ph.* Atqui non ſum famulus. *Ne.* Mihi ſat eſt quòd miniſtrum officiis aptum malles quàm bene ſaginatum. *Ab.* Planè mallem. *Ne.* At Plato dixit *Animum hominis hominem* eſſe; Corpus nihil aliud eſſe quàm domicilium aut inſtrumentum. Tu certè fateberis, opinor, animum eſſe principalem hominis portionem, corpus animi miniſtrum. *Ph.* Eſto, ſi vis. *Ne.* Cùm tibi nolles miniſtrum abdomine tardum, ſed agilem malles & alacrem, cur animo paras miniſtrum ignavum & obeſum? *Ph.* Vincor veris. *Ne.* Jam aliud diſpendium accipe: ut animus longè præſtat corpori, ità fateris opes animi longè præcellere bona corporis. *Ph.* Probabile dicis. *Ne.* Sed inter animi

(*a*) Varro rationem tradit ſaginandi glires, in Re ruſtica.

bona primas tenet ſapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla diei pars utilior quàm diluculum, cùm Sol novus exoriens vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, diſcutítq; nebulas è ventriculo exhalari conſuetas, quæ mentis domicilium ſolent obnubilare. *Ph.* Non repugno. *Ne.* Nunc mihi ſupputa quantum eruditionis tibi parare poſſis quatuor illis horis quas ſomno intempeſtivo perdis. *Ph.* Profecto multum. *Ne.* Expertus ſum, in ſtudiis plus effici unâ horâ matutinâ quàm tribus pomeridianis, ídque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Ne.* Deinde illud reputa, ſi ſingulorum dierum jacturam in ſummam conferas, quantus ſit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profectó. *Ne.* Qui gemmas & aurum temerè profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit: hæc bona tanto pretioſiora qui perdit, nonne multò turpiùs prodigus eſt? *Ph.* Sic apparet, ſi rem rectâ ratione perpendamus. *Ne.* (*a*) Jam illud expende quod ſcripſit Plato, *nihil eſſe pulchrius, nihil amabilius ſapientiâ; quæ ſi corporeis oculis cerni poſſet, incredibiles ſui amores excitaret.* *Ph.* Atqui illa cerni non poteſt. *Ne.* Fateor, corporeis oculis. Verùm cernitur oculis animi, quæ pars eſt hominis potior. Et ubi amor eſt incredibilis, ibi ſumma voluptas adſit oportet, quoties animus cum tali amica congreditur. *Ph.* Verſimile narras. *Ne.* I nunc (*b*) & ſomnum, mortis imaginem, cum hac voluptate commuta, ſi videtur. *Ph.* Verùm interim pereunt nocturni luſus. *Ne.* Bene pereunt, quæ pejora melioribus, inhoneſta præclaris, viliſſima pretioſiſſimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura ſomno tribuit; Sol exoriens cùm omne animantium genus, tum præcipuè hominem, ad vitæ munia revocat. *Qui dormiunt*, inquit Paulus, *nocte dormiunt; & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt.* Proinde quid turpius, quàm cùm omnia animantia cum Sole expergiſcantur, quædam etiam illum nondum apparentem, ſed adventantem, cantu ſalutent, cùm elephantus Solem orientem adoret, hominem diù poſt Solis exortum ſtertere? Quoties aureus ille ſplendor illuſtrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti. " Stulte, quid optimam vitæ " tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abditi " dormiatis, ſed ut rebus honeſtiſſimis invigiletis. Nemo lu- " cernam accendit ut dormiat, ſed ut aliquid operis agat: " & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud " quàm ſtertis? *Ph.* Bellè declamas. *Ne.* Non bellè, ſed verè. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Heſiodi, *Sera in*

(*a*) Imitatus eſt locum Cic. ex. Plat. lib. 1. Offic.

(*b*) Alludit ad carmen Ovid. *Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?*

fundo parſimonia. Ph. Frequentiſſimè. Nam in dolii medio vinum eſt optimum. *Ne.* Atqui in vita prima pars, nimirum adoleſcentia, eſt optima. *Ph.* Profectò ſic eſt. *Ne.* At diluculum hoc eſt diei, quod adoleſcentia vitæ. An non igitur ſtultè faciunt qui adoleſcentiam magis, matutinas horas ſomno perdunt? *Ph.* Sic apparet. *Ne.* An eſt ulla poſſeſſio quæ cum hominis vita ſit conferenda? *Ph.* Nè univerſa quidem (*a*) Perſarum gaza. *Ne.* Annon vehementer odiſſes hominem, qui tibi vitam poſſet ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? *Ph.* Illi mallem ipſe vitam eripere. *Ne.* Verùm pejores ac nocentiores arbitror, qui ſibi volentes reddunt vitam breviorem. *Ph.* Fateor, ſi qui tales reperiantur. *Ne.* Reperiantur? imò id faciunt omnes tui ſimiles. *Ph.* Bona verba. *Ne.* Optimè. Sic tuo animo reputa; nonne videtur rectiſſimè dixiſſe Plinius, *Vitam eſſe vigiliam, & hoc pluribus horis hominem vivere, quò majorem temporis partem impenderit ſtudiis?* Somnus enim mors quædam eſt. (*b*) Unde ab inferis venire fingitur, & ab * Homero *mortis germanus* dictus eſt. Itaque quos ſomnus occupat, nec inter vivos nec inter mortuos cenſentur; ſed tamen potiùs inter mortuos. *Ph.* Ita videtur omnino. *Ne.* Nunc mihi rationem ſubducito, quantam vitæ portionem ſibi reſecant qui ſingulis diebus tres aut quatuor horas perdunt ſomno. *Ph.* Video ſummam immenſam. *Ne.* Nonne pro Deo haberes Alchymiſtam qui poſſet decem annos vitæ ſummæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adoleſcentiæ vigorem revocare? *Ph.* Quidni habeam? *Ne.* Sed hoc tam divinum beneficium ipſe tibi præſtare potes. *Ph.* Quî ſic? *Ne.* Quia manè diei eſt adoleſcentia, uſque ad meridiem fervet juventus, mox virilis ætas, cui ſuccedit pro ſenecta veſper, veſperam excipit occaſus, velut diei mors. *Magnum* autem *vectigal parſimonia* eſt, ſed nuſquam magis quam hîc. Annon igitur ingens lucrum ſibi adjunxit qui magnam vitæ partem, eámque optimam perdere deſiit? *Ph.* Vera prædicas. *Ne.* Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia qui naturam accuſant quòd hominis vitam tam anguſtis ſpatiis finierit, cum ipſi ex eo quod datum eſt ſibi ſponte tantum amputent. Satis longa eſt cuique vita, ſi parcè diſpenſetur. Nec mediocris profectus eſt, ſi quis ſuo quæque tempore gerat. A prandio vix ſemi homines ſumus, cùm corpus cibis onuſtum aggravat mentem: nec tutum eſt ſpiritus ab officina ſtomachi, concoctionis officium peragentes, ad ſuperiora evocare, à cœna multò minùs. At matutinis horis homo

(*a*) Perſarum divitiæ & luxus multorum literis celebratus eſt.

(*b*) Certam Poëtæ fingunt regiam Somni apud inferos eſſe, ut Ovid. Transformat. lib. 2.

* Verſus Homeri ſic habet. Ἐνθ' ὔπνῳ σύμβαλλε κασιγνήτῳ θανάτοιο

totus est homo, dum habile est ad omne ministerium corpus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa tranquilla sunt ac serena, dum * *aurae divinae*, ut ait ille, *particula* spirat, & sapit originem suam, & rapitur ad honesta.

* Hor. Poet.

Ph. Eleganter tu quidem concionaris. *Ne.* Apud Homerum audit Agamemnon, opinor, (a) Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Quantò turpius est tantam diei partem somno perdere? *Ph.* Verum, sed βουληφόρῳ. Ego non sum dux exercitûs. *Ne.* Si quid aliud charius est quàm ipse tibi, ne quid te moveat Homeri sententia. Faber ærarius ob vile lucellum surgit ante lucem; & nos amor sapientiæ non potest expergefacere, ut saltem Solem ad lucrum inæstimabile evocantem audiamus? Medici non ferè dant pharmacum nisi diluculò; illi nôrunt horas aureas, ut subveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac sanemus animum? Quod si hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud Solomonem loquatur illa cœlestis sapientia. *Qui manè*, inquit, *vigilaverint ad me, invenient me.* Jam in mysticis Psalmis quanta matutini temporis commendatio? *Manè* Prophēta *extollit Domini misericordiam*; *manè exauditur vox* ejus; *mane* illius *deprecatio prævenit Dominum.* Et apud Lucam Evangelistam populus sanitatem ad doctrinam expetens à Domino, mane ad illum confluit. Quid suspiras? Philypne. *Ph.* Vix lacrymas teneo, cùm subit quantam vitæ jacturam fecerim. *Ne.* Supervacaneum est ob ea discruciari quæ non revocandi, sed tamen posterioribus curis sarciri possunt. Huc igitur incumbe potiùs quàm ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. *Ph.* Bene mones: sed me jam sui juris fecit diutina consuetudo. *Ne.* Phy! *Clavus clavo pellitur*, consuetudo consuetudine vincitur. *Ph.* At durum est ea relinquere quibus diu assueveris. *Ne.* Initio quidem; sed eam molestiam diversa consuetudo primùm lenit, mox vertit in summam voluptatem, ut te brevis molestiæ non oporteat pœnitere. *Ph.* Vereor ut succedat. *Ne.* Si septuagenarius esses non retraherem te à solitis; nunc vix decimum septimum, opinor, annum egressus es. Quid autem est quod ista ætas non possit vincere, si modò adsit promptus animus? *Ph.* Equidem aggrediar, conabórque ut ex (b) Philypno fiam (c) Philologus. *Ne.* Id si feceris, mi Philypne, sat scio, post paucos dies & tibi seriò gratulaberis, & mihi gratias ages qui monuerim.

a Id est, *Haud decet in totam consultum stertere noctem.*

Prov. 2.

Psal. 58. 59. 87.

Luc. 6.

b *Somnolento.*

c *Sermonis amator.*

ARGU-

ARGUMENTUM.

(a) Νηφάλιον Συμπόσιον *Symbola & argumenta literaria exquisitissima profert. Phocionis patientia. Aristidis justitia: Ostracismo pellitur: magna illius patientia. Socrates vir patientissimus. Modus vincendi injurias. Catonis patientia. Diogenes quomodo ultus esset inimicum. Phocionis dictum, cùm virum improbum suo defendisset patrocinio. Democharis nepos Demosthenis. Philippum Macedonem indigne tractat. Modus honestam famam acquirendi. Facetum responsum Lacanæ cujusdam in auctione vendendæ. Moderatio Philippi Macedonis, cùm tres insignes felicitates ei eodem obtigissent die.*

a Id est, sobrium, sive abstemium convivium.

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CAROLUS, DIONYSIUS, ÆMILIUS, FRANCISCUS, GYRALDUS, HEIRONYMUS, JACOBUS, LAURENTIUS.

Al. VIdistine unquam hoc horto quicquam amœnius? *Ba.* Vix opinor in insulis fortunatis esse quicquam jucundius. *Ca.* Planè mihi videor videre Paradisum, cui custodem cultorémque Deus præfecerat Adam. *Di.* Hîc vel Nestor vel Priamus posset repubescere. *Fr.* Imò vel mortuus reviviscere. *Gy.* Adderem lubens, si quid possem, tuæ hyperbolæ. *Hi.* Profectò miris modis arridet omnia. *Ja.* Oportet hunc hortum aliquâ compotatiunculâ dedicare. *La.* Rectè monet noster Jacobus. *Al.* Talibus mysteriis jam olim initiatus est hic locus. Verùm scitote nihil hîc esse unde vobis merendam exhibeam, nisi placet (b) ἄοινον & compotatio: lactucas opponam absque sale, aceto & oleo; vini guttula non est, nisi quod gignit hic puteus. Nè panis quidem adest aut poculum, & ea est anni pars quæ magis pascit oculos quàm ventrem. *B.* Sed habes tabulas lusorias, habes sphæras; lusu dicabimus hortum, si minùs licet convivio. *Al.* Quoniam tam belli homunculi convenimus; habeo quiddam quod vel lusum vel convivium possis dicere, meâ sententiâ multò dignius ad hunc hortum initiandum. *Ca.* Quodnam? *Al.* Suum quisque Symbolum conferat; non deerit lautum, nec minùs suave convivium. *Æm.* Quid adferemus, qui vacui huc venerimus? *Al.* Vacui, qui tantum opum circumferatis in pectore? *Fr.* Exspectamus quid velis. *Al.* Proferat in medium quod quisque per hanc hebdomadam legit elegantissimum. *Gy.* Rectè mones; nihil vel hujusmodi conviviis, vel te convivatore, vel hoc loco dignius. Te hujus consilii ducem sequemur omnes. *Al.* Nil recuso, si vobis ità videtur. Hodie vehementer delectavit animum meum in homine non Christiano tam Christiana sententia. Phocion enim, quo

b Id est, absque vino.

Phocionis patientia.

vix alius apud Athenienſes fuit vir ſanctior publicæque utilitatis ſtudioſior, cùm per invidiam damnatus, eſſet bibiturus cicutam, rogatus ab amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis ſuis; *Nè hujus*, inquit, *injuriæ velint unquam meminiſſe. Ba.* Tam inſignis patientiæ exemplum vix hodie reperias inter Dominicanos & Franciſcanos. Itaque ſimile referam, quando par non poſſum. Ariſtides Phocioni ſimillimus erat moribus incorruptiſſimis, adeò ut vulgus illi *Juſti* tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, vir optimè de Republica meritus (*a*) oſtraciſmo populi juſſus eſt vertere ſolum. Poſteàquam intellexerat populum non aliâ re offenſum quàm juſti cognomento, cùm alioqui rem ſemper expertus eſſet ſibi ſalutarem paruit æquò animo. In exſilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratiſſimæ civitati; *Nihil aliud*, inquit, *niſi tantam rerum proſperitatem, ut illis nunquam in mentem veniat Ariſtides. Ca.* Minum ſi Chriſtianos non pudet ſui, ad quamvis levem injuriam excandeſcentes, ac vindictam per fas nefásque molientes. Tota Socratis vita nihil aliud mihi videtur quàm temperantiæ ac tolerantiæ exemplum. Sed nè planè ſim (*b*) aſymbolos, unum referam quod mihi præ cæteris arriſit. Eunti publicâ viâ improbus quiſpiam colaphum impegit. Cùm id tacitus ferret Socrates, amici quidam hortati ſunt ad ultionem. At ille, *Quid percuſſori faciam?* inquit. *Voca*, inquiunt, *in jus. Ridiculum!* inquit: *ſi me aſinus calcibus percuſſiſſet, num vobis authoribus aſinum in jus traham?* ſignificans improbum ſcurram nihilo potiorem aſino; & infimi animi eſſe, non poſſe ferre contumeliam ab homine vecordi quam ferret ab animali bruto. *Di.* Pauciora ſunt in Romanis annalibus exempla moderationis, nec ea perinde inſignia. Neque enim opinor magnam habere laudem tolerantiæ, ſi quis parcat devictis, & debellet ſuperbos. Non arbitror tamen indignum memoratu, quòd Cato ſenior cùm Lentulus quidam in os illi ſputum & oris purulentiam injeciſſet, nihil aliud reſponderit quàm, *Poſthac habeo quod illis reſpondeam qui negant tibi eſſe os.* Os autem latinis habere negantur quos nihil pudet. Itaque jocus ex ambiguo. *Æm.* Aliis arrident alia: mihi inter Diogenis dicta, preclara quidem omnia, nihil magis adblanditur, quàm quòd roganti cuidam, quo pacto maximè poſſit ulciſci inimicum, *Si teipſum*, inquit, *quam maximè probum & honeſtum virum præſtiteris.* Demiror quis Deus illi tales cogitationes miſerit in mentē. Videtur autem & Ariſtotelis dictum valde conſentaneum Paulino dogmati; qui rogatus à

a Suffragiorum quoddam genus, quod per calculos ac fabas ferebatur; in hoc repertum ut per id cives qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel aliâ quavis inſigni virtute, ingratitudinis invidiam in ſe provocàſſent, in exilium decennerelegarentur.

b *Qui nihil conſert.*

tus à quodam, *quid fructûs ſua illi philoſophia attuliſſet; Ut meâ* inquit, *ſponte eâ faciam quæ plerique legum metu coacti faciunt.* Docet enim Paulus, eos quos afflavit Chriſtiana Charitas non eſſe Legi obnoxios, eò quòd plus præſtant ſuapte ſponte quàm Lex metu pœnæ poſſit extorquere. *Fr.* Chriſtus Judæis obmurmurantibus, quòd cum publicanis & peccatoribus haberet etiam menſæ familiaritatem, reſpondit, *Non eſſe opus medico iis qui rectè valerent, ſed qui minùs eſſent proſperâ voletudine.* Non abhorret hinc quod apud Plutarchum dixit Phocion, qui cùm reprehenderetur quòd homini illaudato improbóque patrocinatus eſſet in judicio non minùs feſtiviter quàm clementer, *Quidni*, inquit, *quando nemo probus indiget tali patrocinio? Gy.* Et iſtud Chriſtianæ bonitatis exemplum eſt, ad exemplum æterni Patris, & probis & improbis quantum licet benefacere, qui *Solem ſuum oriri jubet, non ſolùm piis, ſed etiam impiis.* Verùm admirabilius forſitan erit in rege moderationis exemplum. Cùm Demochares, Demoſthenis nepos, Athenienſium nomine legatione fungeretur apud Philippum Macedonum Regem, & impetratis quæ volebat à Rege dimitteretur, humaniter interrogante ſi quid præterea vellet; *Ut teipſum ſuſpendas*, inquit Demochares. Vox impotens odium arguebat; Rex erat, & bene meritus, in quem jaciebatur convitium: nec tamen incanduit; tantùm ad collegas converſus, *Vos*, inquit, *hæc renunciate populo Athenienſi, quò re cognitâ judicet utrum noſtrûm exiſtimet præſtantiorem, me, qui hæc patienter audierim, an iſtum, qui hæc dixit.* Ubi nunc ſunt orbis monarchæ, qui ſe diis pares putant, & ob verbum inter pocula dictum atrocia bella concitant? *Hi.* Magnos impetus habet gloriæ ſitis, multóſque tranſverſos agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratem interrogabat, quâ viâ ſibi poſſet compendio honeſtiſſimam comparare famam. *Si talem*, inquit *præſtiteris teipſum qualis haberi vis. Ja.* Profectò non video quid dici poſſit vel brevius vel abſolutius. Fama non eſt affectanda, ſed ea virtutem ultro comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos admiramini viros; mihi puella Lacæna placuit, quæ cùm in auctione venderetur, licitator quidam adiit illam, *Quid?* inquiens, *num proba futura es, ſi te mercatus fuero? Etiam*, inquit illa, *ſi tu non fueris mercatus.* Indicans ſeſe non in cujuſquam gratiam probitatem ſervare, ſed ſuopte ingenio virtutem ipſius gratiâ ſectari, quòd *virtus ipſa ſui pretium eſt. La.* Maſculam ſanè vocem edidit puella. Cæterum inſigne

Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5.

Matth. 5.

mihi videtur exemplum adverſus fortunam quamlibet blandientem conſtantiæ, quòd cùm Philippo Macedonum Regi tres eximiæ felicitates eodem die nunciarentur, quòd in Olympiis viciſſet, quòd dux exercitûs Parmenion prælio ſuperâſſet Dardanos, quòd uxor Olympias ipſi filium eſſet enixa, ſublatis in cœlum manibus precatus eſt, ut *Deus tantam proſperitatem pateretur levi quopiam infortunio expiari. Al.* Hodie nulla eſt tanta proſperitas cujus invidiam metuit quiſpiam; ſed perinde jactant, ſi quid ſucceſſerit, quaſi vel mortua vel ſurda eſſet Nemeſis. Hæc merenda ſi vobis placet, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit, quem hoc colloquio non minùs jucundo quàm frugifero dicâſtis. *Ba.* Profectò nec Apitius potuiſſet diſcum ſuaviorem apponere. Quare nos exſpectabis frequenter, modò boni conſulas quod nunc attulimus; non quæ digna erant tuis auribus, ſed quæ non præmeditatis venerunt in mentem. Meditati lautiora proferemus. *Al.* Hòc eritis gratiores.

ARGUMENTUM.

Ars notoria vanam magnificæ cujuſdam libri pollicitationis jactantiam irridet, literarum diſciplinarumque cognitionem in quatuordecim dietus pollicentis. Præſtantiſſima ratio & methodus ad artes compendiaria eſt, 1. *Amare ſtudia,* 2. *Mirari,* 3. *Obſervare honorem viris eruditis habitum. Quibus memoria eſt parùm tenax, ii tantò obnixius ſtudere debent. Prima ſit cura rem penitùs intelligere;* 2. *tecum repetere;* 3. *cicurare animum ut cogitationi poſſit inſiſtere, animus enim volubilis ineptus eſt literis;* 4. *verſari inter doctos. In ſumma, Cura, amor & aſſiduitas ſunt optima Ars memorativa.*

DESIDERIUS, ERASMUS.

De. QUomodo ſuccedunt tua ſtudia, Eraſme? *Er.* Muſis, ut apparet, parùm faventibus: ſed feliciùs ſuccederent ſi quiddam abs te queam impetrare. *De.* Nihil non impetrabis, modò ſit in rem tuam. Dic tantùm quid rei ſit. *Er.* Non dubito quin nihil ſit artium reconditarum quod te fugiat. *De.* Utinam vera prædices. *Er.* Audio artem eſſe quandam notoriam, quæ hoc præſtet, ut homo minimo negotio perdiſcat omnes diſciplinas liberales. *De.* Quid audio? Vidiſti codicem? *Er.* Vidi, ſed vidi tantùm, quòd non eſſet doctoris copia. *De.* Quid continebat liber? *Er.* Varias animantium formas, draconum, leonum, leopardorum, varióſque circulos, & in his deſcriptas voces, partim Græcas, partim Latinas, & partim Hebraicas, aliáſque barbaricarum linguarum. *De.* Intra quot dies pollicebatur titulus diſciplinarum cognitionem? *Er.* Intra quatuordecim. *De.* Magnifica ſane pollicitatio: ſed nôſtíne quemquam per iſtam artem notoriam evaſiſſe

evasisse doctum? *Er.* Nequaquam. *De.* Neque quisquam alius vidit unquam, aut visurus est, nisi posteaquam viderimus aliquem per alchymisticam evasisse divitem. *Er.* Non ergò vera est? Equidem optârim artem esse veram. *De.* Fortasse quòd pigeat literas tantis sudoribus emere. *Er.* Scilicet. *De.* Atqui sic visum est superis. Opes istas vulgares, aurum, gemmas, argentum, palatia, regnum nonnunquam largiuntur ignavis & immerentibus; sed quæ veræ sunt opes, ac propriè nostræ sunt, voluerunt parari laboribus. Nec oportet nobis videri molestum laborem quo res tanta paratur, cùm cernamus plurimos homines per horrenda discrimina, per non æstimandos sudores eluctari ad res temporarias, & planè viles, si ad eruditionem conferantur; nec tamen semper assequuntur quod ambiunt. Et habent studiorum labores multum admistum mellis, si paululùm in ea proceseris. Jam in te bona ex parte situm est ut magnam tædiorum partem amputes. *Er.* Quonam pacto? *De.* Primùm, ut animum inducas amare studia: deinde, ut ea mireris. *Er.* Quibus rationibus hoc fiet? *De.* Contemplare quàm multos ditârint, quàm multos ad summam dignitatem authoritatémque provexérint literæ; simúlque tecum considera quantum interfit inter hominem & pecudem. *Er.* Probè mones. *De.* Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut possit secum consistere, atque his delectari quæ utilitatem adferunt potiùs quàm voluptatem. Nam quæ per se sunt honesta, etiamsi initio nonnihil habent molestiæ, tamen assuetudine dulcescunt: Ità fiet ut & minùs fatiges præceptorem, & ipse faciliùs percipias, juxta dictum Isocraticum, aureis literis in Frontispicio codicis tui pingendum, (a) Ἐὰν ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. *Er.* Satis adest celeritatis in percipiendo, sed mox effluit quod perceptum est. *De.* Itaque pertusum mihi narras dolium. *Et.* Haud multùm aberras à scopo. Sed quid remedii? *De.* Obturanda est rima, ne perfluat. *Er.* Quibus rebus? *De.* Non musco, neque gypso, sed diligentiâ. Qui voces ediscit non intellectâ sententiâ, mox obliviscitur: nam verba, ut inquit Homerus, (b) πτερόεντα sunt, faciléque avolant, nisi sententiarum pondere librentur. Prima igitur cura sit, ut rem penitùs intelligas, dein subindè tecum verses ac repetas: & in hoc cicurandus est, ut dictum est, animus, ut quoties opus est cogitationi possit insistere. Nam si cui mens est adeò sylvestris, ut in hoc cicurari non possit, haudquaquam est idonea literis. *Er.* Istuc quàm sit difficile plùs satis intelligo.

a Id est, *Si fueris discendi cupidus, multa addisces.*

b Id est, *alata.* Huc alludit noster Poeta, *Et volat emissum semel irrevocabile verbum.*

De.

De. Quiſquis enim habet animum adeò volubilem, ac nulli cogitationi poſſit immorari, nec diu poteſt audire loquentem, nec infigere memoriæ quod didicit. Plumbo poteſt aliquid imprimi, quòd maneat in loco; aquæ aut argento vivo, quoniam aſſiduè fluitat, nihil poteſt imprimi. Quòd ſi poſſis in hoc ingenium tuum manſuefacere, cùm aſſiduè verſeris inter eruditos, quorum confabulationes quotidie tam multa proferunt digna cognitu, minimo labore diſces quamplurima. *Er.* Profectò ſic eſt. *De.* Nam præter ſermones convivarum, præter quotidiana colloquia, ſtatim à prandio audis octo lepidiſſima dicta ex probatiſſimis authoribus ſelecta, totidem à cœna. Jam mihi ſupputa quantam hæc ſummam conficiant in ſingulos menſes & annos. *Er.* Magnificam, ſi poſſem meminiſſe. *De.* Ad hæc, cùm nihil audias niſi bene Latinè loquentes, quid obſtat quò minùs intra paucos menſes ediſcas Latinè, cùm illiterati pueri Gallicam aut Hiſpanicam linguam diſcant exiguo temporis ſpatio? *Er.* Sequar tuum conſilium, experiárque num poſſit hoc ingenium Muſarum jugo manſueſcere. *De.* Ego aliam artem notoriam non novi quàm curam, amorem & aſſiduitatem.

ARGUMENTUM.

Invehitur hîc Eraſmus in quendam Franciſcanum, (quem vocat Merdardum,) merdoſum planè Theologiſtam, qui carpſerat ſuam Cantiui, B. V. Maria, viz. Magnificat, verſionem. Viri hujus perſonam deſcribit, qui vocaret Eraſmum Diabolum. Cavillatur quòd verterat Eraſmus, quia reſpexit Dominus ad humilitatem ancillæ ſuæ, *cùm V. Maria angelicâ dignitate celſior ſiet. Num* vilitas *reſpondeat τῇ ταπεινώσει.* Reſpicere ad, *&* adſpicere, *quid differant.* Reſpicere aliquem, *&* reſpicere ad aliquem. Humilitas *apud Latinos refertur tum ad animum, tum ad conditionem. Locus in Col.* 2. 18. *explicatur. Sic Jacob.* 1. 9, 10. *Differentia inter ταπείνωσιν & ταπεινοφροσύνην. Ipſe Cantici tenor declarat B. Virginem de ſua loqui indignitate: quod Eraſmus elegantiſſimè explicat. Monachorum craſſiſſima ignorantia, qui* veſtimentibus *dicant pro* veſtibus. *Petulantiſſimi nebulones, quos nec ipſi reges audeant lacesſere.*

HILARIUS, LEVINUS.

Hi. DEum immortalem! cujuſmodi portenta gignit alítque terra! Uſque adeò nihil pudere viros Seraphicos! Exiſtimant, opinor, ſeſe apud fungos, non apud homines, loqui. *Le.* Quid ſecum murmurat Hilarius? Componit, opinor, verſiculos. *Hi.* Quàm libens illi blateroni os impurum obturâſſem oleto? *Le.* Compellabo hominem. Quid agis, Hilari, parùm hilaris? *Hi.* Optimè temet offers, Levine, in quem hanc pectoris ægritudinem evomam. *Le.* In pelvim

pelvim evomas malim quàm in me. Sed quid eſt mali? & unde nobis prodis? *Hi.* E concione ſacra. *Le.* Quid homini poetæ cum ſacris concionibus? *Hi.* A ſacris non abhorreo: ſed in hanc incidi ità ſacram, ut Virgilius *auri famem* appellavit *ſacram*. At tales rabulæ ſunt in cauſa ut rariùs audiam Eccleſiaſtas. *Le.* Ubi habita eſt concio? *Hi.* In ſummo templo. *Le.* A prandio? Id temporis ferè dormitant homines. *Hi.* Utinam illi locutuleio dormîſſent omnes, vix digno qui concionetur apud anſeres. *Le.* Obſtreperum eſt animal anſer. Ferunt tamen patriarcham Franciſcum aliquando concionatum apud ſorores aviculas, à quibus magno ſilentio ſit auditus. Sed age, etiámne ſabbato fit concio? *Hi.* Fit in honorem divæ Virginis Matris. Nam die Dominico Chriſtus prædicatur. Decet autem ut priores teneat mater. *Le.* Quod erat thema? *Hi.* Ennarrabat Canticum Virginis. *Le.* Argumentum vulgatiſſimum. *Hi.* Nimirum aptiſſimum Eccleſiaſtæ. Nam ſuſpicor illum hoc unum thema dediciſſe: quemadmodum aiunt inveniri ſacerdotes qui nullam (*a*) liturgiam callent niſi pro defunctis unicam. *Le.* Dicatur igitur ille Concionator de Magnificat, aut, ſi mavis, Magnificatirius. Sed cujuſmodi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? *Hi.* Vulturi non diſſimilis. *Le.* Qua tandem ex corte? *Hi.* Franciſcana. *Le.* Quid audio? ex tam ſancto ſodalitio? Fortaſſis ex illorum degenere genere qui dicuntur Gaudentes, colore fuſco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, contremiſco referens, nudis digitis contrectare pecuniam. *Hi.* Imò è grege ſelectiſſimo iſtorum qui gaudent Obſervantes nominari, colore cinericeo, cingulis canabeis, calceis feneſtratis, quíque citiùs occiderent hominem quàm nudâ cute pecuniam attingerent. *Le.* Nihil mirum eſt, in roſariis naſci (*b*) cynorrhodum. Sed quis talem hiſtrionem induxit in hoc proſcenium? *Hi.* Iſthuc magis etiam diceres ſi vidiſſes perſonam tragicam. Corpore erat vaſto, buccis rubentibus, ventre prominente, lateribus gladiatoriis; dixiſſes athletam eſſe: & quantum ego divinare queo, biberat in prandio pluſquam unum vini ſextarium. *Le.* Unde tanta vini copia non tractanti pecuniam? *Hi.* Ex aula regis Ferdinandi ſingulo quoque die dabantur illi ſextarii quatuor. *Le.* O malè collocatam benignitatem! Fortaſſis erat doctus. *Hi.* Præter effrontem improbitatem & linguam effrænem nihil habebat. *Le.* Quæ res igitur ſic impoſuit Ferdinando, ut (*c*) bovem adduceret ad ceroma? *Hi.* Ut numero dicam, pietas & regia bonitas. Commendatus erat, ille demitte-

a Sic miſſæ ſacrum vocant. Eſt autem liturgia propriè non ſacrificium, ſed quodvis officium.

b *Roſa canina* fœtidè olens.

c Hoc eſt, ad id ad quod inutilis eſt. Ceroma unguentum dicitur quo olim ungebantur athletæ; Bos autem ad certamina inutilis eſt.

hat

bat caput in dexterum humerum. *Le.* Sic Christus pendet in cruce. Sed erat concio frequens? *Hi.* Quî potuit esse infrequens Augustæ, in templo celeberrimo, & in tot monarcharum conventu, quos Carolus Cæsar ex universa Germania, ex Italia, ex Hispaniis, ex Anglia eò contraxerat? Quin & eruditi complures aderant in ipsa concione, præsertim ex aula regum. *Le.* Demiror si porcus ille quicquam adferre potuit dignum tali auditorio. *Hi.* At multa se digna protulit. *Le.* Quæ tandem? obsecro. Sed priùs te quæso ut mihi nomen hominis edas. *Hi.* Non expedit. *Le.* Quamobrem? Hilari. *Hi.* Non libet talibus gratum facere. *Le.* Au; gratificatur qui traducit? *Hi.* Illis pro summo beneficio est quocunq; modo innotescere. *Le.* Saltem mihi nomen edito taciturno. *Hi.* Merdardum vocant. *Le.* Merdardum illum probè novi. Nimirum is ipse est qui nuper in convivio Erasmum nostrum appellavit diabolum. *Hi.* Rem tenes: sed quod in convivio dixit, tametsi non omnino dixit impunè, qui civiliores erant imputabant temulentiæ, & vino censebant inscribendum. *Le.* Sed quid excusationis attulit objurgatus? *Hi.* Negavit se dixisse ex animo. *Le.* Quî potuit ex animo, cui nihil erat mentis aut animi? *Hi.* Sed mihi ac doctis omnibus visum est intolerabile, quòd publicitus, quòd eo in loco, quòd apud tales auditores, denique quòd in tam celebri monarcharum conventu, Merdardus suas merdosas purulentias effuderit. *Le.* Aveo scire quid dixerit. *Hi.* Multa stolidissimè debacchatus est in Erasmum nostrum, quorum hæc erat summa: *His*, inquit, *temporibus extitit quidam novus doctor*, Erasmus, *lapsa est lingua*, asinus *volebam dicere*; simúlque populo interpretatus est quid Germanicè sonaret *asinus*. *Le.* Rem mirè facetam narras. *Hi.* Itáne facetam? imò fatuam potiús. *Le.* An non tibi facetum videtur, talem asinum quemquam omnino vocare asinum, nedum Erasmum? Unum istud scio, si Erasmus ipse præsens fuisset, non potuisset à risu temperare. *Hi.* Profectò non minùs refert asinum animi stupore quàm colore vestis. *Le.* Neque arbitror in tota Arcadia esse ullum asinum usque adeò asinum, quin hic dignior sit qui fœno pascatur quàm ille. *Hi.* Prorsus inversus est Apuleius. Ille sub asinina specie tegebat hominem; hic sub hominis specie tegit asinum. *Le.* At tales asinos hodie * mulso & placentis saginamus; ut mirum non sit si mordeant quemlibet & calcibus feriant. *Hi. Is*, inquit, *doctor asinus audet corrigere* Magnificat, *cùm id canticum sit à Spiritu Sancto proditum per os sacratissimæ Virginis.*

* Qui delicatis pascuntur, ut plurimùm petulantiores sunt & ferociunt.

Le.

Le. Agnoſco (*a*) παρρησίαν ἀδελφικήν. *Hi.* Atqui id verbis exaggerabat, quaſi ſumma eſſet admiſſa blaſphemia. *Le.* Mihi nunc cor metu palpitat; quid erat criminis? *Hi.* Aiebat Eraſmus, pro eo quod Eccleſia canit, *Quia reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ*, vertiſſe, *Quia reſpexit vilitatem ancillæ ſuæ*; eáque vox odioſius ſonet Germanicè quàm Latinè. *Le.* Quis autem non fateatur eſſe blaſphemiam exſecrabilem, ſi quis ſacratiſſimam Chriſti matrem, etiam Angelicâ dignitate celſiorem, appellet vilem ancillam? *Hi.* Agè, quid ſi quis appellet Apoſtolos *ſervos inutiles*? *Le.* Pararem blaſphemo faſciculos. *Hi.* Quid ſi quis eximium illum Paulum appellet *indignum Apoſtoli nomine*? *Le.* Clamarem, Ad ignem. *Hi.* Atqui ſic Apoſtolos ſuos loqui docuit ille doctor unus irrefutabilis Chriſtus, *Cùm omnia feceritis quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſumus:* & hujus præcepti non immemor Paulus de ſe prædicat, *Minimus ſum omnium Apoſtolorum, atque adeò indignus Apoſtoli titulo.* *Le.* Verùm ubi de ſe talia prædicant homines pii, (*b*) modeſtia virtus eſt quâ nulla Deo gratior: ſi quis alius idem prædicet de illis, præſertim in divorum conſortium relatis, gravis fit blaſphemia. *Hi.* Pulchre nodum ſecuiſti. Proinde ſi Eraſmus adorandam illam Virginem dixiſſe *vilem ancillam* Domini, nemo non fateretur eſſe dictum impiè. Cæterùm quoniam ipſa ad iſtum modum de ſe loquitur, & in illius cedit gloriam, & nobis ſalutare modeſtiæ exemplum exhibetur; ut, quoniam quicquid ſumus magnificentiâ Dei ſumus, quò quiſque major eſt, hòc ſe gerat ſubmiſſiùs. *Le.* Hactenus quidem inter nos convenit. Verùm iſti cùm corrigere dicunt, ſentiunt corrumpere ſive falſare. Illud itaque videndum, an *vilitatis* verbum Græcæ voci quam Lucas poſuit reſpondeat. *Hi.* Iſtam ipſam ob cauſam à concione mox ad codicem cucurrimus. *Le.* Expecto venatum. *Hi.* Verba quæ Lucas afflatu Spiritûs ſanctiſſimis digitis ſuis exaravit, ſic habent, ὅτι ἐπέβλεψεν ὅτι τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ea ſic reddidit noſter Eraſmus, *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* Tantùm addidit præpoſitionem, quam Lucas non omiſit, nec eam reſpuit Romani ſermonis elegantia, nec ad ſenſum eſt otioſa. Sic enim loquitur Terentius in Phormione, *Reſpice ad me.* In Annotationibus tamen admoneo, Lucam potiùs dixiſſe *aſpice ad me*, quàm *reſpice ad me.* *Le.* Intereſt igitur aliquid inter *reſpicere* & *aſpicere*? *Hi.* Non ità multum, ſed tamen nonnihil. *Reſpicit*, qui flexo collo aſpicit quæ à tergo ſunt; *aſpicit*, qui ſimpliciter intuetur.

Velut

a Id eſt, *proverbium ſrater culorum.*

b Modeſtia virtus eſt quâ quis nec arroganter nec ſuperbè de ſe ſentit, ſed modicè.

Reſpicio & reſpicio ad, quid differunt ab *aſpicio*.

Velut apud Terentium Phædra aſpicit Thaidem domo prodeuntem, *totus*, inquiens *Parmeno, tremo horreóque poſtquam aſpexi hanc.* At hujus frater Chærea ſic loquitur, *Cùm huc reſpicio ad virginem.* Nam ad ſenem ſeſe flexerat; eo abſoluto reflexit corpus ad virginem. Interdum tamen uſurpant * *reſpicere* pro eo quod eſt rationem ſeu curam habere, ſive rei cujuſpiam imminentis, ſive præſentis. Ità Satyricus,

* *Reſpicere*, curam ſuſcipere.

Reſpicere extremæ juſſit ſpatia ultima vitæ.

Mors enim velut à tergo imminens ſequitur, ad quam reflectimus oculos quoties eum animo reputamus. Et Terentius, *Reſpice ſenectutem tuam.* Proinde qui alibi intentus non habet curam liberorum, dicitur illos *non reſpicere.* Rurſus qui diſcuſſis aliis curis cogitationem huc vertit, eleganter *reſpicere* dicitur. At Deus unico intuitu contuetur univerſa, præſentia, præterita & futura; & tamen in Scriptura nobiſcum humano more loquitur. *Averſari* dicitur eos quos reprobat; *reſpicere*, quos aliquandiu veluti neglectos dignatur ſuo favore. Verùm hoc magis expreſſiſſet Lucas ſi dixiſſet ἀπέβλεψεν, nunc legimus ἐπέβλεψεν. Sed utrum legas, minimum refert ad ſenſum. *Le.* At videtur otioſa * præpoſitio repetita. *Hi.* Certè ſic & Latini loquuntur, *Acceſſit ad me*, *Appulit animum ad ſcribendum.* Hîc mihi præpoſitio non videtur otioſa. Nam *reſpicere* poteſt qui in tergum flectit oculos caſu quopiam, in nullam rem certam intendens intuitum: at cùm audis *reſpexit ad me*, exprimitur peculiaris favor volentis huic aut illi ſuccurrere. Item *aſpicimus* interdum caſu obvia, quorum nobis nulla cura eſt, imò quæ videre nolimus: at quiſquis *ad aliquem aſpicit*, peculiariter attentus eſt ad id quod intuetur. Ad hæc, multa ſimul *aſpicimus*, ſed non *ad* multa. Spiritus itaque Sanctus volens nobis exprimere ſingularem erga ſanctiſſimam Virgunculam favorem, ſic per illius os locutus eſt, *Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ.* Avertit oculos ab elatis, ſuóque judicio magnis, & obtutum ſuum flexit ad eam quæ in oculis ſuis erat infima. Nec enim dubium eſt, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui ſperabant Meſſiam ex ipſorum ſtirpe proditurum: ſed illos aſpernatus Deus, clementiſſimi favoris oculos flexit ad Virginem, famâ obſcuram, opibus tenuem, fabro nuptam, nè ſobole quidem ullâ divitem. *Le.* Nondum audio quicquam de *vilitate*. *Hi.* Ea vox ſycophantæ fuit, non Eraſmi. *Le.* At in Annotatione forſitan meminit *vilitatis*. *Hi.* Nequaquam. In vocem ταπείνω-

* Præpoſitio *ad* non eſt otioſa.

σιν

σιν tantùm hoc modeſtiſſimè notat: *ut intelligas*, inquit, *parvitatem, non animi virtutem; ſitque ſenſus, Etſi ſim infima ancilla, tamen non eſt averſatus me Dominus.* *Le.* Hæc ſi vera ſunt, ac pietatis plena, quid eſt quod obrudant onagri? *Hi.* Latinæ vocis ignorantia parit hos tumultus. Humilitas apud veteres emendatiùs loquentes non declarat virtutem animi quæ pugnat cum arrogantia, dicitúrque Modeſtia; ſed conditionis abjectiorem ſortem; quo ſenſu ignobiles, tenues, idiotas & contemptos humiles dicimus, quaſi humi repentes. Quemadmodum igitur magnatibus loquentes, dicimus, Rogo ut *tua celſitudo* nobis hac in re faveat: ità qui de ſe loquentes ſua volunt elevare, dicere ſolent, Quæſo ut *humilitatem noſtram* tuâ humanitate ſubleves. Nam pronominum primogeniorum emphaſis interdum habet neſcio quid arrogans. Quod genus eſt illud, *Ego* dico, *ego* perficiam. Bifariàm itaque puella modeſtiſſima ſimul & ſuam ſortem extenuavit, & numinis in ſe munificentiam extulit: non contenta ſeipſam *ancillam* dicere, ſed addidit, *humilem* ancillam, & infimæ ſortis. Quemadmodum, juxta proverbium, ſervus præ ſervo eſt; ità & inter ancillas alia eſt aliâ præſtantior, nimirum pro dignitate functionis. Honeſtior enim comptrix quàm lotrix. *Le.* At miror Merdardum non agnoviſſe ſermonis formam, cùm ipſe frequenter audierim Franciſcanos ità loquentes, *Mea parvitas* agit tibi gratias pro lauta refectione. *Hi.* Quidam non multùm aberrarent ſi dicerent, *mea pravitas*. Cæterùm quoniam Græca vox ταπεινοφροσύνη quiddam amplius exprimere videtur quàm Latina *modeſtia*, Chriſtiani maluerunt *humilitatem* dicere quàm *modeſtiam*, h. e. maluerunt ſignificantiùs loqui quàm elegantiùs. *Modeſtus* enim is dicitur qui modicè de ſe ſentit, nihil ſibi præter meritum arrogans. At ταπεινοφροσύνης laus non competit niſi in eum qui minus ſibi arrogat quàm habet. *Le.* At periculum eſt, nè dum modeſtiam amplectimur incidamus in vanitatem. *Hi.* Quî ſic? *Le.* Nam ſi verum dixit Paulus, *Non ſum dignus vocari Apoſtolus*, & ſi verè ſe dixit Maria *ancillam humilem*, hoc eſt, infimæ ſortis, periclitantur de mendacio qui utrumq; tam magnificis efferant laudibus. *Hi.* Nihil hîc, ô bone, periculi: cùm nos laudibus vehimus pios aut pias, prædicamus in illis Dei beneficentiam; cùm ipſi ſemet abjiciunt, reſpiciunt vires ac merita ſua, ſi deſit favor numinis. Nec ſtatim mendacium eſt, ſi quis ſibi non vendicat quæ habet: ſi loquitur ex animo, fortaſſis error dici poteſt, mendacium dici non poteſt. At hunc errorem

Humilitas quid ſignificat apud veteres.

Modeſtus quis.

in

in nobis amat Deus. *Le.* At Paulus, qui se negat esse dignum Apostoli titulo, alibi magnificè de se prædicat, commemorans sua facinora: *Plus*, inquit, *omnibus laboravi*; & *Qui videbantur esse aliquid, mihi nihil contulerunt*: Cùm sanctissima Virgo tale nihil dixisse legatur. *Hi.* Sed ista facinora Paulus appellat suas *infirmitates*, quibus illustrata Dei est potentia, eámque commemorationem vocat *insipientiam*, ad quam sit adactus pseudapostolorum improbitate, ob quos fuit illi necesse sibi vindicare authoritatem Apostolicam; non quòd ipse delectaretur humanâ gloriâ sed quòd expediret Evangelio, cujus dispensatio fuerat illi credita. In Virgine matre non fuit eadem ratio; non enim illi commissum erat munus prædicandi Evangelii. Tum & sexum, & virginem, denique Jesu matrem, decebat summus pudor summáque modestia. Nunc venio ad hujus erroris fontem. Qui Latinè nesciunt, putant * *humilitatem* nihil aliud declarare quàm insignem modestiam: cùm interdum referatur ad locum aut conditionem, non ad animi virtutem; interdum sic referatur ad animum ut vitium sonet. *Le.* Etiàmne in sacris literis? *Hi.* Maximè. En tibi locum apud Paulum ad Col. cap. 2. 18. *Nemo vos seducat volens in humilitate & religione Angelorum.* Nec hîc est ἐν ταπεινώσει, quæ vox est in cantico Virginis sed ἐν ταπεινοφροσύνη. Locus habet nonnihil obscuritatis, fateor, sed mihi videtur germanus sensus, quem accuratiùs docti adferunt, Nè sitis tam humili támque abjecto animo, ut cùm semel dedicaveritis vos ipsos Christo, salutis unico authori, patiamini vobis persuaderi ab Angelis sperandam esse salutem, quos quidam sibi fingunt apparuisse. Sitis excelso animo, ut *etiamsi* verè *Angelus* quispiam *è cælo* veniens *prædicet vobis aliud Evangelium quàm quod* Christus tradidit, *sit* vobis *execrabilis*, velut Angelus impius & Christi adversarius. Multò minùs convenit vos esse tam demissis animis, ut istorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Christo. Ab uno Christo sperare salutem religio est, ab Angelis aut Divis idem exspectare superstitio est. Paulus igitur vult, humilis abjectíque animi esse, ab illo sublimi Christo ad commentitias Angelorum apparitiones desciscere; demissi ingenii est, quorumlibet suasu circumagi. Vides hîc ταπεινοφροσύνη, in vitium usurpatam esse. *Le.* Quidni videam? *Hi.* Rursus in eodem capite; *Secundum præcepta & doctrinas hominum, quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate.* Hîc iterum ταπεινοφροσύνη vitium sonat. *Le.* Palàm est. *Hi.* Atqui 1 Pet. 5. usurpatur

* *Humilitas* quid significat; quàm varié.

Sensus illius loci, Col. 2. 13.

turpatur pro virtute quæ contraria est superbiæ, ἡ ταπεινοφροσύνην ἐγκομιάσασθε, pro quo nos legimus, *humilitatem insinuate*. Rursum ad Phil. 2. Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, i. e. *Per animi modestiam unusquisque alium se præstantiorem existimet*. *Le.* Docusti ταπεινοφροσύνην usurpari in utramq; partem, cùm apud Latinos *modestia* non usurpetur nisi in laudem: Verùm potésne docere ταπείνωσιν accipi pro *modestia*? *Hi.* Nihil absurdi si quis ad istum modum usurpet. Nam & animo tribuere submissionem aut demissionem pro modestia nihil vetat. Cæterùm an in divinis literis ità positum reperiatur nescio. *Le.* Vide num apud * Divum Jacobum ità sit usurpatum: *Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua, dives autem in humilitate sua*. *Hi.* Isto quidem loco est ἐν ταπεινώσει, non ταπεινοφροσύνῃ. Quòd si contendas hîc *humilitatem* accipi pro modestia, consequens est, ut *exaltationem* accipiamus pro superbia; ac protinus gemina exsistet absurditas. Nam ut modestus non est qui de sua modestia gloriatur, ac jactitat sese; ità bis arrogans est qui de sua superbia gloriatur. *Le.* Quid igitur sibi vult Apostolus? *Hi.* Commendat æqualitatem inter Christianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectiorem: dives dicitur sublimis, utique juxta mundum, ob fortunæ splendorem. Hic dives se demittit ad sortem pauperum, & pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet quod glorietur: alter gaudet suis opibus sublevari pauperum inopiam; alter glorificat Christum qui eam mentem inspirârit divitibus. *Le.* Sed interim dives ille modestiæ laudem habet. *Hi.* Fortasse; sed non ideo protinus ταπείνωσις significat *modestiam*. Sunt enim qui venantes laudem ab hominibus, multa pauperibus erogant. Quin potiùs uterq; modestus est, si modò adsit sincera pietas: dives, dum non gravatur ob Christum æquari pauperi; pauper, dum ob honorem sibi habitum non insolescit, sed Christo gratias agens in illo gloriatur. Illud extra controversiam est, ταπείνωσιν in Divinis libris frequentissimè usurpari pro demissione sive dejectione quæ fit per afflictionem aut conditionis infirmitatem. Ita Paulus Phil. 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ*, ταπεινώσεως. Item Psal. 9. *Vide humilitatem de inimicis meis*, ταπείνωσιν. Rursum 118. *Hæc me consolata est in humilitate mea*, ἐν ταπεινώσει, nimirum in afflictione. Hujus generis loca sunt complura, quæ longum sit hîc referre. Quemadmodum igitur μεταφορικῶς ταπεινὸς dici posset ὁ ταπεινόφρων, qui modesto sit animo miniméque elato; ità nihil prodigii

* Jacob. 1. 9. 10.

fuerit, si quis ταπείνωσιν dicat ταπεινοφροσύνην. Nos de Scripturæ usu loquimur. Cæterùm qui contendunt in cantico Mariæ ταπείνωσιν sonare *modestiam animi*, quin eâdem operâ sic interpretantur quod legimus Geneseos 29. *Vidit Dominus humilitatem meam*, ταπείνωσιν; Lea non jactat suam modestiam, sed, quòd ob deformitatem minùs esset cordi marito, humilitatem appellat. Eundem ad modum Deuteronomii 26. *Et respexit humilitatem & laborem atque angustiam.* An non hîc ταπείνωσιν appellat afflictionem? *Le.* Unde igitur istis in mentem incidit, ut humilitatem in Cantico interpretentur animi modestiam? *Hi.* Nihil aliud video causæ, nisi quòd multi Theologi neglexerint & (*a*) linguarum peritiam, & Latini sermonis studium, una cum priscis Ecclesiæ doctoribus, qui sine hisce præsidiis ad plenum intelligi non queant: præterea quòd difficillimum sit revellere, si quid penitus insederit animo. Porrò videas quosdam tantum scholasticis placitis tribuere, ut malint ad ea detorquere Scripturam, quàm ad Scripturæ regulam opiniones humanas corrigere. *Le.* At isthuc absurdius est quàm quod narrant de (*b*) regula Lesbia. *Hi.* Beda monachus, non admodum gravis author, quoties ab alienis recedit vestigiis, ex occasione dictæ humilitatis meminit de superbia. At Theophylactus scriptor Græcus, qui sua ferè ex probatissimis Græciæ scriptoribus hausit, negat hîc ταπείνωσιν accipi posse pro virtute. *Le.* Ad istud probandum quid opus est authoritate, cùm ipse sensus communis respuat eam interpretationem? *Hi.* Rectè dixisti. Nam cùm modestia sit quodammodo (*c*) colophon ac tutatrix omnium virtutum; immodestia, est, si quis eam de se prædicet. Fatemur quidem in Sanctissima Virgine virtutem hanc fuisse summam & incomparabilem (Christum semper excipio;) sed hoc ipso ob modestiam laudabilior est, quòd eam ipsa non laudat, sed, agnoscens suæ conditionis humilitatem, mysterii magnitudinem adscribit misericordiæ divinæ. Maria, inquiunt, per modestiam meruit fieri Mater Dei. Donemus hoc aliqua ex parte verum esse: Verùm quæ tandem modestiæ species est, puellam hoc de se prædicare? *Le.* Quin & ipse (*d*) Cantici tenor declarat illam de sua indignitate loqui, cóque sic orditur, *Magnificat anima mea Dominum.* At quæ dicit, Merui fieri Mater Dei per modestiam, se magnificat, non Dominum. Mox subjicitur, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce* significat rem subitam & inexspectatam. Non exspectat autem summum honorem, qui sese nullo honore dignum judicat. Nec

felicitas

a Linguarum imperitia errorum causa.

b Vide prov.

c Finis, perfectio.

d Cantici tenor evincit.

felicitas dicitur, si contingat quod meritis debebatur. Flaccus enim negat se hoc nomine felicem appellandum, quòd à Mecœnate in amicorum numerum adoptatus esset. *Hi.* Quamobrem? *Le.* Quia judicio fuit ascitus, non gratuito favore: Mecœnas hoc illi tribuit quod ejus virtutibus deberi judicârat. *Hi.* Eódem pertinet quod sequitur, *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.* Non dixit, *fecit mihi magna* quia me dignam judicavit, sed *quia potens est*, & facit quæcunque vult, & ex indignis facit suo favore dignos, & ideo *Sanctum nomen ejus*: *sanctum* dixit gloriosum. Quantum autem nostris meritis arrogamus, tantum detrahimus divini nominis gloriæ. Nam, juxta Paulum, *illius potentia per nostram imbecillitatem perficitur.* Mox in eo versu, *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles*, non est ταπεινόφρονας, sed ταπεινὰς, hoc est, contemptos juxta mundum, ut opponatur *potentibus.* Hunc versiculum juxta propheticæ eloquutionis morem declarat sequens, *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Quos modò dixerat *humiles*, hîc appellat *esurientes*, hoc est, tenues: quos modò *potentes*, hîc *divites* vocat. Proximo versu fit mentio misericordiæ sese per omnes orbis nationes profundentis. In extremo versu prædicat Fidem Dei in promissis, *Sicut loquutus est*, &c. Toto Cantico prædicatur gloria, hoc est, potentia, bonitas & veritas Dei: nulla est meritorum mentio. *Le.* Sed ut potentiam ac divitias comitatur superbia, ità paupertas docet modestiam. *Hi.* Non equidem inficior isthuc interdum accidere, sed videas plerumque pauperes arrogantissimos: si negas, objiciam Merdardos multos. Verùm demus esse, quod non est, perpetuum; non jam agitur qualis fuerit sacratissima Jesu mater, sed qualia de se prædicârit in hoc Cantico. *Le.* Demiror istorum pervicaciam, qui toties moniti, frequenter etiam irrisi, non resipiscant. *Hi.* Quoties moniti sunt, declamationem esse ficti thematis tractationem, ad exercendam dictionis facultatem adhiberi solitam? & tamen istis declamatio nihil aliud est quàm sacra concio. Quoties inclamatum est illis, cœlibem esse quisquis uxorem non habeat, etiamsi sexcentas alat concubinas? & tamen cœlibatus istis nihil aliud est quàm continentia & castitas. Idem usu venit de humilitate, aliisque similibus quamplurimis. *Le.* Unde stupor tam pertinax? *Hi.* De * Merdardis respondeo. Non dederunt à puero operam literis, nec est illis præceptorum aut librorum copia; & si quid istiusmodi facultatis obtigit, malunt abdomini impendere. Sacrosanctam

* Monachi & frattes indocti.

ctam illam veſtem exiſtimant abunde ſufficere & ad pietatis & ad eruditionis opinionem. Poſtremò, putant nonnullam eſſe religionis partem, ſi cum ſuo Franciſco nè Latinè quidem loqui ſciant. *Le.* Profectò plurimos novi qui iſta ex parte bellè referant inſtituti ſui principem, qui caperonem dixit pro galero, opinor, & veſtimentibus pro veſtibus. At Franciſcus conſtanter recuſavit presbyteri honorem; quod idem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc iſti cum ſuis veſtimentibus non abhorrent à galero Cardinalitio. *Hi.* Quid ais? imò nè à corona quidem triplici. Et humiles illi pauperis Franciſci filii porrigunt calceos ſuos ſummis orbis monarchis oſculandos. *Le.* Jam ſi fuiſſet facta *vilitatis* mentio, quid erat piaculi? *Hi.* Nihil ſi *vilem* intelligas qui parvo æſtimatur apud homines, aut qui ſibi videtur contemptibilis. Sed quid opus excuſare quod dictum non eſt? *Le.* Non puduit Merdardum ad iſtum mentiri modum, ídque in fano tam celebri, in frequentiſſima monarcharum ſynodo, coram tot eruditis viris quorum plerique Eraſmicas lucubrationes evolverant? *Hi.* Puduit, ais? Imò ſibi viſus eſt ſcurra rem palmariam ac triumpho dignam facere. Hoc eſt quartum Merdardorum votum longè tribus illis religioſius, Nihil omnino pudere. *Le.* Iſtius profectò plerique ſunt obſervantiſſimi. *Hi.* Nec erat ſimplex mendacium. (*a*) Primùm, Mariæ Canticum, ut eſt à Luca ſcriptum, manet intactum. Quî verò corrigere dicitur qui nihil mutat? Deinde, vox *humilitatis* immutata non eſt, nec ulla uſquam *vilitatis* mentio. Poſtremò, non corrigit Canticum qui bonâ fide reddit quod ſcripſit Lucas, ſed explicat. *Le.* Video triplex mendacium effronte ſcurrâ dignum. *Hi.* Mane, nondum audiviſti quod eſt omnium impudentiſſimum. *Le.* Etiámne amplius? *Hi.* Vociferabatur doctorem illum aſinum fuiſſe principem, authorem & anteſignanum univerſi tumultûs quo nunc concutitur orbis Chriſtianus. *Le.* Quid ais? *Hi.* Huic imputandum quòd tot ſectis diſcinditur Eccleſia, quòd Sacerdotes ſpoliantur decimis, quòd contemnuntur Epiſcopi, quòd ſacroſanctæ Pontificis majeſtati paſſim oppeditur, quòd agricolæ (*b*) vetus gigantum exemplum inſtaurârunt. *Le.* Iſta publicitus? *Hi.* Magnis clamoribus. *Le.* Atqui longè ſecùs exiſtimant qui Eraſmi libros attentiùs introſpiciunt. Horum plurimi fatentur ſe ex illius lucubrationibus hauſiſſe veræ pietatis ſemina. Totum hoc incendium per Monachos ortum per eoſdem huc uſque incanduit; quod non aliter nunc quo-

(*a*) Mendacium Merdardi triplex.

(*b*) *Affectâſſe ferunt regnum cœleſte gigantes,* Ovid.

quoque conantur extinguere, quàm si *oleum*, quod aiunt, *addant camino*. *Hi.* Vides * ὡς κάκιστον ἄηθλον ἐστὶν ἡ γαστήρ. *Le.* Rem acu tetigisti. Illi nimirum expedit in populo Christiano superstitionis esse quàm plurimum, pietatis quàm minimum. Sed quid concio? ferebátne Cumanum asinum tam insolenter rudentem è suggesto? *Hi.* Quidam mirabantur quid accidisset homini. Qui stomachi erant impatientioris surgebant, atque è templo abibant, submurmurantes; Venimus huc audituri laudes Divæ Virginis,& hic temulentus nobis evomit meras sycophantias. In his erant etiam non paucæ mulieres. *Le.* Atqui solet hoc genus mirè deditum esse isti sodalitio. *Hi.* Vera prædicas; sed cœperunt & fœminæ sapere. Eruditi quotquot aderant plerique ringi, nonnulli etiam subsibilare. *Le.* Non curat asinus sibila; oportuit talem rabulam putribus ovis aut ruderibus è suggesto deturbare. *Hi.* Non deerant qui hoc illum dignum existimarent, sed cohibebat illos loci reverentia. *Le.* Sed loci religio non debet his opitulari qui locum scelere profanárunt: veluti qui in templi septis occîdunt hominem, non æquum est ut illic habeant asylum; itidem qui in sacris concionibus & loci religione & populi patientiâ stolidè abutitur, huic non oportet esse præsidio quod ipse suâ temeritate profanavit. Laudatus est à priscis ille qui eum non habuit pro Consule, cui ipse non esset Senator: nec par est ut populus eum habeat pro Ecclesiasta, cui ipse non est concio. *Hi.* Metuunt fulmen Episcoporum. * *Si quis instigante Diabolo*, &c. nôsti legem. *Le.* Sed priùs in tales rabulas Episcopi debebant vibrare fulmen. *Hi.* Metuunt & illi. *Le.* Quos? *Hi.* Illos ipsos rabulas. *Le.* Quamobrem? *Hi.* Ob hoc ipsum, quòd rabulæ sunt. *Le.* Apostoli non metuebant regum & præsidum minas, & isti metuunt unum mendicum? *Hi.* Sed ob isthuc ipsum magis formidandi quòd mendici sunt; quod eripiatur non habent, quo lædant habent. Abi tu sodes ad vesparum aut crabronum nidum aliquem, & unam quamlibet ex illis digito contige; ea res si tibi bene successerit, redito ad me, & Episcopos ignavos appellato qui refugiunt unum mendicum irritare. Romanum Pontificem nonne potentissimi Christianæ ditionis Monarchæ reverentur, fortassis & metuunt? *Le.* Nec mirum, est enim Christi vicarius. *Hi.* At Alexander sextus, vir nec stultus nec indoctus, fertur ità loqui solitus, Se malle è summis Monarchis aliquot offendere, quàm unum quemlibet fraterculum ex ordine Mendicantium. *Le.* Omitte pontifices. Cùm istius sceleris rumor ad aures

* Id est, *Quòd pessimum bestiæ venter.*

* Canon est in Decretis quo excommunicantur qui in monachos & sacerdotes manus injecerint.

principum qui tum Augustæ erant dimanâsset, non est sumptum de homine supplicium? *Hi.* Indignè tulerunt omnes, sed præcipuè Rex Ferdinandus, & hujus soror Maria, fœminarum hujus seculi decus, Bernardus Cardinalis Tridentinus, Balthasar Episcopus Constantiensis; objurgatus est graviter Ecclesiastes, sed à nullo acriùs quàm à Joanne Fabro Episcopo Viennensi. *Le.* Quid objurgatio? asinus non sentit nisi fustem. *Hi.* Præsertim si in ventrem ingeras. Sed quid illi stolido fecissent Principes, longè gravioribus curis occupati? *Le.* Certè submovissent à concionandi munere, & suam illi benignitatem subtraxissent. *Hi.* At artifex ille pus suum in ipsam consilii dissolutionem distulerat, cùm jam alioqui foret abeundum. *Le.* Isto quidem pacto dicuntur abire cacodæmones, ingenti fœtore relicto. *Hi.* Itaque dimissus à Rege Ferdinando, sed bene pastus. Nam objurgatio nè tantillum quidem detraxit hominis obesitati. *Le.* Franciscus dicitur concionatus sororibus avibus; iste dignus videtur qui concionetur fratribus asinis ac suibus. Sed quò se contulit? *Hi.* Quò nisi ad suos gregales? à quibus acceptus est ovatione, ob rem strenuè felicitérque gestam, & inter pocula pro *Io triumphe*, cantatum est *Te Deum laudamus.* *Le.* Dignissimus est iste Merdardus qui funem in collo gestet potiùs quàm in lumbis. Sed quid imprecemur isti stolido gregi qui tales fovet pecudes? *Hi.* Vix invenias quod impreceris malum gravius quàm ipsi accersunt sibi: siquidem his rationibus maximè traducunt sese, & in bonorum omnium conjiciunt odium, efficaciùs quàm quisquam possit hostis. Sed non est Christianæ mentis cuiquam imprecari malè; illud potiùs optandum, ut clementissimus rerum formator & reformator, (qui ex Nabuchodonosor homine fecit bovem, & rursus ex bove fecit hominem, quique asinæ Balaami dedit hominis linguam) omnes Merdardi similes vertat in melius, détque illis & mentem & linguam viris Evangelicis dignam.

ARGUMENTUM.

Philodoxus ad veram gloriam & honestum nomen viam indicat. 1. Conetur ut sit talis qualis haberi se velit. 2. Imitetur vires celebres, qui tamen variis olim de criminibus accusati. Cato senior quadragies causam egit reus. 3. Caveat in omni re, Ne quid nimis. 4. Facilis sit in aliorum moribus perferendis, ad leviora vitia connivens. 5. Ne sit præfractus aut pertinax in sua opinione. 6. Sit comis, &c. Impossibile est placere omnibus. 7. Bene mereatur de omnibus in quantum potest: sit hoc partim officiis, partim etiam benignitate. Felicitas quibusdam inest à natura, ut quicquid agant placeat. 8. Comitas & morum suavitas in rebus omnibus favorem conciliant. 9. Inconstantia cavenda. 10. Amicitia minimum, ab honesto minimè recedendum esse.

esse. 12. *Observandi hominum & nationum mores.* 11. *Si quid agendum, quod forsan necessariò displicebit, nostra appareat voluntas agendi aliter.* 13. *Rectum & honestum semper agamus.* 15. *Lingua multis causa est invidiæ. Quomodo laudandum & vituperandum.* 15. *Libros exactè scribere, argumento non vulgari, famæ januas aperit.* 16. *Invidiam oborientem beneficiis vincere.*

(*a*) PHILODOXUS, (*b*) SYMBULUS.

Ph. FElix auspicium interpretor occursum tuum, Symbule. *Sy.* Utinam sit aliquid, Philodoxe, in quo tibi queam esse felix. *Ph.* Quid auspicatius quàm si quis Deus occurrat homini? *Sy.* Equidem nihil isthoc existimarem auspicatius, etiamsi sexcentæ volitent (*c*) noctuæ. Sed quem mihi narras Deum? *Ph.* Te, inquam, Symbule. *Sy.* Méne? *Ph.* Te planè. *Sy.* Ego Deos cacantes nunquam feci pili. *Ph.* Si non fallit proverbium, * Deum esse quisquis juvat mortalem, tu mihi Deus esse potes. *Sy.* De fide proverbii viderint alii, ego certè perquam lubens amico profuero si queam. *Ph.* Non est quòd metuas, Symbule: haud peto mutuum: sacra res est consilium; eo tantùm me juva. *Sy.* Atqui isthuc ipsum est petere mutuum, quandoquidem hoc officii genus inter amicos ultro citróque commeare debet, quemadmodum & cætera omnia. Sed quid est rei in quo meum desideras consilium? *Ph.* Piget obscuritatis, cuperem esse celebris; commonstra viam. *Sy.* En tibi compendiariam: imitare * Erostratum, qui incendit templum Dianæ, aut huic simillimum Zoïlum, qui laceravit Homerum, aut aliud aliquod (*d*) facinus & memorabile designa & * ἀοίδιμον eris cum Cecropibus ac Neronibus. *Ph.* Famam ex scelere parent alii; ego nomen ambio rumoris honesti. *Sy.* Talem igitur te præsta qualem optas prædicari. *Ph.* At multis egregiâ virtute præditis non contigit nominis celebritas. *Sy.* Istud an verum sit, nescio: attamen si id eveniat quod ais, ipsa virtus abunde magnum sui præmium est. *Ph.* Vera prædicas planéque Philosophicé. Veruntamen, ut sunt res humanæ, mihi videtur gloria præcipuum quoddam ornamentum esse virtutis, quæ non aliter gaudet agnosci quàm Sol amat lucere, vel ob hoc ipsum, ut & prosit quamplurimis, & quamplurimos ad sui pelliciat æmulationem. Postremò, non video quam possessionem speciosiorem parentes liberis suis relinquere possint quàm honesti nominis immortalem memoriam. *Sy.* Ut video, gloriam expetis virtute partam. *Ph.* Scilicet. *Sy.* Proinde tibi propone literis omnium celebratos, Aristidem, Phocionem, Socratem, Epaminondam, Scipionem

a *Amans gloriæ*, qui famam venatur.
b *Consiliarius.*
c Noctuæ volatus apud Athenienses felix & bene ominatus fuit.
* *Homo hominis Deus.*
* Erostrati & Zoili fama.
d *Aude aliquid brevibus Gyaris.* Juven.
* Id est, *celebratus carmine.*

pionem Africanum, Catones seniorem & Uticensem, Marcum Brutum, & horum similes, qui belli domique de Republica quàm optimè mereri studuerunt. Hic est enim feracissimus gloriæ campus. *Ph.* Verùm inter istos celebres, Aristides ostraciſmo jussus est solum vertere; Phocion & Socrates biberunt cicutam; Epaminondas capitis est postulatus quemadmodum & Scipio; Cato senior quadragies reus causam dixit; Uticensis sibi mortem consciviț, itidem Brutus. Ego gloriam optarem nullâ invidiâ contaminatam. *Sy.* At istuc nè Herculi quidem filio concessit Jupiter. Nam post tot monstra virtute domita cum (*a*) Excetra fuit extremum certamen, idque multò omnium pertinacissimum. *Ph.* Ego Herculi suos glorioſos labores nunquam invidebo. Eos demum felices duco, quibus obtigit honestum nomen nullâ invidiâ contaminatum. *Sy.* Vis, ut video, suaviter vivere, eò metuis invidiam; nec id injuriâ, (*b*) κάκιστον γάρ ὅτι θηρίον. *Ph.* Sic est. *Sy.* Ergo (*c*) λάθε βιώσας. *Ph.* At istuc est mortuum esse, non vivere. *Sy.* Intelligo quid affectes. In Sole clarissimo versari gaudes absque umbra. *Ph.* Istuc quidem fieri non potest. *Sy.* At nihilo magis fieri potest ut gloriam consequaris nullâ contaminatam invidiâ. Rectè facta ultro sequitur gloria, gloriam comitatur invidia. *Ph.* Atqui posse gloriam absque invidia contingere docet nos senex ille Comicus, *Ità ut facillimè sine invidia laudem invenias, & amicos pares.* *Sy.* Si istâ laude contentus es quam tulit Pamphilus adolescens obsequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes assequendi quod expetis, unde decerpsisti sententiam. In omni re memento, *Nè quid nimis*, sed tamen *mediocriter omnia*; esto facilis in perferendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens; nè sis præfractus, tuæque sententiæ nimiùm tenax, sed aliorum studiis temet accommoda; nulli lædas os, sed comem te præbeas omnibus. *Ph.* Adolescentiæ favent plerique, nec magni negotii sit tum istam parare laudem: ego magnificum quoddam nominis decus optârim, quod per universum orbem resonet, quódque cum ætate semper fiat illustrius, atque à funere tandem clariùs eluceſcat. *Sy.* Equidem laudo generosam istam indolem tuam, Philodoxe: Cæterùm si cupis gloriam virtute partam, præcipua virtus est negligere gloriam, & summa laus est non ambire laudem, quæ magis sequitur fugientem. Videndum est igitur, nè quò impensiùs ista ambis, hòc frustrere magis. *Ph.* Non sum Stoicus (*d*) ἀπαθὴς, tangor humanis affectibus. *Sy.* Si te profi-

a Excetra Hydræ appellata est, quòd uno capite abscisso plura excreſcerent.

b Id est, *Pessimum enim est animal.*

c Id est, *latenter vive.*

d Id est, *exors affectuum.* Stoici negabant in virum sapientem ullos affectus cadere.

profiteris hominem, nec ea recusas quæ sunt humanæ sortis, cur ea venaris quæ nec Deo contingunt? Nôsti enim Theognideum illud non minùs verè quàm scitè dictum, *Jovem nec pluvium, nec serenum placere omnibus.* *Ph.* Non est fortassis ignis absque fumo, sunt tamen (a) ἄκαπνα. Si non potest obtineri quin aliquâ livoris nubeculâ obscuretur hominis gloria, arbitror tamen esse rationes quibus fiat ut quàm minimum invidiæ sit admistum. *Sy.* Eas igitur tibi vis commonstrari? *Ph.* Percupio. *Sy.* Modicè virtutem exsere & minùs gravaberis invidiâ. *Ph.* At gloria, nisi sit insignis, non est gloria. *Sy.* Ecce tibi certissimam viam. Designa præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, (b) Menœciis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciis.

a Ligna sunt quæ dum cremantur fumum non faciunt, ab ἀ privativa particula, & καπνὸς, quod *fumum* significat.

b Nobilis adolescens Thebanus qui pro patriæ salute seipsum morti objecit, apud Philostratum in Imaginibus.

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Ph. Equidem, ut ingenuè quod res est fatear, cupio liberis ac nepotibus meis honesti nominis hæreditatem relinquere; verùm hujus rei fructum vivus apud vivos aliquamdiu decerpere cupiam. *Sy.* Age, non te suspendam ampliùs. Certissima ad illustre nomen est via, bene mereri, cùm privatim de singulis, tum publicitus de universis. Id partim fit officiis, partim benignitate. Benignitas sic temperanda est, nè cogaris ab aliis rapere quod aliis suppedites. Nam ex hujusmodi largitionibus plus odii nascitur apud probos quàm favoris apud improbos. Porrò, ab improbis laudari infamia verius est quàm gloria. Ad hæc, benignitatis fons largiendo exhauritur. Porrò, beneficentia quæ constat officiis fundum non habet; imò quò largiùs hinc hauritur, hoc scatet uberiùs. At hîc multæ res sunt quæ & invidiam mitigant, & famæ celebritatem illustrant, quas nemo sibi præstare valet, sed contingunt gratuito favore numinis.

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus:

At formam corporis sibi nemo largitur. Adfert secum dignitatis plurimum generis claritudo: At hæc quoque fortunæ munus est. Idem sentiendum de divitiis, quæ rectè factis partæ ab avis atque atavis ad nos devenerunt. Nè hoc quidem quisquam sibi præstat. Hujus generis sunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos, & comitas non ascita, sed ingenita: postremò, decorum quoddam arcanum, atque etiam felicitas, cujus effectum in multis videmus quotidie, causam reddere nemo potest. At non frequenter conspicimus eadem geri dicive à diversis, & magnam inire gratiam qui pejus gessit dixitve, cùm

Forma.

Nobilitas.

Opes.

cùm is qui meliùs rem egerit pro gratia referat odium. Hoc priſci quidam ad Genios referebant. Dicebant enim, in ea re quemque fortunatum eſſe ad quam natus eſſet; contrà, parùm ſuccedere quod quis *invitâ Minervâ* iratóque genio tentaret. *Ph.* Hic igitur nullus eſt conſilio locus? *Sy.* Vix ullus. Attamen qui ſagaces ſunt deprehendunt in pueris aut adoleſcentibus notas quaſdam quibus conjecturam facere liceat, ad quæ ſtudia, quodve vitæ genus, quáſve actiones ſint idonei. Idem indicat in nobis arcanus quidam animi ſenſus, quo à quibuſdam abhorremus nullâ evidente causâ, ad quædam item miro impetu rapimur. Hinc eſt quòd alius feliciter tractat rem militarem, alius dexter eſt in negotiis politicis, alium dicas ad ſtudia natum. Quanquam & in his mira varietas; nimirum tanta quanta eſt functionum diverſitas. Alium natura genuit imperio, alium voluit eſſe fortem militem: cui plurimum indulſit, ei conceſſit ut, juxta Homerum, *pariter & bonus* ſit *lanceārius & egregius dux.* Itidem in rebus civilibus, alius valet in conſilio, alius in agendis cauſis excellit, alius obeundis legationibus & gaudet & feliciter rem gerit. De ſtudiorum varietate quid attinet dicere? ſunt qui ſic rapiantur ad inſtitutum monaſticum, nec ad quodvis, ſed vel ad hoc vel illud, ut vitam ſibi putent acerbam niſi quod optant aſſequantur. Sunt è diverſo, qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potiùs quàm fieri monachum: nec id odio faciunt, aut certâ ratione, ſed arcano quodam naturæ ſenſu. *Ph.* Iſta quidem in compluribus ità ut narras & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus ſum. *Sy.* In his igitur bonis quæ nobis gratuitò largitur naturæ benignitas multò minus orietur invidiæ, ſi faſtus abſit & oſtentatio. Amabilior enim eſt forma, aut nobilitas, aut opulentia, aut facundia, in his qui ſe his bonis præcellere quaſi neſciunt. Comitas autē & modeſtia nihil imminuunt hæc commoda, ſed ut gratiam addunt, ità depellunt invidiam. Hæc autem comitas & morum ſuavitas oportet in omnibus vitæ actionibus ſit perpetua, niſi prorſus repugnet Minerva. Nam fruſtrà, ut opinor, tentaret Xenocrates quod ſucceſſit Socrati ac Diogeni; fruſtrà moliretur Cato Cenſorius, quod Lælium fecit gratioſum. Attamen Demea ille Terentianus ſubitò mutatus, ſatis declaravit quantum ad conciliandum benevolentiam habet momenti ſtudiis & affectibus omnium obſecundare. Verùm quotics à recto receditur, jam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degeneratur.

ratur. Cæterùm ea demum gloria perpetua est quæ Honesti radicibus nititur, à judicio rationis profecta. Nam affectus temporarios habent impetus, qui simul atque relanguerint, odisse cœpimus quod antè vehementer arrisit; ac proinde plausus vertitur in sibilum, laus in vituperium. Cæterùm ut ingenium prorsus inverti non potest, ità potest aliqua ex parte corrigi. *Ph.* Exspecto quid dicas. *Sy.* Qui naturâ blandior est, is cavere potest, ne dum apud omnes gratiosus esse studet, deflectat ab honesto; néve dum sese quibuslibet accommodat, Polypum imitatus, sibi parùm constet. *Ph.* Tales novi permultos lubricæ fidei & erubescendæ vanitatis. *Sy.* Rursus, qui severiore sunt ingenio, dare operam oportet ut sic affectent comitatem, nè quod agunt videatur simulatum, aut subindè ad naturam suam recurrant, pro laude geminum dedecus sibi comparaturi; & quòd interdum rigidiùs agant & quòd sint inconstantes. Tantam enim vim habet constantia, ut qui vitiosam nacti sunt naturam, tamen ob hoc ipsum leviùs ferantur, quòd nusquam sunt sui dissimiles. Fucus autem simulatque subboluit etiam in benefactis gignit odium. Porrò quod simulatum est perpetuò latere non potest, aliquando erumpat oportet: quod ubi factum fuerit, simul evanescit omnis ille magnificus gloriæ fumus, atque etiam in fabulam vertitur. *Ph.* Illud igitur, ut video, mones, à natura minimum, ab honesto minimè recedendum esse. *Sy.* Tenes. Ad hæc, scis, quicquid subitò inclarescit obnoxium esse invidiæ. Indè vox odiosa (*a*) νεοπλούτε apud Græcos, apud Romanos *novorum* hominum cognomen, apud utrosque *terræ filiorum*, & *è cœlo delapsorum*. Cæterùm fama quæ paulatim nascitur & augescit, quemadmodum minimum habet invidiæ ità maximè durabilis est, ut indicat hoc ille poëtarum acutissimus Horatius, *Crescit occulto velut arbor ævo Fama Marcelli.* Proinde, si veram, si perpetuam, si livori quàm minimùm expositam gloriam expetis, auscultа Socrati, qui dixit, quibusdam usu venire, ut dum nimiùm properant initio, seriùs perveniant ad finem. *Ph.* Sed hominum vita brevis est. *Sy.* Ergò ad benefacta properandum, non ad gloriam, quæ suà sponte consequitur. Non enim id consulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri possis. Nam isthuc Parcarum munus est, quæ fila ducunt, & amputant, cùm ipsis est visum. *Ph.* Utinam isthuc quoque possis. *Sy.* Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod annis detrahunt, nominis splendore pensant. Quibusdam, sed pauciſſimis, tam indulgenter favent,

a Id est, *nuper dives* factus, qui subitò divitias nactus nusquam non ostentat illas, priùs lentes demi vorans.

vent, ut vivi, sibíque quodammodo superstites, posteritate suâ fruantur. Sed *rari* sunt *quos æquus amavit Jupiter*. Hoc fortassis aliqui *diis geniti potuere*; verùm ista felicitas non cadit in hanc consultationem. *Ph.* Sæpe mecum admirari soleo seu fortunæ seu naturæ invidentiam, quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus quod non aliquo temperet incommodo. *Sy* Quid igitur superest, amice, nisi ut homines nati sortem humanam æquo feramus animo? Jam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, si penitus cures habere perspecta nationum, ordinum & singulorum hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum qui bestiis curandis alendísque dant operam. Siquidem horum præcipuum est studium, animadverte quibus rebus quódque animal vel efferetur vel deliniatur. Non jam loquor tantùm de discrimine quod est inter avem & quadrupedem, inter serpentem & piscem, aut quod est inter aquilam & vulturem, inter elephantum & equum, inter delphinum & phocam, inter viperam & aspidem; sed de innumera varietate quæ est in singulis animantium generibus. *Ph.* Exspecto quò sis evasurus. *Sy.* Omnes canes sub una specie continentur; sed hæc species quàm in innumeras formas distrahitur? ut dieas illos genere distingui, non specie. Jam prorsus in eadem specie quàm varii sunt canum mores & ingenia? *Ph.* Immensa varietas. *Sy.* Quod de canibus dictum est, de singulis animantium generibus dictum puta: sed in nullo magis elucet discrimen quàm in equis. *Ph.* Vera prædicas. Sed quorsum hæc? *Sy.* Quicquid in animantium generibus, vel in formis, vel in singulis animantibus varietatis est, hoc omne puta esse in homine. Illic reperies lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos, asinos, leones, oves, viperas, simias, dracones, aquilas, vultures, hirudines, hirundines, & quid non? *Ph.* Quid tum? *Sy.* Nullum autem est animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de se præbeat utilitatem, aut certè non lædat. *Ph.* Nondum perspicio quid agis. *Sy.* Est nonnihil discriminis inter Hispanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum. *Ph.* Est planè. *Sy.* Ad hæc, est singulis in unoquoque genere peculiare quoddam ingenium. *Ph.* Fateor. *Sy.* Hanc varietatem si sagaciter habueris animadversum, & singulorum moribus te accommodes, facilè consequêris, ut aut omnes habeas amicos, aut certè nullos inimicos. *Ph.* Si Polypum me fieri jubes, ubi rectum & honestum? *Sy.* Est in rebus communibus aliquod obsequium quod nullo pacto vi-

tiat honestum: quod genus, Apud Italos osculo salutant viri viros; in Germania si facias idem, absurdum videatur, sed pro osculo dextram porrigunt. Rursus in Anglia viri salutant mulieres etiam in templo obvias: idem si fiat in Italia, flagitium habeatur. Item in Anglia porrigere poculum tuum intervenienti in convivio civilitatis est; in Gallia contumeliæ est. In his & aliis hujusmodi citra recti jacturam licet omnibus obsecundare. *Ph.* At perdifficile sit omnium gentium mores ac singulorum hominum ingenia nôsse. *Sy.* Verùm, ô Philodoxe, si gloriam insignem quæris, eámque virtute partam, necesse est ut virtutem quoque præstes non vulgarem. Scis autem virtutem circa difficilia versari, quemadmodum ante Peripateticum illum docuit Hesiodus: proinde si mel cupis, apes feras oportet. *Ph.* Scio, & memini: sed mitigandæ invidiæ rationem quærimus. *Sy.* Proinde da operam ut in bello dux esse malis quàm miles, & in eo bello quod gerendum cum invisis hostibus potiùs quàm cum civibus aut sociis. In Republica ea potissimùm munia capesse quæ popularia sunt & gratiosa: velut, defendere popularius est quàm accusare; honorare quàm punire. Quòd si qua incidunt, sicut incidere necesse est, naturâ molesta, tamen ea quoque, si vitiari non possunt, commoditate sunt lenienda. *Ph.* Quo pacto? *Sy.* Sedes judex aut arbiter? altera pars nonnihil offendenda est; sed eâ rem æquitate geras ut, si fieri possit, etiam victus gratias agat. *Ph.* Quî sic? *Sy.* Puta, intenditur actio furti aut sacrilegii; muta, si potes, actionis formulam, & fac ut sit actio rei vindicandæ. Hîc protinus ità reum subleves, ut nihil tamen decedat actori. Porrò actionem omnem sic moderare, ut citra actoris dispendium reo videaris æquus. Postremò, damnati pœnam nonnihil mitiga. Abfit interim aut vultûs torvitas, aut verborum acerbitas, aut morositas; quæ res faciunt ut quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quàm alii pro negato. Interdum monendus est amicus: sed si nulla spes emendationis, silere præstat. Si res gravior est, & spes est profectûs, magni refert qualis sit admonitio. Nam sæpenumero fit, ut qui siniſtrè aut intempestivè admonet, & morbum exasperet, & ex amico reddat inimicum. Hæc dexteritas magis etiam habet locum si agas cum principe: nam horum affectibus nonnunquam incidit ut sit resistendum. Quod si fit comiter ac dextrè, paulò pòst qui obstitere plus ferunt gratiæ quàm qui obsecundârunt. Quod enim cupiditati placet temporarium est; quod rectâ ratione

Declinandi invidiam modus.

Siniſtra & intempestiva monitio.

Lingua multis causa invidiæ.

tione geritur perpetuò probatur. Longè verò maxima pars invidiæ nascitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis! Quàm multis dictum, aut jocus intempestivus fuit exitio! Laudabis igitur, sed dignos, idque parcè; sed vituperabis parciùs, si tamen omnino quispiam vituperandus est: proinde vitanda loquacitas; difficillimum enim sit simul & multa & opportunè dicere. *Ph.* Attentior istis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandum nominis celebritatem via, scribere libros. *Sy.* Vera prædicas, nisi quòd obstat scribentium turba. At si ista placet ratio, cura ut exactè scribas potiùs quam multa. Cum primis autem Argumentum delige neque protritum, neque cum multis commune, ad hæc minimè invidiosum: in id, quicquid insigne complurium annorum lectione contractum est, conferas: tractatione verò tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. *Ph.* Prudenter tu quidem, Symbule; meóque animo feceris satis, si unum istud adjeceris, quibus rebus effici possit ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video qui vix sub obitum inclarescunt; nonnullos à rogo, quod aiunt, demum innotescere. *Sy.* Hic quod consulam nihil habeo melius quàm quod tibicen suasit tibicini. Fac ut his teipsum probes qui gloriâ jam vicerunt invidiam; in horum amicitiam temet insinua, quorum honorifica de te prædicatio facilè populare studium tibi conciliabit. *Ph.* At si quando exoriatur invidia, quid ostendis remedii? *Sy.* Fac quod solent hi qui picem coquunt: si flamma effulserit, infundunt aquam; ac tum magis efferatur ac stridet incendium, ni id facias constanter ac sæpius. *Ph.* Quid istuc ænigmatis est? *Sy.* Invidiam oborientem. beneficiis obrue potiùs quàm vindictâ. Nihil egit Hercules resectis Hydræ Lernææ capitibus; igni Græco devicit exitiabile monstrum. *Ph.* Sed quem vocas ignem Græcum? *Sy.* Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui lacessitus injuriâ malorum, non cessat tamen de omnibus bene mereri. *Ph.* Quid ego audio? beneficentia igitur nunc aqua est, nunc ignis! *Sy.* Quid vetat? Quando Christus in allegoriis nunc Sol est, nunc Ignis, nunc Lapis. Dixi sedulo. Si quid melius eris nactus, sequitor, meúmque repudiato consilium.

Scribere libros non vulgari argumento.

Modus extinguendi invidiam quavis occasione ortam.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Opulentia ſordida inſignem cujuſdam divitis ſorditiem memorat; ubi oſtenditur quo vivatur modo apud avaros. In hyeme focos ſtruunt ex arborum radicibus humidis, unde fumus, at vix ulla flamma. Pulicum & cimicum frequentia ſomnum capere non ſinit. Aquâ vinum diluunt. Fœx vini calculum generat in renibus. Triticum vitiatum emunt, quod etiam cum tertia argilla parte admiſcent. Nullam jentaculum. Prandium ad horum primum differtur; cœnatur ad horam decimam. Quàm ſordidus convivii apparatus. Peſſimas emunt carnes. Corpori tenero tenuique, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, non jejunandum. Diæta & victûs conſuetudo multum habet momenti ad valetudinem conſervandam.

JACOBUS, GILBERTUS.

Ja. UNde nobis tam exſuccus, quaſi cum cicadis interea (*a*) rore ſis paſtus? Mihi nihil aliud quàm (*b*) ſyphar hominis eſſe videris. *Gi.* Apud inferos umbræ malvâ & porro ſaturantur; at ego decem vixi menſes ubi nè id quidem contigit. *Ju.* Ubinam? te quæſo: num abreptus in navem galeatam? *Gi.* Nequaquam, ſed Synodii. *Ja.* In urbe tam opulentâ bulimiâ pericliratus es? *Gi.* Maximè. *Ja.* Quid in cauſa? an deerat pecunia? *Gi.* Nec pecunia, nec amici. *Ja.* Quid igitur erat mali? *Gi.* Mihi res erat cum hoſpite (*c*) Antronio. *Ja.* Cum illo opulento? *Gi.* Sed ſordidiſſimo. *Ja.* Monſtri ſimile narras. *Gi.* Minimè; ſed ſic fiunt divites qui è ſumma emergunt inopia. *Ja.* Quid ità libuit tot menſes apud talem hoſpitem commorari? *Gi.* Erat quod alligaret, & ſic tunc erat animus. *Ja.* Sed dic, obſecro, quo tandem vivit ille apparatu? *Gi.* Dicam, quandoquidem *Actorum laborum* ſolet eſſe *jucunda commemoratio*. *Ja.* Mihi certè futura eſt. *Gi.* Illud (*d*) ἔρανόθεν acceſſit incommodi cùm illic agerem, totos tres menſes ſpirabat Boreas, niſi quòd illic neſcio quo pacto nunquam perſeverat ultra diem octavum. *Ja.* Quomodo igitur ſpirabat totos tres menſes? *Gi.* Sub eum diem velut ex conſtituto mutabat ſtationem, ſed poſt horas octo migrabat in locum priorem. *Ja.* Ibi tenui corpuſculo opus erat foco luculento. *Gi.* Satis erat ignis, ſi ſuppetiſſet lignorum copia. Verùm nè quid hîc faceret impendii noſter Antronius, ex ruſculis inſularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque ferè noctu. Ex his nondum bene ſiccis ſtruebatur ignis non abſque fumo, ſed ſine flamma; non qui caleſaceret, ſed qui præſtaret nè verè dici poſſit ibi nullum eſſe ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeò temperatum erat incendium. *Ja.* Illic hybernare durum erat. *Gi.* Imò multò durius æſtivare.

Ja. Qui

a Vide prov. *Rore paſcitur.*

b Serpentis exuvium: ità appellatur mirè leve & ſiccum.

c Non homine, ſed aſino. Vide Chiliades.

d Id eſt, cœlitus.

Ja. Quî sic? *Gi.* Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum esse, nec noctu somnum capere liceret. *Ja.* Divitias miseras! *Gi.* Præsertim in hoc pecoris genere. *Ja.* Oportet illic ignavas esse fœminas. *Gi.* Latitant, nec inter viros versantur. Ità fit ut illic & fœminæ nihil aliud sint quàm fœminæ, & viris desint ea ministeria quæ solent ab eo sexu suppeditari. *Ja.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gi.* Illi in hujusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potiùs habitabat quàm domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem esse præ cæteris (*a*) Mercurialem. Pictor ille nobilis deplorandum existimavit si dies abiisset sine linea; Antronius longè magis deplorabat si dies præterîisset absque lucro. Quod si quando evenisset, domi quærebat Mercurium. *Ja.* Quid faciebat? *Gi.* Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Hic erat certum lucrum. *Ja.* Fortasse vinum erat æquo vehementius. *Gi.* Imò plus erat quàm vappa. Nunquam enim emebat vinum nisi corruptum, quò minoris emeret. Ex eo nè quid periret, subindè fæces annorum decem miscebat, volvens ac revolvens omnia, quò mustum videretur; neque enim ille passus fuisset ullam fæcis micam perire. *Ja.* At si qua fides medicis, tale vinum gignit veficæ calculos. *Gi.* Non erant medici; nam in ea domo nullus erat annus tam felix quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille funestam domum. *Ja.* Non? *Gi.* (*b*) Etiam à mortuis colligebat vectigal. Nec aspernabatur quamvis exiguum lucellum. *Ja.* Dicis furtum. *Gi.* Lucrum vocant negotiatores. *Ja.* Quid interea bibebat Antronius? *Gi.* Idem ferme nectar. *Ja.* Non sensit malum? *Gi.* Durus erat, qui vel fœnum esse posset, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil existimabat certius. *Ja.* Quid ità? *Gi.* Si supputes uxorem, filios, filiam, generum, operas & famulas, alebat domi ferè corpora triginta tria. Jam quò vinum erat dilutius, hòc & parciùs bibebatur, & seriùs exhauriebatur. Hîc mihi subducito, in singulos dies addita aquæ situla quàm non pœnitendam summam conficiat in annum. *Ja.* O sordes! *Gi.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Ja.* Quo pacto? *Gi.* Emebat triticum vitiatum, quod alius noluisset emere. Hîc præsens statim lucrum, quia minoris emebat. Cæterùm vitio medicabatur arte. *Ja.* Quâ tandem? *Gi.* Est argillæ genus frumento non dissimile,

(*a*) Ubi mercatorum magna & plurima negotia tractantur.

(*b*) Vide proverbium, *A mortuo tributum.*

mile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis eâ argillâ turbidis bibunt libentiùs. Ejus terræ tertiam partem admiſcebat. *Ja.* Eſt iſthuc medicari? *Gi.* Certè tritici vitium minùs ſentiebatur. An hoc quoque lucrum putas aſpernandum? Adde jam aliud ſtrategema: Domi panem ſubigebat, nec id crebriùs, etiam æſtate, quàm bis in menſe. *Ja.* Iſthuc eſt lapides apponere, non panes. *Gi.* Aut ſi quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Fragmenta panis immerſa cyathis vino macerabant. *Ja. Similes* habebant *labra lactucas.* Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gi.* Primùm narrabo primatum ejus familiæ apparatum, quò faciliùs divines quomodo tractentur operæ. *Ja.* Audire cupio. *Gi.* De jentando nulla erat illic mentio. Prandium ferè differebatur in horam à meridie primam. *Ja.* Quamobrem? *Gi.* Exſpectabatur Antronius paterfamilias. Cœnabatur interdum ad horam decimam. *Ja.* At tu ſolebas eſſe inediæ impatientior. *Gi.* Eóque ſubindè clamabam ad Antronii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eodem conclavi) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodos? Commodè reſpondit, brevi adfuturum Antronium. Cùm nihil viderem apparari, & latraret ſtomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excuſabat horam, aut aliud ſimile. Cùm non ferrem ſtomachi latratum, rurſus interpellabam occupatum. Quid futurum eſt? inquam, eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonus conſumpſiſſet omnem tergiverſationem, abiit ad famulos, juſſitque adornari menſam. Tandem cùm nec rediret Antronius, nec quicquam appararetur, Orthrogonus victus conviciis meis deſcendebat ad uxorem & ſocrum ac liberos, clamitans ut appararent cœnam. *Ja.* Nunc ſaltem exſpecto cœnam. *Gi.* Ne propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum diſſimilis Vulcano, inſternit menſam linteo. Ea prima cœnæ ſpes. Tandem poſt longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ, cum aqua ſanè limpida. *Ja.* Altera cœnæ ſpes. *Gi.* Nè propera, inquam. Rurſum poſt atroces clamores adfertur phiala illius nectaris fæculenti plena. *Ja.* O factum bene! *Gi.* Sed ſine pane Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum eſt iterum uſque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix urſus dentibus frangeret. *Ja.* Certè jam vitæ conſultum eſt. *Gi.* Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc ferè

procœmio inauſpicatiſſimo, ut diceret ſibi dolere ſtomachum. *Ja.* Quid hîc mali auſpicii? *Gi.* Quia tunc nihil erat quod ederetur. Quid enim exſpectes, hoſpite malè affecto? *Ja.* Dolebat revera? *Gi.* Adeò ut ſolus devoraturus fuerit tres capos, ſi quis dediſſet gratis. *Ja.* Exſpecto convivium. *Gi.* Primùm ipſi apponebatur patina cùm farina fabacea, quod obſonii genus illic vulgò venditur tenuibus. Aiebat ſe hoc uti remedio adverſus omne morbi genus. *Ja.* Quot eratis convivæ? *Gi.* Interdum octo aut novem, inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius familias natu major. *Ja.* Quid illis apponebatur? *Gi.* Annon ſatis eſt frugi hominibus quod Melchiſedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? *Ja.* Nihil igitur obſonii? *Gi.* Erat nonnihil. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Memini nos fuiſſe in menſa convivas numero novem, cùm in patina non numerarem niſi ſeptem foliola lactucæ aceto innatantia, ſed abſque oleo. *Ja.* Solus igitur ille devorabat ſuas fabas? *Gi.* Vix ſemiobolo emerat; nec tamen vetabat, ſi quis proximè aſſidens vellet guſtare; ſed incivile videbatur, languido ſuum eripere cibum. *Ja.* Secabantur folia, quemadmodum de * cumino meminit proverbium? *Gi.* Non; ſed lactucis à primoribus abſumptis, reliqui panem immergebant aceto. *Ja.* Quid autem poſt ſeptem folia? *Gi.* Quid niſi caſeus, conviviorum clauſula? *Ja.* Hiccine erat apparatus perpetuus? *Gi.* Propemodum, niſi quòd interdum, ſi eo die Mercurium fuiſſet expertus propitium, erat paulò profuſior. *Ja.* Quid tum? *Gi.* Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Ja.* Quidni? *Gi.* Id eo duntaxat tempore quo ſumma eſt uvarum ibi vilitas. *Ja.* Proin extra autumnum nihil profundebat? *Gi.* Profundebat. Sunt illic navicalutores qui coneharum minutum genus hauriunt, potiſſimùm è latrinis: hi clamore certo ſignificant quid habeant venale. Ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli quem illi bagathinum appellant. Tum verò dixiſſes in ea familia eſſe nuptias. Nam igni erat opus, licèt celerrimè percoquantur. Atque hæc quidem poſt caſeum, loco bellariorum. *Ja.* Bella mehercule bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carnium aut piſcium? *Gi.* Tandem victus meis clamoribus cœpit eſſe ſplendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi fermè erant miſſus. *Ja.* Iſthuc verò lubens audiero. *Gi.* Primo loco dabatur juſculum, quod illi neſcio quam ob cauſam appellant miniſtram. *Ja.* Lautum, opinor. *Gi.* His conditum aromatibus,

* *Cumini ſector.*

Admo-

Admovetur igni cacabus aquâ plenus, in eam conjiciuntur aliquot fragmenta caſei bubalini, qui jam olim in ſaxum induruit; nam ad defringendum aliquid bonâ ſecuri opus eſt. Cùm ea fragmenta tepore aquæ ſolvi cœperint, inficiunt eam nè poſſit mera dici aqua. Hoc juſculo præparant ſtomachum. *Ja.* Suibus dignum. *Gi.* Dein apponitur paululum carnium de ventre veteris vaccæ, ſed elixum ante dies quindecim. *Ja.* Fœtet igitur. *Gi.* Maximè; ſed adhibetur remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Dicam, ſed vereor nè imitaturo. *Ja.* Scilicet. *Gi.* Miſcent ovum aquæ calefactæ, eo jure perfundunt carnem: ità magis falluntur oculi quàm nares; nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit eſum piſcium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cùm convivæ ſunt ſeptem aut octo. *Ja.* Præterea nihil? *Gi.* Nihil niſi caſeus ille ſaxeus. *Ja.* Novum mihi narras Lucullum. Sed quî potuit tam exilis apparatus tot ſufficere convivis, præſertim nullo refectis jentaculo? *Gi.* Imò, ne ſis inſciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur ſocrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. *Ja.* Tu quidem admirationem meam auxiſti, non ademiſti. *Gi.* Iſthuc tibi vix poſſum deſcribere, niſi priùs ordinem convivii depinxero. *Ja.* Pinge igitur. *Gi.* Antronius obtinebat primum locum, niſi quòd ego illi ſedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus, Orthrogono aſſidebat Verpius, Verpio Strategus natione Græcus. Antronio ſiniſter aſſidebat filius natu major. Si quis acceſſiſſet conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primùm de jure minimum erat vel periculi vel diſcriminis, niſi quòd in procerum diſcis natabant fragmenta bubalini caſei. Cæterùm ex phialis vini aquæque ferme quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo poſſet attingere quod erat oppoſitum, præter tres ante quos ſtabat patina, niſi quis ſuſtinuiſſet eſſe impudentiſſimus, & tranſilire ſepta. Nec tamen ea patina diu manebat, ſed mox tollebatur, ut aliquid ſupereſſet familiæ. *Ja.* Quid igitur edebant reliqui? *Gi.* Suo more deliciabantur. *Ja.* Quî? *Gi.* Panem illum argillaceum macerabant vino fæcis vetuſtiſſimæ. *Ja.* Tale convivium oportuit eſſe perbreve. *Gi.* Frequenter horâ prolixius. *Ja.* Quî potuit? *Gi.* Sublatis, ut dixi mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caſeus, unde nullum erat periculum nè quiſquam ullo cultello eſcario quicquam abraderet. Manebat illa præclara fæx, & ſuus cujuſque panis. Atq; inter hæc bellaria tutò miſcebantur fabulæ. Interim prandebat fœminarum ſenatus. *Ja.* Quid in-

terim operæ? *Gi.* Nihil habebant nobiſcum commune; ſuis horis ſibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix ſemihoram impendebant toto die. *Ja.* Verùm apparatus cujuſmodi? *Gi.* Iſthuc tuum eſt divinare. *Ja.* At Germanis vix ſufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, ſeſquihora in prandium, duæ horæ in cœnam; ac niſi affatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piſcibus, deſerunt patronum, & fugiunt in bellum. *Gi.* Suus cuique genti mos eſt. Itali minimum impendunt gulæ, pecuniam malunt quàm voluptatem; & ſobrii ſunt naturâ quoque, non ſolùm inſtituto. *Ja.* Nunc prafectò non miror te nobis redîſſe tam exilem, ſed omnino vivum redîſſe demiror, præſertim cùm antea capis, perdicibus, turturibus & phaſianis aſſueviſſes. *Gi.* Planè perieram niſi repertum fuiſſet remedium. *Ja.* Malè res agitur ubi tot remediis eſt opus. *Gi.* Effeceram ut mihi jam langueſcenti in ſingula convivia daretur quarta pars pulli elixi. *Ja.* Nunc incipies vivere. *Gi.* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, nè multum impenderetur, cujuſmodi ſex non ſufficerent uni boni ſtomachi Polono in jentaculum. Nec empto dabant cibum, nè quid eſſet impendii: itaque macie enecti ac ſemivivi coquebatur ala aut poples; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem ſemel atq; iterum ebibebant mulieres, ſubinde novâ infusâ aquâ. Itaque poples ad me veniebat pumice ſiccior, & quovis putri ligno inſipidior. Jus nil erat niſi mera aqua. *Ja.* Et tamen audio illic avium genus & copioſiſſimum eſſe, & elegans, & vile. *Gi.* Eſt prorſus, ſed illis charior eſt pecunia. *Ja.* Satis dediſti pœnarum, etiam ſi Romanum Pontificem occidiſſes, aut ſi minxiſſes ad ſepulcrum D. Petri. *Gi.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis eſſe in quaque hebdomada quinq; dies quibus veſcimur carnibus. *Ja.* Nimirum. *Gi.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis ſe fingebant oblitas emere, nè vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid ſupereſſet. *Ja.* Næ iſte Antronius ſuperat etiam Euclionem Plautinum. Sed piſcariis diebus quo remedio conſulebas vitæ? *Gi.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo arte in ſingulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed hîc quoque fœminæ pro recentibus carè emptis ſupponebant ſemiputria; ut mecum præclarè crederem actum, ſi ex tribus unum eſſet quodedi poſſet. Tandem & utrem vini purioris meâ pecuniâ emeram: cæterùm mulieres effractâ ſerâ intra paucos dies exſorbuerunt, non admodum irato Antronio. *Ja.* Itáne nullus erat illic quem

tui

tui miſereſceret? *Gi.* Miſereſceret? Imò videbar illis gluto quiſpiam & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque ſubindè me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæq; conſulerem incolumitati: & aliquot noſtrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliâſſet aut mortem aut morbum graviſſimum. Cùm is me videret deliciis quibuſdam, quas illic ex nucleis pineis aut peponum melonúmq; venditant pharmacopolæ, fulcire corpuſculum, & aſſiduis laboribus & inediâ & jam etiam morbo fractum, ſubornat medicum, mihi amicum & familiarem, ut perſuadeat victûs moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Móxque ſenſi ſubornatum, nec reſpondi tamen. Cùm idem accuratiùs mecum ageret, nec admonendi faceret finem, Dic, inquam, mihi, vir egregie, ſeriò iſthæc loqueris, an joco? Seriò, inquit. Quid igitur ſuades ut faciam? A cœnis in totum abſtine; & vino adde, ut minimum, aquæ dimidium. Riſi præclarum conſilium. Si me cupis extinctum, huic corpuſculo, & raro & exili, & ſpiritibus ſubtiliſſimis, vel ſemel à cœna abſtinere mors eſſet: id toties ipsâ re compertum habeo, ut non liceat iterum experiri. Quid autem futurum cenſes ſi ſic pranſus à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quaſi non præſtaret puram aquam bibere quàm fæculentam. Nec dubito quin hæc te loqui juſſerit Orthrogonus. Subriſit medicus, ac mitigavit conſilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctiſſime, quòd in totum arceam te à cœnis; licebit guſtare ovum, & ſemel bibere; ſic enim ipſe vivo. In cœnam coquitur ovum, indè capio vitelli dimidium, reliquum do filio: Mox hauſto ſemicyatho vini, ſtudeo in multam noctem. *Ja.* Num iſthæc vera prædicabat medicus? *Gi.* Veriſſima. Nam ipſe fortè per viam ambulans redibam à ſacro, & comes admonuerat illic habitare medicum: lubuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulſavi fores; apertæ ſunt; aſcendi: offendo medicum cum filio, & eodem famulo, prandentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. *Ja.* Oportuit eſſe exſangues homines. *Gi.* Imò ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. *Ja.* Vix credibile eſt. *Gi.* At ego compertiſſima narro. Nec ille ſolus ad iſtum vivit modum, ſed complures alii & imaginibus clari & re lautâ. (*a*) Polyphagia & Polypoſia, crede mihi, conſuetudinis res eſt, non naturæ. Si quis paulatim aſſueſcat, tandem eò proficiet ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum abſumpſit. *Ja.* Deum immorta-

(*a*) *Edacitas* & vorandi quædam cupiditas; Polypoſia, *bibacitas.*

lem! si tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis & Polonis? *Gi.* Plurimum haud dubiè, & quidem non sine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. *Ja.* Sed quid ostabat quò minùs tibi sufficeret ille victus? *Gi.* Quia diversis assueveram, & serum jam erat mutare consuetudinem: quanquam me non tam offendebat ciborum exiguitas quàm corruptio. Duo ova poterant sufficere, si fuissent recèns nata: vini cyathus erat satis, nisi pro vino daretur fæx vappida: dimidium panis aluisset, nisi pro pane daretur argilla. *Ja.* Adeóne sordidum esse Antronium in tantis opibus? *Gi.* Arbitror censum illius non fuisse infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parcissimé. *Ja.* Sed juvenes illi quibus hæc parabant num eâdem utebantur parsimoniâ? *Gi.* Utebantur, sed domi duntaxat; foris liguriebant, scortabantur, ludebant aleam: cúmque pater in gratiam honestissimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum unâ nocte sexaginta ducatos perdebant aleâ. *Ja.* Sic perire solent quæ sordibus corraduntur. Verùm è tantis periculis incolumis quò nunc te confers? *Gi.* Ad vetustissimum Gallorum contubernium, sarturus quod illic dispendii factum est.

ARGUMENTUM.

Exsequiæ Seraphicæ Franciscanorum ordinem vestem, vitam & vota, horrendáque eorum blasphemias excutiunt. Habitum Franciscanum, facere ut Satana viventes Christo moriantur: Baptismo efficaciorem esse. Arcana Franciscana. Privilegia Franciscì discipulis plura quàm Christi. Vestis Franciscana abigit diabolum, nec sinit vermes cadaver hominis attingere. Vestis hæc beat absque fide; Turcam, imò ipsum Satanam poterat servare, si velint induere. Franciscus addidit Evangelio Christi. Contactus pecuniæ Franciscanis prohibetur.

(a) PHILACOUS, (b) THEOTIMUS.

Ph. UNde nobis Theotimus novâ religionis facie? *Th.* Quî sic? *Ph.* Quia severa frons, oculi in terram defixi, caput in lævum humerum nonnihil inflexum, sphærulæ precatoriæ in manibus. *Th.* Si nôsse cupis, amice, quæ ad te nihil attinent, è spectaculo venio. *Ph.* An spectâsti funambulum, aut præstigiarum artificem, aut aliud huic simile? *Th.* Fortasse non ità huic dissimile. *Ph.* Equidem nunquam antehac vidi quenquam istiusmodi vultu redeuntem è spectaculo. *Th.* Sed ejusmodi fuit spectaculi genus, ut si tu interfuisses, fortassis me incederes aliquanto tristior. *Ph.* Quin

a *Audiendi cupidus*, famæ investigator.

b *Qui Deum veneratur & colit.*

Ph. Quin tu ergò memoras quid te tàm fecerit religiosum? *Th.* Redeo ab exſequiis Seraphicis. *Ph.* Quid ego audio? Iráne moriuntur & Angeli? *Th.* Non, ſed horum ſodales. Cæterùm nè te diutiùs ſuſpenſum habeam, nôſti, opinor, hic apud Peluſios Euſebium, hominem clarum & eruditum. *Ph.* Illúmne ex principe privatum, è privato exſulem, ex exſule tantùm non mendicum, penè addideram ſycophantam? *Th.* Rectè divinâſti quem dicam. *Ph.* Sed quid illi accidit? *Th.* Hodie ſepultus eſt: à pompa funebri redeo. *Ph.* Admodum triſtem fuiſſe oportet quæ te nobis tam triſtem remiſit. *Th.* Vereor ut ſine lacrymis queam tibi quod vidi deſcribere. *Ph.* At ego vereor ut ſine riſu poſſim audire. Sed narra, obſecro. *Th.* Scis, Euſebium jampridem fuiſſe miſerâ valetudine. *Ph.* Scio. ante annos aliquot evirato corpuſculo. *Th.* In hujuſmodi morbis qui lentè conficiunt hominem, medici certis præſagiis ſolent mortis diem prædicere. *Ph.* Maximé. *Th.* Hi monuerunt hominem, quicquid medicorum ars præſtare poſſet id omne ſummâ curâ præſtitum eſſe. Deum quidem potentiorem omni medicorum ope; ſed quoad humanâ conjecturâ deprehendi quiret, non ſupereſſe triduum vitæ. *Ph.* Quid tum poſtea? *Th.* Ibi continuò præclarus Euſebius detecto corpuſculo totum ſanctiſſimi Franciſci amictum induit, raditur, accipit cucullam cinericiam, veſtem ejuſdem coloris, funem nodoſum, feneſtratos calceos. *Ph.* Moriturus? *Th.* Sic eſt. Quin & profitetur voce jam moribundâ, ſe Chriſto militaturum juxta Franciſci regulam, ſi quod medici deſperabant daret Deus. Ad hanc profeſſionem adhibiti ſunt teſtes, viri ſanctimoniâ celebres. In ea veſte moritur vir egregius ad tempus à medicis prædictum. Veniunt ex eo ſodalitio complures, qui funebrem pompam celebrent. *Ph.* Utinam adfuiſſem iſti ſpectaculo. *Th.* Illacrymâſſes, ſi ſpectâſſes quâ charitate Seraphici ſodales cadaver abluerint, amictum illum ſacroſanctum adaptârint, manus in crucis imaginem compoſuerint, pedes nudârint & nudatos exoſculati ſint, faciem unguento etiam exhilarârint, juxta præceptum Evangelicum. *Ph.* Prodigioſa humilitas! Seraphicos viros agere pollinctores ac veſpillones. *Th.* Poſt hæc feretro compoſuerunt, & juxta Pauli doctrinam, *Alter alterius onera portate*, propriis humeris fratres fratrem bajulârunt per viam publicam ad monaſterium. Ibi ſolennibus næniis ſepelierunt. Cùm venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi complures invitis oculis effundere lacrymas, cùm talem virum,

rum, quem priùs viderant purpurâ byssóque vestitum, nunc conspicerent in amictu Franciscano, funè canabeo cinctum, tam religiosâ specie toto corpore compositum. Nam & mortui caput erat deflexum in humerum, & manus, ut dixi, * decussatim compositæ. Cætera item omnia mirificam quandam religionem præ se ferebant. Quin ipsa turba Seraphica cervicibus inflexis, oculis in terram defixis, & næniis adeò lugubribus, ut arbitrer ipsos manes non canere lugubriùs, multis excutiebat lacrymas & singultus. *Ph.* Sed habebátne quinque Francisci vulnera? *Th.* Id non ausim affirmare certó. Apparebant in manibus ac pedibus vestigia quædam sublivida, ac vestis in sinistro latere fenestellam habebat. Verùm non ausus sum oculos acriùs intendere, quòd affirment in hujusmodi rebus curiositatem multis fuisse exitio. *Ph.* Sed nullósne illic sensisti ridentes? *Th.* Sensi, verùm eos suspicor hæreticos esse, quorum hodie plenus est mundus. *Ph.* Ut simpliciter tecum fabuler, mi Theotime, vix ipse valuissem à risu temperare, si isti spectaculo adfuissem. *Th.* Faxit Deus nè tu sis istius fermenti contagio corruptus. *Ph.* Nihil hinc periculi est, optime Theotime: Ego à puero religiosè beatum Franciscum, juxta mundum nec doctum nec sapientem, sed profundâ mundanorum affectuum mortificatione Deo charissimum, semper animo sum veneratus, cúmque hoc omnes qui, illius ingressi vestigiis, ex animo studeant, mundo mortui, Christo vivere. Nam vestem nihil moror: sed lubens ex te didicero, quid vestis conferat mortuo. *Th. Margaritas non* esse *porcis objiciendas, nec sanctum dandum canibus*, scis ab ipso Domino præceptum esse. Proinde si ridendi causâ percontaris, nihil ex me audies; sin simplici discendi studio, libens impartiam quod ab illis didici. *Ph.* Profiteor discipulum & attentum & docilem, & benevolum. *Th.* Principio scis quosdam usq; adeò ambitiosos, ut non sat habeant superbè & insolenter vixisse, nisi & ambitiosè sepeliantur mortui. Non sentiunt exanimes; sed tamen viventes imaginatione quadam futuræ pompæ voluptatem aliquam ac fructum percipiunt. Hoc quicquid est affectûs abdicare, non negabis, opinor, aliquam pietatis partem. *Ph.* Fateor, si fastus exsequiarum non valeat aliâ ratione devitari. Sed mihi videtur modestius, si princeps exanimis involvatur linteo vili, ac per plebeios vespillones in vulgari cœmeterio inter plebeia cadavera sepeliatur. Nam qui sic efferuntur quemadmodum refert Eusebius, mutâsse fastum videntur veriùs quàm vitâsse.

* Transversè ut litera X in formam crucis quam vulgo S. Andreæ vocant.

tâſſe. *Th.* Deo gratum eſt quicquid bono fit animo. Illius autem eſt judicare cor hominis. Verùm quod dixi leve eſt, ſunt alia graviora. *Ph.* Quæ? *Th.* Profitentur ante mortem Franciſci regulam. *Ph.* Videlicet ut eam ſervent in campis Elyſiis. *Th.* Non, ſed hîc, ſi revaleſcant. Et ſit aliquoties, ut medicorum ſententiis damnati, ſimul ut ſacroſanctum veſtem induerint, ope Dei reviviſcant. *Ph.* Idem ſæpenumero uſu venit in his qui veſtem eam non induunt. *Th.* Oportet ſimpliciter ambulare in via fidei. Si nihil eſſet eximii fructûs in hac re, non ambirent, præſertim apud Italos, genere & literis nobiles plurimi, ut in amictu ſacroſancto ſepeliantur. Ac nè repudies ignotorum hominum exempla, ſic ſepultus eſt ille cui tu meritò plurimum tribuis, Rodolphus Agricola; ſic nuper Chriſtophorus Longolius. *Ph.* Meâ nihil refert quid delirent homines cùm agunt animam; ex te doceri cupio quid magni boni conferat hominem metu mortis attonitum, ac certâ vitæ deſperatione perturbatum, profiteri aut veſtiri. Quid quòd vota ſunt irrita, niſi fiant animo ſano ſobrióque, maturâ deliberatione, ſublato metu, dolo aut vi? Ut horum nihil ſit, profeſſio talis non obligat niſi poſt annum probationis, quo geſtare jubentur tunicam cum caperone: ſic enim loquitur vir ille Seraphicus. Itáque ſi reviviſcant, duplici nomine non tenentur: neque enim votum eſt quod ab attonito ſit metu mortis ac ſpe vitæ, neque profeſſio obligat, ante caperonem geſtatum. *Th.* Utcunq; habet obligatio, illi certè putant ſe obligari, & illa totius voluntatis addictio non poteſt Deo non eſſe gratiſſima: ſiquidem hoc eſt in cauſa ut bona opera Monachorum, etiamſi demus cætera paria, gratiora ſint Deo quàm aliorum, quòd ex optima radice proficiſcantur. *Ph.* Non excutiam hîc quanti momenti ſit, hominem totum ſe Deo addicere cùm jam ſui juris non eſt: ego arbitror unumquemque Chriſtianum ſe totum addicere Deo in baptiſmo, cùm renunciat omnibus pompis & voluptatibus Satanæ, dátque nomen imperatori Chriſto, poſthac illi per omnem vitam militaturus. Et Paulus agens de his qui *Chriſto commoriuntur, ut jam ſibi non vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt*; non loquitur propriè de Monachis, ſed de univerſis Chriſtianis. *Th.* Opportunè meminiſti baptiſmi; ſed olim tingebantur aut aſpergebantur agentes animam, quibus tamen dabatur ſpes æternæ vitæ. *Ph.* Quid Epiſcopi promiſerint non ità magni refert: Quid Deus præſtare dignetur nobis incertum eſt.

Si

Si certum fuiſſet tales aſperſione aquulæ repentè fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri feneſtra, ut homines mundo dediti ſtudio per omnem vitam ſervirent impiis cupiditatibus, ac tum demum adhiberent aſperſiunculam cùm jam ampliùs peccandi facultas non eſſet? Quòd ſi tali baptiſmo ſimilis eſt iſta profeſſio, præclarè conſultum eſt impiè viventibus nè pereant, hoc eſt, Satanæ vivant, Chriſto moriantur. *Th.* Imo ſi fas eſt aliquid ex Seraphicis myſteriis prodere, efficacior eſt illorum profeſſio quàm baptiſmi. *Ph.* Quid audio? *Th.* In baptiſmo tantùm proluuntur crimina, reſtat anima pura, ſed nuda; hîc qui profitetur, ſtatim ditatur totius ordinis egregiis meritis, nimirum inſitus corpori ſanctiſſimæ ſodalitatis. *Ph.* Itáne qui per baptiſmum inſeritur corpori Chriſti nihil accipit, nec à capite nec à corpore? *Th.* Nihil à Seraphica maſſa, niſi beneficentia aut favore promereatur. *Ph.* Quis Angelus hoc iſtis revelavit? *Th.* Non Angelus, ô bone, ſed ipſe Chriſtus ore proprio hoc aliáque permulta beato Franciſco præſens præſenti patefecit. *Ph.* Obſecro te per noſtram amicitiam atque obteſtor, nè me graveris iſtis impartiri ſermonibus. *Th.* Sunt reconditiſſima myſteria, nec fas eſt ea profanis communicare. *Ph.* Quî profanus, amice, qui nulli unquam ordini meliùs voluerim quàm Seraphico? *Th.* Sed interdum vellicas eos odioſiùs. *Ph.* Hoc ipſum, Theotime, amoris argumentum eſt, cùm eum ordinem nulli graviùs lædant quàm qui ſub illius umbra turpiter vivunt: qui ſi quis optimè velit ordini, neceſſe eſt ut illius corruptoribus maximè ſuccenſeat. *Th.* At vereor nè Franciſcum iratum habeam ſi quid arcanorum effutiero. *Ph.* Quid mali metuis ab innocentiſſimo viro? *Th.* Quid? Nè me exoculet, aut nè mihi mentem adimat, quomodo multos tractaſſe dicitur qui reclamarunt illius quinque vulnerum veſtigiis. *Ph.* Itáne Divi pejores ſunt in cœlo quàm fuerunt in terris? Audio Franciſcum adeò fuiſſe miti ingenio, ut cùm pueri per viam incedenti caſeum, lac, rudera & lapides immitterent in ruſticanam cucullam à tergo pendentem, nihil offenderetur, ſed hilaris incederet & gaudens: & nunc factus eſt iracundus, ac vindex? Alio die cùm à ſocio audiſſet fur, ſacrilegus, homicida, inceſtus, ebrioſus, & quicquid criminum in ſceleroſiſſimum quemvis congeri poteſt, confractus egit gratias, confeſſus illum nihil eſſe mentitum. Miranti ſocio cur ità loqueretur, Hæc, inquit, omnia & his ſceleratiora patraram, niſi me numinis favor ſervaſſet. Unde igitur

nunc

nunc factus est vindex? *Th.* Sic est: Divi in cœlo regnantes lædi nolunt. Quid Cornelio mitius? quid Antonio mansuetius? quid Joanne Baptista patientius, dum viverent? At nunc quàm horrendos morbos immittunt, nisi legitimè colantur? *Ph.* Citiùs crediderim illos adimere morbos quàm immittere. Sed quod mihi dixeris nec profano commiseris, & tacituro credideris. *Th.* Age, tua fretus fide dicam quod quidem ad hanc rem attinet. Obsecro te, Franciſce, ut te tuisque sodalibus propitiis, *ſit mihi fas audita loqui.* Scis Paulo fuisse *ſapientiam reconditam*, quam non palàm, sed occultè *loquebatur inter perfectos.* Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quoslibet, sed beatis viduis, aliisque piis & selectis bene volentibus gregi Seraphico privatim impartiunt. *Ph.* Exspecto τελεσιάς ἀποκαλύψεις. *Ph.* Principio, Dominus prædixit patriarchæ Seraphico futurum, ut quò grex Seraphicus magis increbresceret, hòc illi pabulum abundantiùs suppeditaret. *Ph.* Hîc protinus adempta est omnis querela iis qui dictitant, hoc hominum genere indies increbrescente gravari populum. *Th.* Dein aperuit & hoc, quòd quotannis in die illi festo omnes animæ, non modò fratrum qui sacrosanctum illum gestant habitum, verùm etiam ordini bene cupientium ac de ipsius sodalibus bene merentium, ab igni purgatorio liberarentur. *Ph.* Tam familiariter Christus cum illo fabulabatur? *Th.* Quidni? *ut cum amico* & sodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Mose: Moses à Deo traditam legem tulit ad populum, Christus legem Evangelicam promulgavit, Franciscus legem suam Angeli manibus bis descriptam tradidit Seraphicis fratribus. *Ph.* Exspecto tertiam Apocalypsin. *Th.* Verebatur egregius ille Patriarcha, ne bonum semen quod seminatum erat noctu vitiaret ille malus, & ità cum zizania revelleretur & triticum. Hunc scrupulum exemit illi Dominus, promittens illi sibi curæ futurum ne deficeret semicalceatorum ac cinctorum fune populus usque ad extremum judicii diem. *Ph.* O Domini clementiam! Alioqui fuerat actum de ecclesia Dei. Sed perge. *Th.* Quarto loco reseravit illud, quòd nullus impiè vivens diu perseverare possit in eo ordine. *Ph.* An non defecit ab ordine qui quis impiè vivit? *Th.* Non, neque enim Christum statim abnegavit qui scelerate vivit; quanquam aliquo modo negant Deum, qui ore profitentes factis negant. Sed quisquis abjecit sacrosanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. *Ph.* Quid igitur dicemus

Virg. Æn. 6. 1 Cor. 2.

Id est, *tertias revelationes.*

de

de tot monasteriis conventualium qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, scortantur, & palàm alunt domi concubinas, nè plura commemorem? *Th.* Franciscus nunquam gestavit vestem tali colore, nimirum fusco, nec usus est cingulo è lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulsârint ostium, dicetur, *Nescio vos*; eò quòd non habent vestem nuptialem. *Ph.* Estne amplius? *Th.* Nihil adhuc audisti. Quinto loco patefecit illi, quòd qui malè vellent ordini Seraphico, quales (heu!) nimiùm multi sunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ, nisi mortem anticipâssent, sed omnes pessimâ morte quàm ocyssimè perituros. *Ph.* Vidimus isthuc cùm in aliis multis aliàs, tum nuper in Matthæo Cardinali Sedunensi: de semicalceatis pessimè & loquebatur & sentiebat; periit priusquam, opinor, attingeret quinquagesimum annum. *Th.* Rectè quidem dicis, sed ille læserat etiam Cherubicum ordinem. Nam hujus operà potissimùm effectum prædicant, ut Bernæ quatuor illi Dominicani traderentur flammis, cùm alioqui Pontificis animum pecuniâ fuerint expugnaturi. *Ph.* Sed aiunt illos prodigiosæ impietatis ortos fabulam. Fictis visionibus ac miraculis agebant, ut persuaderent Virginem matrem fuisse contaminatam labe originali, divum Franciscum non habuisse vera Christi vulnerum vestigia, ea verius habuisse Catharinam Senensem; sed perfectissima pollicebantur laico converso, quem ad hanc fabulam agendam subornaverant, & ad hanc impostúram abutebantur corpore Domini, postremò etiam fustibus & venenis. Denique prædicant hanc telam non fuisse unius monasterii, sed totius ordinis procerum. *Th.* Utcunque ista habent, non temere dictum est à Deo, *Nolite tangere Christos meos*. *Ph.* Exspecto si quid sequeretur. *Th.* Superest Apocalypsis sexta, quâ Dominus juravit illi, futurum ut fautores ordinis Seraphici, quantumvis impiè viverent, tamen aliquando Domini misericordiam consequerentur, & sceleratam vitam beato fine clauderent. *Ph.* Etiámne si in adulterio deprehensi occiderentur? *Th.* Quod Dominis promisit non potest non esse ratum. *Ph.* Sed quibus tandem rebus illi merentur favorem ac benevolentiam? *Th.* Oh, dubitas? qui dat, qui vestit, qui culinam instruit, jamdudum amat. *Ph.* Non amat qui monet, qui docet? *Th.* Hæc ipsis domi abundant: & hujus generis beneficia solent aliis largiri, non ab aliis accipere. *Ph.* Plus ergò Dominus promisit Francisci discipulis quàm suis. Sibi quidem patitur imputari, si quid ipsius re-

Lis inter Viros Seraphici & Cherubici ordinis, *h. e.* inter Franciscanos & Dominicanos, Beatam Virginem originali peccato contaminatam.

reſpectu benefiat cuilibet Chriſtiano; ſed non promittit malè viventibus vitam æternam. *Th.* Nec mirum, amice: nam extremus Evangelii vigor ſervatus eſt huic ordini. Sed audi jam ſeptimam Apocalypſin, eámque poſtremam. *Ph.* Hîc ſum. *Th.* Juravit illi Dominus, neminem malè moriturum qui in habitu Seraphico moreretur. *Ph.* At quid appellas malè mori? *Th.* Is malè moritur, cujus anima relicto corpore rectà defertur ad Tartara, unde nulla eſt redemptio. *Ph.* Veſtis igitur non liberat ab igni purgatorio? *Th.* Non, niſi quis moriatur in ipſo feſto Beati Franciſci. Verùm an tibi parùm videtur, tutum eſſe à Tartaro? *Ph.* Maximum ego quidem arbitror. Sed quid de his ſentiendum quibus jam mortuis induitur ſacra veſtis? non enim in ea moriuntur. *Th.* Si vivi hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. *Ph.* At ego, cùm agerem Antuerpiæ, adfui cum cæteris cognatis matronæ cuidam agenti animam; aderat Franciſcanus, vir admodum venerabilis. Is ubi vidit mulierem jam oſcitantem, alterum brachium illius inſeruit ſuæ veſti, ſic ut etiam aliquam humeri partem tegeret. Ibi quidam dubitabant utrùm tota mulier eſſet tuta ab inferorum portis, an pars contecta. *Th.* Tota erat tuta, non aliter quàm in Baptiſmo pars hominis tingitur aquâ, totus tamen Chriſtianus redditur. *Ph.* Mirum cacodæmones tantopere horrere veſtem illam. *Th.* Magis horrent quàm crucem Domini. Cùm efferretur Euſebius, vidi (non ſolus tamen) agmina nigrorum dæmonum, muſcarum inſtar, aſſultantium ad corpus, nullus tamen audebat attingere. *Ph.* At interim facies, manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. *Th.* Ut ſerpentes nec umbram fraxini, licèt porrectam longius, ferre poſſunt; ità dæmones virus illud ſacræ veſtis etiam procul ſentiunt. *Ph.* Proinde non arbitror talia corpora putreſcere, alioqui plus animi eſſet vermibus quàm cacodæmonibus. *Th.* Veriſimile narras. *Ph.* Quàm fortunati pediculi, qui in tam divina veſte perpetuò vivunt! Cæterùm cùm veſtis deferatur ad ſepulchrum, quid eſt quod tuetur animam? *Th.* Veſtis umbram ſecum defert, ea tutam reddit, adeò ut negent quenquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. *Ph.* Næ ego iſtam Apocalypſin, ſi vera narras, pluris facio quàm illam Joannis. Hæc enim expeditam ac facilem oſtendit viam, quâ cuivis liceat citra ſudorem, citra moleſtiam, citra pœnitentiam mortem

mortem æternam effugere, totâ vitâ ſuaviter peractâ in deliciis. *Th.* Aſſentior. *Ph.* Jam igitur mirari deſino, ſi plerique Seraphicis ſodalibus plurimum tribuant: verùm non queo ſatis admirari, non deeſſe qui non vereantur illis oppedere. *Th.* Nimirum iſtos ſcias quotquot videris traditos in reprobum ſenſum, ſuâque malitia excæcatos. *Ph.* Poſthac ero cautior, dabóque operam ut in ſacroſancta veſte moriar. Verùm exſtiterunt hoc ſeculo quidam qui docent, hominem *ſolâ fide juſtificari*, nullo operum præſidio; maximum igitur privilegium ſit, ſi veſtis beet abſque fide. *Th.* Non ſimpliciter abſque fide, nè quid erres, Philaceo. Satis autem eſt credere hæc quæ diximus eſſe promiſſa à Chriſto patriarchæ Franciſco. *Ph.* Vel Turcam igitur ſervabit veſtis? *Th.* Vel ipſum Satanam, ſi ſe patiatur indui, & fidem habeat Apocalypſi. *Ph.* Jamdudum me tuum feciſti, ſed unum atque alterum ſcrupulum mihi cupiam per te eximi. *Th.* Dic. *Ph.* Audivi Franciſcum ſuum appellare inſtitutum Evangelicum. *Th.* Verum. *Ph.* Sed Evangelii regulam profitentur omnes Chriſtiani, meâ quidem ſententiâ. Quòd ſi iſtorum inſtitutum eſt Evangelicum, oportet quotquot Chriſtiani ſunt eoſdem eſſe Franciſcanos: & in his primas tenebit Chriſtus cum Apoſtolis & ſanctiſſima Matre. *Th.* Convinceres tu quidem niſi Franciſcus quædam addidiſſet Evangelio Chriſti. *Ph.* Quæ? *Th.* Veſtem cinericiam, funem canabeum, & Pedes nudos. *Ph.* Iſtis igitur notis dignoſcimus Evangelicum à Franciſcano? *Th.* Differunt & contactu pecuniæ. *Ph.* Verùm, ut audio, Franciſcus recipi vetat, non attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel hæres, vel mandatarius: & ſi numeret chirothecâ munitus, nihilominus recepiſſe dicitur. Unde igitur hoc novum interpretamentum, nè recipiant, id eſt, nè contingant? *Th.* Sic interpretatus eſt Benedictus Pontifex. *Ph.* At non ut Pontifex, verùm ut Franciſcanus. Alioqui nonne qui ſunt obſervantiſſimi, cùm peregrinantur, excipiunt linteolo nummos? *Th.* Faciunt cùm urget neceſſitas. *Ph.* At mori ſatius eſt quàm violare regulam pluſquam Evangelicam. Deinde, nonne paſſim recipiunt per ſuos procuratores? *Th.* Quidni? etiamſi dentur aliquot millia, id quod non rarò accidit. *Ph.* At regula dicit, *neque per ſe, neque per alios*. *Th.* At non contingunt. *Ph.* Ridiculum! ſi contactus impius eſt, etiam per alios contingunt. *Th.* Verùm non eſt illis cum procuratoribus actio. *Ph.* Non eſt? Experiatur hoc qui velit. *Th.* Chriſtus non legitur uſquam contigiſſe pecuniam. *Ph.*

Veſtis Franciſcana ipſum ſervatura Satanam, ſi indueret.

Eſto;

Esto; sed probabile est Christum adolescentulum crebrò parentibus suis emisse oleum, acetum, & olera. Sed extra controversiam Petrus & Paulus contrectaverunt. Non est in contactûs fuga laus pietatis, sed in contemptu. Vini contactus multò periculosior est quàm pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? *Th.* Quia Franciscus non prohibuit. *Ph.* Nonne porrigunt manus suas otio molliculas & pulchrè lotas fœminis salutantibus? at nummo fortè inspiciendi causâ oblato resiliunt, ac se muniunt signo crucis, papæ! quàm Evangelicé! Equidem puto Franciscum, licet omnis literaturæ rudem, non adeò defipuisse, ut vetuerit qualemcunq; pecuniæ contactum. Et tamen si id sensit, quanto periculo suos exposuit, quos jussit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari potest quin aliquando imprudentes calcent nummum humi jacentem. *Th.* Verùm non tangunt manibus. *Ph.* An tactus non est sensus toti corpori communis? *Th.* Est; atque etiam si quid tale usu veniat, non sacrificant nisi confessi. *Ph.* Religiosè. *Th.* Verùm omissis cavillationibus, dicam id quod res est. Pecunia multis est erítque maximorum malorum occasio. *Ph.* Fateor, sed eadem aliis est multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnatum, pecuniam damnatam nusquam lego. *Th.* Rectè dicis. Sed quò longiùs absint ab avaritiæ morbo, sic prohibitus est contactus, quemadmodum in Evangelio vetamus jurare, nè incidamus in perjurium. *Ph.* Quin igitur vetitus est aspectus? *Th.* Quia facilius est continere manus quàm oculos. *Ph.* Et tamen per illas fenestras ingressa est mors. *Th.* Et ideo qui germani Franciscani sunt ultra supercilia deducunt cucullam, tectísque & in terram defixis oculis incedunt, nè quid videant præter viam: quod idem videmus in equis currus onustos trahentibus, utrinque corium capistro aditum non finit eos quicquam videre nisi quod ante pedes est. *Ph.* Verùm age, dic mihi, estne hoc verum quod audio, in regula vetitum, ne quod indultum impetrent à Pontifice? *Th.* Est. *Ph.* Atqui audio nullum hominum genus pluribus instructum indultis, adeò ut liceat illis homines ipsorum sententiâ damnatos vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. *Th.* Non est vana fabula quam audisti; nam mihi narravit vir minimè mendax Polonus, se obdormisse potum in templo Franciscanorum, in his angulis in quibus sedent fœminæ per laminas foraminosas confitentes. Experrectus ntuca nocturno non ausus est se prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, totus fratrum chorus.

Christum pecuniam tetigisse.

Polonus posse dormire in templo Franciscanorum: quid vidit.

chorus descendit in ædem inferiorem; ibi erat parata fossa bene lata benéque profunda. Stabant duo juvenes revinctis à tergo manibus. Habita est concio de laude obedientiæ; promissa est apud Deum omnium commissorum venia. Nonnulla etiam spes injecta, fore ut Deus fratrum animos flecteret ad misericordiam, si sponte descenderent in foveam, séque supinos reponerent. Factum est, subductisq; scalis, omnes simul injecere terram. *Ph.* Sed siluítne interim ille spectator? *Th.* Maximè, tum quidem nimirum metuens, nè si se prodidisset, tertius adderetur fossæ. *Ph.* Etiámne hoc illis licet? *Th.* Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille simulatque evasisset, passim in omnibus conviviis narrabat quæ viderat, magnâ Seraphicæ gentis invidiâ. Nonne præstiterat vivum sepeliri? *Ph.* Fortasse. Verùm his subtilitatibus omissis, quî fit, ut cùm Patriarcha jusserit incedi nudis pedibus, nunc maximè incedunt calceis fenestratis? *Th.* Duabus de causis præceptum hoc mitigatum est: altera est, nè per imprudentiam tangant pecuniam; altera, nè frigus lædat, aut spina, aut serpentes, aut silices, aut aliud simile, cùm illis sit per universum terrarum orbem obambulandum. Cæterum ut id fiat inviolatâ regulæ majestate, fenestra calcei pedem nudum ostendit (*a*) per synecdochen. *Ph.* Prædicant se profiteri perfectionem Evangelicam, quam aiunt constare consiliis Evangelicis, de quibus inter eruditos magna digladiatio est. Et in unoquoque vitæ statu locus est perfectioni Evangelicæ. Sed quid omnium maximè perfectum tibi videtur inter Evangelii præcepta? *Th.* Arbitror totum illud quod prodidit Mat. cap. 5. cujus hæc est clausula, *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos; ut sitis filii patris vestri qui est in cœlis, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Estote ergò vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.* *Ph.* Commodè respondisti. Sed pater ille *dives est ac munificus in omnes*, nec mendicat à quoquam. *Th.* Munifici sunt & illi, sed opum spiritualium, hoc est, precum & bonorum operum, quibus opulenti sunt. *Ph.* Utinam sint inter illos exempla charitatis Evangelicæ, quæ maledicta benedictis, injuriam beneficio pensat. Quid sibi vult illa tam celebris Alexandri Pontificis vox, *Tutius esse regem quamlibet potentem lædere, quàm quemlibet ex ordine Franciscanorum aut Dominicanorum?* *Th.* Ordinis læsum dignitatem ulcisci fas est; & quod uni ex minimis malè fit, fit toti ordini.

Vivi defossi.

a Per synecdochen pars ponitur pro toto; sic Franciscanorum pars pedis denudatur, pro toto scilicet pede.

ordini. *Ph.* At cur non potiùs quod uni bene fit, fit toti ordini? & cur non unus Christianus læsus totum Christianismum ad vindictam provocat? Cur tories cæsus ac lapidatus Paulus non inclamavit suppetiis adversus Apostolicæ dignitatis violatores? Jam si, juxta Domini sententiam, *Beatius est dare quàm accipere*, utique perfectior est qui bene vivens ac docens de suo dat egentibus, quàm qui tantùm accipit. Alioqui Paulus frustrà gloriatur, quòd gratis prædicaverat Evangelium. Atque hîc videtur esse præcipuum illius laudatæ addictionis experimentum, si convitiis impetiti non incandescant, si in malè merentes charitatis affectum obtineant. Quid magni est, si quis aliquid facultatum relinquat, de alieno victurus aliquantò lautiùs, cùm sibi servet ulciscendi cupiditatem? Cinctorum sune, semicalceatorum ubique est magna copia: hæc qui præstet quæ perfectaDominus vocat, quæ Apostoli constanter adhibuerunt, inter istos nimiùm rara est avis. *Th.* Non ignoro quas fabulas impii quidam de illis spargunt; sed ego sic affectus sum, ut ubicunque videro illam sacrosanctissimam vestem, putem adesse Angelos Dei, eámque domum esse felicem cujus limen crebrò teritur illorum pedibus. *Ph.* Et ego arbitror pauciores esse steriles fœminas ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius sit Franciscus, Theotime, qui hactenus tanto in errore sim versatus. Existimabam istorum vestem nihil aliud esse quàm vestem, nec per se meliorem veste nautæ aut calcearii, nisi utentis sanctimoniâ commendaretur, quemadmodum Christi vestis contacta sanavit (*a*) hæmorrhoidam. Alioqui dubitabam utrùm textor an vestiarius eam vim dedisset vesti. *Th.* Haud dubiè, qui formam dat, dat vim. *Ph.* Posthac ergò vivam suaviùs, nec me macerabo metu inferorum, aut confessionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ.

1 Cor. 9.

a Mulierem quæ laborabat *profluvio sanguinis*.

ARGUMENTUM.

Amicitia de sympathia rerum & antipathia agit. Serpens humano generi infestus, ut & lacertarum: lacte delectatur; allii odor illum abigit. Crocodilus homini inimicissimus. Delphinus φιλάνθρωπον. Unumquodque animal miro instinctu horret suum hostem. Equus ursum capitaliter odit. Elephantus mire amat hominem, odit Draconem, odit & murem & hirundinem. Canis homini amicus; Lupus inimicus adeò, ut vel conspectus vocem tollat humanam. Araneus Serpenti & Bufoni inimicus. Bufo admorsâ plantagine sanatur ulcus. Historia Monachi à Bufone liberati. Simius supra modum horret Testudinem, Acanthis Asinum, Scarabeus Aquilam, Columba Accipitrem. Leo ad Galli cantum expaveſcit. Simias Caniculis amicus. Fraxinus Serpentes fugat. Ericæ in papiliones vertuntur:

mortua sentiunt contactum Aranei. Homicidam etiam occisus jam mortuus detegit. Quercus odit oleam & juglandem, vitis brassicam. Allium liliis amicum. Fluvii suam habent antipathiam. Vepris, Sidera, Genique nobis amici & infesti. Boves amant hunc, oderunt alium socium. Homo secretam habet in aliquos antipathiam. Ipsi pueruli colluforem hunc amant, illum fugiunt. Mentientem horret puerum Erasmus octennis, arcano naturæ ductu. Unusquisque abstinere debet ab illo vitæ instituto à quo tacito naturæ sensu abhorret. Charitas cum omnibus, familiaritas cum paucis contrahenda.

Nomen personæ ab ἐφορᾶν, id est, *diligenter contemplari, & cum singulari cura observare.* Sic. dum iste animalium naturam, vim & potentiam diligenter contemplando observat, non

(a) EPHORINUS, JOANNES.

Eph. SÆpenumero mecum admirari soleo, (b) quem deum in consilium adhibuerat Natura, cùm in omni rerum genere misceret (c) amicitias & inimicias quasdam arcanas, nec ullis causis evidentibus probabiles, nisi quòd hoc spectaculo videtur fuisse delectata, quemadmodum nos (d) ex commissis inter se gallis gallinaceis & coturni-

immeritò Ephorinus appellatur. *b* Non adhibemus in consilium, nisi quos prudentiores aut rerum peritiores arbitramur: nihil autem Deo prudentius aut consultius. Est autem hæc forma loquendi perelegans, quoties nos admirari novitatem aut mirificum rei eventum significamus; quod subinde apud poëtas dii in consilium ab Heroicis adhibeantur. *c* Allusum forsitan est ad Empedoclis physici decretum, qui principia mundi φιλίαν καὶ νεῖκος, h. e. *amicitiam & inimicitiam*, constituit: *Cùm enim*, inquit, *prius omnia diffusa jacerent, ab amicitia Inimicitiaque discriminatim sunt divisa: sine iis verò nihil aut fieri potest, aut perire.* Exstat autem apud Aristotelem nobile mehercule caput de his qui perpetuas inimicitias inter se gerunt. l. 9. c. 1. hoc Plinius transtulit in suum opus, l. 10. c. 74. d *Committere* significat in certamen & contentionem mittere, quemadmodum dicimus gladiatores commissos qui in certamen descendunt. Pl. l. 10. c. 21. Gallinaceum contentiosum animal, & præliis maximè ali testatur. *Dimicatione*, ait, *pariter victoria quoque inter ipsos, velut ideo adnata cruribus suis tela intelligentes; nec finis sæpe commorientibus.* Addit plerosq; gallorum *ad bella tantùm & prælia assidua nasci, quibus etiam patrias nobilitârunt Rhodum & Tanagram.* Deinde, *Pergami gallorum spectaculum omnibus annis publicè edi, ceu gladiatorum.* Quod ipsum etiam hodie in plerisque Brabantiæ oppidis fieri observatum est. Hinc Gallinaceus & Columella *pictes*, h. e. *pugil* & *luctator*, appellatur, quòd Græcorum studium ferocissimum quemque alitem certaminibus & pugnæ præpararet. Aristophanes Poëta Gallum Ἄρεος ὀρτάλιχον, h. e. *Martis pullum*, vocat, quòd avis ista sit admodum bellicosa; vel quòd Gallum adolescentem egregium fuisse dicant, quo cùm familiariter Mars uteretur, custodem posuit ædium suarum, ut si Vulcanus adventâsset interea dum cum venere adultera sua suaviùs viveret, adolescentulus indicaret; verùm cùm aliquando obdormisset, Vulcano deprehendente adulterium uxoris, in avem illam Mars transformavit, sed ità ut habitum armorum, cristam scilicet galeæ & calcaria, retineret, hincque esse quòd tanto studio præliandi perpetuò flagret. Mirum est quod Aristophanes gallinaceos, quos prælio vicerunt, in servitutem rapere, adferat. Illius interpres scribit, gallos qui alerent ad pugnam, priusquam eos committere solent, alliis alere solitos, quò excalefacti calidiores & vehementiores redderentur. Indè factum verbum σκορδίσαι, quod est, gallos priusquam in prælium descendant *allio confricare.* Coturnicum quoque masculorum naturam φιλεριστικὴν, id sonat, *rixosam*, Aristophanis Interpres scribit. In Apoph. Plutarchi, Augustus, cùm audisset Erotem qui res Egypti curabat emisse coturnicem, omnes alias pugnando superantem atque invictam, & comedisse assatam, eam ad se accersivit, ac judicio constituto confessum malo navis figi jussit.

cibus

cibus voluptatem capimus. *Jo.* Nondum satis percipio quid velis dicere. *Eph.* Dicam igitur, si vis crassiore Minervâ. (*a*) Scis serpentum genus esse inimicum homini. *Jo.* Scio vetus inter illos & nos esse dissidium & irreconciliabile, futurúmque donec meminerimus illius (*b*) inauspicati pomi. *Ep.* Nôsti lacertam? *Jo.* Quidni? *Eph.* Italia (*c*) magnas habet & virides. Hoc animal naturâ & homini amicum est, & serpentibus inimicum. *Jo.* Unde hoc deprehenditur? *Eph.* Ubicunque prospicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: si exspuas, delambunt salivam ore redditam; vidi & puerorum mictum exsorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impunè, atque etiam læduntur, & admoræ ori gaudent (*d*) salivam lambere. Cæterùm si comprehensæ inter se committantur, dictu mirum quàm in sese sæviant, nec appetunt committentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc nunc illinc strepitu dimoti rubi admonent hominem: insuetus crederet serpentem esse: ubi dispexeris, lacertæ sunt obliquato capite contemplantes, donec consistas; si pergas, sequentes. Rursus aliud agentem admonent. Diceres eas ludere, vehementérq; delectari hominis aspectu. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Quodam die vidi prægrandem & mirè viridem in ostio (*e*) cavi decertantem cum serpente. Primùm mirabamur quid esset rei, nam serpens nobis non erat eunspicuus. Italus admonebat in antro esse hostem. Paulò post venit ad nos lacerta, velut ostendens sua vulnera, ac remedium flagitans, séque (*f*) tantùm non tangi patiebatur: quoties autem restabamus, restabat & illa nos contemplans. Serpens alterum latus penè totum eroserat, & ex viridi rubrum fecerat. *Jo.* Mihi si adfuissem libuisset ulcisci lacertæ vicem. *Ep.* At hostis jam se in profundum antrum abdiderat: post aliquot tamen dies (*g*) pavimus oculos nostros

a Adeò inimicum est, ut salivam hominis tolerare non possit, sed mox si conspergatur fugiat, authore Plinio. Apollonio Rhodio Ἀλαοποὸ Ὄφις Serpens vocatur, quòd hominibus *mortem inferat.*

b Inauspicatum est quod bonis auspiciis non geritur: sic pomum illud, propter quod ex divina portione ad humanam miseriam occidimus per primigenios nostros parentes meritò inauspicatum dicitur, quòd tam infausto & infelici auspicio mortaliratem sumus aggressi. *c* Magnas, inquit, & virides, quòd nostrates palmæ, aut summum pedis, longitudinem non excedant: nec item omnes virides sunt, verùm & cinericei & nigri coloris; naturâ, quantum ad conflictum cum Serpentibus & viarum obsessiones, ab Italicis nihil differentes. *d* Ex hac re satis constat amicas humano generi lacertas, quorum scilicet salivam bibunt, ut quæ omnibus venenatis maximè adversatur, ut testantur Nicand. Dioscor. & Plinius. *e* Cavum frequentiùs substantive neutro genere invenitur pro foramine terrestri, seu lustro & cubili serpentum, quàm ab adjectivo cavus. Columella, *Cavum verbenacâ diligenter obturato, ne ventus cubilia perflet.* *f* A Græcis sumptum, μετὰ βάξ, id perinde valet quasi dicas *propemodum.* Sic reperies apud Latinos, tum Livium, tum Suetonium. Terentius dixit *modò non* in Phormione. *g* Pascimus oculos eâ re quam libenter inspicimus, ut pascimus animum quoties jucundo aliquo spectaculo oblectamur, & veluti nos recreamus. Maro, *Atque animum picturâ pascit inani.* Nihil autem gratius obtingere potest, quàm si videamus nocentem ob innoxium afflictum pœnas dare.

vindictâ. *Jo.* Gaudeo profectò. Sed quo pacto? *Ep.* Fortè inambulabamus per eundem locum. Serpens è fonte vicino biberat; erat enim æstus (*a*) prodigiosus adeò ut nos quoque aquæ inopiâ periclitaremur. Commodum occurrit ex agris puer natus annos tredecim, ejus domûs filius in qua tum metu pestilentiæ Bononiâ profugi rusticabamur, gestans (*b*) rastrum quo fœnum demessum convertunt agricolæ; simul ut serpentem vidit exclamat. *Jo.* Metu fortasse. *Ep.* Nequaquam, imò gaudio, velut insultans deprehenso hosti. Ferit rastro; serpens se contrahit: ille non facit feriendi finem, donec (*c*) contrito capite (*d*) serpens in longum porrigitur. Nam hoc non faciunt nisi morientes. Indè est, quem frequenter audîsti, (*e*) apologus de Cancro, qui serpentem hospitem occîdens, ubi porrectum vidit, *Sic*, inquit, *vivum incedere oportuit.* *Jo.* O factum bene! Quid tum? *Ep.* Puer arreptum rastro suspendit è frutice supra antrum. Ibi diebus aliquot vidimus frondes sanie tinctas. Ejus ruris agricolæ pro comperto nobis aliud quiddam mirabile referebant. Agricolæ nonnunquam fessi obdormiunt in agro, atque illic interdum habent (*f*) urceum lactis, in cibi simul & potûs usum. (*g*) Serpentes summopere lacte capi.

(*a*) Tam vehemens & præter solitum major, ut etiam aliquid prodigere miraculi causâ posse videatur.

(*b*) Ejusmodi rustica instrumenta Varro *Rastellos* appellat, ferras nimirum leves quibus homo per fœnisecia festucas abradit.

(*c*) Nam ut Plin. tradit, serpentis caput, etiamsi cum duobus evaserit digitis, nihilominus vivit. Hinc est fortè quòd vulgus serpentem dissectum medium revivîscere & coalescere opinatur. (*d*) Ergò Poëta 3. Georg. rusticos in serpentibus necandis jubet, nè antea cædendi finem faciant quàm *videant medius nexus extremæque agmina caudæ* serpentis *soluta*; quàm non tortuosum, sed porrectum videant. (*e*) Apologum recenset Æsopus: *Cancer*, inquit, *cum serpente initâ societate simul versabatur. Cancer autem, cum moribus simplicibus præditus esset, sæpiùs adhortabatur serpentem ut versutiam dolosque malos deponeret. Quod ille cùm negligeret, & moribus consuetis constanter uteretur, cancer, captatâ opportunitate cùm ille obdormîsset, quantâ potuit vi serpentem comprimendo enecavit. Cùm verò expirantem animam in longum porrectum vidisset, Sic, inquit, & antea te simplicem rectúmque fuisse oportebat: non enim jam pœnam supplicio dedisses.* Pulchri animi mores Cancer ad corporis habitum conferebat. (*f*) Vas est aquarium urceus, nec exiguum, non ad hauriendam aquam aut portandam, sed ad conservandam diutiùs; quales nunc Romæ prædivites Cardinales & nobiles in subterraneis cameris collocatos habent alveos: ejusmodi quoque vasibus rustici plerarumque nationum lac conservant, & concretum quidem lactis in cibum, serum verò potûs loco illis servatur. (*g*) Lycophron, teste Athen. Θῆρες γαλακτοφάγους, hoc est, *bestias lactivoras*, serpentes appellavit, quod naturali quodam appetitu lac præcipuè sorbere gaudeant, cùm tamen alioqui exiguo indigeant potu. Quoties autem ad lactis urceum adrepunt, non tam lactis fluctu delectantur, quàm ut pingue supernatans quod in butyrum conflatur, lingere ac desorbere valeant: hæc summa voluptas. Aliquando in pratis ac pascuis ad ubera pascentium arrepunt, miserósque rusticos omni lactis & spe & proventu defraudant; & facilè quidem patiuntur vaccæ ejusmodi mulgentes fauces, vel quod venenum vereantur si repugnent & obnitantur, vel quòd molliùs fluctu quàm digitis compressis lac educi sentiant. Habent ad hoc remedium mulierculæ; ceream comparant, quam devovent hierophantæ in purificationum feriis; hâc incensâ rer contingunt ubera, sed non sine ripudio & chorgis, atque ità illæsas in annum redeuntem se conservare arbitrantur.

untur.

untur. Itaque non rarò fit ut in vias illabantur. Ei malo paratum habent remedium. *Jo.* Quod, obsecro? *Ep.* (*a*) Summum testæ os allio circumlinunt. Is odor deterret serpentes. *Jo.* Quid igitur sensit Horatius (*b*) cùm scriberet allium venenum cicutis nocentius, cùm sit, ut ais, adversus venena remedium? *Ep.* Sed audi quod est durius; interdum clanculùm adrepentes in os patens dormientis conjiciunt sese, & in stomachum sese convolvunt. *Jo.* Annon protinus exanimatur homo talem nactus hospitem? *Ep.* Non, sed afflictissimè vivit, nec est ullum mali levamen, nisi ut lacte aliisque gratissimis serpenti cibis alant hospitem. *Jo.* Nihil remedii adversus tantum malum? *Ep.* Comesum affatim allium. *Jo.* Non mirum igitur si (*c*) messores gaudent allio. *Ep.* Et aliàs medetur (*d*) delassatis labore & æstu. Verùm in hoc discrimine non rarò lacerta, quamvis pusilla, servat hominem. *Jo.* Quî potest? *Ep.* Ubi sensit serpentem insidiari, circumcursat per collum & faciem hominis, nec finem facit donec pruritu scalptûque unguium excitetur. Porrò qui expergiscitur, conspectâ in propinquo lacertâ, mox intelligit hostem alicubi esse (*e*) in insidiis, ac circumspiciens deprehendit. *Jo.* Mira naturæ vis! *Ep.* Jam nullum est animal inimicius homini quàm Crocodilus, qui sæpenumero totos homines devorat, & (*f*) arte malitiam adjuvat, hausta aquâ lubricans semitas quibus descendunt ad Nilum aquam hausturi quò collapsos devoret. Neq; te fugit delphinum, etiam in diverso elemento natum, (*g*) φιλάνθρωπον esse. *Jo.* (*h*) Au-

a Gravis odor allii serpentes fugat, ut docet Nicander in Alexipharmacis; & à factore Latini allium vocârunt, quasi *halium*, quod graviter halaret: Græci verò σκόροδον, ἀπὸ τῆς σκαιᾶς ὀζης, id est, à *male olendo*, vel ἀπὸ τῆς σκώρ ὄζης, quòd *stercus oleat.*

b Horat. in Epod. Ode tertia, non aliam pœnam parricidæ statuit, quàm ut deguſtet allium quòd hoc cicutis, id est veneno sit

nocentius. *c* Hor. in Ode paulò ante citata miratur messores tam horrendum cibum ferre posse. *O dura*, inquit, *messorum ilia, quæ allium magis quàm cibum concoquitis!* Non autem messorum tantùm cibus est, verùm omnium rusticorum, quòd hæ fuerint prisci illius & frugalis sæculi deliciæ, cujus si adhuc vestigia usquam extant, ea mehercule apud hoc genus hominum tantùm superesse dixero. Allii autem arrosionem ad frugalitatem pertinere, item pauperum rusticorumque cibum fuisse, docere te potest apud Aristophanem Interpres. Galenus certè *amuletum rusticorum* allium prædicat. Et Plin. ad multa, ruris præcipuè, medicamenta facere testatur. *d* Id videtur à Virg. acceptum, ubi Thestylis Maroniana messoribus suis rapido fessis æstu, *Allia serpillúmque herbas contundit olentes.* *e* In insidiis esse significat *insidiare*, metaphora à re militari. Nam hostes cùm aperto Marte cum adversariis conserere manus non audent, alicubi latentes ex insidiis subitò inimicum aggredi solent. Teren. *Nunc prius adito tu, ego in insidiis hîc ero si quid deficies.* Salustius, *At statim signo dato undique simul ex insidiis Numidia invaditur.* *f* Subjicit mox versutiam: vel hoc referendum ad id, quòd conspecto homine lacrymas dicitur emittere, quo facilius nihil tale metuentem devoret. Vide Chiliades, *Crocodili lacrymæ.* *g* φιλάνθρωπον sonat *hominis studiosum, amicum, faventem homini.* Sic Plin. *Delphinus*, inquit, *amicum homini animal.* *h* Hujus fabulæ & plurium hujusmodi mentio est apud Plinium, capite de Delphinis: & Nepos in Epistolis & Oppianus recensent quoque similes.

Hanc Gellius floridâ dictione ex Herodoto descripsit, & Plin. capite eodem, *Est autem hoc animal non modò homini amicum, sed quicquid musicâ sonoritate aures demulcere potest, huic gaudet adesse, cum homine ludere delectatur.*

divi fabulam de adamato puero celebrem, (a) celebriorem autem de Arione. *Ep.* (b) Quin & in venatu mugilum piscatores Delphinorum ministerio vice canum utuntur, qui acceptâ prædæ portiunculâ recedunt. Quin & castigari sese patiuntur, si quid in venatu deliquerint: In mari vero frequenter navigantibus apparent, gaudio gestientes, & in summis undis lusitantes; interdum adnantes ad navim, nonnunquam & tensa vela transilientes: adeò delectantur hominum consuetudine. Verùm ut hominum est studiosus Delphinus, ità Crocodilo capitalis est hostis. Egreditur mare, & in Nilum, in quo regnat Crocodilus, audet venire, congressurus cum dentibus, unguibus & squamis ferro etiam impenetrabilibus armatâ belluâ, ipse nec ad morsum satis instructus, quippe (c) os habens ad pectus vergens. Sed impetu ferrur in hostem, ac jam illi proximus repentè submittit sese, erectisque in tergo pinnis mollia ventris per-

quod de citharædo Arione narrat, id quoque in luscinia accidisse memini me ex Græcorum Epigrammatis didicisse. Epigramma autem lib. 1. habetur, lepidum certè & mirum in modum elegans, quare nec pigebit ascribere; exstat autem Philippi titulo, qui temporibus Justiniani Augusti in hoc scribendi genere nulli inferior fuit.

Μεμφομένη Βορέλυ, ἐπεπωτώμην ὑπὲρ ἅλμης,
Πνεῖ γὰρ ἐμοὶ Θρήκης ἤπιος ἐξ ἀνέμου.
Ἀλλά με τὼ μελίγηρυ ἀηδόνα δέξατο νώτοις
Δελφὶν, ᾧ πλωτὼ πόντιος ἡνίοχε.
Πιστοτάτῳ δ' ἐρέτῃ πορθμεύομήν τὸν ἄκωπον
Ναύτιλον τῇ σώματος ἄλγος ἐγὼ κιθάρᾳ.
Εἰρεσίλυ δελφῖνες ἀεὶ μέσσησιν ἄμιστον
Ἤνυσαν, ὃ φάσης μύθος Ἀρίονις.

Id nos ità conati sumus Latinum facere:

Aversata gravem Boream, super æquora Aedon
Me dederam, ventis, Thracia, pulsa tuis.
Squamiger, ut nostræ persensit murmura linguæ,
Auxilio Delphin me pereunte venit.
Jámque sedens humeris tam læto remige tuta,
Vectarem blandâ mulceo voce meum.
Sed neque Delphinis naulum mos solvere Musis,
Nec rumor fictum perstrepit Arionem.

b Hoc Plinius eodem capite, in stagno Laterno appellato, Nemausiensis agri, in provincia Narbonensi, & in Iassico sinu fieri tradit. Oppianus quoque ἁλιευτικῶν postremo hanc venandi cum Delphinibus consuetudinem describit, atque id eleganter satis, sed in Ægeo mari circa Eubœam. Quod autem Erasmus ait, vice canum, id quoque per similitudinis applicationem Oppianus.

— αὐτ' ἀνδράσι θηρητῆρσιν
Θῆρα κύνες σεύοντες ἀμοιβαίης ὑλακῆσι.

Sic pisces ad terram, inquit, pellunt Delphines, *tanquam ad viros venatores canes mutuis latratibus feram citant.* c Sic Plin. *Multum illis infra rostrum os, ac medio pene in ventre.*

scindit,

scindit, aliàs invulnerabili. *Jo.* Mirum est quodq; animal statim agnoscere hostem suum, etiam nunquam antea visum, sciréque & cur impetatur, & quà lædi, aut sese tueri possit; cùm hoc homini sit negatum, qui nè (*a*) regulum quidem horreret, nisi admonitus malóve doctus. *Ep.* Scis equum animal obsequiis hominum natum. Huic capitale dissidium est cum urso, homini noxia bestia. Agnoscit hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam. *Jo.* Quibus armis pugnat? *Ep.* Arte potiùs quàm viribus. Transilit ursum, & in ipso saltu posteriores calces impingit in caput. Atque ursus interim unguibus scalpit equini ventris mollia. Aspis homini venenum est immedicabile, cum hac belligeratur (*b*) ichneumon. Idem exitialis hostis crocodilo. Similis affectus est elephantis erga hominem: nam (*c*) & viatorem simpliciter errantem clementer reducunt in viam, & agnoscunt amántque doctorem suum. Feruntur & exempla devoti amoris erga certos homines. Siquidem unus adamavit in Ægypto mulierculam corollas vendentem. Aristophani grammatico charam: alius Menandrum Syracusanum adolescentem sic amavit, ut desiderium illius, quoties non viderit, inediâ testatus sit. Sed nè hæc, quæ plurima commemorantur, referre pergamus; Cùm Bochus rex in triginta quosdam sævire decrevisset, eos totidem elephantis objecit, stipitibus alligatos. Cúmque emissi essent qui inter elephantos procursantes eos lacessérent, nunquam efficere potuerunt ut se regiæ crudelitatis ministros præberent. Atque huic animanti φιλανθρώπῳ bellum exitiale est cum draconibus Indicis, qui feruntur esse maximi, ut frequenter in pugna pereat uterque. Simile dissidium est aquilæ cùm draconibus minoribus, cùm homini sit innoxia, imò cùm feratur etiam amatorios ignes sentire erga certas puellas. Eidem avi bellum internecinum est (*d*) cum cyminde, id est, nocturno accipitre. Elephantus odit etiam murem, animal homini quoq; molestum; eoq; abhorret à pabulo in

a Regulum, Basiliscum, facto nomine ab Etymologia Græca, nequis opinetur regulum avem hostem esse nostrum.

b Quòd cum Serpentibus Crocodilo & Aspide perpetuam inimicitiam exercet, Græci aliquot autores ἰχνευμάχην appellant. Belligerantur autem cum aspide ichneumones, quia capientes hos serpentes per caput vel caudam in flumen trahunt. Crocodilis verò insidiantur; dum illi trochilis dentibus purgandis rictum diducunt, ichneumon in oris hiatum intrat; & exesis viscéribus è ventre mortuorum egreditur. Lege præter Plinium Ammianum Marcellinum li. 22.

c Plinius hæc omnia tradit.

d Plinius capite de Accipitribus author est. Verùm Homerus Cymindin non accipitrem, sed noctuam, videtur appellâsse, hoc versu, Χαλκίδα κυλλήνιοι θεοὶ, ἄνδρες δὲ κύμινδιν. Noctua enim χαλκὶς vocatur, quòd *æneum* colorem videatur habere: & fortassis cymindis à maris colore, quòd ut noctua, sic mare subinde *glaucum* epitheto dicatur. Callimachus eam avem non cymindin, sed cymin vocat, fortassis ob sonum quem reddit Cycaban. Homeri tamen scholia κύμινδιν ἱέρακα, id est, *de accipitrum genere*, cymin esse censent.

quo murem conſpexerit. Nec cauſa liquet cur oderit. Nam hirundinem meritò horrent, quòd eâ in potu hauſtâ graviſſimè diſcrucientur. Jam vix ullum animal amicius homini quàm canis, nec inimicius quàm lupus, ut quod aſpectu quoque vocem adimat: & inter hæc ſumma diſcordia eſt, quemadmodum ovium generi lupus infeſtiſſimus. Quod totum pendet à providentia hominum, quorum præcipua cura eſt tueri animal innoxium & alendo homini natum; in lupum verò, velut in publicum humani generis hoſtem, armantur omnes, præcipuè canum commilitio, quæ res etiam proverbio fecit locum, (a) *Non magis parcemus quàm lupis.* (b) Lepus marinus immedicabile eſt homini venenum, ſi quis imprudens guſtaverit: at rurſus hominis contactus mors eſt lepori. Panthera ſæva eſt in hominem, & tamen adeò terretur ab Hyæna, ut nè congredi quidem ſuſtineat. Hinc narrant, ſi quis quid ſecum geſtet de corio Hyænæ, à Panthera non appeti, tam ſagax eſt naturæ ſenſus. Addunt & illud ſi pelles utriuſque belluæ ſuſpendas invicem ex adverſo, panthericæ pilos defluere. Araneus homini domeſticum eſt animal, (c) exitiale verò ſerpenti, adeò ut fortè conſpicatus ſub arbore ſerpentem apricantem, filo ſe libret, & aculeum mediæ infigat fronti tam acri vulnere, ut ſerpens dolore rotans ſeſe in gyrum tandem emoriatur. Accepi ab iis qui ſpectârunt ſimile diſſidium eſſe araneo cum bufonibus, ſed bufonem ictum ſibi (d) plantagine admorsâ mederi. Audies fabulam Britannicam. Sis illic conclavium ſolum conſterni ſcirpis virentibus. Monachus quidam

a Ex Ariſtophane & illius interprete hoc adagium enarratum eſt ab authore, quòd ſcili et olim apud Atticos lex fuerat de interficiendis lupis, quæ præmio etiam invitaret ad hanc feram perſequendam. Et hæc quidem interpres Comici. Sed videtur hoc commentum damnare Apollini Rhodii ſcholiaſtes, qui in honore ſummo apud Athenienſes lupos fuiſſe contendit, in tantum etiam ut ſi quis illic lupum interemiſſet, inferias illius ſepulchro inferre compellebatur; hinc λυκίους, i. e. *canes*, non à colore dici, ſed ob reverentiam. Cauſam addit, quòd Latona uterum geſtans bis ſenis diebus in lupam mutata in Delum perrexerit; hinc eſſe quòd certo quodam anni tempore omnes illæ lupæ pariant, idq; intra duodecimum diem. Adducit Philoſtephanum quempiam qui talia prodiderit in commentariis ſuis. b Hoc Plin. tradidit l. 32. c. 1. De Pantheris & Hyænis eadem docet. Hoc tamen quod ait, Hyænam cum Panthera pugnare, non ea de cauſa fit quòd Hyæna erga hominem bene affecta ſit; nam Ariſt. l. 9. Hiſtoriæ animalium mirificè inſidias moliri Hyænam hominibus tradit, & ſepulchra quoque effodere, tantam illi feræ aviditatem humanæ carnis ineſſe. c Hoc ipſum Plin. l. 10. c. 74. d Aiunt aliquando Monachum (eſt enim hominum genus admodum curioſum) in araneum & bufonem concertantes incidiſſe, & dum eventum certaminis avidus exſpectat, ictum bufonem vehementer vidiſſe tumidum, ſed mox plantagine guſtatâ quæ tum in buſtuario creſcebat, veluti reſumptis viribus, pugnam redintegrâſſe. Admiratus inſolitum ſpectaculum Monachus, diligentius hos pugiles obſervabat, & quod paulò antè de bufone cognoverat, id iterum conſpicatus, quàm poteſt ocyſſimè plantaginem omnem quæ de proximo creſcebat radicitus extirpat, & apud ſe condit. Interea bufo acceptâ tertiâ plagâ, dum ad ſolitum medicamentum accurrens auxilio herbæ deſtitueretur, in tantum intumuit, ut non priùs tumorem quàm vitam finiret. Indè compertum habuit plantaginem contra venena & venenatorum ictus multùm facere.

faſ-

faſciculos aliquot ſcirporum in cubiculum congeſſerat, ſparſurus cùm eſſet commodum. Is cùm à prandio ſupinus dormiret, bufo ingens erepſit, & os dormientis obſedit, infixis ſuperno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere bufonem certa mors erat; non amoveri quiddam erat morte crudelius. Quidam ſuaſerunt ut monachus ad feneſtram deferretur ſupinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum eſt. Mox araneus hoſte conſpecto filo ſe librat, & bufoni ſpiculum infigit, ac filo ſe recipit in telam. Intumuit bufo, ſed non eſt avulſus. Repetitur ab araneo: magis intumuit, ſed vixit. Tertiò ictus abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hoſpiti ſuo. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Addam quod non legi, ſed his oculis conſpexi. Simius ſupra modum horret teſtudinem. Hujus rei quidam dedit nobis ſpecimen Romæ. Puero ſuo in verticem impoſuit teſtudinem, & pileo contexit; dein produxit ad ſimium. Illico ſimius gaudens inſiliit in humeros pueri venaturus pediculos: ſublato pileo reperit teſtudinem. Mirum erat ſpectaculum quanto cum horrore reſilierit beſtia, quàm expaverit, quàm timidè reſpexerit an ſequeretur teſtudo. Additum eſt aliud ſpecimen: alligavimus teſtudinem catenæ à qua revinctus erat ſimius, ut effugere non poſſet quin ſaltem aſpiceret. Incredibile dictu quantopere fuerit diſcruciatus; tantùm non metu exanimabatur; interdum averſus poſterioribus pedibus depellere tentavit hærentem beſtiam. Tandem (*a*) quicquid erat in alvo aut veſica oneris rejecit. Sequuta eſt ex pavore febris, ut nobis fuerit ſolvendus à catena, & aquâ vino temperatâ refocillandus. *Jo.* Atqui nihil eſt quod ſibi à teſtudine metuat ſimius. *Ep.* Fortaſſis aliquid eſt quod nos fugit, naturæ cognitum. Nam cur acanthis oderit aſinum cauſa in promptu eſt, quòd ille ſe affricat ſpinis in quibus nidulatur avicula, & flores ejus depaſcitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut ſiquando procul aſinum rudentem audiat, ova dejicit, pulli e nido decidunt metu. Nec patitur hoſtem impunem. *Jo.* Sed qua tandem in re acanthis lædit aſinum? *Ep.* (*b*) Roſtro fodit illius ulcera fuſtibus & oneribus facta, purgit & mollia narium. Poteſt item aliquid cauſæ divinari, cur inter vulpes & milvos mutua ſit ſimultas, quòd avis rapax alterius catulis inſidietur; fortaſſe vulpes viciſſim illius pullis: quæ cauſa diſſidii eſt inter (*c*) ſorices & ardeolas. Eadem ferè ratio eſt inter æſalon parvam aviculam & vulpem. Nam æſalon ova corvorum frangit.

a Simius non alia re metum indicat, quàm projectis excrementis; hinc vulgare noſtratium proverbium, *Veredum ne præ metu te commaculet inſtar ſimii*, cùm in meticuloſum ludunt.

b Id Plinius Ægytho avi adſcribit. *Aſinus*, inquit *ſpinetis je ſcabendi cauſâ atterens, nidos ubi diſſipat, quod illa adeò pavet, ut voce omnino rudentis audità ova ejiciat, pulli ipſi metu cadunt. Igitur adveniens ulcera ejus roſtro excavat.* Deinde teſtatur & acanthida ea de cauſa aſino inimicam lib. 10. c. 74.

c Quoniam, inquit Plin. *altera alterius catulis inſidiatur.* Ibid.

frangit. Eadem infestatur à vulpibus,& viciſſim illas infeſtat,catulos earum vellicans. Quod ubi viderint corvi,vulpibus velut adverſus communem hoſtem ſuppetias ferunt. At vix divinare liceat quàm ob cauſam inter ſe oderint olores & aquilæ, corvus & (a) chlorio, cornix & noctua, aquila & trochilus, niſi hoc malè habeat aquilam, (b) quòd ille rex avium vocetur. Cur malè convenit cum noctua cæteris minoribus avibus, muſtelæ cum cornice, (c) turturi cum pyrali, ichneumonibus veſpis cum phalangiis araneis, anatibus cum gaviis, (d) harpæ cum (e) triorche accipitre, thoibus cum leonibus? Præterea cur ſorices formicoſam horrent arborem? Unde tam irreconciliabile bellum inter ſcarabeum & aquilam? Nam apologus ex ipſa animantium natura confictus eſt. Unde eſt quod juxta Olynthum in certo terræ ſpatio non vivunt ſcarabei ſi inferantur? Et inter aquatilia quam ob cauſam mugil & lupus (f) mutuo odio flagrant, ſicut conger & murena, caudas inter ſe prærodentes? Polypum in tantum horret locuſta piſcis, ut ſi eum juxtà viderit,metu emoriatur. Sic quædam animantia mirè junxit arcanus quidam benevolentiæ affectus; (g) veluti pavones columbis, turtures cum pſittacis, merulas cum turdis, cornices cum ardeolis, qui ſibi viciſſim auxiliantur adverſus vulpium genus; harpam & milvum adverſus triorchen accipitris genus, communem hoſtem. (h) Balænis muſculus piſcis exiguus prænatans monſtrat viam, nec apparet quamobrem illi velit inſervire. Nam quod (i) crocodilus fauces porrigit trochilo aviculæ, amicitia dici non poteſt, cùm utrumque animal ſuo ducatur commo-

a Qui Græcis χλωρέων, Theodorus *virenem* à *viridi* colore interpretatus eſt; avis tota viridis, quod ex voce liquet: hyeme non videtur ſed teſte Ariſtotele per ætatem volat, ſdque maximè ſolſtitialibus horis; ſed tamen difficulter pennas movet,cùm alioqui ingenioſius & διδακτικὸς habeatur.

b Trochilus Græcis τρόχιλος à *mobilitate* & *curſitando* nomen habet, nempe ἀπὸ τοῦ τρέχειν. Ariſtoteles cap. 11. l. 9. Aquilam cum Trochilo pugnare ſcribit, quod Trochilus Senator & rex vocetur. c De his omnibus lege Plinium lib. 10. 74. unde hæc deſumpta ſunt. d Hanc eſſe Latinam avem Græcorum docent lexica: in quorum etiam commentariis proditum eſt, ipſam quoties veneno icta fuerit ſibi hederà ſuccurrere. e Triorches τριόρχης. Triorchis avis à *numero teſtium* nomen habet, eſt de genere accipitrum. Plinius. f Hoc quoque Plinius: ſed & Oppianus meminit libro tertio. g Plinius libro decimo cap. 74. h Quæ de muſculo Plinius & alii referunt, hoc Oppianus Lamnæ piſciculo cuidam aſcribit. Hunc vocant balnearum σμύσσολον, hoc ſonat *itineris comitem*; hunc ἡγήτορα, hoc eſt, *viæ ducem*, καὶ κεχαρισμένον ἑταῖρον, id eſt, *pergratum ſocium*, præterea τομιτὸν καὶ φρουρὸν, hoc eſt, *ductorem cuſtodémque*, poſtremò πρόμαχόν τε κατὰ καὶ φάος ἰχθύων, quod eſt, *propugnatorem, & aures, & lumina piſcem*, quòd deſtituta hoc piſciculo capitur balæna, quòd ſine Lamna nihil videat, nihil audeat: & multa præterea mirificæ naturæ opera illic legere licet. i Lege Ammianum lib. 22. Diodorum Siculum, & Ariſtot. lib. 9. cap. 6. Hiſtor.

commodo. Crocodilus gaudet ſibi purgari dentes, & ſcabendi voluptatem amplectitur; avicula cibum quærit, veſcens piſcium reliquiis inter dentes hærentibus. Conſimili ratione corvus inequitat dorſo ſuis. Inter (a) anthum & ægithum tam pertinax eſt odium, ut negent ſanguinem illorum poſſe miſceri. Quemadmodum narrant aliarum avium pennas abſumi ſi aquilinis miſceantur. Accipiter eſt infeſtus columbino generi; ſed has defendit tinnunculus avicula, cujus conſpectum & vocem mirum in modum horret accipiter. Nec hoc latet columbas: (b) ubicunque tinnunculus reconditus eſt, ab ea ſede non migrant, fiduciâ protectoris. Quis cauſam conjiciat cur aut bene velit generi columbino tinnunculus, aut cur tinnunculum horreat accipiter? Atque ut interdum animalculum minimum præſidio eſt ingenti belluæ; ità contrà à minutiſſimis exitium eſt maximis. Eſt piſciculus ſcorpii effigie, magnitudine aranei piſcis. Is ſub pinna affigit ſeſe aculeo thynnis interdum magnitudinem delphini ſuperantibus, tanto dolore, ut nonnunquam in naves inſiliant: idem facit mugilibus. Quid eſt cur leo, animal cunctis tremendum, (c) expaveſcat galli gallinacei cantum? *Jo.* Nè ſim in hoc convivio prorſus (d) aſymbolus, referam quod olim his oculis vidi in ædibus Thomi Mori, clariſſimi apud Anglos viri. Alebat domi ſimium prægrandem: tum fortè, quò revaleſceret à vulnere, ſolutus obambulare ſinebatur. In extremo horti erant concluſi cuniculi, quibus inſidiebatur

a Ἄνθος Græcis, Latinis *florem*, ſonat; hinc autem quæ illis Anthus, noſtris florus appellatur. Aquatilis, eſt colore variegato ſpecioſóque. Vide de Anthi & Ægithi ſanguine Plinium 10. 74. & de ſequentibus quoque.

b Hanc rem ità Columella li. 8. Tradit, *Tam faſtidiosa columba eſt, ut ſæpe ſedes ſuas peroſa, ſi detur evolandi poteſtas, relinquat: quod frequenter in his regionibus ubi liberos habent egreſſus accidere ſolet. Id nè fiat, vetus eſt Democriti præceptum. Genus accipitris tinnunculum vocant ruſtici, qui ferè in ædificiis nidos facit. Ejus pulli finguli fictilibus ollis conduntur, ſtipatiſque opercula ſupponuntur, & gypſo lita vaſa in angulis columbarii ſuſpenduntur, quæ res avibus amorem loci ſic conſiliat nè unquam deſerant.* c Hoc Plin. habet & Plutarchus in commentario De differentia inter odium & invidiam. Divus Ambroſius, libro 6. c. 4. Hexaëmeron, dicit utique leonem vereri gallum, ſed præcipuè album. Lucretius quoque poëta, dum cauſam hujus odii inveſtigat, ità canit lib. 4.

Quinetiam gallum noctè explaudentibus alis
Auroram clarâ conſuetum noctè vocare,
Quem nequeunt rapidi contra conſtare leones
Inque tueri; ità continuò meminere fugai.
Nimirum qu'a ſunt gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cum ſunt oculis emiſſa leonum,
Pupillas interfodiunt, acrémque dolorem
Præbent, ut nequeant contra durare feroces.

Et ſunt qui ſcribunt, quos jure gallinaceorum perfuderis, hos à leonibus morſu non appeti. d Aſymbolus dicitur *qui nihil ad ſymbolum confert*, tranſlatum à concœnationibus; nam ſymbolum pignus collatitium in cœnam ſignificat.

muſtela

mustela. Id simius procul quietus & otiosus spectabat, donec viderit cuniculis nihil esse periculi. Cæterùm posteaquam mustela *(a)* labefactâsset caveam à muro revulsam, jámque periculum esset nè cuniculi à tergo nudati prædæ essent hosti, occurrit simius, & conscensâ trabe quadam, caveam retraxit in locum pristinum tanêa arte ut homo non posset dexteriús. Ex quo perspicuum hoc animantium genus simiis esse charum. Ipsi cuniculi non intelligebant suum periculum, sed hostem suum per cancellos osculabantur: simius opitulatus est periclitanti simplicitati. *Ep.* Omnibus catulis minoribus delectantur simii, gaudéntque fovere sinu & complecti. Sed pius ille simius dignus erat aliquo pietatis præmio. *Jo.* Habuit. *Ep.* Quod? *Jo.* Reperit illic frustum panis à pueris ut opinor, projectum: id arreptum comedit. *Ep.* Verùm mihi videtur admirabilius, hoc genus *(b)* sympathias & antipathias, sic enim Græci vocant amicitiæ & inimicitiæ naturales affectus, etiam in rebus animâ, aut certe sensu, carentibus reprehendi. Omitto jam dicere de fraxino, cujus nec umbram quamvis in longum porrectam, ferunt serpentes, adeò ut si locum *(c)* in gyrum circumdes igni, serpens citius in flammam eat quàm ad arborem fugiat. Nam hujus generis exempla sunt innumera. *(d)* Erucæ cùm membranis inclusæ occulto naturæ opificio transfigurantur in papiliones, mortuis simillimæ videntur, nec ad contactum quidem sese movent, nisi transeunte araneo. Hominis prementis digitum non sentiunt, & sentiunt levissimi animantis leviter incedentis pedes. Ibi demum vivunt. *Jo.* Sentit hostem capitalem nondum natum insectum. Isti non omnino dissimile est quod narrant de ferro *(e)* cæsis, ad quos si cæteri accedant, nihil accidere novi; sinis qui necavit, continuò profluere sanguinem velut ex recenti vulnere: atque hoc indicio ferunt frequenter proditum cædis authorem. *Ep.* Nec est vanum quod audisti. Sed nè persequamur *(f)* fabulas Democriticas, nonne comperimus ex.

a Elegans verbum, quod pro corrumpere, vitiare & destruere ponitur.

b Συμπαθῆν Græc. significat *compati*; non tamen est, quod vulgò accipiunt indocti, pro moveri malis alterius, sed socium esse & imitatorem atque æmulum afflictionum alicujus. Eum autem affectum atque impulsum συμπάθειαν appellant, hoc est, mutuam quandam rerum cognationem & voluptatem; ad verbum sonat *compassionem*: ἀντιπάθεια verò contrà repugnantem affectum & rerum inter se, vel potiùs contra se, differentiam significat, quasi tu dicas, *contrapassi nem*, & ἀντιπαθῶς ἔχειν ἀλλήλων est, *inter se pugnare*, & differre multum. Sic dicitur in Græcorum scholiis τὼ κράμβην καὶ ἀμπελον ἀντιπαθῶς ἔχειν ἀλλήλων, h. e. *brassicam & vitem inter se pugnare*, de qua mox plura annotabimus. *c* Hoc Plin. se expertum dicit. *d* Author est Plin. l. 11. c. 32. *e* Cæsos in hoc loquendi genere non tantum percussos, sed cæsos, i. e. occisos, notat. Ferrum generale pro omnibus armis ferreis quibus corpus vulneratur. *f* Hic post Pythagoram philosophiam magicam professus mirabiles commentationes reliquit, in quibus de naturæ secretioribus fabulosissima quævis descripta reliquit. Hinc fabulæ Democriticæ videntur dictæ, de naturalibus quidem rebus traditæ, sed quæ ob insignem vanitatem & inexperientiam fidem non merentur. Scripsit hic artem quo pacto avium garritus possit intelligi: item non exiguum volumen de illis quæ apud inferos usu veniant, (ut Athenæus refert) prodigiosis, ut conjectandum est, fabulis refertum.

pe-

perimentis tantum esse dissensionis inter (a) quercum & oleam, ut utraque in alterius scrobe posita emoriatur? quercui autem tam malè convenire cùm juglande, ut in propinquo posita extinguatur, tametsi juglans cunctis ferè satis & arboribus noxia est? Rursus, cùm vitis claviculis suis omnia complecti soleat, solam (b) brassicam refugit, & perinde quasi sentiat, in diversam partem se vertit. Quis admonet vitem hostem esse in propinquo? Est enim brassicæ succus vino contrarius, eóque solet edi adversus ebrietatem. Nec deest brassicæ suus hostis: siquidem opposita cyclamino & origano exarescit. Similis affectus est inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum est, (c) cicutæ vinum. Quod est illud arcanum commercium inter * lilium & allium, ut in propinquo nascentia mutuò sibi gratificentur? Nam allio plus est vigoris, & lilii flores suaviùs olent. Quid hîc memorem de conjugiis arborum, quarum fœminæ sterilescunt, nisi in propinquo sit mascula? Oleum soli calci miscetur, cùm utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cùm utrumque sit pingue. Argento vivo innatant omnia excepto auro: id solum ad se trahit & complectitur. Quis ille naturæ sensus ut adamas, quamlibèt duris resistens, sanguine hircino molliscat? Quin & inter ipsa venena dissidia videas. Scorpius si fortè repat per aconitum, pallescit ac torpescit. Eidem adeò noxia est herba cui nomen cerastis, ut qui semen modò ejus tractârit digitis impunè contrectet scorpium. Sed harum rerum, quæ sunt innumeræ, consideratio ad rei medicæ professores pertinet. Quænam est illa vis vel amicitiæ vel dissidii inter * chalybem & magnetem, ut materia naturâ gravis ad lapidem currat & inhæreat, velut osculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Jam cùm aqua se facilè miscet rebus omnibus, maximè sibi, tamen sunt quæ tanquam odio mutuo misturam refugiunt; velut (d) amnis qui in Fucinum lacum invectus supermeat, in Larium Addua, in Verbanum Ticinus, in Benacum Mincius, in Sevinum Ollius, in Lemanum Rhodanus: è quibus nonnulli multorum millium transitu hospitales suas aquas tantùm, nec largiores quàm

a De his omnibus sequentibus recur e ad indices Plin.

b Causam fabulosam fingunt Græci, quam recenset Aristoph. interpres. Lycurgus fuit homo scelestus, qui omnes vites falce demetere in animum induxerat: hunc comprehensum Bacchus vitibus alligavit, ut supplicium de illo sumeret: sed is dum vitibus ligatus lacrymas effunderet, ex illis Brassica enata est; atque hinc esse aiunt, quòd etiamnum malè conveniat viti & brassicæ hostis sui reliquiis. Hanc autem fabulâ rusticorum filios credere dicit, quia si quis brassicæ radice vitem

contingat vitive alliget, nullos vitem fructus edituram: unde etiam illam primo loco in sympositis proponi, & Ægyptii ante omnia fercula cocta brassicas degustabant, nè possent vino inebriari. Hæc ille. c Nec hoc mirandum, cùm illa sit omnium herbarum, & fortè etiam venenorum, frigidissima, vinum verò egregiè calidum à physicis proditur; unde & αἰδοῖα οἴνου apud Homerum. Lege de his Plinium. * Allium lilio amicum, chalybs magneti. d Omnia apud Plin. & Solin.

intulere

intulere, evehunt. Tigris influit in lacum Arethusam, ac per eum velut hospes fertur sic, ut nec color, nec pisces, nec aquarum natura misceatur. Ad hæc, cùm cætera ferè flumina properent in mare procurrere, quædam tamen, velut exosa mare, priusquam eò perveniant abdunt sese in terram. Simile quiddam videmus & in ventis. Auster homini pestilens est, huic contrarius Boreas, salubris. Alter nubes contrahit, alter dissipat. Jam, si qua fides Astrologis, sunt & sideribus quidam amicitiæ & inimicitiæ effectus: quædam amica homini, quædam infesta: rursus sunt quæ homini adversus nocentium vim opitulantur. Adeò nihil est in ulla naturæ parte quod non per hæc dissidia concordiásque & noxam & remedium homini suppeditet. *Jo.* Fortasse & ultra cœlos quiddam deprehendere liceat. Etenim si Magis credimus, unumquemque mortalium duo comitantur (*a*) genii, alter amicus alter malevolus. *Ep.* Nobis amice, satis est ad cœlum usque perveniſſe, etiamsi non hoc quoque septum transiliamus. Redeamus ad boves & equos. *Jo.* Næ tu præclarum facis saltum. *Ep.* Illud nobis magis admirandum est, quòd in eadem prorsus animantium specie deprehendamus amoris & odii vestigia, nullâ evidente causâ. Sic, enim nobis persuadere conantur equisones & bubulci, in iisdem pascuis aut eodem in stabulo (*b*) bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror similes esse affectus in omni animantium genere, præter sexûs favorem, sed in nullo genere evidentiùs quàm in homine. Siquidem in plurimis manifestum est quod de suo in Volusium affectu profitetur Catullus,

Non amo te, Volusi, nec possum dicere quare:
Hoc tantùm possum dicere, non amo te.

Verùm in adultis fortasse divinet alius aliam causam: in pueris, qui solo naturæ sensu ducuntur, quid est illud quod sic hunc illi tanto amore conciliat, rursus alium ab hoc tanto dissidio separat? Ipse cùm puer essem natus annos plus minus octo, incidi in quendam meæ ætatis, aut fortassis anno majorem, prodigiosæ vanitatis, adeò ut ad omnem occasionem extempore monstra quædam confingeret. Occurrebat mulier. Vides, inquit, hanc? Video. Cum hac decies concubui. Transibamus ponticulum angustum juxta molam. Ubi vidit me horrescentem ad conspectum aquæ ob profunditatem nigrantis, In hanc, inquit, aquam aliquando prolapsus sum. Quid ais? Illic reperi cadaver hominis accinctum crumenâ; in ea erant annuli tres. Cùm nullus esset men-

Venti hominibus salubres & insalubres.

Sidera amica & infesta.

a Genii boni & mali.

b Bos bovi, & equus equo.

mentiendi finis, ſic puer horrui puerum, ut viperam minùs, nullâ certâ ratione, cùm talibus mendaciis alii delectarentur, ſed tantùm arcano naturæ ſenſu. Neque verò id fuit temporarium, imò & hodie ſic horreo naturâ vanos, ut conſpectis illis ſentiam totum corporis habitum commoveri. Tale quiddam (a) in Achille notat Homerus, cùm profitetur *mendaces ſibi æquè odioſos atque ipſas inferorum portas.* Hoc ingenio cùm natus ſim, tamen hoc contrà fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cum mendacibus & impoſtoribus fuerit res. *Jo.* At nondum video ſcopum quò totus hic ſermo confertur. *Ep.* Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, ſunt qui ab aſtris: ego nullam certiorem ad felicitatem viam arbitror inveniri poſſe, quàm ſi quiſque abſtineat ab eo vitæ genere à quo naturæ ſenſu tacito abhorret; ad id ſe conferat quò propenſus eſt: ſemper excludo turpia. Item ab eorum conſuetudine ſe ſubducat cum quorum geniis ſentit ſuo genio non convenire: & his ſi copulet ad quos arcano naturæ fertur affectu. *Jo.* Id ſi fiet, inter paucos erit amicitia. *Ep.* Chriſtiana charitas ſe dilatat ad univerſos, familiaritas autem cum paucis habenda eſt. Et qui nullum quamvis malum lædit, gaviſurus etiam ſi reſipiſcat, ſatis, opinor, Chriſtianè diligit omnes.

a Verſus Homerici ſunt, Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν, Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζῃ. *Non aliter flagrans odio eſt mihi janua Ditis, Atq; hi qui celant aliud quàm lingua loquatur.* Declinat unuſquiſque ſibi inimica, ſive homines, ſive res.

* Dictus eſt hic Dialogus, quod quæſtiones quædam in eo proponuntur quibus reſponſio mox ſubjungitur. Eſt enim Problema quæſtio propoſita cum reſponſione: & quamvis hoc vocabulum de naturalibus quæſtionibus præcipuè dicatur, tamen omni etiam dubitabili quæſtioni commune eſt. Nam & exſtant Plutarchi problemata de rebus Romanorum; & fertur Alcippus quiſpiam problemata ſcripſiſſe de rebus domeſticis. *a* Curio interloquuter nomen habet facile ac apertum, à *cura* ſcilicet diligentia & percontandi. *b* Alphius verò à *candore* reſpondendi, ἀλφὸν ſiquidem Græcè *candidum* Latinis eſt: vel ab *invenendo* & indagandi ſcientia, quòd ἀλφεῖν *invenire* & *excogitare* ſignificet, unde homines Alpheſtæ dicuntur *reperiores* & *excogitatores* apud Homerum.

ARGUMENTUM.

**Problema tradit quid grave ac leve ſit. Terra centrum ac ſedes gravium. Qua terra ſit leviſſima, qua aqua. Cur plumbum gravius ſit lapide. Aurum plumbo gravius. Nihil liquidius melle & oleo. Homo macilentus obeſo gravior, jejunus pranſo. Peccatum omnium eſt graviſſimum.*

(a) CURIO, (b) ALPHIUS.

Cu. LUbens ex te rerum plurimarum perito diſcerem quiddam, ſit tibi non ſit moleſtum. *Al.* Age, Curio, percontare quod voles, nè non reſpondeas tuo nomini. *Cu.* Equidem non gravabor dici Curio, modò nè addas animal

illud

illud (a) monosyllabum, Veneri juxta ac Minervæ invisum. *Al.* Dic igitur quid velis. *Cu.* Scire cupio quid sit quod appellamus grave ac leve. *Al.* Eâdem operâ rogo quid sit frigidum ac calidum. Quin tu istuc problema bajulis proponis potiùs quàm mihi; aut, si mavis, asinis, qui gravitatem oneris demissis auriculis indicant? *Cu.* At ego non asininam, sed philosophicam responsionem exspecto præsertim ab Alphio. *Al.* Grave est quod suapte naturâ fertur deorsum, leve quod sursum. *Cu.* Cur igitur Antipodes, qui infra nos sunt, non decidunt in subjectum cœlum? *Al.* Pariter illi mirantur quamobrem tu non decidas in cœlum, non subjectum, sed imminens. Cœlum enim est supra omnia, quæ intus complectitur: nec antipodes sunt infra te, nihilo magis quàm tu supra illos: contra nos esse possunt, infra nos non possunt. Alioqui justiùs admirareris cur rupes quas sustinet antipodum terra non decidant, cœlúmque perrumpant. *Cu.* Quæ est igitur nativa sedes gravium? quæ contrà levium? *Al.* Ad terram nativo motu deferuntur omnia gravia, ad cœlum levia: de motu violento aut animali jam non loquimur. *Cu.* Est igitur motus aliquis qui dicitur animalis? *Al.* Est. *Cu.* Quinam? *Al.* Is fertur juxta quatuor corporis situs, prorsum, retrorsum, ad dextram ac lævam, & in circulum; & in principio ac fine celerior est, in medio lentior. Nam in initio vigor addit alacritatem, in fine propinquo spes perveniendi quò tendit animal. *Cu.* Nescio quid aliis accidit animalibus, sed habeo famulam quæ lassa est priùs quàm incipiat, delassata priùs quàm opus absolvat. Verùm redi ad id quod agere cœpisti. *Al.* Nativo, inquam, motu quæ gravia sunt feruntur deorsum; & quo quidque gravius est, hoc celeriori motu fertur ad terram, quò levius hòc majore impetu rapitur in cœlum: Contrà fit in motu violento, qui celerior in initio paulatim segnescit; cùm contrà fiat in motu naturali: veluti sagitta in altum missa, & saxum ex alto decidens. *Cu.* Atqui ego putabam homines sic per orbem terræ discurrere quemadmodum minutissimæ formicæ cursitant in prægrandi sphæra, hærent undique, nec ulla decidit. *Al.* In causa sunt sphæræ superficies nonnihil habens asperum, tum scabrities quædam, in formicarum pedibus, quam habent insecta ferè omnia postremò, corpusculorum levitas: id si non credis, fac sphæram vitream bene levem & glabram, videbis solas formicas non decidere quæ in summo versantur orbe. *Cu.* Si quis Deus orbem terræ medium perterebret, hinc usque ad Anti-

(a) Id animal sus est quod additum nomini Curio, *curiosus* erit. Est autem Minervæ odiosa sus propter immunditiem & indocilitatem, (ut ità loquar) cùm Minerva omnium artium præses habeatur. Lege proverbium, *Sus Minervam*. Quòd verò Venus hanc bestiam prosequatur odio, in causa est Adonidis amati ab illa interitus. Nam dum incautus per sylvas vagatur Adonis, à porco sylvestri interemptus est, ut refert Theocritus.

Antipodes perpendiculo per centrum demiſſo, quemadmodum ſolent Coſmographi, terræ totius ſitum in globis ligneis repræſentantes, tum ſi ſaxum conjicias in foramen, quò perferetur? *Al.* Uſque ad terræ centrum; ibi quies eſt omnium gravium. *Cu.* Quid ſi Antipodes quoque ex adverſo mittant lapidem? *Al.* Tunc lapis occurret lapidi circa centrum; ibi conquieſcet uterque. *Cu.* Age, ſi verum eſt quod dixiſti, motum nativum progreſſu magis ac magis incitari, ſi nihil obſtet, lapis aut plumbum conjectum in foramen ob motûs vehementiam prætercurret centrum, jamque prætermiſſo centro rurſum motus erit violentior. *Al.* Plumbum nunquam perveniret ad centrum niſi liquefactum; ſed lapis ſi prætereat centrum motu tam violento, primùm ſegniùs feretur, nec aliter redibit ad centrum quàm lapis vi in altum projectus redit in terram. *Cu.* Sed recurrens nativo motu rurſus concitato impetu prætervehetur centrum; itaque fiet ut nunquam quieſcat lapis. *Al.* Conquieſcet tandem, prætercurrens ac recurrens donec perventum fuerit * ad æquilibrium. *Cu.* At ſi nihil eſt in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum eſſe. *Al.* Eſto. *Cu.* Pendebit igitur in aëre corpus naturâ grave. *Al.* Quidni? quemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigii, ſi unicum ſaxum pendeat in mediullio aëris, cùm tota terra tot rupibus onuſta ad iſtum pendeat modum? *Cu.* Sed ubi eſt terræ centrum? *Al.* Ubi eſt circuli centrum? *Cu.* Id quidem eſt punctum, indiviſibile. Si tantillum eſt terræ centrum, quiſquis perforaverit mediam terram aufert centrum, nec habebunt gravia quò ferantur. *Al.* Næ tu ſatis otioſè nugaris. *Cu.* Nè quæſo ſuccenſeas; diſcendi ſtudio loquor quicquid loquor. Si quis terræ ſphæram perterebret, non per ipſum centrum, ſed à latere, puta ut abſit à centro centum ſtadiis, quo tum feretur conjectus lapis? *Al.* Non feretur rectà per foramen, imò potiùs rectà, ſed ad centrum: itaq; priùs quàm perveniret ad medium jam conquieſcet in terra quæ ad lævam eſt, ſi centrum eſt ad lævam. *Cu.* Sed quid eſt hoc quod reddit corpus grave aut leve? *Al.* Ad iſthuc reſpondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium leviſſimum, aërem proximâ levitate, terram graviſſimam, proximâ gravitate aquam. *Cu.* Cur igitur nubes aqueæ pendent in ſublimi aëre? *Al.* Quoniam à Sole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus è lignis humentibus violento calore excuſſus. *Cu.* Cur igitur tanto

Quies gravium in centro ſuo.

* Hoc eſt ad eam partem medii ubi æquo pondere ſuſpendatur & libretur, ubi nec huc nec illuc cadat, ſed in æquamento & quaſi trutina conſiſtat.

pondere decidunt, ut interdum montes in planitiem redigant? *Al.* Concretio densitasque addit pondus. Alioqui possunt sic videri sustineri ab aëre subjecto, quemadmodum tenuis ferri lamina sustinetur summâ aquâ. *Cu.* Sic igitur putas, quod plurimum habet igneæ naturæ esse levissimum, quod terrenæ, gravissimum. *Al.* Haud procul abes à scopo. *Cu.* Atqui nec quivis aër pariter levis est, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortasse sentiendum. *Al.* Nec mirum, cùm ista quæ nominâsti non sint elementa pura, sed ex variis elementis temperata. Itaque probabile est eam terram esse levissimam quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum; eam aquam esse gravissimam quæ graviorem terram habet admixtam, qualem arbitror esse marinam, & eam unde conficitur sal: itidem aër aquæ terræve proximus gravior est, aut certè minùs levis est, eo qui procul abest à terra. *Cu.* Utrum habet plus terrenæ naturæ, lapis an plumbum? *Al.* Lapis. *Cu.* Et tamen plumbum lapide gravius est pro ratione portionis. *Al.* In causa est densitas; lapis enim rarior est, eóq; plus habet aëris quàm plumbum. Hinc est quòd videmus quoddam terræ genus desiccatum, si conjiciatur in aquam non subsidere, sed natare: eadem de causa videmus totos agros natantes; sustinentur enim cavis radicibus arundinum aliarúmque palustrium herbarum inter se connexis. *Cu.* Hinc fortassis & pumicum levitas. *Al.* Quia pleni cavernis sunt, præterea multo igne decocti; submittuntur enim è locis ardentibus. *Cu.* Unde tanta suberis levitas? *Al.* Jam dictum est: raritas enim in causa est. *Cu.* Utrum est gravius, plumbum an aurum? *Al.* Aurum, opinor, *Cu.* Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ. *Al.* Quia noctu velut ignis lucet, (*a*) ut ait Pindarus? *Cu.* Scilicet. *Al.* Sed densitas in auro major. *Cu.* Unde id deprehenditur? *Al.* Respondebunt aurifices, nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec ullum simile genus latiùs diducitur malleo quàm aurum. Eâdem ratione philosophi deprehenderunt nihil esse liquidius melle & oleo: quod si quis hæc inunctione dilatet, & latissimè diffunditur humor & siccescit serùs. *Cu.* Sed utrum gravius est, oleum an aqua? *Al.* Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum esse gravius. *Cu.* Cur igitur aquæ supernatat oleum? *Al.* Levitas non est in causa, sed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium vis ab aqua abhorrens, quæ est in herba quæ dicitur (*b*) ἄβατος. *Cu.* Cur igitur non natat ferrum igne candens? *Al.* Quia non est calor nativus. Et ideo citiùs penetrat

(*a*) In primo hymno Olympiorum, ὁ δὲ χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ ἀτε διαπρέπει νυκτὶ μεγάνορος ἐξοχα πλούτου. Hoc est, *aurum verò tanquam lucidus ignis nocte splendet inter præcipua divitiarum.*

(*b*) Ἄβατος sonat quod *immergi aquâ non potest.*

trat aquam, quòd caloris magnitudo dispellat obstantem liquorem. Sic cuneus ferreus citiùs petit ima quàm lamina. *Cu.* Utrum intolerabilius est, ferrum candens an frigidum? *Al.* Candens. *Cu.* Gravius igitur. *Al.* Est, si commodius est gestare manu paleam incensam, quàm filicem frigidum. *Cu.* Quid est in causa quod lignum ligno levius aut gravius est? *Al.* Densitas ac raritas. *Cu.* At ipse novi quendam è familia regis Britanniæ qui in convivio ostendit nobis lignum ejus, ut aiebat, arboris quæ fert aloën: adeò solidum erat, ut lapis videri posset; adeò manibus libranti leve, ut arundo videri posset, & si quid siccâ arundine levius: impositum vino (putabat enim ità depelli venena) mox properabat ad fundum, ut vix plumbum celerius. *Al.* Nec densitas nec raritas semper in causa est, sed peculiaris & occulta in rebus cognatio, quæ facit ut quædam sese amplectantur aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit brassicam, & flamma etiam è longinquo ad naphtham transvolat aliquantò in seriore loco positam, cùm naphtha sit naturâ gravis, flamma levis. *Cu.* Omne genus æris innatat argento vivo, solum aurum subsidit & circumvolvitur, cùm argentum vivum sit materia liquidissima. *Al.* Non habeo quod respondeam, nisi peculiarem naturæ cognationem: ad hoc enim natum est argentum vivum ut purget aurum. *Cu.* Cur Arethusa fluvius subter mare Sicanum transit, ac non potiùs innatat, cùm antè dixeris marinam aquam fluviatili esse graviorem? *Al.* Naturale dissidium est in causa, sed arcanum. *Cu.* Cur natant cygni, cùm homines eandem aquam ingressi pessum eant? *Al.* In causa est non tantùm pennarum concavitas levitásque, verùm etiam siccitas, quam aqua refugit: hinc est quod in panno lineve vehementer sicco, si ponas aquam aut vinum, in globum se contrahit; sin in humidum, mox spargitur. Itidem si infundas liquorem in cyathum siccum, aut marginibus pinguibus oblitis, & infundas aliquantò plus quàm cyathus capit, liquor circa medium citiùs colligit sese in rotundum quàm transeat margines. *Cu.* Cur in fluminibus naves minus sustinent oneris quàm in mari? *Al.* Quia subtilior est fluviatilis aqua. Eadem de causa volueres facilius sese librant in aëre crassiore quàm vehementer subtili. *Cu.* Cur non subsidunt (*a*) Floctæ? *Al.* Quoniam cutis Sole desiccata & levior facta est, & humorem respuens. *Cu.* Cur ferrum diductum in amplam laminam natat, cùm idem contractum sidat? *Al.* Partim siccitas est in causa, partim aër inter aquam & lami-

Arethusa fluvius.

(*a*) Pisces sunt qui & fluctæ, à Græcis πλῶτες & πλῶτις appellati à continua *navigatione*, nunquam enim submerguntur. Muræ nas esse volunt in freto Siculo.

luminum mixtus. *Cu.* Utra res gravior, aqua an vinum? *Al.* Arbitror vinum non cedere aquæ. *Cu.* Quamob em ergo qui ab cœnopolis emunt vinum, aquam pro vino reperiunt in imo dolio? *Al.* Quia vinum habet pingue quiddam quod aquæ refugit liquorem non aliter quàm oleum. Argumentum in promptu est; Quo vinum est generosius, hòc & difficiliùs admiscetur aquæ & incensum ardet vehementiùs. *Cu.* Cur in Asphaltite lacu nullum corpus animalis vivum mergitur? *Al.* Non est meum ad omnia naturæ miracula respondere. Habet illa quædam arcana quæ nos mirari voluit, scire noluit. *Cu.* Cur homo macilentus obeso gravior est, si cætera sunt Paria? *Al.* Quoniam ossa densiora sunt carne, & ideo graviora. *Cu.* Cur idem homo jejunus gravior est seipso pransо, cùm corpori onus accesserit? *Al.* Cibo potúque spiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Unde & hilaris levior est mœrente, & mortuus vivo longè gravior. *Cu.* Sed quî fit ut idem homo cùm vult faciat se graviorem ac leviorem? *Al.* Contento spiritu reddit se leviorem, emisso graviorem. Sic natat vesica inflata & clausa, pertusa sidit. Sed quando Curio desinet nobis occinere Cur? *Cu.* Desinam, si mihi pauca etiam dixeris; cœlum utrùm grave sit an leve? *Al.* An leve sit nescio; certè grave non potest esse, cùm sit naturæ igneæ. *Cu.* Quid igitur sibi vult vetus proverbium, *Quid si cœlum ruat?* *Al.* Quia rudis antiquitas Homerum sequuta credidit cœlum esse ferreum. Sed Homerus à coloris similitudine ferreum dixit, non à pondere; quemadmodum nos cinericeum dicimus quod cineris colorem præ se fert. *Cu.* Est igitur cœlum coloratum? *Al.* Non verè, sed tale nobis videtur propter aerem & liquorem medium; quemadmodum Sol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cùm is nihil talium mutationum recipiat. Itidem & Iridis pictura non in cœlo est sed in aere humido. *Cu.* Verùm, ut finiam, fateris cœlo nihil esse sublimius, quâcunque tegit orbem terræ? *Al.* Fateor. *Cu.* Et centro terræ nihil esse profundius? *Al.* Scilicet. *Cu.* Inter omnes rerum species quid est gravissimum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Hîc abs te vehementer dissentio. *Al.* An scis aliquid auro gravius? *Cu.* Scio, & quidem multis partibus. *Al.* Proinde me vicissim doce, quando scis quod me nescire profiteor. *Cu.* Quod igneos illos spiritus è summo cœli vertice depressit in ima tartari, (nam ea collocant in centro terræ) nonne oportuit omnium esse gravissimum? *Al.* Fateor, sed quidnam fuit illud? *Cu.* Peccatum, quod & homi-

Causa levitatis ac gravitatis in homine.

Homerus quomodo cœlum esse ferreum dixit.

Peccatum omnium rerum est gravissimum.

hominum animas, quas Maro vocat *auraï ſimplicis ignes*, eódem demergit. *Al.* Si libet ad iſtud philoſophiæ genus demigrare, fateor & aurum & plumbum eſſe plumeæ levitatis ſi cum peccato conferantur. *Cu.* Quî fiet igitur ut qui hâc ſarcinâ ſunt onuſti ſubvolent in cœlum? *Al.* Profectò non video. *Cu.* At qui ſeſe parant ad curſum ſaltúmve non ſolùm quicquid eſt oneris abjiciunt, verùm etiam contento ſpiritu ſeſe reddunt leviuſculos; & ad hunc curſum ſaltúmque quo ferimur in cœlum, non ſtudemus illud abjicere quod omni ſaxo, omni plumbo gravius eſt? *Al.* Faceremus, ſi vel micam ſanæ mentis haberemus.

ARGUMENTUM.

(a) *Epicureus, divinissimum planè colloquium, de vero bono, pura conscientia, temporanea & aterna vita, piè & eruditè disserit. Felicitas est ubi vera voluptas, minimum tristitia. Christiani verè pii sunt veri Epicurei: habent enim conscientiam puram, cum Deo pacem; qui tamesi mundo videntur lugere, revera tamen deliciantur. Præcipuæ voluptates proficiscuntur ab animo. Qui Deum habet, quid potest desiderare amplius? De Sacerdote qui præstigiis suis convivas exceperat opulis imaginariis. Libido, scortatio & ebrietas plus habere dedecoris quàm voluptatis. Stolidum Tantali votum. Peccatum est lapis Tantaleus. Immensa Dei misericordia erga peccatores recipiscentes.*

(b) HEDONIUS, (c) SPUDÆUS.

He. Quid venatur meus Spudæus, quòd ſic totus incumbit libro, neſcio quid ſecum murmurans? *Sp.* Planè venor, Hedoni, ſed nihil aliud quàm venor. *He.* Quid voluminis eſt quod habes in ſinu? *Sp.* Dialogi Ciceronis de Finibus bonorum. *He.* At quantò ſatius eſſet quærere bonorum initia, quàm fines? *Sp.* Sed M. Tullius finem boni appellat bonum omnibus numeris abſolutum, quod qui ſit aſſequutus nihil præterea deſideret. *He.* Opus cumprimis eruditum & eloquens: ſed num tibi videris aliquod operæ pretium feciſſe, quod ad veri cognitionem attinet? *Sp.* Hoc mihi videor feciſſe lucri, quòd nunc magis etiam (d) ambigam de finibus quàm antea. *He.* Agricolarum eſt ambigere de finibus. *Sp.* Nec ſatis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuiſſe ſententiarum pugnam. *He.* Nimirum quia fœcundus eſt error, cùm ſimplex ſit veritas. Quoniam totius negotii caput ac fontem ignorant, divinant ac delirant omnes. Sed quæ ſententia tibi videtur eſſe ſcopo vicinior? *Sp.* Cùm audio impugnantem M. Tullium, diſplicent ſingulæ: rurſus cùm audio defendentem, fio prorſus (e) ἐφεκτικός. Mihi tamen Stoici videntur minùs aberrare à verò, quibus proximum locum tribuo Peripateticis.

a Collatio honeſtæ ac turpis voluptatis.

b Voluptuarius ἀπὸ τῆς ἡδονῆς, h. e. à voluptate, nomen habet.

c *Frugalis, honeſtus, ſtudioſus.*

d Fines dicuntur cujuſq; rei extrema, fines in agris ſunt limites qui agrum ab agro dirimunt.

e Hoc eſt, *dubitans* & *ſuſpenſus* in opinione. Tractum à Philoſophis Academicis qui ἐφεκτικοὶ dicebantur, hoc eſt, de nulla re pronunciantes, ſed ſemper *hærentes*.

ticis. *He.* At mihi nulla secta magis arridet quàm Epicureorum. *Sp.* Atqui inter omnes nulla damnatior omnium suffragiis. *He.* Missam faciamus nominum invidiam; fuerit Epicurus qualis quisque velit, rem per se consideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate, eámque vitam judicat beatissimam quæ plurimum habeat voluptatis, tristitiæ quam minimum. *Sp.* Sic est. *He.* Quid dici potuit hâc sententiâ sanctius? *Sp.* Imo clamitant omnes hanc esse vocem pecudis, non hominis. *He.* Scio: sed isti errant in rerum vocabulis. Quòd si de veris loquamur, nulli magis sunt Epicurei quàm Christiani piè viventes. *Sp.* Cynicis propiores: nam isti se macerant jejuniis, deplorant sua commissa, & aut sunt tenues, aut tenuitas in egenos conciliat illis inopiam, opprimuntur à potentioribus, deridentur à plerisque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quàm longissimè videtur abesse. *He.* Admittisne authoritatem Plautinam? *Sp.* Si quid rectè dicat. *He.* Accipe igitur nequissimi servi dictum omnibus Stoicorum paradoxis sapientius. *Sp.* Exspecto. *He.* * *Nihil est miserius quàm animus sibi malè conscius.* *Sp.* Non rejicio dictum; sed quid hinc colligis? *He.* Si nihil miserius animo sibi malè conscio, consequitur nihil esse felicius animo sibi benè conscio. *Sp.* Rectè quidem colligis: sed in qua tandem regione invenies istum animum nullius mali sibi conscium? *He.* Malum appello quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. *Sp.* Et ab hoc mali genere puto per paucos esse puros. *He.* Ego verò & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrymarum, ac pœnitentiæ nitro, aut charitatis igne maculas absterserunt, eis non solùm nihil nocent peccata, verùm etiam frequenter in majoris boni materiam cedunt. *Sp.* Equidem nitrum & lixivium novi; igne purgari maculas nunquam audivi. *He.* Atqui si adeas argentarias officinas, videbis aurum igne purgari. Quanquam & (*a*) limi genus est quod conjectum in ignem non exuritur, sed nitidiùs splendescit quàm ulla possit aqua, eoque *vivam* appellant. *Sp.* Næ tu nobis adfers paradoxum omnibus Stoicorum paradoxis (*b*) παραδοξότερον. Vivunt illi vitam voluptuariam quos Christus appellavit ob id *beatos* quòd *lugeant*? *He.* Mundo videntur lugere, sed revera deliciantur, ac quod dici solet, toti melle perunctí suaviter vivunt; adeò ut cùm his collati (*c*) Sardanapalus, Philoxenus, Apicius, aut si quis alius est voluptatum studiò nobilitatus, tristem ac miseram peregerint vitam. *Sp.* Nova narras, sed vix credenda.

* In Mostel. scen. 8.

a Lege Plin. qui de hoc lino admiranda prodidit: asbestinum vocant à natura, quòd sit inextinctum, & flammis non obnoxium.

b Admirabilius, *inopinabilius.*

c Sardanapalus & Apicius luxu perditissimi fuere, ut passim scriptum est. Sed Philoxenus gulosissimus fuit, utpote qui nasi muccum in catinum emungere solitus sit, quò reliquis convivis deterritis ipse solus cibis frueretur. Narrat ex Plutarcho Hermolaus Barbarus in præfatione Themistii.

denda. *He.* Experire,& omnia rerquè quaerquè dices vera fuisse mea. Efficiam tamen, ut arbitror,nè videatur usquè adeò veri dissimile. *Sp.* Accingere. *He.* Faciam si mihi priùs quædam concesseris. *Sp.* Modò tu æqua postules. *He.* Lucrum annumerabo,si sortem dederis. *Sp.* Age. *He.* Primùm illud,opinor,dabis, nonnihil interesse inter animam & corpus. *Sp.* Quantum inter cœlum & terram, inter immortale & mortale. *He.* Deinde falsa bona non esse ponenda in bonis. *Sp.* Nihilo magis quàm umbræ habendæ sunt pro corporibus, aut præstigiæ magorum somniorúmve ludibria ducenda sunt pro veris. *He.* Hactenus commodè respondes. Dabis, opinor, & illud, veram voluptatem, non cadere nisi in animum sanum. *Sp.* Quidni ? Nullus enim Sole delectatur,si lippiant oculi ; aut vino, si febris palatum infecerit. *He.* Nec ipse,ni fallor, Epicurus amplecteretur voluptatem quæ longè majorem cruciatum multóque diuturniorem secum adduceret. *Sp.* Non,arbitror,si quis modò sapiat. *He.* Nec illud negabis, Deum esse summum bonum, quo nihil pulchrius, nihil amabilius, nihil dulcius. *Sp.* Istud nullus iverit inficias,nisi Cyclopibus immanior : quid tum postea ? *He.* Jam mihi donâsti, nullos suaviùs vivere quàm qui piè vivunt ; nullos miseriùs & afflictiùs quàm qui vivunt impiè. *Sp.* Plus igitur largitus sum quam putabam. *He.* Sed quod rectè datum est, ut ait Plato, non oportet reposcere. *Sp.* Age. *He.* Catella quæ habetur in deliciis, pascitur lautissimè, cubat molliter, ludit ac lascivit jugiter, an non vivit suaviter ? *Sp.* Vivit. *He.* Oprares tibi talem vitam ? *Sp.* Bona verba,nisi pro homine velim esse canis. *He.* Fateris igitur præcipuas voluptates ab animo proficisci, velut à fonte. *Sp.* Apparet. *He.* Tanta enim animi vis est, ut sæpe doloris externi sensum adimat ; nonnunquam quod per se est amarum reddat jucundum. *Sp.* Isthuc quotidie videmus in amantibus,quibus dulce est perviligium,& hybernis noctibus excubare ad amicæ fores. *He.* Jam illud repura si tantam vim habet amor humanus, qui nobis cum tauris & canibus est communis, quantò plus valeat amor ille cœlestis à Christi spiritu profectus, cujus tanta vis est, ut mortem quoq; quâ nihil est terribilius,reddat amabilem. *Sp.* Quid alii sentiant intus nescio ; certè carent multis voluptatibus qui adhærent veræ pietati. *He.* Quibus? *Sp.* Non diteſcunt,non affequuntur honores, non convivantur, non saltant, non canunt,non olent unguenta, non rident, non ludunt. *He.* De divitiis & honoribus nulla erat hîc facienda mentio, quæ

Amor Dei mira potest.

non adferunt vitam jucundam,ſed ſolicitam potiùs & anxiam; de cæteris agamus quæ cumprimis venantur quibus ſtudio eſt ſuaviter vivere. Nonne quotidie vides ebrios,fatuos & inſanos ridentes ac ſaltantes? *Sp.* Video. *He.* Num putas illos ſuaviter vivere? *Sp.* Hoſtibus contingat illa ſuavitas. *He.* Quamobrem? *Sp.* Quia non adeſt ſana mens. *He.* Tu igitur malles jejunus incumbere libro quàm ad eum modum delectari? *Sp.* Planè mallem vel agrum fodere. *He.* Nam inter divitem ac temulentum nihil intereſt, niſi quòd huic inſaniæ medetur ſomnus,illi vix medicorum cura ſuccurrit. Naturâ fatuus nihil differt ab animante bruto præter formam corporis,ſed leviùs miſeri ſunt quos natura genuit brutos quàm qui belluinis cupiditatibus obbrutuerunt. *Sp.* Fateor. *He.* Jam num tibi ſobrii videntur aut ſani,qui propter præſtigias umbráſque voluptatum, & veras animi voluptates negligunt,& veros ſibi cruciatus accerſunt? *Sp.* Non videntur. *He.* Non ſunt illi quidem temulenti vino,ſed amore,ſed irâ,ſed avaritiâ,ſed ambitione aliiſque pravis cupiditatibus;quæ longè pernicioſior eſt ebritas quàm quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia poſteaquam edormiverat vinum quod biberat,ſobria loquitur:at animus vitioſâ cupiditate ebrius,quàm gravatè redit ad ſeſe?quot annis urget mentem amor,ira,odium,libido,luxus & ambitio?quàm multos videmus ab adoleſcentia ad decrepitam uſq;ætatem ab ambitionis,avaritiæ, libidinis luxúſq;temulentia nunquam expergiſci ac recipiſcere? *Sp.* Iſtiuſmodi novi nimiùm multos. *He.* Largitus es,falſa bona non eſſe in bonis ducenda. *Sp.* Nec reposco. *He.* Nec eſt vera voluptas niſi quæ ex veris naſcitur. *Sp.* Fateor. *He.* Non ſunt igitur vera bona quæ vulgus hominum per fas nefáſq; venatur. *Sp.* Non arbitror. *He.* Si vera eſſent bona,non contingerent niſi bonis, & beatos redderent quibus obveniunt. Quid autem voluptas? num vera videtur quæ non ex veris bonis,ſed ex falſis bonorum umbris naſcitur? *Sp.* Nequaquam. *He.* At voluptas efficit ut ſuaviter vivamus. *Sp.* Maximè *He.* Nullus igitur verè vivit ſuaviter niſi qui piè vivit, hoc eſt,qui veris fruitur bonis:ſola autem pietas reddit hominem beatum quæ Deum ſummi boni fontem homini ſola conciliat. *Sp.* Propemodum aſſentior. *He.* Nunc mihi vide quot paraſangis abſint à voluptate qui vulgo videtur præter voluptates nihil ſequi. Primùm,animus illorum impurus eſt,& cupiditatum fermento vitiatus, ut etiamſi quid incidat dulce, protinus amareſcat,quemadmodum fonte vitiato non poteſt non eſſe liquor inſipidus. Deinde non eſt vera voluptas niſi

Deploratior conditio impiorum quàm brutorum, ſervorum, *&c.*

quæ

quæ ſano percipitur animo. Nam irato nihil vindictâ jucundius; ſed ea voluptas vertitur in dolorem ſimul atq; morbus animum reliquerit. *Sp.* Non refragor. *He.* Poſtremò voluptates illæ ſumuntur ex falſis bonis, unde conſequitur & illas eſſe præſtigias. Quid porro diceres, ſi videres hominem magicis artibus deluſum veſci, bibere, ſaltare, ridere, plaudere, cùm nihil earum rerum verè adeſſet, quas ſe videre credit? *Sp.* Equidem & inſanum dicerem & miſerum. *He.* Simili ſpectaculo ipſe nonnunquam interfui. Sacerdos erat qui callebat artem præſtigiatoriam. *Sp.* Eam non didicerat è literis ſacris. *He.* Imò è ſacerrimis, h. e. exſecratiſſimis. Hunc aliquot aulicæ fœminæ frequenter appellabãt, ut acciperentur ab eo convivio, ſordes & parſimoniam opprobrantes: annuit, invitavit. Venerunt jejunæ quò libentiùs epularentur. Accubuerunt; nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: explêrunt ſeſe affatim. Peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac diſceſſerunt ſuam quæq; domum. At mox cœpit oblatrare ſtomachus: demirantur quid eſſet hoc monſtri, ſtatim à prandio tam ſplendido eſurire ac ſitire. Res tandem erupit, & in riſum abiit. *Sp.* Et meritó: præſtiterat domi lenticulâ placare ſtomachũ quàm inanibus ſpectris deliciari. *He.* At mihi videtur multò magis eſſe ridiculum, vulgus hõinum pro veris bonis inanes bonorum umbras ãplecti, & his præſtigiis delectari quæ non exeunt in riſum, ſed in luctus ſempiternos. *Sp.* Quò propiùs intueor, hoc mihi videre minùs abſurda loqui. *He.* Age, largiamur ut interim in nomen voluptatis veniant quæ revera non ſint: appellaréſne mulſum dulce cui longè plus eſſet admixtum alcẽ quàm mellis? *Si.* Non dicerem, ſi vel triens aloës eſſet admixtus. *He.* Aut optares tibi malam ſcabiem, quòd ſcalpendi ſit aliqua voluptas? *Sp.* Non, ſi compos ſim mentis. *He.* Fac igitur tecum ſubducas rationem, quãtum amaritudinis admixtum ſit iſtis falſo nomine voluptatibus quas gignit amor impudicus, libido illicita, comeſſatio ac temulentia. Omitto nunc, quod eſt omnium caput, conſcientiæ cruciatus, inimicitiam cum Deo, exſpectationem æterni ſupplicii. Quod, obſecro, in his voluptatibus genus eſt quod non ingens externorum etiam malorum agmen ſecum adducat? *Sp.* Quænam? *He.* Rurſus omittamus avaritiam, ambitionem, iram, ſuperbiam, invidiam, quæ per ſe triſtia ſunt mala; conferamus illa quæ præcipuè delectationis nomine commendantur. Cùm largiori potationi ſuccedit febris, capitis dolor, alvi tormina, ingenii ſtupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina ſtomachi, tremor corporis, num

Sacerdos præſtigiator fallit convivas dapibus imaginariis.

vel

vel Epicurus existimaret eam voluptatem expetendam? *Sp.* Fugiendam diceret. *He.* Cùm adolescentes è scortatione novam lepram, quam nunc (*a*) ὑποκοπίζοντες quidam Neopolitanam scabiem appellant, sibi, ut ferè fit, contrahunt, per quam toties sit illis in vita moriendum, sempérq; vivum cadaver circumferendum, nonne bellè videntur (*b*) ἐπιχειρίζειν? *Sp.* Imo, (*c*) ὀπὶ κεφαλὴ ἐξῆν. *He.* Jam finge delectationis ac doloris æquilibrium: optareſne tamdiu cruciari dolore dentium, quamdiu duravit potationis aut scortationis voluptas? *Sp.* Equidem mallem utroq; carere: nam voluptatem emere dolore non est lucrum, sed pensatio: hîc sanè potior est ἀπαλγησία, quam Cicero ausus est *indolentiam* appellare. *He.* At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quòd longè minor est cruciatu quem adducit, temporis etiam exigui est. Lepra verò contracta per omnem vitam misere discruciat, totiésq; mori cogit priusquam mori liceat. *Sp.* Tales discipulos non agnosceret Epicurus. *He.* Luxuriæ comes plerumq; est egestas, onus & miserum & grave: libidinis immodicæ, paralysis, tremor nervorum, lippitudo ac cæcutientia, lepra; at non hæc tantùm. Annon egregia negotiatio, nec veram nec finceram, ad hæc brevem, delectationem tot tantò gravioribus ac diuturnioribus commutare malis? *Sp.* Ut non accedat cruciatus, mihi stultissimus negotiator esse videatur qui gemmas vitro permutet. *He.* Illud dicis, qui vera animi bona ob fucatas corporis voluptates amittat. *Sp.* Ità sentio. *He.* Nunc redeamus ad exactiorem suppurationem. Nec febris aut egestas semper comitatur luxum, nec nova lepra aut paralysis semper comitatur Veneris immodicum usum; sed conscientiæ cruciatus, quo nihil esse miserius jam inter nos convenit, semper comes est illicitæ voluptatis. *Sp.* Imò præcurrit interdum, & in ipsa voluptate fodicat animum. Sunt tamen quos dicas hoc sensu carere. *He.* Jam hoc ipsa infeliciores. Quis enim non malit sentire dolorem, quàm corpus habere stupidum & sensûs expers? Verùm ut nonnullis vel cupiditatum intemperantia, velut ebrietas quædam vel vitiorum assuetudo, seu callus quidam, mali sensum adimat in juventa; cùm ad senectutem perventum fuerit, ac præter innumera incommoda, quorum thesaurum superioris vitæ commissa repositurunt, de propinquo terret mors nulli mortalium evitabilis, tantò gravius discruciat conscientia, quantò magis per omnem vitam stupuit; tum enim velit nolit expergiscitur animus. Senectus autem cùm per se sit tristis, quippe multis naturæ incommodis obnoxia, quantò miserior est, atque etiam turpior, si urgeat animus

a Hoc est, *elevantes & honesto nomine rem exsecrabilem & pudendam eloquentes*, quamvis propriè ὑποκοπίζειν *per diminutionem loqui* significet.

b Significat *Epicurum agere*, h. e. voluptatibus studere.

c Hoc est, *rectà ad tonstrinas currere*. Nostrâ tempestate qui tonsores sunt ut plurimum simul Chirurgicem exercent; potuit itaque tonstrinam pro Chirurgi domo, in qua ejusmodi pustuli & poecæ gallicæ curantur. Sed interim eleganter alludit ad etymologiam τῦ ἐπιχειρίζειν quod ad verbum videtur sonare, *ad puellas applicare cum puellis concubari.*

animus sibi malè conscius? Convivia, commessationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteràque quæ juveni videbantur suavia, seni sunt amara: nec aliud habet ætas illa quo se fulciat, nisi si adsit vitæ innocenter actæ recordatio, ac spes vitæ melioris. Hi sunt duo scipiones quibus nititur senecta: quòd si pro his subductis imponas geminam sarcinam, vitæ perperàm actæ memoriam, & futuræ felicitatis desperationem, obsero, quod animal fingi potest afflictius aut miserius? *Sp.* Equidem non video, etiamsi quis (a) τὸ ἱππογήρας objiciat. *He.* Tum denique *serò sapiunt Phryges*, & illud verissimè dictum, (b) *extrema gaudii luctus occupat*: &, (c) *Non est oblectamentum super cordis gaudium*: &, (d) *Animus gaudens floridam ætatem facit*; *spiritus tristis exsiccat ossa*: item illud, (e) *Omnes dies pauperis mali*, hoc est, afflicti ac miseri; *secura mens quasi juge convivium*. *Sp.* Sapiunt igitur qui maturè rem faciunt, & colligunt viaticum venturæ senectuti. *He.* Scriptura mystica non tum humi repit, ut fortunæ bonis metiatur hominis felicitatem: is demum eximiè pauper est, qui nudus est omni virtute, & anima simul cum corpore debet Orco. *Sp.* Is quidem exactor est implacabilis. *He.* Is verè dives est qui Deum habet propitium. Quid autem metuat qui talem habeat protectorem? num homines? minus potest universorum hominum potestas adversus Deum, quàm culex adversus Elephantum judicum: num mortem? ea pijs transitus est ad æternam beatitudinem: num inferos? sed confidenter Deo loquitur vir pius, (f) *Etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Cur metuat dæmones, in pectore gerens eum quem tremunt dæmones? nam hominis pii mentem *templum* esse *Dei*, non uno in loco prædicat Scriptura verè (g) ἀναντίῤῥητον. *Sp.* Equidem non video quib' rationib' ista queant refelli, quanquam videntur plurimùm abesse à sensu communi. *He.* Quî sic? *Sp.* Nam ad tuam ratiocinationem quivis Franciscanus vitam ageret magis voluptuariam quàm alius opibus, honoribus, breviter omni genere deliciarum affluens. *He.* Adde monarchæ sceptrum, si libet; adde Pontificiam coronam, eámque è triplici fac centuplicem; modò detrahas animum sibi bene conscium audacter dicam, hunc Franciscanum nudipedem, nodoso fune cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigiliis ac laboribus attenuatum, qui teruncium non habet in orbe, modò adsit bona mens, delicioſiùs vivere, quàm si in unum hominem sexcentos conflés Sardanapalos. *Sp.* Unde igitur est quòd pauperes ferè conspicimus tristiores divitibus? *He.*

a Id est, *Equi senectutem.*
b Prov. 14. 13.
c Eccles. 30. 16.
d Prov. 17. 22.
e Prov. 15. 15.
f Psal. 28.
g Authentica. *cui nequit contradici.*

Nullus metus piis.

Felicitas piorum præ cæteris omnibus.

Quia

Quia bis pauperes sunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigiliæ, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitum; sed tamen non in his tantùm, sed etiam in ipsa morte sese exerit mentis alacritas. Animus enim, quanquam illigatus est mortali corpori, tamen quoniam naturæ potentioris est, corpus ipsum quodammodo transformat in sese, præsertim si ad vehementem naturæ impetum accedat * ἐνέργεια spiritûs. Hinc est quòd sæpenumero videmus homines verè pios majore cum alacritate morientes quàm alios convivantes. *Sp.* Istud profectò non rarò sum admiratus. *He.* Atqui non est admirandum, illic esse invincibile gaudium ubi adest omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi est, animum verè pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cùm idem, si ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturus sit? Ubicunque pura mens est, ibi Deus est; ubicunq; Deus est, ibi paradisus est; ubi cœlum, ibi felicitas est; ubi felicitas est, ibi gaudium est verum & alacritas sincera. *Sp.* Attamen suaviùs viverent si abessent incommoda quædam & adessent oblectamenta quæ vel negligunt vel non assequuntur. *He.* Quæ verò mihi narras incommoda? quæ lege communi comitantur conditionem humanam, famem, sitim, morbum, lassitudinem, senectutem, mortem, fulmina, terræmotus, inundationes, bella? *Sp.* Et ista quoque. *He.* At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoq; malis longè tolerabilior est piorum conditio, quàm voluptates corporis per fas nefásq; venantium. *Sp.* Quî sic? *He.* Imprimis, quoniam animos habent ad temperantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris moderatiùs ferunt ea quæ vitari non possunt. Dein, quoniâ intelligunt illa omnia à Deo immitti vel ad purgationem criminum, vel ad exercitationem virtutis, non modò patienter, verùm etiam gaudenter, tanqua obedientes filii, illa de manu propitii patris accipiunt, atque etiam gratias agunt, vel pro clementi correctione, vel pro inestimabili lucro. *Sp.* Sed multi sibi accersunt corporis molestias. *He.* Sed plures adhibent medicorum remedia, quo corporis sanitatem vel tueantur vel recuperent. Cæterùm accersere molestias, h. e. inopiam, adversam valetudinem, persecutionem, infamiam, nisi cùm huc impellit Christiana Charitas, non est pietatis, sed stultitiæ. Cæterùm quoties infliguntur ob Christum & ob justitiam, quis audit eos vocare miseros, cùm ipse Dominus appellet eos *beatos*, & horum gratiâ *gaudere* jubeat? *Sp.* Habent tamen interim & ista sensum cruciabilem. *He.* Habent, sed quem facilè ab-

* *Efficacia.*

Ubi Deus, ibi beatitudo.

Piorum conditio afflicta longè melior quam voluptuaria impiorum.

absorbet hinc metus gehennæ, illinc spes æternæ beatitudinis. Age, si tibi persuasum esset te nunquam ægroraturum, aut nullam corporis molestiam sensurum in omni vita, si semel patiaris cuspide aciculæ tibi summam pungi cutem, nonne lubens & gaudens acciperes tantillum dolorem. *Sp.* Maximè. Imò si certò sciam mihi nunquam in vita dolituros dentes, æquo animo patiar vel altius infigi acum, atque etiam ambas aures subulâ perforari. *He.* Atqui quicquid in hac vita accidit afflictionis, levius ac brevius est ad æternos cruciatus, quàm momentaneum acûs vulnusculum ad hominis vitam, quamvis longam; nulla enim analogia rei finitæ ad infinitam. *Sp.* Verissima prædicas. *He.* Jam si quis tibi persuadeat, te per omnem vitam omni molestiâ carituram, si semel manu flammam dividat, quod fieri vetuit Pythagoras, nonne lubens id faceres? *Sp.* Ego sanè vel centies, modò nè fallat promissor. *He.* Deus nè potest quidem fallere: sed ille flammæ sensus diuturnior est ad totam hominis vitam collatus, quàm tota vita collata ad cœlestē beatitudinem, etiamsi quis trium Nestorum excedat annos. Siquidem illa quantumlibet brevis manûs injectio, nonnulla hujus vitæ portio est; sed tota hominis vita nulla portio est æternitatis. *Sp.* Non habeo quod contradicā. *He.* Ad hanc igitur qui toto pectore certâq; spe properant, cùm tam brevis sit transcursus, an credis eos hujus vitæ molestiis discruciari? *Sp.* Non arbitror, modò adsit certa persuasio firmāq; spes assequendi. *He.* Venio nunc ad oblectamenta quæ objiciebas. Abstinent à choreis, à commessationibus, à spectaculis; hæc nimirum ità contemnunt, ut fruantur multò jucundioribus, nec minùs oblectentur, sed aliter: *Oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ solatia Deus paraverit diligentibus ipsum.* Beatus Paulus agnovit quæ sint cantica, quæ choreæ, quæ tripudia, quæ commessationes piarum mentium etiam in hac vita. *Sp.* At sunt quædam voluptates licitæ, quas isti sibiipsis interdicunt. *He.* Etiam licitarum voluptatum immodicus usus est illicitus: hunc si excipias, in cæteris omnibus superant qui videntur asperā vitam degere. Quod potest esse magnificentius spectaculum quàm hujus mundi comtemplatio? Ex eo longè plùs capiunt voluptatis homines Deo chari quàm cæteri. Siquidē hi dum curiosis oculis contēplantur admirandum hoc opus, anguntur animo quòd multarū rerum causas non assequā u. In quibusdam etiam ceu Momi quidam obmurmurāt opifici, neq; rarò Naturam pro matre novercam appellant: quod convitium verbo tenus quidem naturam ferit, sed revera

1 Cor. 2. 9.

Longè plus voluptatis capiunt veri boni ex hoc mundo quàm impii.

vera in eum redundat qui naturam condidit, siquidem est omnino natura. At homo pius religiosis ac simplicibus oculis magna cum animi voluptate spectat opera Domini patrisque sui, demirans singula, nihil reprehendens, sed pro cunctis gratias agens, cùm reputat hæc omnia propter hominem esse condita: atque adeò in singulis rebus adorat omnipotentiam, sapientiam ac bonitatem conditoris, quorum vestigia perspicit in rebus conditis. Jam finge mihi esse aliquod palatium revera tale quale Psychæ fingit Apuleius, aut si quod potes magnificentius elegantiúsque; huc adhibe duos spectatores, alterum peregrinum, qui tantùm visendi causâ venerit, alterum servum aut filium ejus qui construxit hoc ædificium: uter impensiùs delectabitur? hospes ille ad quem ea domus nihil attinet; an filius, qui charissimi patris ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum voluptate speculatur, præsertim cùm cogitat totum hoc opus ipsius gratiâ factum esse? *Sp.* Percontatio tua non eget responsione: sed plerique, non piis moribus, sciunt cœlum & quæ cœlo clauduntur hominis causa esse condita. *He.* Sciunt plerique; omnes, sed non omnibus hoc venit in mentem: & si venit in mentem, plus tamen capit voluptatis qui magis amat opificem, quemadmodum alacriùs intuetur cœlum qui ad vitam cœlestem aspirat. *Sp.* Veri simillima dicis. *He.* Jam conviviorum suavitas non est sita in lautitiis palati aut coquorum condituris, sed in prospera corporis valetudine & stomachi appetentia. Cave igitur putes ullum Lucullum cœnare jucundiùs appositis perdicibus, phasianis, turturibus, leporinis, scaris, silluris, aut murænis quàm vir pius cibario pane, oleribus aut leguminibus, potu vel aquæ, vel cervisiæ tenuis, vel vini probè diluti; propterea quòd hæc accipit tanquam missus à benigno patre datos. Omnia condit oratio, omnia sanctificat præcatio præcedens, sacra lectio comes magis animum reficiens quàm esca corpus, & gratiarum actio succedens; postremò, surgit à mensa non distentus, sed recreatus, non onustus, sed refectus, & refectus mente pariter & corpore. An tu putas ullum istarum vulgarium cupediarum architectum convivari jucundiùs? *Sp.* Sed in venere summa est delectatio, si Aristoteli credimus. *He.* Et hac in parte vincit homo pius non minus quàm in convivio: rem sic accipe. Quò vehementior est erga uxorem charitas, hoc congressus ille connubialis est jucundior. Nulli porrò vehementiùs amant uxores suas quàm qui eas sic *diligunt sicut Christus dilexit Ecclesiam*: nam qui eas voluptatis gratiâ diligunt, nè dili-

Mundus piorum gratiâ conditus.

Quinam mariti suas diligunt uxores.

diligunt quidem. Adde quòd quò rarior est cum uxore congressus, hòc est suavior; quæ res nec impium poëtam laruit, qui scripsit,--*Voluptates commendat rarior usus.* Quanquam minima voluptatis pars in coitu sita est. Longè major est in perpetuo convictu, qui inter nullos potest esse jucundior quàm inter eos qui se Christianâ charitate sinceriter amant, & amant pariter mutuò. In aliis frequenter cum senescente voluptate senescit amor: Christiana charitas hòc magis viresci, quò magis delectatio carnis decrescit. An nondum tibi persuasi nullos vivere jucundiùs quàm qui cum pietate degunt? *Sp.* Utinam itidem sit persuasum omnibus. *He.* Quod si Epicurei sunt qui suaviter vivunt, nulli veriùs sunt Epicurei quàm qui sanctè piéque vivunt. Et si nos tangit cura nominum, nemo magis prometeretur cognomen Epicuri quàm adorandus ille Christianæ philosophiæ princeps? Græcis enim ἐπίκουρος *auxiliatorem* declarat. Cùm naturæ lex esset vitiis tantùm non obliterata, cùm Mosis lex magis irritaret cupiditates quàm sanaret, cùm impunè regnaret in mundo tyrannus Satanas, solus ille pereunti humano generi præsentaneam attulit opem. Proinde vehementer falluntur quidam qui blaterant Christum naturâ fuisse tristem quempiam ac melancholicum, nósque ad inamœnum vitæ genus invitâsse: imò is unus ostendit vitam omnium suavissimam veræque voluptatis plenissimam; tantùm absit lapis ille Tantaleus. *Sp.* Quid istuc ænigmatis est? *He.* Ridebis fabulam; sed hic jocus seria ducit. *Sp.* Exspecto jocum serium. *He.* Narrant ii quibus olim studio fuit philosophiæ præcepta fabularum involucris tegere, Tantalum quendam adhibitum fuisse Deorum mensæ, quam volunt esse lautissimam. Cùm hospes esset dimittendus, Jupiter hoc suæ dapsilitatis esse ratus, ne conviva discederet absque xenio, permittit ut quod vellet peteret, accepturus quicquid petiisset. Tantalus autem stolidus, ut qui beatitudinem hominis ventris & gulæ delectatione metiretur, optavit ut sibi per omnem vitam liceret tali mensæ accumbere. Annuit Jupiter, & ratum erat votum. Tantalus assidet mensæ omni genere deliciarum instructæ, appositum est nectar, nec desunt rosæ nec odores, qualibus deorum nares possunt oblectari, adstat pocillator Ganymedes aut Ganimedi similis, circumstant Musæ suaviter canentes, saltat ridiculus Silenus nec absunt morriones, breviter quicquid ullum hominis sensum possit oblectare; sed inter hæc omnia ille sedet tristis, suspirans & anxius, nec hilarescens risu nec attingens apposita. *Sp.* Quid in causa?

Christus ipse Epicurus, i. *auxiliator.*

Lapis Tantaleus.

Stolidum Tantali votum.

causa? *He.* Quoniam super caput accumbentis de pilo pendet ingens saxum jamjam casuro simile. *Sp.* Ego me à tali mensa subducerem. *He.* Sed illi vorum transiit in necessitatem; neque enim Jupiter tam placabilis est quàm noster Deus, qui pernitiosa vota mortalium rescindit, si modò pœniteat. Quanquam & alioqui, nè se Tantalus subducat vetat idem lapis qui prohibet vesci. Meruit enim, si se commoverit, nè illico saxi ruinâ conteratur. *Sp.* Ridiculam fabulam! *He.* At nunc audi quod non rideas. Vulgus à rebus externis petit vitam jucundam; cùm ea non præstet nisi mens secura: nam

Mala conscientia ob improbitatem prioris vitæ est saxum Tantaleum.

sibi malè conscius saxum multò gravius impendet quàm impendet Tantalo, imò non impendet, sed urget premitque mentem; nec inani metu diseruciatur animus, sed in singulas horas exspectat ut conjiciatur in gehennam. Obsecro, quid est tam suave in rebus humanis, quod mentem tali saxo pressam possit verè exhilarare? *Sp.* Nulla profectò res, nisi vel dementia, vel incredulitas. *He.* Hæc si perpenderent adolescentes, qui voluptatibus ceu poculo Circæo dementati, pro verè jucundis amplectuntur mellita venena, quanto studio caverent nè quid per incogitantiam admitterent quod in omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent ut hoc viaticum pararent senectuti venturæ, mentem sibi bene conscian & famam nullâ labe contaminatam? Quid autem illâ senectute miserius, quæ cùm respicit in tergum, magno cum horrore videt quàm speciosa sunt quæ neglexit, quàm fœda quæ amplexa est; rursus cùm à fronte prospicit, cernit imminere diem supremum, & ab hoc protinus æterna gehennæ supplicia? *Sp.* Felicissimos arbitror qui primam ætatem servârunt incontaminatam, & in pietatis studio semper proficientes pervenerunt usq; ad senectutis metam. *He.* Proximus locus debetur iis qui à juvenili tëulentia maturè resipuerint. *Sp.* Sed quid consilii das illi misero seni? *He.* Nulli desperandum quamdiu spirat: jubeo ad Domini clementiam confugere. *Sp.* Sed quò fuit longior, hòc magis accrevit scelerum cumulus, jam arenam exsuperans quæ est in litore maris. *He.* Sed eas arenas longè superant misericordiæ Domini. Arena tametsi non est homini numerabilis, finito tamen est numero: at Domini clementia nec modum nec finem novit. *Sp.* Sed non est Spatium brevi morituro. *He.* Quò minus est spatii, hòc clamet ardentiùs. Apud Deum satis longum est quod è terris ad cœlum valeat pertingere. Penetrat autem & brevis precatio cœlum, modò vehementi spiritûs impetu ejaculetur. Evangelica peccatrix

Misericordia Domini erga peccatores infinita est & immensa.

fertur

fertur per omnem vitam egisse pœnitentiam; sed latro in ipsa morte quàm paucis verbis impetravit à Christo paradisum. Si toto pectore clamaverit, *Miserere mei, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam*, Dominus tollet saxum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium & lætitiam, & *exultabunt* de condonatis peccatis *ossa per contritionem* humiliata.

DES. ERASMUS ROTERODAMUS DE UTILITATE COLLOQUIORUM.

AD LECTOREM.

[a] Hoc est, *calumnia* : quæ apud Græcos hoc nomen habet, quòd omnia in aliam partem trahat & conjiciat quàm existimata aut edita sunt.

A Deò nunc in omnes & in omnia per universum orbem grassatur comitata Furiis (a) *ἡ διαβολὴ, ut tutum non sit ullum emittere librum nisi satellitio munitum. Quanquam quid satis esse tutum possit adversus lycopantæ morsum, qui, velut* aspis ad vocem incantantis, *ità ad omnem purgationem quamvis justissimam* obturat aures? *Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea, temeritate cujusdam erat edita. Quam cùm ingenti applausu viderem exceptam à studiosis, abusus sum affectu vulgari ad profectum studiorum. Quandoquidem nec medici semper ægrotis ministrant saluberrima, sed illis nonnihil concedunt ob hoc ipsum quod vehementer appetant : itidem mihi visum est hoc genus illecebris inescare teneram ætatem, quæ jucundis facilius ducitur quàm seriis aut exactis. Itaque quod editum erat repurgavi, deinde adjeci quæ moribus etiam formandis conducerent, velut irrepens in animos adolescentium, quos rectè scripsit Aristoteles inidoneos auditores Ethicæ Philosophiæ, duntaxat ejus quæ seriis præceptis traditur. Quod si quis clamet, indecorum homini seni sic pueriliter ludere ; nihil moror quàm puerilitèr, modò utiliter. Et si laudantur literatores ætate provecti, qui pueritiæ crustulis blandiuntur,* elementa velint ut discere prima; *mihi non arbitror vitio verti debere, quòd simili studio juventutem illecto vel ad elegantiam Latini sermonis, vel ad pietatem. Adde quòd bona prudentiæ pars est nosse stultas vulgi cupiditates, & absurdas opiniones. Eas arbitror satius ex hoc libello discere, quàm experientiâ, stultorum magistrâ. Multis amara sunt Grammatices præcepta. Aristotelis Ethica non est apta pueris : Theologia Scoti minùs ; nè viris quidem admodum utilis ad parandum bonam mentem : & plurimum habet momenti, gustum optimarum rerum protinus inseviisse teneris animis. Et haud scio an quicquam discitur felicius quàm quod ludendo discitur. Est hoc nimirum sanctissimum fallendi genus, per impostaram dare beneficium. Laudantur enim medici qui sic fallunt ægrotos. Et tamen si nihil hîc aliud quàm nugatus fuissem, videbantur laturi ; nunc,*

nunc quoniam præter linguæ politiem inſperſi quædam quæ mentem inſtruant ad religionem, calumniantur, ac proinde quaſi dogmata Chriſtianæ profeſſionis hîc ſerio pronuncientur, ità ſyllabas etiam ad vivum excutiunt. Id quàm faciunt iniquè, magis erit perſpicuum ubi declarâro Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem. Ut enim omittam tot ſerias ſententias mediis jocis admixtas, tot fabulas, tot hiſtorias, tot rerum naturas dignas cognitu.

In Colloquio De viſendo loca ſacra *cohibetur ſuperſtitioſus & immodicus quorundam affectus, qui ſummam pietatem eſſe ducunt vidiſſe Hieroſolymam: & huc per tanta terrarum marisque ſpatia currunt ſenes Epiſcopi, relicto grege qui curandus erat; huc viri principes, relictâ familiâ ac ditione; huc mariti, relictis domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitiæ neceſſarius erat cuſtos; huc adoleſcentes ac feminæ, non ſine gravi diſcrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam: & interim ſuperſtitioni, inconſtantiæ, ſtultitiæ, temeritati prætexitur religionis titulus; ac deſertor ſuorum, contra doctrinam Pauli, ſanctimoniæ laudem auferi, ac ſibi quoque pietatis omnes numeros expleviſſe videtur. Paulus* 1 *Tim.* 5. 9. *intrepidè pronunciat,* Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior. *Atqui hîc Paulus loqui videtur de viduis quæ liberos atque nepotes negligunt, idque prætextu religionis, dum ſeſe mancipant obſequiis Eccleſiæ. Quid dicturus de maritis, qui deſtitutis teneris liberis, uxore juvenculâ, idque in re tenui, proficiſcuntur Hieroſolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens ut metuenda ſit invidia, nec tam vetus, quin neptes ſuperſint quos damni magnitudo non ſinit oblivisci rei geſtæ. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem inviſere Hieroſolymam, pio quidem animo, ſed parùm felici conſilio. Rebus igitur ordinatis, facultatum omnium, uxoris, quam gravidam reliquit, oppidorum & arcium curam tutelámque commiſit Archiepiſcopo ceu parenti. Ubi rumor allatus eſt hominem in ea peregrinatione periiſſe, Archiepiſcopus pro parente geſſit prædonem, occupavit poſſeſſiones omnes defuncti, denique & arcem munitiorem, in quam gravida confugerat, vi expugnavit, & nè ſupereſſet ultor atrociſſimi facti, gravida confoſſa ſimul cum fœtu periit. Nonne pium erat tali viro diſſuadere periculoſam & non neceſſariam profectionem? Hujus generis quàm multa comperiantur exempla, cæteris æſti-*

Pag. 17. De votis temerè ſuſceptis.

mandum relinquo. Nè quid interim dicam de ſumptibus, quos ut fateamur non omnino perire, tamen nemo prudens non fatebitur in uſus longè meliores expendi potuiſſe. Quod autem ad Religionem attinet, Divus Hieronymus laudat Hilarionem, quòd cùm eſſet Paleſtinus, & in Palæſtina viveret, tamen ſemel duntaxat viſerit Hieroſolymam, ob loci vicinitatem, nè videretur contemnere loca ſacra. Si meritò laudatus eſt Hilarion, quòd abſtinuit ab Hieroſolyma tam vicinus, nè Deum anguſto loco claudere videretur, ſemel tantùm adierit ob loci propinquitatem, nè quos offenderet, quid dicendum de his qui ex Anglia & Scotia tantis impendiis per tot diſcrimina, petunt Hieroſolymam, præſertim domi relictis chariſſimis, quibus juxta doctrinam Apoſtoli debent perpetuam curam? Clamat S. Hieronymus, Non magnum eſt Hieroſolymis fuiſſe, ſed bene vixiſſe magnum eſt. Et tamen ætate Hieronymi probabile eſt evidentiora veſtigia veterum monumentorum exſtitiſſe quàm nunc exſtant. De Votis diſputationem aliis relinquo; tantùm hoc agit Colloquium, nè quis temere talia vota ſuſcipiat. Id eſſe verum declarant hæc mea verba, Præſertim cùm domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos & familiam quæ pendebat ex me & operâ meâ quotidianâ alebatur, & cætera quæ ſequuntur. De votis igitur ſuſceptis nihil dicam, niſi quòd ſi ſummus eſſem Pontifex, non admodum gravatè relaxarem obſtrictos. In ſuſcipiendis, quemadmodum fateor fieri poſſe ut aliquis cum fructu pietatis eat Hieroſolymam, ità non dubitarem multis, ex rerum circumſtantiis, dare conſilium, ut eas impenſas, tempus & operam, inſumerent in alia quæ propiùs conducant ad veram pietatem. Hæc arbitror eſſe pia, eóq; conſideratâ multorum vel levitate, vel ignorantiâ, vel ſuperſtitione, viſum eſt ſuper ea re monere juventutem; neq; video quos offendere debeat hæc admonitio, niſi fortè quoſdam iſtos quibus charior eſt quæſtus quàm pietas. Nec illic damno Pontificias indulgentias aut diplomata, ſed taxo nugaciſſimum nugatorem, qui ne cogitans quidem de corrigenda vita, totam ſpem collocârit in condonationibus humanis. Hîc ſi quis mihi conſideret, quanta jactura pietatis nata ſit inter mortales, partim ex eorum vitio qui proſtituunt Pontificias indulgentias, partim eorum culpâ qui illas ſecùs quàm oportet accipiunt, fatebitur operæ pretium, juventutem ſuper hac re commonitam eſſe. Verùm hoc modo parùm conſultum eſt * commiſſionariis. Audi, ô bone, ſi viri boni ſunt, gaudebunt eſſe monitos ſimplices; ſin potior eſt illis quæſtus quàm pietas, valeant.

Indulgentiæ. * Quibus à Pontifice conceſſum erat in Indulgentiis ea ponam exercere. Hos rectiùs Indulgentiarum redemptores aut concinnatores appellamus. Pag. 19.

In Colloquio De captandis Sacerdotiis taxo eos qui Romam cur-

cursitant, venanturque Sacerdotia, crebrò gravi jacturâ tum morum tum pecuniæ; eique deduco sermonem, ut sacerdos pro concubina lectione bonorum authorum semet oblectet.

In Militis confessione *taxo facinora militum & impiam militum confessionem, ut adolescentes ab ejusmodi moribus abhorreant.* Pag. 21.

In Monitis Pædagogicis *doceo puerum verecundiam, ad mores ætati decoros.* Pag. 26.

In Pietate puerili *nonne piis præceptis imbuo puerilem animum ad studium pietatis? Nam quod quidam arrodebant de Confessione, mera fuit calumnia, cui jampridem respondi. Doceo Confessionem esse suscipiendam, perinde quasi nobis esset instituta à Christo. Cæterùm an id sit factum, nec refellere est animus, nec asseverare, quòd nec mihi satis persuasum est, nec aliis probare possim. Quod autem admoneo de genere vitæ serio deligendo, deque seligendo Sacerdote cui committas arcana tua, judicabam adolescentibus esse necessarium, nec video cur me debeat pœnitere. At sic erunt pauciores Monachi & Sacerdotes. Fortassis erunt, sed meliores. Idem probabit quisquis verè Monachus est. Porrò qui venantur* (a) *proselytos vel ob prædam vel ob superstitionem, dignissimi sunt qui omnibus omnium scriptis traducantur, quò recipiscant.* Pag. 33. Confessio.

(a) Venantur Proselytos qui ad vitæ suæ institutum vel sectam callidâ persuasione simplicium animos illectant, tanquam escâ projectâ in retia perducentes.

* *In* Convivio prophano *non damno constitutiones Ecclesiæ de jejuniis ac delectu ciborum, sed indico superstitionem quorundam qui his plus tribuunt quàm oportet, negligentes eorum quæ magis faciunt ad pietatem; damnoque eorum crudelitatem qui hæc exigunt ab his à quibus Ecclesiæ mens non exigit: item eorum præposteram sanctimoniam qui ex hujusmodi rebus condemnant proximum. Hic si quis reputet quanta veræ pietatis lues hinc nata sit inter mortales, fatebitur vix aliam admonitionem esse magis necessariam. Sed hac de re copiosiùs aliàs respondebimus.* * Pag. 54.

In Convivio Religioso, *cùm omnes faciam alienos à sacris, omnes conjugatos, satis doceo quale debeat esse convivium omnium Christianorum. Ad quam formam si sacerdotes quidam & Monachi conferant sua convivia, intelligent quantum absint ab ea perfectione quâ conveniebat illos Laicis antecellere.* Pag. 76.

In Apotheosi *doceo quantum honoris debeatur egregiis viris, qui suis vigiliis bene meriti sunt de studiis liberalibus.* Pag. 106.

Sunt inepti quibus colloquium Proci & Puellæ *videatur Lascivum, cùm nihil fingi possit castius; si res honesta est matrimonium, & procum agere honestum est. Atq; utinam omnes proci tales essent qualem hic fingo, nec aliis colloquiis coirent* Pag. 111.

matrimonia. Quid facias istis ingeniis tetricis, & ab omnibus Gratiis alienis, quibus impudicum videtur quicquid amicum est ac festivum. Hæc puella negat proco discessuro osculum, quò totam virginitatem illi servet illibatam. Quid autem nunc vulgò non dant puellæ procis? Deinde non vident quàm multa philosophica sint inspersa jocis, de non præcipitando conjugio, de delectu non solùm corporum, sed multò magis animorum, de firmitate conjugii, de non contrahendo matrimonio sine consensu parentum, de castè colendo matrimonio, de sanctè educandis liberis: postremò puella comprecatur Christum ut illius auspiciis sit felix connubium. An hæc non convenit scire juvenes? Et qui hanc lectionem ob lasciviam putant esse noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plautum & facetias Poggii, Præclara judicia!

Pag. 119. *In* Virgine Misogamo *detestor eos qui adolescentes aut puellas invitis parentibus pelliciunt in monasterium, abutentes illorum vel simplicitate vel superstitione, persuadentes eis non esse spem salutis extra Monasteria. Nisi talibus piscatoribus plenus est mundus, nisi innumera felicissima ingenia per istos infelicissimè sepeliuntur ac defodiuntur viva, quæ fuissent electa vasa Domini, si judicio sumpsissent institutum naturæ congruens, non rectè admonui. At si quando cogar in hoc argumento proferre quid sentio, sic depingam & (a) plagiarios illos & ipsius mali magnitudinem, ut nullus non fassurus sit me non sine causa hæc monuisse: quanquam civiliter id quidem à me factum est, nè malis daretur ansa delinquendi.*

(a) Rectè illos plagiarios vocat, quòd quodammodo furtum in alterius corpus committant.

P. 126. *In proximo Colloquio,* Virginis pœnitentis, *non induco Virginem quæ professa mutârit institutum, sed quæ ante peractam professionem redierit ad parentes quos habebat optimos.*

Pag. 128. *In* Mempsigamo *quàm multa sunt philosophica, de celandis Maritorum vitiis, de non interrumpenda conjugum benevolentia, de sarciendis offensis, de corrigendis maritorum moribus, de obsequiis erga maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Aristoteles & Xenophon, nisi quòd hîc personæ vitam quandam addunt orationi?*

Pag. 138. *In Colloquio* Militis & Carthusiani *simul depingo & insaniam juvenum qui procurrunt ad bellum; & pii Carthusiani vitam, quæ sine studiorum amore non potest non esse tristis & inamœna.*

Pag. 143. *In* Pseudocheo *depingo quorundam ingenia qui nati sunt ad mentiendum: quo quidem hominum genere nihil execrabilius; utinam esset rarius.*

Pag. 157. *In Colloquio* Adolescentis & Scorti *nonne & lupanaria facio*

facio casta? Quid autem dici potuit efficaciùs, vel ad inferendam adolescentum animis pudicitiæ curam, vel ad revocandas ab instituto non minùs æruminoso quàm turpi puellas ad quæstum expositas? Unica vox commovit quosdam, quòd impudica puella blandiens adolescenti vocat illum suam mentulam, *cùm hoc apud nos vulgatissimum sit etiam honestis matronis. Hoc qui ferre non potest, pro* mea mentula, *scribat,* mea voluptas, *aut siquid mavult.*

In Convivio Poetico *doceo cujusmodi debeat esse convivium inter studiosos; parcum, sed festivum & hilare, conditum literatis fabulis, sine rixis, sine obtrectatione, sine turpiloquio.* pag. 160.

In Inquisitione de Fide *doceo summam Catholicæ professionis, idque aliquanto vividiùs ac liquidiùs quàm docent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gersonum, quem interim honoris causâ nomino. Ideo porrò fingo personam Lutherani, quò facilius redeant in concordiam, inter quos de præcipuis articulis Orthodoxæ professionis convenit. Etiamsi reliquam inquisitionis partem non addidi, propter hæc exulceratissima tempora.* pag. 173.

In Senili Colloquio *quàm multa velut in speculo exhibentur, quæ vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquillam. Hæc præstat adolescentes ex festivis colloquiis quàm experimentis discere. Socrates philosophiam è cœlo deduxit in terras; ego philosophiam etiam in lusus, confabulationes & compotationes deduxi. Oportet enim & ludicra Christianorum sapere philosophiam.* pag. 182.

In Prochoplusiis *quàm multa sunt ad quæ pastores, rustici, rudes & indocti, nihilque minùs quàm pastores, possint suam vitam corrigere? Prætereáque ad tollendam stultam gloriam vestium; rursus ad coercendam illorum insaniam qui monachorum cultum execrantur, quasi per se mala sit vestis. Et obiter describitur forma, quales debeant esse monachi qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales sunt quales hîc describo.* pag. 192.

In Erudita Puella *simul & Paulæ, Eustochii, Marcellæ vetus exemplum renovo, quæ cum integritate morum conjunxerunt studium literarum, & Monachos Abbatesque sacrorum studiorum osores, luxui, otio, venationibus, aleæque deditos, puellæ conjugatæ exemplo exstimulo ad aliud studiorum genus ipsis magis congruens.* pag. 202.

In Spectro *detego technas impostorum, qui credulis simplicium animis solent illudere, fingentes apparitiones Dæmonum* pag. 210.

& animarum, vocésque divinas. Quantam verò pestem hæ præstigiæ invexerunt pietati Christianæ! Quoniam autem rudis ac simplex ætas hujusmodi fraudibus potissimùm est obnoxia, visum est exemplo non inamæno depingere modum impostura. Sic *impositum fuit* (a) *Cœlestino Pontifici Romano. Sic Bernæ delusus juvenis à* (b) *monachis. Sic commentitiis oraculis & hodie plurimi deluduntur.*

a De hoc vide Platinam.

Nec minima pars humanarum calamitatum est *Alcumistica, *quæ doctis etiam & cordatis viris imponit; adeò morbus hic adlubescit, si quem corripuerit. Huic affinis est Magia (eadem nomine, sed cognomine blandiens) naturalis. Similes impostura taxo in* Hippoplano *&* Prochologia, *rursus in* Convivio fabuloso. *Ex his si nihil aliud discerent pueri quàm Latine loqui quantò plus laudis mea meretur industria, qui per lusum ac voluptatem id facio, quàm illorum qui miseræ juventuti Mammetrectos, Brachylogos, Catholicontas, & significandi modos obtrudebant?*

b Prædicatoribus, qui D. Franciſci fatres quinque Vulnerum ſtigmatis fruſtrari conabantur.

* Pag. 216.

Pag. 239. *In* Puerpera, *præter naturalem rerum cognitionem, quàm multa sunt moralia, de cura matrum erga liberos, primùm infantes, mox grandiores.*

Pag. 253. *In* Peregrinatione Religionis ergò *taxo istos qui per tumultum ejecerunt omnes imagines è templis; rursus eos qui insaniunt in peregrinationes quæ suscipiuntur prætextu religionis, unde jam & sodalitates inventæ sunt. Qui Hierosolymæ fuerunt, equites aurati vocantur, séque Fratres vocant, & in die palmarum seriò rem agunt ridiculam, fune trahentes asinum, ipsi non multùm differentes ab asino ligneo quem trahunt. Id imitati sunt qui Compostellam adierunt. Dentur hæc sanè, dentur affectibus hominum, ut non ferendum quod hinc sibi vendicant pietatem. Notantur & ii qui Reliquias incertas pro certis ostendunt, qui his plus tribuunt quàm oportet, qui quæstum ex his sordidè faciunt.*

Pag. 275. *In* Ichthyophagia *tracto quæstionem de constitutionibus humanis, quos quidam prorsus rejiciunt, multum errantes à recta ratione; quidam propemodum anteponunt Divinis legibus; rursus alii abutuntur & Divinis & humanis constitutionibus ad quæstum ac tyrannidem. Conor itaq; partem utramque ad moderationem temperare, inquirens unde natæ sint, & quibus gradibus huc usq; progressæ constitutiones humanæ quos & quatenus obligent, ad quid conducent, quantum distent à divinis; obiter indicans præpostera mortalium judicia quibus jam olim mundus plenus est, & unde totus hic orbis tumultus natus est. Hæc ideo quoque tractavi copiosius, quò doctis suppedi-*

ſuppeditarem occaſionem accuratiùs hiſce de rebus ſcribendi. Nam quæ adhuc prodierunt non ſatis faciunt curioſis. Traducere ſcortationem, temulentiam, adulterium, non proinde ad rem pertinebat, quando quidem hæc mala nullum fallunt: ſed ex his eſt periculum veræ pietatis, quæ vel non ſentiuntur, vel ſanctimoniæ fallaci ſpecie blandiuntur. Quòd ſi quis calumnietur, perſonis ſordidis affingi Theologicam diſputationem, ab his talia nunc in omnibus conviviis diſputantur, & hujuſmodi perſonis opus erat familiariùs craſſiúſque rem tractaturo.

In Funere, *quoniam mors arguere ſolet Chriſtianam fiduci-* Pag. 313.
am, in duobus idiotis depinxi diverſum mortis genus, veluti imagine vivâ ponens ob oculos diſſimilem exceſſum eorum qui fidunt rebus commentitiis, & qui ſpem ſalutis fixerunt in miſericordia Domini: obiter taxans divitum ſtultiſſimam ambitionem, qui luxum ac ſuperbiam ſuam & ultra mortem proferunt, quam mors ſaltem debebat auferre; ſimul eorum perſtringens vitium qui ſui compendii gratiâ ſtultitiâ locupletum abutuntur, quam ipſi potiſſimùm debebant corrigere. Quis enim audebit liberè monere potentes ac divites, ſi monachi, qui ſe profitentur mundo mortuos, palpantur illorum vitiis? Si nulli tales ſunt quales deſcripſi, tamen oſtenſum eſt exemplum quod oportet vitari: ſin vulgò referuntur longè his quæ propoſuimus exſecrabiliora, qui ſunt æqui meam agnoſcant civilitatem, ſuúmq; vitium corrigant, & ſi vitio vacant ipſi, alios peccantes vel emendent vel coerceant. Nullum Ordinem perſtrinximus, niſi fortè totum Chriſtianiſmum infamat qui quicquam monendi gratiâ dixerit in corruptos Chriſtianorum mores. Quos tantopere movet honos ordinis, eos imprimis compeſcere debebant qui palàm factis ſuis dehoneſtant ordinem. Nunc cùm illos ut germanos ſodales agnoſcant, foveant ac tueantur, quâ fronte cauſantur à bene monente læsi exiſtimationem Ordinis? Quanquam quæ ratio dictat, ſic habendam hujus aut illius humanæ ſodalitatis rationem ut publicam Chriſtianorum utilitatem negligas? Pag. 333.

In Differentia Verborum ac Rerum *taxo præpoſtera quorundam judicia.*

In Convivio vario *commonſtro rem civilitati congruam.* Pag. 329.

In Charonte *deteſtor bellum inter Chriſtianos.* Pag. 336.

In Synodo Grammaticorum *rideo ſtudium cujuſdam Carthuſiani ſuo judicio doctiſſimi, qui cùm in Græcas literas ſoleat ſtolidiſſimè debacchari, nunc libro ſuo indiderit Græcum titulum, ſed ridiculè,* Anticomaritas *dicens quos appellare poterat* Antimarianos *vel* Antidicomarianos. Pag. 340.

In Cyclope *taxo quoſdam qui Evangelium ſemper habent in ore, cùm in vita nihil ſit Evangelicum.* Pag. 352.

Pag. 345. *In* Conjugio impari *pono ob oculos vulgi ſtultitiam, qui in ſponſalibus ſupputant dotis modum, nec ad rationem vocant ſponſi ſcabiem leprâ deteriorem. Atque id hodie fit tam paſſim ut nemo miretur, cùm nihil ſit in liberos crudelius.*

Pag. 357. *In* Ementita nobilitate *dipingo genus hominum qui ſub umbrâ nobilitatis exiſtimant ſibi nihil non licere: quæ præcipua peſtis eſt Germaniæ.*

Pag. 369. *In* Senatulo *traducturus eram vitia quædam mulierum, ſed civiliter, nequis eſpectet tale quippiam quale habet* (a) *Juvenalis. Verùm hoc agenti obortus eſt quidam ἱππεὺς ἀνίπτωφ, lupus, ut aiunt, in fabula. Reliqua ferè comparata ſunt ad voluptatem, ſed non illiberalem. Non hoc eſt dehoneſtare ordines, ſed erudire. Quapropter omnibus ordinibus & privatim & publicè rectiùs conſultum fuerit, ſi depoſitâ quidvis calumniandi rabie, candidis animis amplectamur omnes quicquid pio ſtudio in publicam utilitatem adfertur. Aliis alia ſunt dotes, & alios alia capiunt, multéque modis homines trahuntur ad pietatem. Laudatum eſt Juvenci ſtudium, qui ſacram Evangeliorum hiſtoriam carmine prodidit. Nec ſuâ laude fraudatus eſt Arator, qui idem fecit in Acta Apoſtolorum. Adverſus Hæreticos tubam intendit Hilarius: argutatur Auguſtinus: Hieronymus dialogis pugnat: Prudentius vario metri genere dimicat: Thomas & Scotus dialecticis ac philoſophiæ præſidiis pugnant. Simile ſtudium omnium, ſed diſſimilis ſingulorum ratio. Non reprehenditur diverſitas, quæ ſcopum eundem petit. Prælegitur pueris Petrus Hiſpanus, quò docciliores veniant ad Ariſtotelem. Multum enim promovit qui geſtum dedit. Atqui hic libellus, ſi teneræ pubi prælegatur, trahit illos ad multas diſciplinas magis habiles ad Poëticen, ad Rhetoricen, ad Phyſicen, ad Ethicen, demum ad ea quæ ſunt pietatis Chriſtianæ. Stulti perſonam ſuſcepi, factus ipſe mearum rerum* (b) *Encomiaſtes; ſed huc me compulit partim quorundam improbitas nihil non calumniantium, partim Chriſtianæ juventutis utilitas, in quam oportet omnes omnibus ſtudiis incumbere.*

a Qui dum apertiùs vitia inſectatur, cogitur ſubinde turpiora ob oculos ponere.

b *Laudator*, vulgi eſt proverbium.

Hæc ità cùm habeant, omnibuſque qui literas didicerunt perſpicua ſint, eſt tamen quoddam hominum genus mirè (c) *blitcon, Deputatos appellant Galli, opinor, quod malè putati ſint, aut certè plus ſatis putati, qui ſic pronunciant de meis Colloquiis, Opus eſſe fugiendum, præſertim monachis, quos illi Religioſos appellant, & adoleſcentibus, eò quòd jejunia & abſtinentiæ Eccleſiæ parvi penderentur; beatæ Mariæ Virginis & Sanctorum pro ludibrio haberentur ſuffragia; Virginitas,*

c Boracem, nihil ſapiens, inconditum.

ſi

ſi conjugio conferatur, nullius eſſe aut parvi momenti; religionis etiam diſſuaderetur omnibus ingreſſus; quódque in eo arduæ difficiléſque Theologiæ quæſtiones Grammaticulis proponantur contra ſtatuta per magiſtros in artibus jurata. Agnoſcis mi Lector Atticam eloquentiam. ut ad poſtremum primo loco reſpondeam. Quid artium magiſtri proponant Grammaticulis neſcio; quæ tractantur in Colloquiis de Symbolo, de Miſſa, de Jejuniis, de Votis, de Confeſſione nihil habent Theologicæ difficultatis, ſed ejus generis ſunt ut non oporteat ea quemquam neſcire. Et ſi pueris prælegantur Epiſtolæ Pauli, quid periculi eſt ſi guſtus quidam illis præbeatur Theologicæ diſputationis? Ad hæc cùm non ignorent pueris Sophiſtices candidatis perplexas de perſonis Divinis ſtatim quæſtiones ſummæ difficultatis proponi, nè dicam otioſæ ſubtilitatis, cur nolunt pueros hoc diſcere quod ad communem vitam pertinet? Jam ſi putant nihil referre quid ſub quâ perſonâ dicatur; intelligunt, opinor, quàm multa comperiantur in Evangelicis & Apoſtolicis literis quæ ſecundùm hanc legem manifeſtam habent blaſphemiam. Multis locis approbo jejunium, nuſquam damno. Qui ſecùs aſſeverat, eum declarabo impudentiſſimè mentiri. Sed in Pietate puerili, *inquiunt, leguntur hæc verba,* Cum jejunio mihi nihil eſt negotii. *Finge hæc verba dici ſub perſona militis aut temulenti, num protinus Eraſmus damnat jejunia? Non opinor. Nunc dicuntur ab adoleſcente nondum adulto, quam ætatem lex non obſtringit ad jejunandum. Et tamen is adoleſcens præparat ſe ad juſta jejunia. Sic enim ſubjicit,* Sed tamen ſi ſenſero opus, prandeo cœnóq; parciùs, quò me præbeam alacriorem ſtudiis pietatis per diem feſtum.

Abſtinentias verò quàm damnem declarant hæc verba quæ ſunt in Convivio profano, In pleriſque non res, ſed animus diſcernit nos à Judæis. Illi manum abſtinebant à certis cibis velut ab immundis & animum inquinaturis. Nos cùm intelligamus omnia munda eſſe mundis, tamen carni laſcivienti velut equo ferocienti, pabulum ſubducimus, quò magis ſit audiens dicto ſpiritûs. Nonnunquam immoderatum ſuavium rerum uſum abſtinentiæ moleſtiâ caſtigamus. *Poulo poſt reddit rationem quare Eccleſia interdixerit eſum quorundam ciborum.* Omnibus, *inquit,* conducet. Nam tenuibus, cochleis aut ranis licebit veſci, aut cepas porrúmve arrodere; mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis: quòd ſi quid divites delicientur hâc occaſione, ſuæ gulæ imputent, non incuſent Eccleſiæ conſtitutionem. *Mox loquor his ſimilia. Rurſus aliquanto poſt,* Scio, medicis magnopere damnatum

damnatum esse piscium esum ; sed secùs visum est majoribus nostris, quibus obtemperare religiosum est. *Inibi protinus doceo hìc vitandum etiam offendiculum infirmiorum.*

Neque falsum est, in Colloquiis irrideri suffragia beatæ Virginis & aliorum Sanctorum ; sed illos irrideo qui petunt à Sanctis quæ non auderent à bono viro petere, aut hoc animo petunt à certis divis, quasi hoc aut illud hic aut ille citiùs velit aut possit præstare quàm alius, aut quam ipse Christus. Bis in Puerili pietate *sic loquitur puer,* Salutem dixi nonnullis. Quibus? Christo ac divis aliquot. *Et aliquanto post,* Bursus tribus verbis saluto Jesum, ac divos divásque omnes ; sed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiares. *Et infrà commemorat nominatim quos divos salutet quotidie.*

Mirum verò si Procus *amans laudat nuptias, dicitq; castum conjugium non multùm abesse à laude virginitatis, cùm Augustinus Patriarcharum polygamiam anteponat nostri cœlibatui.*

Quod objiciunt de ingressu Religionis, quàm sit manifestæ nanitatis declarant mea verba in Virgine Misogamo ; *sic enim loquitur Virgo,* Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? *Respondet juvenis,* Nequaquam : verùm quemadmodum nemini suadere velim, ut quæ se in hoc vitæ genus conjecerit luctetur emergere; ità non dubitem hortari puellas omnes, præsertim indolis generosæ, nè se temere eò præcipitent unde pòst sese non possunt explicare. *Hæc est illius colloquii conclusio, utcunque certatum est argumentis. Obsecro, an hoc est omnibus diffuadere ingressum religionis? Non damnatur ingressus, sed præceps temeritas damnatur. Hæc igitur malitiosè detorquent ad calumniam. At non perpendunt quàm multa illic discunt grammaticuli quæ pugnant cum decretis Lutheranorum.*

In Puerili pietate *traditur ratio bene & utiliter audiendi Missam. Docetur ratio bene & efficaciter confitendi. Admonetur puer & antequam sumat Eucharistiam confessione purget animam. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta sunt usu populi Christiani, cùm tamen in sacris literis non habeantur, hactenus esse servanda, ne cui simus offendiculo.*

In Prophano Convivio *docentur, magis obtemperandum Pontificum constitutionibus quàm medicorum consiliis : tantum admonentur in necessitate servare vigorem constitutionis humanæ, & mentem legislatoris. Ibidem probat quispiam benignitatem in monachorum collegia, modo detur in usum, non ad lucrum, & potissimùm detur religionis disciplinam observantibus.*

De

De conſtitutionibus humanis hæc pronunciantur in colloquio Ἰχθυοφαγία. Pugnent qui volent, ego cenſeo leges majorum reverenter ſuſcipiendas & obſervandas religioſè, velut à Deo profectas: nec eſſe rarum, nec eſſe pium, de poteſtate publica ſiniſtram concipere aut ſerere ſuſpicionem. Et ſi quid eſt tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, ſatius eſt ferre quam ſeditioſe reluctare. *Hujuſmodi permulta grammaticuli diſcunt ex meis colloquiis, quibus ſic obmurmurant iſti. Sed indecorum eſt Theologum jocari. Saltem hoc mihi concedant apud pueros, quod ipſi permittunt ſibi viri apud viros in Veſperiis, ut vocant rem inſulſam inſulſo vocabulo.*

Inſuljas calumnias quas in Hiſpaniis objecere quidam, oſtendi mera eſt ſomnia hominum nec ſobriorum nec Latinè ſcientium. Nec minùs indoctum eſt quod quidam pronunciavit, hæreticè dictum, quod in ſymbolo Pater *dicitur ſimpliciter* Author omnium. *Verùm is, deceptus inſcitiâ Latini ſermonis, exiſtimat* authorem *nihil aliud quàm creatorem aut fabricatorem ſignificare. Atqui ſi conſolat eos qui callent elegantiam Romani ſermonis, ſi evolvat Hilarium aliòſq; vetuſtos authores, comperiet authoritatem accipi pro eo quod Scholaſtici vocant rationem perfectiſſimam principii, eóque Patri peculiariter tribuunt, & authoris nomine ſæpe deſignant Patrem cùm perſonas inter ſe conferunt. An Pater rectè dicatur cauſa filii nihil meâ refert, cùm nunquam eo verbo ſim abuſus, niſi quòd illud eſt veriſſimum, nos de Deo non poſſe loqui niſi verbis impropriis; nec magis proprium verbum eſt fons, aut principium, aut origo, quàm cauſa.*

Jam hinc mihi perpende, Lector, quales ſint interdum quæ ſuis ſententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius quàm reprehendere quod intelligas. At iſta quidvis calumniandi febris quid aliud gignet quàm amarulentiam ac diſſidia? Quin potius aliena candidè interpretemur: nec ſtatim noſtra pro oculis haberi velimus; nec eorum judicia pro oraculis ducamus qui quod legunt non intelligunt. Ubi in conſilio eſt odium, ibi cæcum eſt judicium. Pacificator univerſorum Spiritus, qui ſuis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordes & unanimes in ſana doctrina ſanctiſque moribus; quò contingat pariter ad cœleſtis Hieroſolymæ, quæ neſcit ulla diſſidia, conſortium pervenire. Amen. Anno M.D.XXVI. 12 Cal. Junias, Baſileæ.

DES-

DES. ERASMI ROTERODAMI VITA.

Vixit 70. annos.

DEsiderius Erasmus Roterodamus, ornamentum noſtræ ætatis, & de honeſtis diſciplinis optimè meritus, vixit ad ſeptuageſimum annum: De anno quo natus eſt apud Batavos non conſtat. Apud Daventriam primum poſuit in literis tyrocinium utriuſque linguæ rudimentis imbibitis ſub Alexandro Hegio Weſtphalo, qui cum Rudolpho Agricola reversus ex Italia reverſo amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur: nam hujus linguæ peritiam ille primus in Germaniam importavit. Terentii comœdias puer non ſecùs tenebat ac digitos ſuos, memoriâ namque fuit tenaciſſimâ, ingenio perſpicaciſſimo. Excepris rudimentis, planè dici poteſt in literis αὐτοδίδακτος. Nam quòd in Italiam jam natu grandior profectus eſt poſt Regii apud Anglos medici filios, Archiepiſcopi quoque ſancti Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat, aliquamdiu, Profeſſor nobiliſſimæ regionis viſendæ cauſâ fecit; non ut Profeſſoribus operam illic daret, neque enim Bononiæ quenquam publicè prælegentium audivit, ſed Pauli Bombaſii, qui ſub Leone poſtea Romæ periit, amicitiâ contentus, domi ſtudiis ſuis invigilabat; Adagiorum opus tum colligens, quòd paulò poſt Aldo Manutio dedit excudendum; quæ res fecit ut Venetiis adiret ubi Marco Muſuro atq; Scipione Carteromacho, viris doctiſſimis, familiariter uſus eſt, quos ambos non ſemel conſuluit ſi quis nodus incidiſſet, horum candorem ac eruditionem apud amicos commendare ſolitus. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ in Anglia, Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis operam. Pileum deinde doctoralem, cùm in Italiam iret, in Taurinenſi Academia accepit. Patronos ac Mecœnates habuit Henricum à Bergis Epiſcopum Cameracenſem, Guilielmum Montjoium, atque omnium liberaliſſimum Guilielmum Guaramum Archiepiſcopum Cantuarienſem, Angliæ primatem: amicos in Britannia, Joannem Coletum, Grocinum,

Doctoratûs gradum cæpit.

cinum, Latumerum, Linacrum, Thomam Morum; Antverpiæ Petrum Ægidium; Conradum Gochlenium Lovanii. Corpusculo fuit satis compacto; sed quod esset tenerrimæ complexionis, minimarum etiam rerum mutatione, puta vini, cibi, cœlive, facilè offenderetur. In literis versabatur indefatigabili studio: testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum catalogus exstat Basileæ. Vixit apud Johannem Frobenium aliquamdiu: deinde in alteris ejusdem ædibus seorsim habitavit. Friburgi septennio toto vixit, non solùm optimo cuique ejus Academiæ charus, verùm etiam Magistratibus civibúsque haud vulgariter amatus atque reverendissimè cultus. Friburgo reversus cum articulari morbo aliquamdiu conflictatus, tandem viribus paulatim deficientibus, cùm ferme mensem integrum dysenteriâ laboraßet, apud Hieronymum Frobenium Joannis filium quinto Idus Julias sub mediam noctem vitâ functus est, Anno Domini M. D. XXXVI. Cùm autem vitæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documenta edidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assiduè clamans, *O Jesu, misericordia*; *Domine, libera me*; *Domine, fac finem*; *Domine, miserere*: & Germanicâ linguâ, Lieber Got hoc est, *chare Deus:* Testamentum condidit, in quo clarissimum virum Bonifacium Amerbachium Jureconsultum nominatum hæredem fidei commisso de bonis suis in pauperes ætate valetudinéve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ succurratur, in bonæ spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio, distribuendis collocandísque honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Episcopio.

DES.

DES. ERASMI ROTERODAMI DE RATIONE STUDII AD CHRISTIANUM LUBECENSEM EPISTOLA PARAENETICA.

Cum M te incredibili quodam ardore Literarum flagrare minimè dubitarem, Christiane non vulgaris amice, hortatore nihil opus esse putavi, sed ejus quam ingressus esses viæ duce modò, ac tanquam indice. Id quod mei officii esse judicavi, videlicet ut tibi, homini non modò multis modis copulatissimo, verùm etiam jucundissimo, vestigia quibus ipse à puero essem ingressus commonstrarem. Quæ si tu pari curâ accipies quâ ego dicturus sum, futurum confido, ut neq; me monuisse, neq; te paruisse pœnituerit. Prima igitur cura sit, ut præceptorem tibi delegas quàm eruditissimum. Neq; enim fieri potest ut is rectè quenquam erudiat qui sit ipse ineruditus. Quem simulatq; nactus fueris, fac omnibus modis efficias ut ille patris in te, tu filii vicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cùm ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quòd non minùs debeamus iis à quibus rectè vivendi rationem quàm à quibus vivendi initia sumpsimus; tum ista mutua benevolentia tantum ad discendum habet momenti, ut frustra sis literarum præceptorem habiturus, nisi habueris & amicum. Deinde, ut te illi & attentum & assiduum præbeas. Contentione enim immodicâ nonnunquam obruuntur ingenia discentium. Assiduitas verò & mediocritate suâ perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione acervum accumulat. Satietate cùm omnibus in rebus tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio, intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò mediis ipsis studiis perpetua quædam voluptas est intermiscenda, ut ludum potiùs discendi quàm laborem existimemus. Nihil enim perdiu fieri potest quod non agentem aliquâ voluptate remoretur. Optima quæque statim ac primum discе. Extrema est demen-

tia

tia discere dediscenda. Quod in curando stomacho silent præcipere medici, idem tibi in ingeniis servandum puta. Cave aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, utroque enim juxtà offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, cæterosque id genus, quos percensere neque possum neque operæ pretium est, iis relinquito quos barbariem immenso labore discere juvat. Initio non quàm multa, sed quàm bona percipias refert. Sed jam rationem accipe quâ possis non solùm rectius, sed etiam facilius discere: hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis cùm rectiùs expeditiúsque, tum leviùs etiam efficiat. Diem tanquam operas partito; id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Maximo, viris omnium memoriâ præstantissimis, facilitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantem non attentus modò sed avidus auscultato: non contentus impigrè sequi differentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mandabis, fidelissimis vocum custodibus. Quibus rursus ità confidas cave, ut dives ille ridiculus apud Senecam, qui sic animum induxerat, ut se tenere crederet quicquid servorum quisquam meminisset. Noli committere ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec his contentus aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento: quam unam divus Aurelius tum ingenio tum memoriæ imprimis conducere scripsit. Conflictatio quoque & tanquam palæstra ingeniorum nervos animi præcipuè tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari siquid dubitas, nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempestiva studia fugito: nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora Musis amica est, apta studiis. Pransus aut lude, aut deambula, aut hilariùs confabulare. Quid quod inter ista quoque studiis locus esse potest; Cibi non quantum libidini, sed quantum valetudini satis sit, sumito. Sub cœnam pauliſper inambula; cœnatus idem facito; sub somnum exquisiti quippiam ac dignum memoriâ legito; de eo cogitantem sopor opprimat; id experrectus à tergo reposcas. Plinianum illud semper animo insideat tuo, Omne perire tempus quod studio non impertias. Cogita juventa nihil esse fugacius: quæ ubi evolârit semel, redit nunquam. Sed jam hortator esse incipio, indicem pollicitus. Suavissime Christiane, hanc formam, aut si quam poteris meliorem sequere, ac benè vale.

INDEX INSIGNIUM RERUM ET VOCUM TOTIUS OPERIS MEMORABILIORUM LOCUPLETISSIMUS.

Ἀββᾶς pag. 440
Abbas atinus indoctus. 205
Non vult monachos suos esse eruditos. 203
—— Nullum habet librum in cubiculo. ib.
Abbatis & Eruditæ colloquium. 202
Abdomini impendere. 393
Ablactationis periculum. 253
Ablutio manuum ante cibum. 55, 83
Absolutionis perversæ formula. 23
Absurda. 356
Ἀχαριστία. 399
Accipiter columbis infestus. 433
Acco. 208
Acculand formulæ. 70
Acefi collegium Parisiis multos necat. 307
Achelous. 86
Achilleum argumentum. 112
Admonitio quasis. 403
Adolescentia est ætatis diluculum. 378
Adulterium acerbe punitum. 199
Æmulatio mulierum. 373
Æsopus & Apicius luxuriosi. 63
Æstimandi formulæ. 89
Ætas defluit. 155
Affectatio odiosa. 403
Affectus temporarii. 401
Affectus non admib. in consil. sed ratio in ambiendis nuptiis. 119
Affines qui. 47
Affinitatum vocabula. ib.
Ἀγαμος γάμος. 344
Ἀχρι χρὼν κεφαλήν. 351
Agri natantes. 440
Alcinoi regis horti apud Homerum. 83
Alcumistarum fraudes. 219
Deliria, spes vana. 221
Aleæ jactus felix, damnosus. 367
Alea scopulus. 188
Alienæ preces & merita non mercanda. 324
Alium serpentes fugat. 427
—— Liliis amicum. 435
Alopecia defluvium capillorum. 115
Amandus animus conjugis magis quam corpus. 116
Amaracus suibus Venenum. 79
Amicitia rerum arcana. 424, 435
Amicos conciliandi methodus. 398
Amicus aulicus. 16
Amnium aspectus sub occasu Solis jucundus. 71
Amor cæcus, vis, at oculata qui ex judicio nascit. ib.
Amor infelix. 114
Amor mira potest. 445
Amphibia. 33, 82
Amphibii monachi. 257
Amphictyones. 113
Anagnostes. 103
Anagyris herbæ spec. 341
Ἀναλγησία 448
Anarchia. 230
Anatomia cur fiat. 315
A natura nimium, ab honesto minimè recedendum. 401
Ancoram sacram figere. 176
Extrema dicta. 86
Angelici pueri sarcinant. 33
Angelus & animus quid differunt. 246, 250
Anima quid. 248
Anima humana velut in præsidio collocata. 94
Anima hominis ubi amat est, non ubi animat. 112
Animæ alæ. 248
Animalium inimicitiæ. 425
Animi vis. 445
Animi actiones corporis affectionibus impediuntur. 246
Animum malè habitare. 247
Anser animal vigilantiss. 62
Anseres Rom. olim Capitolium defend. ibid.
Anserinum jecur. ibid.
Anticomarita quid. 341
Ἀντιπαθεια rerum. 434
Antipodum ratio. 438
Antonii Lovaniensis historia. 237
Antronius Abbas. 202
Ἀπαθὴς. 398
Apicius. 54
Apodes aviculæ. 363
Apodixis. 256
Apophoreta quæ. 102, 195
Ἀποφαξία 184
Ἀποσυλλογισμος. 356
Apuleius inversus. 176
Apum regnum. 83
Aquæ quid supernatet. 440
Aquæ pecoribus frigent carmina. 58
Aqua vinum diluere. 162
Aquila amat pœllam. 429
Araneus serpentis hostis 430
—— infestus bufoni. 431
Arborum herbarumque inimicitiæ. 435
Arborum lusus. ibid.
Arcana Franciscanorum. 420
Arcana creaturarum benevolentia. 433
Areopagitæ. 114
Arethusa fluvius. 441
Archimorita. 344
Aristidis patientia. 380
Aristip-

Aristippus Diogene sapientior. 59
Aristotelis locus. 168, 169
Arithmeticam in bello callere, quid. 318
Ars notoria. 382
Asini onerari aures demittunt. 438
Asoti. 55
Aspicio & Respicio, quid differunt. 387
Ασεβαλισμὸς 363
Ασεβάλλω Variæ etymologiæ. 364
Ate Dea dissidiorum. 285
Atoma. 109
Attages, seu attagenes, avium species. 96
Avari sordidissimi vita, lucrum. 405, 406
Augeæ stabulum. 159
Aurora aurea pars diei. 376
Aurum gravius plumbo. 440
Aurum ductile metallum. *ibid.*
Auspicanti quippiam bene precandi form. 3
Auster ventus homini noxius. 436

B

BAcchus cur Poetarum Deus. 57
——Pueri effigit quare pingitur. *ibid.*
Baptismi ratio. 123, 124.
Baptizandi refens natos infant.mos perstringitur. 283
Basiliscus. 82
Battologia vetita. 254
Becketti tumba gemmis onusta innumeris. 97, 271
Bellaria. 87, 96
Belli confusio. 22
Bellorum causa. 8
Bellua. 135
Bellum arte ducere. 318
Bellum quando & quomodo suspiciendum. 141
Bene precandi formula. 3
——Gravidæ, convivis, sternutanti. *ibid.*
——Auspicanti quippiam in digressu. 4
——Viro cujus uxor est gravida. 45
—— Redeunti domum. 46
Benevolentiam conciliandi methodus. 399
Bernardus suxit lac ex eadem mamma quâ puer Jesus. 264
Beta natalis. 341
Bibliotheca Abbatis. 203
Blactire & obblactire. 206
Blandiendi nomina. 2
Bona quæ videntur non sunt 445
Bonor. operum gravamen. 321
Bos ad cerorna 385
Boves Cyprii stercore victitant. 342
Βελιμία. 63, 240
Brassica vitibus inimica 435
Britanni Magi & Alcumstiæ. 220
Bufonis & Aranei infestum dissidium. 431
Bufonites nova gemma. 265
Bulbi Venerem irritant. 294

C

CAcodæmonem evocare. 161
Calceus S. Thomæ. 274
Calcearium fallit Mac. 230
Calcei fenestrati. 385
Calendæ Græcæ. 25
Calumnia mordet bonos. 398
Canities honor quare. 83
Canis Ulyssis dominum agnovit post 20. annos. 19
Canis aleæ jactus damnosus. 367
Capero pro Galero. 394
Capistrum conjugii. 117
Captandi Sacerdotia. 19
Carcer. 93
Carnes quæ sunt salubriores. 59
Carnes plus alunt quam pisces. 63
Caro ferina carior ex dono quam macello. 60
Carthusianorum mores & victus. 139
Castitas ut servetur. 121
Catena cœlum pertingens 233
Catiana schola, qualis 58
Catonis in Lentulum argutum dictum. 380
Catonis dictum divin. 93
Cavere post principia. 8
Cavum. 425
Ceremoniæ Pontificiæ jugum gravissimum. 285
——Obstant quo minus Christianam fidem amplectantur plurimi. 285
Ceremoniæ Judæorum tolerabiliores legib. Pap. 283
Ceremonialis lex cur abolita *ibid.*
——Num Judæus carne vesci poteſt porcinâ in bulimia. 282
Certamen carmine. 171
Cervorum natura. 61
——Cum arrexerint aures acerrim) esse audit. *ibid.*
Cestus veneris est morum suavitas in uxore 136
Chamœleon mutato loco, mutat colorem. 81
Charitatis exempla. 260
Charitatis defectus in Papa. 285
Charites. 207
Charon. 336
Chelidonia herb. reddit visum pullis hirundineis. 81
Cherubici & Seraphici viri. 417
Choragus. 214
Christus triplici nomine glorificandus. 101
Christus natus, passus, crucifixus. 176, 370
Christiani vere pii sunt maximè Epicurei: plus enim voluptatis, & minus habent tristitiæ. 444
Christiani frigidius moriuntur ipsis Ethnicis. 95
Christianismus ceremonalis damnatur. 283
Christophorus Lutetianus instar

instar montis. 265
Chrysippo Melissa cibum in os ingessit. 57
Ciborum delectus. 90
Cicada alâ correpta, 316
Ciceronis dictum præclarum. 93
——Natura nobis commorandi, &c. *ibid.*
Ciceronis officia nunquam deponenda de manib. 84
Ciceroni quomodo incumbendum. 328
Cinœdi qui. 81
Cleopatræ luxus. 70, 104
Clypeus cum insignibus fictitiis. 358
Coccyssare. 31
Cœlum Homero ferreum. 442
Cœlum grave an leve. *ibid.*
Cœnam dominic. acced. 39
Cœnatica philosophia. 56
Cœna Luculliana. 97
Cœna { Diogenica / Platonica / Pythagor. } qualis. 53
Collegium Aceti Lutetiæ multos enecat. 307
Colophon. 38
Colossi. 265
Commeatus. 318
Commendandi formula. 51
Comitas morum conciliat amicitiam. 398
Commereor, demereor & promereor quid differ. 52
Compotationum pericula. 18
Comos, Deus luxûs. 128
Conchæ imbricaræ. 254
Concio, seu Merdardus. 384
Concionum cum utilitate aud. ratio. 37, 38
Concionatores ad bella vocant. 8
Concionatores quales audiendi. 38
Concordiæ studendum inter conjuges. 129, 130
Condicere cœnam. 54
Confabulari de Scripturis licet omnibus. 85
Confabulatio domestica. 11
Confabulatio pia. 33
Confessarii improbi. 39
Confessio. *ibid.*
Confitendi peccata ratio solùm ad Christum non ad Sacerdot. *ib.*
Confessionis vanitas. 39
Conjugium, seu Uxor Mempsigamus. 128
Conjugium impar. 344
Conjugium sine Parent. author. non contrahend. 125
——Plusquam Mezentiana parent. crudelit. in elocandis filiabus. 346
Conjugia auspicata. 118
Conjugium virginitati prælatum. 116, 117
Conjugium vulgus capistrum vocat. *ibid.*
Conjugum pacem quæ conservent. 137
Conjugum officia mutua. 117
Conjugum mores noviisse oportet, non odisse. 130
Conscientiæ cruciatus. 448
Conscientia bona beat, mala infernus. 449
Consilium in vitæ genere deligendo. 139, 183
Consilio bono nullum est munus pretiosius. 397
Consilii Evangelici & præcepti differentia. 291
Consecrandi mensam formula, 71, 83
Constitutiunculæ humanæ nullius ponderis. 303
Constantia in actionib. 401
Constitutionum humanarum tyrannis. 294
Controversiarum judex quis. 287
Contemplationis argumen. omnia suppeditant. 77
Consuetudinis vis. 291
Convivatoria ars { Potus non dandus nisi petentibus. 330 / Hilaritas unde concilietur. & 331 } Convivatoris instructio.
Convivarum numerus quis. 65
Convivium religiosum. 76
Convivium dispar. 329
Convivii apparatio ut nemini displiceat. 330
Convivium fabulosum. 228
Convivium Scythicum. 239
Convivium poeticum. 160
Convivii tristitia vel clamores quomo. tollend. 332
Convivium prophanum. 54
Convivior. prisca lex. 65
Viliores cibi in primis ferculis, varietas in ultimis. 330
Quomodo bibendum. *ibid.*
Conviviorum clausula caseus. 408
Convivis bene precandi formula. 3
Copiæ præceptio brevis. 72
Coræbo stultior. 334
Cor in genua decidere. 262
Coriandrum memoriam emendat. 245
Cornix ostii malleus. 239
Corpus anima collega. 89
Corpus est vestis animæ. 246
Cors, unde Cohors. 77
Corvos hiantes fallere. 235
Credere sanctum Eccl. 179
Credo formula. 45
——Non credo, form. 46
Crepitu ventris salutat. 239
Cretenses impostores. 352
Crocodilus homini infestus. 82, 427
Cruore animalis corrupto nullus fœtor pestilent. 276
Cryptoporticus. 269
Cuculla non facit Monachum. 19
Culeus. 346
Culinaria ars plus sapit quàm oratoria 58
Cultus omnis pendet à consuetudine. 200
Cultus matronarum qualis esse debet in castis ac pudicis moribus. 129
Cur non es hilaris? for. 59
Cur non visis? form. 14
——Non licuit per occupationes,

patione. 14
Currendi. 33
Curtatio & Longatio in Alcumiſtica. 217
Cybeles ſacerdotes Gallos vocari. 45
Cyclops, ſive Evangeliophorus. 352
Cygnea cantio. 93
Cynorrhodos. 385
Cypriani locus. 179

D

DAduchi, tædiferi. 320
Dæmon. pædagog. 213
Dæmones horrent veſtem Franciſcani. 419
Danidum dolium. 263
Dandum pauperibus potiùs quàm monaſteriis. 97
Dandum cum delectu. 98
Quantum, quatenus, quibus. 99
Date omni petenti, quo modo intelligendum. 97
Detrahendum nobis ipſis ut largiamur pauperib. ib.
Deambulandi foris. 11
Debitorum artes. 360
Decorum quid. 199
Decuſſatim. 414
Deformis amatoris deſcriptio 13, 115, 345
Dei miſericordia erga peccatores pœnitentes immenſa. 454
Delphinus homini amicus. 82, 427
Demereor, promereor, commereor, quid differunt. 52
Democharis liberum dictum. 381
Deperire aliquam & in aliquam. 134
Deus omnia ubique ſecretiſſima videt. 157
Deus nihil mandat adverſum valetudini corporis aut animæ. 304
Deum qui habet, omnia habet. 449, 450
Deus ipſe non placet omnibus. 399
Dextro Hercule. 188
Diaphragma. 322
Diarium. 16
Differentia { promereor / commereor / demereor } inter 52
Difficilia quæ pulchra. 118
Diis manibus devovere. 276
Diluculum diei pars optima. 375
Diogene Ariſtippus ſapientior. 59
Diogenes quomodo ulciſcebatur inimicum. 380
Diplomata Chriſtianorum. 324
Diſcerpendi capum, anſerem, &c. 55
Diſcumbendi in convivio. ib.
Diſpar convivium. 329
Diverſoria. 152
Divi Jacobi benignitas. 254
Divi peculiares. 35
Divis olim nullus in templis locus 98
Diviſiones aquarum, Prov. 21. v. 1. quid ſignif. 84
Divorum arma. 256
Dolor non pernoctaret apud nos. 185
Domeſtica confabulatio. 11
Domi eſſe oportet, form. 48
Dominicani Bernæ combuſti. 418
Domuncula miraculoſe è longinquo delata. 260
Domum eundi formula. 50
Domus niteat & bene oleat. 24, 104, 138
Donariorum captatores. 234
Dormiendi ratio. 36
Draco hoſtis homini. 429
Duces bellici pecuniam injuſtè corradantes. 318

E

EA lege promitto, for. 49
Echinus. 280
Echo. 327
Eccleſiæ preces. 324
Educatio valdè conducit ad valetudinem corporis & pietatem. 252
Elephanti veſtem candidam horrent. 131
Elephantes homini amiciſſimi 429
Elephas odit murem. ib.
Elogium quid. 103
Emendi & vendendi for. 68
Ementita nobilitas. 357
Empuſa ſpectr. unâ tibiâ. 32
Eo domum, formula. 50
Epialus. 64
Epicurei qui. 444
Epicurei dogma. ib.
Ἐπιχειζειν. 448
Epiglottis. 244
Epimenides fabula. 46, 47
Epiſcopus quis. 333
Epithalamium Petri Ægidii. 205
felicit. apprecatur nupt. 207
carmina votiva. 208
Epomis. 198
Equeſtre dogma. 361
Equi cum urſo deſidium. 429
Equitandi formula. 25
Equiti non pediti, jus prædandi conceditur. 336
Equitis cujuſdam virtutes. 336, 346
Equites equuleo digni. 336
Equos elocantium & vendentium fraudes. 222
Equus urſum odit. 429
Equus ſophiſta. 223
Eraſinus pro concione notatus, vocatur Diabolus. 386
Eroſtrati celebritas. 397
Erucæ etiam mortuæ aranеum metuunt. 434
Ethnicis menſa olim religioſa 83.
Evangelici fucati. 355
Evangeliophorus. 352
Evangeliſtarum & ordinum mendicantium affinit. 317
Euntes in ludum literarium. 42
Euripus reſtuus. 7
Excommunicatio Papæ, brutum

tum fulmen, territat, non adurit. 173, 292
Excipiendi convivas. 54
Excusandi form. cùm invitatur ad convivium. 48
Exsequiæ Seraphicæ. 412
Exorcismus. 210

F

FAbarum è stipulis nectere. 316
Fabula { Macci fallent. calceator. 230 / Oporopolid. de incubus. 231 / Sacerdot. de pecunia. 232 / Ludovici Gal. Reg. 234 }
Fæx vini calculum in renibus generat. 406
Fallendi; nè fallas me. 53
Fallendi mos egregius detegitur. 143
Fallere fidentem scelus nequissimum. 335
Famam honestam acquirendi modus. 381, 397
Famulæ bonæ 3 præcipuæ dotes. 162
Fascinum. 113
Feciales. 161
Felicitas piorum. 449
Ferina carior ex dono quàm ex macello. 60
Festis diebus quid gerendum 36
Ficus quidam abstulerat. 231
Fides sola justificat. 420
Fidei confessio. 174, 175
Fiscus quid significat. 335
Flotæ pisces. 441
Fœmina nihili res divulsa à marito. 137
Fœnerator fallitur. 238
Forma defloresc it. 116
Formicæ indicæ aurum legunt & servant. 82
Foliarum unguentum. 108
Franciscana cors. 385
Franciscani descript. carpentis Erasmum. *ibid.*
Franciscanam Vestem dæmon horret. 419
Vestis odio non habenda. 193
Franciscani nudipides per Synecdochen. 422
Franciscanorum mores, vita. 194
Franciscani vocantur Seraphici. 417
—— Dominicani Cherubici. 418
Franciscani sancti arcanæ revelationes. 417
Franciscanus professor. 316
Franciscus mitis. *ib.*
Fratres mendicantes convolant ut vultures ad morientem. 315
Fraudulenti viri & inhonesti mercatores quomodo dites sunt. 144
Fucus. 373
Fulmen brutum. 173
Funebris pompa etiam in cerdonum funere. 320
Funus ambitiosum. 315, 323
Funus Seraphicum. 412
Fures legislatores. 336
Fures permulti. *ibid.*

G

GAllica pronunciatio negligit quantitatem syllabarum. 10
Gallici apparatus magnifici in conviviis. 66
Galli pugnant cum Aquila. 10
Gallorum mores in hospitio. 152
Gallus avis valdè pugnax. 425
Gallus Cybeles. 62
Ganymedes barbatus. 154
Gemmarum varietas. 266
Germanica diversoria planè inhospita. 153
Exciunt per hypocaustum. *ibid.*
Germanorum mensa. 155, 410
——— non paratur cœna omnibus nisi hospit. præsentibus. 153
——— Promiscuè discumbunt. 153
——— Idem solvunt omnes. *ibid.*
——— Lectus & cubiculum quale. 156
Gerontologia. 182
Gersonis quinque Veritates. 394
Gigantes. 394
Gloria citra invidiam. 398
Gloria perpetua quæ. 401
Grammaticorum Synodus. 340
Gratias agendi ante epulas form. 55, 83
Gratias agendi post mensam form. 101
Latina & Græca. 71
Gratias agendi formula. 15, 43
—— Responsio de gratiarum actione. 16, 44
Gratulandi { iter, annum novum, diem, nostem. } alicui. 3, 4
Gratiis iratis quæ nuptiæ coëunt. 208
Grave & leve quid. 438
Gravidæ bene prec. form. 3.
Graviora corpora. 440
Gravissimum quid. 442
Guttus & patina ad levand. 55
ante conviv. ministra aquam. *ibid.*

H

HAbitare bene prima felicitatis pars. 247
Hæmorrhoissa. 423
Hamaxiæa statua. 265
Hectica. 279
Heliogabali sortes. 102
Heluo librorum. 103
Henas repetita fit chilias. 344
Herilia { Suscitandi serv. è lecto / Mittendi in varia negot. / Equitandi. } 24, 25
Hierosolymæ descriptio. 17

Hilaritas vera unde. 84
Hippoplanus. 222
Homicidii indicium. 434.
Homo homini Deus. 397
Homo macilentus obeſo gravior. 42
Homo qui nec pane nec vino victitabat. 60
Horatii locus. 58, 165
Horti elegans deſcriptio. 78, 79
Horti Epicurei. 79
Horti, flores, arbores, ſententias miniſtrant. 171
Hoſpites ipſi ſuos curant equos apud Germanos. 153
Hoſpitibus gratias agendi formula. 71
Hoſpitium Lugduni opt. ex ſolis mulieribus 153
Humilitas quid ſignificet. 389
——Quotuplex. 390
Hybridæ, 348
Hymni Eccleſiaſt. loc. 387.
Hymnus ante & poſt menſam. 83, 101
Hypocriſis quid. 354

I

JAcobus Compoſtellanus. 254
Jacturam facere. 147
Iambi cruenti. 160
Idiotis fas eſt de Scriptura confabulari. 85
Idolothyta. 90
Jejunium tenuibus noxium. 304, 411
Jejunii finis. 62, 63
Jejunium pueris noxium. 38
——Quando à Deo non mandatum. 304
Imaginarium Sacerdotis epulum. 447
Impium eſt honores Deo debitos transferre in homines. 299
Impiorum miſera conditio. 446, &c.
Impoſtura jocoſa. 351
Inconſtantia cavenda. 401
Inconſtantes odioſi. *ibid.*
Incredibile eſt, formula. 46
In culpa, cauſa, mora, formula. 51
Indignum auditu, form. 67
Indulgentiarum Pap. vanitas. 18
Indulgentiæ Papiſticæ blaſphemæ. 23
Inſicialis ſtatus. 300
Ingenium excit. & facund. miniſtrat Bacchus. 58
Injurias ulciſcendi methodus. 56
In occurſu ſalutandi formula. 52
Inquiſitio de fide 173
Inſania eorum taxatur qui templa marmorea ædificant, non viva Chriſti templa. 97
Inſigne diverſorii. 25
Inſubres Italiæ populus. 98
Intellectûs organa. 245
Intemperantia ſenium accerſit. 187
Invidia peſſima felicitatis comes. 184
——Eam declinandi modus 401, 402
Invitandi ad convivium. 47
——excuſandi ſe ad invitant. form. 48
——promittendi ſe venturum. 49
Invocandus præter Deum nullus. 148
Ἱππότ ἀνιππος. 357
Iraſcor tibi, form. 52
Quâ cauſâ? *ibid.*
Quia non curas me. *ibid.*
Irato marito uxori quid agendum. 131
Judices in controverſiis qui. 294
Jupiter ipſe non placet omnibus. 399
Juventus illibata diu ut conſervetur method. 185
Ἰχθυοφαγία. 275

L

LAc Divinæ virgin. 260
Lacænæ puellæ facetum dictum in auctione vendendæ. 381
Lacertæ hominibus amicæ, ſerpentibus inimicæ. 425
Lacte delectantur ſerp. 426
Lactis natura pueri indolem vitiat. 251
Lactuca ſeſſilis. 161
Lætandum inter epulas. 53
Lætitia vera quæ. 84
Læti ſimus & Epicurei. 55
Lampadem alii tradere. 78
Lanii non ſine odi mactare boves intra muros civ. 277
Laniorum fraudes in vendendis carnibus. 278
Lapis Tantaleus. 453
Lararium. 370
Larus hians. 226
Laſſitudo. 186
Laverna Dea furum. 225
Lectio Scripturæ S. in menſa & epulis duabus de cauſis adhibenda. 83
Lectus diluendis offenſis facer. 135
Leges ſumptuariæ. 54
Leges humanæ ex ſe non habent vim obligatoriam. 291
Leo ad cantum galli expaveſcit. 433
Lepores candidi. 61
Lepores ſine mare gignere. *ibid.*
Lesbia regula. 392
Lex divina quare humano generi impoſita. Ceremonialis cur abolita. } 281
Lex { Rhemia. 231 / Faunia. 55
Liberis nihil agendum abſque conſenſu parenti. 123
Liberi unde dicuntur. *ibid.*
Liberi ſolatio ſunt parentibus. 118
Libri ſuaves confabulones. 20, 140
Libros exactè ſcribere janua ad famam, 404
Ligni aloes mira qualitas. 441
Ligni ſacri fragment. 265

Lingua invictum mulieris telum. 129
Lingua multis causa invidiæ. 404
Linguam cohibere util. 184
Linguarum imperitia errorum causa. 392
Linum vivum 444
Literas quibus canibus venari possumus. 61
Literas an accepisti? form. Responsio, 44
Literas absque pecunia. 45
Liturgia. 385
Longatio & Curtatio in Alumistica. 217
Lucrum turpius ex mendacio quàm ex lotio. 144
Luculli divitiæ. 56
Ludendi Venia impetrat. 28
Ludendi Pilâ, 28
Globis. 30
Eligendi partes. 29
Ludum literarium & exercitia describit. 42
— Horologii sonitus 42
Præcept. plagosus. 43
— Repetendi lectionem. Charta perfluit. 43
Ludus saltûs. 32
Ludus sphæræ per annulum ferreum. 31
Ludi sphærici plebiscita. ibid.
Ludovici Gall. regis facet.
de Rapa. 234
de Pediculo. ibid.
de Pulice. 235
de Aulicos suos fall. ibid.
Lumbricos è terra eliciendi ars. 41
Lupus homini infestus. 430
Lupus hians. 20
Lusus globorum. 30
Lusus pueriles. 28
Luxus quorundam in conviviis. 70
Luxus in templis reprehenditur. 97
Lydius lapis. 226

M

MAchabæi quare esum suillæ carnis respuerunt. 282
Maccus joculator. 230
Macilentus homo gravior obeso. 442
Magistri haud muti 10
Magno constat form. 67
Malorum consortium est fugiendum. 39
Male valere, form. 7
Mali corvi malum ovum. 349
Malvo, lupinum & porrum inferorum cibus. 338
Mammetractus. 341
Mammothreptos. ibid.
Mandandi ac pollicen. 15
Manuum lotio ante cib. 55, 87
Manzares 336
Mariæ B. V. Epistola. 255
Mariti quinam verè diligunt uxores 452
Mariti & uxoris dignitas comparatur. 371
Mariti mali descriptio. 345
Maritus commoditate uxoris correctus. 134
Maritis prudentiâ emendatur uxor. 132
Masculus partus optatior. 240
Mater unde dicatur, semimatres quæ, 251, 252
Matrimonium non ineund. ante 28. ætat. annum. 40
Matrimonium repetere periculosum. 188
Non contrahend. sine consensu parentum. 113
Maximilianus clemens in debitores suos. 236
Medicis non eget vir temperans. 186
Medici multi, mors certa. 315
Medici non sunt dii, ut vitam dent. ibid.
Medici exsequiis non interfunt. ib.
Medicorum cura. ib.
Meditatio piæ animæ in templo. 37
Melissa Chrysippo ingessit in os cibum. 75
Memoria Dea. 50
Memorativa ars optim. 383
Mendacium & furtum in eodem semper homine. 143
Mendaciss. miraculum de equite servato angustâ portâ dilatatâ. 259
Mendicabulum seniculorum. 273
Mendicorum fraudes. 226
Ulceroſos se fing. 225
— Mutant personas. 226
Mendicantes fratres summo Pontifici formid. 395
Mendicitas regno similis. 228
Mensa erat relig. Ethn. 83
Mensæ consecrandæ form. 55, 71
Ex Chrysostomo. 83
Mentientis mores. 143
Mercatores fallaces suavius agunt quàm veraces 146
Mercurius propitius. 408
Mercurii caduceus. 161
Merdardus, merdosus, 386
Meta distillatoria. 245
Methodus ad artes perdiscendas. 383
Metus officit memoriæ. 43
Mezentii crudelitas. 346
Micare digitis. 163, 164
Midas aleæ jactus. 367
Militaria colloquia. 8, 10
Militis & Carthusiani. 138
Militaris vita scelerum magistra. 22
Militis fatui. 338
Militis profani. 141
Militiæ scelera 22
Militum mores 142
Militum misera conditio, impia vita. ibid.
Mingere in patrio cin. 345
Ministrarem tibi si cogn. quid te oblectaret. 58
Miracula cur jam cessârunt in Ecclesia. 297
Misericordia quid. 88
Miserecordia Dei immensa est. 454
Missam audiendi ratio. 37
Monachi mundo quomodo irrepserunt. 316

Monachorum veſtis ſine ſuperſtitione olim. 200
Monachi & parochi rixa. 316
Monachi quodammodo Chriſtum abnegant. 124
Monachi nebulones impudentiſſimi
Monachi formidabiles. 395
Monachi ſine libris. 203
Monachorum craſſa ignorantia, ut nè Latinè quidem ſciant. 393
Monachorum ſolitudo. 139
Monach. mores in cœnob. taxantur. 122
—— fraudes ad illaqueand. animas. 125
Monachorum ambitio.
Monaſticæ profeſſionis hyperbol. blaſphemia. 416
Monendum abſque teſtibus. 132
Monita pædagogica. 26
Monitio intempeſtiva conciliat invidiam. 403
Monogrammi qui. 60
Mores puer. quom. form. 26
Moretum. 342
Moriendi & naſcendi diverſa ratio. 314
Moritur nunquam malè qui bene vixit. 323, 326
Mors an horrenda. 314
Mors Chriſtiani hom. 326
Mors operoſa. 323
Mortis iter ipsâ morte durius. 314
Mortis ambitio. 315
Mortis acerbitas vitam chariorem reddit. 314
Mortis commoda.
Mortis nova ſpecies. 322
Mortis ſenſus quis. 314
Mores homin. obſerva. 402
Morum ſuavitas parat amicos 403
Mors tyrannus violentiſſimus 61, 241
Mulieres loquaculæ. 10
Mulieres piæ in ſacris olim lit exercitatiſſimæ. 205
Mulierum ornat. qualis. 129
Mulier ſe inferiorem marito non eſſe contendit. 24
Mulieris conditio tutior quàm viri 371
——Imperium quale. 370
——Cultus veſtis. 372
Mulierum ſenatus. 369
Multitium. 199
Mundus piorum gratiâ conditur. 452
Munerum publicorum delectus. 184
Muſſare. 318
Mutata omnia. 46
Myſtagogus. 261

N

NÆniæ. 320
Naphtha. 441
Naſicæ jocus. 374
Naſi oblongi utilitas varia. 20
Natandi. 33
Nationum diverſæ mores. 402
Natura artifex. 266
Natura undiquaque loquax. 77
Natura paucis contenta. 140
Naturæ inclinat. concede. 436
——Diſponit nos ad res feliciter gerendas. 400
Naturæ miracula. 266
Naufragium feci, form. 10
Naufragium deſcribitur. 146
Navis galeata. 405
Navigat. varia pericula. 146
Nautarum ſuperſtitio. 147, 148
——B. V. Mariam & ſanctos, ipſum etiam mare invocant. *ibid.*
Nautæ maritimi fures. 272
Neapol. ſcabies. 346, 448
Νηφάλιον συμπόσιον. 379
Neceſſitas durum telum. 147
Nè fallas me, formula. 53
Negare beneficium citò eſt beneficium. 236
Negotiatus fui 14
Nemo læditur niſi à ſeipſo. 90
Nè quid nimis. 30, 332
Nemeſis inſolentiæ vindex. 115
Nihil agere, malè agere, aliud agere. 167
Noctuæ volatus ominoſus. 396
Nolo te præſcire, form. 48
Nomen pro debito. 145
Nomotheta. 62
Non credo formula. 46
Non curas me. 52
Non licuit per occupat. 14
Non poſſum promitt. formula. 48
Non refert quo ſit colore, formula. 56
Non ſum edax form. 54
Nova rogandi formula. 44
Reſponſio ad nov. *ibid.*
Nova omnia. 46
Novarum rerum omnes avidi 106
Nudipedes per Synecdochen. 422
Nuptiæ quomodo ambiendæ 115
—— Cum quibus. 116
——Cum ratione. 119
Nuptiæ felices. 20
Nuptiæ Lapytharum. 345
Nuptiæ infelices Gratiis iratis. 208
Nutricem eſſe non aliam debere quàm ipſam matrem. 151, 243
Nutricum indiligentia. 252
Nutricum uſus reprobatur. 151, 243
Ipſæ feræ fœtus ſuos nutriunt. 243

O

OBedientia quid. 89
Obedientia parentibus. 123
Obſequii formula. 51
Occidit quiſquis ſervare poteſt, nec ſervat. 113
Oculi vitrei. 182

Oculi;

Oculis & auribus deligendus maritus. 136
Oculi per se mali consiliarii in nuptiis ambiend. ib.
Oeconomicus vir. 318
Officia Cic. laudat Plin. 84
Olla oppignorata ipsi cujus erat. 237
Oporopolis de 5 libris ficuum fallitur. 231
Opulentia sordida. 405
Oratiuncula ad B. Virg. 262
Orbilio plagosior. 42
Ordines mendicantium. 317
Ordo decoctorum. 218
Os habere. 380
Os oblinere. 254
Ossa Dea famæ. 337
Ostraciſmus. 398
Ovatio, ſupplicatio & triumphus. 86
Ovillæ carnes magè ſalutares. 59
Ovis in vita & morte utilis. 274

P

PAcem in orbe Chriſtiano generalem componendi methodus. 286
Pædagogiça monita. 26
Palæſtrites. 174
Palatorum in hominibus diverſitas. 60
Panace, panacea. 114
Pandocheus. 155
Panis argillâ fermentatus. 406
Παντολοθρία. 361
Panthera ſævit in hominem. 430
Papa iniquis ſuis ceremoniis impedit multos à Chriſti fide. 285
Paradiſus qualis. 279
Paraphraſis diviniſſ. & elegantiſſ. in Symbolum Apoſtolicum. 174
Parathalaſſia diva. 257
Parentalia. 96
Parentib. invitis non nubendum. 118
Nihil agend. 123, 124, 125
Partus periculoſi. 242
Paſtillus. 119
Patientia Phocionis & aliorum. 379, 380
Patria dulcis eſt. 46
Pauper vere. 449
Pauperibus dandum, non Monaſteriis. 97
—— Quomodo dandum. 98
Pediculus regi ſublatus. 234
Peccata omnia ſuâ naturâ ſunt mortalia. 289, &c.
Peccatum { graviſſimum inter gravia. 442 / excuſat neceſſ. 290
Pecuniæ contactus vetitus Franciſcanis. 420
Penia Dea. 225
Percontandi formula. 5
Periodus conviviorum. { In primo congreſſu. 5 / De valetudine. 6 / De rebus domeſticis. 12
Perſarum gaza. 56
Perſona muta. 377
Pertuſum dolium. 87
Peſtis vitanda. 383
Peſtilentiſſimus fœtor cruoris mactatorum pecorum. 105
S. Petri digitus quaſi gigantis. 277
Phaſides. 259
Phaſma. 96
Philippi Regis patientia. 211
Philodoxus. 381
Philologus. 397
Philoxenus luxurioſus. 378
Philtrum. 444
Phocionis { patientia, pium dict. fatum. } 362
Pictura hypocritæ. 380
Picturarum inſcriptio. 193
Pietas puerilis. ib.
—— Sub ſomnum. 33
—— Auſpicandi diem. 34, 36
Pii adoleſcent. exemplum. 34
Pii verè Epicurei. 33
—— Beatiſſ. conditio. 444, 445
—— Ineffabilis felicitas in hac vita. 451
Pilæ luſus. 28
Pilentum. 373
Πίναξ. 156
Piſcandi. 41
Piſces gratiores quorundam palato quàm carnes. 63
—— Luxus olim in iis præcipuus. ib.
—— Cur edantur in jejunio. ib.
—— Reddunt morboſum. 64
Piſcium eſus noxius. 62
Piſcium eſus damnatur à medicis. 64, 279
Ἡ πάντων ἁπάντων, Lex conviviorum priſca. 66
Placere omnibus impoſſibile. 399
Plagium, plagiarii. 12
Plantago herba buſoni medetur. 430
Platonica cœna. 53
Platonica civitas.
Plenis tibiis. 318
Plutarchus Scoto præfertur. 39
—— Divinus Ethnicus. 103
Pœnitentia vera. 93
Pœnitentiæ nitrum. 444
Poëtæ qui & qualiter leg. ut plurimùm carent judic. prud. 40, 161
Poëtæ irritabiles. 162
Pollicendi. 15
Πολυδαιτία, ſeu Convivium diſpar. 329
Polus quidam ſpectra ſe videre fingit. 210
Polygamus. 183
Polyphagia & polypoſia conſuetudinis, non neceſſitatis. 411
Pomœria. 295
Pompa. 196
Pompa funebris. 329
Poppyſma. 131
Porcina caro Judæis vetita. 282
Præſcire volo, formula. 49
Precatio ſtudioſi. 34
Precatio { ante / poſt } Cibum. 55, 71

Procus

Procus & puella. 111
Prædii ſuburbani elegans deſcriptio. 77, 78
Priapus. 79
Problema. 437
Proles mutuam conciliat gratiam inter conjuges 136
Promitto eâ lege, 49
Proſelyta. 122
Proſper ſucceſſus 15
Πρῶτον ὕστερον. 264
Proverbia Solomonis, 85
Pſeudocheus & Philetymus. 143
Pſora dea. 345
Πτωχολογία. 225
Πτωχοπλόσιοι Franciſc. 192
Pueri unde alantur. 251
Puerorum mores quales. 26
—In ſcholo, in menſa, &c. 35
—Cœtu eccleſiaſt. 37
Puerpera. 239
Pullos excludere. 167
Pyrrhi diſciplina. 330
Pythagoras de anima. 246
Pythagorica cœna. 53

Q

QUâ causâ, formulæ. 52
Quare, form. 48
Querela B. V. Mariæ ob neglectum Divorum cultum. 255, 256
Quercus oleæ & juglandi eſt infeſta. 435
Quia non curas me, form. 52
Quo vadis, formulæ. 50
Eo domum. *ibid.*
Quod felix fauſtumque ſit, &c. 229, 369

R

RAnarum ſaltus. 32
Ranas configendi. 42
Rapam remunerat Ludovicus Rex. 234
Raro viſis. 14
Raſuræ commoditas. 139
De Rebus ac vocabulis. 333
Redemptio mundi per Chriſtum opus Dei admiranditſimum. 105
Redeunti è bello. 8
è peregr. Hieroſolym. 17
ex militia. 21
Reducem ſalutandi form. 5
Reges non habent hominem cujus authoritate puniantur. 85
Regula pandocheorum. 194
Religio quid. 33
Omnem ætatem decet. *ib.*
Reliquias ſanctorum oſculandi abſurditas. 273
Rem attigiſti, form. 57
Rem præſtat habere quam rei nomen, in rebus expetendis, contra in fugiendis. 333
Repreſalia. 350
Reſpicere quid, & reſpicere ad. 387
Reſpublica mulierum. 369
Rex quis. 333
Rhamnuſiæ litare. 15
Rogandi formula. 44
Romanæ deliciæ. 62
Romulus abſtemius. 230

S

SAcerdotii captatio. 20
Sacerdotium non ineund. ante 25. an. ætatis. 40
Sacerdos fallit convivas fictis epulis. 447
Sacrifico pecunia erepta fraude perquam facerâ. 232
Sacrificium quid. 88
Deus quomodo averſatur ſacrificia. *ibid.*
Sacrilegum votum. 255
Saguntina fames. 276
Salis natura. 277
Saltus & ſaltatio. 32
A prand. mox non et. *ib.*
Salutandi per alium. 4
Salutandi in Primo congreſſu. 1
Salutandi reducem. 5
Salutandi in occurſu. 52
Salutatio honoris gratia. 2
Inter amantes. *ib.*
Salutem nunciandi form. 51
Salutatur quidam crepitu ventris. 239
Samius literatus. 139
Samſucinum. 108
Sancte Socrates, ora pro nobis. 95
Sanctorum invocatio irridetur 148
Sancti aſſimilantur ovibus. 274
Sancti frigidius coluntur quam olim. 254
Sapientiæ laus. 376
Sapphus mores imitari. 123
Saxa viva. 177
Scabies Neapolitana nova lepra. 448
Scarabeus odit aquilam. 432
Scortum & adoleſcens. 157
Scort. habetur pro matula non amica. 158
Scorpius frequens Italiæ. 81
—Ad aconiti contactum ſtupefit, albi Hellebori contactu recipit vigor. 82
Scotus taxatur. 206
Præ Cicer. Plutarch. &c. contemnitur. 93
Scribendi libido poet. 362
Script. ſacra legenda inter convivia. 85
Secundæ menſæ inſtructio. 66
Senatulus ſeu γυναικοσυνέδριον. 359
Senectutem retardandi methodus. 183
Senes quibus gaudent. 331
Senile colloquium. 182
Sepeliendi mos in templis reprehendendus. 98
Septem reddunt concilium legitimum. 341
Seraphici & Cherubici ordinis fratres. 418
Serpentum genus inim. homini, lacte delectatur. 425, 426
Sibyllæ folium. 107
Siculæ gerræ. 17
Simius horret teſtudinem. 431
Sobrietas vitæ perpetuò obſervanda.
Sobrietatis memores decet eſſe

in conviviis. 104
Societas malorum vitanda. 39
Socratis divin. dictum. 95, 381
Socratis patientia. 380
Sol non ideo lucet ut dormiant homines. 376
Solirudinis commoditas. 140
Solitudo ut viretur. *ibid.*
Solœciſmus. 72
Somnus imago mortis. 376
Somnus ſaginat aliquos. 60
Sorbona Collegium. 65
Sordida avari parſimonia. 406
Sortes Heliogabali. 102
Spe alendus animus. 9
Spectra ficta à Polo, quibus egregiè fallit plurimos. 201, *uſque* 216
Spes fruſtrata. 9
Spiritus S. etiam in ethnic. 92
Sternutanti bene prec. 3
Stipulari quid. 9
Stoa, unde Stoici. 59
Stoici triſtes ac ſeveri. 55
Studere à prandio non eſt tutum, 377
Studes nimium, 14
Studia matut. meliora. 376
Studior. meth. & ratio. 383
Succeſſus proſper. 15
Sues offenduntur amaraco. 79
Superſtitio in nugis. 301
Superſtitioſi plus ſanctos verentur & reverentur quàm ipſum Deum & cultum ejus. 312
Superſtitioſa inſania Papiſt. in funeribus. 320
Sus Minervæ & Veneri inviſa 438
Sybaritæ invitabant convivas in annum proxim. 49
Sydera fauſta & infau. 436
Symbolum ſignum milit. 174
Paraphraſis in ſymbol. Apoſt. optimum ſanè. 175, &c.
Symbolum ſeu ſententiam proferunt in horto. 379
Sympathia rerum. 434
Synanche. 339
Synodus Grammatic. 340
Syphar. 405

T

TAbulæ ſponſales. 349
Talaris veſtis cur clericis in uſu. 363
Talorum luſus. 365
Talus oſſis plantaris ſpecies. 365
——Nullus in homine. 365
Tantaleus lapis. 453
Tantali beatitudo in gula. *ibid.*
Tantali votum ineptum *ib.*
Tauri non ferunt puniceum colorem. 131
Tempeſtatis deſcriptio elegans. 146
Templorum luxuries & opulentia taxatur. 270
Temporis parſimonia. 35
Tenedia bipennis. 298
Terentii locus. 163
Terminus Deus qualis. 290
Thema variatur poëtic. 171
Theognideum dictum. 399
Theologi cauſæ bellorum. 8
Thomæ Becketti tumba gemmis onuſta. 97, 272
——Cantuariæ in templo. 268
Tipulæ. 338
Torpedo piſcis. 278
Trimeſtris fœtus. 136
Trophonii antrum. 344
Tympani ſonus irritat tigres. 131
Tyrannis Pontificiorum in conſtitutionib. humanis. 283

V

VAlebo, ſed non coquus. 111
Valedicendi formulæ. 4
Valeo { bene. 6 / malè. 7
Variandi ratio, { Indignum auditu. 67 / Magno mihi conſt. *ib.* / Literæ tuæ magnopere me delect. 72 / Æſtimandi. 68 / Accuſandi 70 / Nunquam dum vivam tui ero immemor. 75
Vejoves. 173
Venatio. 41
Venatio pia. 105
Venari literas duobus canibus. 61
Vendendi & emendi for. 68
Venetorum pompa in funeribus. 320
Venti hominibus amici. 436
Venus aleæ jactus feliciſſimus. 367
Veſtis Franciſcani ſalvare poteſt Turcam, vel ipſum Dæmonem. 420
Veſtis ad duplicem uſum. 140
Veſtimentibus pro veſtibus. 394
Veſtium uſus. 200
Veſtium forma cur tam multiplex monachis *ibid.*
Vilitatem ancillæ ſuæ reſpexit 387
Vini fæx calculum generat in renibus. 406
Vinum Belnenſe. 56
Quo ſit colore non curo. *ibid.*
In vino veritas. 90
Vinum ſacerdotibus Ægyptiis vetitum. *ibid.*
Vinum 4. ſenſibus placere debet. 56
Virginitas poteſt eſſe in vita conjugali. 117
Virgo μισόγαμος. 119
Virgo pœnitens. 126
Viri juſti variis olim inſimulati criminationib. 398
Viſendi loca ſacra. 17
cur non viſis form. 14
Vita eſt vigilia. 377
Vitæ genus delig. conſil. 139

Vitæ ſuavitas non ab extrariis voluptatib. ſed ſapientia. 203
Vitis horret braſſicam. 435
Viva vox magis afficit. 138
Ulyſſes poſt viginti annos agnitus à cane. 19
Umbra quis. 77
Umbram abducere ad conviv. id eſt, comitem. 49
Voluptates impii ſunt veri dolores. 447
Voluptates commendat rarior uſus. 453
Voti impoſitio propter alium 254
Votum temere ſuſcept. 18
Υποκρίζειν. 448
Urbis philoſophis agris aptiores. 77
Urſus ſomno ſaginatur. 60
Utilitatis form. 45
Reſponſio. *ibid.*
Vultures præſentiunt cadaver 315
Waramus Archiep. Cant. Eraſmo charus. 270
Warramus dedit illi rectoriam de Aldington. 270
Uxor ſemper memor eſſet reverentiæ viro debitæ. 138
Uxor non ducenda ante 28 ætatis annum. 40
Uxor bona, bona ſors. 87
Uxor ſtudeat placere marito etiam prodigo. 131
Dehoneſtat ſeipſum quæ maritum dehoneſtat. 129, 371
—— cedere debet marito. 129
Uxor abſque teſtibus monere debet maritum. 132
—method. admonendi. *ib.*
Uxori irati non iraſcend. viro. 129
—— Iratum tractandi methodus. 131
— Studendum conjugibus concordiæ : detur amplus concil. locus. 130
Uxorem penes eſt, ut maritus bonus ſit malus. 136
——cavenda ſimultas nè oriatur. 130
—Sit jucunda marito, obſervans ejus affectum. *ib.*
— Omnia niteant in domo. 138
Cibus paretur quo delect. maximè. *ibid.*
Uxorum deducturus invitat amicos. 13
Uxores unde fiunt malæ.
Uxorum culpâ ferè viri mali ſunt. 136
Uxor diligeret maritum auribus æquè ac oculis. 136
Uxori non rixandum in lecto aut cubiculo. 135
Uxor quomodo maritum debet admonere. 132

X

Xenia, quæ. 102

Z

Zoili fama. 397

FINIS.

SANCTÆ SCRIPTURÆ LOCI
Expositione Erasmianâ illustrati
in hoc Colloquiorum opere.

Proverbia Solomonis, cap. 21. ver. 1, 2, 3. 84, & 85
Hose. 6. 6. Misericordiam volo, & non Sacrificium. 88
1 Corinth. 6. 12. Omnia mihi licent, &c. 90
Matth. 6. 24. Nemo potest duobus Dominis servire, &c. 99
Matth. 5. 42. Date omni petenti. 97
Coloss. 2. 18. 390
Jacobi 1. 9, 10. Glorietur autem frater humilis &c. 391
Luc. 1. 48. Respexit ad humilitatem, &c. 387
per alia loca explanat. 391

Loci ex Authoribus prophanis.

In Prolog. Eunuchi Terent. 162
Epodis Horatian. ad Canidiam. 165
Odar. lib. 1. Tu nè quæsieris, &c. 166
Senecæ Epistolis. 167
Elenchis Aristotelis. 168

Honor, Laus & Gloria sedenti super thronum, & Agno in æternum. Amen. Amen.

FINIS.

Lusus Anagrammaticus in nomen Authoris.

NOMEN,

DESYDERIUS ERASMUS ROTERODAMUS.

ANAGRAMMA,

1 MYSTES RARUS, ORE MIRUS, DE SUDA DEO.

2 ROS ERIS MUSARUM DESIDERATUS DEO.

3 MYSTES MIRUS REDDOR; OS VERE SUADA.

Edmondus Lynold de

Heling, Lincoln.